01-015-84
13/32
Váz. 47 Kčs

KAPITÁN FRACASSE

THÉOPHILE GAUTIER

KAPITÁN FRACASSE

THÉOPHILE GAUTIER

KAPITÁN FRACASSE

ODEON

Gautier, původem Jihofrancouz, se narodil 1811 v Tarbes, městečku pod Pyrenejemi. Za studií na nejlepších pařížských lyceích se nadchl pro literaturu a malířství, navázal přátelství s Gérardem de Nerval a osvojil si rozsáhlé encyklopedické znalosti. Ve svých uměleckých začátcích navštěvoval horlivě salón Victora Huga. Mladí umělci — mezi nimi Borel, Nerval, O'Neddy — a jejich ctitelé vytvořili v ateliéru sochaře Jehana du Seigneur kolem roku 1830 malý bohémský kroužek: republikánsky smýšlející bouřliváci (říkalo se jim také frenetici nebo bousingoti) tu diskutovali o literatuře, předčítali verše. Psali svá díla s drsnou obrazností, vyjadřovali v nich svou touhu po svobodě i zálibu v hrůzostrašnostech. Gautier debutoval sbírkou *Básní* (Poésies, 1830), plnou rouhačství, skepse a satanismu. Zároveň směřuje k výrazně barevnému a tvarovému vidění. V šesti povídkách *Mladofrancouzů* (Les Jeunes France, 1833) se vysmívá všemu násilnému a nepřirozenému v počínání svých básnických druhů. V té době se stává kritikem tří pařížských listů a živí se výhradně literární prací. Hodně cestuje, kromě po Evropě i do Alžírska a Egypta, a navštívil dvakrát Rusko. O Španělsku a Itálii uveřejňuje poetické obrázky. Rozchod s romantismem znamená básnická kniha *Komedie smrti* (La Comédie de la mort, 1838). Gautier se přerozuje ve vůdčího představitele básnického parnasismu, neustále v něm sílí zaujetí pro výtvarné umění, projevující se v poezii plastickým vizuálním stylem. Své teoretické názory shrnuje do předmluvy k románu *Slečna Maupinová* (Mademoiselle de Maupin, 1835—36). Kromě tohoto díla a čtyř desítek povídek patří k nejlepšímu, co Gautier prózou napsal, ještě dva objemné romány: *Román o mumii* (Le Roman de la Momie, 1858), příběh z biblického Egypta, a dílo mistrovské *Kapitán Fracasse* (Le Capitaine Fracasse, 1863), které se popularitou může měřit s Dumasovými Třemi mušketýry nebo Hrabětem Monte-Christem. Román se odehrává v kraji Gautierova dětství a spisovatel na něm pracoval s láskou a s rozkoší. Každá z jeho postav mu přirostla k srdci: svůdná Serafina, něžná naivka Isabela, subreta vypadající jako cikánka i blahobytně se nesoucí dáma Leonarda, a z pánů tvořících kočovnou divadelní společnost messer Leandr, Scapin, Fanfarón tenký jako nitka, dobrodušný Tyran i Pedant Blazius. A pak koruna toho všeho, baron Sigognac, který se před čtenářovými zraky pomalu přeměňuje v nezapomenutelného kapitána Fracasse. Kolik romantiky, čistých a vznešených citů, snů i dobrodružných fantazií vtělil spisovatel do této postavy, a nejen z literatury, ale i ze svého nejtajnějšího nitra. Novým vydáním Kapitána Fracasse s ilustracemi Gustava Doréa (1833—1883) si připomínáme dvojí výročí významného francouzského umělce — ilustrátora nejslavnějších děl světové literatury.

THÉOPHILE GAUTIER

KAPITAN FRACASSE

ODEON | KLUB ČTENÁŘŮ

Kapitán Fracasse

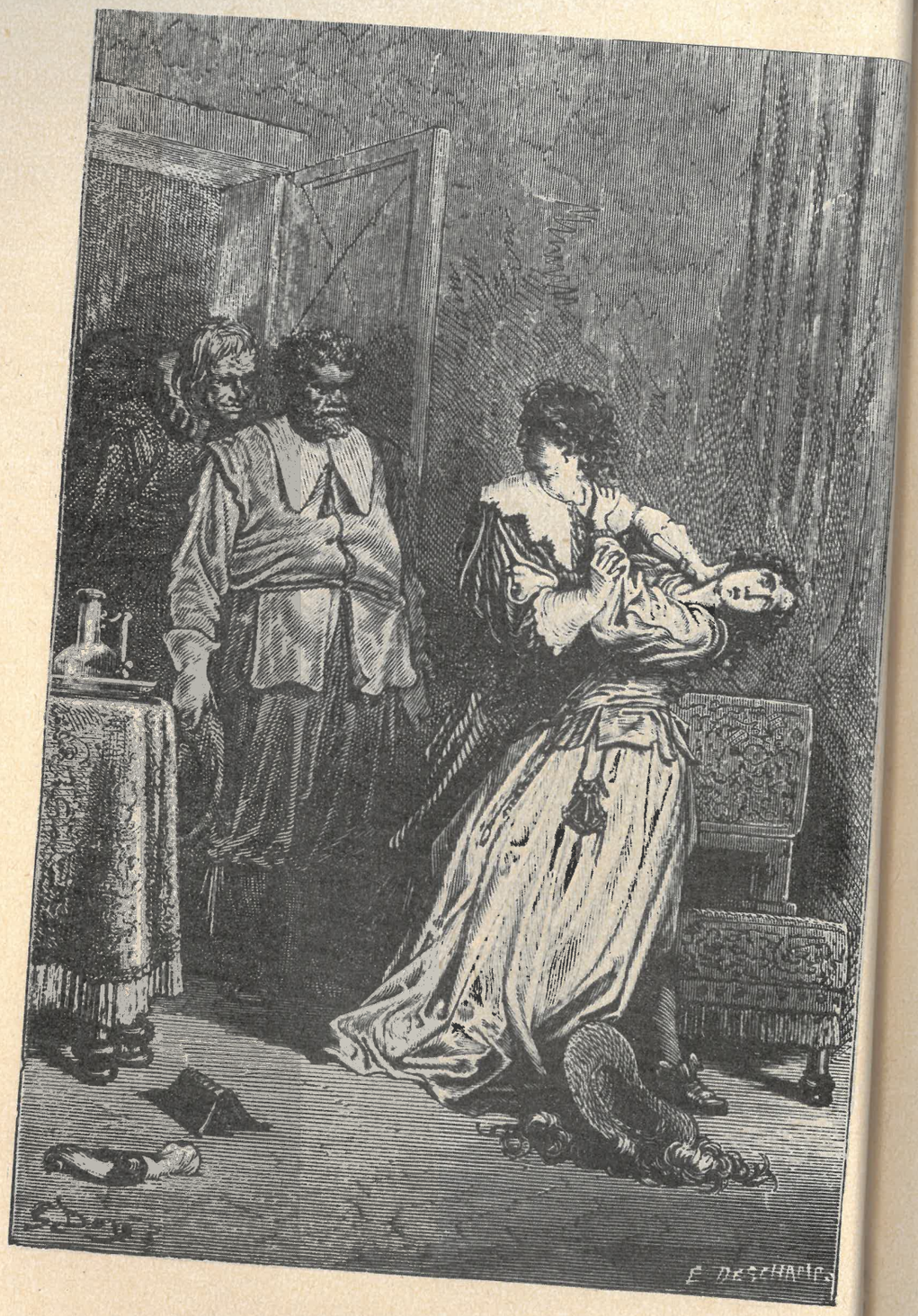

THÉOPHILE GAUTIER

KAPITÁN FRACASSE

ILUSTROVAL GUSTAVE DORÉ

ODEON PRAHA

Přeložila Eva Musilová

I HRAD BÍDY

Na úbočí jednoho z těch holých kopců, jimiž jsou zvlněny Landy, mezi městy Dax a Mont-de-Marsan, tyčilo se za vlády Ludvíka Třináctého šlechtické sídlo, jakých je v Gascogni spousta a která vesničané přizdobují názvem hrad.

Dvě kulaté věže s kuželovitou střechou chránily z obou stran budovu, na jejímž průčelí prozrazovaly dvě hluboké rýhy, že tu původně býval padací most, poslaný na odpočinek po zasypání příkopu; obě věže se strážními věžičkami s kuželovitou střechou a korouhvičkami ve tvaru rybího ocasu dodávaly sídlu značně feudální ráz. Břečťanový porost, který napůl zakrýval jednu z věží svou tmavou zelení, příjemně kontrastoval s šedivým kamenem, v té době už letitým.

Pocestný, který by zdálky spatřil tento hrádek, jak rýsuje proti obloze špičatý hřeben střechy nad vřesovištěm a kručinkou, považoval by ho za vhodné obydlí pro venkovského šlechtice; kdyby se však přiblížil, změnil by názor. Cesta, vedoucí od silnice k budově, se pod vpádem mechu a býlí smrskla na úzkou bílou pěšinku, podobající se vybledlé šňůrce na odřeném plášti. Dvě brázdy plné dešťové vody a žab svědčily o tom, že tudy kdysi projížděly vozy; bezpečná sebejistota těchto kuňkavých obojživelníků však ukazovala na to, že tu jsou už dlouho pány a že se nebojí vyrušování. Na prošlápnutém pruhu mezi plevelem, zmáčeném po nedávném lijáku, nebyla patrna žádná stopa lidské nohy, a větvičky křoví, pokryté třpytnými kapkami, zřejmě už dlouho nikdo neodhrnul.

Mezi zahnědlými a neuspořádanými taškami na střeše se rozlézaly velké žlutě oprýskané skvrny; ztrouchnivělé krokve místy povolily; zrezivělé korouhvičky se netočily a každá ukazovala jiný směr větru; vikýře byly uzavřené pokroucenými a rozpukanými dřevěnými okenicemi. Střílny ve věžích byly plné kamení; deset z dvanácti oken průčelí bylo zatlučeno prkny; ta dvě nezabedněná okna měla zakalené tabulky, které se při sebe-

menším poryvu větru třásly v olověných rámech. Mezi těmito okny opadala po šupinkách omítka, jako opadává nemocná kůže, a obnažila rozlezlé cihly, rozdrolené stavební kameny, vystavujíc je zhoubnému vlivu měsíce; nad branou zasazenou do kamenné obruby, jejíž pravidelné hrbolky naznačovaly dávný ornament, obroušený časem a nedostatkem péče, visel zašlý erb, který by nebyl schopen rozluštit ani nejzběhlejší odborník v heraldice a jehož lambrekýny se fantasticky kroutily. Na křídlech vrat nahoře ještě místy utkvívala barva volské krve a vrata jako by se rděla hanbou nad svou zchátralostí; hřeby s kosodélníkovou hlavicí přidržovaly jejich popraskaná prkna a vytvářely souměrné, tu a tam přerušované řady. Otevíralo se jen jedno křídlo, což postačovalo k vcházení a vycházení obyvatel, zřejmě nečetných; o podnoží vrat bylo opřeno rozpadlé kolo bez obruče, poslední pozůstatek kočáru, který vzal zasvé za minulého krále. Na vrcholech komínů a v koutech oken se kupila vlaštovčí hnízda, a nebýt úzkého proužku kouře, vystupujícího z cihlového komínku a kroutícího se do vývrtky jako na kresbách domků, které školáci čmárají na okraje učebnic, byl by si člověk pomyslel, že je budova neobydlená; pokrm, připravovaný na tomto ohništi, byl jistě hubený, neboť pokuřující vysloužilec by ze své dýmky vydával kouř hustší. Byla to jediná známka života, kterou dům projevoval, tak jako když umírající prozrazuje svou existenci pouze závanem dechu.

Když se člověk opřel o pohyblivé křídlo vstupní brány, které povolilo jen s protestem a otočilo se se zřejmou neochotou na rezivých a vrzajících veřejích, octl se pod gotickou klenbou, starobylejší než ostatní části sídla, a rozdělenou čtyřmi podvalky z modravé žuly, jež se stýkaly v průsečíku na vyčnívajícím kameni, na němž se znovu objevoval — v poněkud méně zchátralém stavu — znak stejný jako ten, který byl vytesaný venku: tři zlatí čápi na azurovém poli, nebo něco podobného, neboť stín klenby neumožňoval dobře je rozeznat. Na zdi byly upevněny plechové držáky zčernalé od pochodní a železné kruhy, k nimž kdysi přivazovali koně návštěvníků — to se nyní dělo velmi zřídkakdy, soudě podle prachu, který je pokrýval.

Z tohoto krytého portálu, odkud vedly dvoje dveře, jedny k pokojům v přízemí, druhé do sálu, který patrně kdysi sloužil jako sál stráží, se přišlo na smutné, holé a chladné nádvoří, obehnané vysokými zdmi, kde zimní deště zanechaly dlouhé černé pruhy. V koutech nádvoří na rumišti z opa-

daných říms rostly kopřivy, divoký oves a kerblík, dlažební kameny obrůstala tráva.

Vzadu schodiště s kamenným zábradlím, zdobeným koulemi s hrotem, vedlo do níže položené zahrady. Přelámané a uvolněné schody se houpaly pod nohama nebo je držela pohromadě jen vlákna mechu a drnavce; na zábradlí terasy vyrostl netřesk, ohnice a lomikámen.

Pokud jde o zahradu samu, pozvolna se vracela do stavu houštiny či pralesa. S výjimkou jediného záhonu, kde se šedalo pár hlávek kapusty s žilnatými a jako měděnkou pokrytými listy a kde svítila žlutá sluníčka s černým středem, jejichž přítomnost svědčila o jakémsi takémsi obdělání půdy, získávala na tomto zanedbaném prostoru příroda nazpět svá práva a smazávala stopy lidské práce, kterou zřejmě ráda přivádí vniveč.

Z neprořezaných stromů čněly na všechny strany rozbujelé větve. Ze zimostrázu, který měl vyznačovat kresbu ornamentů a okraje cestiček, se stala křoviska, neboť se ho už dlouhá léta nůžky ani nedotkly. Semena přivátá větrem nazdařbůh vyklíčila a s úpornou životností, vlastní všem plevelům, měla se k světu na místech, která kdysi zaujímaly pěkné květiny a vzácné rostliny. Ostružiní s trnitými šlahouny přerůstalo z jedné strany stezky na druhou, a když jste procházeli, zachycovalo vás, jako by vám chtělo zabránit jít dál a jako by před vámi skrývalo zdejší tajemství smutku a zpustošení. Osamělost nebývá ráda, když ji někdo zastihne v nedbalkách, a rozsévá kolem sebe nejrůznější překážky.

Kdyby však návštěvník vytrval a bez obavy ze škrábanců houštin a z pohlavků větví šel dál starou stezkou, která se stala nepřístupnější a zarostlejší než lesní pěšina, dospěl by k jakémusi výklenku z drobných kamínků, představujícímu jeskyni. K rostlinám, kdysi dávno zasetým do mezer mezi kameny — kosatcům, mečíkům a černému břečťanu — se připojily další: rdesno, kapradí, psí víno, a to vše viselo jako vousiska a zpola obrůstalo mramorovou sochu představující jakousi mytologickou bohyni, Floru nebo Pomonu, která kdysi svým půvabem nepochybně dělala čest svému tvůrci, ale teď byla beznosá jako smrt. Chudinka bohyně měla v košíčku místo květin plesnivé a jedovatě vyhlížející houby; však také sama vypadala jako otrávená, neboť tmavý mech jí na těle, kdysi tak bělostném, vytvářel hnědavé skvrny. U jejích nohou se v kamenné nádrži pod nánosem zeleného okřehku rozestírala hnědá louže, pozůstatek dešťů; lví čenich, ještě s námahou rozeznatelný, nedštil už žádnou vodu, neboť ucpané

nebo zničené přívody mu žádnou neposkytovaly.

Tento groteskní libosádek, jak se tomu tehdy říkalo, svědčil i při své zbědovanosti o někdejší zámožnosti a uměnímilovnosti bývalých majitelů sídla. Kdyby se ta socha patřičně vyčistila a restaurovala, byl by na ní patrný florentský styl renesance po způsobu italských sochařů, kteří přišli do Francie s mistrem Rouxem nebo Primaticciem, což bylo patrně období, kdy se rodu, nyní zchudlému, dobře dařilo.

Jeskyně se opírala o nazelenalou zeď, na níž se ještě proplétaly zbytky přelámaného laťkoví, jež mělo patrně zakrývat zdivo v době jeho vzniku závěsem hustých popínavých rostlin. Tato zeď, sotva viditelná za rozbujelým loubím přerostlých stromů, uzavírala z této strany zahradu. Za ní se táhla travnatá rovina Land s nízkým a smutným obzorem, posetá vřesovišti.

Když se člověk vracel k hrádku, viděl, že protilehlé průčelí je ještě zbědovanější a zchátralejší než to, které už bylo popsáno, neboť poslední majitelé se snažili zachovat aspoň zdání a soustředili své skrovné prostředky na vnější stranu.

Ve stáji, kam by se pohodlně vešlo dvacet koní, stál hubený koník s vyčnělými kyčlemi, z prázdného žlabu vytahoval žlutými obnaženými zuby pár stébel slámy a občas obracel ke dveřím oko zasazené v důlku, v němž by montfauconské krysy nenašly ani částečku tuku. Na prahu psince podřimoval jediný pes, jako ztracený v kůži, která mu byla příliš velká a kde se ve zplihlých liniích rýsovaly jeho ochablé svaly; čenich měl položený na chudě vycpaném polštáři svých tlapek a byl zřejmě tak zvyklý na opuštěnost tohoto místa, že úplně přestal hlídat, a neznepokojoval se při žádném zvuku, který se ozýval, což jinak psi mívají ve zvyku, i když spí.

Když chtěl člověk vstoupit do obydlí, octl se před obrovským schodištěm s dřevěným zábradlím s vyřezávanými sloupky. Schodiště mělo jen dvě podesty, neboť dům měl pouze dvě poschodí. Až do prvního poschodí bylo kamenné, odtamtud výš pak ze dřeva a cihel. Na stěnách šedivá malba rozmazaná vlhkem, měla pomocí šerosvitu a perspektivy znázorňovat reliéf bohatě zdobené architektury. Dala se na ní ještě rozpoznat řada Herkulů zakončená karyatidou, nesoucí římsu se zdobenými hlavami; z ní se kulatě vinuly festony listí a révy, mezi nimiž prosvítala vybledlá obloha, zabydlená neznámými ostrovy, které zakreslila vnikající dešťová voda. Mezi Herkuly se v namalovaných výklencích pyšnily bysty římských impe-

rátorů a jiných slavných historických osobností; všechno však bylo tak neurčité, tak zašlé, tak zničené, tak rozmazané, že to působilo spíše jako

přízrak malby než jako malba skutečná, a že by se o tom mělo mluvit jen stínovými slovy, neboť ta obyčejná jsou pro to příliš hmotná. Ozvěna v tomto prázdném prostoru jako by se divila, že vůbec ještě má opakovat zvuk kroků.

Zelené dveře, na nichž seržová látka zežloutla a držela jen na několika hřebících s opadaným zlacením, vedly do místnosti, která asi sloužila jako jídelna v bájných dobách, kdy se v tomto obydlí jedlo. Veliký trám dělil strop na dvě části, členěné stropními nosníky; výplně bývaly kdysi pokryty vrstvou modré barvy, zanesené teď prachem a pavučinami, neboť smeták pavouky v těchto výškách nikdy nevyrušil. Nad krbem starobylého tvaru se vypínalo paroží jelena desateráka a na stěnách na ztemnělých plátnech visely začazené portréty: šklíbící se kapitáni v pancíři a s přilbicí, která buď ležela vedle nich, nebo ji drželo páže; upírali na vás uhlově černé oči, to jediné, co žilo na mrtvých obličejích; velmoži v sametových sutanách měli hlavu položenou na tvrdě naškrobeném okruží, takže připomínala hlavu Jana Křtitele na stříbrné míse; vznešené vdovy v staromódních úborech, hrůzostrašně bledé, nabývaly pod vlivem rozkladu barev vzezření upírů, čarodějnic a strašidel. Tyto malby pocházely od venkovských mazalů a už samo barbarské provedení jim dodávalo bizarní a úděsný vzhled. Některé byly bez rámu; jiné měly rám s matným a zarudlým zlacením. Všechny měly v rohu rodinný erb a věk zpodobené osoby; ať však bylo udané číslo nízké či vysoké, nebyl patrný žádný podstatný rozdíl mezi všemi těmi hlavami v žlutavém přísvitu s černými stíny, se zašlým lakem a pudrovanými prachem. Dvě nebo tři plísní pokrytá plátna působila svými barvami jako rozkládající se mrtvoly a dokazovala, že poslední potomek tohoto šlechtického a bojovného rodu chová naprostou lhostejnost k podobiznám svých vznešených předků. Večer v blikavých odlescích lamp se tato němá a nehybná obrazárna musela změnit v řadu děsivých a zároveň směšných přízraků.

Není nic smutnějšího než takové zapomenuté portréty v opuštěných místnostech: podobizny osob dávno zetlelých v zemi, už samy napůl smazané.

Ve své nynější podobě ty namalované přízraky vhodně zabydlovaly zpustošenou samotu obydlí. Skuteční obyvatelé by se byli v tom mrtvém domě jevili příliš živí.

Uprostřed sálu stál stůl ze zčernalého hrušňového dřeva, s nohami

vysoustruhovanými do spirály jako točité sloupky; červotoči v něm nadělali tisíce děr, aniž je kdo rušil v jejich tichém díle. Jemná šedivá vrstva, na níž by se prstem dala psát písmena, pokrývala jeho povrch a dokazovala, že se na něm často neprostírá.

Dva příborníky či kredence ze stejného dřeva, zdobené několika řezbami a zakoupené asi zároveň se stolem ve šťastnějších dobách, stály proti sobě na obou koncích sálu; kameninové nádoby s uraženým hrdlem, nesourodé skleněné předměty a dvě tři jednoduché figurky od Bernarda Palissyho, představující glazurované úhoře, ryby, kraby a mušle na zeleném podkladě, uboze zdobily prázdné poličky.

Pět šest židlí, potažených sametem, který snad kdysi býval sytě růžový, jemuž však léta a užívání dodaly špinavě ryšavý odstín, ztrácelo vycpávku trhlinami v látce a belhalo se na lichých nohách jako kulhaví žoldnéři po návratu z bitvy. Nebylo by moudré se na ně posadit, ledaže by si na ně sedl duch; a patrně tyto židle sloužily jen tehdy, když za dlouhých zimních nocí, tak vhodných pro hostiny strašidel, předkové opustili své rámy a zasedali k rokování u prázdného stolu, kde u imaginární večeře spolu hovořili o úpadku rodu.

Z této místnosti se vcházelo do jiné, poněkud menší. Stěny tu zdobila flanderská tapisérie, jakým se říká „verdura“. Ať však to slovo tapisérie ve vás nevzbudí představu nějakého nepatřičného přepychu. Byla opotřebovaná, otrhaná, vybledlá; roztřepené okraje tvořily sto mezer a látka držela jen na několika nitkách a spíše silou zvyku. Vybledlé stromy byly na jedné straně modré a na druhé žluté. Volavka, stojící na jedné noze mezi rákosím, značně utrpěla od molů. Vlámský statek se studnou obrostlou chmelem nebyl už skoro k rozpoznání a na bledé tváři lovce, číhajícího na divoké kachny, si zachovala původní barvu jen rudá ústa a černé oko, jejichž odstín byl patrně trvanlivější než ostatní, takže to vypadalo jako voskově bledá mrtvola, které někdo načervenil ústa a zvýraznil obočí. Mezi zdí a uvolněnou tkaninou si pohrával vzduch a modeloval na ní podezřelé vypoukliny. Kdyby byl v této místnosti pobýval Hamlet, princ dánský, byl by tasil meč a zapíchl Polonia za tapisérií s výkřikem: „Krysa!“ Tisícero drobných zvuků, nepostřehnutelných šramotů samoty, které ještě zdůrazňují ticho, znepokojovalo ucho i ducha návštěvníka, který byl natolik smělý, že pronikl až sem. Myši hladově ukusovaly pár žmolků vlny na rubu osnovy. Červotoči provrtávali dřevo trámů jako pilníkem a na

deskách ostění vyťukávaly čas hodiny smrti.

Občas nečekaně zapraskal nějaký kus nábytku, jako by se znuděná samota protahovala v kloubech, takže jste sebou bezděky nervózně trhli. Jeden kout místnosti zabíralo lože s točenými sloupky, uzavřené závěsy z polohedvábného brokátu, přeleženého ve všech záhybech; jeho zelenobílý květinový vzor splýval v jediném žlutavém odstínu; člověk by se neodvážil závěs odtáhnout, aby tam ve tmě nenašel nějakého schouleného skřečka nebo nějakou ztuhlou postavu, jíž se pod bílým prostěradlem rýsuje špičatý nos, vystouplé lícní kosti, sepjaté ruce a nohy trčící vzhůru jako u soch na hrobkách; tak rychle nabývají nadpřirozeného vzhledu věci určené pro člověka, jichž žádný člověk nepoužívá. Dalo by se také předpokládat, že tam spí staletým spánkem nějaká mladá zakletá princezna, nějaká Šípková Růženka, ale záhyby spadaly příliš ztuhle, pochmurně a tajuplně, než aby připustily jakoukoli galantní myšlenku.

Stůl z černého dřeva s měděným vykládáním, zakalené zrcadlo, jemuž vymizel cínový amalgam, asi z únavy nad tím, že neobráží žádnou lidskou tvář, křeslo s vyšívaným potahem, dílo trpělivosti a volných chvil, dovedené k zdárnému konci kterousi prababou, z něhož se však dalo rozeznat už jen pár stříbrných nitek mezi vybledlou vlnou a hedvábím — to vše doplňovalo zařízení pokoje, který by byl jakžtakž obyvatelný pro muže nebojícího se duchů ani přízraků.

Obě tyto místnosti odpovídaly oněm dvěma nezabedněným oknům v průčelí. Bledé a nazelenalé světlo pronikalo matnými tabulkami, které byly naposledy čištěny nejméně před sto lety a které vypadaly jako pocínované zvenčí. Veliké záclony, zkrabatělé v záhybech, které by se roztrhly, kdyby je někdo chtěl posunovat po zrezivělé tyči, tlumily ještě soumračné světlo a zvyšovaly tesknotu tohoto místa.

Když člověk otevřel dveře vzadu v tomto posledním pokoji, octl se rovnou ve tmě, vstupoval do prázdna, temnoty a neznáma. Pozvolna však oko uvykalo stínu protínanému několika bledými pruhy, které pronikaly mezi spárami prken, ucpávajících okna, a nejasně rozeznávalo řadu zchátralých místností s rozestouplou podlahou, posetou rozbitými okenními tabulkami, se stěnami holými nebo napůl pokrytými cáry roztřepených tapet, se stropem odhalujícím latě a umožňujícím přístup dešťové vodě, velice vhodným pro sněmy krys a valná shromáždění netopýrů. Na některá místa by nebylo bezpečné šlápnout, neboť podlaha se pod nohou vzdouvala

a prohýbala, ale nikdo se nikdy nepouštěl do této Thebaidy stínu, prachu a pavučin. Už na prahu vám zavanul do nosu pach plísně a zániku, vlhký a černý chlad sklepení, jako kdyby člověk nadzdvihl kámen hrobky a naklonil se nad její ledovou temnotou. A vskutku, rozpadala se tu pomalu v prach mrtvola minulosti, v těchto místnostech, kam přítomnost nikdy nevkročila, kde spaly roky, houpající se jako ve visuté síti na šedivých pavučinách v koutech.

Nahoře na půdě sídlili přes den sýčkové, kavky a výři, co mají uši z peří, kočičí hlavy a kulaté fosforeskující zorničky. Střecha, nejméně na dvaceti místech probořená, umožňovala volný přílet i odlet těmto milým ptákům, kterým tu bylo právě tak dobře jako ve zříceninách Montlhéry nebo hradu Gaillard. Každý večer vyletovalo zaprášené hejno s křikem a výskotem, jenž by jistě vystrašil pověrčivé, a letělo si do dálky hledat potravu, kterou by v této hladomorně nenašlo.

Místnosti v přízemí neobsahovaly nic než půl tuctu otepí slámy, kukuřičné šustí a několik kusů drobného zahradnického nářadí. V jedné z nich ležel slamník naplněný suchým kukuřičným listím, s pokrývkou z režné vlny, patrně lůžko jediného sloužícího v sídle.

Jelikož je čtenář jistě už znaven touto obchůzkou po místech samoty, bídy a chátrání, zaveďme ho do jediné místnosti opuštěného hradu, kde bylo aspoň trochu života, totiž do kuchyně, jejíž ohniště vypouštělo k nebi ten lehký bělavý obláček, o němž jsme se zmínili při popisu hrádku zvenčí.

Slabý oheň olizoval žlutými jazyky plát ohniště, občas dosáhl až ke dnu litinového kotlíku, zavěšeného na háku nad ohništěm, a jeho slabé odlesky vytvářely ve stínu načervenalá světélka na okraji dvou tří hrnců, zavěšených na zdi. Světlo, které pronikalo širokým sopouchem, stoupajícím přímo bez ohybu ke střeše, dopadalo v modravých odstínech na popel a působilo, že oheň vypadal bledší, takže se zdálo, jako by v tom chladném ohništi zmrzl i sám plamen. Nebýt pokličky, bylo by do kotlíku pršelo a polévku by zředil déšť.

Ohřívaná voda konečně začala bublat a kotlík chrčel do ticha jako astmatik: pár kapustových lupenů překypujících v pěně naznačovalo, že obdělaná část zahrady přispěla k přípravě této více než spartánské šlichty.

Starý černý kocour, hubený a vypelichaný jako nepoužívaný rukávník, seděl na zadku u ohně tak blízko, jak jen to šlo, aby si nepřipálil vousiska, a upíral na kotlík zelené oči proťaté zřítelnicemi ve tvaru I s výrazem

zaujaté bdělosti. Měl uši přistřižené těsně u hlavy a ocas uříznutý u kořene, takže vypadal jako japonské chiméry, které se dávají do vitríny mezi jiné kuriozity, nebo jako ta fantastická zvířata, kterým čarodějnice letící na sabat svěřují míchání v kotlících, kde se vaří jejich lektvary.

Vypadalo to, jako by ten kocour, sám a sám v kuchyni, vlastnoručně vařil polévku, a jako by snad také prostřel na dubový stůl talíře se zelenými a červenými kyticemi, cínový pohárek, který asi cídil vlastními drápy, tak byl poškrábaný, a kameninový hrnek, na němž se hrubě v modrých čárách rýsoval týž znak jako na portálu, na svorníku klenby a na portrétech.

Kdo měl zasednout k tomuto skromnému stolu, prostřenému v sídle bez obyvatel? Snad rodinný duch domu, *genius loci,* věrný domácí skřítek, a černý kocour s hluboce tajuplným okem čekal na jeho příchod, aby mu s ubrouskem na tlapce posloužil.

Kotlík stále vřel a kocour zůstával nehnutě na svém stanovišti jako hlídka, kterou zapomněli vystřídat. Konečně se ozvaly kroky: těžké a pomalé kroky starého člověka. Zaharašilo úvodní zakašlání, zaskřípala zástrčka u dveří a do kuchyně vstoupil drobný muž, napůl venkovan a napůl sluha.

Když se nově příchozí objevil, černý kocour, který na něj byl zřejmě už dlouho zvyklý, opustil popel ohniště a šel se mu přátelsky otřít o nohy; nahrbil hřbet, vytahoval a zatahoval drápky a vypouštěl z hrdla to chraplavé mručení, které je u kočičího rodu známkou nejvyšší spokojenosti.

„No dobrá, dobrá, Belzebube," řekl stařík a sklonil se, aby dvakrát, třikrát přejel mozolnatou rukou přes opelichaný hřbet, aby ve zdvořilosti nezůstal pozadu za zvířetem: „Já vím, že mě máš rád, a můj ubohý pán a já jsme tu natolik sami, že nejsme necitelní k příchylnosti zvířete, které sice nemá duši, ale přesto asi člověku rozumí."

Po skončení těchto vzájemných zdvořilůstek vykročil kocour před mužem a vedl ho směrem k ohništi, jako by mu chtěl předat velení nad kotlíkem, na který pohlížel s hladovou dychtivostí, jež byla velice dojemná. Belzebub totiž začínal stárnout, měl méně bystrý sluch, méně pronikavý zrak, méně hbitou tlapku, než míval kdysi, a možností, jež mu dříve dával lov myší a ptáků, značně ubývalo; proto také nespouštěl zřítelnice z připravovaného pokrmu, z něhož, jak doufal, dostane svůj díl a nad nímž si už předem olizoval pysky.

Pierre — tak se starý služebník jmenoval — vzal otýpku chrastí a hodil

ji na skomírající oheň; větvičky zapraskaly a zkroutily se a po chvíli vzplanul živý, jasný plamen a za salvy jisker vyrazil proud dýmu. Vypadalo to, jako by tu ohniváci začali dovádět a tančili sarabandu v plamenech. Nějaký chudák dýchavičný cvrček, rozradostnělý tím teplem a světlem, se dokonce pokusil udávat rytmus svým bubínkem, ale nepodařilo se mu to a vydával jen ochraptělé cvrkání.

Pierre se posadil na dřevěnou stoličku vedle Belzebuba pod kryt krbu ozdobený starým lambrekýnem ze zeleného, zubovitě vystřiženého serže, zažloutlého od kouře.

Odlesk ohně mu osvětloval tvář, kterou léta, slunce, vzduch a nečas osmahly a vyudily do hněda, takže byl temnější než karibský Indián; několik pramínků bílých vlasů, deroucích se zpod modré čapky a přilehlých ke skráním, zdůrazňovalo ještě cihlové odstíny snědé pleti; černé obočí kontrastovalo se sněhobílým vlasem. Jako většina Basků měl podlouhlý obličej a nos jako zoban dravého ptáka. Hluboké příčné vrásky, podobající se ranám šavlí, mu brázdily tváře odshora dolů.

Jakási livrej s vybledlými prýmky, jejíž barvu by asi neurčil ani malíř z povolání, mu napůl zakrývala jelenicovou vestu, oblýskanou a zčernalou na místech, kde se o ně kdysi dřel pancíř, což na žlutém podkladu kůže vytvářelo skvrny podobné těm, jež se zelenají na bříšku odleželé koroptve; Pierre totiž býval vojákem a zbytky své vojenské výstroje používal v občanském oblečení. Pološiroké nohavice ukazovaly osnovu i útek látky tak řídké jako kanava na vyšívání a bylo nemožné uhodnout, zda byly ze sukna, serže či z jiné tkaniny. Jakákoli chlupatost už z těchto lysých kalhot dávno vymizela; žádný eunuch neměl nikdy hladší bradu. Slabá místa upevňovaly dosti zřetelné záplaty, provedené rukou navyklou držet spíše meč než jehlu, a dokazující snahu vlastníka tohoto oděvu prodloužit jeho trvání až na nejzazší mez. Tyto věkovité kalhoty, podobně jako Nestor, přežily tři generace; lze se s velkou pravděpodobností domnívat, že byly původně červené, ale tento důležitý bod není nezvratně dokázán.

Jako obuv sloužily Pierrovi provázkové podešve připevněné modrými tkanicemi k vlněným punčochám s ustřiženým spodkem; připomínaly španělské *alpargatas,* konopné střevíce. Tyto jednoduché koturny byly patrně zvoleny jakožto levnější než střevíce s třapcem nebo boty s padacím mostem; neboť i v těch nejdrobnějších detailech staříkova oblečení, a dokonce i v jeho chmurně rezignovaném postoji, se zračila strohá, chladná

a čistotná chudoba. Opíral se zády o vnitřní stěnu ohniště, nad kolenem měl sepjaté silné červené ruce s fialovým žilkováním, jako mívají na podzim listy vinné révy, a tvořil tak nehybný protějšek kocouru Belzebubovi, přikrčenému proti němu v popelu a sledujícímu zaujatě s hladovým a zbědovaným výrazem dýchavičné bublání kotlíku.

„Mladý pán dnes dlouho nejde," zamumlal Pierre, když viděl žlutými začouzenými tabulkami jediného okna, jež osvětlovalo kuchyni, jak bledne a hasne poslední světelný pruh zapadajícího slunce na obloze pokryté těžkými dešťovými mraky. „Jaké potěšení může mít z toho, že se takhle sám prochází po kraji? Pravda, tenhle hrad je tak smutný, že se člověk jinde nemůže nudit víc."

Vtom se radostně ozvalo chraptivé zaštěkání; ve stáji zabušil kůň nohou o zem a řetěz, jímž byl přivázán, zadrnčel o kraj žlabu; černý kocour přerušil skrovnou toaletu, kterou prováděl tak, že si předem naslíněnou tlapkou otíral tváře a hlavu nad přistřiženýma ušima, a jakožto láskyplné a zdvořilé zvíře, které zná své povinnosti a plní je, udělal několik kroků ke dveřím.

Dveře se otevřely; Pierre vstal, uctivě smekl čapku a nově příchozí vstoupil do místnosti; před ním šel starý pes, o němž jsme již mluvili: snažil se vyskakovat a vzhledem k těžkopádnosti stáří těžce dopadal zpátky na zem. Belzebub neprojevoval vůči Mirautovi nevraživost, kterou zpravidla jeho příbuzní projevují psímu rodu. Naopak, hleděl na něj velice přátelsky, hrbil hřbet a kroutil očima. Bylo vidět, že se znají už nejeden rok a že si často v této samotě dělají společnost.

Baron Sigognac, neboť ten, kdo vstoupil do kuchyně, byl opravdu pán tohoto zpustošeného sídla, byl mladý muž asi pětadvacetiletý nebo šestadvacetiletý, třebaže by ho při prvním pohledu člověk považoval za staršího, jak vážně a přísně vypadal. Pocit bezmocnosti, který vyplývá z chudoby, zaplašil z jeho tváře veselí a odvál ten jarní pel, který sametovou hebkostí zdobí mladé tváře. Pod ztrápenýma očima měl už tmavé kruhy a propadlé tváře dost silně zvýrazňovaly vyčnělé lícní kosti; kníry, místo aby se švihácky kroutily vzhůru, chýlily špičky dolů a vypadaly, jako by plakaly u jeho smutných úst; nedbale učesané vlasy spadaly v černých praménccích podél bledé tváře s nedostatkem koketnosti, jaký bývá vzácný u mladíka, který by mohl být považován za velmi hezkého, a svědčily o tom, že se naprosto vzdal jakékoli snahy se líbit. Skrývaný žal vryl bolestné rysy na

tvář, kterou by troška štěstí učinila půvabnou, a odhodlanost, v tomto věku přirozená, na ní zřejmě ustupovala před zlým osudem, s nímž mladík marně bojoval.

Ačkoli byl mladý baron pružný a spíše statnější než slabé konstituce, pohyboval se s netečnou pomalostí, jako někdo, kdo už dal vale životu. Gesta měl ospalá a neživá, držení ochablé, a bylo vidět, že mu je úplně jedno, kde je a co se děje.

Na hlavě měl starý šedavý širák, celý zboulovatělý, pomačkaný a příliš velký; spadal mu až k obočí a nutil ho zdvihat nos, aby pořádně viděl. Péro, tak prořídlé, že vypadalo jako rybí páteř, se přizpůsobovalo širáku, s patrnou snahou vytvořit jakýs takýs chochol, vzadu však zase zplihlo dolů, jako by se samo za sebe stydělo. Límec ze starobylé krajky, jejíž všechny otvory nevznikly obratností toho, kdo ji vyráběl, a jíž letitost přidala nejednu díru, měl přehrnutý přes kabátec; ten, soudě podle volných záhybů, byl střižen na muže většího a silnějšího, než byl drobný baron. Rukávy kazajky mu překrývaly ruce jako rukávy kutny, a vysoké boty, opatřené železnými ostruhami, mu sahaly až po břicho. Tyto nesourodé kusy patřívaly jeho nebožtíkovi otci, který zemřel před několika lety; syn po něm nosil různé oblečení, zralé pro vetešníka už v době úmrtí původního majitele. Takto postrojen, v šatech snad velice módních na začátku panování minulého krále, vypadal mladý baron směšně a zároveň dojemně: člověk by ho byl mohl považovat za jeho vlastního dědečka. Přestože choval k otcově památce veškerou synovskou úctu a často mu vstoupily slzy do očí, když si navlékal ty drahé relikvie, v jejichž záhybech jako by ještě utkvívaly pohyby a postoje starého šlechtice, neoblékal se mladý Sigognac do otcovy garderoby proto, že by se mu líbila. Neměl nic jiného na sebe a byl svého času šťastný, když na dně truhly vydoloval tuto část svého dědictví. Z šatů z období dospívání vyrostl a staly se mu těsné. V otcových se aspoň cítil volně. Venkovanům, navyklým vážit si jich na těle starého barona, nepřipadaly směšné na mladém, a zdravili je se stejnou uctivostí; neviděli trhliny na kabátci, právě tak jako neviděli oprýskaná místa na hradě. Ať byl Sigognac sebechudší, byl v jejich očích stále pán, a úpadek rodu na ně nepůsobil tak, jako by působil na cizí; přesto to byla dosti groteskní a melancholická podívaná, když projížděl mladý baron ve starých šatech na starém koni, provázený starým psem, jako ten Rytíř smrti na Dürerově rytině.

Baron laskavým pohybem ruky odpověděl na Pierrův uctivý pozdrav a pak se mlčky posadil ke stolku.

Sluha sňal kotlík z háku, vylil jeho obsah na chléb předem nakrájený do prosté kameninové misky, kterou postavil před barona; byla to kapustová polévka se slaninou, lidové jídlo, které se dodnes v Gascogni jídá; potom vyndal ze skříně hranatý kus rosolu, chvějící se na ubrousku posypaném kukuřičnou moukou a přinesl ho na stůl na prkénku, které jej přidržovalo. Tento místní pokrm a polévka omaštěná slaninou — odcizenou snad z pasti na myši, tak byla maličká — tvořily baronovu prostou večeři; jedl s roztržitým výrazem mezi Mirautem a Belzebubem, kteří oba u vytržení a se zdviženým čenichem seděli každý na jedné straně jeho židle a čekali, až spadne nějaký drobek z hostiny. Občas hodil baron Mirautovi kousek chleba, který otřel o plátek slaniny, aby mu dodal aspoň vůni masa, a pes ho ani nenechal dopadnout na zem. Kůže připadla kocourovi a ten projevil spokojenost jemným mručením — natáhl také dopředu tlapku s vytaženými drápky, jako by se chystala bránit kořist.

Po této hubené hostině se baron zřejmě ponořil do bolestných úvah nebo alespoň zaměstnával mysl věcmi nijak příjemnými. Miraut položil hlavu pánovi na koleno a upíral na něj oči modravě zakalené stářím, jimiž však jako by se snažila proniknout jiskra inteligence téměř lidské. Člověk by řekl, že chápe baronovy myšlenky a že se snaží projevit mu sympatii. Belzebub rozezněl svůj kolovrátek stejně hlasitě jako přadlena a občas žalostně zamňoukl, aby na sebe upoutal baronovu ztracenou pozornost. Pierre stál opodál nehybně jako ty vysoké žulové sochy, jaké vídáme u portálu katedrál; respektoval pánovo snění a tiše čekal, až mu udělí nějaký příkaz.

Mezitím se setmělo a v koutech kuchyně se nakupily velké stíny jako netopýři, kteří se zavěšují v rozích zdí za prsty svých blanitých křídel. Zbytek ohně, oživovaný poryvy větru zalétajícího do komína, ozařoval neobvyklými odlesky skupinku u stolu s jakousi smutnou důvěrností, která ještě zdůrazňovala tesknou osamělost hradu. Z rodu kdysi mocného a zámožného zbýval jen jediný osamělý potomek, bloudící jako stín v tomto sídle svých předků; z početného služebnictva zůstal jen jediný nenahraditelný sluha, sloužící pánovi z oddanosti; ze smečky třiceti honicích psů přežíval jen jediný, téměř slepý a šedivý stářím; a duší opuštěného příbytku byl černý kocour.

Baron pokynul Pierrovi, že se chce odebrat do svého pokoje. Pierre se sehnul k ohništi a zapálil borovou větev potřenou pryskyřicí, což byla jakási úsporná svíčka, jakých používali chudí venkované, a vykročil před svým mladým pánem; Miraut a Belzebub se připojili k průvodu: kouřící svit pochodně roztřásl vybledlé fresky na stěnách schodiště a propůjčoval zdání života začazeným portrétům v jídelně, takže se zdálo, jako by jejich strnulé oči vrhaly lítostivý pohled na potomka.

Když došli do fantastické ložnice, kterou jsme už popsali, zažehl starý služebník měděnou lampičku s kahanem, jehož knot se kroutil v oleji jako tasemnice v lihu vystavená na odiv u apatykáře, a potom v Mirautově doprovodu odešel. Belzebub, který se těšil přístupu do ložnice, se uvelebil na křesle. Baron klesl na druhé, znaven samotou, nečinností a nudou.

Jestliže pokoj vypadal jako dostaveníčko duchů už za dne, bylo to ještě mnohem horší večer, v pochybném světle lampy. Tapisérie nabývala mrtvolně bledých odstínů a lovec na tmavozeleném pozadí vypadal v tomto osvětlení jako opravdový. S namířenou arkebuzou připomínal vraha číhajícího na oběť a jeho rudá ústa ještě podivněji vynikala na bledém obličeji. Připomínala ústa upíra potřísněná krví.

Lampa ve vlhkém prostředí prskala a vrhala v přestávkách silnější záblesky světla, vítr po chodbách kvílel jako varhany a z opuštěných místností se ozývaly podivné a děsivé zvuky.

Počasí se zhoršilo a velké kapky deště, hnané větrem, pleskaly o okenní tabulky, jež se třásly v olověných rámečcích. Občas se zdálo, že tabulky povolí a rozevřou se, jako by na ně zvenku někdo plnou vahou tlačil. To se vichřice kolenem opírala o křehkou překážku. Občas také, aby se v této harmonii ozvala ještě další nota, některá ze sov uhnízděných pod krovem, zanaříkala jako vražděné dítě, nebo, podrážděná světlem, s velikým tlukotem křídel narazila na okno.

Pán toho smutného sídla, navyklý na tyto chmurné symfonie, tomu nevěnoval žádnou pozornost. Pouze Belzebub, s neklidem vlastním kočičímu rodu, zastříhal při každém zvuku pahýly uší a upřeně se zahleděl do tmavých koutů, jako by tam zorničkami, které vidí líp v noci, spatřil něco, co lidské oko nepostřehne. Tento vizionářský kocour s ďábelským jménem a ďábelskou tváří by jistě vylekal někoho méně odvážného, než byl baron; vypadal totiž, jako by znal mnoho věcí, o nichž se dozvěděl při svých nočních toulkách po podkroví a neobývaných místnostech hradu; jistě

nejednou zažil na konci některé chodby setkání, po nichž by člověku zbělely vlasy na hlavě.

Sigognac vzal ze stolu drobnou knížku, na jejíž zašlé vazbě byl vytlačen znak jeho rodu, a začal v ní netečně obracet listy. I když očima přesně sledoval řádky, mysl mu těkala jinde anebo se jen chabě zajímala o Ronsardovy zamilované ódy a sonety, přestože měly tak krásné rýmy a učeně obnovovaly některé vymoženosti, přejaté od Řeků. Po chvíli knihu odhodil a začal si pomalu rozepínat kabátec jako člověk, kterému se nechce spát a který nakonec přece ulehne, protože neví, co by dělal, a chce se pokusit utopit nudu ve spánku. Jak smutně se sypou zrnka prachu v přesýpacích hodinách za černé deštivé noci, v zpustošeném hradě obklopeném mořem vřesu, kde v okruhu deseti mil není jediná živoucí bytost!

Mladý baron, poslední výhonek rodu Sigognaců, měl opravdu mnoho důvodů k melancholii. Jeho předkové se zruinovali různými způsoby: hazardní hrou, válkami nebo marnivou touhou upoutat na sebe pozornost, takže jedna generace odkazovala druhé dědictví čím dál hubenější.

Léna, usedlosti, dvorce a půda, které patřily k hradu, odešly kus po kuse; a poslední Sigognac po neslýchaném úsilí pozvednout stav rodinného jmění — úsilí bezvýsledném, neboť je pozdě ucpávat otvory v lodi, když se loď potápí — zanechal synovi jen toto oprýskané sídlo a několik jiter neúrodné půdy, která je obklopovala, vše ostatní bylo nutno ponechat věřitelům a židům.

Dítě tedy houpala hubenýma rukama bída a jeho ústa sála u vyschlých prsů. V útlém mládí ztratil hoch matku, která v tom zchátralém hradě umřela steskem v představách, jaká bída později dolehne na jejího syna a znemožní mu jakékoli uplatnění; nepoznal tedy něžné pohlazení a laskavou péči, která obklopuje děti i v těch nejméně šťastných rodinách. Starostlivá péče otce, kterého přesto postrádal, se projevovala jen občasnými kopanci do zadku nebo příkazem, aby mu napráskali. V tomto okamžiku se nudil tak, že by byl býval rád dostal třeba i jedno z těch otcovských naučení; neboť kopanec otce synovi je koneckonců přece jen lidský vztah, a za ta čtyři léta, kdy baron odpočíval pod deskou náhrobku rodu Sigognaců, žil mladý muž v hluboké osamělosti. Jeho mladé hrdosti se příčilo objevovat se na slavnostech a lovech venkovské šlechty bez výstroje odpovídající jeho stavu.

A vskutku, co by byli lidé řekli, kdyby spatřili barona ze Sigognacu

postrojeného jako nějaký trhan z Hostière nebo česač jablek z Perche? Tato úvaha mu rovněž zabránila, aby nabídl své služby některému knížeti. Proto také se mnoho lidí domnívalo, že Sigognacové vymřeli, a zapomnění, které vyrůstá nad mrtvými rychleji než tráva, se rozhostilo nad tímto kdysi významným a mocným rodem; a jen velmi málo lidí vědělo, že výhonek této zchudlé rodiny dosud žije.

Již nějakou dobu se zdálo, že Belzebub je neklidný; zdvihal hlavu, jako by větřil něco znepokojivého; vztyčil se u okna a opíral tlapky o tabulky, pokoušeje se proniknout noční temnotou, pruhovanou rýhami deště; čenich se mu krčil a třásl.

Zakrátko se do ticha dlouze rozštěkal Miraut a potvrdil tak kocourovu pantomimu; v okolí hrádku, zpravidla tak tichém, se rozhodně něco dělo.

Miraut štěkal dál s veškerou energií, jakou mu dovolovalo chronické ochraptění. Baron si zase zapnul plášť, který si chtěl svléknout, a postavil se, aby byl připraven na vše, co se může stát.

„Co je tomu Mirautovi, že tropí takový rámus, on, který vždycky po západu slunce zalehne v boudě na slámu a spí jako pes Šípkové Růženky? Že by se tu někde kolem zdí potuloval vlk?“ řekl mladý muž a opásal se mečem s těžkým železným košem, který sňal ze stěny a jehož opasek zapnul na poslední dírku, neboť kožený řemen střižený na starého barona by byl syna obtočil dvakrát.

Ozvaly se tři dosti prudké a pravidelné údery na bránu a probudily kvílivou ozvěnu v prázdných pokojích.

Kdo to může v tuto hodinu rušit opuštěnost sídla a noční ticho? Který nerozumný cestovatel klepe u brány, jež se už tak dávno neotevřela žádnému hostu, ne snad pro nezdvořilost pána domu, ale pro nedostatek návštěvníků?

Kdo žádá o přijetí v této krčmě hladu, v tomto valném shromáždění pústu, v tomto příbytku bídy a nedostatku?

II THESPIDOVA KÁRA

Sigognac sestoupil po schodech a rukou přitom chránil lampu před průvanem, který ji hrozil zhasnout. Odlesk plamene prostupoval jeho hubenými prsty a barvil je průzračnou červení; takže ačkoli byla noc a za mladíkem se místo zářivého slunce ubíral černý kocour, přesto si zasloužil přívlastek, kterého dobrý starý Homér používá pro prsty Aurořiny.

Odsunul závoru u brány, pootevřel pohyblivé křídlo a octl se proti postavě, k jejíž tváři pozdvihl lampu. Osvětlen tímto paprskem vyvstal ze stínu dosti groteskní obličej: ve světle a v dešti se zaleskla lebka barvy žluklého másla. Šedivé vlasy, přilehlé ke skráním, nos kardinálsky zfialovělý od zářijové plískanice, celý posázený uhříky a skvící se mezi nestejně zbarvenými očky pod huňatým a podivně černým obočím jako boule, splasklé tváře vínových odstínů protkané červenými žilkami, ústa s tlustými rty pijana a satyra, brada s bradavicí, z níž trčelo několik chlupů drsných a tuhých jako štětiny kartáče — to vše vytvářelo celkovou podobu, která by si zasloužila být vytesána jako výzdoba pod římsu Pont-Neuf v Paříži. Určitá duchaplná dobrosrdečnost zmírňovala málo přívětivý dojem, který tyto rysy mohly na první pohled vzbudit. Vějířky vrásek u očí a koutky úst vytažené k uším naznačovaly ostatně snahu o půvabný úsměv. Tato panákovská hlava servírovaná na pochybně bílém okruží čněla na těle navlečeném v černé haleně, jež bylo skloněno do oblouku v přehnaně zdvořilé pokloně.

Když se tato burleskní osobnost doklaněla, předešla otázce, jež se už utvořila baronovi na rtech, a lehce emfatickým, krasořečnickým tónem se ujala slova:

„Račte odpustit, vznešený hradní pane, že přicházím klepat na fortnu vaší tvrze sám, aniž přede mnou kráčí páže či trpaslík troubící na roh, a to ještě v hodinu tak pozdní. Nouze nezná ohledů a nutí i nejzdvořilejší, světa

znalé lidi k prohřeškům proti dobrému chování.“

„Co si přejete?“ přerušil ho dost úsečně baron, jemuž se chlapíkovo krasořečnění nezamlouvalo.

„Pohostinství pro sebe a své kamarády — prince a princezny, Leandry a Isabely, doktory a kapitány, kteří jezdí od městyse k městu na káře Thespidově, kteryžto vůz, tažený voly po antickém způsobu, právě zapadl do bahna několik kroků od vašeho hradu.“

„Rozumím-li vám dobře, jste potulní komedianti na zájezdu a sjeli jste ze správné cesty?“

„Má slova by se nedala objasnit lépe,“ odpověděl herec, „a mluvíte jako kniha. Smím doufat, že Vaše Blahorodí vyhoví mé žádosti?“

„I když je můj příbytek značně zchátralý a není tu mnoho, co bych vám mohl nabídnout, bude vám tu přece o něco lépe než venku v tom lijáku.“

Pedant, neboť to byla patrně postava, kterou představoval v divadelní společnosti, se uklonil na znamení souhlasu.

Během jejich rozmluvy vstal Pierre, probuzený Mirautovým štěkotem, a přišel za pánem dolů k bráně. Když se dozvěděl, oč jde, rozsvítil lucernu a všichni tři zamířili k vozu, zapadlému do bláta.

Leandr a Fanfarón tlačili kolo a král píchal voly svou dýkou z tragédie. Ženy zahalené do plášťů lamentovaly, vzdychaly a občas vykřikovaly. Nečekaná posila, a hlavně Pierrovy zkušenosti zakrátko pomohly vozu překonat špatné místo, a ten pak, dopravený na pevnější půdu, dojel do hradu, projel pod gotickou klenbou a zůstal stát na nádvoří.

Vypřažené voly zavedli do stáje k bílému koníkovi; herečky seskočily z vozu, přičemž se jim nadouvaly krabaté sukně, a vedeny Sigognacem, vystoupily nahoru do jídelny, nejobyvatelnější místnosti v domě. Pierre našel v dřevníku otep dříví a pár otýpek roští; hodil je do krbu, kde vesele vzplály. Ačkoli byl teprve začátek podzimu, bylo třeba trochu ohně, aby dámám usušil vlhké šaty; noc byla ostatně chladná a vítr hvízdal rozpojenými prkny ostění této neobývané místnosti.

Herci, třebaže si při svém kočovném životě zvykli na nejrozmanitější příbytky, hleděli udiveně na toto podivné sídlo, které lidé zřejmě už dávno přenechali duchům a kde se bezděky vynořovaly představy tragických příběhů; nicméně jakožto osoby dobře vychované nedávali najevo úděs ani překvapení.

„Mohu vám poskytnout jen příbory,“ řekl mladý baron, „v mé špižírně

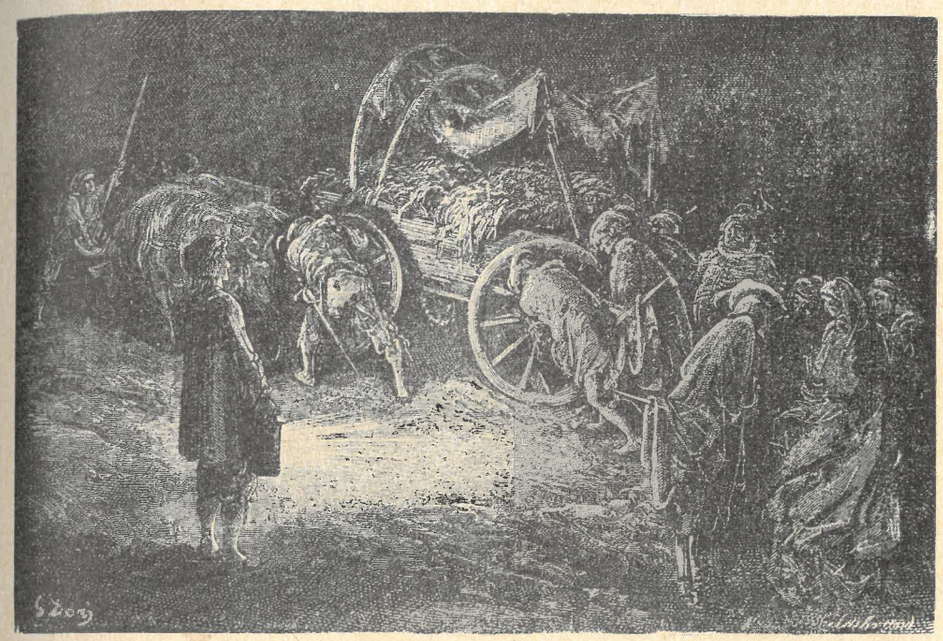

není ani tolik jídla, aby se z toho nasytila myš. Žiji v tomto sídle sám, nikdy mě nikdo nenavštěvuje a vidíte sami, aniž bych vám to musel říkat, že blahobyt tu není domovem.“

„Na tom nezáleží,“ odpověděl Pedant. „I když nám na divadle servírují papírová kuřata a láhve ze soustruhovaného dřeva, dbáme na to, abychom se v běžném životě sytili výživnější krmí. Ta dutá drůbež a ty imaginární nápoje by dobře nesvědčily našim žaludkům, a já, jakožto zásobovatel naší divadelní společnosti, mám vždycky stranou nějakou tu bayonskou šunku, nějakou tu dobrou srnčí paštiku a telecí ledvinu, a k tomu tucet lahví bordeauxského a cahorského vína.“

„Dobře řečeno, Pedante,“ zvolal Leandr. „Dojdi pro zásoby, a jestli pan velmož dovolí a ráčí-li povečeřet s námi, upravíme stůl k hostině tady. Je tu v kredencích dost nádobí a dámy mohou prostřít.“

Na souhlasné přikývnutí barona, celého popleteného z toho dobrodružství, vstaly Isabela a donna Serafína, sedící až dosud u krbu, a rozložily talíře po stole, který Pierre předtím utřel a pokryl starým opotřebovaným, leč bílým ubrusem.

Pedant se brzy zase objevil s košíkem v každé ruce a vítězoslavně postavil

doprostřed stolu tvrz z paštiky, s plavým a zlatým opevněním; ve svých zdech chovala posádku křepelek a koroptví. Tuto gastronomickou pevnost obklopil šesti lahvemi pro službu v předpolí: ty bylo třeba zdolat, než se mohla tvrz dobýt. Uzený volský jazyk a kus šunky dotvořovaly symetrii.

Belzebub, který se usadil nahoře na kredenci a zvědavě sledoval očima tyto neobvyklé přípravy, snažil se přivlastnit si aspoň čichem všechny ty výtečné věci, bohatě rozložené po stole. Jeho lanýži podobný nos zhluboka vdechoval voňavé výpary; zelené zorničky se mu radostně třpytily a po bradě se mu z dychtivosti táhl stříbrný proužek slin. Byl by se rád přiblížil ke stolu a zúčastnil se těch gargantuovských hodů, tak nezvyklých v poustevnické střídmosti tohoto domu; pohled na tolik nových tváří ho však děsil a jeho mlsnost bojovala se zbabělostí.

Fanfarón, jemuž se svit lampy nezdál dost zářivý, šel do vozu pro dva divadelní svícny ze dřeva obaleného zlaceným papírem — v každém bylo po několika svíčkách, a tato posila opatřila dosti nádherné osvětlení. Tyto svícny, připomínající tvarem sedmiramenné svícny z Písma, se zpravidla umísťovaly na svatební oltář při závěrečné scéně ve výpravných kusech nebo na hodovní stůl v *Marianně* od Maireta a v Tristanově *Herodiadě*.

V jejich svitu a ve svitu planoucího roští nabyla mrtvá místnost trochu života. Slabě ruměné záblesky zbarvovaly bledé tváře portrétů, a i když se ctnostné vdovy, zapadlé do okruží a ztuhlé v krinolínách, tvářily pohoršeně při pohledu na mladé herečky, dovádějící v tomto ponurém sídle, válečníci a maltézští rytíři naproti tomu vypadali, jako by se na ně z hloubi svých rámů usmívali a jako by měli radost, že se účastní takové hostiny — s výjimkou dvou tří starých vousáčů, kteří pod žlutým lakem umíněně trucovali a zachovávali si odmítavé tváře, jimiž je malíř obdařil.

Vlažnější a živější vzduch vanul v rozlehlém sále, kde člověk obvykle dýchal jen plesnivou vlhkost hrobky. Zchátralost nábytku a závěsů nebyla tak patrná a zdálo se, jako by bledý přízrak bídy na několik okamžiků opustil hrad.

Sigognac, na kterého to překvapení zprvu působilo nepříjemně, se pozvolna dával unášet pocitem blaha. Isabela, donna Serafína i Komorná mu něžně jitřily představivost a připadaly mu spíš jako božstva sestoupivší na zem než jako pouhé smrtelnice. Byly to opravdu velice hezké ženy, které by zaujaly i muže zběhlejšího v lásce, než byl náš baron. To všechno na něj působilo jako sen a on měl chvílemi strach, že se probudí.

Baron podal ruku donně Serafíně a posadil si ji po pravici. Isabela usedla po jeho levici, Komorná naproti; Dueňa se usadila vedle Pedanta, Leandr, Fanfarón a Tyran zaujali místa, kde je napadlo. Mladý hradní pán mohl tak po libosti studovat plně osvětlené tváře svých hostů. Jeho prohlídka začala u žen, jejichž portréty by teď bylo vhodno lehce načrtnout, zatímco Pedant dělá průlom do hradeb paštiky.

Serafína byla čtyřiadvaceti až pětadvacetiletá mladá žena, které zvyk hrát velké kokety dal světácký výraz a právě tolik rafinovanosti, jako mají dámy u dvora. Její oválný, trochu podlouhlý obličej, lehce orlí nos, šedé a v mělkých důlcích posazené oči, červená ústa, jejichž dolní ret přetínala drobná rýha jako u Anny Rakouské a jež se podobala třešni, jí dodávaly přívětivý, ušlechtilý výraz; k němu ještě přispívaly dva vodopády kaštanových vlasů, vlnitě spadajících podél tváří, na kterých vzrušení a teplo vykouzlily pěkné ruměnce. Dva dlouhé vrkoče, kterým se říkalo „kníry", oba sepjaté třemi smyčkami černé stuhy, se rozmarně oddělovaly od kučeravých vlasů a vyzdvihovaly jejich nadýchaný půvab jako výrazné tahy štětce, jimiž malíř ukončuje svůj obraz. Plstěný klobouk s kulatým okrajem, zdobený péry, z nichž jedno se kroutilo dámě na rameni a ostatní byla svinutá, vytvářel Serafíně hrdou pokrývku hlavy; mužský límec zdobený alençonskou krajkou a zavázaný černou mašličkou stejně jako „kníry", se rozestíral na zelených sametových šatech s prostříhanými rukávy, ozdobenými šňůrkami a prýmky, a s výstřihem, který odhaloval krajkové prádlo; bílá hedvábná šerpa, přepásaná přes prsa, dodávala tomuto oblečení poslední koketní a působivou notu.

Takto vyšňořená vypadala Serafína jako Penthesilea a Marfisa, velice příhodně pro dobrodružné a rytířské komedie. Je pravda, že to všechno nebylo už nejnovější; dlouhým používáním se samet místy oblýskal, fríské plátno bylo trochu roztřepené, krajky by za denního světla hrály poněkud do zrzava; když jste se na vyšívání podívali zblízka, zardívalo se a prozrazovalo pozlátko; některé šňůrky poztrácely kovové výztuhy a prýmky se místy páraly; pera zplihle visela nad okrajem klobouku, vlasy byly poněkud rozcuchané a do jejich bohatství se chudobně vetřelo několik úlomků slámy z vozu.

Tyto drobné nedostatky v maličkostech však nebránily donně Serafíně, aby se nenesla vznosně jako královna bez království. I když byly šaty povadlé, tvářičku měla svěží; a mladému baronu Sigognacovi připadalo

toto oblečení okouzlující; nebyl zvyklý na takovou nádheru a vídal jen venkovanky v sukni a přehozu z hrubé pytloviny. Byl ostatně příliš zaujat očima krásky, než aby věnoval pozornost odřenosti jejího úboru.

Isabela byla mladší než donna Serafína, jak to vyžadovala její role naivky; ani v oblečení se nepokoušela o vyzývavý přepych a spokojila se elegantní měšťanskou jednoduchostí, jak se hodí na Kasandřinu dceru. Měla roztomilou, skoro dětskou tvářičku, krásné hedvábné kaštanové vlasy, oči zakryté dlouhými řasami, drobná ústa do srdíčka a výraz panenské skromnosti, více přirozený než předstíraný. Živůtek z šedivého taftu, ozdobený černým sametem a gagáty, vybíhal do špičky na sukni téže barvy; lehce naškrobené okruží se tyčilo za půvabnou šíjí, kde se jí vlnily drobné kudrny načepýřených vlasů, a krk jí obepínala šňůra nepravých perel. Při prvním setkání přitahovala pohled méně než Serafína, zato však ho déle upoutávala. Neoslňovala, ale okouzlovala, což má také své výhody.

Komorná si plně zasloužila přívlastku *morena,* kterým Španělé označují brunetky. Pleť měla zbarvenou zlatistými a hnědavými odstíny jako cikánka. Tvrdé kudrnaté vlasy byly černé jako peklo, a žlutavě hnědé zorničky jí hořely ďábelskou zlomyslností. Ve velkých, sytě rudých ústech jí bíle blýskaly zuby, které by dělaly čest mladé vlčici. Byla hubená a jakoby stravovaná břitkou duchaplností, ale byla to mladá a zdravá hubenost, na kterou není nepříjemno pohledět. Jistě dovedla právě tak dobře v běžném životě jako na divadle předávat milostná psaníčka; ale dáma, která služeb této kuplířky používala, si musela být velice jista svými půvaby! Leckteré vyznání lásky, které jí prošlo rukama, nedospělo na místo svého určení, a zapomnětlivý galán se pozdržel v předsíni. Patřila k ženám, které svým družkám připadají ošklivé, které však jsou pro muže neodolatelné a zdají se být uhněteny ze soli, pepře a kantarid, přičemž však dovedou být chladné jako lichváři, jde-li o jejich zájem. Byla oblečena ve fantaskním modrožlutém kostýmu se selským čepcem z nepravé krajky.

Paní Leonarda, vznešená matka společnosti, byla celá v černém jako španělská dueňa. Ozdobný etamínový čepec rámoval tučný obličej s několika bradami, který po čtyřiceti letech líčení vypadal ubledle a opotřebovaně. Odstíny zežloutlé slonoviny a starého vosku barvily do sinava její nezdravou tělnatost, které nabyla spíše stářím než blahobytem. Oči, na něž spadala měkká víčka, měly lstivý výraz a vytvářely na bílé tváři jakoby dvě černé skvrny. Koutky úst začínalo lehce stínovat pár chloupků, třebaže je

pečlivě vytrhávala klíštkami. Ženskost už skoro vymizela z tohoto obličeje, v jehož vráskách by člověk vyčetl mnoho dobrodružství, kdyby si dal námahu s hledáním. Paní Leonarda byla herečkou od dětství a věděla toho až dost o povolání, v němž postupně zastávala všechny úlohy, až k této roli dueni, kterou koketnost, nikdy nepřesvědčená o škodách napáchaných časem, přijímá tak neochotně. Leonarda měla nadání, a dovedla si přes své stáří získat potlesk i vedle těch mladých a hezkých, které se tuze divily, když viděly, že pochvala diváků je určena téhle čarodějnici.

Tolik o ženské části osazenstva. Byly tu zastoupeny hlavní postavy komedie, a jestliže některá chyběla, nabral se cestou nějaký potulný komediant nebo ochotník, který byl rád, že dostane malou úložku a přiblíží se tak k Angelikám a Isabelám. Mužskou část tvořil již popsaný Pedant, k němuž netřeba se vracet, Leandr, Scapin, tragéd Tyran a Fanfarón.

Leandr, kterého role nutila měnit v ovečky i ty nejdivější tygřice, klamat Truffaldiny, odstraňovat Ergasty a procházet celou hrou vždy skvěle a vítězně, byl třicetiletý mladík, který vypadal mladší dík přehnané péči, kterou věnoval své osobě. Není žádná maličkost předvádět ženám v publiku milence, tu tajuplnou a dokonalou bytost, kterou si každá vytváří podle svého, po vzoru Amadise nebo Seladona. Proto si také messer Leandr natíral čumáček velrybím tukem a moučnil se každý večer mastkovým práškem; křivka jeho obočí — však z něho klíštkami vytrhával vzpurné chloupky — byla jako načrtnutá tuší a končila jak myší ocásek. Zuby, přepečlivě čištěné a dřené zubním práškem, mu zářily v rudých dásních jako orientální perly, a on je při každé příležitosti ukazoval, nedbaje řeckého přísloví, jež praví, že nic není tak hloupého jako hloupý smích. Jeho spoluherci tvrdili, že i mimo jeviště si líčením zvýrazňuje oči. Černé vlasy měl pečlivě naondulované a vinuly se mu podél tváří v třpytných spirálách, nyní trochu zplihlých pod vlivem deště; používal této příležitosti k tomu, aby si je přikroutil prstem, a předváděl bělostnou ruku, na níž zářil solitér — příliš velký, aby mohl být pravý. Rozhalený límec odhaloval kulatý bílý krk, tak hladce vyholený, že na něm nebylo vidět ani chmýří. Záplava poměrně čistého prádla kypěla mezi jeho kabátem a skládanými kalhotami zdobenými spoustou stuh, jejichž údržba ho zřejmě velmi zaměstnávala. Díval se na zeď, ale tvářil se přitom, jako by zmíral láskou; a když požádal o napití, vrhal kolem sebe nyvé pohledy. Každou větu doprovázel povzdechem, i když mluvil o nejběžnějších věcech, významně přivíral oči, tvářil se

jak zlomená lilie a dělal tak unylé obličeje, že to bylo k popukání; ženám to však připadalo roztomilé.

Scapin měl tvář jako liška, prohnanou, špičatou, uštěpačnou: obočí se mu zdvihalo do čela jako stříška a pod ním se ustavičně pohybovaly jiskrné oči, jejichž žluté zřítelnice se chvěly jako zlatá mince na rtuti; zlomyslné vrásky, plné lží, úskoků a výmyslů se krabatily u očních víček; úzké ohebné rty byly v neustálém pohybu a při mnohoznačném úsměvu předváděly ostré a divoce vypadající špičáky; a když si sundal červenobíle pruhovaný baret, naznačovaly krátce ostříhané vlasy obrysy podivně hrbolaté hlavy. Ty vlasy byly plavé a plstnaté jako vlčí srst a přispívaly ještě k tomu, že vypadal jako dravá šelma. Člověk byl v pokušení podívat se tomu kvítku na ruce, aby se přesvědčil, nejsou-li na nich mozoly způsobené veslováním; vypadal totiž na to, že strávil nějaký ten rok tím, že psal memoáry na moři perem dlouhým patnáct stop. Hlas, chvílemi vysoký, pak zase nízký, prudce měnil tón a podivně hýkal, což člověka udivilo a rozesmálo, i když mu nebylo do smíchu; jeho nečekané pohyby, jako by určované náhlým spuštěním neviditelné pružiny, měly v sobě něco nelogického a znepokojivého, a zřejmě sloužily spíš k tomu, aby odváděly pozornost toho, s kým mluvil, než aby vyjádřily nějakou myšlenku či cit. Byla to pantomima lišáka, který se předvádí a dělá eskamotérské kejkle pod stromem, odkud na něj fascinovaně zírá krocan, dříve než se pustí a spadne.

Přes divadelní kostým, jehož pruhy bylo možno zahlédnout, měl navlečenou halenu; buď neměl čas převléknout se po posledním představení, anebo mu skrovná garderoba neumožňovala vlastnit úbor pro jeviště a jiný, kompletní, pro denní nošení.

Pokud jde o Tyrana, byl to velice hodný člověk, kterého příroda — patrně ze žertu — obdařila všemi vnějšími znaky ukrutnosti. Nikdy nesídlila dobrosrdečnější duše v odpudivější schránce. Silné, na dva prsty široké obočí, černé, jako by bylo z krtčí kůže, mu srůstalo u kořene nosu; měl kudrnaté vlasy, husté vousy sahající až k očím si nestříhal, aby si nemusel brát falešné, když hrál Heroda nebo Polyfonta, a pleť snědou jako kordovánská kůže — to vše mu dodávalo hrozivé sveřeposti, jakou malíři rádi obmýšlejí katy a jejich pomocníky při umučení svatého Bartoloměje nebo stětí Jana Křtitele. Býčí hlas, schopný rozechvít okenní tabulky a rozhýbat sklenice na stole, také do značné míry přispíval k udržování hrůzy, kterou naháněl jeho sveřepý vzhled, zdůrazněný černým sametovým

kabátcem staromódního střihu; proto také míval úspěch, pramenící z vyvolaného úděsu, když vykřikoval Garnierovy a Scudéryho verše. Byl ostatně patřičně při těle a schopný dobře zaplnit trůn.

Tlučhuba byl zato hubený, černý, suchý a vyzáblý jako lunt. Měl kůži, která vypadala jako pergamen přilepený na kostech; velký zahnutý nos jako dravčí zoban, jehož úzký hřbet se leskl jako rohovina mezi oběma částmi obličeje přiostřeného jako tkalcovský člunek a ještě prodlouženého špičatou bradkou. Oba profily, nalepené na sebe, jen s obtížemi vytvářely obličej, a aby se tam vešly oči, musely se po čínském způsobu zešikmit nahoru ke skráním. Napůl vyholené obočí se kroutilo jako černá čárka nad neklidnými zřítelnicemi, a nepřiměřeně dlouhé napomádované kníry, ztužené na obou koncích nějakým kosmetickým prostředkem, se kroutily v obloučcích a trčely vzhůru; uši odstávající od hlavy docela dobře napodobily ucha od hrnce a bývaly terčem pohlavků a pošklebků. Všechny tyto neobvyklé rysy, mající blíže ke karikatuře než ke skutečnosti, vypadaly, jako by je čísi potřeštěná fantazie vyřezala na krk třístrunných houslí nebo okopírovala podle pantagruelovských chimér, točících se za večera na lucernách u cukrářů; fanfarónské grimasy se časem staly jeho obvyklým výrazem, a když vyšel ven z kulis, chodil rozkročeně jako kružítko, s hlavou zakloněnou dozadu, s jednou rukou opřenou v bok a s druhou na jílci meče. Výstroj tohoto výtečníka tvořil žlutý kabátec, vyboulený jako krunýř, zeleně zdobený a prolamovaný ve směru žeber podle španělské módy, dále naškrobený límec vyztužený drátky a lepenkou, široký jako kulatý stůl, u něhož by mohlo zasednout k večeři všech dvanáct členů panské sněmovny, nabírané kalhoty se šňůrkami, vysoké boty z bílé ruské kůže, v nichž se jeho kuřecí nohy viklaly jako flétny v šumařově pouzdru, přehnaně dlouhý rapír, který nikdy neodkládal a jehož prolamovaný železný jílec mohl vážit padesát liber. Aby byl ještě vyfintěnější, halil to vše zřasenou pláštěnkou, jejíž lem nadzdvihoval mečem. Dodejme ještě, abychom nic neopomněli, že jeho šedivý širák, kuželovitý jako kornout, groteskně zdobily dvě kohoutí letky, rozeklané jako ozdoba paroháče.

Dovednost spisovatelova má oproti malířově tu nevýhodu, že může předvádět věci jenom postupně. Stačil by jediný pohled, aby na obraze, kde by je umělec seskupil okolo stolu, zachytil člověk všechny ty různé osobnosti, které jsme právě vylíčili; viděli bychom je tam se stíny, světly, v kontrastujících postojích, každou v patřičném zabarvení a s mnoha

podrobnostmi, které se vymykají našemu popisu, třebaže je i tak příliš dlouhý, ačkoli jsme se snažili udělat ho co nejstručnější. Bylo však nutno obeznámit vás s touto tlupou komediantů, která tak nepředvídaně vpadla do samoty sigognackého sídla.

Ze začátku probíhala večeře v tichosti; velká chuť k jídlu je němá jako velká vášeň. Jakmile se však první hlad utišil, jazyky se rozvázaly. Mladý baron, který se dosyta nenajedl snad od té doby, kdy byl odstaven od prsu, měl sice velikou chuť vypadat před Serafínou a Isabelou zamilovaně a romanticky, ale přesto jedl či spíše hltal s takovou vehemencí, že by nikdo netušil, že vlastně už večeřel předtím. Pedant, kterého ten mladický hlad bavil, vršil na talíř pána ze Sigognacu koroptví křidélka a plátky šunky, které okamžitě mizely jako vločky sněhu na rozžhavené lopatě. Belzebub podlehl mlsnosti a přes svůj strach se odhodlal opustit nenapadnutelné stanoviště, které zaujímal na římse kredence; po úvaze dospěl k vítěznému závěru, že by ho těžko někdo mohl vytahat za uši, protože žádné nemá, a že nikdo na něm nemůže provést ten vulgární žertík, že by mu přivázal k zadku hrnec, protože neexistující ocas znemožňoval takové šprýmy, hodné spíše uličníků než dobře vychovaných lidí, jakými se zdáli být hosté shromáždění okolo toho stolu, obtíženého jídly neobvyklé chuti a vůně. Využívaje stínu, připlížil se s břichem při zemi a tak přikrčený, že klouby tlapek tvořily ohyby nad tělem jako u černého pardála číhajícího na gazelu; nikdo si ho ani nevšiml. Když se dostal k židli barona de Sigognac, vztyčil se a upozorňoval na sebe tím, že hrál pánovi na koleno kytarový nápěv deseti drápky. Sigognac, shovívavý k pokornému příteli, který v jeho službách tak dlouho trpěl hlady, se s ním podělil o svůj náhlý blahobyt a podával mu pod stolem kosti a zbytky, které kocour přijímal s frenetickou vděčností. Také Miraut, kterému se podařilo vklouznout za Pierrem do hodovní síně, shrábl nejeden pěkný kousek.

Zdálo se, že se do mrtvého příbytku vrátil život; bylo tu světlo a teplo, byl tu hluk. Herečky po vypití trošky vína cvrlikaly jako andulky na bidýlku a vychvalovaly jedna druhé její úspěchy. Pedant a Tyran diskutovali o tom, zda je lepší hra komická, nebo tragédie; jeden tvrdil, že je těžší bodré diváky rozesmát než je vyděsit babskými pohádkami, jejichž jedinou zásluhou je jejich starobylost; druhý byl toho názoru, že nechutné vtipkování a šaškoviny, kterých pisatelé komedií používají, značně tyto autory snižují. Leandr vytáhl z kapsy zrcátko a díval se na sebe s týmž zalíbením,

jako se dívával nebožtík Narcis do své studánky. Neřídil se obvyklou rolí Leandra a nebyl zamilován do Isabely; mířil výš. Doufal, že pro svůj půvab a šlechtické způsoby padne do oka nějaké chytlavé vznešené dámě, jejíž kočár tažený čtyřspřežím pro něj přijede ke vchodu divadla a zaveze ho do zámku, kde ho bude citlivá kráska očekávat v nejsvůdnějších nedbalkách u stolu s vybranými lahůdkami. Uskutečnila se někdy tato jeho vidina? Leandr tvrdil, že ano . . . Scapin to popíral a na toto téma se spolu donekonečna přeli. Darebácký sluha, zlomyslný jako opice, tvrdil, že ten chudák marně kroutí očima a vrhá neodolatelné pohledy do lóží, že se marně směje tak, aby mu bylo vidět všech dvaatřicet zubů, že marně vypíná lýtko, prohýbá pas, češe hřebínkem žíně své paruky a mění prádlo před každým představením, i když se pak třeba musí obejít bez oběda, aby mohl zaplatit pradleně — že se mu dosud nepodařilo vzbudit zájem ani u sebeméně významné baronky, byť jí bylo pětačtyřicet a byla trudovitá a posetá vousatými mateřskými znaménky.

Scapin, který si všiml, že se Leandr zabývá těmito úvahami, šikovně hádku zase rozdmychal, a rozzuřený hejsek projevil úmysl vyhledat ve svých zavazadlech truhlici plnou milostných psaníček s vůní pižma a benzoe od nejrůznějších urozených žen, hraběnek, markýz a baronek; všechny do něho byly šíleně zamilované; a v tom ohledu se ten domýšlivec nevychloubal tak úplně nepravdivě, neboť v té době uvolněných mravů skutečně dosti panoval nešvar, že se dámy spouštěly s komedianty a histrióny. Serafína prohlásila, že kdyby byla jednou z těch urozených paní, dala by Leandra za jeho drzost a nediskrétnost zpráskat řemenem; a Isabela žertem přísahala, že nebude-li Leandr zdrženlivější, ona se za něj na konci hry neprovdá. Sigognac, třebaže mu zlý ostych svíral hrdlo, takže z něho vycházely jen zmatené věty, pocítil k Isabele velký obdiv a jeho oči mluvily místo úst. Dívka zpozorovala, jaký dojem na mladého barona udělala, a odpověděla mu několika nyvými pohledy, k velké nelibosti Fanaróna, tajně, i když vzhledem ke své roli beznadějně zamilovaného do té něžné krásky. Někdo obratnější a smělejší než Sigognac by byl ve svém úsilí pokračoval; avšak náš ubohý baron se ve svém zchátralém hradě nenaučil vybraným dvorským způsobům, a třebaže mu nechybělo vzdělání ani duch, vypadal v této chvíli dosti hloupě.

Deset lahviček už bylo nábožně vypito a Pedant dolil tu zbývající až do poslední kapky; toto gesto pochopil Fanfarón a šel dolů do vozu pro další

láhve. Baron už měl trochu špičku, ale nemohl si odepřít, aby vypil plnou sklenici červeného vína na zdraví princezen — a to ho dorazilo.

Pedant a Tyran do sebe obraceli sklenice jakožto zasloužilí pijani, kteří sice nejsou nikdy úplně střízliví, ale také nikdy úplně opilí; Fanfarón byl po španělsku střídmý a byl by snad živ jako ti hidalgové, co večeří tři olivy z kapsy a jako zákusek si poslechnou melodie na mandolínu. Jeho střídmost měla svůj důvod: obával se, že kdyby moc jedl a pil, ztratil by svou fenomenální hubenost, která byla jeho nejlepším komickým výrazovým prostředkem. Jakmile přibral na váze, utrpělo tím jeho nadání, a on si je uchovával jedině tím, že umíral hlady, proto také žil v neustálé úzkosti a často si prohlížel sponu u opasku, aby se přesvědčil, zda náhodou od včerejška neztloustl. Tantalos z vlastní vůle, komediant nedopřávající si vína, mučedník hubenosti, jedl jen na půl úst, a kdyby byl svými půsty sledoval nábožné cíle, dostal by se do ráje jako Antonín a Makarios. Dueña se cpala a mocně pila; zplihlé tváře a laloky se jí otřásaly pohybem čelistí, dosud dobře opatřených zuby. Co se Serafíny a Isabely týče, neměly po ruce vějíř, a tak za průzračnou hradbou hezkých prstíků o překot zívaly. Sigognac, i když byl trochu omámený vinnými výpary, si toho povšiml a řekl jim:

„Slečny, třebaže vás dobré chování nutí ospalost potlačovat, vidím, že zmíráte touhou jít spát. Rád bych vám každé nabídl ložnici se salónkem a úpravnou, ale mé ubohé sídlo spěje k zániku stejně jako můj rod, jehož jsem posledním představitelem . . . Přenechám vám svůj pokoj, asi jediný, kam neprší; přenocujete tam vy dvě a paní; lůžko je široké a noc rychle uběhne. Pánové zůstanou tady a udělají si pohodlí v křeslech a na lavicích . . . Hlavně nemějte strach z vydutých tapisérií, z kvílení větru v komíně nebo z myších rejů; mohu vás ujistit, že i když je to místo dosti ponuré, neobcházejí tu žádná strašidla.“

„Já hraju Bradamantu a nemám pro strach uděláno. Uklidním bázlivou Isabelu,“ řekla se smíchem Serafína. „A naše Dueña je tak trochu čarodějnice, kdyby se objevil čert, dovedla by se mu postavit.“

Sigognac vzal světlo a dovedl dámy do ložnice, která jim vskutku připadala poněkud fantastická, neboť blikavá lampa rozdmychávaná větrem kreslila bizarní pohyblivé stíny na stropních trámech a v neosvětlených koutech jako by se krčily nestvůrné postavy.

„To by byla nádherná scéna pro páté dějství tragédie,“ řekla Serafína,

bloudíc pohledem kolem sebe, zatímco Isabela nedovedla potlačit zachvění, napůl z chladu a napůl z hrůzy, když cítila, jak ji obklopuje ta temná a vlhká atmosféra. Všechny tři ženy vklouzly oblečené pod pokrývku. Isabela si lehla mezi Serafínu a dueňu, aby v případě, že by se zpod postele natáhla chlupatá ruka nějakého přízraku nebo inkuba, nahmatala nejdřív některou z nich. Obě její statečné společnice usnuly za chvíli, ale bázlivá dívka ležela dlouho s očima otevřenýma a upřenýma na zavřené dveře, jako by za nimi tušila svět strašidel a nočních děsů. Dveře se však neotevřely a neobjevil se v nich žádný přízrak v rubáši a s chrastícími řetězy, i když se z prázdných místností občas ozývaly zvláštní zvuky; nakonec sklížil spánek bázlivé Isabele víčka a její pravidelné oddechování se zakrátko připojilo k hlasitějšímu dýchání jejích družek.

Pedant spal se zaťatými pěstmi a s nosem na stole proti Tyranovi, který chrápal jako píšťala od varhan a mumlal ze spaní nějaké alexandríny. Fanfarón měl hlavu opřenou o opěradlo křesla a nohy natažené na kozlíkách u krbu, byl celý zahalený v šedivé pláštěnce jako zavináč. Leandr držel hlavu zpříma, aby si nepocuchal účes, a spal rovně natažený. Sigognac se uvelebil v prázdném křesle, ale události, které se večer staly, ho příliš zneklidnily, než aby mohl usnout.

Dvě mladé ženy nevpadnou jen tak do života mladíkova, aniž ho rozruší, zejména když ten mladík žil až dosud smutně, cudně, osaměle, zbavený všech radostí svého věku drsnou macechou, která se zove bída.

Namítnete, že není pravděpodobné, aby mladík dosáhl dvaceti let a nezažil nějakou milostnou pletku, avšak Sigognac byl hrdý, a jelikož nemohl před nikoho předstoupit s ekvipáží odpovídající jeho jménu a stavu, zůstával doma. Rodiče, od nichž by byl mohl bez hanby něco požadovat, mu zemřeli. Zapadal každým dnem hlouběji do ústraní a zapomnění. Je pravda, že na svých osamělých projížďkách někdy potkával Yolandu de Foix na bílém mimochodníku, jak se ve společnosti svého otce a mladých šlechticů účastní štvanice na jelena. Tato jiskřivá vidina se mu často objevovala ve snu; jaký vztah však mohl kdy existovat mezi krásnou a bohatou dědičkou a ubohým zbědovaným zemanem bez groše? Nejenže si nepřál, aby si ho povšimla, ale držel se při těch setkáních co nejvíc v pozadí, neboť nechtěl vzbudit smích nad svým ubohým krabatým širákem, nad chocholem ožraným od myší, nad příliš velkým a z módy vyšlým oblekem a nad mírumilovným starým koníkem, který by se spíš hodil pro venkovského

faráře než pro šlechtice. Nic totiž není pro ušlechtilé srdce smutnější než být směšný v očích toho, koho člověk miluje, a baron probral všechny chladné úvahy, které inspiruje chudoba, aby tu vznikající vášeň udusil. Podařilo se mu to? . . . To nevíme. On však věřil, že ano, a odmítal každé pomyšlení na takovou chiméru; byl dost nešťastný i tak a nechtěl k svému trápení přidávat ještě muka neopětované lásky.

Noc proběhla bez dalších příhod, jen Isabela se polekala Belzebuba, který se jí na prsou stulil do klubíčka a nechtěl dolů, neboť mu ta poduška připadala velice příjemná.

Sigognac však za celou noc ani nezdříml, buď proto, že nebyl zvyklý spát jinde než na svém lůžku, nebo snad proto, že mu blízkost hezkých žen vznítila fantazii. Domníváme se, že se mu nejspíše v duchu už začínal rýsovat nějaký neurčitý úmysl, který mu nedal spát a probouzel v něm zmatek. Příchod komediantů mu připadal jako pokyn osudu a jako poselství Štěstěny, vyzývající ho, aby odešel z této feudální barabizny, kde jeho mladá léta chřadla a prchala bez užitku.

Začínalo svítat a modravé záblesky, vnikající dovnitř okenními tabulkami v olověném rámování, dodávaly světlu dohasínajících lamp žlutavě zsinalou a nezdravou barvu. Tváře spáčů byly tímto dvojím odleskem bizarně osvětlené a rýsovaly se ve dvou vrstvách odlišných barev jako středověký svrchní šat. Leandr nabyl zažloutlého odstínu jako svíčka a podobal se voskovému svatému Janu v hedvábné paruce, jemuž opadalo nalíčení, přestože je přikryt skleněným poklopem. Fanfarón se zavřenýma očima, s vystouplými lícními kostmi a napjatými čelistními svaly, s nosem protáhlým, jako by mu ho hubenými prsty stiskla smrt, vypadal jako vlastní mrtvola. Pedantovu papulu pokrývaly živě červené a mrtvičnaté skvrny, nos změnil barvu rubínů v ametysty, a na tlustých rtech mu rozkvétal modrý vinný květ. Několik kapek potu, řinoucích se roklemi a úžlabinami na čele, se zarazilo o houšť prošedivělého obočí; měkké tváře mu zplihle visely dolů. Tvář, která v bdělém stavu a oživena duchem působila dobrosrdečně, v otupení těžkého spánku vypadala ohyzdně. Jak se tak skláněl nad okrajem stolu, připomínal Pedant starého kozonoha, zdechlého v příkopu po prohýřených bakchanáliích. Tyran se držel dosti dobře se sinavě bledou tváří a plnovousem z černých žíní; jeho tvář dobromyslného Herkula a otcovského kata se nemohla změnit. Také Komorná obstojně snesla nediskrétní vpád světla; nebyla nijak zpustošena. Jen

hnědavé kruhy pod očima a tváře mramorované několika nafialovělými skvrnkami prozrazovaly únavu nočního nevyspání. Rozpustilý sluneční paprsek proklouzl mezi nedopitými sklenicemi a nedojedenými zbytky zásob a pohladil dívčinu bradu a ústa, jako když faun škádlí spící nymfu. Na tapisérii se cudné dámy s žlučovitou pletí při pohledu na to cikánské ležení připravující je o soukromí snažily pod svým nalakováním začervenat — a hodovní síň skýtala pohled zároveň pochmurný i groteskní.

Komorná se pod tím ranním polibkem probudila první; stoupla si na drobné nožky, protřepala si sukně, jako si pták čepýří peří, dlaní si přičísla vlasy, a když viděla, že baron de Sigognac sedí v křesle a dívá se jasným okem jako bazilišek, zamířila k němu a pozdravila ho hezkou divadelní poklonou.

„Je mi líto," řekl Sigognac opětuje poklonu, „že zchátralý stav mého příbytku, jenž se hodí za nocleh spíš pro strašidla než pro živé bytosti, mi nedovolil, abych vás přijal lépe; byl bych vás rád uložil do prostěradel z holandského plátna a pod pokrývku z indického damašku, místo abych vás nechal trčet na červotočivé židli."

„Ničeho nelitujte, pane," odpověděla Komorná. „Nebýt vás, strávili bychom noc ve voze zapadlém do bláta a třásli se v lijavci a ráno by nás zastihlo tuze zbědované. Ostatně tento příbytek, kterým pohrdáte, je nádherný ve srovnání s otevřenými stodolami, kde často musíme nocovat na otepích slámy, my všichni, tyrani i oběti, princové a princezny, Leandři i Komorné, v tom našem potulném životě komediantů, táhnoucích od města k městu."

Mezitím co si baron a Komorná vyměňovali tyto zdvořilůstky, zapraskalo prkno a Pedant spadl na podlahu. Židle, kterou unavilo ho nést, se pod ním zhroutila; tlusťoch ležel s nohama vzhůru, zmítal se jako želva obrácená na záda a přitom neartikulovaně kvokal. Při pádu se bezděčně zachytil okraje ubrusu a strhl na sebe vodopád nádobí. Rámus probudil naráz celou společnost. Tyran si protáhl paže a protřel oči, pak podal starému komikovi pomocnou ruku a postavil ho na nohy.

„Fanfarónovi by se něco takového nemohlo stát," řekl Herodes s dutým zabručením, což byl jeho způsob smíchu, „ten by mohl spadnout do pavučiny a neprotrhl by ji."

„To je pravda," odpověděl herec, o němž byla řeč, natahuje své dlouhé údy, článkované jako nohy pavouka sekáče. „Každý nemůže být Poly-

fémos, Kakus, hora masa a kostí jako ty, ani vinný měch a dvounohý sud jako Blazius.“

Hluk přilákal na práh Isabelu, Serafínu a Dueňu. Obě mladé ženy, byť trochu unavené a pobledlé, byly půvabné i za denního světla. Sigognacovi připadaly jako nejskvělejší na světě, i když pečlivý pozorovatel by možná měl připomínky k jejich poněkud pomačkané a pocuchané eleganci; ale co záleží na tom, je-li pár stuh zplihlých, nějaký ten kus látky oblýskaný či odřený, co záleží na chybičce nebo nesrovnalosti toalety, když její nositelky jsou mladé a hezké? Baronovy oči byly ostatně tak přivyklé pohledu na věci staré, zaprášené, vybledlé a zchátralé, že nebyly schopny takové maličkosti vůbec rozpoznat. V tom chmurném hradu, kde se vše rozpadalo stářím, mu Serafína a Isabela připadaly skvěle vyšňořené. Obě půvabné postavy v něm budily dojem, že to všechno je sen.

Co se Dueni týče, ta měla dík svému stáří výsadu neměnné ošklivosti; nic nepůsobilo na tu tvář jako vyřezanou ze zimostrázového dřeva, z níž blýskaly dvě soví oči. Slunce nebo svíce, na tom u ní nezáleželo.

V tom okamžiku vstoupil Pierre, aby uvedl sál zase do pořádku, přiložil dřevo do krbu, kde se pod huňatým nánosem bělalo několik oharků, a uklidil zbytky tak nepříjemné na pohled, jakmile je hostina ukončena a hlad utišen.

Plamen, který vzplál na ohništi a olizoval litinovou desku s erbem Sigognaců, nezvyklou na taková pohlazení, přilákal do kruhu celou komediantskou tlupu a ozařoval ji živými pablesky. Jasný planoucí oheň je příjemný po ne-li probdělé, tedy aspoň špatně prospané noci, a únava, která se dala vyčíst ze všech tváří, díky jeho blahodárnému vlivu úplně zmizela. Isabela nastavovala ke krbu dlaně drobných ruček, zbarvené růžovými odlesky, a při tomto lehkém ruměnném nalíčení nebyla její bledost vidět. Za ní stála větší a robustnější donna Serafina, jako když starší sestra přenechává místo své mladší, unavenější sestřičce. Fanfarón postával na jedné ze svých čapích nohou a napůl probuzený snil jako vodní pták u močálu, zobák svěšený u volete, jednu nohu skrčenou pod břichem. Pedant Blazius si olizoval rty a zdvihal láhve jednu po druhé, aby se přesvědčil, nezůstala-li v některé nějaká krůpěj tekutiny.

Mladý baron vzal předtím Pierra stranou a dohadoval se s ním, zda by se ve vesnici nedalo sehnat hercům k snědku pár tuctů vajec nebo několik kuřat, jimž by se zakroutil krk, a starý sluha se vytratil, aby příkaz splnil co nejrychleji, neboť kočovná společnost projevila úmysl vyrazit brzy, aby ujela pořádný kus cesty a nepřijela příliš pozdě na místo noclehu.

„Bojím se, že se valně nenajíte,“ řekl Sigognac hostům, „a budete se muset spokojit s pythagorejskou stravou; lepší však chudá snídaně než žádná. Na šest mil kolem dokola není jediná krčma. Stav mého hradu vám napovídá, že nejsem zámožný, jelikož však moje chudoba pramení z válečných výdajů, které moji předkové nadělali při obraně našich králů, nemusím se za ni hanbit.“

„To věru ne, pane,“ odpověděl Herodes mohutným basem, „a mnohý, kdo se vychloubá svým majetkem, by byl na rozpacích, kdyby měl prozradit jeho původ. Zatímco nájemce daní se obléká do zlatohlavu, šlechta má děravý plášť, ale těmi trhlinami prosvítá čest.“

„Jenom mě udivuje,“ dodal Blazius, „že šlechtic tak dokonalý, jímž se pán zdá být, se smiřuje s tím, že mu uplývá mládí v takové samotě, kam pro něj Štěstěna nemůže přijít, i kdyby sebevíc chtěla; kdyby míjela tento hrad, jehož architektura snad vypadala velmi dobře před dvěma sty lety, pokračovala by dále ve své cestě, neboť by se domnívala, že je neobydlený. Pan baron by měl jet do Paříže, což je oko a pupek světa, dostaveníčko duchaplných a chrabrých mužů, Eldorado a Kanaán francouzských Španělů a moresků, požehnaná země, ozářená paprsky královského dvora. Tam by nepochybně pan baron došel uznání, jaké mu přináleží, a vyšvihl by se buďto ve službě některého velkého pána anebo nějakým skvělým činem, k němuž by se v tomto městě nepochybně našla příležitost.“

Tato hercova řeč přes všechno tlachání a směšné fráze — bezděčné to připomínky jeho role Pedanta — nepostrádala zdravý smysl. Sigognac cítil případnost těchto slov, vždyť často si za svých dlouhých procházek po kraji říkával tiše to, co mu teď Blazius řekl nahlas.

Na tak dlouhou cestu mu však chyběly peníze a on nevěděl, jak si je opatřit. Byl sice statečný, byl však i hrdý, a měl větší strach z úsměšku než z rány mečem. I když se nevyznal v módě, cítil se směšný ve svých obnošených šatech, staromódních už za minulého krále. Jak tomu bývá u lidí, které chudoba učinila nesmělými, neuvědomoval si své přednosti a viděl svou situaci jen z té horší stránky. Snad by mu byli pomohli někteří otcovi

staří přátelé, kdyby si je byl trochu předcházel, ale to by bylo úsilí vymykající se jeho povaze: byl by raději umřel sedě na truhlici vedle svého erbu a žvýkaje párátko jako nějaký španělský hidalgo, než by kohokoli požádal o nějakou výpomoc nebo půjčku. Patřil k těm, kteří, pozváni k skvělému hodokvasu, vzdor svému prázdnému žaludku předstírají, že už jsou po jídle, aby nebyli podezíráni z hladu.

„Však jsem o tom někdy uvažoval, nemám však v Paříži žádné přátele a potomci těch, kteří mohli znát mou rodinu, když ještě byla bohatší a vykonávala služby u dvora, nebudou příliš dbát o hubeného a vyzáblého Sigognaca, který přichází ze své zřícené věže urvat si zuby nehty svůj podíl ze společné kořisti. A kromě toho — nevím, proč bych se měl stydět to říci — nemám žádnou výstroj a nemohl bych vystupovat tak, aby to bylo hodno mého jména; dokonce ani nevím, zda bych se dostal až do Paříže, i kdybych dal dohromady všechny své i Pierrovy prostředky."

„Ale vždyť přece nemusíte do velkoměsta vjet vítězně jako římský césar na voze taženém čtyřspřežím běloušů," odpověděl Blazius. „Jestli se náš skromný žebřiňák s volským potahem nepříčí hrdosti Vaší Urozenosti, pojeďte s námi do Paříže, kam má naše společnost přece namířeno. Mnohý dnes skvělý pán tam přišel kdysi pěšky, s uzlíčkem na rapíru a s botami v ruce, aby je neopotřeboval."

Sigognacovi stoupla do tváře slabá červeň, částečně ze studu, částečně z radosti. Na jedné straně se jeho rodová pýcha bouřila proti myšlence, že má být zavázán ubohému kejklíři, na druhé straně byl ve své přirozené dobrotě srdce dojat nabídkou tak upřímně vyslovenou a tak odpovídající jeho tajnému přání. Obával se také, že když odmítne, dotkne se Blaziovy samolibosti a že snad propásne příležitost, jaká se už nevyskytne. Nepochybně v sobě měla představa potomka Sigognaců, jak se veze v Thespidově káře spolu s potulnými komedianty, něco pohoršujícího, nad čím museli v erbovní knize zaržát jednorožci a zařvat lvi s různobarevnými jazyky; ale koneckonců on už se za svými feudálními zdmi dost natrucoval.

Kolísal rozpolceně mezi ano a ne a vážil obě ta rozhodující slůvka na vážkách svého přemýšlení, když náhle půvabně přistoupila Isabela, postavila se proti baronovi a Blaziovi a pronesla slova, která mladíkově nejistotě udělala konec:

„Náš básník zdědil nějaký majetek, a proto od nás odešel. Pan baron by ho mohl nahradit; když jsem totiž náhodou otevřela Ronsarda, který ležel

na stole u jeho lůžka, našla jsem tam hustě proškrtaný sonet, a ten jistě napsal on; upravoval by nám role, dělal by potřebné škrty a vsuvky, a v případě potřeby by na daný námět napsal hru. Právě mám po ruce osnovu jedné italské hry, kde by se pro mě našla hezká úloha, kdyby se jí někdo ujal a zpracoval ji."

Při těchto slovech vrhla Isabela na barona pohled tak něžný a pronikavý, že mu Sigognac nemohl odolat. Rozmluvu přerušil Pierre, který přinášel důkladnou omeletu se slaninou a docela úctyhodný kus šunky. Celá tlupa zasedla za stůl a pustila se s chutí do jídla. Sigognac se dotkl pokrmů, které před něj postavili, jen z čiré zdvořilosti; jeho navyklá střídmost mu nedovolila jíst po tak krátké přestávce znovu; měl ostatně mysl zaujatou mnoha jinými věcmi.

Po jídle, zatímco honák zavazoval řemení jha okolo volských rohů, Isabela s Serafínou zamířily na zahradu, kterou bylo z nádvoří vidět.

„Bojím se," řekl Sigognac, podávaje jim ruku, aby mohly sestoupit po rozviklaných a omšelých schodech, „abyste nezanechaly útržky šatů na drápcích toho ostružiní; říká se sice, že není růže bez trní, ale vyskytuje se naproti tomu trní bez růží."

Mladý baron to říkal tónem melancholické ironie, jaký měl ve zvyku užívat, kdykoli narážel na svou chudobu, ale zneuznaná zahrada jako by chtěla bránit svou čest: najednou zazářily na příčné větvi, bránící mladým ženám v cestě, dvě plané růžičky s polorozvinutými pěti lístky nad žlutými pestíky. Sigognac je utrhl a galantně je nabídl Isabele a Serafíně se slovy: „Nevěděl jsem, že mám zahradu takhle rozkvetlou; obvykle tu roste jen plevel a dají se tu natrhat jen kytice kopřiv a kerblíku; to vaším přičiněním tu ty dvě květinky vykvetly jako úsměv uprostřed spouště, jako kus poezie v rozvalinách."

Isabela si zastrčila šípkovou růži za živůtek a vrhla na mladíka dlouhý pohled plný díků, který dokazoval, jakou cenu přičítá tomu skromnému dárečku. Serafína držela stonek kvítku v ústech, jako by chtěla, aby jeho bledá růžová soupeřila s rudou barvou jejích rtů.

Došli až k mytologické soše, jejíž přízrak se rýsoval na konci cesty; Sigognac odhrnoval větve, které by mohly procházející návštěvnice udeřit do tváře. Mladá naivka hleděla se zjihlým zájmem na tu ladem ležící zahradu, která se tak dobře hodila k zchátralému hradu. Myslela na smutné hodiny, které Sigognac asi strávil v těchto místech nudy, bídy a samoty,

kde opíral čelo o okenní tabulku a upínal oči na prázdnou cestu a kdy jeho jedinými společníky byli černý kocour a bílý pes. Tvrdší rysy Serafíny vyjadřovaly pouze chladné pohrdání, zastřené zdvořilostí; tenhle urozený pán jí připadal opravdu příliš zchudlý, i když měla k lidem s šlechtickým titulem určitou úctu.

„Zde končí moje panství," řekl baron, když došli k výklenku, kde plesnivěla Pomona. „Kdysi patřívaly mým předkům hory a doly, pole i vřesoviště, táhnoucí se kam oko dohlédlo z těchto oprýskaných věžiček; mně jich však zbylo jen právě tolik, abych čekal na den, kdy se poslední ze Sigognaců odebere ke svým předkům do rodinné hrobky, jediného majetku, který jim pak zbude."

„Jak můžete být po ránu takhle pochmurný!" odpověděla Isabela, dojatá touto úvahou, která napadla i ji samu, a zatvářila se laškovně, aby rozptýlila mrak smutku, rozestírající se Sigognacovi na čele. „Štěstěna je žena, a i když je prý slepá, myslím, že z výšin svého kola někdy rozezná v davu rytíře urozeného rodu a záslužných skutků; jde jen o to, aby byl člověk tam, kudy ona projíždí. Tak se přece rozhodněte, pojeďte s námi; a možná, že se za pár let sigognacké věže opatřené novou břidlicovou krytinou, obílené a restaurované, budou vypínat stejně pyšně, jako teď působí uboze. A kromě toho by mě opravdu rmoutilo, kdybych vás měla zanechat v tomhle sovím hrádku," dodala polohlasně, aby to Serafína nezaslechla.

Něžný třpyt, který Isabele zářil v očích, zvítězil nad baronovou nerozhodností. Vábení milostného dobrodružství v jeho vlastních očích zakrylo všechno, co by na takové cestě mohlo být ponižující. Člověk si nijak nezadává, když z lásky následuje herečku a zapřahá se jako nápadník do komediantské káry; ani nejvybranější kavalíři by v takovém případě nezaváhali. Bůžek s toulcem a šípy rád nutí bohy i hrdiny k nejroztodivnějším činům a přestrojením: Jupiter na sebe vzal podobu býka, aby svedl Evropu, Herkules s kuželem předl u nohou Omfaliných, učený Aristoteles běhal po čtyřech a nosil na zádech svou milenku, která chtěla jezdit na filozofovi (zábavný způsob jízdy!), což jsou všechno věci příčící se božské i lidské důstojnosti. Jenomže byl Sigognac opravdu do Isabely zamilovaný? Nesnažil se tomu přijít na kloub, ale cítil, že by byl napříště strašně smutný, kdyby měl zůstat v tomto hradu, na chvíli oživeném přítomností mladého půvabného stvoření.

Proto se také rychle rozhodl, poprosil herce, aby ještě chvíli posečkali, vzal stranou Pierra a svěřil mu svůj úmysl. Věrný služebník, i když ho rmoutilo rozloučení s pánem, si nezakrýval nebezpečí, které s sebou nesl další baronův pobyt v Sigognacu. S lítostí viděl, jak hasne jeho mládí v nečinném klidu a trpném smutku, a třebaže mu tlupa komediantů připadala jako prapodivný průvod pro pána ze Sigognacu, přece jen mu byl milejší tento způsob, jak se pokusit o štěstí, než hluboká ochablost, která se zejména za poslední dva tři roky zmocňovala mladého barona. Za chvíli naplnil zavazadlo nečetnými svršky, které jeho pánovi patřily, do koženého měšce dal několik zlatých pistolů, povalujících se v zásuvkách staré truhlice, a přidal k nim, aniž co řekl, své skrovné úspory, čehož si možná baron ani nevšiml, neboť Pierre, kromě jiných funkcí, které na hradě hromadil, vykonával také činnost pokladníka, což byla opravdu sinekura.

Osedlali bílého koně, neboť Sigognac chtěl nastoupit do komediantského vozu až dvě tři míle za hradem, aby maskoval svůj odjezd; takhle to vypadalo, že doprovází své hosty. Pierre za nimi měl jít pěšky a dovést zvíře zpět do stáje.

Voli už byli zapřaženi a snažili se navzdory těžkému jhu zdvihnout vlhkou černou tlamu, z níž visela vlákna stříbřitých slin; červenožlutá pletená tiára na hlavě a krunýře z bílého plátna, které je ovinovaly jako košile, aby je chránily před bodáním much, jim dodávaly velice vznešené vzezření. Před nimi stál honák, vysoký mládenec, opálený a divoký jako pastýř z římských pastvin, a opíral se o hůl svého bodce v pozici, která připomínala, aniž o tom patrně věděl, postoj řeckých hrdinů na starověkých basreliéfech. Isabela a Serafína se usadily vpředu na voze, aby se potěšily pohledem na krajinu; Dueňa, Pedant a Leandr zaujali místa vzadu, neboť jim šlo spíš o to, aby se dospali, než aby obdivovali vřesoviště. Všichni byli připraveni; honák pobídl zvířata — ta sklonila hlavu, vzepjala se na křivých nohách a vyrazila kupředu; vůz se dal do pohybu, prkna zaskřípěla, špatně namazaná kola zavrzala a klenba krytého portálu pod těžkým dusotem spřežení zaduněla. Vůz se rozjel.

Během těchto příprav Belzebub a Miraut, kteří vytušili, že se děje něco mimořádného, chodili vyjeveně a ustaraně sem a tam, snažíce se ve svém temném zvířecím mozku pochopit, co znamená přítomnost tolika lidí na místě obvykle tak prázdném. Pes pobíhal nejistě od pána k Pierrovi, tázavě na ně pohlížel namodralým okem a vrčel na neznámé.

Uvážlivější kocour opatrně očichával kola, zdálky si prohlížel voly, kteří mu imponovali svým objemem, a když nečekaně pohnuli rohy, obezřetně uskakoval; pak se šel posadit na zadek k bílému koni, s nímž jako by se dorozumíval — vypadalo to, jako by se ho vyptával. Dobré staré zvíře sklánělo hlavu ke kocourovi, který zdvihal svou, a žvýkajíc nějaké stéblo píce, uvízlé mezi starými zuby, vypadalo, jako když se svým kočičím přítelem opravdu rozmlouvá. Co mu kůň říkal? Tlumočit by to mohl jedině Demokritos, který tvrdil, že rozumí řeči zvířat; faktem zůstává, že Belzebub po této tiché rozmluvě, kterou sdělil Mirautovi několikerým zamrkáním a dvojím trojím žalostným mňouknutím, zřejmě porozuměl, oč při tom všem zmatku jde. Když baron seděl v sedle a vzal do ruky řemení uzdy, vykročil Miraut koni po pravici a Belzebub po levici, a pán ze Sigognacu vyjel z hradu svých předků mezi psem a kocourem. Aby se to opatrné kocouřisko odhodlalo k takto smělému počinu, u jeho druhu tak málo obvyklému, muselo uhodnout, že došlo k nějakému vysoce závažnému rozhodnutí.

V okamžiku, kdy opouštěl svůj smutný příbytek, ucítil Sigognac, jak se mu bolestně svírá srdce. Ještě jednou se porozhlédl po těch zeleně omšelých a stářím zčernalých zdech, kde znal každičký kámen; po zrezivělých korouhvičkách, které pozoroval tolik nudných hodin upřeným a roztržitým pohledem, který nic nevidí, po oknech zanedbaných pokojů, kterými procházíval jako strašidlo zakletého zámku a kde se téměř bál zvuku svých vlastních kroků; po nepěstěné zahradě, kde po vlhké zemi poskakuje ropucha a plazí se užovka mezi hložím; po kapli se zborcenou střechou a popraskanými oblouky, jejichž úlomky pokrývají omšelé dlaždice, pod nimiž odpočívají vedle sebe jeho starý otec a matka, půvabná vidina, zmatená jako vzpomínka na sen, ta, kterou jen krátce spatřil v prvních dnech dětství. Pomyslil také na portréty galerie, které mu dělaly společnost v jeho samotě a po dvacet let se na něj usmívaly nehybným úsměvem; na lovce divokých kachen na tapisérii, na sloupkové lůžko, kde tak často smáčel polštář slzami; na všechny ty staré, ubohé, mrzuté, odpudivé, zaprášené, ospalé věci, které v něm vzbuzovaly takový odpor a které mu teď připadaly plny zneuznaného půvabu. Připadal si nevděčný vůči tomu starému ubohému sídlu, které mu nicméně skýtalo útočiště, jak nejlépe dovedlo, a přes svou sešlost vytrvalo a nezřítilo se mu na hlavu, jako stařičký sluha, který se udrží na třaslavých nohách, dokud je přítomen pán; vytanulo mu na

mysli tisícero hořkých příjemností, tisícero smutných radostí, tisícero veselých melancholií; zvyk, ten pomalý a bledý životní druh, k němu obracel oči v posmutnělé něze a šeptal neodolatelně slabým hlasem písničku z dětství, písničku chůvy, a když baron projížděl portálem, připadalo mu, že ho neviditelná ruka tahá za plášť, aby se vrátil zpátky. Vyjel před vozem z brány a závan větru k němu donesl vůni vřesu čerstvě omytého deštěm, sladkou a pronikavou vůni rodného kraje; v dálce vyzváněl zvon a stříbřité tóny nesl vánek spolu s vůní vřesovišť. To bylo příliš silné; Sigognaca se zmocnil hluboký stesk, třebaže byl teprve pár kroků od domova, a udělal pohyb, jako by chtěl otočit uzdou; starý koník už natáčel krk naznačeným směrem s větší hbitostí, než se zdálo, že mu stáří dovolí, Miraut a Belzebub zdvihli zároveň hlavu, jako by si byli vědomi pánových pocitů, zastavili se a upřeli na něj tázavé oči. Avšak ten poloviční obrat měl zcela jiný následek, než se dalo očekávat; způsobil totiž, že se Sigognacův pohled setkal s pohledem Isabeliným; a dívka do něho vložila tolik něžné toužebnosti a tak srozumitelnou prosbu, že baron pocítil, jak bledne a rudne; úplně zapomněl na oprýskané zdi svého sídla, na vůni vřesu i na zvon, nepřestávající tesklivě volat, prudce škubl uzdou a silným stiskem nohou pobídl koně kupředu. Zápas skončil; Isabela zvítězila.

Vůz zamířil na cestu, kterou jsme popsali na první stránce, a vyhnal z brázd plných vody vyplašené rosničky. Když se vjelo na silnici a voli mohli na pevnější půdě rychleji rozjet povoz, do něhož byli zapřaženi, Sigognac přešel z předního voje do zadního, neboť se nechtěl příliš nápadně dvořit Isabele, a snad také proto, aby se mohl nerušeněji oddat myšlenkám zmítajícím jeho nitrem.

Kuželovité střechy sigognackých věží už byly zpola zakryty korunami stromů; baron se nadzdvihl v sedle, aby je ještě jednou uviděl, a když pak pohlédl na zem, spatřil Mirauta a Belzebuba, jejichž žalostné výrazy vyjadřovaly všechnu bolest, kterou mohou zvířecí tváře projevit. Miraut využil chvilky zastavení, kterou baron potřeboval, aby se podíval na vížky svého sídla, napjal stará kolena a pokusil se vyskočit až k tváři svého pána, aby ho ještě naposledy olízl. Sigognac uhodl úmysl ubohého zvířete, chytil ho u boty za volnou kůži na krku, vytáhl ho na hrušku sedla a políbil Mirautův černý a drsný lanýžovitý čenich, aniž se snažil uhnout vlhkému polibku, který vděčné zvíře zanechalo na mužových vousech. Během tohoto výjevu se mrštnější Belzebub, který si pomáhal dosud ostrými

drápky, vyšplhal na druhé straně po Sigognacově botě a stehnu a nastavoval ve výši sedlového oblouku svou kupírovanou černou hlavu, přičemž mocně předl a koulel žlutýma očima: také on prosil o pohlazení na rozloučenou. Mladý baron několikrát pohladil kocoura po hlavě, a ten se zdvihal a třel, aby lépe vychutnal přátelské polaskání. Doufáme, že se čtenář nebude našemu hrdinovi smát, prozradíme-li, že pokorné projevy oddanosti těchto tvorů, kteří nemají duši, ale mají cit, v něm vzbudily podivné dojetí a že dvě slzy jdoucí od srdce dopadly Mirautovi a Belzebubovi na hlavu a pokřtily je na pánovy přátele v lidském slova smyslu.

Obě zvířata ještě chvíli hleděla za Sigognacem, který pobídl koně ke klusu, aby dohonil povoz, a když ho v zákrutu silnice ztratila z dohledu, vydala se bratrsky na zpáteční cestu k hradu.

Noční bouře nezanechala na písčité půdě stopy, které zůstávají po vydatném dešti v méně suchých končinách; krajina byla jenom osvěžena a skýtala pohled prosté krásy. Vřes, omytý dešťovou vodou z vrstvy prachu, svítil na kraji kopců fialovými poupátky. Hlodaše se znovu zazelenaly a houpaly své žluté květy; na naplněných tůních se rozestíraly vodní rostliny, dokonce i borovice potřásaly tmavým jehličím méně smutečně a šířily vůni pryskyřice; ze shluku kaštanů vesele vystupovaly modravé proužky kouře a prozrazovaly příbytek nějakého nájemce, a na pahorkatině táhnoucí se do nedohledna bylo vidět jako rozházené skvrny ovce hlídané pastýřem na chůdách. Na obzoru se jako soustroví obláčků stínované blankytem rýsovaly vzdálené vrcholy Pyrenejí, napůl rozmazané lehkým oparem podzimního rána.

Někdy se silnice proplétala mezi dvěma srázy, na jejichž sesutých svazích byl jenom bílý písek a na hřebenu rostla křoviska s propletenými větvemi, bičujícími plachtu vozu při projíždění. Na některých místech byla půda tak sypká, že ji museli zpevnit několika jedlovými kmeny, položenými napříč, což působilo otřesy, při nichž herečky hlasitě vykřikovaly. Jindy zase bylo nutno přejíždět po vratkých můstcích přes kaluže stojaté vody a potoky, které přetínaly cestu. Na všech nebezpečných místech pomáhal Sigognac z vozu Isabele, která byla buď bojácnější nebo méně líná než Serafína a dueňa. Tyran a Blazius bezstarostně spali, schouleni mezi truhlicemi, jako lidé, kteří zažili už jinačí věci. Fanfarón šel vedle vozu, aby si tělesným pohybem udržoval svou fenomenální hubenost, o kterou úzkostlivě pečoval, a kdo ho tak zdálky viděl, jak zdvihá dlouhé nohy, mohl by

ho považovat za pavouka sekáče v obilí. Dělal tak dlouhé kroky, že se musel často zastavovat a čekat na ostatní; jak si ve svých rolích zvykl chodit s vysunutým bokem a rozkročeně jako kružítko, nedovedl se této chůze zbavit ve městě ani na venkově a stále dělal jen ty své geometrické kroky.

Vozy s volským potahem nepostupují rychle, zejména ne v Landách, kde se kola často zaboří do písku až po náboj a kde se silnice rozpozná jen podle brázd jednu či dvě stopy hlubokých; a třebaže ta hodná zvířata ohýbala šlachovitý krk a vytrvale táhla za pobízení honákova bodce, stálo už slunce dosti vysoko nad obzorem a výprava ujela teprve dvě míle. Pravda, dvě míle dlouhé jako den bez chleba a podobné mílím, které měly vždy po čtrnácti dnech označit milostná zastavení oněch dvojic, jež Pantagruel pověřil, aby položily milníky v jeho krásném království mirebalaiském. Čím dál řidčeji přecházeli přes silnici venkované nesoucí náruč trávy nebo otep klestí; a step se táhla holá, pustá a divoká jako „despoblado" ve Španělsku nebo americká pampa. Sigognac usoudil, že je zbytečné, aby déle unavoval chudáka starého koně, seskočil a hodil otěže sluhovi, na jehož osmahlých rysech se pod dvaceti vrstvami opálení zračila bledost hlubokého pohnutí. Nastala chvíle rozloučení mezi pánem a služebníkem, chvíle trpká, neboť Pierre znal Sigognaca od narození a byl baronovi spíš pokorným přítelem než sluhou.

„Bůh veď Vaši Urozenost," řekl Pierre, skláněje se k ruce, kterou mu baron podal, „a dopomoz jí pozdvihnout blahobyt Sigognaců. Lituju jen, že mi pán nedovolil, abych ho doprovázel."

„Co bych si s tebou počal, můj ubohý Pierre, v tom neznámém světě, kam vstoupím? S tak skrovnými prostředky opravdu nemohu svěřit náhodě péči o dvě existence. Na hradě se vždycky jakžtakž uživíš; naši bývalí nájemci nenechají umřít hlady věrného služebníka svého pána. Nesmíme také uzavřít sigognacký hrad a ponechat ho napospas orlům a užovkám jako nějakou barabiznu, kde bytuje smrt a kde straší; duše toho starého sídla ještě přebývá ve mně, a dokud budu živ, zůstane u jeho brány strážce, aby nedovolil dětem střílet z praku kamením do jeho erbu."

Pierre souhlasně přikývl, neboť jako všichni staří sluhové v urozených rodinách měl k panskému sídlu nábožnou úctu a Sigognac mu přes svou oprýskanost, zchátralost a bídu pořád připadal jako jeden z nejkrásnějších hradů na světě.

„A pak," dodal baron s úsměvem, „kdo by se staral o Bayarda, Mirauta a Belzebuba?"

„Máte pravdu, pane," odpověděl Pierre; a vzal za uzdu Bayarda, kterého Sigognac na rozloučenou poplácával po krku.

Dobrý kůň několikrát zařehtal, když odcházel od pána, a Sigognac ještě dlouho slyšel láskyplné ržání oddaného zvířete, slábnoucí, jak se vzdálenost zvětšovala.

Sigognac zůstal sám a zakoušel pocit, jaký mají lidé, když se naloďují a když je přátelé opustí na přístavním molu; to je snad nejtrpčí chvíle odjezdu; svět, kde jste žili, se vzdaluje a vy spěcháte za těmi, kdo jsou vašimi společníky na cestě, neboť v duši je prázdno a smutek, a oči potřebují pohled na lidskou tvář. Proto také baron přidal do kroku, aby dohonil vůz, který se namáhavě kodrcal po skřípajícím písku, kde jeho kola vyrývala brázdy jako radlice pluhu do země.

Když Isabela spatřila Sigognaca, jak jde vedle vozu, začala si stěžovat, že se jí špatně sedí, a přála si vystoupit, aby si trochu protáhla nohy, jak říkala, ve skutečnosti však z milosrdného úmyslu vytrhnout mladého šlechtice z tesknoty a rozptýlit ho přívětivými slovy.

Závoj smutku, který pokrýval Sigognacovu tvář, se roztrhl jako mrak ozářený slunečním paprskem, když dívka požádala o oporu jeho paže, aby se prošla pár kroků po cestě, na těchto místech dobře schůdné.

Kráčeli tak jeden vedle druhého, Isabela recitovala Sigognacovi nějaké verše z jedné své role; nebyla s nimi spokojena, a přála si, aby je opravil. Vtom se náhle napravo od cesty ozvalo z houští zatroubení, větve se rozhrnuly pod vahou koňských hrudí drtících tyčkovinu a uprostřed cesty se objevila Yolanda de Foix v plné nádheře Diany lovkyně. Prudký cval jí vehnal do tváře temnější ruměnec, růžové nosní dírky se jí zachvívaly a ňadra se prudčeji zdvihala pod sametovým a zlatým živůtkem. Několik trhlin na dlouhé sukni, několik škrábnutí na bocích jejího koně dokazovalo, že se neohrožená jezdkyně nebojí houštin ani mlází; i když nebylo nijak nutno popohánět horlivost ušlechtilého zvířete, kterému se na zpěněném krku vinuly uzliny žil pulzující horkou krví, pošvihávala ho po zadku bičíkem, ozdobeným ametystem s vyrytým erbem, takže se zvíře vzpínalo a vyhazovalo, k velkému obdivu tří nebo čtyř mladých šlechticů na skvělých koních, kteří tleskali smělému půvabu této nové Bradamanty.

Zakrátko Yolanda s tím předstíraným krocením koně přestala a rychle

projela kolem Sigognaca, po němž vrhla pohled plný pohrdání a aristokratické zpupnosti.

„Jen se podívejte," řekla třem frajírkům, kteří klusali za ní, „baron Sigognac dělá rytíře komediantce!"

A skupina s výbuchem smíchu projela kolem v mračnu prachu. Sigognac sebou trhl zlostí a hanbou a prudce napřáhl ruku k jílci meče; bylo by však šílenství běžet pěšky za jezdci na koních, a nemohl také Yolandu vyzvat na souboj. Nyvý a pokorně výmluvný pohled herečky mu však dal brzy zapomenout na povýšený pohled hradní paní.

Den uběhl bez další příhody a okolo čtvrté hodiny dorazili na místo večeře a noclehu.

Na Sigognacu byl ten večer smutný; portréty vypadaly ještě mrzutěji a odmítavěji než obvykle, což by se ani nezdálo možné; schodiště dunělo dutěji a prázdněji, místnosti se zdály větší a holejší. Vítr teskně hvízdal po chodbách a ze stropu se na nitce spouštěli znepokojení a zvědaví pavouci. Trhliny ve zdech zely doširoka jako čelisti roztažené nudou; zdálo se, že starý rozklížený dům pochopil, že mladý pán je pryč, a že se nad tím rmoutí.

Pod pláštěm krbu se v čadivém světle smolné louče starý Pierre dělil o hubenou večeři s Mirautem a Belzebubem a z konírny bylo slyšet, jak Ba yard tahá za řetěz a zvoní jím o žlab.

III HOSTINEC U MODRÉHO SLUNCE

Na místě méně divokém by nikoho ani nenapadlo označit jménem osada ten shluk ubohých barabizen, kde se unavení voli sami od sebe zastavili a se spokojeným výrazem setřásali dlouhá vlákna slin visící jim od vlhkých tlam.

Osadu tvořilo pět nebo šest chatrčí rozsetých mezi dosti pěknými stromy, jimž trochu úrodné půdy, hnůj a nejrůznější odpadky dopomohly k dobrému růstu. Tyto chalupy z mazaniny, z kamení, z hrubě přitesaných kmenů, z kousků prken, pokryté velkými střechami z omšelých hnědých došků spadajícími skoro až k zemi, a jejich kůlny s poházeným a zablácením zemědělským nářadím vypadaly spíš jako vhodný příbytek pro nečistá zvířata než pro bytosti stvořené k obrazu božímu; však je také několik černých vepřů sdílelo dohromady se svými pány, aniž projevovalo sebemenší odpor, což u těch domácích kňourů svědčilo o nedostatku jemnocitu.

Před dveřmi postávalo několik dětí s velkým bříškem a hubeňoučkými údy; tváře jim žhnuly jako v horečce a na sobě měly rozedrané haleny, příliš krátké buď vepředu nebo vzadu, anebo jen kratičké košilky, zavázané provázkem; jejich nahota jim zřejmě nevadila o nic víc, než kdyby bydlely v pozemském ráji.

Za houštinami vlasů, které nepoznaly hřeben, jim svítily zorničky fosforeskující zvědavostí jako oči nočních ptáků mezi větvemi stromů. V jejich chování zápolil strach a touha; byly by rády utekly a schovaly se někam za plot, ale vůz a jeho náklad je fascinoval a přikoval na místo.

Poněkud víc vzadu na prahu chatrče kolébala hubená žena s tmavou pletí a černýma očima v náručí hladové kojeňátko. Dítě hnětlo hnědou ručkou vyschlé ňadro, trochu bělejší než ostatní hruď a připomínající ještě, že to bídou zchátralé stvoření je mladá žena. Žena hleděla na herce otupěle upřeným pohledem, aniž si zřejmě uvědomovala, co vlastně vidí. Vedle

dcery se krčila babka, ohnutější a vrásčitější než choť krále Priama Hekuba a podřimovala s bradou na kolenou, ruce zkřížené kolem nohou v poloze nějaké starodávné egyptské modly. Články prstů s rozestouplými kůstkami, spleť naběhlých žil, šlachy napjaté jako struny na kytaře — to vše působilo, že se její ubohé osmahlé ruce podobaly nějakému anatomickému preparátu, který nedbalý chirurg zapomněl kdysi dávno ve skříni. Paže už byly jen hůlky, na nichž visela pergamenová kůže, na kloubech scvrklá do příčných vrásek, podobných ranám po sekáčku na maso. Na bradě se jí ježily dlouhé chumáčky chlupů; uši pokrýval bílý mechovitý porost; obočí jako popínavé rostliny před vchodem do jeskyně spadalo přes oční důlky, kde podřimovaly oči napůl zacloněné ochablými víčky. Ústa byla celá pohlcená dásněmi a jejich místo bylo rozpoznatelné jen podle hvězdice soustředných vrásek.

Při pohledu na to věkovité strašidlo zvolal Pedant:

„Ach, ta hrůzostrašná, obludná a příšerná babice! Vedle ní jsou sudičky úplné mladice; je tak vylouhovaná stářím, tak zchátralá a zplesnivělá, že by ji žádný pramen živé vody nemohl omladit. Je to sama máti Věčnosti; a když se narodila — pokud vůbec kdy přišla na svět, neboť k jejímu narození muselo dojít před stvořením světa —, měl Čas už sněhobílou bradu. Proč ji neviděl mistr Alcofribas Nazier dříve než portrétoval svou sibylu z Panzoustu nebo onu stařenu, na kterou se sápe lev s liščím ohonem? Na ní by byl poznal, kolik může lidská troska mít vrásek, brázd, trhlin, příkopů a náspů, a byl by je mistrovsky zpodobnil. Tahle čaroděj-nice bývala nejspíš za svých mladých let hezká, protože právě z hezkých holek se stávají ty nejhroznější babizny. Varování na vaši adresu, milé slečny," pokračoval Blazius, obraceje se na Isabelu a Serafínu, které přistoupily blíž, aby si ho poslechly. „Když si pomyslím, že by stačilo takových šedesát zim, vržených na vaše jara, aby se z vás staly právě tak odpuzující, hrozné a fantasmagorické stařeny jako tahle mumie uprchlá ze své truhly, opravdu mě to rmoutí a jsem rád, že mám svou ošklivou pivní tvář, která se nemůže proměnit v takovou tragickou trosku, ale které naopak léta její ošklivost komicky zdokonalují."

Mladé ženy nemají rády, když se jim předkládá vyhlídka, že jednou, byť i v nejmlhavější budoucnosti, budou staré a ošklivé, což je jedno a totéž. Proto se také obě herečky obrátily k Pedantovi zády s pohrdavým pokrčením ramen, jako by byly na podobné hlouposti zvyklé, přistoupily

k vozu, z něhož se vykládala zavazadla, a tvářily se, že jsou plně zaujaty starostí, aby se špatně nezacházelo s jejich svršky; na Pedantova slova nebyla žádná odpověď. Blazius tím, že předem obětoval svou vlastní ošklivost, znemožnil jakoukoli námitku. Často užíval tohoto úskoku, aby bodal, aniž byl sám bodnut.

Dům, před nímž volské spřežení zastavilo s pravým instinktem zvířat, která nikdy nezapomenou na místo, kdy se jim jednou dostalo píce a steliva, byl jeden z nejlepších ve vesnici. Stál s určitým sebevědomím přímo u silnice, od níž ostatní chatrče poodstoupily ze studu nad svou zchátralostí, zakrývajíce svou nahotu hrstkami listí jako ubohé ošklivé dívky překvapené v lázni. Hostinec v pevném přesvědčení, že je nejpěknějším domem v okolí, vypadal, jako by chtěl k sobě vábit pohledy, a jeho vývěsní štít napřahoval ruce do cesty, jako by chtěl zastavit cestující „pěší i na koni".

Tento vývěsní štít, vysunutý z průčelí pomocí jakési kovové šibenice, na níž by se v případě potřeby dal pověsit člověk, tvořila zrezivělá plechová deska na tyči, skřípající ve větru.

Kdysi na ni nějaký mazal, který tudy procházel, namaloval slunce, ne však se zlatou tváří a parukou, ale s kotoučem i paprsky modrými, jako bývají „sluneční stíny", které heraldické umění někdy rozsévá po poli erbů. Z jakého důvodu si vybral zrovna „modré slunce" za znak této krčmy? Na silnicích je tolik zlatých sluncí, že už se nedají rozeznat jedno od druhého, a není na škodu, je-li vývěsní štít trochu odlišný. I když se tento důvod může zdát přijatelný, neodpovídá pravdě. Malíři, který ten obraz namaloval, zbývala na paletě už jenom modrá; aby se zásobil barvami, byl by musel podniknout cestu až do nějakého většího města. Proto také hlásal nadřazenost blankytné modři nad ostatními barvami a maloval tím nebeským odstínem modré lvy, modré koně a modré kohouty na vývěsní štíty různých hospod, což by mu jistě vyneslo pochvalu od Číňanů, kteří oceňují umělce tím více, čím je vzdálenější přírodě.

Hostinec *U modrého slunce* měl břidlicovou střechu; některé tašky byly zahnědlé, jiné, dosud červené, svědčily o nedávných opravách a dokazovaly, že do pokojů aspoň neprší.

Zeď u silnice byla omítnuta vápennou omítkou, která zakrývala trhliny i poškození a dodávala domu čistotný vzhled. Trámky hrázděného zdiva, tvořící kosočtverce a písmena X, byly po baskickém způsobu zvýrazněny

červeným pomalováním. U ostatních zdí byl tento přepych opomenut a syrově na nich vystupovaly zemité odstíny lepenice. Majitel domu, méně divoký nebo méně chudý než ostatní obyvatelé obce, udělal několik ústupků jemnostem civilizovaného života. V oknech hlavní místnosti byly tabulky, což byla v té době a v tom kraji vzácnost, ostatní okna měla rám potažený plátnem či olejovaným papírem nebo je uzavíraly okenice natřené barvou volské krve stejně jako trámky fasády.

Kůlna přilehlá k domu mohla poskytnout dostatečné přístřeší dostavníkům i tažným zvířatům. Mezi příčkami jeslí vyčnívaly bohaté chomáče sena jako vlasy z obrovského hřebenu, a dlouhé žlaby vydlabané do starých jedlových kmenů na kůlech obsahovaly tu nejméně smrdutou vodu, jakou mohly dodat okolní kalužiny.

Proto také krčmář Chirriguirri právem tvrdil, že v okruhu deseti mil neexistuje ubytovací hostinec s tak pohodlnými budovami, tak dobře zásobený potravinami, s tak hřejivým ohněm, s tak měkkoučkým spočinutím, tak bohatě vybavený nádobím a čalouny, jako ubytovací hostinec *U modrého slunce*; a v tom se vskutku nemýlil ani nikoho neklamal, neboť nejbližší hostinec byl odtud vzdálen nejméně dva dny chůze.

Baron ze Sigognacu bezděčně pocítil jakýsi stud, že se octl v této tlupě kočovných komediantů, a váhal, než překročil práh hostince; Blazius, Tyran, Fanfarón i Leandr mu totiž z úcty dali přednost, aby vstoupil jako první. V tom Isabela, která vytušila baronovu poctivou plachost, přistoupila s odhodlanou a vzdornou tvářičkou:

„Ale, pane barone, vy jste k ženám snad ještě ledověji uzavřený než Josef a Hippolyt! Copak mi nenabídnete rámě, abychom spolu vešli do hostince?“

Sigognac se uklonil a rychle nabídl ruku Isabele, která si o baronův prodřený rukáv opřela konečky útlých prstů tak, aby tomu lehkému stisku dodala hodnoty povzbuzení. S touto podporou se mu vrátila odvaha a on vstoupil do hostince s vítězoslavnou tváří; bylo mu jedno, kdo ho uvidí. V utěšeném království francouzském nemůže být směšný, kdo doprovází hezkou ženu; vzbuzuje jedině závist.

Chirriguirri šel hostům vstříc a nabídl pocestným pohostinství svého domu s honosností, ve které už bylo cítit, že Španělsko není daleko. Kožený kabátec, přepásaný kolem boků opaskem s měděnou přezkou, vyzdvihoval mohutné tvary jeho hrudi; ale kus zástěry, zastrčený za jeden

cíp, a široký nůž vetknutý v dřevěné pochvě zmírňovaly to, co na jeho vzezření mohlo být snad trochu divokého, a k bývalému *contrabandistovi* přidávaly uklidňující kuchařský prvek; právě tak jeho dobrosrdečný úsměv vyvažoval znepokojivý dojem z hluboké jizvy, která mu začínala uprostřed čela a ztrácela se někde v krátce přistřižených vlasech. Tato jizva, kterou Chirriguirri při pokloně s baretem v ruce nutně vystavoval všem pohledům, se lišila od ostatní kůže nafialovělou barvou a propadlým masem, které nemohlo úplně zaplnit tu strašlivou trhlinu.

Člověk musel být zdatný chlapík, aby mu takovou prasklinou neuletěla duše; však také Chirriguirri zdatný chlapík byl a jeho duše patrně nepospíchala, aby se přesvědčila, co pro ni je uchystáno na onom světě. Možná že puntičkářským a bázlivým pocestným by pro krčmáře takto vyhlížejícího připadalo povolání hostinského příliš mírumilovné, ale jak jsme již řekli, *Modré slunce* byl jediný hostinec, kde se v této pustině dalo nocovat.

Sál, do něhož Sigognac a herci vstoupili, nebyl tak nádherný, jak Chirriguirri ujišťoval: podlaha byla z udusané hlíny a uprostřed místnosti jakési pódium dlážděné kameny tvořilo ohniště. Otvor ve stropě přehrazený železnou tyčí, odkud visel řetěz připevněný k háku na kotlík, nahrazoval dymník a komínovou rouru, takže se celá horní část místnosti ztrácela v oparu kouře, jehož saze se pomalu vznášely k otvoru, pokud je náhodou nesrážel vítr. Tento kouř pokryl trámy krovu vrstvou živice, podobně jako to vídáme na starých obrazech, a ta tvořila kontrast k čerstvě nabíleným stěnám.

Okolo ohniště ze tří stran, aby měl kuchař volný přístup k hrncům, byly dřevěné lavice, vyvážené a podložené na nerovnostech podlahy, zkornatělé jako kůra obrovského pomeranče, střepinami hrnků a úlomky cihel. Tu a tam stály porůznu nízké stoličky, vyrobené ze tří kůlů zapuštěných do prkénka, kterým jeden z nich procházel tak, aby se na něj dal napříč připevnit kousek dřeva; v nouzi by lidem nepříliš náročným na pohodlí posloužil za opěradlo, avšak člověk zhýčkaný by ho považoval za mučící nástroj. Jakási truhla umístěná v jednom rohu doplňovala toto zařízení, u něhož hrubost provedení se plně vyrovnala drsnosti materiálu. Jedlové louče zasazené do železných úchytek na to vše vrhaly červené a čadící světlo, jehož dým se v určité výši spojoval s kouřem ohniště. Dva tři rendlíky, zavěšené na stěně jako štíty na bocích starověké trojveslice —

není-li toto přirovnání příliš vznešené a heroické u takového námětu —, se při tom svitu matně leskly a vrhaly do tmy krvavě rudé záblesky. Na lavici ležel poloprázdný měch splaskle a mrtvě jako torzo bez hlavy. Od stropu visel na železném háku dlouhý pruh slaniny, který mezi sazemi kouře stoupajícího z ohniště nabýval znepokojujícího vzezření oběšence.

Přes krčmářovy vychloubačné řeči skýtal ten brloh chmurnou podívanou, a osamělý poutník, i kdyby nebyl zrovna zbabělec, tu mohl pocítit, že mu fantazii naplňují všelijaké neblahé představy, a dostat strach, že v denních jídlech tohoto hostince se vyskytuje i paštika z lidského masa, vyrobená na útraty osamělých pocestných; avšak herecká tlupa byla příliš početná, než aby takové hrůzy napadly ty počestné komedianty, kteří ostatně při svém kočovném životě byli zvyklí na nejpodivnější příbytky.

Když herci vešli, v koutě na lavici podřimovala osmiletá nebo devítiletá dívenka; aspoň na ten věk ve své hubenosti a neduživosti vypadala. Rameny se opírala o opěradlo lavice a na hrudi měla pokleslou hlavu, z níž se vinuly dlouhé kadeře zcuchaných vlasů skrývajících její tvář. Šlachy na krku, útlém jako krček oškubaného ptáka, byly napjaté, jako by se snažily udržet tu houšť vlasů, aby se nesvezla na zem. Uvolněné paže jí visely podle těla, dlaně měla rozevřené, a nohy, příliš krátké, aby dosáhly na podlahu, visely zkřížené ve vzduchu. Ty nohy, tenké jako hůlky, dostaly vlivem zimy, slunce a nepohody cihlově červenou barvu. Četné škrábance, některé zajizvené, jiné čerstvé, svědčily o časté chůzi houštinami a křovím. Drobné a jemně utvářené nožky měly botičky z šedého prachu, jedinou to asi obuv, jakou kdy nosily.

Oblečení bylo co nejprostší a sestávalo ze dvou kusů: košile z plátna hrubšího, než je lodní plachtovina, a ze žluté barchetové sukně podle aragonské módy, střižené kdysi z nejméně obnošeného kusu sukně matčiny. Různobarevně vyšitý pták, který tyto sukně obyčejně zdobí, tvořil součást dílu, zdviženého tak, aby dívence padl, snad proto, že vlněná vlákna trochu zpevnila obnošenou látku. Takto položený pták působil podivným dojmem, neboť měl zobák u pasu a nožky u lemu, kdežto tělo, pomačkané a zdeformované záhyby, nabývalo bizarních tvarů a podobalo se chimérickým opeřencům na zvěrokruhu nebo na starých byzantských mozaikách.

Na této lavici se usadily Isabela, Serafína a komorná a jejich váha spolu s muší vahou dívenky taktak stačila vyvážit mohutnou a těžkou dueňu,

sedící na druhé straně. Muži se rozsadili na ostatních lavicích a z úcty ponechali volné místo mezi sebou a baronem Sigognacem.

Několik otýpek klestí oživilo oheň a plápolání suchých větviček, kroutících se na ohništi, potěšilo pocestné, poněkud zchvácené celodenní únavou a nevědomky pociťující vliv malárie, která panovala v tomto kraji, kde se hnijící voda nevstřebává do nepropustné půdy.

Chirriguirri k nim zdvořile přistoupil a řekl se vší vlídností, kterou mu umožňovalo jeho od přírody odpudivé vzezření:

„A čím panstvu posloužím? Můj dům je zásobený vším, co si mohou urození páni přát. Jaká škoda, že jste nepřijeli třeba včera! Měl jsem připravenou huspeninu z kančí hlavy s pistáciemi, tak pikantně voňavou, tak skvěle kořeněnou, tak lahodnou na jazyku, že z ní bohužel nezůstal ani ždibeček, který by vyplnil vykotlaný zub!“

„To je vskutku politováníhodné,“ řekl Pedant a rozkošnicky se olizoval při představě těch hodů, „huspeninu s pistáciemi mám raději než jiné lahůdky; byl bych se jí s potěšením přejedl.“

„A co byste byl řekl lovecké paštice, kterou urození páni, co u mne nocovali, dnes ráno zhltli do poslední kůrky, když předtím vyjedli celý dům bez milosti a slitování?“

„Byl bych řekl, že je výborná, mistře Chirriguirri, a byl bych po zásluze pochválil kuchařův nevyrovnatelný um; k čemu však je dobré krutě nám rozpalovat apetyt těmito šalebnými jídly, touto dobou už strávenými, neboť jste zajisté nešetřil pepřem, paprikou, muškátem ani jinými ostruhami, pobádajícími k pití. Namísto těch mrtvých jídel, jejichž výbornost nemůže být brána v pochybnost, která nás však nemohou nasytit, předneste nám dnešní jídelní lístek, neboť minulý čas je v kuchyni zásadně nepříjemný a hlad má rád u stolu čas přítomný. Pryč s minulostí: je to zoufalství a půst; budoucnost aspoň žaludku umožňuje příjemné snění. Pro smilování, nepovídejte už o těch minulých hodech hladovým ubožákům, kteří jsou utrmáceni jak honicí psi.“

„Máte pravdu, mistře, vzpomínka není dostatečně výživná,“ řekl Chirriguirri se souhlasným přikývnutím,“ ale nemohu si pomoci a musím litovat, že jsem se tak neopatrně zbavil zásob. Včera jsem měl špižírnu plnou, a teď před dvěma hodinami jsem se dopustil té neopatrnosti, že jsem poslal na zámek posledních šest mís kachních jater; nádherných jater, obrovských! Pravé královské pochoutky!“

„Ach, jaká svatba v Káni galilejské by se u vás dala uspořádat ze všech těch jídel, která už nemáte a která zhltli šťastnější návštěvníci! Ale už nás déle nemučte: přiznejte bez dlouhých řečí, co vlastně máte, když jste nám tak pěkně pověděl, co všechno nemáte.“

„Správně. Mám kapustovou polévku, šunku a sušenou tresku,“ řekl hostinský a pokusil se o stydlivý ruměnec jako počestná hospodyňka, které manžel přivedl na večeři tři nebo čtyři přátele a která nemá, co by jim podala.

„Tak tedy,“ zvolala sborem hladová tlupa, „nám dejte sušenou tresku, šunku a kapustovou polévku!“

„Však to také je polévka, jaká se hned tak nevidí!“ pokračoval hostinský nabývaje zase sebevědomí a jeho hlas zněl jako fanfáry na trubku. „Houstička osmažená na nejjemnějším husím sádle, kadeřavá kapusta božské chuti, že se ani v Miláně nedostane lepší, a připravená na slanině běloučké jako sníh na vrcholu Maladetty; polévka, jaká by se mohla předložit na stůl bohů!“

„Sbíhají se mi na ni sliny. Ale rychle nám ji dejte, protože mě z hladu už popadá zuřivost,“ řekl Tyran s výrazem obra, který zvětřil čerstvé maso.

„Zagarrigo, běž rychle prostřít do parádního pokoje,“ křikl Chirriguirri na číšníka možná neexistujícího, neboť neprojevil žádnou známku života přes naléhavost, s jakou hosinský vyřkl svůj příkaz.

„Co se šunky týče, doufám, že panstvo plně uspokojí: může se měřit s nejlepšími šunkami z La Manche i z Bayonne; je naložena v kamenné soli a její bíle a růžově proložené maso je nejchutnější na světě.“

„Věříme tomu jako přikázáním Písma,“ řekl Pedant podrážděně. „Jenom už rychle ten šunkový zázrak předložte, nebo se tady začnou odehrávat kanibalské výjevy jako na ztroskotaných galeonách a karavelách. Nespáchali jsme žádný zločin jako pan Tantalos, abychom byli mučeni pohledem na jídlo, které před námi mizí!“

„Mluvíte jako kniha,“ řekl Chirriguirri nejklidnějším hlasem. „Hej, hola, kuchtíci, mrskněte sebou, švihněte sebou, hoďte sebou! Tady urození návštěvníci mají hlad a nemohou čekat!“

Kuchtíci se nepohnuli o nic horlivěji než dříve jmenovaný Zagarriga, z toho spíše pochybného než platného důvodu, že neexistovali ani v tu chvíli ani předtím. Veškerý personál v krčmě představovala vytáhlá, vyzáblá a rozcuchaná holka jménem Mionnetta; avšak smyšlená čeládka,

kterou mistr Chirriguirri neustále oslovoval, dodávala podle jeho mínění hostinci určitou prestyž, oživovala ho, zalidňovala a ospravedlňovala vysoké ceny. Jak tak stále oslovoval jmény smyšlené služebnictvo, dospěl hostinský od *Modrého slunce* tak daleko, že uvěřil v jejich existenci, a skoro se divil, že na něm nepožadují plat, za což jim ostatně byl vděčný.

Hostinský, který poznal podle řinčení nádobí z vedlejší místnosti, že ještě není prostřeno, chtěl získat čas, a tak se pustil do chvály sušené tresky, což je námět dosti neplodný a vyžadující značné řečnické úsilí. Chirriguirri byl naštěstí zvyklý kořenit mdlé pokrmy svými slovy.

„Panstvo se možná domnívá, že sušená treska je jídlo tuze obyčejné, a v tom má jistě pravdu; ale ona je treska a treska. Tahle byla ulovena v mělčinách u Nového Foundlandu nejstatečnějším námořníkem z Gaskoňského zálivu. Je to vybraná treska, bílá, skvělé chuti, ani trochu tuhá, výtečná, připravená na aixském oleji, a dlužno jí dát přednost před lososem, tuňákem i mečounem. Náš Svatý otec papež, kéž nám popřeje své odpustky, nepožívá v době masopustu jinou rybu než právě tresku; konzumuje ji též o pátcích a sobotách a jiných postních dnech, když má už dost čírek a turpanů. Pierre Lestorbat, který mě zásobuje, dodává také do kuchyně Jeho Svatosti. Treska Svatého otce, to přece, ke všem kozlům, není k zahození, a urozené panstvo není z těch, kdo by nad ní ohrnovalo nos; jinak by přece páni nebyli dobří katolíci."

„Nikdo z nás se nepřiklání k protestantům," odpověděl Pedant, „a byli bychom polichoceni, kdybychom mohli tu papežskou tresku pozřít, ale, ke všem kozlům, nechť ta velkolepá ryba ráčí vyskočit z tuku, kde se smaží, do talíře, jinak se rozplyneme v dým jako duchové a lemuři, když zakokrhá kohout a vysvitne slunce."

„Nebylo by vhodné jíst smaženou rybu před polévkou, to by v kulinářském smyslu znamenalo stavět pluh před voly," prohlásil mistr Chirriguirri s výrazem nesmírného pohrdání, „a panstvo je příliš dobře vychované, než aby si dovolilo takovou nepřístojnost. Trpělivost, polévka potřebuje ještě trochu projít varem."

„U ďáblových rohů a u papežova pupku!" zaječel Tyran, „já bych se spokojil se spartánskou šlichtou, jen kdyby byla na stole včas!"

Baron Sigognac neříkal nic a neprojevoval žádnou netrpělivost; vždyť se najedl předchozího večera! Dlouhá nouze v jeho hladovém hradu už ho dávno vycvičila v poustevnických půstech a tak časté opakování jídel

udivovalo jeho střídmý žaludek. Isabela a Serafína si nestěžovaly, protože projevovat žravost není u mladých dam vhodné; o těch se předpokládá, že se živí rosou a nektarem květin jako kolibříci. Fanfarón, pečlivě dbalý o svou hubenost, se zdál nadšený, neboť si přitáhl opasek o jednu dírku a trn přezky volně klapal v koženém otvoru. Leandr zíval a ukazoval zuby. Dueňa zdřímla a pod skloněnou bradou jí překypovaly jako jelítka tři záhyby zplihlého podbradku.

Dívenka, která spala na druhém konci lavice, se probudila a vztyčila hlavu. Teď byl vidět její obličej, který vyprostila z vlasů — vypadalo to, jako by jí vlasy pustily na čelo, tak bylo tmavé. Pod snědostí obličeje však prosvítala vosková bledost, matná a hluboká. Ve tvářích s vysedlými lícními kostmi nebyla žádná barva. Sinavé rty, jejichž churavý úsměv odhaloval perleťově bílé zuby, měly povrch rozpraskaný drobnými trhlinkami. Veškerý život, jak se zdálo, se uchýlil do jejích očí.

V hubené tvářičce se ty oči zdály obrovské, a široce nafialovělé kruhy, které je obestíraly jako svatozář, jim dodávaly horečný a podivný lesk. Bělmo svítilo téměř modře, jak s ním kontrastovaly tmavohnědé zřítelnice a jak hustá byla dvojí řada brv. V tomto okamžiku vyjadřovaly ty podivné oči dětinský obdiv a divokou chtivost a vytrvale se upíraly na Isabeliny a Serafíniny šperky; malá divoška si patrně vůbec nebyla vědoma jejich nepatrné hodnoty. Třpyt ozdob z kočičího zlata, klamavý lesk benátských perel ji oslňovaly a přiváděly do jakéhosi vytržení. Zřejmě za celý život neviděla nic tak krásného. Nosní dírky se jí rozšířily, do tváří jí stoupal slabý ruměnec, na bledých rtech poletoval sardonický úsměv občas přerušený horečným a rychlým zacvakáním zubů.

Naštěstí se nikdo z tlupy nedíval na ten ubohý uzlíček hadrů, zmítající se nervózním chvěním, jinak by ho polekal divoký a sveřepý výraz zračící se na té bledé masce.

Neschopna potlačit zvědavost, natáhla dívenka snědou ruku, drobnou a studenou jako opičí, k Isabeliným šatům, a prsty ohmatávaly látku s patrným pocitem potěšení a rozkošnického dráždění. Ošoupaný samet, oblýskaný ve všech záhybech, jí připadal jako ten nejnovější, nejbohatší a nejměkčí na světě.

Třebaže byl dotek docela lehounký, Isabela se otočila a vidčla pohyb děvčátka, na něž se mateřsky usmála. Jakmile ucítilo cizí pohled, zatvářilo se hloupě a dětinsky a jeho výraz vyjadřoval jenom tupý úžas, přičemž

projevilo instinktivní smysl pro správnou mimiku, který by dělal čest herečce zběhlé ve svém umění; žalostným hláskem řeklo místním nářečím:

„Je to jako plášť Panny Marie na oltáři!"

Potom dívka sklopila řasy, jejichž černé vějířky jí spadaly až na tváře, opřela se rameny o opěradlo lavice, zkřížila ruce a předstírala, že usíná jakoby zmožena únavou.

Vylekaná služka Mionnetta přišla oznámit, že večeře je připravena, a hosté přešli do vedlejší místnosti.

Herci se činili, aby dělali čest kuchyni mistra Chirriguirriho; nedočkali se sice slibovaných lahůdek, ale utišili svůj hlad a zejména svou žízeň tím, že k sobě dlouze vinuli měch už téměř splasklý, jako dudy, z nichž vyprchal vzduch.

Chtěli právě vstát od stolu, když se u hostince ozvalo psí štěkání a dusot koňských kopyt. Tři údery na dveře, zaklepané s netrpělivou autoritou, zvěstovaly návštěvníka, který není zvyklý čekat. Mionnetta běžela ke dveřím, odtáhla zástrčku, a nějaký kavalír vstoupil tak prudce, že ji skoro uhodil křídlem dveří do tváře; kolem něho se vřítil dovnitř vír psů, kteří málem porazili služebnou a rozběhli se po místnosti, kde poskakovali, běhali, hledali zbytky na talířích, a za minutu vykonali jazykem práci tří myček nádobí.

Několik energických švihnutí bičem po zádech bez rozlišování viníků a nevinných uklidnilo jako kouzlem celý rozruch; psi zalezli pod lavice, těžce oddechovali, plazili jazyk, položili si hlavu na tlapy nebo se stočili do klubíčka; a kavalír s hlučným řinčením ostruh vstoupil do pokoje, kde jedli herci, se sebevědomím muže, který je doma všude, kam přijde. Za ním šel Chirriguirri s baretem v ruce a tvářil se uctivě, až bázlivě, ačkoli přece neměl pro strach uděláno.

Kavalír stanul na prahu, zlehka se dotkl okraje svého širáku a klidným pohledem si prohlédl kruh herců, kteří opětovali jeho pozdrav.

Mohlo mu být třicet nebo pětatřicet let; světlé kudrnaté vlasy rámovaly krevnatou a žoviální tvář, jejíž růžové odstíny ztemněly pod vlivem čerstvého vzduchu a namáhavého tělesného cvičení. Trochu vypoulené oči mu zářily tvrdě modrým leskem; nos s poněkud zdviženou špičkou byl zakončen ostře řezanou ploškou. Dva ryšavé knírky, na koncích navoskované a zahnuté, se kroutily pod dotyčným nosem jako dvě čárky a ladily s muškou tvaru artyčokového listu. Mezi knírkem a muškou rozkvétala ústa,

jejichž horní poněkud úzký ret vyvažoval to, co spodní ret, široký, červený a vroubkovaný svislými proužky, v sobě mohl mít příliš smyslného. Brada prudce ustupovala a její křivka vyzdvihovala chomáček vousů bradky. Čelo, které odhalil, když odhodil širák na stoličku, mělo bílé hebké odstíny, neboť zpravidla bylo stínem klobouku chráněno před slunečním žárem, a svědčilo o tom, že tento šlechtic musel mít velice jemnou pleť, dokud neodešel od dvora a nepřišel na venkov. Vcelku to byla příjemná tvář a veselost dobrého kumpána na ní příhodně mírnila pýchu šlechtice. Na elegantním oblečení nově příchozího bylo patrno, že markýz — to byl totiž jeho titul — ani ve svém odlehlém sídle nepřerušil styky s dobrými krejčími a švadlenami.

Krajkový límec mu odhaloval krk a rozestíral se na kabátku z citronově žlutého sukna; ten byl ozdoben stříbrem a velice krátký, takže mezi ním a kalhotami vyčnívala oblaka jemného prádla. Rukávy tohoto krátkého kabátku či spíše vesty odhalovaly košili až k loktům; modré nohavice, ozdobené jakousi zástěrkou z volánů ze slámově žlutých stuh, dosahovaly kousek pod kolena, kde je obepínaly měkké vysoké boty se stříbrnými ostruhami. Oblečení doplňoval modrý, stříbrně oprýmkovaný plášť, přehozený přes rameno a přidržovaný ozdobnou šňůrkou. Snad byl jeho úbor na daný kraj a danou roční dobu až příliš koketní, ale ospravedlníme ho jedním slovem: markýz byl právě na honu s krásnou Yolandou a oblékl se co nejlépe, neboť chtěl být práv své někdejší pověsti velkého šviháka; býval totiž kdysi obdivován mezi výkvětem elegánů na promenádě Cours-la-Reine.

„Polévku pro psy, mírku ovsa pro mého koně, kousek chleba a šunku mně, mému psovodovi nějaký kus žvance," řekl markýz vesele a posadil se u konce stolu vedle Komorné, která vidouc hezkého a pěkně vyšňořeného pána, po něm vrhla zápalný pohled a vítězný úsměv.

Mistr Chirriguirri položil před markýze cínový talíř a číši; Komorná mu ji s půvabem Hébé nalila plnou a on ji naráz vypil. První minuty byly věnovány na utišení loveckého hladu, hladu nejkrutějšího, jenž se úporností vyrovná tomu, který staří Řekové nazývali *bulimie*; potom se markýz rozhlédl kolem stolu a spatřil mezi herci vedle Isabely barona Sigognaca; znal ho od vidění a zahlédl ho dnes před volským potahem, když kolem něho projel při lovu.

Baron tiše promluvil k Isabele a ta se usmívala unylým a neurčitým

úsměvem, jenž je pohlazením duše a svědčí spíše o sympatii než o projevu veselosti, a v němž se nemohou mýlit ti, kdo mají trochu zkušenosti s ženami: a takové zkušenosti markýzovi nechyběly. Sigognacova přítomnost mezi kočovnou tlupou už ho neudivovala a pohrdání, které v něm vzbudilo baronovo obnošené ustrojení, se o hodně zmenšilo. Rozhodnutí následovat svou krásku na káře Thespidově, kam ji komická či tragická dobrodružství zanesou, mu připadalo plné galantní fantazie a odhodlanosti. Pokynul Sigognacovi, aby mu naznačil, že ho poznal a že porozuměl jeho úmyslu; avšak jako pravý kavalír respektoval jeho inkognito a věnoval pozornost už jen Komorné, kterou zahrnoval horlivými lichotkami zpola upřímně míněnými, zpola posměvačnými; ona je přijímala právě tak, s výbuchy smíchu, které předváděly všechny její skvostné zuby i vnitřek hrdla.

Markýz si přál pokračovat v dobrodružství, jež se tak slibně začínalo rýsovat, a proto považoval za vhodné o sobě prohlásit, že náramně miluje divadlo a že dovede dobře posuzovat komedie. Projevil politování, že zde na venkově nemá příležitost oddávat se tomuto potěšení, které tříbí ducha, zjemňuje jazyk, pěstuje uhlazenost a zušlechťuje mravy. Potom se obrátil na Tyrana, kterého považoval za ředitele tlupy, a zeptal se ho, zda nemá závazky, jež by mu bránily uspořádat několik představení nejlepších kusů repertoáru na zámku Bruyères, kde by se snadno dala zařídit divadelní scéna ve velkém sále nebo v oranžérii.

Tyran se dobrácky usmál do černých žíněných vousů a odpověděl, že nic není snadnějšího, a že jeho tlupa, jedna z nejvýbornějších, které se po kraji potulují, je k službám Jeho Výsosti, od krále až po komornou, dodal s předstíranou dobromyslností.

„Tak to je tedy jako dar z nebes," odpověděl markýz, „a co se podmínek týče, nebudou žádné potíže; sami si stanovíte obnos; s Thálií se nesmlouvá, neboť této múzy si Apollón obzvláště váží, a je oblíbena právě tak u dvora jako v městě i na venkově, kde nejsme takoví balíci, jak si v Paříži o nás myslí."

Po těchto slovech se markýz významně dotkl kolenem kolena Komorné, která se nad tím nepohoršila, a pak odešel od stolu, nasadil si širák až po obočí, rukou pokynul společnosti na pozdrav a odešel uprostřed hafající smečky; jel napřed, aby na zámku připravil hercům přijetí.

Připozdívalo se už a nazítří bylo nutno vyjet velmi časně, neboť zámek

Bruyères byl značně daleko; a dokáže-li berberský kůň napříč terénem snadno urazit vzdálenost tří nebo čtyř mil, těžce naložený vůz tažený na písčité silnici unavenými voly k tomu potřebuje mnohem více času.

Ženy odešly spát do jakéhosi kumbálu, kam jim dali otýpky slámy, a muži zůstali v sále a uvelebili se, jak nejlépe mohli, na lavicích a stoličkách.

IV LOUPEŽNÍCI STRAŠÁCI

Vraťme se nyní k dívence, kterou jsme zanechali na lavici spící spánkem příliš hlubokým, aby nebyl předstíraný. Její chování nám právem připadá podezřelé a dravá chtivost, s níž se její divoké oči upíraly na Isabelin náhrdelník, nás vede k tomu, abychom sledovali, co bude dělat dál.

A vskutku, sotva se za herci zavřely dveře, pomalu zdvihla snědá víčka, pátravě se rozhlédla po všech koutech místnosti, a když se dobře přesvědčila, že v místnosti už nikdo není, sklouzla z kraje lavice nohama na podlahu, postavila se, navyklým pohybem odhodila vlasy dozadu, zamířila ke dveřím a otevřela je tiše jako stín. Velice opatrně za sebou zavřela tak, aby zástrčka nezapadla příliš prudce, a potom odcházela pomalým krokem až k ohybu živého plotu, kde zabočila.

Jakmile si byla jista, že na ni z domu není vidět, rychle se dala do běhu, přeskakovala kalužiny stojaté vody, přelézala poražené jedle a hnala se po vřesovišti jako laň, která má smečku v patách. Dlouhé prameny vlasů ji šlehaly do tváře jako černí hadi, a když jí některý spadl přes čelo, bránil ji v rozhledu; tu pak, aniž zvolnila krok, ho vzdorně netrpělivým pohybem dlaní odsunovala za ucho; avšak hbité nohy, jak se zdálo, ani nepotřebovaly dát se vést zrakem, tak dobře znaly cestu.

To místo, pokud se dalo rozeznat při bledém svitu měsíce zpola zakrytého škraboškou černého sametového mraku, působilo obzvláště pochmurně a pustě. Několik jedlí se zářezem na odebírání pryskyřice, takže vypadaly jako duchové zavražděných stromů, stavělo na odiv své narudlé rány u kraje písčité cesty, jejíž bělost nemohla noc zastřít. Za stromy se po obou stranách táhla tmavě fialová vřesoviště; nad nimi se vznášely pruhy našedlých par, jimž paprsky měsíce dodávaly strašidelné tvary kráčejících přízraků, schopné vnést hrůzu do duší pověrčivých nebo nezvyklých na přírodní jevy v těchto osamělých končinách.

Dívka, zvyklá patrně na tyto fantasmagorie pustiny, si jich vůbec nevšímala a běžela dál. Konečně dospěla k pahorku, na jehož temeni tvořilo dvacet nebo třicet jedlí jakýsi lesík. S mimořádnou hbitostí, v níž nebyla ani stopa po únavě, se vyšplhala po dosti příkrém svahu až na vrchol návrší. Nahoře se chvíli rozhlížela a bloudila po okolí očima, pro něž noc zřejmě neměla závoje a když nespatřila nic než nesmírnou samotu, vložila si dva prsty do úst a třikrát za sebou zapískla — bylo to hvízdnutí, které poutník jdoucí v noci lesem nezaslechne nikdy bez tajné úzkosti, i když je přičítá plachým sýčkům nebo jinému neškodnému lesnímu tvoru.

Mezi každým písknutím nastala chvíle odmlky, jinak by bylo možno si je splést s voláním mořského orla, včelojeda nebo sovy, tak dokonale bylo napodobeno.

Krátce nato se pohnula hromada listí, nadzvedla hřbet, otřásla se jako probuzené zvíře, a před dívkou se pomalu vztyčila lidská postava.

„To jsi ty, Chiquito," řekl muž. „Co je nového? Už jsem tě nečekal a trochu jsem si zdřímL"

Muž, kterého Chiquitino volání probudilo, byl chlapík asi pětadvacetiletý až třicetiletý, středně velké postavy, hubený, šlachovitý a na první pohled schopný nejrůznějších lotrovin; mohl to být pytlák, pašerák zboží nebo soli, zloděj a hrdlořez, kterážto poctivá řemesla vykonával jedno po druhém nebo všechna najednou, podle toho, jak se právě hodilo.

Měsíční paprsek, dopadající na něj zpod mraků jako proud světla ze zlodějské svítilny, ho jasně odlišoval od temného pozadí jedlí; kdyby tu byl nějaký divák, byl by rozeznal jeho divoké vzezření i oblečení. Na tváři osmahlé a bronzově snědé jako u karibského divocha výrazně zářily oči dravého ptáka a nesmírně bílé zuby, jejichž špičáky se podobaly tesákům mladého vlka. Čelo měl ovázané šátkem jako ránu obvazem; přidržoval mu kštici tuhých, kudrnatých a nepoddajných vlasů, zježených na temeni jako chocholka; hruď měl zahalenou do modré sametové vesty, vybledlé dlouhým používáním a zdobené knoflíky z drobných plošek přiletovaných ke kovové tyčince; kolem stehen mu plandaly plátěné nohavice a španělské sandály *alpargatas* měl zkříženými řemínky připevněné na nohách, pevných a šlachovitých, jako má jelen. Tento úbor doplňoval široký pás z červené vlny, sahající od boků až k podpaží a několikrát omotaný kolem těla. Vyboulenina na žaludku označovala místo, kde měl lupič špižírnu a pokladnu; a kdyby se obrátil, bylo by vzadu vidět mohutný nůž, valencijskou

navaju, přesahující oba okraje pasu, jeden z těch podlouhlých nožů, jejichž čepel se upevňuje otočením měděného kroužku, a který má na své oceli tolik rudých vrypů, kolik jeho hrdinný majitel spáchal vražd. Nevíme, kolik šarlatových rýh měla Agostinova *navaja,* ale podle chlapíkova vzhledu můžeme důvodně předpokládat, že jich měla mnoho.

Tak vypadala osobnost, s níž Chiquita udržovala tajné styky.

„Tak co, Chiquito," řekl Agostin a přátelsky položil drsnou ruku dívce na hlavu, „co jsi zpozorovala v hostinci mistra Chirriguirriho?"

„Přijel vůz plný cestujících," odpovědělo dítě. „Do kůlny složili pět truhlic, které vypadaly dost těžké, protože každou museli nést dva muži."

„Hm," řekl Agostin, „někdy si cestující dávají do zavazadel kameny, aby u hostinských vzbuzovali úctu; takové věci se už staly."

„Ale ty tři mladé dámy, co s nimi jsou," odpověděla Chiquita, „mají na šatech zlaté prýmkování. Jedna z nich, ta nejhezčí, má okolo krku řadu velkých bílých zrnek: jsou stříbřité barvy a ve světle se lesknou; ach, to ti je krása! Nádhera!"

„Perly! To by ušlo," řekl bandita mezi zuby, „ale jen aby nebyly falešné! V Muranu pracují s velkým vkusem a dnešní kavalíři mají tak uvolněnou morálku!"

„Agostine, drahoušku," pokračovala Chiquita mazlivě, „jestli té krásné dámě podřízneš krk, dáš mi ten náhrdelník, viď?"

„Ten by ti určitě slušel a báječně by se ti hodil k rozcuchaným pačesům, k hadrovité košili a kanárkově žluté sukni!"

„Tolikrát jsem ti dělala zeď, tolik jsem se naběhala, i když byla mlha a brodila jsem se rosou, jen abych ti přinesla zprávu! Nechala jsem tě někdy v tvých skrýších čekat na potravu, i když jsem třeba horečkou klapala zobákem jako čáp v bažinách a i když jsem se sotva vlekla houštím a křovisky?"

„Ano," odpověděl lupič, „jsi statečná a věrná, ale ten náhrdelník ještě nemáme. Kolik jsi napočítala mužů?"

„Ach, těch je hodně! Jeden velký silný se širokým plnovousem uprostřed obličeje, jeden starý, dva hubení, jeden, co vypadá jako liška, a ještě jeden, který snad je šlechtic, i když má špatně ušité šaty."

„Šest mužů," řekl Agostin a zamyslel se, počítaje na prstech. „Ach běda, takový počet by mě kdysi byl nepolekal; ale zůstal jsem z celé bandy sám. Mají zbraně, Chiquito?"

„Šlechtic má meč a ten dlouhý hubený má rapír.“

„Žádné pistole nebo arkebúzy?“

„Žádné jsem neviděla,“ odpověděla Chiquita, „ledaže je snad nechali ve voze; ale to by mně Chirriguirri nebo Mionnetta byli dali znamení.“

„No dobrá, zkusme to a nastražme past,“ rozhodl se Agostin. „Pět truhlic, zlaté vyšívání a perlový náhrdelník. Už jsem pracoval pro menší zisk.“

Lupič a dívenka vešli do jedlového lesíka; a když přišli na nejtajnější místo, začali hbitě odhrnovat kameny a houští, až odkryli pět šest prken pokrytých hlínou. Agostin prkna nadzdvihl a odhodil stranou; sestoupil až do půli těla do černého otvoru, který se dokořán odkryl. Byl to vchod do podzemí nebo do jeskyně, loupežníkovo útočiště? Nebo skrýš, kde choval ukradené věci? Či snad kostnice, kam házel mrtvoly svých obětí?

Tato poslední domněnka by se zdála nejpravděpodobnější, kdyby byl výjev měl jiné diváky než kavky usazené na větvích jedlí.

Agostin se sehnul, zřejmě hrabal na dně jámy, potom se vztyčil a držel v náručí lidskou postavu, mrtvolně ztuhlou, kterou bez okolků hodil na kraj díry. Chiquita nejevila při této podivné exhumaci žádné známky děsu a odtáhla tělo za nohy dál od jámy, s větší silou než by se u tak křehké dívky dalo předpokládat. Agostin pokračoval ve své chmurné činnosti a vytáhl z toho prokletého místa pět dalších mrtvol, které dívenka složila vedle první, usmívajíc se přitom jako upír, jenž se chystá hodovat na hřbitově. Ta otevřená jáma, loupežník burcující z klidu ostatky svých obětí, dítě, jež mu pomáhá v příšerném počínání, to vše tvořilo v černém stínu jedlí obraz, který by musel vzbudit hrůzu i u těch nejstatečnějších.

Bandita uchopil jednu mrtvolu, donesl ji na vršek kopce, postavil ji a udržel ve vztyčené poloze tak, že zarazil do země kůl, k němuž bylo tělo přivázáno. Takto podepřena napodobovala mrtvola ve stínu dosti věrně vzezření živého člověka.

„Ach běda, k čemu mě dohnala tahle dnešní mizérie,“ zahekal Agostin. „Místo tlupy silných chlapů, co se dovedou ohánět nožem i arkebúzou jako elitní vojáci, mám už jen panáky v cárech, jen hastroše na strašení pocestných, ubohý kompars mých sólových přepadení. Tady tenhle, to býval Matasierpes, smělý Španěl, můj nejmilejší druh, roztomilý mládenec, který svou *navajou* kreslil darebákům kříže do tváře jako štětcem, namočeným v červené barvě; ostatně tuze dobrý šlechtic, namyšlený, jako by se byl

zrodil z Diova stehna; nabízel dámám rámě, když musely vystoupit z dostavníku, a okrádal měšťáky velkolepě a královsky! Tady je jeho plášť, a sombrero s růžovým perem — obojí jsem zbožně štípl katovi jako relikvii a postrojil jsem tím slaměného panáka; ten teď zastupuje mladého hrdinu, který si zasloužil lepší osud. Chudák Matasierpes! Bylo mu proti mysli, že má být oběšen; ne že by se bál smrti, ale tvrdil, že jakožto šlechtic má právo být sťat. Naneštěstí s sebou po kapsách nenosil svůj rodokmen a musel umřít svisle.“

Agostin se vrátil k jámě a vzal dalšího panáka s modrým baretem na hlavě:

„Tohle je Isquibaival, ohromný chlap, smělý, plný vervy při práci, ale někdy až moc horlivý, dával se strhnout k tomu, že všechno pomordoval: přece se k čertu nemůže zmasakrovat celá klientela! Jinak ani nebyl žhavý na kořist, vždycky byl spokojený s tím, co na něj připadlo. Pohrdal zlatem a měl rád jenom krev; statečná povaha! A jak dobře se choval v rukou kata, když ho vpletli do kola přímo na Orthezově náměstí. Regulus ani svatý Bartoloměj nenesli svá muka statečněji. Byl to tvůj otec, Chiquito, cti jeho památku a odříkej modlitbu za klid jeho duše.“

Dívenka se pokřižovala a pohybovala rty, jako by šeptala posvátná slova.

Třetí strašák měl na hlavě hrnec a vydával v Agostinově náruči kovové řinčení. Na rozedraném buvolím řemení se neurčitě blýskal železný krunýř a na stehnech se panákovi houpaly železné pláty. Bandita přeleštil brnění rukávem, aby se zase blýskalo.

„Kovový lesk, třpytící se ve stínu, někdy vzbudí spásnou hrůzu. Lidé si myslí, že mají co dělat s ozbrojenci na dovolené. Tohle byl starý praktik — pracoval na silnicích jako na bitevním poli, chladnokrevně, metodicky a ukázněně. Zabili mi ho ranou z pistole rovnou do tváře. Nenahraditelná ztráta! Ale já jeho smrt pomstím!“

Čtvrtý přízrak, zahalený do pláště se zubatými okraji, byl jako ostatní také poctěn pohřebním proslovem. Vypustil duši na mučení, když se ze skromnosti nechtěl přiznat ke svým velkým činům a když s hrdinnou vytrvalostí odmítal prozradit příliš zvědavé justici jména svých kamarádů.

Pátého, který představoval Florizela z Bordeaux, Agostin nepoctil pohřební chvalořečí; jen vyjádřil lítost spojenou s nadějí. Florizel, jenž měl nejlehčí ruku z celého kraje při vytahování cizího měšce, se nehoupal, jako jeho méně šťastní druhové, na řetězech šibenice, omývaný deštěm a oklo-

vávaný havrany. Cestoval na státní útraty na královských galérách po mořích a oceánech. Byl to jen zlodějíček mezi lupiči, jen liška v tlupě vlků; měl však nadání, a až se ve škole u galejníků zdokonalí, mohl by se stát významnou osobností; žádný učený z nebe nespadl. Agostin netrpělivě čekal, až ten roztomilý chlapík uteče z lapáku a vrátí se mu zpátky.

Šestý panák, tlustý a malý, oblečený v suknici obepjaté silným koženým opaskem, s kloboukem se širokým okrajem, byl umístěn trochu před ostatní, jako vůdce skupiny.

„To čestné místo si zasloužíš," řekl Agostin, obraceje se ke strašákovi, „patriarcho silničních lupičů, nestore kapsářů, vojvůdce paklíčů a háků, veliký Lavidalotte, můj mistře a učiteli, ty, jenž jsi mě přijal mezi rytíře poberty a jehož zásluhou jsem se ze špatného žáka stal zasloužilým banditou. Tys mě naučil chytrosti a fíglům, i dvacaterým převlekům, které člověka změní, jako se měnil nebožtík Próteus; ukázals mi, jak zapíchnout nůž do suku v prkně na třicet kroků vzdálenosti, jak zhasnout svíci ranou pistole, jak proklouznout jako vítr klíčovou dírkou, jak procházet po příbytcích neviditelný jako s kouzelnou kápí, jak nalézt i ty nejtajnější skrýše bez lískového proutku! Ty veliký muži, čemu všemu jsi mě naučil! A jak výmluvnými důvody jsi mě dovedl přesvědčit, že práce se hodí leda pro hlupáky! Proč jen tě macešský osud nechal umřít hlady v jeskyni, jejíž vchody byly střeženy a kam se ozbrojenci neodvážili vstoupit, neboť nikdo nestojí o to střetnout se s lvem přímo v jeho doupěti; i umírající může ještě srazit drápem či tesákem pět šest mužů! Tak tedy ty, jehož následníkem jsem se já nehodný stal, veď moudře pitvornou a chimérickou tlupu, tyto panáky, přízraky statečných, které jsme ztratili a kteří, ač nebožtíci, ještě znovu, jako mrtvý Cid, naplní svůj úkol chrabrých bojovníků. Vaše stíny, slavní bandité, postačí k oloupení těch darebáků."

Když dokončil dílo, šel se bandita postavit na silnici, aby posoudil účinek maškarády. Slamění lupiči vypadali natolik hrůzostrašně a divoce, že oko strachu se v nich mohlo zmýlit v noční temnotě či v ranním šeru, v tu kalnou hodinu, kdy staré vrby a pahýly větví nabývají při kraji příkopů vzezření mužů, kteří vám hrozí pěstí nebo třímají nůž.

„Agostine," řekla Chiquita, „zapomněl jsi své panáky ozbrojit!"

„Máš pravdu," odpověděl lupič. „Nač to myslím? I největší géniové mají své roztržité chvilky; ale dá se to napravit."

A vložil do nehybných rukou stará nadpažbí arkebúz, zrezivělé meče

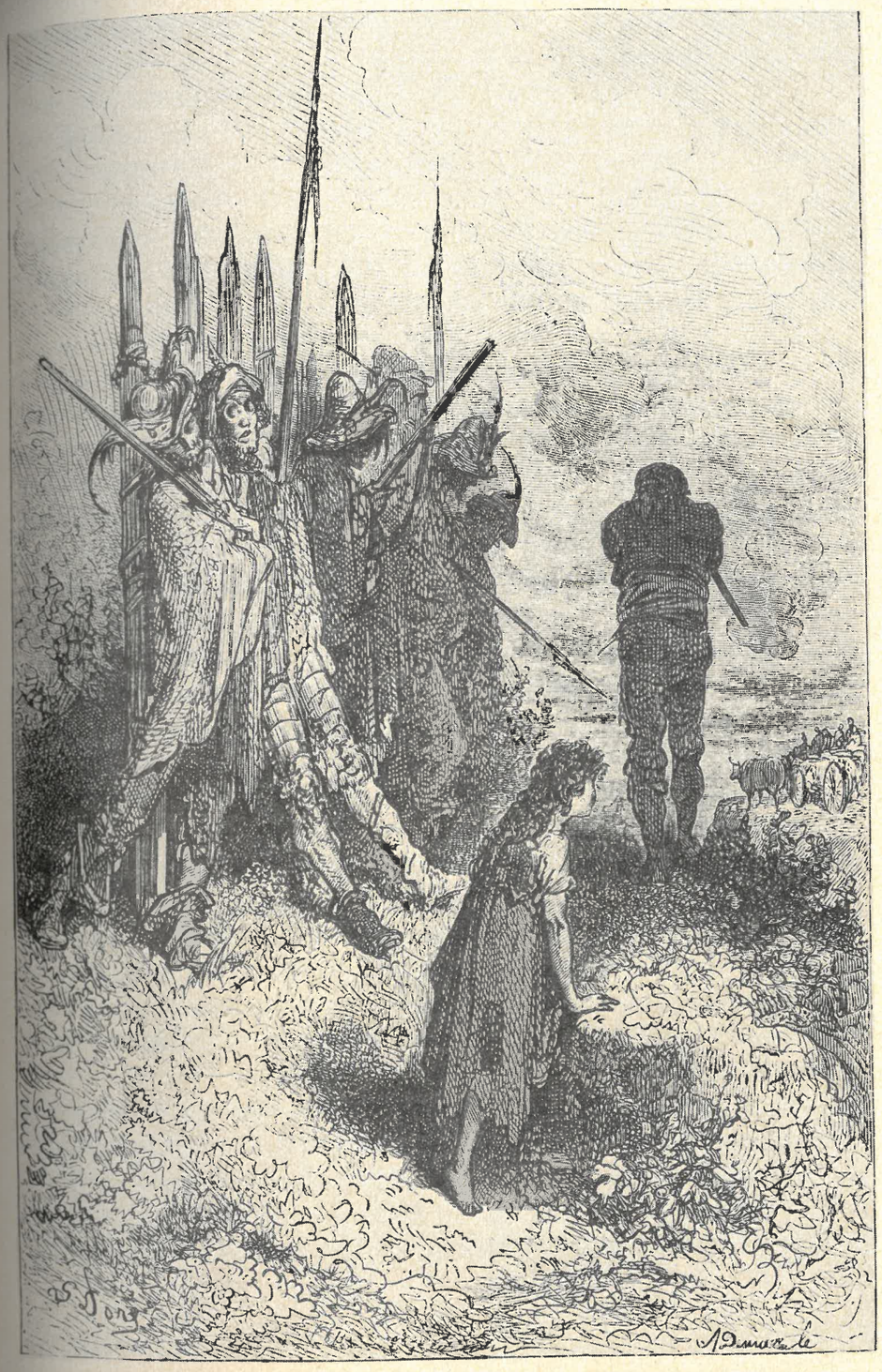

nebo dokonce jen pouhé zalícené hole; s touto výzbrojí vypadala tlupa na kraji kopce dostatečně výhrůžně.

„Cesta z vesnice na místo příštího noclehu je dlouhá, proto asi vyrazí cestující ve tři ráno; a až budou projíždět kolem léčky, začne svítat, což je příznivý okamžik, protože pro naše chlapíky se nehodí ani moc světla, ani moc tmy. Den by je prozradil, noc by je skryla. My se zatím trochu vyspíme. Skřípání nenamazaných kol vozu, ten zvuk, který obrací zděšené vlky na útěk, je slyšet zdaleka a probudí nás. My, kteří spíme jen na jedno oko jako kočka, budeme rychle na nohou."

Agostin domluvil a natáhl se na pár nastlaných otýpek vřesu. Chiquita ulehla vedle něho, využívajíc valencijské *capa de muestra,* kterou si přes sebe přehodil jako pokrývku, a dopřávajíc tak trošku tepla ubohým údům třesoucím se zimnicí. Zakrátko do ní pronikla příjemná vlahost, zuby jí přestaly drkotat a ona se vydala do krajiny snů. Musíme však podotknout, že v jejích dětských snech nepoletovali krásní cherubíni opatření bělostnými křídly, ani tam nebečely vymydlené ovečky s ozdobnou stužkou, ani se tam netyčily paláce z páleného cukru se sloupy z anděliky. Nikoli: Chiquita viděla Isabelinu uříznutou hlavu, jak drží v zubech perlový náhrdelník a poskakujíc prudkými nepravidelnými skoky snaží se ho odnést z dosahu dívčiných napřažených rukou. Chiquita se pod vlivem snu zmítala a Agostin se při jejích prudkých pohybech napůl probudil; mezi dvojím zachrápáním zamumlal.

„Nebudeš-li klidně ležet, nakopnu tě, až sletíš z kopce dolů a tam se můžeš mrskat mezi žábami."

Chiquita, která věděla, že Agostin nemluví do větru, si vzala jeho slova k srdci a už se ani nepohnula. Jejich klidné oddechování bylo po chvíli jediným zvukem, který prozrazoval přítomnost živých bytostí v té teskné samotě.

Lupič a jeho malá pomocnice pili plnými doušky z černé číše spánku uprostřed vřesovišť, když v hostinci u *Modrého slunce* honák udeřil bodcem o zem a upozornil tak herce, že je čas vydat se na cestu.

Rozsadili se ve voze, jak se dalo, na truhlách tvořících nepravidelné úhly, a Tyran se přirovnával k starému Polyfémovi, ležícímu na horském hřebenu, což mu však nevadilo, aby za chvíli nechrápal jako pila. Ženy se schoulily vzadu pod plachtou, kde složené kulisy tvořily jakžtakž měkkou matraci. Přestože kola příšerně skřípěla, vzlykala, mňoukala, chroptěla

a řvala, všichni usnuli a spali neklidným spánkem s nesouvislými a podivnými sny, v nichž se zvuky vozu měnily ve vytí dravých šelem nebo ve výkřiky vražděných dětí.

Sigognac, rozrušený novostí tohoto dobrodružství a vzruchem kočovného života, tak odlišného od klášterního ticha v jeho hradu, kráčel vedle vozu. Myslel na rozkošný půvab Isabely, jejíž krása a zdrženlivost se hodily spíš k urozené slečně než k potulné herečce, a uvažoval, jak to zařídit, aby si ho zamilovala; netušil, že už se tak stalo a že to něžné stvoření, zasažené do hloubi duše, bylo připraveno darovat mu srdce a nečekalo na nic jiného, než aby ji o to požádal. Plachý baron si v duchu vymýšlel spousty strašlivých nebo romantických příhod, příklady zamilované oddanosti, s jakou se člověk setkává v rytířských knihách, aby se odhodlal k onomu obávanému vyznání: samo pomyšlení na ně mu svíralo hrdlo. A přitom to vyznání, které mu dělalo takovou starost, už zcela jasně vyslovil žár v jeho očích, rozechvělý hlas, špatně potlačované vzdechy, poněkud neohrabaná horlivost, s níž obletoval Isabelu, i roztržité odpovědi, které dával hercům. Mladá žena se v tom nemýlila, třebaže o lásce ještě nepadlo jediné slovo.

Začínalo šedavě svítat. Při okraji roviny se táhl úzký pruh světla a zřetelně kreslil černou barvou chvějící se vřes, ba i špičky travin. Několik kalužin se pod dotykem světelného paprsku místy lesklo jako úlomky roztříštěného zrcadla. V klidném vzduchu se probouzely lehké zvuky a stoupaly proužky dýmu, prozrazující na velkou dálku nové započetí lidských činností uprostřed pustiny. Ve světelném pruhu, jehož barva se měnila do růžova, se rýsoval bizarní tvar, který se zdálky podobal kružítku neviditelného geometra, měřícího vřesoviště. Byl to pastýř na chůdách, pohybující se jako pavouk sekáč pískem a bažinami.

Tato podívaná nebyla pro Sigognaca ničím novým a nevěnoval jí valnou pozornost; ale ačkoli byl zabrán do svého snění, nemohl si nevšimnout malého lesklého bodu, který se třpytil v dosud velmi temném stínu jedlového lesíku, kde jsme zanechali Agostina a Chiquitu. Světluška to nemohla být; období, kdy láska fosforem osvětluje svatojánské broučky, minulo už před několika měsíci. Je to snad oko jednookého nočního ptáka? Světelný bod byl totiž jen jeden. Tato domněnka Sigognaca neuspokojila; vypadalo to spíš jako jiskření zápalné šňůry arkebúzy.

Vůz postupoval dále, a když se přiblížili k jedlovému lesíku, měl Sigo-

gnac dojem, že na kraji srázu rozeznává řadu podivných postav stojících jako na číhané; první paprsky vycházejícího slunce neurčitě kreslily jejich tvary. Jelikož však stály naprosto nehybně, považoval je za staré pahýly stromů; v duchu se zasmál svému znepokojení a neprobudil herce, jak měl zprvu v úmyslu.

Vůz popojel ještě o několik otáček kol. Svítící bod, na nějž Sigognac stále upíral pohled, změnil místo. Kotoučem bílého dýmu prošlehl dlouhý ohnivý jazyk; ozvala se silná rána a volům se pod jhem zploštila kulka. Zvířata prudce uhnula stranou i s vozem, který hromada písku naštěstí zachytila u kraje příkopu.

Při výbuchu a nárazu se celá tlupa naráz probudila; ženy začaly pronikavě křičet. Pouze stařena, uvyklá dobrodružstvím, zachovala klid a obezřetně vsunula dva či tři dublony, které měla schované za pasem, mezi punčochu a podrážku střevíce.

Vpředu u vozu, z něhož se herci snažili vystoupit, stál Agostin s valencijskou pláštěnkou omotanou kolem paže, s *navajou* v pěsti a křičel hromovým hlasem:

„Peníze nebo život! Každý odpor je marný; při sebemenším pokusu postavit se nám vás moje tlupa rozstřílí arkebúzami!“

Zatímco bandita předkládal své lupičské ultimátum, baron, jehož statečné srdce nemohlo strpět drzost takového darebáka, klidně tasil a vrhl se k němu s napřaženým mečem. Agostin se pláštěm kryl před baronovými výpady a číhal na příležitost, kdy by po něm vrhl *navaju*. Opřel si rukojeť nože o zápěstí, rozmáchl se a prudkým pohybem mrštil čepel proti Sigognacově břichu; ten měl štěstí, že nebyl tlustý. Lehce uhnul ke straně a tak se vyhnul vražedné špičce; čepel upadla kus opodál. Agostin zbledl, neboť byl odzbrojen, a věděl, že jeho banda hastrošů mu nemůže nijak přispět na pomoc. Přesto však počítal se zastrašením a zvolal: „Hej, vy tam, palte!“ Herci se zalekli střelby a ustoupili za vůz, kde ženy ječely jako sojky škubané zaživa. Ani Sigognac při své odvaze se neubránil, aby trochu nesklonil hlavu.

Chiquita, která celý výjev sledovala z úkrytu za keřem, rozhrnujíc větve, viděla nebezpečnou situaci, do níž se její přítel dostal, doplazila se jako užovka k noži a zdvihla ho, aniž si jí kdo všiml; potom se jedním skokem vymrštila a vrátila *navaju* banditovi. Nic nemohlo být hrdějšího a divočejšího než výraz zářící na dívčině bledé tváři; tmavé oči metaly blesky, nosní

dírky se kmitaly jako jestřábí křídla, pootevřené rty odhalovaly dvě řady zubů, hrozivých jako ty, jež se třpytí v rozevřené tlamě zvířete zahnaného do úzkých. Celá její osůbka nezkrotně vyzařovala nenávist a vzdor.

Agostin podruhé rozhoupal nůž, a baron by byl možná zastaven hned na samém počátku svých dobrodružství, kdyby železná ruka nebyla příhodně uchopila banditu za zápěstí. Tato ruka tiskla jako svěrák, jemuž se přitahuje šroub, drtila svaly, mačkala kosti, napínala žíly a hnala do nehtů krev. Agostin se pokoušel vyprostit se zoufalým škubáním; netroufal si otočit se, neboť baron by mu byl prošpikoval záda, a ještě se levou rukou bránil výpadům; cítil však, že chycená ruka by se mu utrhla z paže i se šlachami, kdyby se dále pokoušel ji vyprostit. Bolest tak zesílila, že se ztuhlé prsty pootevřely a pustily zbraň.

Tuto dobrou službu Sigognacovi prokázal Tyran, který se postavil za Agostina. Najednou vzkřikl:

„Ke všem čertům! Copak mě kousla zmije! Cítil jsem v noze dva ostré zuby!“

Vskutku, Chiquita ho kousala do lýtka jako pes, aby ho přiměla k otočení; Tyran však nepopustil sevření, setřásl děvčátko a odhodil je na deset kroků na cestu. Fanfarón ohnul dlouhé končetiny, článkované jako u kobylky, sklonil se, sebral nůž, zavřel ho a zastrčil do kapsy.

Během této scény slunce pomalu vycházelo nad obzorem; část jeho růžovozlatého kotouče se objevila nad obrysem vřesovišť a pod jeho pravdomluvným paprskem ztráceli strašáci stále více svůj lidský vzhled.

„Ale, ale,“ řekl Pedant, „zdá se, že těm pánům v nočním chladu nějak zvlhly arkebúzy. Rozhodně to nejsou žádní hrdinové, protože nechávají svého vůdce v úzkých a nehýbají se o nic víc než sochy!“

„Mají k tomu dobré důvody,“ odpověděl Fanfarón a vylezl nahoru na vršek svahu, „jsou to totiž slamění panáci, oblečení v hadrech a ozbrojení starým železem; výborně se hodí na odhánění ptáků z třešní a hroznů.“

Šesti kopanci odkopl na silnici šest groteskních hastrošů, kteří se rozplácli do prachu s neodolatelně komickými pohyby loutek, jimž se pustí provázky. Takto rozmontovaní a zploštění panáci parodovali šaškovsky i zlověstně mrtvoly natažené na bitevních polích.

„Můžete vystoupit, dámy," řekl baron herečkám, „není se už čeho obávat; nebezpečí bylo jenom zdánlivé."

Agostin žalostně klopil hlavu, sklíčený neúspěchem léčky, která se mu vzhledem k lidské zbabělosti obvykle dařila. Vedle něho stála Chiquita, vyděšená, poplašená a zuřivá jako noční pták zaskočený bílým dnem. Bandita se obával, aby si s ním herci, kterých bylo hodně, nevyrovnali účet nebo aby ho nevydali spravedlnosti, ale ta fraška s panáky je dobře naladila a oni se chechtali jako blázni. Smích není svou povahou krutý; odlišuje člověka od zvířete a je podle Homéra výsadou nesmrtelných a blažených bohů, kteří se olympsky smějí v ustavičných radovánkách.

Proto také Tyran, povahou dobrák, uvolnil sevření a banditovi, kterého stále držel, řekl svým silným tragickým hlasem, jehož intonaci si občas zachovával i v běžné řeči:

„Ty chlape, postrašil jsi naše dámy a za to bys zasloužil pověsit; ale jestliže ti ony dají milost — a já myslím že ano, protože to jsou dobré duše —, já tě k soudci nepovedu. Řemeslo drába mi nesedí; nestojím o to dodávat kořist šibenici. Ostatně tvá válečná lest má v sobě cosi šibalského a komického. Je to dobrý kousek na vyždímání pistolů ze zbabělých měšťáků. Jakožto herec mající v malíčku finty a triky oceňuji ten tvůj a tvá fantazie ve mně probouzí shovívavost. Nejsi jen pouhý brutální zloděj a bylo by škoda zarazit tě v tvé pěkné kariéře."

„Bohužel," odpověděl Agostin, „nemám na vybranou kariéru jinou a jsem více k politování, než si myslíte; z mé tlupy, kdysi stejně dobře obsazené, jako je vaše, zbývám už jen já sám; kat mi vzal mé první, druhé i třetí role; musím svou hru hrát sám na jevišti silnice, napodobovat různé hlasy, oblékat panáky, aby to vypadalo, že mě podporuje velká tlupa. Je to věru teskný osud! A k tomu ještě po mé cestě nikdo neprochází ani neprojíždí; má tak špatnou pověst, je přerušená tolika bahnisky, je tak tvrdá pro chodce, koně i kočáry; vede odnikud nikam; ale nemám možnost koupit si lepší. Každá málo užívaná silnice má svou vlastní bandu. Každý lenoch, který něco dělá, si myslí, že zlodějova cesta je vystlaná růžemi; je na ní však mnoho bodláčí. Rád bych byl poctivý: ale jak bych se mohl ukázat u městských bran s tváří tak divokou a v oblečení tak rozedraném? Psi by se mi vrhli na nohy a stráž na límec, kdybych nějaký měl. — Tak mi to tedy tentokrát nevyšlo; a byl to promyšlený, pečlivě vypracovaný trik, který mi měl opatřit obživu na dva měsíce a peníze na zakoupení

pláště téhle chudince Chiquitě. Nemám štěstí a narodil jsem se pod neblahou hvězdou. Včera jsem večeřel tak, že jsem si utáhl pásek o jednu dírku. Vaše nemístná odvaha mě připravila o chleba — a když už jsem vás nemohl okrást, dejte mi aspoň almužnu."

„Správně," odpověděl Tyran, „bráníme ti vykonávat tvé řemeslo a dlužíme ti odškodné. Tady máš dva pistoly a napij se na naše zdraví."

Isabela vzala z vozu velký kus látky a darovala ho Chiquitě. „Ach, já bych chtěla ten náhrdelník z bílých zrnek," řeklo dítě s žádostivým pohledem. Herečka ho odepjala a zavěsila kolem krku rozradostnělé a nadšené malé zlodějky. Chiquita mlčky mnula mezi snědými prsty bílá zrnka, skláněla se, aby spatřila náhrdelník na své hubené drobné hrudi, potom náhle zdvihla hlavu, setřásla vlasy dozadu, upřela na Isabelu jiskřivé oči a řekla s hlubokým a zvláštním přízvukem:

„Jste hodná; vás nikdy nezabiju!"

Jedním skokem přeskočila příkop a běžela až k jakémusi kopečku, kde se posadila a prohlížela si svůj poklad.

Agostin pozdravil, sebral své rozebrané panáky, odnesl je nazpět do jedlového lesíka a zase je pohřbil pro nějakou lepší příležitost. Vůz, k němuž se honák opět připojil — neboť při vypálení arkebúzy chrabře utekl a nechal cestující, aby si pomohli, jak dovedou —, se ztěžka opět vydal na cestu.

Dueňa si vyndala dublony ze střevíců a opět je nenápadně umístila ve své kapsičce.

„Choval jste se jako hrdina z románu," řekla Isabela Sigognacovi, „a pod vaší ochranou se cestuje bezpečně. Jak statečně jste zaútočil na toho lupiče, o němž jste se musel domnívat, že ho podporuje dobře ozbrojená banda!"

„Nebezpečí nestálo ani za řeč, vždyť to byla sotva potyčka," odpověděl skromně baron. „Abych vás ochránil, rozsekal bych obry od hlavy k pasu, zahnal bych na útěk celý voj Saracénů, bil bych se ve vírech plamene a kouře s bazilišky a draky, prošel bych začarovanými lesy, sestoupil bych do podsvětí jako Aeneas, a bez zlaté větévky. V paprscích vašich krásných očí by všechno pro mě bylo snadné, neboť vaše přítomnost nebo i jen pomyšlení na vás mě naplňuje čímsi nadlidským."

Toto řečnění snad bylo trochu nadsazené, a jak by řekl Longinos, asijsky přemrštěné, ale zato upřímné. Isabela ani na okamžik nezapochybovala, že by Sigognac na její počest vykonal všechny ty báječné hrdinské skutky

hodné Amadise galského, Esplandiona a hyrkánského Florimarta. Měla pravdu: baronovi, který byl hodinu od hodiny zamilovanější, diktoval tyto přehnané řeči nejopravdovější cit. Láska nikdy nenalézá pro své vyjádření slova dosti silná. Serafína, která slyšela, co Sigognac řekl, se nemohla ubránit úsměvu, neboť každá mladá žena ráda považuje za směšná vyznání lásky, která jsou určena jiné, i když by jí připadala nejpřirozenější na světě, kdyby změnila adresu. Na okamžik ji napadlo, že by mohla vyzkoušet moc svého půvabu a pokusit se Sigognaca své přítelkyni odloudit, ale ten chvilkový rozmar dlouho nepotrval. I když Serafína nebyla přímo vypočítavá, říkala si, že krása je diamant, který má být zasazen ve zlatě. Diamant měla, ale zlato chybělo, a baron byl tak zoufale odřený, že nemohl dodat ani pouzdro, natož zasazení. Velká koketa tedy zase stáhla připravený zamilovaný pohled, a řekla si, že takové milkování je dobré jenom pro naivky, a ne pro první milovnice, a její tvář znovu nabyla klidného a odtažitého výrazu.

Ve voze nastalo ticho a spánek začal cestovatelům klížit víčka, když najednou honák řekl:

„Tamhle je zámek Bruyères!“

V U PANA MARKÝZE

V paprscích krásného rána se zámek Bruyères vyjímal co nejpříznivěji. Markýzovo panství leželo na dobré půdě na samém kraji vřesovišť, a neúrodné písčiny rozlévaly své poslední bílé vlny až ke zdi parku. Jakmile do něho člověk vstoupil, příjemně se potěšil pohledem na jeho blahobytný vzhled, který tak kontrastoval s okolní bídou; bylo to jako ostrov blaženosti uprostřed oceánu pustiny.

Široký příkop krásně obložený kamenem vyznačoval ohrazení zámku, aniž ho zakrýval. V příkopě se čeřila na zelených dlaždicích třpytivá proudná voda, jejíž čirost nekalily žádné vodní rostliny a která svědčila o pečlivém udržování. Přecházelo se přes ni po cihlovém a kamenném mostě; byl dosti široký, aby po něm mohly projet dva kočáry vedle sebe, a opatřený zábradlím s ozdobnými sloupky. Most končil nádhernou mříží z tepaného železa, pravým skvostem uměleckého kovářství: vypadala, jako by ji bylo ukulo kladivo samotného Vulkána. Vrata byla zavěšena na dvou kovových čtverhranných pilířích, reliéfně opracovaných a prolamovaných; nesly architráv, nad nímž se rozvíjel úponkový ornamentální keř a z něhož vycházely květy a listy vinoucí se v protichůdných symetriích. Uprostřed té zdobné spleti zářil markýzův erb, na jehož vodorovném pruhu se střídala zlatá s červenou, a který podpírali dva divoši. Po obou stranách mříže se na závitech ve španělském oblouku ježily železné artyčoky se špičatými listy jako tahy pera, které krasopisci črtají na velínový papír: byly určeny k tomu, aby zabránily mrštným zlodějům seskočit z mostu na vnitřní taras u rohů mříže. Několik pozlacených květů a ornamentů se diskrétně mísilo do strohého kovu a stíralo obranný ráz tepané mříže, ponechávajíc jí jen vzhled elegantního bohatství. Byl to vjezd téměř královský, a když markýzův livrejovaný sluha otevřel vrata, voli táhnoucí vůz zaváhali, než tudy projeli, jako by byli oslněni tou nádherou a styděli se za svou venkovskou drsnost. Bylo třeba pobídnout je bodcem, aby se

odhodlali vjet dovnitř. Ta hodná a až příliš skromná zvířata nevěděla, že živitelkou šlechty je orba.

Takovou mříží by vskutku měly vjíždět jen kočáry s pozlacenou nápravou, vypolštářované sametem, s dvířky ozdobenými benátskými zrcadly či se sklopnou střechou z kordovánské kůže; divadlo však má své výsady a Thespidova kára pronikne všude.

Písčitá cesta stejně široká jako most vedla k zámku květinovou zahradou osázenou podle nejnovější módy. Pečlivě sestříhané obruby ze zimostrázu tu kreslily rámce, v nichž se rozvíjely jako na kusu damašku dokonale symetrické vzory zeleně. Zahradníkovy nůžky nedovolovaly ani jedinému lístku přečnívat nad ostatní, a jakkoli se příroda bránila, byla nucena se zde stát pokornou služkou umění. Uprostřed každého čtverce stála elegantní mytologická socha bohyně či nymfy v poitalštělém vlámském slohu. Různobarevný písek sloužil za pozadí těch rostlinných kreseb, jež by na papíře nemohly být načrtnuty pravidelněji.

Uprostřed zahrady protínala první cestu stejně široká cesta druhá, ne však v pravém úhlu, ale tak, že ústila do jakéhosi kruhového prostranství, jehož střed zabírala vodní nádrž, ozdobená skalkou, tvořící podnoží malému Tritónkovi, který rozstřikoval ze své ulity prška tekutého křišťálu.

Po stranách květinové zahrady převládalo habří krátce sestřihané do tvaru stěny, kterou podzim začínal zbarvovat do zlatova. Zahradnický důmysl přeměnil tyto stromy — sotva rozpoznatelné jakožto stromy — v sloupořadí s arkádami, jimiž probleskovaly ubíhavé stezky a výhledy do okolního kraje, vytvořené po libosti pro potěchu očí.

Podél hlavní příjezdové cesty stavěly na odiv své tmavé, stále zelené jehličí tisy sestřihané do tvaru pyramid, koulí, kuželů, a tyčily se jako řada služebníků, vítajících hosty.

Všechna ta nádhera vzbuzovala nesmírný úžas chudých komediantů, kteří měli málokdy přístup na taková místa. Serafína po očku pošilhávala na ty skvělosti a slibovala si, že Komorné vypije rybník a že nedovolí, aby si markýz v lásce zadával; ten Alkandr, jak byla přesvědčena, právem patří první milovnici. Kdo jakživ viděl, aby měla komorná přednost před dámou? Komorná naproti tomu, jista si svými půvaby, které ženy popíraly, ale muži bezesporu uznávali, se na to vše dívala, jako by tu už byla doma, a ne bez důvodu; říkala si, že ji markýz mimořádně vyznamenával a že ta náhlá touha po divadle u něho vznikla z neodolatelného pohledu, kterým

ho zasáhla rovnou do srdce. Isabela, kterou nezaměstnávaly žádné cti-žádostivé plány, obracela hlavu k Sigognacovi, sedícímu za ní ve voze, kam ho zahnal jakýsi stud, a svým neurčitým, půvabným úsměvem se snažila rozptýlit baronovu bezděčnou melancholii. Cítila, že kontrast mezi bohatým zámkem Bruyères a ubohým sídlem Sigognacovým musí vyvolat bolestný dojem v duši ubohého šlechtice, kterého zlý osud nutí sledovat dobrodružnou pouť hrstky potulných komediantů, a se svým něžným ženským instinktem chlácholila to zraněné statečné srdce, hodné ve všech ohledech šťastnějšího údělu.

Tyranovi se v hlavě jako kuličky v pytlíku přemílaly myšlenky na obnos, o který požádá za vystoupení své tlupy, a při každé otáčce kol přidával k počtu pistolí další nulu. Pedant Blazius si jazykem Siléna olizoval neuhasitelně žíznivé rty a rozkošnicky si představoval bečky, soudky a sudy nejlepších druhů vín, které jsou jistě uloženy v zámeckých sklepech. Leandr napravoval želvovinovým hřebínkem poněkud pocuchaný vzhled své paruky a vzrušeně uvažoval, zda se v tomto báječném sídle vyskytuje také zámecká paní. Veledůležitá otázka! Avšak markýzův výraz tváře, při vší žoviálnosti povýšený a vychloubačný, poněkud mírnil smělé představy, které si první milovník v duchu dovoloval.

Zámek Bruyères, nově přestavěný za minulého krále, se rozkládal na konci zahrady a zaujímal skoro celou její šíři. Slohem připomínal architekturu paláců na pařížském náměstí Place Royale. Velký hlavní trakt a dvě křídla v pravém úhlu, uzavírající nádvoří, vytvářely pěkně uspořádaný celek, vznešený a přitom ne fádní. Zdi z červených cihel, pospojované v rozích kamenem, dávaly vyniknout oknům, která byla rovněž rámovaná pěkně přitesaným bílým kamenem. Překlady z téhož materiálu podtrhovaly rozdělení tří poschodí jednoho od druhého. U klenáku oken se přívětivě a pohostinně usmívala tesaná hlava ženy s baculatými tvářemi a koketním účesem. Balkóny byly podepřeny bachratými sloupky. Čistými a lesklými okny prosvítaly v třpytu vycházejícího slunce bohaté záclony z drahých tkanin.

Aby přerušil linii hlavního traktu, postavil architekt, obratný žák Androueta du Cerceau, jakýsi výstupek, ozdobnější než ostatní části budovy, kde byl vchod, k němuž se stoupalo po schodišti. Čtyři rustikové sloupy, střídavě na oblých a hranatých podstavcích — jaké lze vidět na malbách pana Petra Pavla Rubense, tak často pracujícího pro královnu Marii

Medicejskou — nesly římsu s erbem markýzovým, tvořící platformu velikého balkónu s kamennou balustrádou, kam se otevíralo hlavní okno velkého salónu. Bosáže s licováním napodobujícím červotočinu zdobily sloupky i oblouk zavřených dveří s dvěma dubovými křídly, zvláštním způsobem vyřezávaných a nalakovaných, jejichž kování se třpytilo jako ocel nebo stříbro.

Vysoké střechy z mírně se překrývajících a šupinatých břidlicových tašek kreslily na jasné obloze příjemně pravidelné linie, které souměrně přerušovaly rozložité komíny, zdobené po všech stranách vytesanými trofejemi a jinými symboly. Olověné kytice s bohatou okrasou se tyčily u každého rohu těchto nafialověle modrých střech, kde místy vesele svítilo slunce. Ačkoli bylo časné ráno a roční období ještě nutně nevyžadovalo topení, stoupaly z komínů tenké proužky lehkého kouře, svědčící o blahobytném, šťastném a činorodém životě. V tomto thelémském opatství byly kuchyně už vzhůru. Lesníci na podsaditých koních přinášeli zvěřinu pro pokrm dne, pachtýři přiváželi zásoby, které přejímali správci. Nádvořím procházeli sloužící nesoucí nebo provádějící příkazy.

Nic nemohlo oku více lahodit než vzhled tohoto zámku, jehož zdi z nových cihel a kamenů měly, jak se zdálo, barvy rozkvétající na zdravém obličeji. Působil dojmem vzmáhající se zámožnosti v plném rozpuku, ne však náhle vzniklé rozmarem paní Štěstěny, balancující na roztočeném zlatém kole a rozdávající dary svým oblíbencům jednoho dne. Pod novodobým přepychem bylo cítit staré bohatství.

Kousek za zámkem po každé straně křídel se košatily mohutné věkovité stromy; jejich vrcholy se zabarvovaly šafránovými odstíny, avšak spodní listoví ještě hustě zdobilo větve. Tam byl park, táhnoucí se do daleka — rozlehlý, stinný, hluboký, šlechtický, svědčící o prozíravosti a bohatství předků. Zlato totiž může způsobit rychlý růst budov, ale nedovede urychlit růst stromů, jejichž větve se množí pozvolna stejně jako větve genealogického stromu šlechtických domů, jež pokrývají a chrání svým stínem.

Dobrý Sigognac zajisté nikdy nepocítil, že by se mu jedové zuby závisti zakusovaly do počestného srdce a vpravovaly do něho ten zelený jed, který se zakrátko dostane do žil, pronikne s krví až do těch nejjemnějších vláken a nakonec zkazí i tu nejlepší povahu na světě. Přesto nemohl potlačit povzdech, když si pomyslil, že kdysi bývali Sigognacové větší páni než Bruyèrové, neboť patřili ke šlechtě starší a slavné již v dobách první

křižácké výpravy. Tento svěží, nový, půvabný zámek, bílý a ruměnný jako dívčí tváře, vyzdobený všemi vymoženostmi a vší nádherou, vytvářel bezděčně krutou satiru na jeho ubohé zchátralé sídlo, které se rozpadalo v tichu a zapomnění, na to krysí doupě, soví hnízdo, útočiště pavouků, hotovící se užuž zřítit na svého nebohého pána, který odtud v posledním okamžiku ujel, aby ho ten pád nerozdrtil. Všechna léta bídy a nudy, která tam Sigognac strávil, mu defilovala před očima: vlasy pošpiněné popelem a v šedivých livrejích, paže povislé v postoji hlubokého zoufalství a ústa sevřená úšklebkem zívnutí. I když markýzovi nezáviděl, nemohl si o něm nepomyslet, že má opravdu velké štěstí.

Když vůz zastavil před vstupním schodištěm, vytrhl se Sigognac z tohoto snění, které v sobě nemělo nic radostného. Zahnal, jak to šlo, ty nevhodné melancholické vzpomínky, s mužným úsilím potlačil slzu, která se mu pokradmu tvořila v koutku oka, a odhodlaně seskočil na zem, aby podal ruku Isabele a herečkám, majícím práci se sukněmi, které nadouval ranní vítr.

Markýz de Bruyères, který zdaleka viděl přijíždět herecký průvod, stál na schodišti zámku v kazajce a nohavicích z hnědého sametu, v šedivých punčochách a bílých střevících s čtverhrannou špičkou; celé oblečení bylo elegantně přizdobeno stuhami v odpovídajících barvách. Sestoupil o několik stupňů po půlkruhovitém schodišti jako zdvořilý hostitel, který nehledí příliš zblízka na společenské postavení svých hostů; ostatně Sigognacova přítomnost v tlupě mohla tuto blahosklonnost ospravedlnit. Zastavil se na třetím schodu, neboť nepovažoval za důstojné sejít níž, a odtud přátelsky a protektorsky pokynul hercům.

V tom okamžiku ukázala Komorná v otvoru plachty svou chytrou a šibalskou tvářičku, která se odrážela od temného pozadí a svítila jasem, duchaplností a vášnivostí. Její oči i rty metaly blesky. Rukama opřená o příčku povylezla z vozu, přičemž v rozevřeném záhybu plachetky poodhalila ňadra, a nakláněla se ven, jako by čekala, že jí někdo přijde na pomoc. Sigognac zaujatý Isabelou, si nevšiml předstíraných rozpaků vychytralé šibalky, a ta pozdvihla prosebný a zářivý pohled k markýzovi.

Zámecký pán de Bruyères výzvu pochopil. Svižně seběhl po posledních stupních a s napřaženou rukou, s nohou vykročenou jako k tanci přistoupil k vozu, aby splnil své rytířské povinnosti. Mrštným a elegantním pohybem jako mladá kočka se herečka vyšvihla na kraj vozu, vteřinku zaváhala,

dělala, jako by ztratila rovnováhu, objala markýze paží kolem krku a seskočila na zem zlehka jako pírko, nezanechávajíc téměř na uhrabaném písku stopu svých drobných ptačích nožek.

„Prominte mi," řekla markýzovi, předstírajíc zmatek, který zdaleka nepociťovala, „měla jsem pocit, že upadnu, a zachytila jsem se vašeho krku jako větve; když se člověk topí nebo když padá, chytá se, kde může. Pád je ostatně vážná věc a pro herečku špatné znamení."

„Dovolte, abych tuto drobnou nehodu považoval za přízeň," odpověděl pán z Bruyères, všecek vzrušený, že cítil na hrudi rafinovaně se dmoucí ňadra mladé ženy.

Serafína s hlavou poodvrácenou přes rameno a zorničkou stočenou k vnějšímu koutku oka viděla tuto scénu skoro odzadu, s onou žárlivou bystrozrakostí soupeřky, které nic neunikne a která se rovná stovce očí Argových. Bezděčně se kousala do rtů. Zerbina (tak se Komorná jmenovala) se smělým trikem vetřela do markýzovy blízkosti a byla uvítána takříkajíc jako hlavní osoba na úkor hereček velkých rolí a prvních milovnic; zavrženíhodná nehoráznost, podkopávající veškerou divadelní hierarchii! „Jen se mrkněte na tu cuchtu, potřebuje to markýzy, aby jí pomáhali dolů z káry!" řekla si v duchu Serafína slohem pramálo hodným vyumělkovaného a strojeného tónu, kterým obvykle mluvila; ale rozhněvané ženy rády používají metafor tržnice a ulice, i když to jsou vévodkyně nebo velké svůdnice.

„Jeane," řekl markýz sluhovi, který na pánův pokyn přistoupil blíž, „postarejte se, ať je ten vůz zavezen na hospodářský dvůr, a ať se kulisy a divadelní dekorace, které v něm jsou, složí někam pod kůlnu na chráněné místo; zařiďte, aby tady těm pánům a dámám donesli zavazadla do pokojů, které jim určil správce, a aby měli všechno, co budou potřebovat. Přeji si, aby se s nimi jednalo zdvořile a s úctou. Jděte."

Po udělení těchto rozkazů odešel markýz vážně nahoru po schodišti, aniž opomněl, dříve než vstoupil do dveří, vrhnout záletnický pohled na Zerbinu, která se na něj usmívala mnohem přívětivěji, než bylo po chuti donně Serafíně, pohoršené Komorninou nestoudností.

Volský povoz, doprovázený Tyranem, Pedantem a Scapinem, zamířil k zadnímu dvoru a s pomocí zámeckých sluhů v krátké době vytáhli z truhly jedno náměstí, jeden palác a jeden les ve formě tří dlouhých svitků starého plátna; dále vyndali také starobylé svícny, číši z pozlaceného dřeva,

plechovou dýku, zatahující se do rukojeti, přadena červené příze, určená k tomu, aby znázorňovala krev z ran, lahvičku na jedy, urnu na ostatky a jiné náležitosti nezbytné pro tragické konce.

V divadelní káře je obsažen celý svět. Což vskutku divadlo není život ve zkratce, není ten skutečný mikrokosmos, který hledají filozofové ve svém těžko srozumitelném snění? Což neuzavírá ve svém kruhu souhrn všech věcí a rozmanité lidské osudy, zachycené ve svém jádru vhodnými smyšlenkami? Což ty hromady starých zaprášených hadrů, umaštěných od oleje a loje, vyšperkovaných zašlým pozlátkem, ty rytířské řády z cetek a rýnských oblázků, ty starověké meče v bronzové pochvě a s tupou železnou čepelí, ty přílbice a čelenky řeckých či římských tvarů nejsou něco jako vetešnictví lidstva, kam si hrdinové zašlých časů chodí pro kostýmy, aby při svitu svíček na chvíli opět ožili? Přízemní a měšťácky prozaický duch by přikládal malou váhu těmto ubohým pokladům, s nimiž se však spokojuje básník k přiodění své fantazie a jež mu spolu s iluzí světel a s božským slovem stačí k tomu, aby nadchl i nejnáročnější diváky.

Sluhové markýze Bruyères, jakožto lokajové v dobrém panském domě stejně povýšení jako jejich páni, se dotýkali jen konečky prstů a s pohrdavým výrazem těch divadelních cárů, které pomáhali skládat pod kůlnu a umísťovali podle Tyranových příkazů; cítili se poněkud degradováni, že mají sloužit komediantům, ale markýz přikázal; bylo třeba uposlechnout, neboť pán nebyl shovívavý k rebelantství, a co se týče výprasků řemenem, projevoval přímo asijskou štědrost.

S výrazem stejně uctivým, jako by měl co dělat se skutečnými princeznami a králi, přišel pro herce správce s hůlkou v ruce, aby je zavedl do jejich pokojů. V levém křídle zámku byly pokoje a apartmá pro hosty v Bruyères. Šlo se tam nahoru po krásných schodech z bílého leštěného kamene s pěkně upravenými odpočivadly; procházelo se dlouhými chodbami s černobílými dlaždicemi a s oknem na každém konci. Z nich vedly dveře do pokojů, označené barvou závěsů na vnějších stranách, aby každý host snadno poznal, kde je ubytován. Byl tam žlutý pokoj, červený pokoj, zelený pokoj, modrý pokoj, šedivý pokoj, třídlově hnědý pokoj, pokoj s tapisérií, pokoj s koženými závěsy z Čech, pokoj s dřevěným ostěním, pokoj s freskami, a mnoho dalších s podobnými názvy, které si laskavě vymyslete sami, neboť další vyjmenovávání by bylo příliš nudné a zavánělo by spíše čalounickým než spisovatelským řemeslem.

Všechny tyto pokoje byly zařízeny pěkným nábytkem a opatřeny nejen tím, co člověk potřebuje, ale i tím, co je mu příjemné. Komorné Zerbině připadl pokoj s tapisérií, jeden z nejelegantnějších vzhledem k amórkům a galantním mytologickým výjevům, jimiž byly gobelíny vyzdobeny; Isabela dostala modrý pokoj, barvu, která plavovláskám tak sluší; červený byl určen Serafíně a dueně třískově hnědý, který jako by se mračnou přísností odstínu dobře hodil k jejímu stáří. Sigognaca usídlili v pokoji potaženém kůží z Čech, nedaleko pokoje Isabelina, což byla delikátní pozornost od markýze; tento přepychový pokoj se dával jenom význačným hostům a zámecký pán chtěl se šlechticem jednat jinak než s potulnými komedianty a dokázat mu svou úctu i při respektování tajemství jeho inkognita. Zbývající členové tlupy, Tyran, Pedant, Scapin, Fanfarón a Leandr byli rozmístěni do ostatních pokojů.

Sigognac, když mu byl předán jeho příbytek, kam mu složili skrovná zavazadla, uvažoval o bizarní situaci, v níž se octl, a zároveň si překvapeně prohlížel pokoj, kde měl za svého pobytu na zámku bydlet, neboť nikdy v podobné nádheře nepřebýval. Stěny, jak naznačoval název pokoje, byly potaženy kůží z Čech, na níž se skvěly vytlačené chimérické květiny a podivuhodné listoví, odrážející od zlatého laku na podkladu své kalichy, úponky a listy oživené barvami s kovovými odlesky, jež se třpytily jako cetky. To vše tvořilo bohaté čalouny, sahající od stropní římsy až k černému dubovému táflování, pěkně rozdělenému na výplně, kosočtverce a kazety.

Záclony na oknech byly z polohedvábného, žlutého a červeného brokátu, který ladil s podkladem čalounů a převládající barvou květin. Z téhož brokátu byly závěsy a pokrývky na lůžku, které se čelem opíralo o stěnu a čnělo do pokoje tak, že po každé straně tvořilo uličku. Také portiéra a potahy na nábytku byly z podobné látky a v odpovídajících barvách.

Židle s čtverhranným opěradlem, se spirálovitě vysoustruhovanými nohami, pobité zlatými hřeby a ozdobené třásněmi, i křesla, rozevírající dobře vycpanou náruč, byly rozestavěny podél ostění a označovaly u krbu místo důvěrných rozhovorů. Krb z bílého, červeně žilkovaného mramoru byl vysoký, rozložitý a hluboký. Plápolal v něm oheň, velice příjemný za toho chladného rána, a osvětloval svým radostným odleskem desku s markýzovým erbem. Na krbové římse stály menší hodiny, představující pavilónek s kupolí, kterou tvořilo bicí zařízení, a oznamovaly čas na stříbrném

ciferníku vykládaném černým emailem, který měl uprostřed otvor a odhaloval složitý vnitřní mechanismus soukolí.

Střed místnosti zaujímal stůl s točenými nohami, pokrytý tureckým kobercem. Nad toaletním stolkem u okna se naklánělo šikmo zkosené benátské zrcadlo nad krajkový ubrus, obtížený veškerým krášlicím náčiním pro elegána.

Když se náš baron prohlížel v tom čistém zrcadle, zarámovaném ve zvláštním cínovém a želvovinovém rámu, neubránil se tomu, aby si nepřipadal žalostně zbídačelý a špatně ustrojený. Elegantní pokoj, nové a svěží předměty, kterými byl obklopen, ještě zvyšovaly směšnost a zchátralost jeho obleku, který byl nemoderní už před zavražděním nebožtíka krále. Třebaže byl baron sám, stoupl mu do hubených tváří slabý ruměnec. Až dosud mu jeho bída připadala pouze politováníhodná, teď se mu jevila groteskní, a poprvé se za ni zastyděl. Takový pocit není příliš filozofický, ale u mladého muže je omluvitelný.

Sigognac chtěl trochu zvelebit své oblečení a proto rozbalil balík, kam Pierre složil pánovy hubené svršky. Rozložil jednotlivé kusy oděvu a nenašel nic, co by mu vyhovovalo. Buď byla kazajka příliš dlouhá nebo zas nohavice příliš krátké. Vybouleniny na loktech a na kolenou, více podléhající tření, se vyznačovaly místy prodřenými až na nit. Mezi rozlezlými kousky látky se šklebily švy a ukazovaly své nitěné zuby. Záplaty, zalátané „do ztracena“, ale dávno už zase nalezené, ucpávaly díry mřížováním stejně složitým, jako mají vězeňské špehýrky nebo španělská vrátka. Barvy té veteše vybledly sluncem a deštěm a dostaly tak neurčitý odstín, že by je ani malíř nedovedl označit správným jménem. S prádlem to nebylo o nic lepší. Nesčetné praní je přivedlo do zcela chatrného stavu. Byly to spíše stíny košil než košile skutečné. Vypadaly jako ušité z hradních pavučin. K dovršení bídy ještě také myši, které nenašly nic ve špižírně, několik těch nejméně špatných rozhlodaly a nadělaly do nich tolik děr jako do krajkového límce — garderóba ubohého barona by se byla bez této nepatřičné ozdoby opravdu obešla.

Tato melancholická prohlídka Sigognaca tak zaujala, že přeslechl diskrétní zaklepání na dveře, které se pootevřely, aby vpustily nejprve začervenalou hlavu a potom otylé tělo messer Blazia, jenž vstoupil do pokoje s mnoha přehnanými a servilně směšnými i směšně servilními poklonami vyjadřujícími úctu zpola opravdovou a zpola předstíranou.

Když Pedant došel k Sigognacovi, držel baron proti světlu za oba rukávy košili děravou jako růžice v katedrále a potřásal hlavou s žalostně sklíčeným výrazem.

„Hrome!“ řekl Pedant a jeho hlas zaduněl až se baron zachvěl překvapením, „tahle košile vypadá hrdinně a vítězně. Člověk by řekl, že útočila na opevněný hrad na hrudi samotného boha Marta, tak je proděravělá, propíchaná, slavně provrtaná ranami z mušket, čtyřhrannými hroty, oštěpy, šípy a jinými metnými zbraněmi. Za tu se nemusíte rdít, barone; ty díry jsou ústa hlásající čest; a mnohé fríské či holandské plátno, zbrusu nové a střižené podle poslední dvorské módy halí často hanebnost vyděračského, povýšeneckého a svatokupeckého ničemy. Někteří velcí hrdinové, o jejichž činech historie podrobně vypráví, nebyli dobře zásobeni prádlem, což dosvědčuje Odysseus, muž vážný, opatrný a důmyslný, který předstoupil před krásnou princeznu Nausikau oděn pouze přehršlí mořských travin, jak vyplývá z Odysseje pana Homéra.“

„Naneštěstí, můj milý Blazie,“ odpověděl Sigognac Pedantovi, „se podobám zmíněnému statečnému Řekovi, ithackému králi, pouze tím nedostatkem košil. Mé předchozí hrdinské činy nevyvažují mou nynější bídu. Má statečnost neměla příležitost se projevit a pochybuji, že by mě někdy básníci opěvovali v hexametrech. Přiznávám, že mě neobyčejně zlobí, i když se člověk nemá hanbit za počestnou chudobu, že se mám takto postrojen objevit v této společnosti. Markýz Bruyères mě poznal, třebaže to nedal najevo, a může prozradit mé tajemství.“

„To je vskutku povážlivě mrzuté,“ odpověděl Pedant, „ale na všechno se najde lék, jenom na smrt ne, jak praví přísloví. My ubozí komedianti, stíny lidského života a přízraky osobností každého postavení, nemůžeme sice *být*, ale můžeme se alespoň *jevit*, což se podobá tomu *bytí*, jako se odraz podobá věci. Když se nám zlíbí, můžeme dík svému šatníku, kde jsou veškerá naše království, panství a knížectví, nabýt vzezření vévodů, vznešených baronů, hrdých a elegantních šlechticů. Na několik hodin se pěkným oblečením rovnáme těm, kteří si na něm dávají nejvíc záležet: hejsci a šviháci napodobují naši vypůjčenou eleganci, kterou přeměňují z falešné ve skutečnou, nahrazujíce serž jemným suknem, pozlátko zlatem, markazit diamantem, neboť divadlo je školou chování a akademií módy. Jakožto garderobiér naší společnosti dovedu ze zbabělce udělat Alexandra, z chudáka zmoženého osudem bohatého urozeného pána, z běhny vznešenou

dámu, a jestli vám to není proti mysli, užil bych svého umění i ve vašem případě. Když už se vám zlíbilo následovat nás a vzít na sebe náš tulácký úděl, užívejte alespoň toho, co můžeme poskytnout. Odložte tu livrej melancholie a bídy, která zastírá vaše vrozené přednosti a neprávem ve vás potlačuje sebevědomí. Mám zrovna v truhle čistý oblek z černého sametu s ohnivě rudými stužkami pro všechny případy; nečiší z něho divadelní šatna a mohl by ho nosit i dvořan — autoři a básníci mívají dnes totiž ve zvyku ukazovat na jevišti soudobé příhody pod smyšlenými jmény, a pak je nutno dát postavám oblečení dnešních počestných lidí, a ne komediantů výstředně převlečených do starověkých či romantických kostýmů. Mám košili, hedvábné punčochy, střevíce s třapečkem, plášť, všechno, co patří k obleku, který jako by v předjímání tohoto dobrodružství byl ušit na vaši postavu. Nic nechybí, dokonce ani meč.“

„Ach, co se toho týče, není ho zapotřebí,“ řekl Sigognac s povýšeným gestem, v němž se znovu projevovala všechna hrdost urozeného muže, kterou nezdolá žádné protivenství. „Mám otcův.“

„Chovejte ho v drahé péči,“ odpověděl Blazius, „meč je věrný přítel, strážce života a cti svého pána. Neopouští ho v neštěstí, nebezpečí a zlých setkáních, jako to činí lichotníci, ta nízká čeládka, přiživující se na blahobytu. Naše divadelní meče nemají ostří ani špičku, neboť mají působit rány pouze předstírané, z nichž se na konci představení raněný náhle vyléčí bez mastí, cupaniny a lektvarů. Váš meč vás bude umět v případě potřeby ochránit, jako už to učinil, když onen bandita s panáky zosnoval své děsivé a směšné loupežné přepadení. Dovolte však, abych šel vyhledat to kvádro na dno truhlice, kde se skrývá; nemohu se dočkat, až spatřím, kterak se kukla mění v motýla.“

Když Pedant pronesl tato slova s groteskním patosem, který měl ve zvyku přenášet z jeviště do běžného života, odešel z pokoje; po chvíli se vrátil s dosti objemným balíkem, zabaleným v plátně, a uctivě ho položil na stůl.

„Svolíte-li, aby vám starý pedant z komedie dělal komorníka,“ řekl Blazius a mnul si spokojeně ruce, „vystrojím vás a nakadeřím jedna radost. Všechny dámy se do vás okamžitě zblázní; neboť ve vaší Hladové věži — to budiž řečeno bez urážky sigognacké kuchyně — jste se tak dlouho postil, že máte opravdu výraz muže umírajícího láskou. Ženy věří jen ve vášeň hubených; břicháči je nepřesvědčí, i kdyby měli v ústech zlaté řetězy,

symbol výmluvnosti, pro niž viseli páni, měšťané i vesničané na rtech Ogmiovi, galskému Herkulovi. Právě z toho důvodu, a ne z jiného, jsem u krásného pohlaví neměl valný úspěch, a proto jsem se již v raném věku uchýlil k božské lahvince, kterážto ze sebe nedělá nafuku a přívětivě vítá tlusté muže jakožto bečky s větší kapacitou."

Tak se poctivý Blazius snažil rozveselit barona Sigognaca, zatímco ho oblékal, neboť hbitost jazyka nijak nebrzdila činnost rukou; i za cenu, že bude označen za žvanila nebo protivu, raději ohlušoval mladého šlechtice proudem slov, než by ho nechal nést tíhu neradostných úvah.

Baronova toaleta byla záhy dokončena, neboť divadlo, vyžadující rychlé převleky kostýmů, dává hercům velkou obratnost v uskutečňování takových proměn. Blazius, spokojený se svým dílem, vedl barona za malíček, jako se vede nevěsta k oltáři, před benátské zrcadlo na stole a řekl mu:

„Teď ať se Vaše Milost ráčí na sebe podívat."

Sigognac spatřil v zrcadle obraz, který nejprve považoval za obraz někoho jiného, tak se od toho jeho lišil. Bezděčně otočil hlavu a podíval se přes rameno, aby se přesvědčil, nestojí-li náhodou někdo za ním. Obraz učinil stejný pohyb. Nebylo pochyb, byl to opravdu on: ne už ten vyzáblý, smutný a zbědovaný Sigognac, ve své bídě téměř směšný, ale Sigognac mladý, elegantní, skvělý, jehož staré šaty odložené na podlaze se podobaly šedivým mázdrám, kterých se zbavují housenky, když vzlétnou k slunci jako zlatokřídlí, rumění a azuroví motýli. Neznámá bytost, uvězněná v té zvetšelé slupce, se náhle osvobodila a zazářila v jasném světle, dopadajícím oknem, jako socha, které při slavnostním odhalení sňali roušku. Sigognac se viděl takový, jak se někdy vídal ve snu, jako aktér i pozorovatel nějakého smyšleného příběhu odehrávajícího se v jeho přestavěném a vyzdobeném hradu, kde vítal zbožňovanou infantku přijíždějící na bílém mimochodníku. Několik okamžiků mu zahrál na bledých rtech vítězoslavný úsměv jako purpurový záblesk, a jeho mládí, tak dlouho zasuté pod neštěstím, znovu zazářilo na jeho zkrásnělých rysech.

Blazius u toaletního stolku pozoroval své dílo, couvaje trochu, aby se mohl lépe pokochat pohledem, jako malíř, který udělal poslední tah štětcem na plátně, s nímž je spokojen.

„Jestliže, jak doufám, se dostanete ke dvoru a obdržíte nazpět své statky, svěřte mi správu svého šatníku, až půjdu na odpočinek," řekl napodobuje poklonu žadatele před proměněným baronem.

„Poznamenávám si vaši žádost," řekl Sigognac s melancholickým úsměvem. „Jste, messer Blazie, první lidská bytost, která mě o něco požádala."

„Po obědě, který nám podají zvlášť, máme navštívit pana markýze de Bruyères a ukázat mu seznam her, které můžeme hrát; řekne nám, v které části zámku postavíme divadlo. Budeme vás vydávat za básníka naší tlupy; v městečkách a na venkově není totiž nouze o krasoduchy, a někteří z nich se někdy připojí k Thaliině průvodu v naději, že si nakloní srdce nějaké herečky; což je galantní a uznávané. Isabela je dobrá záminka, tím spíše, že je duchaplná, krásná a ctnostná. Naivky hrají svou přirozenou osobnost častěji, než si frivolní a marnivé obecenstvo představuje."

Po těchto slovech se Pedant vzdálil, aby se sám upravil, třebaže nebyl nikterak ješitný.

Krásný Leandr stále myslel na zámeckou paní, a proto se vyšňořil co nejlépe v naději na nemožné dobrodružství, o něž se vždycky pokoušel, avšak podle Scapinových slov mu nevynesla nikdy nic jiného než zklamání a výprasky. Pokud jde o herečky, jimž pan de Bruyères galantně poslal několik kusů hedvábí, aby si jím vylepšily, bude-li třeba, kostýmy svých rolí, ty se pochopitelně uchýlily ke všem prostředkům, jež používá umění k zvelebení přírody, a hodily se do lesku, jak jen jim to chudá garderóba potulných hereček dovolovala. Po těchto úpravách odešli všichni do sálu, kde se podával oběd.

Markýz, který byl netrpělivé povahy, přišel ještě před skončením oběda za herci ke stolu; nedovolil, aby povstali, a když jim po obědě donesli misky na umytí rukou, zeptal se Tyrana, které kusy znají.

„Všechny hry nebožtíka Hardyho," odpověděl Tyran svým zvučným hlasem, „*Pyrama* od Théophila, dále *Silvii, Chryseidu* a *Sylvanira, Cardeniovo šílenství, Proradnou důvěrnici, Phylis ze Skyru, Lygdamona, Potrestaného falešníka, Vdovu, Prsten zapomnění* a všechno, co nejlepšího napsali největší duchové naší doby."

„Je to už několik let, co žiji vzdálen dvora, a nemám přehled o novinkách," řekl markýz skromně; „těžko bych mohl posuzovat tolik výtečných kusů, z nichž většinu neznám; domnívám se, že nejlepší způsob bude spolehnout se na váš výběr, který se opírá jak o teorii, tak o praxi, a proto bude zajisté moudrý."

„Často jsme hráli kus," odpověděl Tyran, „který by možná nebyl vhodný pro tisk, který však na divadle svými trefnými odpověďmi, vtipy a šaško-

vinami měl vždycky to štěstí, že rozesmál i to nejpočestnější obecenstvo.“

„Nehledejte nic jiného,“ řekl markýz de Bruyères, „a jak se to šťastné veledílo jmenuje?“

„*Chvastounství kapitána Fanfaróna.*“

„Pěkný titul, na mou věru! A co Komorná, má v něm pěknou roli?“ řekl markýz a vrhl pohled na Zerbinu.

„Nejroztomilejší a nejrozvernější na světě, a Zerbina ji hraje skvěle. Je to její triumf. Vždycky se jí tleská, aniž má zjednanou nějakou klaku.“

Při této ředitelské pochvale považovala Zerbina za svou povinnost se trochu zardít, nebylo však pro ni snadné vykouzlit na snědé tváři obláček ruměnce. Skromnost, to vnitřní líčidlo, jí úplně chyběla. Tuto červeň mezi svými toaletními kelímky neměla. Sklopila oči, takže vynikly její dlouhé černé řasy, a pozvedla ruku, jako by chtěla zarazit slova příliš lichotivá, a tento pohyb vyzdvihl pěkně utvářenou i když poněkud snědou ručku s elegantně odtaženým malíkem a s růžovými nehty, které se blýskaly jako acháty, neboť byly vyleštěny korálovým práškem a jelenicí.

Takto byla Zerbina roztomilá. Takové předstírané upejpání působí na zhýralost jako silné dráždidlo; líbí se prostopášníkům, třebaže se jím nedají oklamat, právě pro pikantnost toho kontrastu. Markýz hleděl na Komornou žhavým a znaleckým okem a ostatním ženám věnoval jen nezávaznou zdvořilost dobře vychovaného muže, který už provedl svou volbu.

„Ani se nezeptal na úlohu hlavní milovnice,“ myslela si Serafína pohoršeně a rozhněvaně. „To je nepatřičné, a tenhle urozený pán, třebaže bohatý statky, mi připadá velice chudý po stránce ducha, zdvořilosti a vkusu. Rozhodně má nízké sklony. Pobyt na venkově ho zkazil a zvyk dvořit se cuchtám a pasačkám ho zbavuje veškeré jemnosti.“

Tyto úvahy nedávaly Serafíně příjemný výraz. Aby se její pravidelné, avšak poněkud tvrdé rysy líbily, potřebovaly zněžnit promyšlenou roztomilostí úsměvů a hrou očí; když byly takto stažené, nabývaly úsečné nevrlosti. Nepochybně byla krásnější než Zerbina, ale v její kráse bylo cosi povýšeného, útočného a zlého. Láska by se možná pokusila na ni zaútočit. Rozmar však postrašeně ucouvl.

Však také markýz odešel, aniž se pokusil o sebemenší galantnost vůči donně Serafíně nebo vůči Isabele, na kterou ostatně pohlížel jako na zadanou baronovi. Než překročil práh, řekl Tyranovi: „Dal jsem příkazy, aby vyklidili oranžérii, což je největší místnost na zámku, aby se tam mohlo

postavit divadlo; už tam asi nanesli prkna, lešení, závěsy, lavičky a všechno, čeho je třeba k improvizovanému představení. Dohlédněte na dělníky, kteří s takovou prací nemají moc zkušeností; můžete jimi disponovat jako galejní správa svými vězni. Budou vás poslouchat, stejně jako by poslouchali mě."

Tyrana, Blazia a Scapina pak odvedl sluha do oranžérie. Zpravidla se o tyto hmotné úpravy starali sami. Sál se skvěle hodil pro divadelní představení tím, že měl podlouhlý tvar, což umožňovalo umístit jeviště na jeden jeho konec a v prázdném prostoru rozmístit v řadách křesla, židle, taburety a lavičky, podle postavení diváků a podle toho, jaká jim měla být prokázána pocta. Na stěnách bylo vymalované na blankytném pozadí zelené mřížoví, napodobující rustikový architektonický sloh, s pilíři, arkádami, výklenky, kopulemi, polovičními báněmi — to vše bylo provedené pěkně perspektivně a ověnčeno girlandami květin a listoví, aby se přerušila jednotvárnost kosočtverců a přímek. Poloklenutý strop představoval volný vzdušný prostor, pruhovaný několika bílými obláčky a čárkovaný pestrobarevnými ptáky, což tvořilo kulisu nad jiné vhodnou pro nový účel tohoto místa.

Na konci sálu byla na lešení položena lehce se svažující podlaha. Po každé straně jeviště se tyčily dřevěné podpěry na kulisy. Za oponu měly sloužit velké závěsy tapisérií, klouzající na natažených šňůrách, a při otevření se měly nahrnout vpravo i vlevo jako záhyby harlekýnova pláště. Pruh látky, zubatě zastřižený jako souprava na lůžka s nebesy, tvořil sufitu a doplňoval rámec jeviště.

Zatímco se v oranžérii staví divadlo, věnujme se obyvatelům zámku, o nichž by bylo dobře uvést některé podrobnosti. Zapomněli jsme říci, že markýz Bruyères byl ženatý; sám si na to ostatně vzpomínal tak málo, že je dlužno nám toto opomenutí prominout. Tento sňatek, jak je každému zřejmo, nevznikl z lásky. Rozhodl o něm stejný počet generací urozených předků i vhodně položené pozemky. Po velice krátkých líbánkách markýz a markýza, kteří k sobě vzájemně pociťovali velmi málo sympatií, se jakožto lidé velkého světa nesnažili po měšťácku pokračovat v hledání nedosažitelného štěstí. Podle tiché dohody se toho vzdali a žili si každý odděleně, v dobré shodě, velice zdvořile a s veškerou volností slučitelnou s konvencí. Nemyslete si proto však, že markýza byla snad žena ošklivá či nepříjemná. Co odpuzuje manžela, může ještě nadchnout milence. Pásku přes oči nosí

Láska, nikoli manželství. Ostatně vám markýzu představíme, abyste si mohli udělat úsudek sami.

Bydlela v odděleném apartmá, kam markýz nevstupoval, aniž se dal předem ohlásit. Dopustíme se této nepřístojnosti, jako to dělali autoři všech dob, a aniž co řekneme malému lokajovi, který by šel upozornit komornou, pronikneme do ložnice s jistotou, že nikoho nevyrušíme. Romanopisec nosí samozřejmě Gygův prsten, a ten ho činí neviditelným.

Byla to prostorná a přepychově zařízená místnost s vysokým stropem. Flanderské tapisérie, představující Apollónovy příhody, zdobily stěny teplými, sytými a hebkými odstíny. Podél oken spadaly v bohatých záhybech záclony z rudého indického damašku a pod veselým slunečním paprskem, který jimi prosvítal, nabývaly nachové průzračnosti rubínu. Lůžko mělo povlaky z téže látky, jejíž okraje, zdůrazněné prýmky, tvořily pravidelné ohyby s třpytnými záblesky. Lambrekýn podobný závěsům baldachýnu obklopoval nebesa, ozdobená na každém rohu růžovým chocholem. Těleso krbu značně vyčnívalo do pokoje a sahalo až ke stropu, ozdobenému zvýšeným okrajem. Od římsy do pokoje se naklánělo vstříc tvářím velké benátské zrcadlo, obohacené křišťálovým rámem, jehož řezby a broušené hrany se třpytily pestrobarevnými jiskřičkami. Na kozlíkách, tvořených jakoby řadou zužujících se vypouklin, nad nimiž byla obrovská koule z leštěného kovu, praskavě hořela tři polena, navlas taková, do jakých Francouzi vkládají o vánocích dárky. Teplo, které vydávala, nebylo v takto prostorném pokoji a v tuto roční dobu zbytečné.

Dva sekretáře neobvyklého slohu, s lazuritovými sloupky, vykládané hlazenými kameny a s tajnými zásuvkami, do nichž by markýzovi ani nenapadlo strkat nos, i kdyby věděl, jakým způsobem se dají otevřít, stály symetricky po obou stranách toaletního stolku, před nímž seděla paní de Bruyères na jednom z těch křesel, typických pro vládu Ludvíka Třináctého, která mají na opěradle ve výši ramen jakousi vypolštářovanou destičku zdobenou třepením.

Za markýzou stály dvě komorné a upravovaly ji: jedna držela polštářek se špendlíky, druhá krabičku s muškami.

Markýza, třebaže přiznávala pouhých osmadvacet let, už patrně překročila třicítku, ten mys, který ženy překračují s tak naivním zdráháním, jako by byl mnohem nebezpečnější než Mys bouří, děsící námořníky a lodivody. O kolik asi? To by nikdo nedovedl říci, ani markýz ne, neboť

ona do této chronologie promyšleně vnesla zmatek. I nejzkušenější dějepisci, zběhlí v umění ověřovat data, by se byli marně namáhali.

Paní de Bruyères byla brunetka, avšak baculatost, následující po prvním mládí, dala její pleti světlejší nádech; olivové odstíny hubenosti, s nimiž kdysi bojovala perlovou bělobou a mastkovým práškem, vystřídala matná bělost, za dne trochu chorobná, ale oslňující ve svitu svíček. Ovál obličeje poněkud zmohutněl plností tváří, ale neztratil svou ušlechtilost. Brada se pojila ke krku buclatou, ale stále dosti půvabnou křivkou. Nos, na krásnou ženu snad trochu příliš orlí, nepostrádal hrdost, a odděloval obě výrazné tabákově hnědé oči, jimž oblouky obočí vysoko nad víčky dodávaly překvapený výraz.

Jejím bohatým černým vlasům se právě dostalo poslední úpravy z rukou kadeřnice, jejíž práce musela být značně složitá, soudíc podle množství natáček z pijavého papíru, které pokrývaly koberec kolem toaletního stolku. Řada drobných kučer stočených do esíček lemovala čelo a kudrnatila se u houště vlasů sčesaných dozadu do uzlu, a dvě velikánské volné kadeře natočené a nadýchnuté lehkým pročesáním se vlnily podél tváří, jimž vytvářely půvabný rámec. Těžký uzel svázaný na šíji zdobila kokarda ze stužek, vyšperkovaná gagáty. Vlasy byly jedním z markýziných půvabů a měla jich dost na všechny účesy, aniž potřebovala umělé příčesky nebo paruku; z toho důvodu ochotně přijímala dámy i pány v době, kdy ji její ženy upravovaly.

Šíje plným a oblým obrysem vedla pohled k bělostným a buclatým ramenům, jež odhaloval výstřih živůtku i s jejich dvěma vábnými dolíčky. Hruď měla pod tlakem kostic sklon přiblížit k sobě ty dvě polokoule, jimž lichotní básníci, tvůrci madrigalů a sonetů, umíněně říkají rozvadění bratři, i když se velice často usmiřují, v čemž jsou méně urputní než bratři z Thebaidy.

Šňůrka z černého hedvábí provlečená rubínovým srdíčkem a přidržující křížek z drahokamů obtáčela markýze krk, jako by měla bojovat s pohanskou smyslností, probuzenou pohledem na ty vystavené vnady, a bránit bezbožnému chtíči ve vstupu k ňadrům, chabě opevněným krajkovou hradbou.

Na spodní sukni z bílého atlasu měla paní de Bruyères hedvábné šaty temně granátové barvy, zdobené černými stužkami a gagáty, s manžetami přehnutými jako rukavice ozbrojenců.

Jeanne, jedna z markýziných komorných, jí podávala krabičku s muškami, v té době nezbytný poslední doplněk toalety každé elegantní ženy. Paní de Bruyères si jednu dala ke koutku úst a dlouho hledala místo na druhou, na tu, jíž se říká vražedná, protože i nejhrdějším smělcům zasazuje rány, které nedovedou odrazit. Komorné zřejmě chápaly, o jak vážnou věc jde, a stály nepohnutě, zadržujíce dech, aby velitelku nerušily v jejích koketních úvahách. Konečně se váhavý prst zastavil a taftové kolečko, černá hvězda na bělostném nebi, ozdobilo jako mateřské znaménko počátek levého ňadra. V galantních hieroglyfech to znamenalo, že k rtům se dá dospět jenom přes srdce.

Markýza vrhla poslední pohled do benátského zrcadla nakloněného nad toaletním stolkem: spokojena sama se sebou vstala a udělala několik kroků po místnosti, avšak po chvíli si všimla, že jí něco schází, a vrátila se, vyndala ze šperkovnice velké hodinky — norimberské vajíčko, jak se tehdy říkalo — pestrobarevně vykládané, posázené diamanty a zavěšené na řetízku s háčkem, který si připjala k pasu k maličkému příručnímu zrcátku, zarámovanému v pozlaceném rámečku.

„Milostivá paní je dnes krásná," řekla Jeanne lichotivým hlasem, „půvabně učesaná, a šaty jí sluší, že by ani lépe nemohly."

„Myslíš?" odpověděla markýza, protahujíc slabiky s roztržitou nedbalostí. „Mně naopak připadá, že jsem ošklivá, až ze mne jde strach. Mám kruhy pod očima a tahle barva mě dělá silnější. Co kdybych si oblékla něco černého? Co myslíš, Jeanne? V černém vypadá člověk štíhlý."

„Jestli si milostivá paní přeje, přinesu ty taftové šaty barvy kosího křídla nebo ty švestkové, za okamžik bude převlečená; ale bojím se, aby si milostivá paní nepokazila zdařilou toaletu."

„Bude to tvá vina, Jeanne, jestli zaplaším bůžky lásky a jestli dnes večer nesklidím svou dávku srdcí. Pozval markýz na tu komedii hodně lidí?"

„Několik poslů vyjelo na koních různými směry. Sejde se nejspíš početná společnost: přijedou jistě ze všech okolních zámků. V tomhle kraji je tak málo příležitostí k pobavení!"

„Máš pravdu," řekla markýza s povzdechem, „žijeme tu ve strašném nedostatku radovánek. A co herci, Jeanne, už jsi je viděla? Jsou mezi nimi také někteří mladí, s pěknou tváří, statní a galantně vyhlížející?"

„To milostivé paní nemohu dobře říci; ti lidé mají spíše masky než obličeje; líčidlo, běl, paruky jim ve světle voskovic dodávají lesku a dělají je

docela jinými, než jsou. Přece však jsem měla dojem, že mezi nimi je jeden nepříliš rozedraný, který se tváří jako kavalír; má krásné zuby a docela pěkně utvářené nohy."

„To bude nejspíš milovník, Jeanne," řekla markýza. „Pro tu roli vybírají nejhezčího mládence ze svých řad, protože by bylo nevhodné, aby milostné lichocení odříkával někdo, kdo má nos jako trumpetu, a aby se někdo s nohama do X vrhal na kolena při vyznávání lásky."

„To by opravdu bylo tuze ošklivé," zasmála se komorná. „Manželé jsou jací jsou, ale milenci musí být bez vady."

„Proto také mám ráda ty jevištní milovníky, vždy květnatě výmluvné, zběhlé v probouzení něžných citů, kteří zmírají u nohou nějaké nelidské krásky, dovolávají se nebes, proklínají osud, tasí meč, aby si jím prokláli hruď, dští oheň a plameny jako sopky lásky a promlouvají tak, že to musí uchvátit a uvést ve vytržení i tu nejchladnější ctnost; jejich řeči mě příjemně lechtají u srdce a někdy mi připadá, že se obracejí na mne. Často ve mně dokonce nepřístupnost jejich dámy vzbuzuje netrpělivost a v duchu ji kárám, že takhle nechává nýt a usychat tak dokonalého milence."

„To proto, že milostivá paní má laskavou duši," odpověděla Jeanne, „a nelibuje si v pohledu na utrpení. Já mám dravější náturu a bavilo by mě vidět, jak někdo doopravdy umře láskou. Krásná slova mě nepřesvědčují."

„Chceš mít všechno hmatatelné a jasné, Jeanne, a tkvíš duchem až příliš hluboko v hmotné stránce věcí. Nečteš jako já romány a divadelní hry. Říkalas, že milovník je hezký hoch?"

„Paní markýza může posoudit sama," řekla komorná, která stála u okna. „Tamhle zrovna prochází nádvořím, nejspíš jde do oranžérie, kde se staví divadlo."

Markýza přistoupila k oknu a spatřila Leandra, jak se drobnými kroky ubírá kupředu, se zasněným výrazem, jako člověk zaujatý hlubokou vášní. Pro všechny případy předstíral tuto zadumanost, nad níž se ženy zamýšlejí, neboť v ní tuší nějaké milostné hoře, které by mohly ukonejšit. Když došel pod balkón, zdvihl hlavu pohybem, který zvýraznil třpyt jeho očí, upřel na okno dlouhý a smutný pohled, naplněný zoufalstvím beznadějné lásky a vyjadřující zároveň bezmezný uctivý obdiv. Spatřiv markýzu, opírající se čelem o sklo, smekl tak, že se pero klobouku dotýkalo země, a poklonil se hluboce, jako se člověk klaní královnám a božstvům. Potom si půvabným pohybem zase klobouk nasadil a ve tváři se mu objevil hrdý

výraz svihácké arogance, jehož se na chvíli vzdal u nohou krásky. Bylo to jasné, přesné a dobře provedené. Opravdový šlechtic, znalý světa a zvyklý na dvorské mravy, by to neprovedl s jemnějším odstíněním.

Paní de Bruyères, polichocena tímto diskrétním a zároveň hluboce uctivým pozdravem, jímž se činilo zadost jejímu postavení, si nemohla odpustit, aby na něj neodpověděla mírnou úklonou provázenou sotva postřehnutelným úsměvem.

Tato příznivá znamení neušla Leandrovi a jeho přirozená ješitnost okamžitě zveličila jejich význam. Ani na chvíli nezapochyboval o tom, že markýza je do něho zamilovaná, a jeho výstřední fantazie na tom začala budovat celý chimérický román. Konečně tedy se splní jeho životní sen: bude mít milostné dobrodružství s opravdovou velkou dámou, v zámku téměř knížecím, on, chudý venkovský komediant, který je jistě velice nadaný, ale který ještě nikdy nehrál před dvorem. Naplněn takovými smyšlenkami, pocítil vzrušení; srdce mu překypovalo, hruď se dmula, a jakmile skončila zkouška, odešel do svého pokoje napsat co nejnabubřelejším slohem psaníčko, které, jak doufal, propašuje markýze.

Všichni herci uměli role hry, a tak bylo možno zahájit představení *Chvastounství kapitána Fanfaróna,* jakmile se markýzovi hosté sešli.

Oranžérie, proměněná v divadelní sál, skýtala půvabný pohled. Skupinky svíček, připevněných na zeď ve svícnech nebo nástěnných držácích, šířily příjemné světlo, v němž vynikaly ozdoby žen, které však nerušilo jevištní efekty. Vzadu za diváky na stupňovitě položených prknech byly postaveny pomerančovníky, jejichž listy a plody vydávaly ve vlahém ovzduší sálu sladkou vůni, která se mísila s vůní pižma, benzoe, ambry a kosatců.

V první řadě hned u jeviště zářila Yolanda de Foix, vévodkyně de Montalban, baronka d'Hagémeau, markýza de Bruyères a další urozené dámy v toaletách, které se nehodlaly dát přetrumfnout co do bohatství a elegance. Byl to samý atlas, samet, stříbrné či zlaté látky, samé dracouny, krajky, výšivky, diamantové přívěsky, šňůry perel, spony z drahokamů, a to vše se ve světle třpytilo a vrhalo polétavé jiskřičky; a to nemluvíme o jiskrách mnohem zářivějších, které vrhaly diamanty očí. Ani u dvora by člověk nespatřil skvělejší shromáždění.

Kdyby nebyla přítomna Yolanda de Foix, bylo by několik smrtelných bohyň uvedlo do rozpaků Parida, jenž by měl jedné z nich dát zlaté jablko, ale její přítomnost vylučovala každé soupeření. Nepodobala se však sho-

vívavé Venuši, ale mnohem spíš divoké Dianě. Mladá šlechtična měla krutou krásu, nemilosrdný půvab, skličující dokonalost. Její podlouhlý a jemný obličej ani nevypadal, jako by byl utvářen z masa a kostí, ale spíš jako vytesaný z achátu či onyxu, tak čisté, nehmotné a ušlechtilé měl rysy. Panenská linie útlého, jako labutího krku navazovala na ramena ještě trochu hubená a na mladistvá, sněžně bílá ňadra, která nižádným zdvihánim neprozrazovala tlukot jejího srdce. Ústa, prohnutá jako luk lovkyně, vystřelovala posměšky, i když zůstávala němá, a v modrém oku blýskaly chladné blesky, které odrazovaly sebedůvěru všech smělců. Nicméně její přitažlivost byla neodolatelná. Celá její nadutě zářivá osobnost byla svou nedosažitelností výzvou každé touze. Žádný muž nemohl spatřit Yolandu a nezamilovat se do ní. Získat však její lásku — to byl sen, který se jen málokteří odvažovali snít.

Jak byla oblečena? K odpovědi by bylo zapotřebí více chladnokrevnosti, než máme my. Šat jí vlál kolem těla jako světelný oblak, v němž člověk rozeznával jenom ji. Domníváme se však, že měla vpletené hrozny perel v kučeravých plavých vlasech třpytících se jako paprsky svatozáře.

Na sedačkách a lavicích za ženami seděli páni a šlechtici, otcové, manželé nebo bratři těch krasavic. Někteří se půvabně nakláněli k opěradlu křesla, šeptajíce nějaký madrigal do ochotně naslouchajícího ouška, druzí se ovívali chocholem svého širáku nebo stáli s rukou u boku, vykročeni tak, aby vynikla jejich pěkná postava, a spokojeně se rozhlíželi po shromáždění. Nad hlavami se vznášel šum rozhovorů jako lehká mlha a do čekání se začínala vkrádat netrpělivost; vtom se ozvaly tři slavnostní údery, po nichž nastalo okamžitě ticho.

Závěsy se pomalu rozhrnuly a za nimi se objevila kulisa představující náměstí, místo nad jiné vhodné pro zápletky a setkání komedie. Byla to křižovatka ulic a domy měly špičaté štíty, vyčnělá vyšší poschodí, drobná okénka zasazená v olovu, komíny, z nichž naivně vystupovala vývrtka kouře a směřovala k obláčkům na obloze, které ani zametení koštětem nemohlo vrátit všechnu původní čirost. Jeden dům na nároží dvou ulic, které se snažily se zoufalým úsilím o perspektivu zapadnout do plátna, měl opravdové dveře a jedno okno. Také obě kulisy, spojené nahoře volným pruhem, tu a tam mapovaným olejovými skvrnami, měly skutečné otvory, a jedna dokonce balkón, na který se po žebříku, neviditelném pro diváka, dalo vystoupit nahoru, což bylo vhodné při rozhovorech, zlézání a únosech

po španělském způsobu. Jak vidíte, bylo jeviště naší malé divadelní společnosti na tehdejší dobu dosti dobře technicky vybavené. Je pravda, že znalcům by kulisy připadaly namalované trochu dětinsky a křiklavě. Prejzy na střechách bily do očí ostrými odstíny červené, listy na stromech před domy měly barvu měděnky a modré části oblohy byly nepravděpodobně blankytné; ale celek přesto u diváků dobré vůle vyvolával představu náměstí.

Řada čtyřiadvaceti voskovic s pečlivě přistřiženým knotem vrhala jasné světlo na tu starou počestnou kulisu, pramálo zvyklou na takovou slávu. Nádherná podívaná vyvolala mezi posluchačstvem spokojený šum.

Hra začínala hádkou mezi bodrým měšťanem Pandolfem a jeho dcerou Isabelou, která pod záminkou, že je zamilovaná do jakéhosi blonďáčka, co nejumíněněji odmítala provdat se za kapitána Fanfaróna, který se zalíbil jejímu otci; v tomto odporu ji její komorná Zerbina, štědře podplacená Leandrem, zuby nehty podporovala. Na Pandolfovy nadávky drzá služebná, která neměla daleko pro odpověď, mlela tisíc nesmyslů a radila mu, aby se provdal za Fanfaróna sám, když ho tak tuze miluje. Co se však týče jí, ona nikdy nestrpí, aby se její velitelka stala ženou toho honimíra, toho ušňupance, toho hastroše do zelí. Rozlícený pantáta ve snaze domluvit Isabele o samotě, strká do Zerbiny, aby ji zahnal do domu; ta starcovým štulcům uhýbá rameny, ale zůstává stát na místě, a přitom pohybuje živůtkem tak svižně, kroutí boky tak rošťácky, s tak koketním šustěním sukní, že by to nezvládla lépe ani baletka z povolání. Při každém Pandolfově marném pokusu se směje všemi dvaatřiceti orientálními perlami, ještě třpytnějšími při světle svíček; směje se tak, že by to rozveselilo i Héraklei-tovu melancholii, a nic nedbá, že se její ústa mohou zdát moc velká. Diamantový třpyt jí září z očí zvýrazněných vrstvou líčidla pod víčky. Rty má oživené karmínem, a zbrusu nová sukně, ušitá z taftu od markýze, se v záhybech leskne, neočekávaně se zachvívá a vypadá, jako by střásala jiskry.

Jejímu výstupu zatleskal celý sál a pán bruyèreského zámku si v duchu říkal, že projevil dobrý vkus, když se začal ucházet o tuto perlu mezi komornými.

Na scénu vstoupila nová postava, ohlížející se napravo i nalevo, jako by se bála, že ji tu někdo překvapí. Byl to Leandr, postrach otců, manželů i poručníků, miláček žen, dcer a schovanek; jedním slovem milenec, ten

vysněný, očekávaný, vyhledávaný, ten, kdo musí plnit sliby ideálu, ztělesňovat vidiny básní, komedií a románů, být samo mládí, sama vášeň, samo štěstí, nepodílet se na žádné lidské strasti, necítit nikdy hlad ani žízeň, zimu ani horko, strach ani únavu ani nemoc; ten, kdo musí být ve dne v noci připraven vzdychat, vrkat vyznání lásky, okouzlovat dueni, podplácet komorné, zlézat žebříky, v případě soupeření v lásce či při překvapení tasit meč, a to vše čerstvě oholený, s natočenými kudrnami, ve vybraném prádle a šatě, s nyvým okem a s ústy sešpulenými do srdíčka jako panák z vosku! Strašné řemeslo, které ani láska všech žen neodměňuje dostatečně.

Když Leandr spatřil Pandolfa tam, kde čekal jen Isabelu, zastavil se v póze, kterou si nastudoval před zrcadlem a o které věděl, že příznivě vyzdvihne všechny přednosti jeho osoby; tělo stojí na levé noze, pravá je mírně pokrčená, jedna ruka spočívá na jílci meče, druhá hladí bradu tak, aby zazářil ten proslulý solitér, oči jsou plny ohně a milostné touhy, ústa pootevírá náznak úsměvu, v němž probleskují běloskvoucí zuby. Opravdu vypadal velmi dobře! Oblek, osvěžený novými stuhami, náběry oslnivě bílého prádla mezi kabátcem a nohavicemi, úzké střevíce na vysokých podpatcích a ozdobené širokou kokardou — to vše z něho dělalo dokonalého kavalíra. Však také měl úspěch u všech dam; ani té posměvačné Yolandě nepřipadal nijak směšný. Využívaje této němohry, vyslal Leandr za rampu svůdný pohled a spočinul na markýze s prosebným a vášnivým výrazem, který jí bezděčně vehnal ruměnec do tváře; potom se vyhasle a roztržitě zahleděl zase na Isabelu, jako by chtěl zdůraznit rozdíl mezi láskou skutečnou a láskou pouze hranou.

Když Pandolfo spatřil Leandra, změnila se jeho zlost v divoké pobouření. Hnal dceru i komornou domů, ne však natolik rychle, aby Zerbina nestačila vsunout do kapsy psaníčko pro Isabelu se žádostí o noční schůzku. Mladý muž, jenž zůstal s otcem sám, ho nejzdvořilejšími slovy ujišťoval, že jeho úmysly jsou počestné a směřují jedině k uzavření nejposvátnějšího svazku, že je z dobré rodiny, že požívá úcty velkomožných pánů a důvěry dvora, a že nic, ani smrt, ho nemůže odvrátit od Isabely, kterou miluje víc než svůj život; líbezná slova, jimž dívka, vykloněná z balkónu, potěšeně naslouchala, a přitom Leandrovi roztomile přikyvovala na souhlas. Přes tu medovou výmluvnost přísahal Pandolfo se stařeckou umíněností, že jeho zetěm bude pan Fanfarón, anebo že jeho dcera půjde do kláštera. A hned se vypravil pro notáře, aby se ta záležitost dojednala.

Jakmile byl Pandolfo pryč, Leandr zapřísahal svou krásku, stále vyklo-
něnou z okna, neboť stařec zamkl dveře na dva západy, aby nepřipustila takovou nehoráznost a svolila, aby ji unesl a odvedl k jednomu svému známému poustevníkovi, který se nezdráhá oddávat mladé dvojice, jimž tyranská vůle rodičů brání v lásce. Na to slečna sice přiznala, že jí není Leandrova láska lhostejná, ale soudila, že rodičům jsme povinováni úctou a že ten poustevník není možná plně oprávněn oddávat lidi, jak se sluší a patří; slibovala však, že se bude ze všech sil bránit a že raději vstoupí do kláštera než by vložila svou ruku do pracky Fanfarónovy.

Milovník odcházel postavit své baterie s pomocí vykutáleného sluhy, postavy plodné na šibalské nápady, úskoky a finty, stejně jako pan Polyainos. Večer se měl Leandr vrátit pod balkón a podat milované dívce zprávu o úspěchu svého podnikání.

Isabela zavřela okno a — jak už měl ve zvyku objevovat se právě vhod — vstoupil Fanfarón. Jeho očekávané objevení vyvolalo velký dojem. Tento oblíbený typ měl dar rozesmát i ty nejzarytější morousy.

Ačkoli nebylo žádného důvodu k tak zběsilému počínání, Fanfarón natahoval nohy jako roztažené kružítko a dělal kroky šest stop dlouhé, jako ta slova, o nichž se zmiňuje Horác, došel před voskovice a postavil se tam v prohnuté, urážlivé a provokující pozici, jako by chtěl celý sál vyzvat k souboji. Popotahoval si vousy, koulel očima, pohyboval nosem a mohutně oddychoval, jako by se dusil nějakou urážkou, jež by si zasloužila vyhlazení celého lidstva.

Fanfarón při této slavnostní příležitosti vytáhl z truhly zánovní kostým, který nosil jen svátečně a jehož pitvornost a groteskní španělskou nabubřelost ještě zdůrazňovala hercova hadí hubenost. Oblek sestával z kabátce vypouklého a tuhého jako korzet, pruhovaného šikmými, střídavě žlutými a červenými pásy, které všechny směřovaly jako obrácené krokve k řadě knoflíků. Špička kabátce sahala až dolů na břicho. Okraje a průramky byly zdobeny vystouplými vycpávkami ve stejných barvách; podobné pruhy jako na kabátci vytvářely podivné spirály kolem rukávů a kalhot, takže stehna a paže vypadaly jako veka s cibulí. Kdyby někoho napadlo obout kohoutovi červené punčochy, navodilo by to představu o Fanfarónových holeních. Obrovské žluté bambule se skvěly jako hlávky zelí na střevících s červenými rozparky; podvazky s vlajícími pentlemi svíraly pod kolenem nohy, jež neměly lýtka o nic plnější než nohy volavky. Vyztužené okruží,

jehož naškrobené záhyby kreslily řadu osmiček, mu obtáčelo krk a nutilo ho zdvihat bradu, což byla vhodná pozice pro jeho roli chvastouna. Na hlavě měl širák po vzoru Jindřicha Čtvrtého, z jedné strany ohrnutý a s hřebenem bílých a červených per. Z ramen mu vlála roztřepená pláštěnka, fraškovitě ohrnutá obrovským rapírem, jemuž váha těžkého jilce nadzdvihávala špičku. Na konci tohoto velkého meče, kterým by se dalo nabodnout jako na rožeň deset Saracénů, visela umělá pavučina, dovedně zhotovená z jemných mosazných drátků — nezvratně dokazující nepříliš časté používání té strašné zbraně. Ti z diváků, kteří měli bystrý zrak, mohli dokonce rozeznat kovového pavoučka zavěšeného na konci vlákna, naprosto klidného a jakoby přesvědčeného, že nebude ve svém díle rušen.

Fanfarón, doprovázený sluhou Scapinem, kterému hrot rapíru hrozil vypíchnout oko, přešel dvakrát třikrát po jevišti, klapal podpatky, narazil si klobouk až k obočí a prováděl všelijakou komickou pantomimu, nad níž se diváci prohýbali smíchem; konečně se zastavil před rampou a začal odříkávat vychloubačný a chvástavý projev, jehož obsah zhruba uvádíme a který by vzdělancům mohl dokázat, že autorovi nebyl neznám Plautův *Miles gloriosus*, praotec rodu vychloubačů a fanfarónů.

„Pro dnešek, Scapine, ponechám na chvíli svého zabiječe v pochvě a péči o zaplňování hřbitovů, jichž jsem velkým dodavatelem, přenechám lékařům. Když někdo tak jako já svrhl z trůnu perského šáha, vytáhl za bradku Armorabaquina přímo z jeho vojenského tábora a druhou rukou přitom pobil deset tisíc nevěřících Turků, když někdo kopnutím rozbořil hradby stovky pevností, když vyzval na souboj osud, když stáhl kůži z náhody, spálil neštěstí na padrť, oškubal Jupiterova orla jako husu, protože odmítl přijít na mé zavolání, neb má ze mne větší hrůzu než z Titánů, když někdo vykřesal oheň šípem blesku a probodl nebesa svým nakrouceným knírem, je mu zajisté dovoleno, aby si dopřál trochu zábavy a odpočinku. Podrobený svět se ostatně už nestaví na odpor mé odvaze a sudička Atropos mi vzkázala, že se jí otupily nůžky, jimiž přestřihávala osudy těch, které kosil můj meč, a že je musela poslat k brusičovi. Takže, Scapine, musím oběma rukama zadržet svou odvahu a na čas zanechat soubojů, válek, masakrů, plenění, dobývání měst, zápasů s obry, zabíjení nestvůr po vzoru Théseově a Herkulově, čímž zpravidla zaměstnávám výbuchy své nezkrotné smělosti. Odpočívám. Nechť si smrt trochu oddechne. Leč v jakých zábavách tráví volno a prázdeň bůh Mars, který je ve srovnání se

mnou jen malý pán? V bílých a baculatých pažích paní Venuše, kterážto jako bohyně dobré soudnosti dává válečníkům přednost před všemi ostatními a pohrdá svým kulhavým a parohatým manželem. Proto také jsem se snížil k této lidské slabosti, a shledav, že se Kupido neodvažuje vyslat svůj zlatorohý šíp na hrdinu mého ražení, dal jsem mu malý pokyn na povzbuzení. Aby jeho žihadlo mohlo proniknout do mého velkorysého lvího srdce, svlékl jsem dokonce drátěnou košili, zhotovenou z kroužků, které mi darovaly mé slavné milenky, bohyně, císařovny, královny, infantky, princezny a velké dámy ze všech koutů země: tato košile mě svou kouzelnou mocí chrání v mém šíleně odvážném počínání."

„To znamená," řekl sluha, který poslouchal tu ohromující tirádu se zjevným duševním napětím, „pokud můj chabý rozum dovede pochopit výmluvnost, tak obdivuhodně rétorickou, tak vyzdobenou příhodnými termíny a příměry po asijském způsobu, že Vaši Nejchrabřejší Výsost zaujala nějaká mladá žabka ve městě; *alias* že jste zamilovaný jako prostý smrtelník."

„Vskutku," odvětil Fanfarón s ledabylou a vznešenou dobromyslností, „tys na to kápl: na sluhu nemáš nedostatek inteligence. Ano, postihl mě ten neduh, že jsem se zamiloval; neboj se však, že by to rozleptalo mou odvahu. Ostříhat se může nechat Samson, k přeslici si může sednout Herkules, pro ně je to dobré. Mně by si Dalila netroufala sáhnout na vlasy. Omfalé by mi zouvala boty. Při sebemenší známce vzdoru bych ji nechal na stole oškrabávat kůži nemejského lva jako španělskou pláštěnku. Ve volných chvílích mě napadla jedna myšlenka, která je pro velké srdce ponižující. Zvítězil jsem, pravda, nad celým lidstvem, ale podrobil jsem si jen jeho polovinu. Ženy svou slabostí unikají mé nadvládě. Nebylo by slušné uříznout jim hlavu, useknout jim ruce a nohy, rozetnout je vejpůl až do pasu, jak to obvykle dělávám se svými mužskými nepřáteli. Takové válečné surovosti se příčí dvornosti. Stačí mi vítězství nad jejich srdcem, bezpodmínečné vzdání jejich duše a poplenění jejich ctnosti. Je pravda, že jsem si jich podrobil víc, než je zrnek písku v moři a hvězd na obloze, že s sebou vláčím čtyři truhly plné psaníček, milostných lístků a poselství, a že spím na matraci vycpané hnědými, kaštanovými, plavými i rusými kadeřemi, které mi obětovaly i ty nejcudnější. Sama Juno mi dělala návrhy, které jsem odmítl, neboť její nesmrtelnost byla poněkud přezrálá, třebaže se rok co rok znovu stává pannou v kanathském pramenu. Ale všechna

tato vítězství považuji za porážky a nestojím o vavřínový věnec, v němž by jeden list chyběl: mé čelo by tím bylo zneuctěno. Půvabná Isabela se odvažuje mi vzdorovat, a třebaže vítám každou smělost, nemohu trpět takovou zpupnost; chci, aby mi ona sama přinesla na stříbrném podnose zlaté klíče od svého srdce, aby poklekla s rozpuštěnými vlasy a prosila o milost a slitování. Jdi vyzvat tento dům, aby se vzdal. Dávám tři minuty na rozmyšlenou. Během toho čekání se budou přesýpací hodiny třást v ruce poděšeného Času."

Po těchto slovech Fanfarón zaujal vyzývavou pozici, přičemž jeho tělo tvořilo podivné úhly, jejichž směšnost jeho hubenost ještě zvyšovala.

Při posměšných výzvách sluhových zůstalo okno zavřené. Posádka, kterou tvořila Isabela a Zerbina, si byla jista pevností zdí a nebála se průlomu; nedala najevo ani známku života. Fanfaróna, kterého nemůže nic udivit, přece jen udivilo to ticho.

„Sangre y fuego! Hrom a peklo!" zvolal a knír na rtu se mu naježil jako rozzlobenému kocourovi. „Ty poběhlice se nehýbají o nic víc než mrtvé kozy! Vztyčte prapor, zabubnujte na znamení kapitulace, nebo dům rozbořím! A ta ukrutnice by si zasloužila, aby ji jeho trosky zavalily! Jak si vysvětluješ, Scapine, kamaráde, že se tak zavile a divoce brání proti mým půvabům, které, jak známo, nemají soupeře na této zeměkouli, ba ani na Olympu obývaném bohy."

„Vysvětluju si to docela přirozeně. Jistý Leandr, nepochybně méně krásný než vy, ale každý nemá dobrý vkus, je s těmi ženami tajně dorozuměn; vaše chrabrost útočí na dobytnou pevnost. Vy jste si získal otce, Leandr získal dceru. To je všechno."

„Leandr, povídáš? Ach, neopakuj to nenáviděníhodné a nenáviděné jméno, nebo ze zuřivosti sundám slunce z oblohy, vypíchnu oko měsíci, chytím zeměkouli za její osu a zatřesu s ní tak, že způsobím diluviální katastrofu jako za dob Noema nebo Ogyga! Dvořit se za mými zády Isabele, dámě mých snů! Ohavný frajírku, zhýralý šibeničníku, zlotřilý galáne, kde jsi, abych ti probodl čenich, abych ti namaloval křížky na tváře, abych tě napíchl na rožeň, prošpikoval tě, prostřílel tě, prorazil tě, abych ti vykuchal vnitřnosti, abych tě pošlapal, abych tě hodil na hranici a rozmetal tvůj popel? Kdyby ses objevil teď při mém záchvatu zuřivosti, hrom z mých nozder by tě stačil odfouknout z této planety až kamsi do vesmírných praohňů; hodil bych tě tak vysoko, že bys nikdy nedopadl zpátky.

Chtít mě vypíchnout — sám trnu, když si pomyslím, jaké pohromy a rány může taková smělost přivodit ubohému lidstvu. Takový zločin nemohu patřičně potrestat, aniž bych zároveň roztříštil celou planetu. Leandr Fanfarónovým soupeřem! U Mohameda a Belzebuba! Slova poděšeně couvají a odmítají vyjádřit takovou nehoráznost. Nedají se spojovat dohromady; skučí, když je člověk vezme za límec, aby je přiblížil jedno k druhému, neboť vědí, že by měla co dělat se mnou, kdyby si dovolila tuto opovážlivost. Ode dneška se Leandr — ach, můj jazyku, promiň, že tě nutím vyslovit to hanebné jméno — může považovat za nebožtíka a může si jít objednat svůj vlastní náhrobek ke kameníkovi, pokud ovšem budu tak velkorysý a vůbec mu dopřeju poctu pohřbení."

„Při Dianině krvi!" řekl sluha. „To se hodí jako na zavolanou, tamhle zrovna pan Leandr ráznými kroky kráčí přes náměstí. Vy mu krásně povíte, zač je toho loket, a střetnutí dvou tak hrdých odvážlivců bude jistě nádherná podívaná; nechci totiž před vámi skrývat, že mezi učiteli a mistry šermu ve městě je ten pán znám jako dosti dobrý šermíř. Taste; já budu hlídat, až dojde k souboji, aby vás nevyrušila městská stráž."

„Jiskry našich mečů je zaženou na útěk a netroufali by si, hňupové, vstoupit do toho plamenného a krvavého kruhu. Zůstaň blízko mne, můj dobrý Scapine; kdybych byl snad náhodou vážně zasažen sečnou ranou, zachytil bys mě do náruče," odpověděl Fanfarón, který byl velice rád, když někdo jeho souboje přerušil.

„Statečně se mu postavte do cesty," řekl sluha, strkaje do svého pána, „a nenechte ho jít dál."

Fanfarón viděl, že nemá žádnou možnost ústupu; narazil si tedy širák hluboko k očím, nakroutil si kníry, položil ruku na jílec svého obrovského rapíru a přistoupil k Leandrovi, kterého si změřil od hlavy k patě, jak nejurážlivěji dovedl; bylo to však čiré chvastounství, neboť bylo slyšet, jak mu cvakají zuby, a hubené nohy se mu chvěly a třásly jako rákosí v prudkém větru. Zbývala mu jen jedna naděje: zastrašit Leandra hromovým hlasem, výhrůžkami a chvástáním, neboť pod lví kůží se často skrývá zajíc.

„Pane, víte, že jsem kapitán Fanfarón, ze slavného rodu Cuerno de Cornazan, spřízněný s neméně slavným rodem Escobombardon de la Papirontonda? Po přeslici pocházím od Antaia."

„Pocházejte si třeba z měsíce, jestli vás to baví," odpověděl Leandr s pohrdavým pokrčením ramen. „Co mně záleží na takových žvástech?"

„Hrom a peklo, pane, však ono vám na tom za chvíli záležet bude. Ještě je čas, kliďte se odtud, a já vás ušetřím. Vaše mládí mě dojímá. Jen se na mě dobře podívejte. Jsem postrach světa, přítel zubaté s kosou, dobrodinec hrobníků; tam, kde projdu, rostou kříže. Můj stín si sotva troufá mě následovat, tak nebezpečná jsou místa, kam ho vodím. Při vstupu se probojovávám, při odchodu procházím vítězným obloukem; postupuju-li, tak proto, abych udělal výpad, couvám-li, tak proto, abych se kryl; ohýbám-li se, tak proto, abych nepřítele složil na louku; přecházím-li řeku, je to řeka krve, a mostní oblouky jsou zbudované z žeber mých protivníků. S rozkoší se valím vřavou a zabíjím, sekám, morduju, biju mečem hlava nehlava, bodám špicí. Koně vyhazuju do vzduchu i s jezdci, slonům lámu kosti jako stébla slámy. Při útoku zlézám zdi s pomocí dvou šídel a nořím ruku do ústí děl, abych z nich vytáhl koule. Samotný vítr, který zdvíhá můj meč, stačí porazit pluky vojsk jako snopy na mlatě. Když mě na bitevním poli potká Mars, bere nohy na ramena, abych ho neskolil, třebaže je bůh války; zkrátka má statečnost je tak velká a hrůza, kterou naháním, taková, že jsem dosud, já apatykář smrti, viděl své statečné protivníky jen zezadu."

„Tak tedy teď uvidíte jednoho zpředu," řekl Leandr a vlepil na jeden z obou Fanfarónových profilů obrovský políček, jehož burleskní plesknutí zaznělo až na konci sálu. Chudák kapitán se otočil kolem své osy a málem upadl na zem; druhý políček, o nic méně rázný, ale uštědřený na druhou tvář, ho zase postavil na nohy.

Během tohoto výstupu se na balkóně zase objevila Isabela se Zerbinou. Zlomyslná Komorná se svíjela smíchy a její velitelka přátelsky kynula Leandrovi. Od konce náměstí přicházel Pandolfo v doprovodu notáře a s roztaženými deseti prsty, s vykulenýma očima hleděl na to, jak Leandr bije Fanfaróna.

„Krokodýlí šupiny a rohy nosorožců!" hulákal Fanfarón, „tvůj hrob je připraven, ty pobudo, ty loupežníku, ty šibeničníku, a já tě do něho strčím. S lepší by ses byl potázal, kdybys tahal za vousy tygry a za ocas hady v indických pralesích. Dráždit Fanfaróna! Ani Pluto se svou vidlicí by se toho neodvážil. Zbavil bych ho vlády v podsvětí a unesl bych Proserpinu. Nuže, můj zabíječi, pojď na čerstvý vzduch, ukaž se, zatřpyť se na slunci, a vyber si pro svůj bleskový úder břicho toho smělce jakožto pochvu. Žízním po jeho krvi, po morku jeho kostí, po jeho osrdí, a zuby mu vyrvu duši z těla."

Při těchto slovech Fanfarón napínal šlachy, kroutil očima, pomlaskával, jak se usilovně snažil vytáhnout vzpurnou čepel z pochvy. Dřel se s tím ukrutně, ale opatrný zabíječ chtěl toho dne zůstat doma, patrně proto, aby si na vlhkém vzduchu nezkalil vyblýskanou ocel.

Milenec, unavený tím fraškovitým kroucením, nakopl tlučhubu, až odletěl na druhý konec jeviště, potom s dokonalým půvabem pozdravil Isabelu a odešel.

Fanfarón dopadl na záda a hýbal tenkými končetinami jako převrácená kobylka. Když se sluhovou a Pandolfovou pomocí zase stál na nohou a když se přesvědčil, že Leandr opravdu odešel, zvolal supajícím hlasem, jakoby přerývaným zlostí:

„Probůh, Scapine, obepni mě železnými obručemi; pukám zuřivostí, vybuchnu jako bomba! A ty, proradná čepeli, zrazující svého pána v nejdůležitějším okamžiku, takhle se mi odvděčuješ za to, že jsem tě vždy napájel krví nejhrdějších kapitánů a nejstatečnějších duelantů? Nevím, co mě zdržuje, abych tě nezlámal o koleno na tisíc kousků, jakožto čepel zbabělou, křivopřísežnou a věrolomnou; ale tys mi chtěla dát na srozuměnou, že pravý válečník má zůstávat ve střehu a neusínat v Kapui lásky. A vskutku, tento týden jsem neporazil ani jednu armádu, nebil jsem se s drakem ani s kosatkou, nedodal jsem smrti její příděl mrtvol a můj meč se pokryl rzí — rzí hanby a nečinnosti! Přímo před očima mé krasavice mě ten holobrádek uráží, vysmívá se mi a provokuje! Hluboké to ponaučení! Filozofický poznatek! Mravní pokyn! Napříště budu zabíjet před obědem dva tři muže, abych měl jistotu, že se s rapírem dá volně pohybovat. Připomeň mi to."

„Leandr by se mohl vrátit," řekl Scapin. „Co kdybychom se my všichni pokusili vytáhnout tu strašlivou čepel z pochvy?"

Fanfarón se opřel o dlažbu, Scapin uchopil jílec, Pandolfo sluhu, notář Pandolfa, a po několika pokusech čepel úsilí těch tří kašparů povolila: natáhli se s nohama vzhůru na jednu stranu, zatímco tlučhuba spadl na druhou a držel ještě v obou hrstích pochvu svého dlouhého meče.

Okamžitě se vztyčil, vzal si zase rapír a prohlásil důrazně:

„Leandr dožil; může se vyhnout smrti, jen vystěhuje-li se na nějakou vzdálenou planetu. I kdyby se zahrabal do středu země, přitáhnu ho zpátky na povrch, abych ho proklál svým mečem, ledaže pod mým strašným medúzovským pohledem zkamení hrůzou."

Umíněného starce Pandolfa ani nenapadlo zapochybovat o Fanfarónově hrdinství ani po této jeho porážce a trval na podivném nápadu, že dá své dceři tohoto výborného pána za manžela. Isabela se rozplakala a pravila, že než by uzavřela takový sňatek, půjde raději do kláštera; Zerbina se zastávala ze všech sil krásného Leandra a přísahala na svou ctnost — pěkná přísaha, jen co je pravda — že se tenhle sňatek konat nebude. Fanfarón přičítal toto ledové přijetí přemíře cudnosti, neboť dobře vychované osoby nerady dávají svou vášeň najevo. Ostatně se Isabele ještě nedvořil, neukázal se jí dosud v plné slávě, v čemž napodobil Jupiterovu diskrétnost vůči Semelé; ta, když chtěla poznat svého milence v celém lesku jeho moci, zůstala na místě spálená a proměněná v hromádku popela.

Obě ženy ho už neposlouchaly a vrátily se do domu. Fanfarón, zakládající si na své galantnosti, si dal přinést kytaru, opřel si nohu o patník a pošimrával svůj nástroj po břiše, aby ho rozesmál. Potom začal andalusky mňoukat sloku nějaké *seguedilly,* přičemž dělal tak podivné hlasové přemety, vydával z hrdla tak zvláštní zvuky, tak nemožné noty, že to znělo jako kocouří serenáda pro bílou kočku pod střešním žlabem.

Ani hrnec vody, který na něj vylila Zerbina pod zlomyslnou záminkou, že zalévá květiny, neuhasil jeho hudební žár.

„To jsou slzy dojetí z krásných očí Isabeliných," řekl Fanfarón. „Hrdina se ve mně snoubí s virtuózem, a ovládám lyru stejně dobře jako meč."

Naneštěstí se objevil Leandr, který se potuloval nablízku a kterého hluk serenády znepokojil, a nehodlaje strpět, aby ten panák provozoval hudbu pod balkónem jeho milované, vytrhl kytaru z rukou ohromeného Fanfaróna. Potom ho s ní praštil do lebky tak prudce, že ji tlučhubovi vrazil na hlavu, takže mu sevřela krk jako čínský kang. Leandr nepouštěje krk kytary začal chudáka Fanfaróna tahat sem a tam, tiskl ho ke kulisám, přistrkoval ke svíčkám, že ho málem ožehl, což tvořilo směšné a zábavné divadelní hrátky. Když se s ním dostatečně pobavil, prudce ho pustil a on upadl na břicho. Suďte sami, jakou ránu měl v této poloze neblahý Fanfarón, který vypadal, jako by měl na hlavě smažící pánev.

Tím jeho strasti nekončily. Leandrův sluha se svou známou vynalézavostí vymyslel další úskoky, aby zabránil sňatku Isabely s Fanfarónem. Objevila se jakási koketní a záletná Doralice, kterou k tomu zjednal, a s ní její bratr šermíř; toho hrál Tyran, jenž se tvářil co nejdivočeji a nesl pod paží dva rapíry tvořící hrůzostrašný ondřejský kříž. Ta slečna si stěžovala,

že ji pan Fanfarón zkompromitoval a opustil pak kvůli Isabele, Pandolfově dceři, kterážto urážka si žádá krvavé zadostiučinění.

„Rychle toho hrdlořeza vyřiďte," řekl Pandolfo svému nastávajícímu zeti, „pro vaši jedinečnou odvahu, kterou by nezastrašil ani voj Saracénů, to bude hračka."

Po tisících zábavných opičkách se Fanfarón konečně velice nerad postavil do střehu, ale třásl se jako osika; šermíř, Doralicin bratr, mu při prvním střetnutí vyrazil meč z ruky a plochou čepelí rapíru na něho tak zaútočil, že volal o milost.

K dovršení směšnosti se objevila paní Leonarda, oblečená jako španělská dueňa, otírala si své soví oči rozložitým kapesníkem, srdcelomně vzdychala a mávala Pandolfovi před nosem listinou s manželským slibem, opatřenou padělanou Fanfarónovou parafou. Na nešťastníka, usvědčeného z tolika složitých hanebností, se snesla nová sprška ran a byl jednomyslně odsouzen k tomu, že se musí oženit s Leonardou za trest za své vychloubání, chvástání a zbabělost. Pandolfo, jemuž se Fanfarón zprotivil, už nedělal potíže a dal ruku své dcery dokonalému šlechtici Leandrovi.

Tato šaškovina, do níž herci vnesli spád a život, byla odměněna srdečným potleskem. Mužům se líbila půvabná Komorná, ženy ocenily decentní líbeznost Isabely a sympatie všech získal Fanfarón; těžko by někdo mohl mít zevnějšek lépe odpovídající roli, groteskněji patos, fantastičtěji a nepředvídanější gesta. Krásné dámy obdivovaly Leandra, kdežto kavalírům připadal trochu ješitný. Tento dojem vzbuzoval skoro vždycky a — po pravdě řečeno — mu to ani nevadilo, neboť si více zakládal na své osobě než na svém nadání. Také Serafínina krása našla své obdivovatele a nejeden mladý šlechtic, vystavuje se nebezpečí, že se znelíbí své krásné sousedce, přísahal při svých knírech, že to je roztomilé děvče.

Sigognac, ukrytý za kulisou, se příjemně těšil z Isabeliny hry, třebaže chvílemi v hloubi duše žárlil, když něžným hlasem odpovídala Leandrovi; nebyl ještě zvyklý na ty předstírané divadelní lásky, které často ve skutečnosti skrývají hluboké antipatie a nepřátelství. Proto také po skončení představení blahopřál mladé herečce s poněkud nepřirozeným výrazem, kterého si povšimla a jehož příčinu snadno uhodla.

„Znamenitě hrajete zamilované dívky, Isabelo, člověk by tomu téměř věřil."

„Vždyť to přece je mé řemeslo, ne?" odpověděla dívka s úsměvem.

„Copak mě ředitel nenajal právě proto?“

„Nepochybně,“ řekl Sigognac, „ale zdála jste se tak upřímně zamilovaná do toho ješitníka, který neumí nic než cenit zuby jako podrážděný pes a předvádět krásnou nožku!“

„Tak to vyžadovala role; nemohla jsem přece stát jako pařez a tvářit se nepřívětivě a mrzutě. Což jsem si však nezachovala skromné vystupování dívky z dobré rodiny? Jestliže jsem v tomto ohledu pochybila, řekněte mi to a já to napravím.“

„Ach, to ne. Chovala jste se jako nevinná a dobře vychovaná slečna a naprosto nic se nedalo vytknout vaší tak pravdivé, tak decentní, tak výstižné hře, k nerozeznání napodobující skutečnost.“

„Drahý barone, zhasínají světla. Společnost už se rozešla a octneme se ve tmě. Přehoďte mi přes ramena pláštěnku a doveďte mě laskavě do mého pokoje.“

Ačkoli se mu ruce trochu třásly, vyrovnal se Sigognac bez větší neobratnosti se svou novou rolí *corteja* mladé herečky, a oba spolu vyšli ze sálu, kde se už nikdo nezdržoval.

Oranžérie stála poněkud vlevo od zámku, ukrytá v hustém stromoví. Fasáda, kterou bylo vidět z této strany, nebyla o nic méně skvělá než protější. Jelikož park byl položen níže než květinová zahrada, navazovala na průčelí terasa se sloupkovým zábradlím, přerušovaným tu a tam sokly s vázami z bílé a modré kameniny, plnými větví a posledních podzimních květin.

Do parku vedlo schodiště se zábradlím po obou stranách, vyčnívající z opěrné zdi terasy, kterou tvořily velké plochy cihel orámované kamenem. Toto uspořádání působilo velmi majestátně.

Mohlo být asi devět hodin. Měsíc už vyšel. Lehounký opar podobný stříbrnému gázu změkčoval obrysy věcí, ale neznemožňoval je rozeznávat.

Bylo dobře vidět na průčelí zámku, kde se některá okna rozsvěcovala červenavým svitem, kdežto jiná okenní skla, na něž dopadala zář měsíce, se třpytila jako rybí šupiny. V tomto svitu nabývaly růžové tóny cihel nesmírně něžného fialového odstínu a kamenné vrstvy se zbarvily do perlové šedi. Na nových břidlicových taškách na střeše klouzaly bílé odlesky jako na leštěné oceli a černé krajkoví střešního hřebenu se rýsovalo proti mléčné průzračné obloze.

Krůpěje světla padaly na listí keřů, odrážely se od glazury nádob, a tráv-

ník rozestírající se před terasou jimi byl poset jako rozházenými diamanty. Když člověk pohlédl do dálky, což nebyla podívaná o nic méně kouzelná, objevil stezky parku, které jako Breughelovy krajinky ubíhaly do pozadí a ztrácely se v blankytných parách, v nichž vzadu někdy zářily stříbřité odlesky mramorové sochy nebo fontány.

Isabela a Sigognac vystoupili po schodišti a okouzleni krásou noci obešli několikrát terasu, než se odebrali do svých pokojů. Jelikož na to místo bylo odevšad vidět, i ze zámku, nepoplašila ta noční procházka cudnost mladé herečky. Uklidňovala ji ostatně také baronova plachost, a přestože hrála roli naivek, věděla toho o lásce dost, aby jí nebylo neznámo, že skutečná vášeň se projevuje úctou. Sigognac se sice ještě nevyslovil, ona však cítila, že ji miluje, a nebála se, že by podnikl něco, co by ohrozilo její ctnost.

V rozkošných rozpacích začínající lásky se ta mladá dvojice procházela zavěšená v liduprázdném parku za měsíčního svitu a jeden druhému říkal jen ty nejbezvýznamnější věci. Kdyby je byl někdo špehoval, byl by překvapen, že slyší jen nezávazný hovor, běžné poznámky, všední otázky a odpovědi. Jestliže však slova neprozrazovala žádná tajemství, chvění hlasu, dojatý přízvuk, odmlky, vzdechy, tichý a důvěrný tón rozhovoru vyjadřovaly to, co zaměstnávalo jejich duše.

Yolanda měla komnatu vedle markýziny, s okny do parku; a když ji komorné svlékly, hleděla krásná dívka roztržitě oknem na zářící měsíc nad vysokými stromy: uviděla na terase Isabelu a Sigognaca, jak se procházejí provázeni jen vlastním stínem.

Pohrdavá Yolanda, pyšná jako pravá bohyně, chovala jen opovržení k chudému baronu Sigognacovi, kterého někdy míjela při lovu jako oslňující blesk ve víru světla a hluku a kterého dokonce posledně málem urazila; nelíbilo se jí však, že ho vidí pod svým oknem s mladou ženou, s kterou patrně hovoří o lásce. Nepřipouštěla, aby někdo takhle střásl své nevolnické jho. Muži pro ni prostě měli beze slova umřít.

Ulehla v dosti špatné náladě a nedařilo se jí dobře usnout; ta zamilovaná dvojice pronásledovala její představivost.

Sigognac dovedl Isabelu k jejímu pokoji, a když se chystal vstoupit do svého, uviděl na konci chodby tajuplnou postavu zahalenou v plášti neurčité barvy, jehož cíp přehozený přes rameno zakrýval obličej až k očím; sklopený klobouk kryl čelo a bránil rozpoznat tvář stejně dobře, jako kdyby byl ten muž maskovaný. Když uviděl Isabelu a barona, přitiskl

se ke zdi, jak nejlépe to šlo; nebyl to nikdo z herců, ti už se odebrali do svých pokojů. Tyran byl větší, Pedant tlustší, Leandr pružnější; nevypadal ani na Scapina, ani na Fanfaróna, jehož nesmírnou hubenost by ostatně neskryl ani ten nejširší plášť.

Sigognac nechtěl vypadat jako zvědavec a uvádět neznámého do rozpaků; spěchal proto překročit práh svého pokoje, přece však si všiml, že pokoj s tapisérií, v němž bydlela Zerbina, měl diskrétně pootevřené dveře, jako by očekával návštěvníka, který si nepřeje, aby ho někdo slyšel.

Když se baron zamkl, poznal podle tichého zavrzání střevíců a opatrného zaklapnutí závory, že muž potulující se po chodbě a pečlivě zachumlaný v plášti dobře došel, kam chtěl.

Asi o hodinu později otevřel Leandr potichu dveře, podíval se, je-li chodba prázdná, a našlapuje opatrně jako cikánka, když tančí tanec mezi vejci, došel ke schodišti a sestoupil po něm dolů lehčeji a tišeji než bludné přízraky v strašidelných hradech; pustil se podél zdi, využívaje stínu a zamířil pak do parku k jakémusi hájku či zelenému pokojíku, jehož střed zaujímala socha diskrétního Amora s prstem přitisknutým na rty. Na tomto místě, patrně předem určeném, se Leandr zastavil a zdálo se, že čeká.

Řekli jsme, že Leandr si vyložil k svému prospěchu úsměv, jímž markýza odpověděla na jeho pozdrav; osmělil se tedy napsat paní de Bruyères dopis, který Jeanne, obdařená několika pistoly, měla tajně položit na toaletní stolek své velitelky.

Tento dopis zněl následovně — opisujeme ho, abychom ukázali, jakého slohu užíval Leandr při svádění vznešených paní, v čemž, jak říkal, tak vynikal.

„Paní, či spíše bohyně krásy, kárejte jen své nedostižné vnady za nepříjemnost, kterou Vám přinášejí. Nutí mě totiž svou září, abych vystoupil ze stínu, v němž jsem měl zůstat pohřbený, a přiblížil se k jejich světlu, stejně jako delfíni připlouvají z hlubin oceánu za svitem rybářských svítilen, třebaže tam musí najít smrt a bez slitování zahynout pod ostrými bodci harpun. Vím až příliš dobře, že zbarvím do ruda vodu svou krví, ježto však stejně nemohu žít, je mi lhostejno, zemřu-li. Je neobyčejně smělé vznášet požadavek, příslušející jen polobohům, aby alespoň osudnou ránu zasadila Vaše ruka. Odvažuji se toho, neboť jsem již předem naplněn beznadějí, takže se mi nic horšího nemůže stát, a raději snesu Váš hněv než Vaše opovržení. Když se oběti zasazuje rána z milosti, je nutno na ni

alespoň pohlédnout, a umíraje pod tíhou Vašeho ukrutenství, pocítím tu svrchovanou slast, že jsem byl viděn. Ano, paní má, miluji Vás, a je-li to zločin, nechci se z něho kát. I Bůh snáší naše zbožňování; hvězdy trpí obdiv toho nejskromnějšího pastýře; je už osudem nejvyšších dokonalostí, jako je Vaše, že je mohou milovat jen lidé nižší, neboť nemají sobě rovných na zemi: ba nemají jich mnoho ani na nebi. Jsem, žel, jen chudý venkovský herec, ale i kdybych byl vévoda či kníže, zahrnutý všemi dary Štěstěny, nedosahovala by má hlava k Vašim nohám a od Vaší skvělosti k mé nicotě by bylo stejně daleko jako od vrcholu do propasti. Budete se vždy muset sehnout, abyste zdvihla něčí srdce. To moje, troufám si říci, paní, je právě tak hrdé jako něžné a ta, jež by je neodvrhla, by v něm nalezla nejhoroucnější lásku, nejdokonalejší jemnost, naprostou úctu a bezmeznou oddanost. Kdyby mě ostatně potkala taková blaženost, Vaše shovívavost by možná neklesla tak nízko, jak se domnívá. Třebaže jsem byl nepřízní osudu a žárlivým záštím velkého pána nucen uchýlit se k tomu nejzazšímu útočišti, totiž skrývat se na jevišti v převleku různých rolí, nemusím se rdít za svůj původ. Kdybych se odvážil porušit tajemství, která mi ukládají zájmy státu, ukázalo by se, že v mých žilách proudí krev značně vznešená. Kdo by mě miloval, nezadal by si. Ale již jsem toho řekl až příliš mnoho. Nikdy nebudu ničím jiným než Vaším nejpokornějším a nejuctivějším služebníkem, i kdyby třeba došlo k jednomu z těch odhalení, která někdy rozuzlují tragédie, a svět by ve mně pozdravil královského syna. Kéž mi byť i sebenepatrnější pokyn dá na srozuměnou, že moje smělost ve Vás nevzbudila příliš pohrdavý hněv — pak bez lítosti vypustím duši, sežehnut Vaším pohledem na hranici své lásky."

Co by byla markýza odpověděla na toto žhavé psaní, které možná už posloužilo vícekrát? To by člověk musel znát ženské srdce velmi důkladně, aby to věděl. Dopis však bohužel k adresátce nedošel. Leandr, posedlý po urozených dámách, nehleděl na komorné a nebyl k nim galantní. V tom si nepočínal dobře, protože mají značný vliv na vůli svých velitelek. Kdyby byl k penězům přidal několik polibků a trochu laškování, Jeanne, uspokojená ve své ješitnosti komorné, která se rovná ješitnosti královny, by byla do splnění svého poslání vložila více horlivosti a věrnosti.

Takhle šla a nedbale držela v ruce Leandrův dopis; vtom ji potkal markýz a zeptal se jen tak pro formu, neboť nebyl založením zvědavý manžel, co to nese za lístek.

„Ach, nic zvláštního," odpověděla, „psaní od pana Leandra paní markýze."

„Od Leandra, milovníka té divadelní společnosti, toho, co hraje galána v *Chvastounství kapitána Fanfaróna?* Copak může mé ženě psát? Nejspíš ji žádá o nějaký příspěvek."

„To bych nemyslela," odpověděla mstivá komorná, „když mi to psaníčko předával, vzdychal a obracel oči v sloup jako unylý seladon."

„Dej mi ten dopis," řekl markýz, „odpovím na něj sám. Markýze o něm neříkej. Tihle komedianti bývají někdy drzí a zhýčkaní shovívavostí, kterou jim projevujeme, a zapomínají, kde je jejich místo."

Markýz, který se rád bavil, vskutku napsal Leandrovi odpověď ve stejném slohu, velkým panským písmem, na papíře navoněném pižmem a zapečetil to vše vonným španělským voskem a pečetí s nápadným erbem, aby toho chudáka utvrdil v jeho milostných fantaziích.

Když se Leandr vrátil po představení do svého pokoje, našel na stole na nejzjevnějším místě psaní odevzdané neznámou rukou a nesoucí nadpis: „Panu Leandrovi." Celý roztřesený štěstím je otevřel a četl tyto věty:

„Jak říkáte sám až příliš dobře pro můj klid, bohyně mohou milovat jenom smrtelníky. V jedenáct hodin, až bude na zemi všechno spát, Diana, neobávajíc se už nediskrétních lidských pohledů, opustí nebeské výšiny a sestoupí k pastýři Endymionovi. Nebude to na hoře Latmu, ale v parku u nohou sochy mlčenlivého Amora, kde krásný pastýř bude podřimovat, aby šetřil stud nesmrtelné, jež přijde bez průvodu nymf, zahalená v obláčku a bez svých stříbrných paprsků."

Dovedete si představit, jaká šílená radost naplnila Leandrovo srdce při četbě tohoto lístku, který předstihoval jeho nejsamolibější naděje. Postříkal si vlasy a ruce esencí, rozžvýkal kousek muškátového květu, aby měl svěží dech, znovu si vyčistil zuby, natočil si konečky kadeří, aby se mu lépe kroutily, a odebral se do parku na určené místo, kde jsme ho nechali stát, abychom vám tohle všechno mohli povědět.

Rozrušení z čekání a noční chlad mu působily nervózní třesavku. Trhal sebou, když padal list, a při sebemenším zvuku napínal sluch, vycvičený v letu zachytit šeptání nápovědy. Zdálo se mu, že skřípání písku pod jeho nohama dělá hrozný hluk, který musí být slyšet v zámku. Třebaže se tomu bránil, zmocňoval se ho posvátný lesní děs a velké černé stromy jitřily jeho obrazotvornost. Ne že by měl přímo strach, ale myšlenky se mu ubíraly

dosti pochmurnými cestami. Markýza si dávala na čas a Diana nechávala Endymiona příliš dlouho stát v rose.

Jednu chvíli se mu zdálo, že slyší praskat suchou větev pod značně těžkým krokem. To nemohl být krok jeho bohyně. Bohyně kloužou po paprsku a dotýkají se země, aniž se ohne stéblo trávy.

„Jestli si markýza nepospíší, najde místo horoucího nápadníka jen prokřehlého vzdychala," pomyslel si Leandr; „takové dlouhé čekání není na prospěch chrabrým činům na Kythéře." Dospěl ve svých úvahách až sem, když tu se vynořily mezi stromy a zpoza podstavce sochy čtyři mohutné stíny a odhodlaným krokem k němu zamířily. Dva z těchto stínů, což byly postavy hromotluckých lokajů ve službě markýze de Bruyères, se chopily hercových rukou a přidržovaly mu je jako vězňovi, kterého hodlají spoutat, a druzí dva chlapíci ho začali rytmicky vyplácet holí. Rány mu duněly na zádech jako kladiva na kovadlině. Chudák vyplácený nechtěl křikem přivolat lidi a prozradit tak svou zlou příhodu, a proto hrdinně snášel bolest. Ani Mucius Scaevola se nechoval statečněji s rukou v ohni než Leandr pod holemi.

Když bylo po výprasku, čtyři pochopové pustili svou oběť, hluboce se jí uklonili a zmizeli, aniž pronesli jediné slovo.

Jaký hanebný pád! Ani Ikaros z nebeské výše nepadl hlouběji. Pohmožděný, rozbitý a zmlácený Leandr se belhavě vrátil do zámku, ohýbal hřbet a třel si žebra; jeho ješitnost však byla tak veliká, že ho ani nenapadlo, že byl oklamán. Pro jeho samolibost bylo únosnější vykládat si to dobrodružství tragicky. Říkal si, že markýzu patrně špehoval žárlivý manžel, že ji sledoval a unesl, než došla na dostaveníčko, a s dýkou v ruce donutil, aby vše přiznala. Představoval si ji na kolenou, s rozpuštěnými vlasy, jak prosí o milost markýze běsnícího hněvem, jak pláče, naříká a slibuje, že bude napříště lépe odolávat překvapivým hnutím svého srdce. Třebaže byl celý rozlámaný po výprasku holí, litoval ji, že se kvůli němu vydávala do takového nebezpečí, a neměl ani tušení, že o celé věci vůbec nic neví a že v této chvíli naprosto klidně odpočívá v prostěradlech z holandského plátna, vyhřívaných zahřívací miskou ze santalového dřeva a vonících skořicí.

Když Leandr procházel chodbou, byl nemile překvapen, že vidí Scapina, který vystrkoval hlavu škvírou v pootevřených dveřích a zlomyslně se pochechtával. Narovnal se, jak nejlépe mohl, ale to prohnané zvíře se nedalo oklamat.

Nazítří se společnost začala chystat k odjezdu. Volský povoz nechali být, že je příliš pomalý, a Tyran, jemuž markýz štědře zaplatil, najal vůz se čtyřmi koni, který měl vézt herce i zavazadla. Leandr a Zerbina vstali pozdě, z důvodů, které netřeba dále rozvádět, jenomže jeden vypadal churavě a zbědovaně, třebaže se snažil zachovat si tvář i při nepřízni osudu, kdežto druhá jen zářila uspokojenou ctižádostí. Dokonce se vůči ostatním chovala jako velkorysá dáma, a dueňa — což byl vážný příznak — se kolem ní točila s podlézavým lichocením, které jí neprojevovala nikdy předtím. Scapin, jemuž nic neuniklo, si povšiml, že Zerbinino zavazadlo pod vlivem jakéhosi tajuplného kouzla je náhle dvakrát těžší než dřív. Serafína se hryzla do rtů a šeptala slovo „Kreatura!"; Komorná dělala, že je neslyší, neboť jí prozatím k spokojenosti stačilo pokoření první milovnice.

Vůz se konečně dal do pohybu a herci odjížděli z pohostinného zámku Bruyères; všichni kromě Leandra toho litovali. Tyran myslel na pistoly, které dostal; Pedant na výtečná vína, kterých si v hojné míře dopřál; Fanfarón na potlesk, kterým diváci neskrblili; Zerbina na taftové látky, zlaté náhrdelníky a jiné dary; Sigognac a Isabela nemyslili na nic než na svou lásku, a šťastni, že jsou spolu, ani neotočili hlavu, aby se ještě jednou podívali na modré střechy a ruměné zdi zámku na obzoru.

VI CO ZPŮSOBIL SNÍH

Jak si dovedete představit, herci byli s pobytem na zámku Bruyères spokojeni. Takové terno nemívali ve svém kočovném životě často; Tyran rozdělil podíly a každý probíral s příjemným svěděním v prstech těch několik pistolů v kapse, která obvykle zela prázdnotou. Zerbina zářila tajemnou a potlačovanou radostí a přijímala s dobrou náladou, když si ji ostatní dobírali, jakou moc mají její půvaby. Triumfovala; a Serafína se z toho mohla vzteknout. Jedině Leandr, ještě celý bolavý po nočním výprasku, který mu uštědřili, zřejmě nesdílel obecné veselí, třebaže nasadil na tvář úsměv — byl to však spíše psí úšklebek a musel se, aby se tak řeklo, do něho hodně nutit. Pohyboval se s obtížemi a drkotání vozu mu občas vyvolávalo ve tváři bolestné grimasy. Když se domníval, že se na něj nikdo nedívá, třel si ramena a paže dlaní; prováděl to nenápadně a mohl oklamat ostatní herce, avšak jeho počínání neuniklo posměvačné zvídavosti Scapinově, který stále číhal na Leandrovy nezdary, neboť krasavcova ješitnost mu byla obzvláště nesnesitelná.

Náraz kola do dosti velkého kamene, který vozka přehlédl, způsobil, že milovník bolestně a úzkostně zasykl „Au!", a Scapin zahájil rozhovor, předstíraje, že ho lituje.

„Ubohý Leandře, co je ti, že tak kvílíš a naříkáš? Vypadáš celý rozlámaný, jako Rytíř smutné postavy, po tom co dělal milostné pokání a poskakoval nahatý v Sierře-Moreně. Člověk by řekl, že jsi měl ustláno na zkřížených holích, a ne na měkkoučkých matracích s prošívanými přikrývkami, poduškami a polštářky, zkrátka, že tvé lůžko bylo vhodnější k lámání údů než k jejich spočinutí, tak sklesle vypadáš, tak chorobnou máš pleť a tak napuchlé oči. Z toho všeho se zdá, že tě vznešený Morfeus dnes v noci nenavštívil."

„Morfeus možná zůstal ve své jeskyni, ale bůžek Kupido se dovede přikrást všude a nepotřebuje svítilnu, aby našel ty pravé dveře na chodbě,"

odpověděl Leandr v naději, že odvrátí podezření svého nepřítele Scapina.

„Jsem jen sluha z komedie a nemám zkušenosti v galantních záležitostech. Nikdy jsem se nedvořil krásným dámám; přesto vím aspoň tolik, že bůžek Kupido, podle toho, co o něm říkají básníci a romanopisci, používá na své oběti šípy, a nikoli dřevo svého luku."

„Co tím chcete říci?" přerušil ho rychle Leandr, zneklidněný směrem, jímž se ubíral rozhovor, a těmi subtilními mytologickými narážkami.

„Nic, leda to, že tady na krku, kousek nad klíční kostí máš, třeba se to snažíš zakrýt kapesníkem, černý pruh, který bude zítra modrý, pozítří zelený a pak žlutý, než dostane zase přirozenou barvu; podobá se otisku po ráně holí na telecí kůži nebo na velínu, jestli je ti to slovo milejší."

„To nejspíš nějaká mrtvá kráska," odpověděl Leandr, a přitom se zarděl až po uši, „která do mě byla za svého života zamilovaná, mě ve snu políbila, zatímco jsem spal. Políbení mrtvých, jak každý ví, zanechává na těle známky, jimž se pak člověk diví, když se probudí."

„Ta zesnulá a fantazijní kráska přichází právě vhod," odpověděl Scapin, „ale byl bych přísahal, že tento jadrný polibek přitiskly rty z čerstvého dřeva."

„Zlomyslný vtipálku a posměváčku," řekl Leandr, „provokujete mou skromnost. Cudně totiž přičítám mrtvé něco, co by na sebe větším právem mohla vzít některá živá. Tvrdíte sice, že jste neznalý a nezasvěcený, ale jistě jste už slyšel o těch roztomilých milostných znameních — modřinách, škrábancích, otiscích zubů, zkrátka o těch stopách po bláznivých bujnostech, které spolu obvykle milenci provádějí?"

„Memorem dente notam," přerušil je Pedant, rád, že může citovat Horáce.

„Tohle vysvětlení mi připadá rozumné," odpověděl Scapin, „a potvrzené vhodnými autoritami. Jenomže vaše znamení je tak dlouhé, že ta noční krasavice, ať už mrtvá nebo živá, musela mít v ústech takový ten jediný zub, který si střídavě půjčovaly Forkyady."

Rozlícený Leandr se chtěl vrhnout na Scapina a zmlátit ho, ale pocítil tak živě následky včerejšího výprasku na bolavých žebrech a na zádech pruhovaných jako záda zebry, že se zase posadil a odložil pomstu na příhodnější dobu. Tyran a Pedant, zvyklí na tyto hádky, kterými se bavili, je oba přiměli, aby se smířili. Scapin slíbil, že už nikdy nebude dělat narážky na takové věci. „Vyhnu se v řeči dřevu v jakékoli podobě," řekl, „kulatině, okrasným dřevinám, dřevcům ba i dřevnaté zelenině."

Během toho podivného sporu jel vůz stále dál a zakrátko dojel na rozcestí. Na travnatém pahorku se tam tyčil hrubě tesaný kříž ze dřeva zvrásněného sluncem a deštěm; nesl Krista, jemuž odpadla jedna ruka od těla a chmurně visela na rezivém hřebíku, a značil rozcestí čtyř cest.

Tam, kde se cesty křížily, stála skupina dvou mužů a tří mul, která zřejmě čekala na někoho, kdo tudy bude projíždět. Jedna z mul, jako by byla netrpělivá, že má nehybně stát, potřásla hlavou ozdobenou pestrobarevnými třapci a bambulkami, a přitom se ozýval stříbřitý cinkot rolniček. Třebaže jí kožené klapky s vyšíváním bránily v rozhledu nalevo a napravo, vycítila, že se blíží vůz; stříhání dlouhých uší svědčilo o zvědavém neklidu a ohrnuté pysky jí odhalovaly zuby.

„Jízdní mula hýbe nozdrami a ukazuje dásně," řekl jeden z mužů. „Vůz musí už být nablízku."

Povoz s herci opravdu přijížděl na rozcestí. Zerbina sedící vpředu, rychle pohlédla na skupinu zvířat a lidí, jejichž přítomnost na tomto místě ji zřejmě nepřekvapovala.

„U všech kozlů, to je elegantní ekvipáž," řekl Tyran, „a ty pěkné španělské muly udělají svých patnáct dvacet mil za den. Kdybychom jeli na takových zvířatech, dorazili bychom za chvíli do Paříže. Ale nač tu, k čertu, čekají? Je to nejspíš přípřež připravená pro nějakého velmože."

„Ne," namítla Dueňa, „mula má na sobě přikrývky a polštáře, je vystrojena jako pro ženu."

„Pak tedy se připravuje nějaký únos," řekl Tyran, „neboť ti dva jezdci v šedivých livrejích vypadají velice tajuplně."

„Možná," odpověděla Zerbina s mnohoznačným úsměvem.

„Že by ta dáma byla tady mezi námi?" řekl Scapin. „Jeden z jezdců míří k našemu vozu, jako by chtěl nejdřív vyjednávat, než užije násilí."

„Ach, toho nebude třeba," poznamenala Serafína a vrhla na Komornou pohrdavý pohled, který Zerbina snesla s klidnou nestydatostí. „Vyskytuje se ochotná povolnost, která se sama vrhá únoscům do náruče."

„Ne každá, která by chtěla, se dočká únosu," odsekla Komorná, „přání samo nestačí, je zapotřebí také půvab."

Rozhovor dospěl až sem, když jezdec pokynul vozkovi, aby zastavil koně, a s čapkou v ruce se otázal, zda ve voze není slečna Zerbina.

Zerbina, živá a mrštná jako užovka, vystrčila hnědou hlavičku zpod plachty a odpověděla na dotaz sama; potom seskočila na zem.

„Slečno, jsem vám k službám," řekl jezdec galantním a uctivým tónem.

Komorná si natřásla sukně, přejela si prstem kolem živůtku, jako by si chtěla uvolnit hruď, obrátila se k hercům a pronesla k nim rozvážně tento malý proslov:

„Drazí spoluherci, odpusťte mi, že vás takhle opouštím. Někdy vás příležitost sama donutí, abyste se jí chopili: přisune vám kadeř svých pačesů přímo pod ruku, tak výhodně, že by byla čirá hloupost, kdybyste ji všemi pěti nechytili; když ji totiž pustíte, už se nevrátí. Tvář Štěstěny, která ke mně shlížela až dosud odmítavě a mrzutě, se na mě milostivě pousmála. Využívám její přízně, patrně jen přechodné. Ve své skromné roli komorné jsem se mohla pokoušet získat jedině Mascarilly nebo Scapiny. Dvořili se mi jen sluhové, kdežto jejich páni se ucházeli o Lucindy, Leonory a Isabely; velmožní pánové se sotva uráčili mě příležitostně vzít za bradu a polibkem na tvář utvrdit ten stříbrný peníz, který mi zasunovali do zástěry. Našel se člověk lepšího vkusu, který usoudil, že mimo jeviště se komorná vyrovná velitelce, a jelikož role Zerbiny nevyžaduje ctnost příliš úzkostlivou, usoudila jsem, že nesmím zarmucovat toho galantního muže, jemuž byl můj odchod velice proti mysli. Tak tedy dovolte, abych si vzala svá zavazadla z vozu, a buďte sbohem. Dřív nebo později vás v Paříži zase vyhledám, protože jsem duší herečka a nikdy jsem nebyla divadlu nevěrná nadlouho."

Muži vzali Zerbinina zavazadla a připevnili je na soumarovo sedlo tak, aby byla v rovnováze; Komorná za pomoci jezdce, který jí podržel nohu, nasedla na druhou mulu tak lehce, jako by byla studovala akrobacii v jezdecké škole, potom pobídla zvíře podpatkem do boku a s lehkým pokynutím svým druhům odklusala.

„Mnoho štěstí, Zerbino," zavolali všichni herci, kromě Serafíny, která se na ni dosud zlobila.

„Je mrzuté, že takhle odjela," řekl Tyran, „a byl bych rád tu výtečnou komornou zadržel; ale ona nemá jiné závazky než své nápady. Budeme muset v našich kusech změnit role komorné na role dueňi nebo společnice, což se oku líbí méně než šibalská tvářička; ale paní Leonarda dovede působit komicky a zná divadlo skrz naskrz. Však my to nějak zvládneme."

Vůz se zas rozjel, značně rychlejším tempem než s volským potahem. Projížděl krajinou, která se lišila od vzhledu Land. Bílý písek vystřídala načervenalá půda, která dodávala rostlinám více živných šťáv. Tu a tam

se objevovaly kamenné domy prozrazující jistou zámožnost a kolem nich zahrady obehnané živým plotem, kde už listí opadalo, kde se červenal šípek a modraly bobule trnky. Při kraji cesty tyčily krásně rostlé stromy své mohutné větve, jejichž zežloutlé listy pokrývaly okolní trávu nebo poletovaly ve větru před Isabelou a Sigognacem; strnulá poloha při sedění ve voze je unavila, a tak šli kus pěšky, aby se protáhli. Fanfarón je předešel a v červenavém večeru bylo na hřebenu kopce vidět, jak se v tmavých liniích rýsuje jeho křehká kostra; vypadala zdálky jako napíchnutá na rapíru.

„Jak to přijde," říkal Sigognac při chůzi Isabele, „že vy, která si skromným vystupováním, moudrostí řeči a vhodným výběrem slov nezadáte s mladou šlechtičnou, jste se octla v tlupě potulných herců, lidí jistě hodných, ale jiného druhu a ražení než jste vy?"

„Nesmíte mě považovat za nějakou nešťastnou princeznu," odpověděla Isabela, „nebo za královnu vypuzenou ze své říše a donucenou vydělávat si na živobytí na divadelních prknech. Můj příběh je docela prostý, a jelikož můj život ve vás vzbuzuje zvědavost, povím vám o něm. K povolání, které mám, mě nepřivedly osudové pohromy ani nějaký neslýchaný úpadek či romantická dobrodružství — prostě jsem se do něho narodila; jsem dítě z herecké rodiny. Thespidova kára byla mým rodištěm a mou kočující vlastí. Moje matka, která hrála kněžny v tragédiích, byla velice krásná žena. Brala své role vážně a i mimo jeviště nechtěla slyšet o ničem než o králích, knížatech, vévodech a jiných velmožích; dívala se na své koruny z pozlátka a žezla ze zlaceného dřeva, jako by byly pravé. Když odcházela do zákulisí, nesla nepravý samet svých rouch tak vznešeně, že by jej člověk byl považoval za oblak purpuru nebo za opravdovou vlečku královského pláště. Pyšně odvracela sluch od vyznání, žádostí a slibů všech těch galánů, kteří vždy poletují okolo hereček jako můry okolo svíčky. Jednou večer dokonce, když si jeden blondýn chtěl příliš dovolovat, zvolala jako skutečná skythská královna Thomyris: „Stráže! Chopte se ho!" tónem tak vznešeným, pohrdavým a slavnostním, že nápadník celý zkoprnělý utekl, neodvažuje se ve svých spádech pokračovat. Nuže, o té pýše a odmítavosti, neobvyklé u herečky, kterou vždycky podezírají z lehkých mravů, se dozvěděl jeden vznešený a mocný kníže, zalíbily se mu a řekl si, že takové pohrdání vulgárností musí pramenit z ušlechtilé duše. Jelikož jeho postavení ve světě bylo rovnocenné postavení královny na divadle, byl přijat

vlídněji a méně nepřístupně než ostatní. Byl mladý, krásný, dobře mluvil a měl tu velkou přednost, že byl urozeného rodu. Co vám mám ještě povídat? Tentokrát královna stráže nezavolala a ve mně vidíte plod jejich něžného milování."

„To výborně vysvětluje," řekl Sigognac galantně, „jedinečný půvab, který vás zdobí. Ve vašich žilách koluje knížecí krev. Skoro jsem to uhodl!"

„Jejich poměr," pokračovala Isabela, „trval déle než obvykle milostné pletky u divadla trvají. Kníže našel u mé matky věrnost, která pramenila z pýchy právě tak jako z lásky, ale která nikdy neochabla. Bohužel zkřížily jejich lásku státní zájmy: musel odjet do války nebo na vzdálená místa jako vyslanec. Jeho rodina mu vyjednala skvělý sňatek, který oddaloval, jak mohl. Musel se však podrobit, neboť neměl právo kvůli milostnému rozmaru přerušit tu dlouhou posloupnost předků, sahajících až ke Karlu Velikému, a zakončit tak slavný rod. Mé matce byly nabídnuty značné částky, aby jí ulehčily rozchod, který se stal nutností, aby ji uchránily před nouzí a umožnily živit mě a vychovávat. Ona však o tom nechtěla ani slyšet, prohlásila, že nepřijme peníze bez lásky, a že raději chce, aby kníže byl zavázán jí než ona jemu, neboť mu ve své nesmírné štědrosti dala to, co jí nemůže vrátit. „Nic předtím, nic potom" bylo její heslo. Hrála tedy dál tragické kněžny, v duši však měla smrt a sžírala se až do svého skonu, který na sebe nedal dlouho čekat. Já jsem tehdy byla osmiletá či devítiletá holčička; hrávala jsem děti, amorky a jiné drobné role, odpovídající mé postavě a mému chápání. Matčina smrt mi způsobila zármutek větší, než bývá v tom věku obvyklé, a vzpomínám si, že mi tehdy museli napráskat, aby mě donutili hrát jedno z Médeiných dětí. Pak se ta velká bolest utišila; herci a herečky mě hýčkali, jak mohli, jako by chtěli jeden druhého překonat, a vždycky mi dávali do košíčku nějaké pamlsky. Pedant, který patřil k naší společnosti a už tehdy mi připadal tak starý a vrásčitý jako dnes, o mě projevil zájem a naučil mě přednesu, harmonii a metru veršů, způsobu, jak mluvit a jak naslouchat, ukázal mi, jaké zaujímat pózy a jaká dělat gesta, jak se vhodně tvářit, aby to odpovídalo mluvenému textu, zkrátka všechna tajemství umění, v němž vyniká, třebaže je jen venkovským hercem; má totiž vzdělání, neboť býval kantorem ve škole, odkud ho vyhodili pro nenapravitelné pijáctví.

Uprostřed zdánlivého nepořádku kočovného života jsem žila nevinně

a čistě, neboť pro své druhy, kteří mě vídali v kolébce, jsem byla jako sestra či dcera, a pokud jde o záletné hejsky, dovedla jsem je chladně zdrženlivým a mlčenlivým chováním udržet v patřičné vzdálenosti, jak se sluší, a tak jsem mimo jeviště dále hrála svou úlohu naivky, bez přetvářky a bez falešného studu."

Tak spolu kráčeli a Isabela vyprávěla okouzlenému Sigognacovi příběh svého života.

„A jméno toho velmože znáte?" řekl Sigognac, „anebo jste je zapomněla?"

„Pro můj klid by možná bylo nebezpečné je vyslovit," odpověděla Isabela, „ale mám je vryté do paměti."

„Je nějaký důkaz o jeho vztahu k vaší matce?"

„Mám pečetítko s jeho erbem," řekla Isabela, „je to jediný klenot, který si od něho má matka ponechala, kvůli ušlechtilosti a heraldickému významu, zastiňujícímu pomyšlení na hmotnou hodnotu, a jestli máte zájem, tak vám ho jednou ukáži."

Bylo by příliš nudné sledovat hereckou káru krok za krokem, tím spíše, že etapy byly krátké a že se neudály žádné příhody, které by stály za zaznamenání. Přeskočíme tedy řadu dní a octneme se v okolí Poitiers. Příjmy z představení nebyly valné a kočovné společnosti nastaly krušné časy. Peníze markýze de Bruyères nakonec došly, stejně i pistoly barona Sigognaca, který by trpěl ve svém jemnocitu, kdyby nebyl v míře svých skrovných možností pomohl druhům v bídě. U vozu, taženého zpočátku čtyřmi silnými koni, zbýval už jen kůň jediný, a ještě k tomu jaký! Ubohá herka, která vypadala, jako by se neživila ovsem, ale obručemi od sudů, tak vyčnělá měla žebra. Kyčelní kosti se jí proklubávaly skrz kůži a uvolněné svaly stehen se rýsovaly ve zplihlých rýhách; nohy, zježené dlouhými chlupy, nadouvaly nádory. Pod tlakem chomoutu s vypadanou vycpávkou se na šíji jitřily krvavé šrámy a boky ubohého zvířete rozryly pruhy po ranách bičem. Hlava — to byla báseň stesku a utrpení. Nad očima měl kůň hluboké důlky, které vypadaly jako vydlabané nožem. V namodralých zřítelnicích byl tupý, odevzdaný a zamyšlený pohled schváceného tvora. Dala se z nich smutně vyčíst netečnost k ranám vysvětlitelná maximem vynakládaného úsilí; práskání biče už z něho nemohlo vykřesat ani jiskřičku života. Jeho unavené uši, jedno s rozeklanou špičkou, žalostně visely po obou stranách čela a třásly se v rytmu nestejnoměrného kroku. Vlákna

hřívy, která se z bílé změnila v žlutou, se vpletla do nátylníku, jehož kůže odřela kostní výčnělky tváře, zvýrazněné vychrtlostí. Z nozder kapala voda namáhavého dechu a mezery mezi špičáky a stoličkami se šklebily jako mrzutá ústa.

Na bílé, ryšavě skvrnité srsti zvířete pot vyznačil stružky podobně jako déšť na omítce zdí, nanesl pod břicho chuchvalce chlupů, stekl na končetiny a s blátem na nich vytvořil ohavný tvrdý škraloup. Byl to věru žalostný pohled, a kůň, na němž jede Smrt v Apokalypse, by vyhlížel jako švarné zvíře vhodné pro jezdeckou slavnost vedle tohoto ubohého a hrozného stvoření, jemuž při každém kroku ramena jako by vylézala z kloubů, a které vypadalo, jako když bolestným okem prosí řezníka o ránu z milosti. Začínalo být zima, a tak kůň kráčel uprostřed páry, která mu stoupala z nozder a z boků.

Ve voze jely jen tři ženy. Muži šli pěšky, aby nepřetěžovali to neblahé zvíře, které mohli bez námahy sledovat nebo i předhonit. Všichni mlčeli, jelikož neměli co vyjádřit než nepříjemné myšlenky, a každý kráčel sám, zahalen do pláštěnky, jak nejlépe to šlo.

Sigognac málem klesal na mysli a uvažoval, zda by býval neudělal lépe, kdyby byl zůstal ve svém rozpadlém hrádku a klidně tam v tichu a samotě umřel hlady vedle sešlého erbu, než se takhle plahočit s komedianty cestou necestou.

Myslel na dobráka Pierra, na Bayarda, Mirauta a Belzebuba, věrné společníky své nudy. Srdce se mu svíralo, ať se sebevíc snažil tomu zabránit, a z hrudi do hrdla mu stoupala ta nervová křeč, která zpravidla končí slzami; ale jediný pohled na Isabelu, zachumlanou v pláštěnce vpředu na voze, mu vracel odvahu. Mladá žena se na něj usmívala; nevypadala nijak sklíčená tou bídou; její duše byla spokojená, co tedy záleží na utrpení a únavě těla?

Krajina, kterou projížděli, nepřispívala k rozptýlení tesknoty. V popředí se křivily pokroucené kostry několika starých rozsochatých a zkroucených jilmů bez koruny; jejich černé větve s roztodivnými větvičkami se rýsovaly proti šedožluté, nízké obloze, v níž člověk tušil sníh a kterou probleskovalo jen bledé světlo. Za nimi se táhla pustá pole, vroubená na obzoru holými kopci nebo liniemi ryšavých lesů. Místy se mezi drobnými tyčkami plotu objevila jako křídová skvrna chalupa s lehkou spirálou kouře. Zářez nějaké stružky brázdil půdu dlouhou jizvou. Na jaře by tato krajina oděná zelení

mohla působit příjemně; avšak v šedivém hávu zimy předváděla jen jednotvárnost, chudobu a smutek. Občas prošel kolem vyzáblý a rozedraný venkovan nebo nějaká stařena, sehnutá pod otýpkou suchého klestí, ale místo aby tu pustinu oživili, naopak ještě zdůraznili její opuštěnost. Straky poskakující po hnědé půdě s ocasem nasazeným na zadku, jako by to byl zavřený vějíř, se zdály pravými obyvatelkami těchto končin. Skřehotaly při spatření vozu, jako by si sdělovaly své úvahy o hercích, a tančily před nimi posměšným způsobem jako zlí ptáci bez srdce, lhostejní k bědám ubohého světa.

Vanul ostrý vítr, tiskl hercům tenké pláště na tělo a červenými prsty jim políčkoval tváře. Do víru větru se zakrátko vmísily i vločky sněhu: stoupaly, padaly, aniž mohly dopadnout na zem nebo se někde zachytit, tak prudce je hnala vichřice. Brzy padaly tak hustě, že vytvořily jakousi bílou clonu několik kroků od oslepených chodců. V tom stříbřitém hemžení ztrácely i nejbližší předměty svůj skutečný vzhled a nebyly k rozeznání.

„Zdá se," řekl Pedant, který šel za vozem, aby se trochu kryl, „že nebeská hospodyně tam nahoře škube husy a třepe na nás peří ze zástěry. Maso těch ptáků by mi vyhovovalo víc a snědl bych je bez koření i bez citrónu."

„Třeba i bez soli," odpověděl Tyran, „protože můj žaludek už zapomněl na tu omeletu, kde vajíčka pípala, když je rozbíjeli o kraj pánve, a kterou jsem zhltl pod klamavým a ironickým označením ‚oběd', přes všechny ty zobáčky, jimiž se jen ježila."

Také Sigognac se uchýlil za vůz a Pedant mu řekl: „Je to hrozné počasí, pane barone, a je mi vás líto, že s námi sdílíte naši smůlu, ale jsou to jen přechodné nepříjemnosti, a i když nepostupujeme příliš rychle, přece jen se blížíme k Paříži."

„Nebyl jsem vychován v klíně změkčilosti," odpověděl Sigognac, „a nejsem člověk, který se zalekne několika sněhových vloček. Spíše lituji ty ubohé ženy, které musí bez ohledu na křehkost svého pohlaví snášet únavu a strázně jako žoldnéři při pochodu."

„Už tomu dávno přivykly, a co by urozeným dámám nebo měšťkám přišlo zatěžko, jim nepřipadá nijak obtížné."

Vichřice sílila. Sníh hnaný větrem letěl v bílých vírech při zemi a zastavil se jen, když ho zadržela nějaká překážka, svah, kamenná zeď, živý plot, sráz příkopu. Na těchto místech se s nevídanou rychlostí kupil, až překypěl jako vodopád na druhou stranu dočasné hráze. Jindy se zas dostal do víru smrště a stoupal k obloze, odkud hned zase padal dolů v chuchvalcích, které vichr okamžitě rozmetal. Stačilo několik minut, aby sníh bíle poprášil Isabelu, Serafínu a Leonardu pod zmítající se plachtou, třebaže zalezly úplně dozadu a ukryly se za hradbu zavazadel.

Kůň, vyděšený bičováním větru a sněhu, postupoval jen s největší námahou. Ztěžka dýchal, boky se mu prudce zdvihaly a kopyta klouzala při každém kroku. Tyran ho vzal za udidlo, šel vedle něho a trochu ho statnou rukou podepíral. Pedant, Sigognac a Scapin tlačili u kol. Leandr práskal bičem, aby to ubohé zvíře pobídl: uhodit je by bývala jen čirá ukrutnost. Fanfarón zůstal trochu pozadu, protože byl vzhledem ke své fenomenální hubenosti tak lehký, že mu vítr bránil v postupu, třebaže si vzal do každé ruky kámen a naplnil si kapsy oblázky, aby se zatížil.

Sněhová vichřice nejenže neutuchala, ale řádila čím dál víc, valila se zuřivě v chuchvalcích bílých vloček, jimiž zmítala v tisících vírech jako mořskou pěnou. Dosáhla takové prudkosti, že herci byli nuceni, třebaže velmi spěchali, aby dorazili do vesnice, zastavit vůz a obrátit ho proti větru. Ubohá herka, která ho táhla, už nemohla dál; nohy jí dřevěněly; kouřící a potem smáčená kůže se chvěla. Ještě chvíle námahy, a zvíře padne mrtvé; už teď se třpytila krůpěj krve u nozder, rozšířených tlakem na hruď, a na očních bulvách se objevovaly skelné záblesky.

Není těžké představit si hrůzu ze tmy. V temnotě se snadno najdou důvody k strachu, ale bílý děs je méně pochopitelný. Nic však nemohlo být chmurnějšího než postavení našich ubohých herců; byli bledí hladem, modří zimou, oslepení sněhem a ztraceni na hlavní cestě uprostřed víru zmrzlých zrnek, která je ze všech stran obklopovala. Všichni se přikrčili pod plachtu a tiskli se jeden k druhému, aby využili společného tepla. Konečně vichr ustal a sníh, visící ve vzduchu, mohl klidněji dopadat na zem. Kam oko dohlédlo, všude krajina zmizela pod stříbřitým příkrovem.

„Kde vlastně je Fanfarón," řekl Blazius, „že by ho byl vítr odfoukl na měsíc?"

„Opravdu," připojil se Tyran, „nikde ho nevidím. Snad zalezl někam pod kulisy vzadu ve voze. Hola! Fanfaróne! Protři si uši, jestli spíš, a odpověz na volání!"

Fanfarón se neozval ani slůvkem. Pod hromadou starých pláten se nepohnula žádná postava.

„Hej hola, Fanfaróne," zařval několikrát za sebou Tyran svým nejmohutnějším tragickým hlasem, tónem, který by musel probudit i Šípkovou Růženku s veškerým služebnictvem.

„Neviděly jsme ho," řekly herečky, „a jelikož nás chumelenice oslepovala, nijak nás jeho nepřítomnost neznepokojovala: myslely jsme, že je jen na pár kroků od vozu."

„Ke všem kozlům, tohle je divné!" řekl Blazius. „Jen aby se mu nebylo přihodilo neštěstí."

„Nejspíš se při té nejhorší chumelenici schoval za nějaký kmen," řekl Sigognac, „a co nejdřív nás dohoní."

Dohodli se, že několik minut počkají a pak se ho vydají hledat. Na cestě se nic neobjevovalo a na tom bílém pozadí by se lidská postava zřetelně rýsovala i na dosti velikou vzdálenost, třebaže se zešeřilo. Snesla se tma, která v krátkých prosincových dnech nastává tak brzy, ale nebyla to tma úplná. Odlesk sněhu bojoval proti temnotě oblohy; a podivným převrácením věcí to vypadalo, jako že svit přichází ze země. Obzor byl vyznačen bílými liniemi a neztrácel se ve vzdáleném úběžném bodu. Pomoučněné stromy se rýsovaly jako ledové květy, které mráz kreslí na okenní skla, a z větví občas padaly sněhové vločky jako stříbrné slzy rubáše na černé závěsy stínu. Byla to přesmutná podívaná; někde začal výt pes, jako by chtěl propůjčit hlas zkormoucené krajině a vyjádřit její srdceryvnou tesknotu. Někdy se zdá, že příroda, znavená svou němotou, svěřuje své tajné žaly kvílení větru nebo nářku některého zvířete.

Je známo, jak truchlivě zní v nočním tichu zoufalé vytí, končívající zachroptěním a vyvolávané, jak se zdá, neviditelnými přízraky. Instinkt zvířete, jež je ve spojení s duší věcí, vytuší neštěstí a oplakává je ještě dřív, než je známo. V tom srdceryvném vytí je strach z budoucnosti, úzkost ze smrti a děs z nadpřirozena. Ani nejpevnější odvaha mu nenaslouchá bez rozechvění; při tom zvuku člověku naskakuje husí kůže, jako při tom dechnutí, o němž mluví Job.

Vytí, zprvu vzdálené, se přiblížilo a uprostřed pláně bylo vidět velkého černého psa, sedícího na zadku, jak zdvihá čenich k obloze a žalostně kňučí.

„Našemu ubohému druhovi se muselo něco přihodit," zvolal Tyran, „to prokleté zvíře vyje jako nad mrtvým."

Ženy se zbožně pokřižovaly a srdce se jim svíralo zlou předtuchou.

Dobrá Isabela zašeptala začátek modlitby.

„Musíme ho jít bez dalšího čekání hledat," řekl Blazius, „a vzít s sebou svítilnu, jejíž světlo ho povede jako Polárka, jestli sešel z cesty a bloudí po polích; je totiž snadné zabloudit v tomto sněhu, který pokrývá cesty bílým příkrovem."

Vykřesali oheň a kousek svíčky, rozsvícený uvnitř svítilny, vrhal za chvíli skrz tenké tabulky z rohoviny dostatečně silné světlo, aby je bylo zdálky vidět.

Tyran, Blazius a Sigognac se vydali nešťastníka hledat. Scapin a Leandr zůstali, aby hlídali vůz a uklidňovali ženy, které to dobrodružství začínalo znepokojovat. K dovršení pochmurnosti celého výjevu černý pes stále zoufale vyl a vítr hnal krajem své vzdušné vozy s temným hučením, jako by nesl bloudící duchy.

Vichřice navála sníh, takže smetla všechny stopy nebo aspoň otisky napůl smazala. Hledání také znesnadňovala tma, a když Blazius občas přiblížil svítilnu k zemi, našel velkou stopu Tyranovu otisknutou do bílého prachu, ale žádnou stopu Fanfarónovu — ten, i kdyby byl došel až sem, by nezanechal otisk o nic hlubší než vrabec.

Ušli tak asi čtvrt míle; cestou zdvihali lucernu, aby přivábili pohled zabloudilého herce, a křičeli z plných plic: „Fanfaróne, Fanfaróne, Fanfaróne, Fanfaróne!"

Na jejich volání, podobající se volání, jímž se staří Řekové a Římané obraceli k zesnulým, než odešli z pohřebiště, odpovídalo jen ticho nebo vzlétl nějaký postrašený pták, zamáchal křídly a zapadl do tmy. Občas žalostně zahoukal výr oslněný světlem. Konečně Sigognac, který měl pronikavý zrak, nabyl dojmu, že ve stínu při úpatí stromu rozeznává fantastickou postavu, podivně ztuhlou a hrozivě nehybnou. Upozornil na ni své druhy a všichni spěšně zamířili tím směrem.

Byl to opravdu ubohý Fanfarón. Zády se opíral o kmen stromu a jeho dlouhé nohy natažené na zemi napůl mizely pod navršeným sněhem. Obrovský rapír, který nikdy neodkládal, tvořil podivný úhel s jeho hrudí, což by za jiných okolností působilo směšně. Při příchodu svých druhů zůstal nehybný jako pařez. Tato nehybnost Blazia znepokojila; zamířil proto paprsek svítilny na Fanfarónův obličej a málem ji upustil hrůzou z toho, co uviděl.

Ozářená maska už nejevila barvy života. Byla voskově bílá. Nos, jemuž

sevřela chřípí uzlovitá ruka smrti, se leskl jako kost sépie; kůže na skráních byla napjatá. Sněhové vločky se zachytily na obočí a otevřené oči civěly jako by byly ze skla. Na obou koncích kníru visely rampouchy a ohýbaly ho svou vahou dolů. Pečeť věčného mlčení uzavřela rty, z nichž se nedávno linulo veselé chvastounství, a lebka, vymodelovaná hubeností, vystupovala už za tím bledým obličejem, do něhož zvyk dělat grimasy vyryl hrůzně komické vrásky; a ty si zachovávala i mrtvola, neboť patří k bídě komedianta, že u něho si smrt nemůže podržet svou vážnost.

Nevzdávaje se dosud vší naděje, pokusil se Tyran Fanfarónovi zatřást rukou; ztuhlá paže však strnule padla dolů a suše zapraskala jako dřevěná paže loutky, když se pustí nit. Chudák Fanfarón zaměnil divadlo života za divadlo onoho světa. Tyran však stále nemohl připustit, že je mrtev, a zeptal se Blazia, nemá-li u sebe svou polní láhev. Pedant se od toho drahocenného předmětu nikdy neodlučoval. Zbývalo v ní ještě pár kapek vína, a tak zavedl její hrdlo mezi Fanfarónovy fialové rty; zuby však zůstaly umíněně sevřené a rudé kapky posilujícího nápoje vytekly z koutků úst. Dech už navždy opustil to křehké tělo, vždyť sebemenší vydechnutí by v tom chladném vzduchu způsobilo viditelnou páru.

„Netrapte jeho ubohou tělesnou schránku," řekl Sigognac. „Copak nevidíte, že je mrtev?"

„Bohužel ano," odpověděl Blazius, „mrtev jako Cheops ve své pyramidě. Nejspíš ho oslepila chumelenice a nemohl v té zuřivé vánici postupovat, tak se asi zastavil tady u toho stromu; a protože neměl pod kůží ani dvě unce masa, zmrzl mu za chvíli morek v kostech. Aby udělal v Paříži dojem, snižoval denně svůj příděl jídla a byl stálým postěním vychrtlejší než chrt po lovu. Chudáku Fanfaróne, teď už ti nikdo nebude dávat šňupky, ťafky a kopance, k nimž tě odsuzovala tvá role! Nikdo už se ti nebude vysmívat do tváře."

„Co uděláme s tím tělem?" přerušil ho Tyran. „Nemůžeme ho tu nechat na kraji příkopu, aby ho vlci, psi a ptáci roztrhali, i když toho na něm zbývá žalostně málo, že si ani červi nepřijdou na své."

„Rozhodně ne," řekl Blazius. „Byl to dobrý a věrný kamarád; a protože není vůbec těžký, vezmeš ho u hlavy, já ho vezmu za nohy a doneseme ho do vozu. Zítra, až bude světlo, ho někde pohřbíme, jak nejslušněji to bude možné; před námi komedianty totiž macešská církev zavírá vrata hřbitovů a odmítá nám potěšení odpočívat v posvěcené půdě. My musíme jít hnít

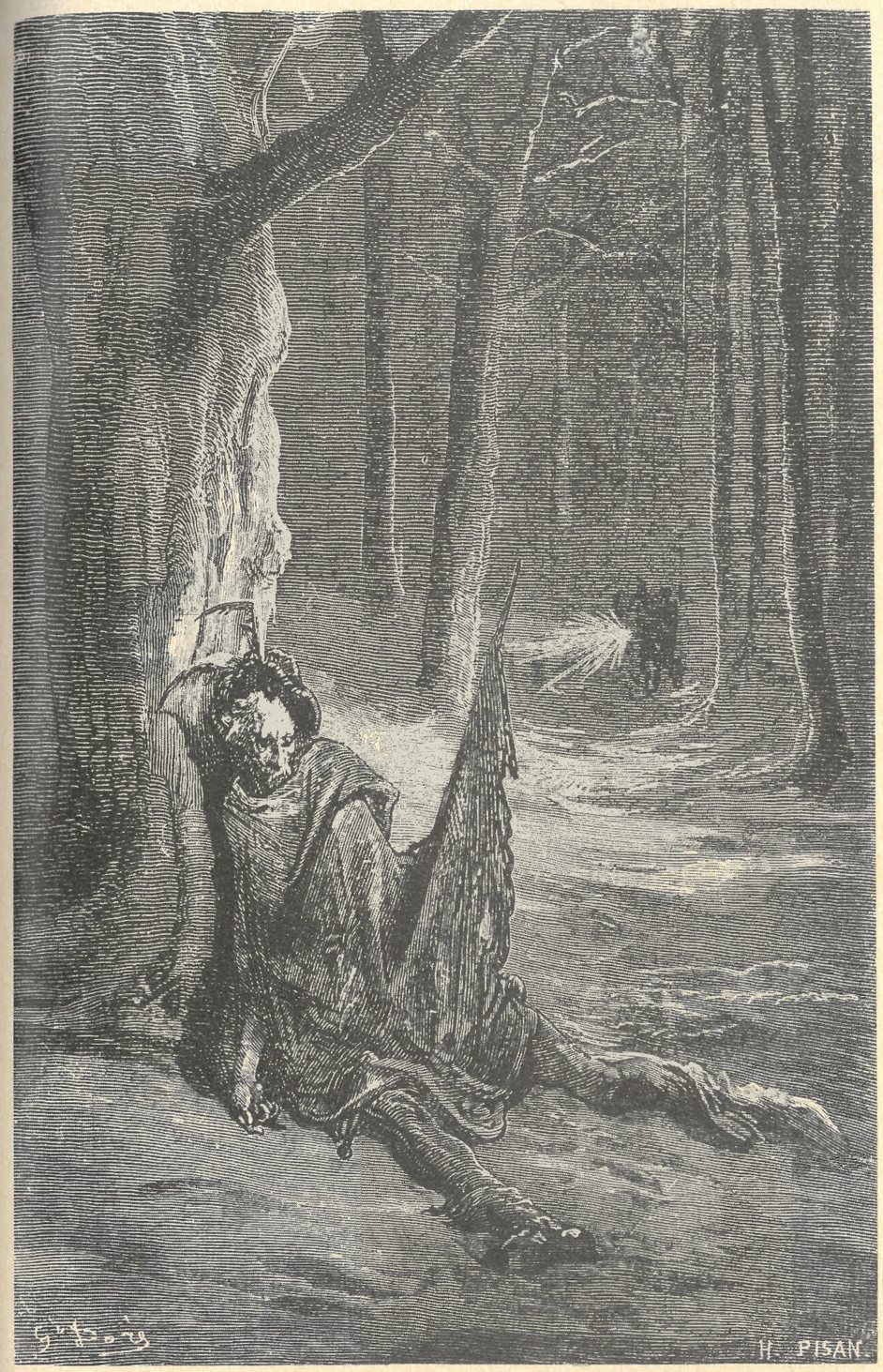

na mrchoviště jako zdechlí psi nebo mrtví koně, když jsme za svého života pobavili tolik počestných lidí. Vy, pane barone, půjdete před námi a ponesete lucernu."

Sigognac k tomu souhlasně přikývl. Oba herci se sklonili, odhrnuli sníh, který už Fanfaróna přikrýval jako předčasný rubáš, zdvihli lehkou mrtvolu, která vážila méně, než kdyby to byla mrtvolka dítěte, a vydali se na cestu; před nimi šel baron a svítil jim lucernou na cestu.

Naštěstí tudy v tuto hodinu nikdo neprocházel; pro kolemjdoucího by to totiž byla dosti děsivá podívaná, tahle pohřební skupina, podivně osvětlená lucernou a zanechávající po sobě na bělostném sněhu dlouhé znetvořené stíny. Patrně by ho napadla myšlenka na zločin nebo na kouzla a čáry.

Černý pes přestal výt, jako by svou úlohu ohlašovat neštěstí splnil. Široko daleko po krajině vládlo hrobové ticho, neboť sníh má tu vlastnost, že tlumí zvuky.

Scapin, Leandr a herečky už nějakou dobu pozorovaly červené světýlko, které se houpalo Sigognacovi v ruce a vrhalo na předměty neočekávané odlesky, takže se vynořovaly ze stínu v podivných nebo hrůzostrašných podobách, dokud se zase nerozplynuly v temnotě. Tyran a Blazius, střídavě viditelní a mizící v tom mihotavém svitu, spojeni Fanfarónovou vodorovnou mrtvolou jako dvě slova pomlčkou, nabývali tajuplně pochmurného vzhledu. Scapin a Leandr v neklidné zvědavosti spěchali průvodu naproti.

„Tak co je?" řekl představitel sluhy, když došel ke svým druhům; „copak je Fanfarón nemocný, že ho takhle nesete celého strnulého, jako by byl spolkl svůj rapír?"

„Nemocný není," odpověděl Blazius, „a dokonce se těší neotřesitelnému zdraví. Dna, horečky, katary, močový písek už proti němu nic nezmohou. Je navždy vyléčen z nemoci, proti níž žádný lékař, ani sám Hippokrates, Galén nebo Avicenna, nenašli lék — totiž ze života, na kteroužto nemoc se vždycky nakonec umírá."

„Tak je tedy mrtev!" zvolal Scapin s bolestným překvapením a sklonil se k nebožtíkově tváři.

„Naprosto mrtev, že už ani mrtvější být nemůže, existují-li v tom stavu nějaké stupně; přirozený chlad smrti je u něho totiž spojen s chladem mrazu," odpověděl Blazius rozechvělým hlasem, který prozrazoval více dojetí, než obsahovala slova.

„Dožil! jak říkává panovníkův důvěrník v posledním monologu tragédie," dodal Tyran. „Ale vystřídejte nás na chvilku, prosím. Už dlouho kamaráda neseme bez naděje na spropitné!"

Scapin zaujal místo Tyranovo, Leandr Blaziovo, třebaže mu práce funebráka nebyla zrovna po chuti, a průvod se zase vydal na cestu. Za několik minut došli k vozu, který stál uprostřed cesty. Přestože byla zima, seskočily Isabela a Serafína z vozu, kde se krčila jen Dueňa a poulila své velké soví oči. Při pohledu na bledého, ztuhlého, ledového Fanfaróna, který měl na tváři tu nehybnou masku, skrze niž už nehledí duše, herečky vykřikly hrůzou a žalem. Z Isabeliných očí dokonce vytryskly dvě slzy, které okamžitě zmrzly v ledovém nočním severáku.

Její krásné ruce, zčervenalé zimou, se zbožně sepjaly a horoucí modlitba za toho, kterého právě pohltilo propadliště věčnosti, stoupala na křídlech víry do hlubin temného nebe.

Co měli teď dělat? Byli v obtížném postavení. Městečko, kde měli přespat, bylo ještě na míli či dvě daleko, a až tam dojedou, budou všechny domy dávno zavřené a lidé budou spát; na druhé straně nebylo možno zůstat uprostřed cesty ve sněhu, bez dříví na rozdělání ohně, bez potravin na posilněnou, v chmurné a nevlídné společnosti mrtvoly, a čekat, až se rozední, což v tomto ročním období bývá velmi pozdě.

Rozhodli se, že pojedou dál. Ta hodina odpočinku a pytlík ovsa od Scapina vrátily ubohému utrmácenému koni trochu síly. Zdálo se, že se vzchopil a že bude s to cestu urazit. Fanfaróna uložili dozadu na vůz pod plachtu. Herečky se s určitým bázlivým rozechvěním usadily dopředu; smrt totiž udělá strašidlo z přítele, s nímž člověk ještě před chvílí hovořil, a ten, kdo vás rozveseloval, vás děsí jako zlý duch.

Muži šli pěšky, Scapin svítil na cestu lucernou, do níž vložili novou svíčku, Tyran držel koně za udidlo, aby neklopýtl. Nepostupovali rychle, protože cesta byla svízelná; po dvou hodinách však se po dosti příkrém sestupu objevily první domky městečka. Sníh nasadil střechám bílé čepice, takže se i ve tmě rýsovaly proti tmavému pozadí oblohy. Jakmile neklidní psi zaslechli zdálky kovové řinčení vozu, spustili rámus, a jejich štěkání probudilo další psy ve statcích na samotě v okolí. Byl to hotový koncert s tlumenými i pronikavými hlasy, se sóly, s oktávovým zdvojením tónu i se sborem, na němž se podíleli všichni psi z celého kraje. Však také když se vůz objevil, bylo celé městečko vzhůru. Nejedna hlava zahalená v noč-

ním čepci se ukázala ve vikýři nebo v horním křídle pootevřených dveří, a to usnadnilo Pedantovi vyjednávání, které musel vést, aby obstaral pro společnost nocleh. Řekli mu, kde je hostinec, nebo aspoň dům, který hostinec zastupuje, jelikož toto místo cestující často nenavštěvují a obyčejně jezdívají ještě o něco dále. Bylo to na konci městečka a chudák herka ještě musela trochu zabrat; ale cítila už stáj a její kopyta ve vrcholném úsilí křesala jiskry o kamínky. Nebylo možno se zmýlit: nad dveřmi visela větev cesmíny, a Scapin, který zdvihl lucernu, zaznamenal přítomnost tohoto pohostinského symbolu. Tyran zabušil mohutnými pěstmi na dveře a za chvíli se zevnitř ozval zvuk pantoflí sestupujících dolů po schodech. Škvírami ve dřevě problesklo narudlé světlo. Dveře se otevřely, objevila se nějaká stařena v celé hrůze nepůvabných nedbalek, a suchou rukou chránila mihotavé světlo lojové svíčky. Jelikož měla obě ruce zaměstnané, přidržovala mezi zuby, či spíš mezi dásněmi, výstřih hrubé plátěné košile, v cudném úmyslu ukrýt před prostopášnými pohledy vnady, které by zahnaly na zděšený útěk i kozly z rejů čarodějnic. Zavedla herce kuchyně, postavila svíčku na stůl, prohrábla popel na ohništi, aby probudila pár žhavých oharků, a ty se přičinily o to, že se zakrátko rozhořela otýpka chrastí; potom šla nazpět do svého pokoje, aby si oblékla spodničku a živůtek. Podsaditý výrostek, protírající si špinavýma rukama oči, šel otevřít vrata na dvůr, zajel tam s vozem, sňal koni postroj a zavedl ho do stáje.

„Nemůžeme přece nechat toho ubohého Fanfaróna ležet ve voze jako uloveného daňka," řekl Blazius, „ještě by se do něho mohli pustit psi. Dostalo se mu řádného křtu a musíme u něj bdít jako u dobrého křesťana."

Vzali tělo zemřelého herce, položili je na stůl a ve vší úctě přikryli pláštěm. Pod látkou se ve velkých záhybech jevila mrtvolná ztuhlost a ostrý profil obličeje se rýsoval snad ještě hrůzněji, než když byl odkrytý. Však také když se hostinská vrátila, málem padla na záda strachy při pohledu na nebožtíka, kterého považovala za oběť vraždy; o hercích se domnívala, že to jsou jeho vrazi. Hned začala vzpínat vetché roztřesené ruce k Tyranovi, o němž si myslela, že je vůdce bandy, a prosila ho, aby ji nezabíjel, že zachová naprosté mlčení, i kdyby ji podrobili mučení. Isabela ji uklidnila a několika slovy jí vysvětlila, co se stalo. Na to stařena přinesla dvě další svíce, postavila je po obou stranách nebožtíka, a nabídla se, že u něho bude bdít s paní Leonardou, neboť už doprovodila do hrobu několik lidí, kteří umřeli v městečku, a věděla, co se má při těchto smutných službách dělat.

Když všechno dohodli, odešli herci do jiné místnosti, kde povečeřeli jen na půl úst, neboť jim ty pochmurné výjevy a dojetí nad ztrátou hodného Fanfaróna vzaly všechnu chuť k jídlu. Blazius snad poprvé v životě nechal stát poloplnou sklenku a zapomněl pít, třebaže víno bylo dobré. Musel mít v duši opravdu velký zármutek, protože patřil k pijákům, kteří si přejí být pohřbeni pod sudem, tak, aby jim z pípy kapalo do úst, a byl by snad vstal z rakve, aby nad vrchovatou číší zvolal „Do dna!"

Isabela a Serafína si ustlaly nouzové lůžko ve vedlejším pokoji. Muži se natáhli na otýpky slámy, které jim podomek přinesl. Všichni spali špatně, spánkem přerývaným zlými sny, a byli brzy ráno na nohou, neboť se museli postarat o Fanfarónovo pohřbení.

Místo do prostěradla, které neměli, Leonora a hostinská zabalily nebožtíka do kusu staré kulisy, představující les, což věru byl rubáš hodný komedianta, jako je válečný plášť hodný kapitána. Zbytky zelené barvy napodobovaly na odřené látce girlandy a listy, a působily jako hrst zeleně rozestřená na počest tělu, které bylo zašito a zabaleno do tvaru egyptské mumie.

Prkno položené na dvou holích, jejichž konce drželi Tyran, Blazius, Scapin a Leandr, posloužilo jako máry. Velká sutana z černého sametu, posetá hvězdami a půlměsíci z cetek, používaná pro role vysokých církevních hodnostářů a kouzelníků, vytvořila docela úctyhodný příkrov.

Takto připraven vyšel průvod zadními dveřmi vedoucími do polí, aby se vyhnul pohledům a řečem zvědavců, a zamířil na místo, které jim hostinská označila jako vhodné, aby se tam mohl Fanfarón pohřbít, aniž by proti tomu někdo něco namítal, neboť bylo zvykem házet tam zvířata uhynulá na nemoc; místo velice nedůstojné a nečisté k pohřbení pozůstatků člověka, té hlíny utvářené k obrazu božímu; ale církevní zákony jsou jasné a vyobcovaný komediant nesmí spočinout v posvěcené půdě, ledaže se odřekl divadla, všech jeho skutků a všeho, čím se pyšní, což se ve Fanfarónově případě nestalo.

Začínalo se probouzet šedooké ráno a nohy ve sněhu sestupovaly po svahu kopce. Chladný svit se táhl nad planinou, jejíž bělostnost dodávala obloze zsinalý odstín. Několik venkovanů, kteří šli sbírat chrastí, zarazil podivný průvod bez kříže a bez kněze, neubírající se směrem k hřbitovu;

zastavovali se a křivě hleděli na herce, podezírajíce je z kacířství, čarodějnictví a protestanství, neodvažovali se však nic říci. Konečně dorazila skupinka na dosti široké prostranství, a podomek, který nesl rýč na vykopání jámy, řekl, že by se tady měli zastavit. Půda tu byla kolem dokola pokrytá zvířecími mršinami, které napůl zakryl sníh. Koňské kostry, ohlodané supy a havrany, nesly na konci růžence z obratlů dlouhé holé lebky s prázdnými očními důlky; rozevíraly žebra zbavená masa, jako vějíře, kterým někdo strhal papír. Fantasticky umístěné hromádky sněhu ještě zvyšovaly hrůzu z toho mrchoviště tím, jak zdůrazňovaly výčnělky kostí a klouby. Připomínalo to ta chimérická zvířata, na nichž jezdí zlí duchové na sabatu čarodějnic.

Herci položili tělo na zem a podomek z hostince začal rázně kopat jámu, přičemž odhazoval černé hroudy do sněhu; to působilo obzvláště ponuře, neboť živým se zdá, že ubohým nebožtíkům — třebaže už nic necítí — musí být první noc v hrobě pod jinovatkou ještě větší zima.

Tyran vystřídal podomka a jáma se rychle prohlubovala. Už otevírala čelisti dosti zeširoka, aby jedním soustem pozřela hubenou mrtvolu, když v tom se seběhli vesničané, začali křičet nadávky proti hugenotům a tvářili

se, jako by chtěli na herce zaútočit. Hodili dokonce několik kamenů, které naštěstí nikoho nezasáhly. Pobouřený Sigognac vytáhl meč a běžel rovnou k těm neurvalcům, bil do nich plochou stranou čepele a hrozil jim špičkou. Při hluku potyčky vyskočil Tyran z jámy, chopil se jedné hole z nosítek a šermoval s ní po zádech těch, které porazil prudký úder baronův. Tlupa se rozprchla s mnoha výkřiky a kletbami a pak bylo možno dokončit Fanfarónův pohřeb.

Jak tělo leželo na dně jámy, zašité do toho kousku lesa, vypadalo spíš jako arkebúza v zeleném serži, kterou zakopávají, aby ji ukryli, než jako pohřbívaná mrtvola člověka. Když na hercovu hubenou schránku dopadly první hroudy, dojatý Pedant, jenž nemohl zadržet slzu, která z konečku jeho červeného nosu skanula do jámy jako perla ze srdce, žalostným hlasem místo pohřební řeči a žalozpěvů nad mrtvým zavzdechl jen:

„Běda! Ubohý Fanfaróne!“

Když počestný Pedant říkal tato slova, netušil, že doslova opakuje to, co řekl Hamlet, princ dánský, zaobírající se lebkou bývalého dvorního šaška Yoricka, jak o tom vypráví pan Shakespeare, básník v Anglii velice známý a chráněnec královny Alžběty.

Za několik okamžiků byla jáma zasypána. Tyran na ni rozhodil sníh, aby místo maskoval a mrtvolu tak uchránil před možným zneuctěním; a když dílo dokončil, řekl:

„A teď rychle opusťme toto místo, nemáme tu už co pohledávat; vraťme se do hostince. Zapřáhněme vůz a pospíchejme pryč, protože ti darebáci by nás mohli napadnout. Váš meč a moje pěsti by na ně nestačily. Vojsko trpaslíků zdolá obra. Dokonce i naše vítězství by bylo neslavné a neužitečné. Kdybyste i pět šest chrapounů propíchl, nijak by to nezvětšilo vaši slávu, a ti mrtví by nám způsobili nepříjemnosti. Nastal by nářek vdov a křik sirotků, což je věc mrzutá a politováníhodná, které advokáti využívají k ovlivnění soudců.“

Byla to dobrá rada a zařídili se podle ní. Hodinu nato po zaplacení útraty se vůz znovu vydal na cestu.

VII ROMÁN ODŮVODŇUJE SVŮJ NÁZEV

Postupovali zprvu tak rychle, jak to dovolovaly síly starého koně, oživené dobrou nocí ve stáji, a stav silnice pokryté sněhem z předchozího dne. Venkované, jimž Sigognac a Tyran dali co proto, mohli znovu zaútočit ve větším počtu, a šlo o to, dostat se do takové vzdálenosti od městečka, aby jim to znemožnilo jakékoli pronásledování. Ujeli dobré dvě míle za naprostého mlčení, neboť smutný konec Fanfarónův ještě přidal pochmurné myšlenky k situaci i beztak truchlivé. Každý myslel na to, že jednoho krásného dne může i on být takhle pohřben u kraje cesty mezi mršinami a ponechán napospas fanatikům k zhanobení. Ten vůz, pokračující ve své cestě, symbolizoval život, který stále postupuje dopředu a nestará se o ty, kteří už nemohou dál a zůstanou umírající nebo mrtví ležet v příkopě. Jenomže ten symbol teď jasněji ukazoval svůj skrytý smysl a Blazius, kterého svrběl jazyk, začal na tento námět kázat s mnohými citáty, sentencemi a mravními naučeními, které mu jeho role pedanta vryly do paměti.

Tyran ho poslouchal bez jediného slova a se svraštělým obočím. Jeho úvahy se ubíraly jiným směrem; Blazius si povšiml jeho roztržitého výrazu a zeptal se ho, nač myslí.

„Myslím na Milona Krotónského," odpověděl Tyran, „který zabil vola ranou pěsti a za jediný den ho snědl. Takový výkon se mi líbí a cítím, že bych byl schopen ho zopakovat."

„Bohužel chybí ten vůl," vmísil se do hovoru Scapin.

„Ano," řekl Tyran, „mám jenom pěst . . . a žaludek. Jak šťastní jsou pštrosi, co se živí oblázky, střepinami, knoflíčky od kamaší, rukojeťmi nožů, přezkami od pásků a podobnými poživatinami, pro lidi nestravitelnými! V tomto okamžiku bych zhltl všechny divadelní dekorace. Mám pocit, že když jsem kopal jámu pro toho ubohého Fanfaróna, vykopal jsem si taky jámu v sobě, a ta je tak široká, dlouhá a hluboká, že ji nic nenaplní.

U starověkých národů bylo tuze moudře zařízeno, že se po pohřbech podávala hojná masitá jídla a vína co hrdlo ráčilo, pro větší slávu zesnulých a lepší zdraví živých. Rád bych v této chvíli provedl tento filozofický obřad jako dělaný k osušení slz."

„Jinými slovy bys chtěl jíst," řekl Blazius. „Ty Polyféme, ty lidožroute, ty Gargantuo, ty nenažranče, dělá se mi z tebe nanic."

„A ty bys zas docela rád pil," odpověděl Tyran. „Ty písku, ty houbo, ty měchu, ty trychtýři, ty bečko, ty násosko, ty vinný sude, probouzíš ve mně soucit."

„Jak sladké a užitečné by bylo splynutí obou těchto principů u stolu!" řekl Scapin smířlivě. „Tamhle při kraji cesty je mladý lesík báječně vhodný k zastávce. Mohli bychom tam s vozem zabočit, a jestli v něm ještě zbývají nějaké zásoby potravin, mohli bychom pojíst, jak se dá, za tím přírodním paravánem, chráněni před studeným větrem. Ta zastávka dá koni trochu času na odpočinek a nám umožní, abychom při chroustání kousku žvance pohovořili o rozhodnutích o budoucnosti naší tlupy, kterážto budoucnost mi připadá zatraceně zamračená."

„Zlatá slova, příteli Scapine," řekl Pedant. „Prozkoumám vnitřnosti naší mošny, která, žel, je splasklejší a plošší než měšec marnotratníka; pár zbytků po někdejších hodech: odřezky paštiky, kosti od šunky, slupky z uzenek a kůrky chleba. V truhle jsou ještě dvě nebo tři láhve vína, poslední ze smělého houfce. S tím se dá hlad a žízeň ne utišit, ale oklamat. Škoda, že půda tohoto nehostinného kraje není jako ta hlína, kterou si někteří američtí divoši nacpou břicho, když byl lov a rybolov neúspěšný!"

Zabočili s vozem z cesty, postavili ho do houštiny a vypřažený kůň začal pod sněhem hledat řídká stébla trávy, která uhryzával dlouhými žlutými zuby. Na volném prostranství roztáhli koberec. Herci se usadili kolem tohoto ubrusu improvizovaného po tureckém způsobu a Blazius na něj souměrně rozložil zbytky nalezené ve voze, jako by šlo o opravdovou hostinu.

„Jak krásně je to uspořádané!" zvolal Tyran, potěšený tou podívanou.

„Knížecí majordomus by neprostřel lépe. Blazie, i když jsi výborný Pedant, měl jsi ve skutečnosti být vrchním sklepmistrem."

„Však jsem míval tuto ctižádost, ale nepřízeň osudu mi ji nedovolila uskutečnit," řekl Blazius skromně. „Hlavně se, milánkové, nevrhněte na ty pokrmy hltavě. Žvýkejte pomalu a uvážlivě. Přidělím ostatně kaž-

dému jeho podíl, jako se to dělá na záchranném voru po ztroskotání lodi. Tobě, Tyrane, připadne tato šunková kost, na níž visí ještě kousek masa. Silnými zuby ji rozkousneš a filozoficky z ní dobudeš morek. Vám, dámy, tento spodek paštiky, v koutech pomazané nádivkou a upevněné zevnitř důkladnou vrstvou slaniny. Je to jídlo vybrané, chutné a výživné, že si člověk lepší nemůže přát. Vám, barone Sigognacu, tuhle špičku uzenky; jen dávejte pozor, abyste nespolkl provázek, kterým má ovázanou kůži jako měšec zavázaný šňůrkou. Ten je třeba schovat na večeři, protože oběd je jídlo těžko stravitelné, nadměrné a zbytečné, které škrtneme. Leandr, Scapin a já se spokojíme tímto ctihodným kusem sýra, zvrásnělým a vousatým jako poustevník v jeskyni. Pokud jde o chleba, ti, jimž bude připadat příliš tvrdý, budou mít možnost namočit si ho do vody a vytáhnout si z něho třísky na zhotovení párátek. Co se týče vína, každý má nárok na jeden pohárek, a jakožto sklepmistr vás prosím, abyste ho vypili do poslední kapky, aby nedošlo k ztrátě tekutiny."

Sigognac byl už dávno zvyklý na takovou více než španělskou střídmost a ve svém hradě Bídy nejednou pojedl tak, že by myši byly na rozpacích, kdyby měly po něm posbírat drobečky, protože myší byl on sám. Neubránil se však obdivu nad dobrou náladou a komickým zápalem Pedanta, který nacházel důvod k smíchu tam, kde by jiní naříkali a plakali jako malé děti. Znepokojovala ho jen Isabela. Mramorová bledost jí pokrývala tváře a mezi jednotlivými sousty jí zuby cvakaly jako kastaněty v horečném pohybu, který se marně snažila potlačit. Tenký oděv ji špatně chránil před ostrým chladem a Sigognac, sedící vedle ní, jí přes její protesty přehodil polovinu své pláštěnky přes ramena a přivinul ji k sobě blíž, aby jí předal trochu svého tělesného tepla. U tohoto krbu lásky se Isabela zahřála a na jejím nevinném obličeji rozkvetl zase slabý ruměnec.

Zatímco herci jedli, ozval se jakýsi dost podivný zvuk, kterému zprvu nevěnovali pozornost, neboť se domnívali, že ho působí vítr hvízdající mezi větvemi holých stromů v mlází. Po chvíli se však ten zvuk stal zřetelnější. Bylo to jakési ochraptělé a pronikavé chrčení, zároveň hloupé a vzteklé, a jeho původ bylo těžko rozpoznat.

Ženy projevily strach. „Co kdyby to byl had!" zvolala Serafína. „Umřela bych z toho, takový odpor ve mně vzbuzují ta strašná zvířata."

„Při této teplotě," řekl Leandr, „jsou hadi ztuhlí a spí ve svých děrách jako kusy dřeva."

„Leandr má pravdu," prohlásil Pedant, „musí to být něco jiného; asi nějaký lesní živočich, kterého naše přítomnost leká nebo obtěžuje. Nedejme se proto rušit v jídle."

Při tom hvízdání napjal Scapin své liščí ucho, které, ač zrudlé zimou, neztratilo nic na bystrosti, a jiskrným zrakem se zahleděl směrem, odkud zvuk přicházel. Stébla trávy praskala, jako když po nich přechází nějaké zvíře. Scapin dal hercům znamení, aby se nehýbali, a za chvíli se z houští vynořil nádherný houser s napjatým krkem a zdviženou hlavou a kolébal se s velebnou hloupostí na širokých blanitých nohách. Dvě husy, jeho manželky, ho důvěřivě a prostomyslně následovaly.

„Tady máme pečínku, která se sama nabízí k nabodnutí na rožeň," řekl Scapin polohlasně, „a kterou nám příhodně posílají nebesa, jež se slitovala nad naším krutým hladověním."

Prohnaný výtečník vstal a vzdálil se od ostatních, opisuje přitom polokruh tak lehkým krokem, že sníh pod jeho nohama ani nezavrzal. Houserova pozornost byla upřena na skupinu herců, a hleděl na ně s nedůvěrou smíšenou se zvědavostí; ve svém tupém ptačím mozku si nedovedl vysvětlit jejich přítomnost na místě obvykle tak opuštěném. Když herec, který měl zřejmě s takovým pytlačením zkušenosti, viděl, jak je pták zabrán do svých úvah, přiblížil se k němu zezadu a hodil mu na hlavu svou

pláštěnku tak hbitým, přesným a obratným pohybem, že celá ta akce trvala kratší dobu, než je třeba k jejímu popsání.

Jakmile byl pták přikrytý, vrhl se na něj a chytil ho za krk pod pláštěnkou, kterou by jinak dusící se zvíře bylo máváním křídel odhodilo. Scapin se v této pozici podobal obdivovanému starověkému sousoší, nazývanému *Chlapec s husou*. Za chvíli se zardoušený houser přestal zmítat. Hlava zplihle klesla na Scapinovu sevřenou pěst. Křídla už nemávala. Nohy obuté v oranžovém marokénu se s posledním záchvěvem natáhly. Bylo po něm. Ovdovělé husy, obávající se podobného osudu, žalostně zakejhaly smuteční projev a vrátily se do lesa.

„Výborně, Scapine, to byl podařený kousek," zvolal Tyran, „a vyrovná se všem těm, které provádíš na jevišti. Je těžší překvapit husy než všechny divadelní Geronty a Truffaldiny, neboť jsou od přírody velmi ostražité a stále ve střehu, jak vyplývá z dějin; z nich se dozvídáme, že kapitolské husy vycítily noční příchod Galů, a tak zachránily Řím. Tenhle velkolepý houser zachraňuje nás; jiným způsobem, pravda, ale i v něm se projevuje zásah prozřetelnosti."

Stará Leonarda ptákovi prořízla krk, aby vytekla krev, a oškubala ho. Zatímco se snažila co nejlépe odstranit peří, Blazius, Tyran a Leandr se vnořili do mlází, sbírali suché klestí, otřepávali z něho sníh a rovnali je na hromadu na suché místo. Scapin přiřezával nožem prut, který zbavoval kůry a který měl sloužit jako rožeň.

Do země zarazili dvě rozsochaté větve uříznuté nad vidlicí, jakožto podpěry a stojany. Na hrstce slámy z vozu rychle vykřesali oheň, který zakrátko vesele vzplál, zbarvil svými plameny housera nabodnutého na rožni a rozehřál oživujícím teplem společnost rozsazenou kolem dokola.

Scapin seděl skromně na svém místě, jak se sluší na hrdinu situace, klopil oči, tvářil se nasládle, a občas otočil housera, který nad žhavým dřívím nabýval zlatavé a na pohled velice lákavé barvy a šířil vůni tak chutnou, že by nad ní upadl do vytržení i onen Catalagirone, který z velkého města Paříže neobdivoval nic tolik jako traktéry v Husí ulici.

Tyran vstal a velkými kroky chodil sem a tam, aby se, jak říkal, ubránil pokušení vrhnout se na nehotovou pečeni a zhltnout ji i s rožněm. Blazius šel do vozu vyhledat v truhle velkou cínovou mísu, která sloužila při divadelních hostinách. Slavnostně na ni položili husu, z níž se při krájení vylila rudohnědá šťáva té nejlahodnější vůně.

Rozdělili pernatce na rovné díly a znovu se pustili do jídla. Tentokrát už to nebyla potrava klamná a chimérická. Jelikož hlad umlčuje svědomí, neměl nikdo námitky proti způsobu, jímž si Scapin počínal. Pedant si v přípravě jídel potrpěl na přesnost, a proto se omluvil, že nemá hořké pomeranče, které by pokrájel na plátky a položil pod husu, což je přísada, bez níž se obvykle nelze obejít, ale všichni mu tento kulinářský přestupek z celého srdce odpustili.

„Teď, když jsme se nasytili," řekl Tyran, otíraje si rukou vousy, „bylo by vhodné trochu zauvažovat nad tím, co budeme dělat. Na dně kapsáře mi zbývají sotva tři nebo čtyři pistoly, a můj úřad pokladníka se co nevidět stane sinekurou. Naše společnost ztratila dva cenné členy, Zerbinu a Fanfaróna; a nemůžeme ostatně hrát komedie uprostřed polí pro potěchu havranů, vran a strak. Tito ptáci by totiž nezaplatili vstupné, nemajíce peněz, leda snad straky, které prý kradou mince, klenoty, lžičky a pohárky. Nebylo by však moudré počítat s tímto druhem příjmů. S tím koněm z Apokalypsy, který dodělává u oje našeho vozu, se nemůžeme dostat do Poitiers dřív než za dva dny. To je značně tragické, protože do té doby nám hrozí, že pojdeme hlady nebo zimou někde na kraji příkopu. Pečené husy nevylézají z křoví každý den."

„Velice dobře jsi nám vyložil povahu nemoci," poznamenal Pedant, „ale neřekl jsi, jaký je na ni lék."

„Podle mého názoru," odpověděl Tyran, „bychom se měli zastavit v první vesnici, kterou potkáme. Polní práce skončily. Je doba dlouhých večerů. Jistě nám půjčí nějakou stodolu nebo chlév. Scapin bude před dveřmi lákat obecenstvo a slibovat vyjeveným křupanům neobyčejnou a báječnou podívanou za předpokladu, že budou mít možnost zaplatit vstupné v naturáliích. Kapoun, čtvrtka šunky nebo masa, džbán vína — to bude cena za první místa na lavičkách. Za místa v druhém pořadí budeme přijímat párek holubů, tucet vajec, svazek zeleniny, domácí chléb nebo jinou podobnou potravu. Sedláci jsou hamižní na peníze, ale ne na zásoby, které mají doma ve špíži a které je nic nestojí, neboť pocházejí od dobré matky přírody. Nenaplní nám to měšec, to je pravda, ale aspoň břicho, což je důležité, neboť na Gasteru závisí celé uspořádání a zdraví těla, jak moudře prohlašoval Menenius. Pak už nebude těžké dostat se do Poitiers, kde znám jednoho hostinského, který nám poskytne úvěr."

„Ale jaký kus budeme dávat," řekl Scapin, „v případě, že by se našla

vhodná vesnice? Máme značně nabouraný repertoár. Tragédie a tragikomedie by byly španělskou vesnicí pro tyhle venkovany, kteří nemají ani ponětí o dějinách nebo o bájích, a dokonce ani nerozumí krásnému francouzskému jazyku. Bylo by pro ně třeba zahrát nějakou veselou frašku, posypanou ne atickou solí jemného vtipu, ale solí hrubozrnnou a šedou, s mnoha výprasky holí, kopanci do zadku, směšnými pády a šaškovským vtipkováním po italsku. *Chvastounství kapitána Fanfaróna* by se bylo výborně hodilo. Bohužel Fanfarón dohrál a své tirády bude odříkávat už jen červům."

Když Scapin domluvil, Sigognac pokynul rukou, že chce slovo. Lehký ruměnec, poslední závan vehnaný od srdce do tváří šlechtickou pýchou, zbarvil jeho obličej, obvykle tak bledý i při ostrém bodání větru. Herci mlčky vyčkávali.

„I když nemám nadání nebohého Fanfaróna, mám aspoň jeho hubenost. Převezmu jeho roli a zastoupím ho, jak nejlépe budu umět. Jsem váš druh a chci jím být ve všem všudy. Proto také se stydím, že jsem s vámi sdílel dny, kdy vám přálo štěstí, a že jsem vám neužitečný, když se osud obrátil. Komu na světě ostatně záleží na rodu Sigognaců? Můj domov se rozpadá nad hrobem mých předků. Mé kdysi slavné jméno upadá v zapomnění a břečťan pokrývá můj erb nad pustým vchodem. Třeba jednoho dne ti tři čápi v mém znaku radostně zamávají stříbřitými křídly a život se štěstím se vrátí do té smutné barabizny, kde hynulo bez naděje mé mládí. Než se tak stane, vy, kteří jste mi podali ruku a vyvedli mě z té hrobky, přijměte mě upřímně mezi sebe jako jednoho z vás. Mé jméno už není Sigognac."

Isabela položila ruku baronovi na rámě, jako by ho chtěla přerušit; ale Sigognac si nevšímal dívčina prosebného výrazu a pokračoval:

„Svinuji svůj baronský titul a ukládám ho na dno cestovního vaku jako oděv, který už není v módě. Napříště mě jím neoslovujte. Uvidíme, zda v tomto převlečení mě neštěstí ještě pozná. Nastupuji tedy po Fanfarónovi a přijímám krycí jméno kapitán Fracasse!"

„Ať žije kapitán Fracasse!" zvolala celá tlupa na znamení souhlasu, „ať všude sklízí potlesk!"

Toto rozhodnutí, které herce zprvu překvapilo, nebylo tak náhlé, jak se zdálo. Sigognac o něm už dlouho uvažoval. Rděl se, že je příživníkem těch poctivých kočovných herců, kteří se s ním tak velkoryse dělí o své vlastní prostředky, a přitom mu nikdy nedávají najevo, že je na obtíž; a soudil, že

pro šlechtice je méně nedůstojné vystoupit na divadelní prkna a statečně si vydělávat svůj díl, než ho lenošsky přijímat jako almužnu nebo každodenní podporu. Napadla ho i myšlenka na návrat na hrad Sigognac, ale zavrhl ji jakožto zbabělou a hanebnou. Voják neopouští řady, když se ustupuje. Ostatně i kdyby mohl jít, byla by ho zadržela láska k Isabele; konečně také, třebaže nebyl náchylný k planému snění, představoval si v nejasných výhledech různá podivuhodná dobrodružství, náhody a vrtochy štěstěny, jichž by se musel vzdát, kdyby se zase zahrabal ve svém šlechtickém sídle.

Když byly věci takto dohodnuty, zapřáhli koně k vozu a znovu se vydali na cestu. Dobré jídlo společnost povzbudilo a všichni kromě Dueni a Serafíny, které nerady chodily pěšky, kráčeli za vozem, aby ulehčili ubohému koni. Isabela se opírala o Sigognacovo rámě a občas k němu obracela zjihlé oči, nepochybujíc, že rozhodnutí stát se hercem udělal z lásky k ní, ačkoli něco takového je v rozporu s pýchou šlechtice. Byla by mu to chtěla vytknout, ale neměla srdce kárat ho za ten důkaz oddanosti, v němž by mu byla zabránila, kdyby ho byla mohla předvídat; patřila totiž k ženám, které v lásce zapomínají na sebe a vidí jen milovaného. Po nějaké době pocítila trochu únavy, vylezla zase na vůz a schoulila se pod pokrývku vedle Dueni.

Po obou stranách silnice se do nedohledna táhla pustá zasněžená krajina; nikde ani stopy po městysi, vesnici nebo osadě.

„Naše představení mi začíná připadat dosti problematické," řekl Blazius, když se porozhlédl po obzoru. „Zdá se, že se diváci moc nehrnou, a tržba nasoleného vepřového, drůbeže a svazků cibule, jimiž nám Tyran popíchl apetyt, se mi zdá značně ohrožena. Nevidím kouř z jediného komínu. Kam okem dohlédnu, nikde ani jediná zatrachtilá kostelní věž neukazuje svého kohouta."

„Jen trpělivost, Blazie," odpověděl Tyran, „namačkaná obydlí kazí vzduch a je zdravé stavět vesnice daleko od sebe."

„Po této stránce se tedy zdejší lidé nemusí obávat epidemií, černého moru, úplavice, cholery ani zhoubných a opakovaných horeček, kterézto, jak praví lékaři, pocházejí z nakupení obyvatel na jednom místě. Obávám se, že bude-li to takhle pokračovat, nebude náš kapitán Fracasse tak honem debutovat."

Zatímco takhle hovořili, valem se stmívalo, a pod hustým závěsem olověných mraků byl na západě sotva patrný červenavý odlesk na místě slunce,

které již omrzelo osvětlovat zsinalou a chmurnou krajinu s černými tečkami havranů.

V ledovém větru sníh umrzl a třpytil se. Ubohý starý kůň postupoval už jen s krajním úsilím; na sebemenším svahu mu kopyta podklouzávala a marně napínal odřené nohy jako kolíky, marně dosedal na hubený zadek, váha vozu ho tlačila kupředu, třebaže Scapin šel vedle něho a přidržoval ho za uzdu. Přestože byla zima, stékal po hubených údech a vyzáblých žebrech pot, ušlehávaný třením postrojů v bílou pěnu. Plíce se mu vzdouvaly jako kovářské měchy. Namodralé oči se rozšiřovaly tajemným úděsem před jakousi přízračnou vidinou a chvílemi se pokoušel obrátit, jako by mu stála v cestě neviditelná překážka. Tělo se opile potácelo a naráželo do jedné a zase do druhé oje. Zdvihal hlavu s vyceněnými zuby a hned ji skláněl, jako by chtěl hryzat sníh. Nadešla jeho hodinka, umíral vstoje jako pravý statečný kůň. Konečně padl; ještě jednou slabě kopl bráně se proti smrti, potom se natáhl na bok a zůstal ležet.

Ženy poděšené náhlým otřesem, který je málem shodil na zem, začaly zoufale křičet. Herci jim přiběhli na pomoc a brzy je vyprostili. Leonarda a Serafína neutrpěly žádné zranění, ale Isabela prudkostí nárazu a leknutím omdlela a Sigognac ji nehybnou a v bezvědomí zdvihl do náruče, zatímco se Scapin shýbal a ohmatával uši koni, zploštěnému na zemi, jako by byl vystřižen z papíru.

„Je opravdu po něm," řekl Scapin sklesle, zvedaje hlavu. „Ucho je studené a ušní tepna už netepe."

„Tak to se budeme muset zapřáhnout do lan," zvolal žalostně Leandr," jako tažná zvířata nebo jako plavci vlekoucí loď, a táhnout si vůz sami. Prokleta budiž chvíle, kdy mě napadlo stát se hercem!"

„Teď je zrovna čas na nářky a lamentace!" křikl Tyran, rozmrzelý nad takovým nemístným naříkáním. „Uvažujme, co máme dělat, mužněji a jako lidé, které zvraty osudu nemohou překvapit, a především se podívejme, zda je naše hodná Isabela nějak vážně postižena; ale ne, není, už otvírá oči a nabývá vědomí, díky péči, kterou jí věnují Sigognac a paní Leonarda. Nuže, bude nutno rozdělit se na dvě skupiny. Jedna zůstane s ženami u vozu, druhá se vydá na obhlídku po kraji, aby našla pomoc. Nejsme Rusové, zvyklí na skythský mráz, abychom tu přenocovali až do rána se zadkem ve sněhu. Chybí nám na to kožešiny, a úsvit by nás tu našel zmrzlé a posypané jinovatkou jako kandované ovoce. Vy, kapitáne Fracassi,

Leandře, a ty, Scapine, jste z nás nejlehčí a máte nohy hbité jako Achilleus, syn Péleův; vzhůru! běžte jako hubené kočky a rychle nám přiveďte posilu. Blazius a já budeme dělat hlídku u zavazadel."

Tři určení muži se chystali jít, třebaže si od své výpravy neslibovali žádný velký úspěch, neboť noc byla tmavá jako ústí pece a dalo se postupovat jen podle odrazu sněhu. Jestliže však tma stírá předměty, zvýrazňuje zato světla; a najednou se začala při úpatí kopce v dosti velké vzdálenosti od silnice mihotat červenavá hvězdička.

„Hle," řekl Pedant, „totě záchranná hvězda, hvězda pozemská, stejně milá ztraceným cestovatelům, jako je Severka milá veslařům *in periculo maris*. Tato hvězda s dobrodějnými paprsky je svíčka nebo lampa za oknem; což předpokládá útulný a teplý pokoj, který je součástí domu obývaného civilizovanými lidskými bytostmi spíše než divokými Laistrygony. Jistě tam v krbu hoří jasný oheň a nad ohněm visí hrnec, v němž se vaří tučná polévka; ach, příjemná představa, nad níž si má fantazie olizuje vousiska a kterou v duchu zalévám dvěma třemi lahvinkami, vytaženými zpod otýpek a ověšenými po antickém způsobu pavučinami."

„Žvaníš, můj starý Blazie," řekl Tyran, „a jak ti pod lysou lebkou zima zmrazuje mozkovou hmotu, tančí ti před očima přeludy. Na tvém blouznění je však pravda to, že světlo značí obydlený dům. Tím se náš bitevní plán mění. Zamíříme všichni k tomu spásnému majáku. Není moc pravděpodobné, že by dnešní noci na této opuštěné silnici procházeli zloději, kteří by nám odcizili náš les, naše náměstí a náš salón. Vezměme si každý své svršky, nebude to tak těžké břemeno. Zítra se vrátíme pro vůz. Však začínám promrzávat a už vůbec necítím špičku nosu."

Herci se vydali na cestu. Isabela se opírala o Sigognacovo rámě, Leandr podpíral Serafínu, Scapin táhl Dueňu a předvoj tvořili Blazius s Tyranem. Zamířili přes pole rovnou za světlem, v čemž jim někdy překážely keře a příkopy, a bořili se do sněhu až po lýtka. Po mnohých pádech se konečně společnost octla před jakousi velikou budovou obklopenou dlouhou zdí, v níž byla vrata; pokud se dalo ve tmě soudit, vypadalo to jako statek. V černé zdi kreslila lampa světelný čtverec a ukazovala okénko, které ještě nemělo zavřené okenice.

Psi vycítili příchod cizích lidí: začali projevovat neklid a štěkat. V nočním tichu je bylo slyšet, jak za zdí pobíhají, skáčou a povykují. Do jejich štěkání se mísily mužské hlasy a kroky. Za chvíli byl vzhůru celý statek.

„Vy tu zůstaňte kousek opodál," řekl Pedant, „náš počet by třeba ty dobré lidi polekal a mohli by nás považovat za tlupu ničemů, kteří chtějí vpadnout do jejich poklidného domova. Já jsem starý a vypadám dobromyslně a bodře; proto zaklepu na dveře sám a začnu vyjednávat. Ze mne nikdo strach mít nebude."

Byla to moudrá rada a zařídili se podle ní. Blazius s ohnutým ukazováčkem zaklepal na dveře, které se pootevřely a pak otevřely dokořán. Načež z místa, kde stáli ve sněhu, spatřili herci podívanou poněkud těžko vysvětlitelnou a překvapující. Pedant a sedlák, který zdvihl lampu, aby posvítil do tváře muži, jenž ho takto vyrušil, začali po výměně několika slov, která herci nezaslechli, podivně gestikulovat a objímat se, jako se to dělá na divadle, když se lidé poznají.

Povzbuzeni tímto přivítáním, kterému sice nerozuměli, které však podle vřelé pantomimy považovali za příznivé a srdečné, přistoupili herci plaše blíž, tváříce se skromně a zkroušeně, jak se sluší na pocestné v nesnázích, kteří prosí o pohostinství.

„Hej, vy tam!" zvolal Pedant radostným hlasem, „pojďte a nebojte se; jsme tady u kolegy od divadla, u Thespidova miláčka, u oblíbence múzy Thálie, zkrátka u slavného Bellombra, jemuž kdysi tolik tleskal dvůr i město, nemluvě ani o venkově. Všichni znáte jeho vynikající slávu. Blahořečte náhodě, která nás zavedla právě sem do filozofického ústraní, kde tento divadelní hrdina odpočívá na vavřínech."

„Vstupte, dámy a pánové," řekl Bellombre, přistupuje k hercům s půvabnou dvorností muže, který ve svém venkovském oblečení nezapomněl na pěkné chování. „Studený noční vítr by mohl způsobit ochraptění vašich vzácných hlasových orgánů, a byť je můj příbytek sebeskromnější, bude vám tam lépe než venku."

Blaziovi společníci, jak si jistě dovedeme představit, se nedali pobízet a vešli do statku, nadšeni touto příhodou, na níž ostatně bylo mimořádné jen to, že k setkání došlo v tak příhodný okamžik. Blazius býval kdysi členem divadelní společnosti, k níž patřil Bellombre, a jelikož jejich role vylučovaly soupeření, vážili si jeden druhého a velmi se spřátelili dík společné zálibě v božské lahvince. Bellombre, který se dostal k divadlu po velmi pohnutém životě, od něho odešel, když po otcově smrti zdědil tento statek a k němu patřící hospodářské budovy. Jelikož role, které hrál, vyžadovaly mládí, nemrzelo ho, že se odporoučí, dřív než mu nutnost

odchodu vpíší na čelo vrásky. Myslelo se o něm, že je už dávno mrtev, a staří milovníci divadla na něj vzpomínali tak, že to mladým hercům až bralo odvahu.

Místnost, do které herci vešli, byla dost prostorná, a jak to ve většině statků bývalo zvykem, sloužila zároveň jako kuchyně i ložnice. Jednu stěnu zaujímal krb se širokým dymníkem, jehož plášť byl ozdoben nařaseným závěsem ze zažloutle zelenavého serže. Cihlový oblouk, který se klenul v začazené stěně, vyznačoval otvor pece, zavřený v této chvíli plechovou deskou. Na obrovských železných kozlíkách, do jejichž dutých polokoulí se mohly dávat misky s jídlem, praskavě hořela tři nebo čtyři mohutná polena, či spíše kmeny stromů. Záře tohoto krásného ohně osvětlovala místnost tak živým odrazem, že by světlo lampy bylo zbytečné; odlesky z ohniště vyhledávaly ve stínu lůžko gotického tvaru, pokojně spící za závěsy, klouzaly jako světelné nitky po zčernalých trámech na stropě, nohám stolu uprostřed místnosti dělaly dlouhé stíny bizarních tvarů a rozsvěcovaly neočekávaná světélka na výčnělcích nádobí a nářadí postaveného na příborníku nebo visícího na zdech.

V koutě u okna dvě nebo tři knihy na kulatém stolku z vyřezávaného dřeva svědčily o tom, že se z pána domu nestal úplný venkovan a že se za dlouhých zimních večerů zaměstnává četbou, vzpomínkou na dřívější povolání.

Celá divadelní společnost, zahřátá vlahým ovzduším a pohostinným přijetím, zakoušela hluboký pocit blaha. Na bledých tvářích a rtech popraskaných zimou se znovu objevila růžová barva života. V očích, před chvílí ještě bezvýrazných, zářila radost a naděje zas zdvihala hlavu. Onoho šilhavého, pajdavého a zlomyslného boha smůly, kterému říkají Guignon, konečně omrzelo pronásledovat kočovnou společnost; patrně ho usmířila Fanfarónova smrt a hodlal se tou hubenou obětí spokojit.

Bellombre zavolal čeledíny a ti prostřeli na stůl talíře a bachraté korbele, k velkému nadšení Blazia, jehož věčná žízeň neutuchala ani v nočních hodinách.

„Vidíš," řekl Tyranovi, „jak logicky odvozené byly mé předpovědi o tom červeném světýlku. Nebyly to ani přeludy ani fantazie. Hustá pára ve vírech stoupá z polévky hojně opatřené zelím, ředkví a jinou zeleninou. Červené a čiré víno, přinesené z chladna, se třpytí ve džbánu a má čepičku z růžové pěny. Oheň hoří tím jasněji, že je venku zima. A navíc ještě je

naším hostitelem velký, slavný, Bellombre, pro něhož není žádná chvála dost velká, ideál a král všech herců minulých, přítomných i budoucích, což říkám, aniž bych chtěl snižovat čímkoli nadání."

„Naše štěstí by bylo dokonalé, kdyby tu byl s námi ubohý Fanfarón," povzdychla Isabela.

„Copak se mu přihodilo zlého?" řekl Bellombre, který znal Fanfaróna z doslechu.

Tyran mu pověděl o tragické nehodě kapitána, jenž zůstal ve sněhu.

„Nebýt šťastného setkání s bývalým a laskavým kolegou, mohlo totéž potkat dnes v noci i nás," řekl Blazius. „Byli by nás našli zmrzlé jako plavce v temnotách a mrazech kimerských."

„To by byla bývala škoda," prohlásil galantně Bellombre a vrhl obdivný pohled na Isabelu a Serafínu; „ale pod žhavým pohledem těchto mladých bohyní by byl bezpochyby roztál sníh a příroda rozmrzla."

„Připisujete našim očím příliš velkou moc," odpověděla Serafína, „vždyť by nebyly v té pochmurné a ledové tmě ani schopny rozehřát něčí srdce. Slzy chladu by byly uhasily plameny lásky."

Při večeři pověděl Blazius Bellombrovi, v jaké situaci se společnost octla. Bellombra to nikterak nepřekvapilo.

„Divadelní štěstěna je ještě ženštější a rozmarnější než štěstěna společenská," odpověděl; „kolo se jí točí tak rychle, že se na něm udrží sotva pár okamžiků. Ale i když často z kola spadne, hbitou a lehkou nohou se na ně znovu vyšvihne a brzy zase už udržuje rovnováhu. Zítra pošlu tažné koně pro váš vůz a ve stodole postavíme divadlo. Nedaleko tohoto statku je dosti velké městečko, které nám dodá diváky. Nepostačí-li představení, mám ve starém koženém měšci schovaných pár pistolů lepšího zrna, než jsou divadelní žetony; a při Apollónovi! nenechám svého starého Blazia a jeho přátele v nouzi."

„Vidím," řekl Pedant, „že jsi pořád ten velkodušný Bellombre a že jsi při svých venkovských a bukolických činnostech vůbec nezakrněl."

„Ne," odpověděl Bellombre, „ani při vzdělávání svých polí nenechávám mozek ležet ladem; tady u krbu, s nohama na kozlíkách, se znovu začítám do starých autorů, a listuji v hrách dnešních krasoduchů, pokud je v tomto svém vyhnanství seženu. Pro zábavu studuji role, které se pro mě hodí, a pozoruji, že jsem býval jen velký ješitník v dobách, kdy mi diváci tleskali, protože jsem měl zvučný hlas, elegantní držení a pěkná lýtka. Tehdy jsem

neměl o svém umění ani ponětí a bezmyšlenkovitě jsem se vším prodíral, jako když vrána shazuje ořechy. Za svůj úspěch jsem vděčil hlouposti obecenstva."

„Jedině veliký Bellombre smí takhle o sobě mluvit," řekl Tyran dvorně.

„Umění je dlouhé, život krátký," pokračoval bývalý herec, „hlavně u herce, který musí své představy vyjadřovat vlastní osobou. Začínal jsem být dobrý, ale zároveň mi rostlo břicho, což je směšné v mých rolích krásného zachmuřeného hrdiny a tragického milovníka. Nechtěl jsem čekat, až mě dva divadelní sluhové budou muset zvedat, když mě role donutí, abych před princeznou padl na kolena a vyjevil jí svou lásku s astmatickým škytnutím a s koulením slzavých očí. Chopil jsem se příležitosti, když mi připadlo toto dědictví, a zanechal jsem divadla v plné slávě, neboť jsem nechtěl napodobit ty umíněnce, kteří se dávají vyhnat z divadelních prken s vydatnou pomocí ohryzků, pomerančových slupek a vajíček na tvrdo."

„Jednal jsi moudře, Bellombre," řekl Blazius, „třebaže tvůj odchod byl předčasný a mohl jsi u divadla zůstat ještě deset let."

Bellombre, třebaže osmahlý pobytem na venkově, si opravdu zachoval velice pěkný vzhled; oči, zvyklé vyjadřovat vášně, mu v ohni rozhovoru jiskřily a nabývaly jasu. Úhledně vykrojené a široké nosní dírky se zachvívaly. Když pootevřel rty, objevily se zuby, na něž by byla pyšná i koketní dáma. Brada s důlkem se hrdě zdvihala; bohaté vlasy, v nichž se třpytilo několik řídkých stříbrných vláken, se mu vlnily v hustých kadeřích až na ramena. Byl to dosud velmi pohledný muž.

Blazius a Tyran popíjeli dál v Bellombrově společnosti. Herečky odešly do pokoje, kde sluhové roztopili velký oheň. Sigognac, Leandr a Scapin se uložili v koutku stáje na čerstvou slámu, dobře chráněni před zimou dechem zvířat a chlupatými koňskými houněmi.

Zatímco jedni popíjejí a druzí spí, vraťme se k opuštěnému vozu a podívejme se, co se tam děje.

Kůň stále ležel mezi dvojitou ojí. Jenomže teď měl nohy ztuhlé jako kůly a hlava ležela naplocho na zemi mezi prameny hřívy, na níž ve studeném nočním větru zmrzl pot do ledových krystalků. Důlek, v němž spočívalo skelné oko, byl čím dál hlubší a hubená tvář vypadala, jako by ji někdo rozpitval.

Začínalo se rozednívat; zimní slunce ukázalo polovinu svého olovnatě

bílého kotouče mezi dvěma dlouhými pruhy mraků a rozlévalo bledé světlo na zsinalý kraj, kde se ve smutečně černých liniích rýsovaly kostry stromů. V bělostném sněhu poskakovalo několik havranů, kteří se, vedeni čichem, opatrně blížili k mrtvému zvířeti; báli se nebezpečí, léčky nebo pasti, neboť je znepokojovala nehybná a temná masa vozu, a svou krákavou řečí si říkali, že ta věc by mohla skrývat číhajícího lovce, pro něhož by havran v polévce nebyl k zahození. Poskakovali dopředu, pobízeni horečnou žádostí; couvali zpátky, hnáni strachem, a prováděli tak jakýsi bizarní tanec. Jeden statečnější se odpoutal od hejna, dvakrát třikrát zamával těžkými křídly, vzlétl nad zem a snesl se na koňovu hlavu. Natahoval už zobák, aby vyklovl mrtvole oči, najednou se však zarazil, načepýřil peří a zřejmě poslouchal.

V dálce na silnici skřípěl sníh pod těžkým krokem, a tento zvuk, který by možná lidské ucho nezaslechlo, zazněl zřetelně bystrému sluchu havrana. Nebezpečí nebylo bezprostřední a černý pták neopustil své místo, ale zůstal ve střehu. Krok se přibližoval a po chvíli se v ranní mlze objevil obrys muže, který něco nesl. Havran považoval za moudřejší ustoupit a vzlétl s dlouhým zakrákáním, kterým varoval své druhy před nebezpečím.

Celé hejno odletělo s pronikavým a drsným skřehotáním na blízké stromy. Muž došel až k vozu a udiven, že uprostřed cesty nalézá vůz bez majitele a u něho zapřažené zvíře, jehož hlavní vadou, jako u Rolandovy kobyly, je to, že je mrtvé, zastavil se a opatrně, nenápadně se rozhlížel.

Aby mohl věc lépe prozkoumat, složil své břemeno na zem. Břemeno samo stálo a dokonce samo vykročilo, neboť to bylo asi dvanáctileté děvčátko, které pod dlouhým pláštěm halícím je od hlavy k patě a s hlavou skloněnou na mužově rameni mohlo vypadat jako cestovní vak nebo dvojdílná mošna. Pod záhybem látky, která jí přikrývala hlavu, zářily temným žárem černé horečné oči, oči úplně stejné jako Chiquitiny. Temný stín jejího krku ozařovala několika světelnými body šňůra perel, a jako kontrast k tomuto pokusu o přepych se jí kolem bosých nohou kroutily hadříky svinuté jako provázky.

Byla to opravdu Chiquita, a její společník nebyl nikdo jiný než Agostin, loupežník s hastroši: omrzelo ho provozovat své ušlechtilé řemeslo na pustých silnicích a mířil do Paříže, kde každé nadání dojde uplatnění; a jako všechny dravé a loupeživé šelmy se ve dne skrýval a v noci putoval. Dívka, zmožená únavou a zimou, nemohla přes svou neohroženost jít dál,

a Agostin, hledaje jakýkoli úkryt, ji nesl jako Homér nebo Belisarius nesli své průvodce, jen s tím rozdílem, že Agostin nebyl slepý a naopak měl oči jako rys, kteréžto zvíře podle Plinia Staršího vidí předměty skrz zeď.

„Co má tohle znamenat?“ řekl Agostin Chiquitě, „obyčejně my zastavujeme vozy, a tentokrát vůz zastavuje nás; dejme si pozor, aby nebyl plný cestujících, kteří na nás budou chtít peníze nebo život.“

„Nikdo tu není,“ řekla Chiquita, která strčila hlavu pod plachtu.

„Třeba tam bude aspoň něco,“ pokračoval bandita; „prohlédneme si to.“ Hrábl si do záhybů pásu a vytáhl ocílku, křemen a hubku; když zažehl oheň, rozsvítil zlodějskou svítilnu, kterou vždycky nosil s sebou k svým nočním dobrodružstvím, neboť temný vnitřek vozu ještě neosvětlovalo denní světlo. Chiquita zapomínajíc při vyhlídce na kořist na svou únavu vlezla dovnitř a zamířila světelný proud na balíky, kterých tam bylo plno; neviděla však nic než stará pomalovaná plátna, několik rekvizit z lepenky a nějaké bezcenné hadry.

„Hledej dobře, Chiquito milá,“ říkal lupič, který venku hlídal, „prošacuj kapsy a mošny zavěšené na žebřinách.“

„Není tu nic, naprosto nic, co by stálo za sebrání. Ale ano, přece: tady je pytlík, který kovově cinká.“

„Rychle mi ho podej a nasviť mi sem svítilnou, abych si prohlédl, co jsme našli,“ řekl Agostin. „U Luciferových rohů a ohonu! Máme smůlu! Doufal jsem, že to budou mince dobrého zrna, a jsou to jen napodobeniny z mědi a zlaceného olova. Využijme přinejmenším náhody tak, že si tu trochu odpočineme chráněni před ledovým větrem plachtou žebřiňáku. Tvé ubohé zakrvácené nožky už tě nemohou unést, jak je ta cesta těžká a dlouhá. Lehneš si pod plachty a hodinku dvě se prospíš. Já budu mezitím hlídat, a kdyby se naskytl důvod k poplachu, budeme rychle připraveni.“

Chiquita se schoulila vzadu ve voze, jak nejlépe to šlo, a přitáhla si na sebe staré kulisy, aby se trochu zahřála; za chvíli usnula. Agostin zůstal vpředu, otevřenou *navaju* měl vedle sebe na dosah ruky a prohlížel si okolí dlouhým pohledem lupiče, jemuž neunikne žádný podezřelý předmět.

V pusté krajině panovalo nejhlubší ticho. Na svahu vzdálených kopců se vynořovaly sněhové skvrny a třpytily se v bledých paprscích úsvitu jako bílé přízraky nebo jako mramorové pomníky na hřbitově. Všechno si však zachovávalo nanejvýš uklidňující nehybnost. Agostin cítil, že na něj, navzdory jeho železné vůli a železné konstituci jde spánek. Několikrát se mu

zavřela víčka a on je odhodlaně zase otevřel; předměty se mu začínaly rozmazávat mezi řasami a ztrácel pojem o věcech, když tu najednou mezi nesouvislým snem měl pocit, že mu na tvář dýchá něco vlhkého a vlažného. Probudil se; a když otevřel oči, setkal se jeho pohled s dvěma fosforeskujícími zřítelnicemi.

„Vlci se navzájem nepožírají, kamaráde," zašeptal bandita, „nemáš v čelisti dost zubů, abys mě kousl."

A pohybem rychlejším než myšlenka chytil zvíře levou rukou za hrdlo, zatímco pravice uchopila *navaju* a vrazila mu ji do srdce až po rukojeť.

Přes své vítězství Agostin usoudil, že to není dobré místo, a probudil Chiquitu; při pohledu na mrtvého vlka ležícího na silnici neprojevila strach.

„Bude lépe, když půjdeme dál," řekl bandita. „Ta mršina přitahuje vlky; když leží sníh, jsou posedlí hlady, protože nenalézají nic k žrádlu. Jistě bych jich pár zabil, jako tady toho; ale mohou přijít v celých smečkách, a kdybych usnul, nebylo by mi příjemné probudit se v žaludku ‚masožravé šelmy'. Až by spořádali mne, schlamstli by na posezení i tebe, beruško;

máš křehké kosti. Tak tedy vstávej, a rychle odsud zmizme. Seběhnou se k mršině a ta je zaměstná. Teď už budeš moci jít sama, viď?"

„Ano," odpověděla Chiquita, která nebyla zhýčkaná a vychovaná v bavlnce, „to krátké zdřímnutí mi vrátilo sílu. Chudáku Agostine, už mě nebudeš muset nést jako obtížný balík. A ostatně, až mi nohy vypovědí službu," dodala s divokou energií, „prořízni mi svým velkým nožem krk a hoď mě do příkopu; poděkuji ti za to."

Lupič a dívenka se rychlým krokem vzdalovali a za několik minut zmizeli ve stínu. Jejich odchod uklidnil havrany: vzlétli z blízkých stromů, snesli se na zdechlou herku a započali svou mrchožroutskou hostinu. Po chvíli se objevili dva nebo tři vlci, aby se přiživili na těch bezplatných hodech, a nijak je neudivilo mávání křídel, krákání a klování černých soustolovníků. Čtyřnožci i pernatci pracovali tak usilovně, že za pár hodin kůň, obraný až na kost, ležel v ranním světle jako kostra, vypreparovaná zvěrolékařskými chirurgy. Zůstal z něho jen ocas a kopyta.

Když už stálo slunce vysoko, přišel Tyran s čeledínem ze statku pro vůz. Nohou narazil na mrtvého a napůl sežraného vlka a mezi ojemi pod postrojem, kterého se tesáky ani zobany nedotkly, viděl kostru ubohého tahouna. Z váčku s žetony se falešné mince rozkutálely po silnici a na sněhu byly vidět pečlivě odlité stopy nohou, velkých a malých, které vedly k vozu a zase se od něho vzdalovaly.

„Zdá se," řekl Tyran, „že Thespidova kára tu měla v noci návštěvníky nejednoho druhu. Šťastná náhoda, která nás donutila přerušit naši divadelní odyseu! Budiž stonásobně požehnaná! Díky jí jsme se vyhnuli vlkům dvounohým i vlkům čtyřnohým, o nic méně nebezpečným, ba nebezpečnějším. Jak by si byli pochutnali na křehkém mase našich slečinek, Isabely a Serafíny, nemluvě ani o naší tuhé kůži!"

Zatímco Tyran si pro sebe pronášel tyto úvahy, Bellombrův čeledín vyprošťoval vůz a zapřahal do něho koně, kterého s sebou přivedl, třebaže zvíře frkalo strachy při hrůzném pohledu na kostru a nad dravčím pachem vlka, jehož krev třísnila sníh.

Vůz zavezli na dvůr statku pod kolnu. Nic nechybělo, a dokonce tam bylo něco navíc: malý nůž, takový, jaké se vyrábějí v Albaceite, který vypadl Chiquitě během jejího krátkého spánku z kapsy a který nesl na ostré čepeli tuto výhružnou španělskou průpovídku:

Cuando está víbora pica,
*No hay remedio en la botica.**

Tento tajuplný nález vrtal Tyranovi hlavou a Isabela se nad ním zasnila; byla totiž trochu pověrčivá a ráda si vykládala jako dobré nebo špatné znamení drobné příhody, kterých si druzí nevšimli nebo které pokládali za bezvýznamné. Mladá žena mluvila španělsky jako v té době všichni, kdo měli určité vzdělání, a neunikl jí znepokojivý smysl nápisu.

Scapin odešel do městečka ve svém krásném růžovobíle pruhovaném kostýmu, s velkým vroubkovaným a pěkně do varhánků sežehleným okružím, baret naražený do čela, pláštěnku přes rameno: vypadal nádherně a vítězoslavně. Šel a odstrkával buben kolenem, rytmickým a mechanickým pohybem, který v sobě měl cosi vojenského; a než se dal k divadlu, Scapin opravdu vojákem byl. Když došel na náměstí před kostelem, už v doprovodu několika kluků, ohromených jeho podivným ustrojením, narazil si pevněji baret, vypjal hruď a spustil paličky na oslí kůži: zabubnoval tak prudce, tak velkolepě a tak naléhavě, že by to probudilo mrtvé právě tak jako trubky Posledního soudu. Představte si tedy, jak zapůsobil na živé. Všechna okna, všechny dveře se otevřely, jako by je spustilo jediné péro. Objevily se v nich ovinuté hlavy a hleděly se zvědavým úžasem na náměstí. Buben zaduněl podruhé rachotivě jako rány z mušket, vážně jako hrom, a všechny domy se vyprázdnily; zůstali v nich jenom nemocní upoutaní na lůžko a ženy pracující k porodu. Za několik okamžiků se shromáždilo celé městečko a vytvořilo široký kruh okolo Scapina. Aby své obecenstvo upoutal, zabubnoval vykutálený brach ještě několikrát tak živě, přesně a hbitě, že paličky při tom rychlém víření mizely, ačkoli se zdálo, že se zápěstí ani nehýbá. Jakmile viděl, že do široka otevřená ústa těch dobrých lidiček nabyla tvaru písmene O, který je podle malířských mistrů vrcholným výrazem překvapení, zčista jasna své rachocení zarazil; potom po krátkém tichu začal ječivým hlasem, jehož intonace fantasticky obměňoval, odříkávat tento okázalý a fraškovitý projev:

„Dnes večer, jedinečná příležitost! Velkolepá podívaná! Mimořádné představení! Slavní herci kočovné společnosti, vedené mistrem Herodem, kteří měli tu čest hrát před korunovanými hlavami a knížaty z královské

* Když uštkne tato zmije,
každý lék zbytečný je.

krve, projíždějí tímto krajem a uspořádají jedno jediné představení — neboť jsou očekáváni v Paříži, kde si je přeje vidět Dvůr — báječně zábavné a komické hry zvané *Chvastounství kapitána Fracasse*! S novými kostýmy, s nevídanými jevištními hříčkami a pořádnými výprasky holí, zábava nad zábavu! Po skončení představení zatančí slečna Serafína maurský tanec, jakož i tance francouzské, s poskoky a figurami podle nejnovější módy, přičemž se bude sama doprovázet na baskický bubínek, na který hraje lépe než kterákoli španělská *gitana*. Bude to velepříjemná podívaná. Představení se koná ve stodole mistra Bellombra, k tomu účelu upravené, v hojném počtu opatřené lavičkami a dobře osvětlené. Jelikož hrajeme spíš pro slávu než pro zisk, je možno platit vstupné nejen mincemi, ale také potravinami a zásobami k snědku, což má usnadnit přístup těm, kteří by neměli peníze. Řekněte to ostatním.“

Když proslov dokončil, zabubnoval Scapin na závěr tak divoce, že se otřásala kostelní okna v olověném rámování a že se několik psů s vytím rozběhlo pryč; poděsilo je to víc, než kdyby jim někdo přivázal na ocas měděnou pánvičku.

Na statku herci s pomocí Bellombra a jeho čeledínů udělali už kus práce. Vzadu ve stodole prkna položená na sudech tvořila jeviště. Tři čtyři lavice vypůjčené v hospodě zastávaly úlohu sedadel; ale při té ceně nebylo možno žádat, aby byla vycpaná a pokrytá sametem. O výzdobu stropu se postarali pavouci přadláci a široké růžice jejich pavučin visely od jednoho trámu k druhému.

Který třeba i dvorní čalouník by vyrobil závěs jemnější, křehčí, a pečlivěji vypracovaný, i kdyby použil čínského hedvábí? Tyto visící pavučiny se podobaly korouhvím s erby, jaké vídáme ve shromážděních rytířských a královských šiků. Ušlechtilá podívaná pro toho, kdo by se byl v duchu mohl těšit tímto srovnáním.

Volové a krávy, kterým dali čistou podestýlku, se podivovali tomu nezvyklému zmatku; často odvraceli hlavu od jeslí a vrhali dlouhé pohledy na jeviště, kde se herci živě pohybovali a opakovali celý kus, aby Sigognacovi předvedli vstupy a odchody.

„Mé první kroky na jevišti,“ zasmál se baron, „sledují coby diváci telata a krávy. Kdybych byl ješitný, muselo by to mou ješitností pořádně otřást.“

„Však to není naposled, co budete mít takové obecenstvo,“ řekl Bellombre. „V hledišti se vždycky najdou hlupáci a manželé.“

Na nováčka nehrál Sigognac tak špatně a všichni cítili, že se brzy zaučí. Měl zvučný hlas, dobrou paměť a k představivosti přistupovala dostatečná sečtělost, aby dovedl k roli přidat podle okolností improvizovanou repliku, která do hry vnáší živost. Větší potíže mu působila pantomima, v níž se nešetřilo ranami holí; jeho hrdost se bouřila, třebaže hole byly jen cupaninou vycpané sešité pruhy pomalovaného plátna. Spoluherci ho s ohledem na jeho urozenost šetřili, jak mohli; on se však přesto bezděky zlobil, a dělal strašné grimasy, hrozivě vraštil obočí a vrhal nevraživé pohledy.

Potom si najednou vzpomněl na povahu své role a začal se zase tvářit zbaběle a polekaně.

Bellombre, který ho pozoroval s pozorností a postřehem starého zkušeného mistra, na něj ze svého místa zavolal: „Nesnažte se potlačovat svá přirozená hnutí; jsou velmi dobrá a vytvoří nový typ vychloubačného vojáka. Až přestanete pociťovat ty výbuchy vzteku a zuřivé rozhořčení, předstírejte je. Fracasse, což je postava, kterou máte vytvořit (neboť ten, kdo jde za někým jiným, bývá vždycky jenom druhý), by opravdu rád byl statečný; má rád odvahu, neohrožení lidé se mu líbí a zlobí se na sebe, že má strach. Dokud je nebezpečí daleko, sní o samých hrdinských činech, o nadlidských a úžasných dobrodružstvích; jakmile však začíná jít do tuhého, vykreslí mu příliš živá fantazie bolestivá zranění, beznosou tvář smrti, a je po odvaze; nejdřív se při pomyšlení, že se má nechat bít, vzpouzí a zlost mu hýbe žlučí; ale první rána podlomí jeho odhodlání. Tenhle způsob je lepší než vrávorat, poulit oči a dělat všelijaké grimasy, spíše opičí než lidské, čímž si špatní herci vynucují smích obecenstva na úkor umění."

Sigognac se řídil Bellombrovými radami a přizpůsobil svou hru tomuto pojetí, takže mu herci zatleskali a předpověděli úspěch.

Představení se mělo konat ve čtyři hodiny odpoledne. Hodinu předtím se Sigognac oblékl do Fanfarónova kostýmu, který Leonarda rozšířila tím, že povolila záložky, které si postupně vyžádalo nebožtíkovo hubnutí.

Když na sebe baron navlékal ty odložené šaty, pomyslel si, že by bylo jistě záslužnější odít brnění a buvolí kůži jako jeho předkové, než se takhle po komediantsku převlékat za falešného hrdinu, když ve skutečnosti je opravdu statečný muž, schopný vykonat neohrožené a hrdinské skutky; ale k těmto nepříjemným krajnostem ho dohnala nepřízeň osudu a v daném okamžiku neměl jiný prostředek k obživě.

Lid už se shromažďoval a tísnil ve stodole. Několik svítilen zavěšených na trámcích krovu vrhalo červenavé světlo na všechny ty hnědé, plavé, šedivějící hlavy, mezi nimiž se vyjímalo pár bílých ženských čepců.

Další svítilny stály místo svíček na kraji jeviště — bylo totiž třeba dávat pozor, aby nemohlo chytnout seno a sláma.

Hra začala a obecenstvo ji pozorně sledovalo. Pozadí jeviště nebylo osvětlené, a tak se za herci vytvářely velké prapodivné stíny, které jako by celou hru parodovaly a napodobovaly všechny pohyby fantastickým, hadím způsobem; avšak naivní diváci tento groteskní detail nepostřehli, neboť byli plně zaujati dějem komedie a hrou jednotlivých postav, neboť je považovali za skutečné.

Několik kravek, které hluk nenechal spát, hledělo na jeviště těma velkýma očima, v nichž řecký básník Homér našel inspiraci pro přívlastek opěvující krásu bohyně Héry, a dokonce v jednom zajímavém okamžiku nějaké tele žalostně zabučelo, což sice nenarušilo silně prožívanou iluzi těch bodrých venkovanů, ale málem nahlas rozesmálo herce na jevišti.

Kapitánu Fracassovi několikrát zatleskali; hrál totiž svou úlohu velice dobře, neboť před tímto lidovým obecenstvem nepociťoval vzrušení, které by se ho bylo zmocnilo před diváky rafinovanějšími a vzdělanějšími. Byl si ostatně jist, že ho mezi těmi lidmi nikdo nezná. Také ostatním hercům zatleskaly na správných místech mozolnaté ruce, které se nijak nešetřily, a jak řekl Bellombre, projevili diváci velké pochopení.

Serafína předvedla svůj maurský tanec s hrdou smyslností, vyzývavě se prohýbala, prováděla svižné poskoky a hbitá přešlápnutí a různé figury, které by byly nadchly i urozené obecenstvo. Zejména byla rozkošná, když třepala nad hlavou baskickým bubínkem a rozezvučela jeho měděné destičky nebo když palcem drnkala do hnědé kůže a vyluzovala z ní temné dunění právě tak dovedně, jako profesionální *panderera*.

Mezitím se staré portréty předků na stěnách zchátralého sigognackého sídla tvářily mrzutěji a odpudivěji než obyčejně. Válečníci vzdychali tak, že se jim zdvihaly železné náprsníky, a zádumčivě pokyvovali hlavou; vznešené vdovy se pohrdavě ušklíbaly nad varhánkovým okružím a tuhly ve svých kosticových živůtkách a krinolínách. Z jejich namalovaných rtů se ozýval tichý a pomalý hlas bez zabarvení, hlas stínu, který šeptal: „Ach, běda! Poslední ze Sigognaců zadal své důstojnosti."

V kuchyni smutně seděl Pierre mezi Belzebubem a Mirautem, kteří na

něj upírali dlouhé tázavé pohledy, a přemýšlel. Říkal si: „Kde teď asi je můj ubohý pán?“ A po snědé tváři starého služebníka stekla slza a starý pes ji slízl.

VIII VĚCI SE ZAMOTÁVAJÍ

Nazítří po představení si Bellombre vzal Blazia stranou, rozvázal šňůrky dlouhého koženého měšce a jako z rohu hojnosti si z něho vysypal do dlaní sto pěkných pistolů, které pak postavil do řádků k velkému obdivu Pedantovu, jenž zamyšleně pozoroval vystavený poklad a kroutil očima naplněnýma lačností po zlatě.

Jediným nádherným gestem Bellombre peníze shrábl a vložil je do dlaně starému příteli. „Jistě víš,“ řekl, „že tady ty mince nevystavuji na odiv proto, abych dráždil a provokoval tvou žádostivost na způsob Tantalových muk. Vezmi si ty peníze a nedělej si žádné výčitky. Dávám ti je, nebo ti je půjčuji, jestli se tvá hrdost ježí při pomyšlení, že bys měl přijmout dárek od starého kamaráda. Peníze jsou hybnou silou války, lásky a divadla. Ostatně tyto mince jsou vzhledem k své kulatosti určeny k tomu, aby se kutálely, a proto je nebaví stále ležet naplacato ve stínu tohoto váčku, kde by je nakonec pokrylo chmýří, rez a plesnivina. Já tady nic neutratím, neboť žiji po venkovsku a saji z prsu matky země, živitelky lidí. Proto mi tento obnos nebude nijak scházet.

Blazius nevěděl, co na ten proslov odpovědět, a tak vložil pistoly do kapsy a Bellombra srdečně objal. Nerovnoměrně zbarvené oko Pedantovo zářilo mezi pomrkávajícími víčky více než jindy. Světlo v něm se stápělo v slze, a jak se starý komediant snažil tu perlu vděčnosti zadržet, rozhýbalo se mu huňaté obočí těmi nejsměšnějšími pohyby. Hned se vraštilo vzhůru až skoro doprostřed čela mezi ustupujícími varhánkovitými vráskami, hned zas klesalo dolů, až téměř skrývalo pohled. Tyto posuny však nezabránily slze, aby nevytryskla a nekutálela se podél nosu zahřátého včerejšími úlitbami do třešňově rudého odstínu; odtud pak se vypařila.

Vítr smůly, který až dosud foukal na kočovnou společnost, se zřejmě opravdu obrátil. Tržba za představení přidaná k Bellombrovým pistolům vytvořila docela kulaťoučký obnos, neboť kromě potravin vybrali i určitý

počet mincí, takže Thespidova kára, předtím tak nuzná, byla teď tučně zásobená.

Štědrý Bellombre chtěl svou laskavost dovést až do konce a půjčil hercům dva silné tažné koně, pěkně vystrojené, v pomalovaných chomoutech a s rolničkami, které tuze příjemně cinkaly při pevném a pravidelném kroku těch hodných zvířat.

Naši zotavení a svěží herci tedy vstoupili do Poitiers ne snad s takovou nádherou jako Alexandr do Babylónu, ale přece jen dost velkolepě. Čeledín, který se měl vrátit s koňmi domů, šel vedle nich a zpomaloval jejich spěch, neboť zvířata cítila už zdálky teplou vůni stáje a přidávala do kroku. Klikatými ulicemi města na hrbolatém dláždění rachotila kola, řinčely podkovy, a ten veselý hřmot přilákal lidi k oknům a před vrata hostince; tam vozka dovádivě a hlučně zapráskal bičem, aby jim přišli otevřít, a koně na to odpověděli prudkým škubáním, které rozehrálo celou zvonkohru jejich rolniček.

Nijak se to nepodobovalo žalostnému, ubohému a pokradmému způsobu, jakým předtím herci vstupovali do těch nejnevlídnějších krčem. Však také hostinský od *Znaku Francie* podle toho vítězoslavného povyku pochopil, že nově příchozí mají peníze, a běžel jim sám otevřít vrata dokořán.

Hostinec *U znaku Francie* byl nejkrásnější z celého Poitiers a zastavovali se tam rádi urození a bohatí cestující. Dvůr, kam vůz zajel, vypadal velice pěkně. Obklopovaly ho čisté budovy, podél jejichž čtyř průčelí se táhla krytá pavlač či chodba, spočívající na železných podpěrách — toto uspořádání umožňovalo přístup do pokojů s okny do ulice a usnadňovalo personálu službu. Na konci dvora byl průjezd k hospodářským budovám, kuchyním, stájím a kůlnám.

Všude tu panovalo ovzduší blahobytu. Zdi, nedávno omítnuté, lahodily oku; na dřevěných schodech a zábradlí pavlačí nebylo ani smítko prachu. Nové jasně červené prejzy, v jejichž žlábcích se ještě uchovaly tenké proužky sněhu, se vesele leskly v zimním slunci. Z komínů jako dobrá předzvěst spirálovitě stoupaly proužky kouře. Dole u schodiště stál s čapkou v ruce rozložitý a tělnatý hostinský; tři záhyby jeho podbradku hlásaly slávu zdejší kuchyně, a sklepu zase vzdávala čest pěkná tmavě rudá barva jeho pleti v obličeji, který vypadal jako pomazaný ostružinami, jako maska bodrého opilce Siléna, jehož žákem byl sám Bakchus. Úsměv saha-

jící od ucha k uchu mu nadouval tučné tváře a zmenšoval vychytralá očka, jejichž vnější koutek mizel ve vějířku šibalských vrásek. Byl tak svěží, tak tučný, tak růžovoučkový, tak chutný na pohled, že v člověku vzbuzoval přání napíchnout ho na rožeň a sníst ho politého vlastní šťávou.

Když uviděl Tyrana, kterého už dávno znal jako dobrého zákazníka, veselá nálada se mu ještě zlepšila, protože herci přitahují hosty a mladíci z města utrácejí za zákusky, hostiny, večeře a jiná pohoštění, na něž zvou dámy od divadla, aby si získali přízeň těch krasavic za pomoci pamlsků, jemných vín, mandlí v cukrové polevě a podobných lahůdek.

„Jaká dobrá náhoda vás přivádí, pane Herode?" řekl hostinský. „Už jsme vás *U znaku Francie* dávno neviděli."

„Máte pravdu," odpověděl Tyran, „ale nemůžeme naše opičárny opakovat moc často na jednom místě. Diváci by nakonec znali všechny naše triky a prováděli by je sami. Trocha nepřítomnosti bývá užitečná. Co je zapomenuté, je jako nové. Je teď v Poitiers hodně šlechty?"

„Ano, pane Herode, lovy skončily a páni nevědí, co mají dělat. Nedá se pořád jen jíst a pít. Budete mít početné obecenstvo."

„Pak tedy," řekl Tyran, „dejte přinést klíče od sedmi či osmi pokojů, dejte stáhnout z roštu tři čtyři kapouny a vytáhnout zpod otýpek tucet lahví toho vínečka, však víte kterého; a rozhlaste po městě, že slavná společnost mistra Heroda zavítala do hostince *U znaku Francie* s novým repertoárem a že hodlá uspořádat několik představení."

Zatímco spolu Tyran a hostinský takto rozmlouvali, vystoupili herci z vozu. Sluhové se zmocnili jejich zavazadel a odnesli je do určených pokojů. Isabelin pokoj byl poněkud stranou od ostatních, protože ty bližší byly obsazené. Stydlivé mladé ženě nebyla ta odlehlost nemilá, protože ji někdy uvádělo do rozpaků těsné bohémské spolužití, k němuž nutí herce kočovný život.

Zakrátko díky vyřídilce mistra Bilota vědělo celé město, že přijeli herci a že budou hrát kusy největších soudobých krasoduchů tak pěkně, jako se hrají v Paříži, ne-li lépe. Šviháci a elegáni se vyptávali na krásu hereček a kroutili si špičky knírů s chlubným a zcela směšně ješitným výrazem. Bilot jim dával zdrženlivé a tajuplné odpovědi, doprovázené významnými grimasami, což dovedlo těm mladým tulpasům zamotat hlavu a vydráždit jejich zvědavost.

Isabela si dala složit šaty do skříně, která spolu s lůžkem se závěsy, stolem

s točenými nohami, dvěma lenoškami a vyřezávanou truhlou tvořila zařízení jejího pokoje, a věnovala se úpravě, kterou jemná a na sebe dbalá mladá žena potřebuje po dlouhém cestování v mužské společnosti. Rozpustila si dlouhé vlasy jemnější než hedvábí, učesala je, osvěžila několika kapkami bergamotové tresti a znovu je svázala modrými stužkami, kterážto barva se dobře hodila k její bledě růžové pleti. Potom si převlékla prádlo. Kdo by ji byl takto spatřil, byl by ji považoval za Dianinu nymfu, jež někde v lesnatém údolí Řecka odložila na břehu oděv a chystá se vstoupit do vody. To však trvalo jen krátce jako blesk. Bělostnou nahotu náhle pokryl žárlivý oblak plátna, neboť Isabela byla cudná a stydlivá, i když byla sama. Potom si oblékla šedivé šaty s modrými ozdobami, a když se podívala do zrcadla, usmála se oním úsměvem, který si dopřeje i ta nejméně koketní žena, když usoudí, že vypadá dobře.

Po nastalém oteplení roztál sníh a zbyly po něm stopy jen na místech obrácených k severu. Svítilo slunce. Isabela neodolala pokušení otevřít okno a vystrčit hezký nosánek trochu ven, aby se podívala, jakou má z pokoje vyhlídku; tento rozmar byl tím nevinnější, že okno vedlo na opuštěnou ulici, tvořenou na jedné straně hostincem a na druhé dlouhou zahradní zdí, kterou převyšovaly koruny holých stromů. Pohled se svezl do zahrady a mohl tam sledovat ornament květinové zahrady, vyznačený zeleným zimostrázem; v pozadí se tyčil šlechtický dům, jehož zčernalé zdi svědčily o jeho starobylosti.

Alejí se tam procházeli dva kavalíři, oba mladí a pohlední, ne však rovného stavu, jak vyplývalo z uctivosti, kterou jeden z nich projevoval vůči druhému: držel se trochu za ním a ustupoval stranou, kdykoli se na stezce obrátili. V této přátelské dvojici byl první Orestem a druhý Pyladem. Orestes — nazývejme ho tak, když dosud neznáme jeho pravé jméno — mohl být asi dvacet či dvaadvacet let starý. Měl bledou pleť, černé oči a vlasy. V kabátci z rezavého sametu se dobře uplatňovala jeho pružná a štíhlá postava; krátkou pláštěnku téže barvy jako kabátec, lemovanou trojitým zlatým prýmkem, měl přehozenou přes rameno, z něhož mu na prsa splývala šňůrka s třapci. Byl obutý v měkkých juchtových botách a nejedna žena mu mohla závidět útlost i vyklenutí nohy, ještě zdůrazněné vysokým podpatkem. Smělá nenucenost pohybů a vznešeně sebevědomé držení naznačovaly, že je to velmož, který je všude vítán, muž, pro nějž život nechystá žádné překážky. Pylades, s ryšavými vlasy a bradkou, od

hlavy k patě oděný v černém, třebaže byl mladík docela pěkný na pohled, zdaleka neměl takové zářivé sebevědomí.

„Povídám ti, kamaráde, že mě Corisanda otravuje," řekl Orestes a otočil se na konci cesty, pokračuje v rozhovoru započatém, než Isabela otevřela okno. „Zakázal jsem, aby ji ke mně pouštěli, a pošlu jí nazpět její portrét, nevlídný jako je sama, i její dopisy, ještě nudnější než její konverzace."

„Ale Corisanda vás miluje," namítl nesměle Pylades.

„Co je mi po tom, když já nemiluju ji?" odpověděl Orestes rozhorleně. „To by tak scházelo! Copak jsem povinován dávat almužnu lásky všem těm husičkám a krasotinkám, které napadne zamilovat se do mne? Jsem až příliš laskavý. Podléhám těm nyjícím rybím očím, tomu fňukání, vzdechům, lamentacím — a nakonec mě omotají, a já proklínám svou dobrosrdečnost a zbabělost. Ode dneška budu ukrutný jako Asyřan, chladný jako Hippolytos, a budu před ženami prchat jako Josef. Putifarka, které se podaří drapnout mě za okraj pláště, bude muset být hodně obratná! Od této chvíle se prohlašuji za misogyna, to jest za nepřítele spodniček, ať už jsou grádlové nebo taftové. Hanba vévodkyním a kurtizánám, měštkám i pastýřkám! Kdo řekne žena, říká trampoty, zklamání, mrzutosti. Nenávidím je od čepce po střevíce a oddám se cudnosti jako mníšek v kapuci. Ta zlořečená Corisanda mi navždy znechutila celé své pohlaví. Vzdávám se žen . . ."

Orestes dospěl ve svém proslovu až sem, když náhle pozdvihl hlavu, jako by si vybral nebesa za svědka svého rozhodnutí, a náhodou uviděl Isabelu v okně. Stiskl loket svému společníkovi a řekl mu:

„Podívej se tamhle v tom okně, svěží jako Jitřenka, to rozkošné a líbezné stvoření, které vypadá spíš jako božstvo než jako žena, s těmi popelavě kaštanovými vlasy, jasnou tváří a něžnýma očima! Jak je půvabná, když se takhle opírá o lokty a trochu vyklání ven, což příhodně ukazuje pod jemnou košilkou oblé křivky její slonovinové hrudi! Vsadím se, že má výtečnou povahu a nepodobá se ostatním ženštinám! Její duch je určitě skromný, vlídný a uhlazený, její řeč příjemná a milá!"

„Ke všem kozlům," zasmál se Pylades, „vy máte ale dobré oči, že jste to všechno tady z toho místa vykoukal! Já nevidím nic, leda ženu v okně, opravdu docela roztomilou, která však patrně nemá všechnu tu nedostižnou dokonalost, kterou jí tak štědře přičítáte."

„Ach, já už ji zplna srdce miluju! Jsem do ní zblázněný; musím ji dostat

a dostanu ji, i kdybych se k dosažení svého přání musel uchýlit k nejdůmyslnějším nápadům, i kdybych musel utratit všechno své jmění a probodnout sto soupeřů!"

„No tak, no tak, nerozpalujte se tak," řekl Pylades, „mohl byste si uhnat zánět pohrudnice. Ale kam se poděla vaše velkolepá nenávist ke krásnému pohlaví, kterou jste před chvilkou tak vychloubavě hlásal? Stačila první hezká tvářička, aby ji zahnala na útěk."

„Když jsem tak mluvil a horlil, nevěděl jsem ještě, že na světě žije tento anděl krásy; všechno, co jsem řekl, je jen zavrženíhodné rouhání, čiré kacířství a nehoráznost, a já prosím bohyni lásky Venuši, aby mi laskavě odpustila."

„Ta vám jistě odpustí, o tom nepochybujte, neboť je shovívavá k bláznivě zamilovaným, jejichž korouhev byste byl hoden nést."

„Zahájím útok," řekl Orestes, „a dvorně vypovím válku své krásné nepřítelce."

Po těchto slovech se zastavil, přímým pohledem spočinul na Isabele, smekl galantně i uctivě širák, jehož dlouhé pero se dotklo země, a špičkou prstů poslal k oknu polibek.

Mladá herečka, která viděla jeho počínání, nasadila chladný a odmítavý výraz, jako by drzému mladíkovi chtěla dát najevo, že se mýlí, zavřela okno a spustila záclonu.

„Tak, teď je Jitřenka schovaná za mrakem," řekl Pylades, „to nevěstí nic dobrého pro zbytek dne."

„Naopak, já považuji za dobré znamení, že se kráska schovala. Když se voják stáhne za cimbuří věže, znamená to, že šíp obléhajícího zasáhl cíl. Povídám ti, že to s ní vypadá špatně; a ten polibek ji donutí, aby na mě celou noc myslela, třeba jen proto, aby mi lála a vinila mě z nestydatosti, což je ostatně vada, kterou ženy nemívají nerady. Mezi mnou a neznámou teď něco je. Je to zatím vlákno slabounké, ale já je zesílím tak, že z něho udělám lano, po němž se dá vyšplhat na infantčin balkón."

„Máte teorie a úskoky lásky v malíčku," řekl Pylades uctivě.

„Někdy si na tom zakládám," odpověděl Orestes. „A teď pojďme domů, vyplašená krasavice se hned tak neobjeví. Dnes večer nasadím do boje své sluhy."

Oba přátelé vystoupili po schodišti starého paláce a zmizeli. Vraťme se nyní k našim hercům.

Nedaleko hostince byla míčovna, která se báječně hodila k tomu, aby se v ní zřídil divadelní sál. Herci si ji najali a truhlářský mistr ji pod Tyranovým vedením zakrátko přizpůsobil novému určení. Jakýsi malíř, který patlal vývěsní štíty a erby na kočáry, osvěžil unavené a vybledlé kulisy, a dokonce s docela slušným úspěchem namaloval novou. Pokoj, kde se při míčové hře převlékali hráči, byl zařízen jako místnost pro herce, kde okolo toaletních stolků hereček stály zástěny a tvořily jakési šatny. Všechna očíslovaná místa byla předem rezervována a slibovalo to dobrou tržbu.

„Jaká škoda," říkal Tyran Blaziovi při vypočítávání kusů, které by bylo vhodné hrát, „jaká škoda, že nám chybí Zerbina! Komorná je, po pravdě řečeno, zrnkem soli, *mica salis,* a kořením každé komedie. Její jiskřivá veselost ozařuje scénu, oživuje nudné pasáže, a když ukáže svých dvaatřicet perel vroubených živým karmínem, rozpoutá smích, do té chvíle váhavý. Svým žvaněním, drzostí a nestydatostí vyzdvihuje cudnou strojenost, sladkou řeč a vrkání milovnice. Kontrastující barvy její sukničky pobaví oko, a může odhalit až k podvazku — nebo skoro až k němu — jemnou nožku v červené punčošce se zlatými klíny, což je příjemná vyhlídka pro mladé i staré, hlavně pro staré, v nichž probouzí dřímající smyslnost."

„Jistě," odpověděl Blazius, „Komorná je drahocenná přísada, krabička s kořením, která vhodně opepří mdlé soudobé komedie. Ale musíme se bez ní obejít. Její roli nemůže zahrát ani Isabela, ani Serafína. A my ostatně milovnici a velkou koketu potřebujeme. Čert aby vzal toho markýze Bruyères, který nám odlákal perlu, fénixe a vzor všech komorných v osobě nedostižné Zerbiny!"

Rozhovor obou herců dospěl až sem, když se před branou hostince ozval stříbřitý cinkot rolniček; zakrátko zazněly živé a rytmické kroky na dláždění ve dvoře, a oba rozmlouvající, kteří se opřeli o zábradlí pavlače, kde se procházeli, spatřili tři muly vystrojené po španělsku, s chocholy na hlavě, s výšivkami, vlněnými třapci, zvonečky a pruhovanými pokrývkami. To vše velice úhledné a přepychové, v ničem nepřipomínající nájemná zvířata.

Na první z nich seděl chlapík v šedivé livreji sluhy; za pasem měl lovecký nůž, přes rameno arkebúzu a tvářil se povýšeně jako velmož — kdyby byl jinak ustrojen, mohl by snadno být považován za pána. Na dlouhé uzdě omotané kolem paže za sebou táhl druhou mulu, obtíženou dvěma obrovskými zavazadly rovnoměrně rozloženými po obou stranách soumarského sedla, které pokrývala valencijská *capa de muestra.*

Třetí mula, ještě pěknější a hrději jdoucí než obě ostatní, nesla mladou ženu, teple zachumlanou v plášti zdobeném kožešinou, a v šedivém plstěném klobouku s rudým perem, který byl sklopený přes oči.

„Podívej se," řekl Blazius Tyranovi, „nepřipomíná ti tahle družina něco? Zdá se mi, že ty rolničky neslyším poprvé."

„U svatého Alipantina!" odpověděl Tyran, „to přece jsou tytéž muly, které přišly unést Zerbinu na rozcestí u kříže. My o vlku . . ."

„A vlk za humny," skočil mu do řeči Blazius. „Třikrát a čtyřikrát blahoslavený den, hodný zaznamenání bílou křídou! Je to opravdu seňora Zerbina sama; seskakuje ze své muly s tím šibalským pohybem boků, který je vlastní jenom jí, a hází pláštěnku sluhovi přes ruku. Teď sundává širák a protřepává si vlasy jako pták peří. Pojďme jí naproti a seskakujme po čtyřech schodech najednou!"

Blazius a Tyran seběhli na dvůr a dole u schodiště se setkali se Zerbinou. Veselé děvče se vrhlo Pedantovi kolem krku, vzalo mu hlavu do dlaní a zvolalo:

„Já tě musím obejmout a zlíbat tvou starou tvář stejně žhavě, jako kdybys byl hezký mládenec, takovou mám radost, že tě zase vidím. Nežárli, Herode, a nevrašti to huňaté černé obočí, jako bys chtěl nařídit vraždění neviňátek. Však tě zlíbám taky. Začala jsem u Blazia, protože je ošklivější."

Zerbina věrně splnila svůj slib, neboť to byla dívka, na jejíž slova se dá spolehnout, a svým způsobem poctivá. Podala oběma hercům ruku a vyšla s nimi na krytou chodbu, kde jí dal mistr Bilot připravit pokoj. Jakmile tam vešla, vrhla se do křesla, a začala hlučně oddechovat jako člověk, který se zbavil těžkého břemene.

„Nedovedete si ani představit," řekla po chvíli ticha oběma hercům, „jakou mám radost, že jsem zase s vámi. Ne abyste si snad mysleli, že jsem zamilovaná do vašich starých obličejů, opotřebovaných líčidlem. Nejsem, zaplať pán Bůh, zamilovaná do nikoho. Radost mám z toho, že se zase vracím do svého živlu, protože jen tam je každému dobře. Voda nevyhovuje ptákům, kteří se v ní topí, ani vzduch rybám, které se v něm dusí. Jsem založením herečka a mým živlem je divadlo. Jenom tam volně dýchám; vůně čadivých svíček mi vyhovuje víc než cibet, benzoe, ambra, pižmo a španělská kůže. Pach kulis je pro můj nos jako balzám. Slunce mě nudí a skutečný život mi připadá plochý. Potřebuju sloužit imaginárním láskám a pro vyvíjení své činnosti musím mít svět romantických dobro-

družství mezi kulisami. Od té doby, co mi básníci nepropůjčují svůj hlas, mám pocit, jako bych byla němá. Proto se vracím, abych zas převzala svou roli. Doufám, že jste za mě nepřijali náhradu. Mne ostatně nahradit nelze. Kdybyste to byli udělali, musela bych co nejdřív té couře poškrábat obličej a vyrazila bych jí čtyři přední zuby o rampu jeviště. Když někdo zasahuje do mých práv, jsem zlá jako čert."

„Nebudeš muset pořádat žádný masakr," řekl Tyran. „Komornou nemáme. Tvé role, pozměněné na dueňovské a postarší, hrála Leonarda, což byla proměna dosti smutná a mrzutá, k níž nás dovedla nutnost. Kdyby ses před chvílí byla mohla pod vlivem nějaké kouzelné masti, o jakých píše Apuleios, proměnit v ptáčka a přiletěla si na kraj střechy poslechnout náš rozhovor s Blaziem, byla by se ti poštěstila věc velice vzácná pro nepřítomné: vyslechla bys o sobě chválu pronášenou způsobem lyrickým, pindarským a dithyrambickým."

„Tak to jsem ráda," odpověděla Zerbina, „vidím, že jste pořád mí dobří kamarádi, jako jste bývali, a že vám Zerbinetka scházela."

Do pokoje vstoupili podomci a složili tam balíky, krabice a zavazadla, které si herečka prohlédla a které pak v přítomnosti obou kolegů otevřela několika klíčky na stříbrném kroužku.

Byly v nich krásné šaty, jemné prádlo, krajky, šperky, kusy sametu a krepdešínu; celá elegantní a zároveň drahá výbava. Kromě toho tam byl dlouhý kožený měšec, nacpaný penězi až po okraj; Zerbina mu rozvázala šňůrky a vysypala jeho obsah na stůl. Vypadalo to jako zlatý důl proměněný v mince. Komorná nořila své snědé ručky do té zlaté hromady jako prosévačka obilí do hromady zrn, zdvihala to, co udržely její sepjaté dlaně, pak je rozevírala a pouštěla mince, které pršely hustěji a třpytivěji než déšť, jemuž se vzdala Danaé ve své věži. Zerbininy oči zářily stejně živým leskem jako ty zlaté mince, nosní dírky se jí chvěly a nervózní smích jí odkrýval bílé zuby.

„Serafína by pukla vzteky, kdyby viděla, kolik mám peněz," řekla Komorná Herodovi a Blaziovi. „Ukazuji vám je, abych vám dokázala, že mě zpátky nepřivedla bída, ale čirá láska k umění. Co se týče vás, starouškové, jestli jste na tom bledě, ponořte tady do toho pracky a naberte si tolik, kolik udrží vaše prsty, a dokonce tam po německém způsobu hrábněte i palcem."

Herci jí poděkovali za štědrost a prohlásili, že nic nepotřebují.

„Tak tedy příště," řekla Zerbina, „schovám vám to ve své skříňce

jakožto poctivá pokladní."

„Tys tedy toho ubohého markýze opustila," řekl Blazius lítostivě; „nejsi totiž z těch, které jsou opouštěny. Role Ariadny ti nesedí, spíš se pro tebe hodí role Kirké. Přitom to byl takový nádherný pán, pěkný na pohled, vypadal jako dvořan, byl duchaplný a jistě po všech stránkách hodný toho, aby byl milován déle."

„Však také je mým úmyslem," odpověděla Zerbina, „ponechat si ho jako prsten na prstě, jako nejdražší klenot své šperkovnice. Vůbec ho neopouštím a odjíždím od něho jen proto, aby on přijel za mnou."

„Fugax sequax, sequax fugax," prohlásil Pedant. „Tato čtyři latinská kabalisticky znějící slova, která připomínají kvákání obojživelníků odposlouchané z komedie „Žáby" od řeckého básníka Aristofana, v sobě chovají výtažek všech milostných teorií a mohou být pravidlem chování jak pro mužské, tak i pro ženské pohlaví."

„A co tedy praví ta tvá latina, starý pedante," řekla Zerbina, „zapomněl jsi to přeložit do francouzštiny a nepomyslel jsi na to, že všichni nekantorovali a nevypláceli školáky jako ty."

„Dalo by se to přeložit," odpověděl Blazius, „dvěma veršíčky asi tohoto znění:

Prchej a půjde za tebou.
Následuj — prchne před tebou.

„Tohle je opravdová poezie," zasmála se Zerbina. „Dalo by se to zpívat na melodii *Robina a Robiny.*"

A to bláznivé třeštidlo začalo prozpěvovat zplna hrdla Pedantovy verše hlasem tak čistým, stříbřitým a perlivým, že bylo radost ji poslouchat. Zpěv doprovázela tak výraznými obličeji, střídavě usměvavými a zase rozhněvanými, že měl člověk dojem, že pozoruje odmítání a pronásledování dvou milenců, jednoho žhavého a druhého pohrdavého.

Když pořádně popustila uzdu svému bláznosti, uklidnila se a zvážněla.

„Vyslechněte si můj příběh. Ten sluha a ten čeledín s mulami, co pro mě přijeli na rozcestí u kříže, mě na markýzův příkaz dovezli do zámečku nebo loveckého pavilónu, který mu patří a stojí v jednom z jeho lesů, na místě velice odlehlém a těžko nalezitelném, ledaže člověk o něm ví — maskuje ho totiž řada černých jedlí. Tam si ten dobrý pán jezdí vyhazovat z kopýtka s několika veselými kumpány. Dá se tam křičet „Ex, kamarádi!" a „Do

dna!“, aniž vás slyší někdo jiný než starý sluha, který přináší nové láhve. Na tomto místě markýz také skrývá své lásky a milostná dobrodružství. Je tam roztomilý byteček, vyčalouněný flanderskými zelenými gobelíny; má starodávnou, ale měkkoučkou postel opatřenou polštáři a závěsy; toaletní stolek, kde nechybí nic, co potřebuje žena, i kdyby to byla vévodkyně: hřebeny, houby, lahvičky s esencemi, lektvary, krabičky s muškami, pomády na rty, mandlové masti; křesla, židle, sedačky, všechno dobře vycpané; a tak tlustý turecký koberec, že tam člověk může kdekoli upadnout a neuhodí se. Tento útulek v ústraní tajuplně zaujímá druhé poschodí zámečku. Říkám tajuplně, protože zvenčí se jeho nádhera nedá vytušit. Zdi jsou zčernalé věkem a vypadají, jako by se hotovily rozpadnout v trosky, nebýt břečťanu, který je obrůstá a drží pohromadě. Když kolem zámečku procházíte, mysleli byste, že je neobydlený; okenice a závěsy nepropustí světlo ohně a voskovic.

„To by byla pěkná scenérie pro páté dějství tragikomedie,“ přerušil ji Herodes. „V takovém domě by se dalo po libosti vraždit.“

„Zvyk hrát tragické role ti zachmuřuje představivost,“ řekla Zerbina. „Je to naopak příbytek velmi veselý, protože markýz není ani trochu krutý.“

„Povídej dál, Zerbino,“ řekl Blazius s netrpělivým posunkem.

„Když jsem přijela k tomu pustému sídlu,“ pokračovala Zerbina, „neubránila jsem se určitým obavám. Ne že bych se bála o svou ctnost, ale na okamžik mě napadlo, že mě markýz chce zavřít v jakémsi vězení, a občas mě odtud podle svého rozmaru vypouštět. Nemám nejmenší zalíbení ve věžích se zamřížovanými okénky a nesnesla bych zajetí, ani kdybych měla být oblíbenou sultánkou Jeho Výsosti velkomožného pána; řekla jsem si však, že jsem povoláním komorná a že jsem už v životě dopomohla k útěku tolika Isabelám a Leonorám, že jistě přijdu na nějaký trik, jak upláchnu sama, kdyby mě chtěl někdo zadržovat. To by bylo pěkné, aby Zerbinu uvěznil nějaký žárlivec! Statečně jsem tedy vstoupila dovnitř a byla jsem velmi příjemně překvapena, když jsem viděla, že ten zachmuřený dům, který se mračí na kolemjdoucí, se na své hosty usmívá. Venku zchátralost, uvnitř přepych. V krbu plál pěkný oheň. Svit růžových svíček se obrážel v zrcadlech nástěnných svítidel a na stole plném křišťálového skla a stříbra byla připravena bohatá a lahodná večeře. Na kraji lůžka ležely nedbale pohozené látky a svými záhyby pohlcovaly odlesky světla. Klenoty na

toaletním stolku, náramky, náhrdelníky, náušnice vrhaly mihotavé jiskérky a náhlé zlaté záblesky. Nabyla jsem znovu úplné důvěry. Nějaká mladá venkovanka nadzvedla závěs a přišla mi nabídnout své služby; pomohla mi svléknout cestovní šaty a přinesla mi jiné, vhodnější, které byly připravené ve skříni. Brzy nato přišel markýz. Shledal mě půvabnou v domácím úboru z bílého a třešňově červeného taftu a přísahal, že je do mě opravdu zbláznění. Povečeřeli jsme a musím doznat, třebaže se mé skromnosti příčí o tom mluvit, že jsem byla oslňující. Posedla mě čertovská duchaplnost; jiskřila jsem vtipem, napadaly mě trefné odpovědi mezi divokými výbuchy smíchu: cítila jsem elán, vervu, veselou rozdováděnost, jakou si nedovedete představit. Bylo ve mně dost ohně, abych roztancovala mrtvé a rozdmychala plamen z popele starého krále Priama. Oslněný, fascinovaný a opojený markýz mě střídavě nazýval andělem a ďáblem; navrhoval mi, že zabije svou ženu a že se se mnou ožení. Drahoušek! Byl by to opravdu udělal, jak říkal, ale já jsem nechtěla; namítla jsem, že takové zabíjení je nudné, měšťácké a vulgární. Myslím, že by ani Lais, ani krásná Imperia nebo paní Vannoza, která byla milenkou jednoho papeže, nemohly duchaplněji oživit půlnoční večeři. Tak to trvalo několik dní. Potom se však markýz stával zádumčivý, vypadalo to, jako by něco nevědomky hledal a postrádal. Několikrát si vyjel na koni, a dokonce pozval dva nebo tři přátele, jako by se chtěl rozptýlit. Věděla jsem, že je marnivý, a proto jsem se vystrojila co nejlépe a zdvojnásobila roztomilost, líbeznost a rozvernost před těmi venkovskými šlechtici, kteří ještě nikdy něco takového nezažili: po zákuscích jsem si z rozbitého talíře z čínského porcelánu udělala kastaněty a zatančila jsem tak bláznivou, tak smyslnou, tak divokou sarabandu, že by byla zatratila i světce. Paže se zmítaly nad hlavou, nohy svítily jako blesk ve víru sukní, boky sebou mrskaly živěji než rtuť, bedra se prohýbala, až se ramena skoro dotýkala země, ňadra se vzdouvala — a k tomu žhavé pohledy a úsměvy, že bych zapálila hlediště, kdybych někdy mohla takový tanec předvést na jevišti. Markýz zářil ve své slávě, pyšný jako král, že má takovou milenku; ale druhý den byl mdlý, ochablý, nevěděl, co by dělal. Zkusila jsem svá nejsilnější kouzla — bohužel na něj už nepůsobila. Tento stav zřejmě udivoval i markýze samého. Někdy si mě pozorně prohlížel, jako by v mých rysech zkoumal podobnost s někým jiným. Že by si mě byl přivedl, uvažovala jsem, abych ztělesnila nějakou jeho vzpomínku, a připomínám mu snad některou ztracenou lásku? Ne, říkala jsem si, takové

melancholické fantazie neodpovídají jeho povaze. Takové snění se hodí pro žlučovité hypochondry, a ne pro veselé chlapíky s ruměnými tvářemi."

„Nebyla to přesycenost?" řekl Blazius. „I ambrózie se totiž jednou přejí, a bohové pak chodí na zem jíst s lidmi režný chléb."

„Pamatujte si, pane hlupáku," odpověděla Zerbina a lehce plácla Pedanta přes prsty, „že mne se nikdy nikdo nepřesytí, sám jste mi to před chvílí řekl."

„Odpusť mi, Zerbino, a pověz nám, co se dělo s panem markýzem; hořím netrpělivostí, abych se to dozvěděl."

„Když jsem o tom dlouho uvažovala," pokračovala Komorná, „pochopila jsem konečně, co trápí markýze v jeho štěstí, a objevila jsem kaz, nad nímž vzdychal ten sybarita ve svém lůžku rozkoše. Získal ženu, ale chyběla mu herečka. Rozplynul se oslnivý vzhled, který vytvářejí světla, líčidlo, kostýmy, rozmanitost a děj rolí, jako hasne umělá nádhera jeviště, když se sfouknou svíce. Když jsem se vrátila do zákulisí, ztratila jsem pro něj část půvabů. Zbyla mu jen Zerbina; a on ve mně miloval Lisetu, Martičku, Marinetu, záblesk pohledu a úsměvu, pohotovou repliku, drzý obličej, výstřední oblečení, touhu a obdiv obecenstva. Za mou přirozenou tváří hledal mou tvář divadelní; protože my herečky, pokud nejsme ošklivé, máme dvojí krásu, jednu nastudovanou a jednu přirozenou: masku a obličej. Často se dává přednost masce před obličejem, i když je ten obličej hezký. Markýz si přál mít Komornou, kterou viděl v *Chvastounství kapitána Fanfaróna,* a tu jsem pro něho představovala jen napůl. V rozmaru, který připoutává některé šlechtice k herečkám, je mnohem méně smyslnosti, než se předpokládá. Bývá to spíš vášeň ducha než těla. Domnívají se, že se zmocní ideálu, když obejmou tu, jež jej ztělesňuje; ale představa, za kterou se ženou, jim uniká. Herečka je jako obraz, který je třeba prohlížet z dálky a ve vhodném světle. Jakmile se přiblížíte, kouzlo se rozplyne. Já sama už jsem se taky začínala nudit. Častokrát jsem si přávala, aby se do mě zamiloval nějaký mocný pán, abych měla bohaté toalety a žila si vybraně a pohodlně v přepychu; nejednou se mi stalo, že jsem proklínala osud, který mě nutí bloudit na žebříňáku od města k městu, potit se v létě a mrznout v zimě při mém povolání kočovné herečky. Čekala jsem na příležitost, jak s tímto ubohým životem skoncovat, a nenapadlo mě, že právě v něm se vyžívá mé pravé já, že v něm je smysl mé existence, mé nadání, má poezie, můj půvab i můj zvláštní lesk. Bez toho paprsku umění, který mě trošinku

pozlacuje, bych byla jen obyčejná lehká holka, jakých je spousta. Panenská bohyně Thalie mě však ochraňuje svým hávem a verše básníků, jež se dotknou mých rtů, je očišťují od nejednoho chlípného a neupřímného políbení. Pobyt na markýzově zámečku mi otevřel oči. Pochopila jsem, že ten dobrý kavalír není zamilovaný jen do mých očí, zubů a kůže, ale také do té jiskřičky, která ve mně hoří a přináší mi potlesk. Jednoho krásného dne jsem mu řekla rovnou, že se chci zase rozlétnout a že mi nevyhovuje být věčně šlechtickou milenkou; že v tom mě může nahradit kterákoli jiná a že ho prosím, aby mě laskavě propustil, přičemž jsem ho ostatně ujistila, že ho mám velmi ráda a že jsem mu hluboce vděčna za jeho laskavosti. Markýz se nejdřív tvářil překvapeně, ale ne rozhněvaně, chvilku uvažoval a pak se zeptal: ‚A co chcete dělat, děvenko?' Odpověděla jsem mu: ‚Dohnat na cestě Herodovu společnost nebo za ní jet do Paříže, jestli už tam dorazila. Chci se zas ujmout své role Komorné, už dávno jsem nenapálila žádného Geronta.' To markýze rozesmálo. ‚Dobrá, jeďte tedy napřed: dávám vám k dispozici ekvipáž soumarů. Brzy za vámi přijedu. Musím si zařídit některé zanedbané záležitosti, které vyžadují, abych se dostavil ke dvoru, a už trčím tady na venkově dost dlouho. Dovolíte mi, abych vám přišel zatleskat, a když zaklepu na vaši šatnu, doufám, že mi otevřete.' Zatvářila jsem se upejpavě, ale vůbec ne tak, abych ho zbavila naděje. ‚Ale, pane markýzi, co to po mně žádáte!' Zkrátka a dobře, po přeněžném rozloučení jsem vsedla na mulu — a tady mě máte *U znaku Francie.*"

„Ale," řekl Herodes pochybovačně, „kdyby markýz nepřišel, byla bys pořádně vedle."

Zerbině připadal ten nápad tak směšný, že se zvrátila dozadu do křesla a začala se zplna hrdla smát. „Markýz že by nepřišel!" zvolala, když se zas uklidnila, „můžeš pro něj dát zamluvit pokoje předem. Poslyš, ty hloupý a krutý Tyrane, ty pochybuješ o mých půvabech. Zřejmě tě tragédie otupují. Dříve jsi býval duchaplnější."

Leandr a Scapin, kteří se od podomků dověděli o Zerbinině příjezdu, vešli do pokoje, aby ji přivítali. Brzy se objevila paní Leonarda a soví očka jí zasvítila při pohledu na zlato a šperky rozložené na stole. Začala vůči Zerbině projevovat nejhanebnější podlézavost. Přišla také Isabela a Komorná jí mile darovala kus taftu. Jenom Serafína zůstala ve svém pokoji. Její ješitnost nemohla sokyni odpustit nepochopitelnou volbu markýzovu, která dala přednost té druhé.

Pověděli Zerbině, že Fanfarón cestou zmrzl, ale že ho teď nahradil baron Sigognac, který si zvolil divadelní jméno kapitán Fracasse, titul dobře se hodící k jeho úloze.

„Bude pro mě velkou ctí hrát se šlechticem, jehož předkové se účastnili křižáckých výprav," řekla Zerbina, „a budu se snažit, aby úcta ve mně neutlumila vervu. Naštěstí jsem teď na urozené pány zvyklá."

V tom okamžiku vstoupil do pokoje Sigognac.

Zerbina ohnula koleno tak, aby se jí široce nadmuly sukně, a krásně mu vysekla obřadnou dvorní poklonu.

„Toto," řekla, „je pro pana barona Sigognaca. A tady to pro mého kolegu kapitána Fracasse," dodala, líbajíc ho srdečně na obě tváře, což Sigognaca málem vyvedlo z míry, neboť ještě nebyl zvyklý na tyto volnější způsoby panující u divadla, a byl také rozrušen přítomností Isabely.

Zerbinin návrat umožnil příjemné obměny repertoáru a celá společnost vyjímaje Serafínu byla nesmírně spokojená, že je zase zpátky.

Teď, když je pěkně uvelebená ve svém pokoji uprostřed veselých spolubydlících, podívejme se na Oresta a Pylada, které jsme opustili, když se po procházce zahradou vraceli domů.

Orestes neboli mladý vévoda Vallombreuse, což byl jeho titul, jedl jenom na půl úst a několikrát zapomněl pozdvihnout skleničku, kterou mu komorník naplnil — tak měl představivost zaujatou krásnou ženou v okně. Jeho důvěrník rytíř Vidalinc se marně snažil ho rozptýlit; na přátelské vtipkování svého Pylada odpovídal Vallombreuse jednoslabičně.

Jakmile odnesli zákusky, řekl rytíř vévodovi:

„Čím je taková posedlost kratší, tím je lepší; abyste na tu krásku přestal myslet, stačí zajistit si, aby byla vaše. Brzy pak na tom bude stejně jako Corisanda. Máte povahu jako někteří lovci, kteří na celém lovu baví jen pronásledování zvěře, a jakmile jednou kořist zabili, ani se nenamáhají ji zdvihnout. Vezmu si teď na starost naháňku, abych vám holubičku zahnal do sítí."

„Ne," odpověděl Vallombreuse, „vyrazím sám; jak jsi řekl, baví mě jen pronásledování a sledoval bych až na konec světa sebeubožejšího chlupatce nebo pernatce, od remízku k remízku, až bych padl únavou. Nezbavuj mě toho potěšení. Ach, kdybych měl to štěstí, že bych našel odmítavou krasavici, myslím, že bych ji zbožňoval, ale na celé zeměkouli žádná taková není."

„Kdyby člověk nevěděl o vašich úspěších, mohl by vás po těchto slovech považovat za domýšlivého, ale vaše skříňky plné milostných psaníček, podobizen, stužek uschlých květin, černých, plavých i ryšavých kadeří a jiných důkazů lásky dokazují, že jste ještě až moc skromný, když takhle mluvíte. Snad se stane podle vašeho přání, neboť dáma v okně mi připadá moudrá, cudná a podivuhodně chladná."

„Však uvidíme. Mistr Bilot rád povídá; také rád naslouchá a zná příběhy lidí, kteří bydlí v jeho hostinci. Pojďme si k němu vypít lahvičku kanárského vína. Dám se s ním do řeči a on nám řekne, co ví o té cestující infantce."

Za několik minut vstoupili oba mladíci do hostince *U znaku Francie* a ptali se po mistru Bilotovi. Důstojný hostinský, který věděl, jak urozené má hosty, je osobně zavedl do pěkně vyčalouněné místnosti, kde v krbu se širokým pláštěm hořel jasný prskající oheň. Vzal z číšníkových rukou láhev šedivou prachem a opletenou pavučinami, s nesmírnou pečlivostí ji zbavil voskové čepičky, bez jediného otřesu odstranil z hrdla houževnatou zátku a rukou pevnou, jako by byla ulita z bronzu, nalil pramínek tekutiny nazlátlé jako topas do benátských sklenic s kroucenou nožkou, které mu nastavili vévoda a rytíř. Při tomto číšnickém výkonu zachovával Bilot náboženskou vážnost; člověk by ho byl považoval za Bakchova kněze při bohoslužbě na oslavu mystérií božské lahvinky; chyběl mu jen věnec z břečťanu nebo z révového listí.

Chystal se k odchodu, když vtom ho Vallombreuse s tajuplným zamrkáním zastavil na prahu:

„Mistře Bilote," řekl, „vezměte si v příborníku sklenici a pojďte se napít vína na mé zdraví."

Tón nepřipouštěl odmítnutí a Bilot se ostatně nikdy nedal prosit, když měl hostovi pomoci konzumovat poklady svého sklepa. S úklonou zdvihl sklenici a vypil její obsah až do poslední perly. „Dobré víno," řekl a mlsně mlaskl jazykem o patro; potom zůstal stát s rukou opřenou o kraj stolu a s očima upřenýma na vévodu čekal, co na něm bude chtít.

„Máš teď hodně hostů?" řekl Vallombreuse. „A jací jsou to lidé?" Bilot chtěl odpovědět, ale mladý vévoda předešel jeho slova a pokračoval: „Ostatně, proč chytračit s takovým bezbožníkem jako ty? Kdo je ta žena, která bydlí v pokoji s oknem do uličky proti vallombreuskému paláci, třetí okno od rohu? Odpověz rychle, dostaneš zlaťák za každou slabiku."

„Za tu cenu," zasmál se Bilot, „by člověk musel být hodně ctnostný, aby použil lakonického slohu, tak ceněného ve starověku. Nicméně, jelikož jsem Vaší Výsosti plně oddaný, odpovím jediným slovem: Isabela!"

„Isabela! Půvabné a romantické jméno," řekl Vallombreuse. „Ale nebuď tak sparťansky stručný. Buď rozvláčný a pověz mi dopodrobna všechno, co o té infantce víš."

„Poslechnu rozkazy Vaší Výsosti," odpověděl mistr Bilot s úklonou. „Můj sklep, má kuchyně i můj jazyk jsou jí k dispozici. Isabela je herečka patřící ke skupině pana Heroda, ubytované v těchto dnech *U znaku Francie*."

„Herečka," řekl mladý vévoda zklamaně, „byl bych ji podle zdrženlivé a nevtíravé tváře považoval spíš za urozenou dámu nebo blahobytnou měštku než za potulnou komediantku."

„Člověk se v tom může zmýlit," pokračoval Bilot, „slečna má velice jemné způsoby. Na jevišti hraje naivky a ve své roli pokračuje i v životě. Její ctnost, třebaže velmi vystavená pokušení, neboť dáma je hezká, nemá trhlinky a měla by právo ozdobit se panenským věncem. Nikdo lépe než ona nedovede odbýt nápadníka ledovou a přísnou zdvořilostí, která neponechává naději."

„To se mi líbí," řekl Vallombreuse, „nic mi není tak protivné jako příliš snadné vítězství a tvrze, které bubnují na znamení kapitulace ještě dříve, než na ně byl podniknut útok."

„K dobytí této pevnosti," řekl Bilot, „nepostačí jeden útok, třebaže jste smělý a skvělý kapitán, který není zvyklý na to, že by se setkal s odporem; tím spíš, že je pevnost chráněna bdělou hlídkou cudné lásky."

„Tak ona má milence, ta mravná Isabela!" zvolal mladý vévoda tónem zároveň vítězoslavným a rozhněvaným, neboť na jedné straně nevěřil v ženskou ctnost, a na druhé straně se mu příčilo, že se dozvěděl o sokovi.

„Řekl jsem lásku, ne milence," pokračoval hostinský s uctivou naléhavostí, „to není totéž. Vaše Výsost je příliš zkušená v galantních záležitostech, než aby nepostihla ten rozdíl, třebaže se zdá velmi jemný. Žena, která má milence, může mít i druhého, jak se praví v písničce, ale žena, která má lásku, se nedá dobýt, nebo jen velice těžko. To, co jí nabízíte, už má."

„Rozumuješ o tom," řekl Vallombreuse, „jako bys byl studoval školu lásky a Petrarkovy sonety. Myslel jsem, že se učeně vyznáš jen v omáčkách a vínech. Nuže, kdopak je předmětem toho platonického citu?"

„Herec patřící k jejich společnosti," odpověděl Bilot, „u něhož bych docela předpokládal, že se k nim přidal ze zamilovanosti, protože mi nepřipadá, že by se choval jako obyčejný komediant."

„Vida," řekl rytíř Vidalinc příteli, „měl byste být spokojen. Objevují se nepředvídané překážky. Ctnostná herečka, to se hned tak nepotká — to je něco pro vás. Odpočinete si u ní od urozených dam i od kurtizán."

„Jsi přesvědčen o tom," pokračoval mladý vévoda ve svých úvahách, „že cudná Isabela nedovoluje žádné důvěrnosti tomu panákovi, kterého už z celé duše nenávidím?"

„Je vidět, že ji neznáte," odpověděl mistr Bilot. „Je to holubička, která by radši umřela, než aby si potřísnila svá bělostná pírka. Když role vyžaduje líbání, je vidět, jak se rdí pod líčidlem a jak si občas hřbetem ruky otírá tvář."

„Ať žijí hrdé a nepřístupné krásky, klisničky, které se vzpouzejí sedlu!" zvolal vévoda. „Dám jí tak pocítit bič, že bude muset jít krokem i mimochodem, klusat, cválat, vzpínat se a točit podle mé vůle."

„Takovým způsobem od ní nic nevynutíte, pane vévodo, dovolíte-li mi tu poznámku," řekl mistr Bilot a udělal co nejpokornější poklonu, jak se sluší na podřízeného, který odporuje nadřízenému, jenž stojí nad ním o tolik příček společenského žebříčku.

„Co kdybych jí poslal v krásném šagrénovém pouzdře náušnice z velkých perel, zlatý náhrdelník o několika řadách s uzávěrem z drahokamů a náramek ve tvaru hada s velkými balasovými rubíny místo očí?"

„Vrátila by vám všechnu tu nádheru a napsala by vám, že ji patrně považujete za někoho jiného. Na rozdíl od svých družek není zištná, a což je u ženy vzácné, jiskření klenotů jí nezapaluje oči. Na nejkrásněji zasazené diamanty hledí jako na mišpule v slámě."

„Jaký to podivný a fantastický vzorek ženského pohlaví!" řekl vévoda Vallombreuse poněkud překvapeně. „Patrně chce předstíráním počestnosti dosáhnout toho, aby si ji vzal ten darebák, který asi oplývá jměním. Tyhle ženské někdy z rozmaru napadne založit rodinu s poctivými měšťany a sedat pak ve shromážděních afektovaných paniček s cudně sklopenými zraky jako svatá Upejpalka."

„Tak se s ní tedy ožeňte!" zasmál se Vidalinc, „nejde-li to jinak. Titul vévodkyně naladí lidsky i ty nejodmítavější."

„Pomalu, pomalu!" odpověděl Vallombreuse, „nepospíchejme tolik;

nejdřív musíme vyjednávat. Pokusit se najít způsob, jak se ke krasavici přiblížit a nepoplašit ji přitom."

„To bude snadnější než získat její lásku," řekl mistr Bilot. „Dnes večer se bude v míčovně zkoušet kus, který mají zítra hrát; někteří zájemci z města budou mít přístup, a stačí, abyste pronesl své jméno, a dveře se před vámi otevřou dokořán. Řeknu o tom ostatně panu Herodovi, který patří k mým přátelům a nic mi neodmítne. Ale podle toho, jak znám lidi, se domnívám, že byste udělal lépe, kdybyste svou touhu zaměřil na slečnu Serafínu, která není o nic méně hezká než Isabela a jejíž marnivost by nad tím plesala radostí."

„Já jsem pobláznëný do Isabely," řekl vévoda úsečným tónem, který dovedl obdivuhodně nasadit a který ukončil každý další hovor, „do Isabely, mistře Bilote, a do žádné jiné." Ponořil ruku do kapsy a nedbale roztrousil po stole dosti dlouhou řádku zlatých mincí. „Tady je za víno, a zbytek si ponechte."

Hostinský pokorně sebral mince a jednu po druhé vsunul do svého měšce. Oba šlechtici vstali, nasadili si širák hluboko do čela, přes rameno si přehodili plášť a vyšli z místnosti. Vallombreuse několikrát prošel uličkou sem a tam a zdvihl nos pokaždé, když procházel pod blahořečeným oknem, ale zbytečně se namáhal: Isabela si už dávala pozor a neukázala se. Záclony byly stažené a člověk se mohl domnívat, že v místnosti nikdo není. Vévodu Vallombreuse brzy omrzelo postávat jako čáp v opuštěné uličce, kde vanul studený vítr; na takové počínání nebyl zvyklý, a znaven marným čekáním odebral se domů, proklínaje drzou upejpavost té nány, která se cítí tak sebejistá, že nechává takhle trápit mladého a pohledného vévodu. Dokonce pomyslel s jistou shovívavostí na tu chudinku Corisandu, kterou nedávno tak pohrdal, ale samolibost mu zakrátko našeptala, že stačí, aby se objevil, a zvítězí jako César. Co se týče soka, toho vyřídí, pokud by mu moc překážel, prostřednictvím najatých rváčů či námezdních hrdlořezů, neboť důstojnost mu nedovoluje, aby se s takovým ničemou zahazoval sám.

Vallombreuse, pravda, nespatřil Isabelu, která se uchýlila dozadu do svého pokoje, ale při jeho hlídce v uličce ho pozorovalo jiným oknem žárlivé oko, oko Sigognaca, jemuž se to procházení pranic nelíbilo. Desetkrát byl baron v pokušení sejít dolů a zaútočit na galána s taseným mečem, ale ovládl se. Na procházení podél zdi nebylo nic tak výslovně urážlivého, aby to opravňovalo takový útok, který by byl považován za nesmyslný

a směšný. Jeho ohlas by mohl uškodit Isabele, a ta přece nijak nemohla za ty pohledy vrhané vzhůru vždy na témž místě. Sigognac si nicméně předsevzal, že si bude na toho hejska dávat dobrý pozor, a vryl si do paměti jeho rysy, aby ho v případě potřeby poznal.

Herodes si pro představení příštího dne, ohlášené a vybubnované po celém městě, vybral kus *Lygdamon a Lydias aneb Podobnost*, tragikomedii od jistého Georgese de Scudéry, šlechtice, jenž po službě ve francouzské gardě zaměnil meč za pero a obojím se oháněl stejně dobře, a *Chvastounství kapitána Fracasse,* v němž měl Sigognac debutovat před skutečným obecenstvem; dosud hrál jen telatům, kravám a venkovanům v Bellombrově stodole. Všichni herci byli pilně zaměstnáni tím, že se učili svým rolím; kus pana Scudéryho vyšel tiskem teprve nedávno a neuměli ho. Zadumaně špulili pysky, jako kdyby opice odříkávaly otčenáš, a procházeli se po pavlači, přičemž chvílemi mumlali a chvílemi hlasitě vykřikovali. Kdo by je tak byl viděl, byl by je považoval za šílence zbavené smyslů. Znenadání se zastavovali, pak zase rázně vykračovali, mávajíce pažemi jako rozviklanými mlýnskými křídly. Zejména Leandr, který měl hrát Lygdamona, hledal správné pózy, zkoušel efekty a zmítal se jako čert v kropence. Spoléhal na tuto roli, že mu pomůže uskutečnit dávný sen, totiž že vzbudí lásku u nějaké velkomožné dámy a odškodní se tak za ty rány holí, které dostal na zámku Bruyères, rány, jež mu zanechaly stopy v srdci déle než na zádech.

V této úloze nyjícího a nesmělého milence, jenž vyznává v docela svižných verších krásné city u nohou ukrutnice, se dobře daly uplatnit vzdechy, ubledlé líce, hra očí a všelijaké dojímavé afektovanosti, v nichž vynikal zejména pan Leandr, který i přes svou domýšlivost a některé směšné stránky byl jedním z nejlepších milovníků kočovných divadel.

Sigognac, jehož vzal do učení Blazius, studoval se starým hercem ve svém pokoji a vnikal do obtížného divadelního umění. Představoval typ svou nadmíru potrhlou povahou vzdálený skutečnosti, a přece bylo třeba, aby pod nadsázkou byla cítit pravda a za paňácou bylo možno cítit člověka. Blazius mu dával rady v tomto smyslu a učil ho, jak má začínat od prostého tónu a dospět k bizarním intonacím nebo jak se vrátit k běžné dikci po tom, co křičel jako páv škubaný zaživa, neboť ani ta nejafektovanější postava není afektovaná stále. Ostatně takto nevyrovnaně si vedou podivíni a blázni, jejich pomatená gesta, přesně neodpovídají smyslu slov, a z této

nesouhry může obratný umělec vytěžit komický účinek. Blazius navrhoval, aby si Sigognac vzal škrabošku, která by zakrývala čelo a nos, aby tak uchoval tradiční ráz postavy a spojil ve své tváři skutečnost s fantazií, což je velice prospěšné u takových polosmyšlených, polopravdivých rolí, obecně karikujících lidstvo, které se však na takové karikatury nezlobí, jako by se zlobilo na svůj portrét. V rukou obyčejného komedianta se může z takové role stát pouhá plytká šaškovina pro pobavení nevzdělanců a slušní lidé nad ní pak jen pokrčí rameny, ale herec, který se ve svém řemesle vyzná, do ní může vnést některé přirozené rysy, obrážející život lépe, než kdyby byly všechny prvky role sladěné dohromady.

Nápad se škraboškou se Sigognacovi zalíbil. Maska mu zaručovala inkognito a dodávala mu odvahu čelit davu. Ten kousek tenké lepenky mu připadal jako přílba se spuštěným hledím, skrze niž bude mluvit hlasem přízraku. Obličej je totiž osoba sama; tělo nemá jméno a skrytá tvář se nedá poznat: takové opatření smíří úctu k předkům s nutností, k níž ho dovedlo jeho postavení. Už se nebude ve světle voskovic odhalovat přímo ve své osobě. Takhle bude jen neznámou duší oživující velkou loutku, *nervis alienis mobile lignum*, jenomže místo aby zvnějšku tahal nitky této loutky, bude bytovat v ní. Jeho důstojnost hrou nijak neutrpí.

Blazius, který měl Sigognaca velice rád, sám masku vymodeloval tak, aby mu vytvořil jevištní vzhled úplně odlišný od jeho vzhledu skutečného. Zdvižený nos posetý bradavicemi a na špičce červený jako třešně, povytažené obočí vyčesané do úzké čárky, knírek s nakroucenými špičkami zahnutými jako půlměsíc, to vše změnilo k nepoznání pravidelné rysy mladého barona; toto zařízení umístěné jako náhlavník zakrývalo jen čelo a nosní výčnělek, ale měnilo i celý ostatní obličej.

Všichni se odebrali na zkoušku, která se měla konat v kostýmech pro lepší posouzení celkového dojmu. Aby se po městě nepohybovali jako maškary, dali si herci kostýmy donést do míčovny a herečky se upravovaly v místnosti, kterou jsme již popsali. Urození páni, šviháci, místní krasoduchové dělali co mohli, aby pronikli do této Thaliiny svatyně či spíše sakristie, kde si kněžky té Múzy na sebe braly své ozdoby, aby slavily mystéria. Všichni se nahrnuli k herečkám. Jedni jim podávali zrcadlo, druzí přidržovali svíčky, aby se dámy lépe viděly. Ten vyslovoval svůj názor na umístění mašle; ten podával krabičku s pudrem, tamten nesmělejší zas zůstával sedět na truhle a klátil nohama, neříkal nic a jen si kroutil kníry.

Každá herečka měla svůj kroužek dvořanů, jejichž žádostivé oči vyhledávaly příležitost v náhodách a nehodách při toaletě. Tu vhodně sklouzl župánek a odhalil záda hladká jako mramor; tam zase projevovala sněhobílá či slonovinová polokoule netrpělivost v tísnivé šněrovačce a bylo třeba lépe ji uložit do krajkového hnízdečka, jinde zas se zdvihla krásná paže, aby upravila něco na účesu, a odhalila se až k rameni. Dovedete si představit, kolik madrigalů, poklon a otřepaných mytologických srovnání vložil těm maloměstským galánům do úst pohled na takové poklady. Zerbina se nad těmi nesmysly smála jako blázen; Serafína, spíše ješitná než duchaplná, si v nich libovala; Isabela je neposlouchala a před očima všech těch mužů se ve vší zdrženlivosti upravovala, přičemž zdvořile, leč chladně odmítala nabízené služby přihlížejících pánů.

Vallombreuse, doprovázený přítelem Vidalincem si ovšem nedal ujít tuto příležitost, aby spatřil Isabelu. Shledal, že je zblízka ještě hezčí než zdálky, a jeho vášeň přiměřeně vzrostla. Mladý vévoda se pro tuto příležitost vyparádil a opravdu byl obdivuhodně krásný. Měl na sobě nádherný oblek z bílého atlasu, zdobený doplňky a stuhami třešňové barvy, které přidržovaly diamantové výztuhy. Z rukávů kabátce se linula oblaka jemného krajkového prádla; stříbrem protkávaná šerpa přidržovala meč; bílý širák s tmavorůžovým perem se pohupoval v ruce, kterou obepínala navoněná rukavice.

Vévodovy dlouhé černé vlasy se v tenkých kadeřích vlnily podél dokonale oválných tváří a vyzdvihovaly jejich teplou bledost. Pod jemným knírkem mu zářily rty červené jako granátové jablko a oči jiskřily mezi dvěma hustými řadami brv. Bílý krk oblý jako mramorový sloup hrdě nesl hlavu a vyčníval z širokého límce z drahocenných benátských krajek.

Přesto však bylo ve vší té dokonalosti něco nepříjemného. Ty jemné, čisté a ušlechtilé rysy hyzdil nelidský výraz, můžeme-li použít toho slova. Bylo zřejmé, že vlastníka toho nelítostně krásného obličeje se jen pramálo dotýkají bolesti a radosti druhých lidí. Musel se považovat, a také se považoval, za bytost jiného druhu.

Vallombreuse se tiše postavil k Isabelinu toaletnímu stolku a paží se opřel o rám zrcadla tak, aby dívčiny oči, nucené podívat se každou chvíli do zrcadla, se s ním musely často setkat. Byl to důmyslný tah a chytrá dobyvatelská taktika, která by patrně měla úspěch u každé dámy, kromě naší naivky. Vévoda chtěl, ještě než promluví, zapůsobit svou krásou,

nádherou a vznešeností.

Isabela, která poznala mladého troufalce z uličky a které byl jeho žhavý a panovačný pohled nepříjemný, zachovávala nejvyšší možnou zdrženlivost a neodvracela pohled od zrcadla. Nezdálo se, že si vůbec povšimla, že tu před ní stojí jeden z nejkrásnějších francouzských šlechticů — ale Isabela byla prazvláštní dívka.

Rozladěn touto pózou, Vallombreuse se rychle rozhodl a řekl herečce:

„To vy, slečno, hrajete Sylvii ve Scudéryho hře *Lygdamon a Lydias*?“

„Ano, pane,“ řekla Isabela, která se nemohla vyhnout odpovědi na tuto chytře banální otázku.

„Nikdy nebude role tak dobře obsazená,“ pokračoval Vallombreuse. „Je-li špatná, uděláte z ní roli dobrou; je-li dobrá, uděláte ji výbornou. Šťastni básníci, kteří svěřují své verše těmto krásným rtům!“

Takové všeobecné poklony nevybočovaly z mezí galantních řečí, jimiž se zdvořilí páni obvykle obracejí na herečky, a Isabela je musela přijmout, přičemž vévodovi poděkovala mírnou úklonou hlavy.

Sigognac, který se s Blaziovou pomocí převlékl v komůrce míčovny určené hercům, se vrátil do místnosti k ženám, aby tam počkal na začátek zkoušky. Měl na tváři masku a už si zapnul opasek, na němž byl zavěšen velký rapír s těžkým košem a s pavučinou, dědictví po ubohém Fanfarónovi. Šarlatový plášť, roztřepený jako račí vousiska, mu bizarně vlál z ramen a jeho okraj zdvihala špička rapíru. Aby se přizpůsobil duchu své role, kráčel baron s vysunutým bokem, rozkročený jako kružítko; tvářil se urážlivě a vyzývavě, jak se sluší na kapitána Fracasse.

„Opravdu vám to moc sluší,“ řekla Isabela, kterou přišel pozdravit, „a nikdy žádný španělský chvástavý *capitano* nevypadal nádherněji a zpupněji.“

Vévoda Vallombreuse si s nejpohrdavější přezíravostí změřil nově příchozího, k němuž mladá herečka mluvila tak něžným tónem. ‚Tohle nejspíš bude ten darebák, do něhož prý je zamilovaná,‘ řekl si v duchu, celý naplněný zlobou, neboť nechápal, jak by žena mohla i jen na okamžik zaváhat mezi mladým a nádherným vévodou Vallombreuse a tímhle směšným komediantem.

Tvářil se ostatně, jako by ani nevnímal, že tam Sigognac je. Jeho přítomnost pro něj neznamenala o nic víc než přítomnost nějakého kusu nábytku. Nedíval se na něj jako na člověka, ale jako na věc, a jednal před baronem

stejně volně, jako kdyby byl sám: hltal Isabelu žhavými pohledy, které prodlévaly u místa, kde začínala ňadra v poodhaleném výstřihu košilky.

Isabela zrozpačitěla a cítila, že se proti své vůli červená pod tím drze upřeným pohledem, horkým jako proud roztaveného olova, a spěchala s toaletou, aby mu unikla, tím spíše, že viděla, jak zuřící Sigognac křečovitě svírá ruku na hrušce rapíru.

Položila si mušku ke koutku rtů a chtěla vstát, aby se odebrala na jeviště, neboť Tyran už několikrát býčím hlasem zavolal: „Slečny, jste připravené?“

„Dovolte, slečno,“ řekl vévoda, „zapomněla jste na vražednou mušku.“

A Vallombreuse ponořil prst do krabičky na toaletním stolku a vytáhl z ní černou taftovou hvězdičku.

„Nechte mě, abych vám ji umístil sám,“ pokračoval, „tady hned u ňadra, vyzdvihne jeho úběl a bude vypadat jako přirozené znaménko krásy.“

Čin doprovázel slova tak rychle, že Isabela, poděšená tou opovážlivostí, měla sotva čas zaklonit se na židli, aby se vyhnula drzému doteku; vévoda však nebyl z těch, které lze snadno odradit, a jeho prst s muškou už se málem dotýkal ňadra mladé herečky, když vtom mu čísi železná ruka sevřela zápěstí a držela je jako ve svěráku.

Vévoda Vallombreuse, bez sebe hněvem, otočil hlavu a uviděl kapitána Fracasse, který stál v pozici, jež nikterak neodpovídala zbabělci z komedie.

„Pane vévodo,“ řekl Fracasse a stále přitom držel Vallombreuse za zápěstí, „slečna si své mušky dává sama. Nepotřebuje ničí služby.“

Po těchto slovech pustil ruku mladého šlechtice, jehož prvním hnutím bylo sáhnout po jilci meče. V tom okamžiku měl Vallombreuse přes svou krásu obličej hrozivější a úděsnější než Medúza. Pokryla ho příšerná bledost, černé obočí se stáhlo nad očima podlitýma krví. Tmavorudé rty dostaly fialový nádech a začala je pokrývat bílá pěna; nosní dírky se zachvívaly jako by už cítily krveprolití. Vrhl se k Sigognacovi, který vyčkával útok a neucouvl ani o krok; najednou se však zastavil. Náhle ho napadlo něco, co uhasilo jako ledová sprcha jeho kypící zuřivost. Rysy tváře nabyly dřívější podoby, vrátila se do nich přirozená barva, vévoda se zase už plně ovládal a jeho obličej vyjadřoval jen to nejledovější pohrdání, to nejhlubší opovržení, jež může člověk projevit druhému. Uvědomil si totiž, že jeho protivník není šlechtic a že chybělo málo, aby se zahodil s komediantem. Všechna jeho šlechtická pýcha se bouřila při tom pomyšlení. Urážka, která

vyšla od někoho tak nízkého, ho nemůže zasáhnout; copak se člověk bije s blátem, které ho postříkalo? Nebylo však v jeho povaze, aby si dal beztrestně líbit urážku, ať už se jí dopustil kdokoli; přiblížil se tedy k Sigognacovi a řekl mu: „Dám ti zpřerážet kosti svými sluhy, ničemo!“

„Dejte si pozor, vznešený pane,“ odpověděl Sigognac naprosto klidně a se zcela nezaujatým výrazem, „mám kosti tvrdé a hole se na nich rozbijí jako sklo.“

„I když jsi sebedrzejší, darebáku, neprokážu ti tu čest, abych tě zmlátil sám. Taková ctižádost přesahuje tvé zásluhy,“ řekl Vallombreuse.

„To právě ještě uvidíme, pane vévodo,“ odpověděl Sigognac. „Jelikož jsem méně pyšný než vy, je docela možné, že vlastníma rukama zmlátím já vás.“

„Neodpovídám masce,“ řekl vévoda a zavěsil se do Vidalinca, který přistoupil blíž.

„Ukáži vám svůj obličej na vhodném místě a ve vhodnou chvíli, vévodo,“ odpověděl Sigognac, „a myslím, že vám bude ještě nepříjemnější než můj falešný nos. Ale teď toho nechme. Slyším zvonek, a kdybych se ještě zdržoval, mohl bych propást svůj vstup na scénu.“

Herci obdivovali jeho odvahu, ale jelikož znali Sigognacův původ, neudivovala je tak, jako ostatní diváky celého výjevu; ti nad takovou smělostí zůstali celí zkoprnělí. Isabela byla tak rozrušená, že jí vyprchala z obličeje všechna barva a že Zerbina, když viděla, jak jí tváře smrtelně zbledly, jí do nich musela vetřít trochu červeně. Sotva se udržela na nohou, a kdyby ji komorná nebyla podpírala a držela za loket, byla by při vstupu na jeviště upadla na prkna. Stát se předmětem hádky bylo hluboce nepříjemné něžné, dobré a skromné Isabele, která se ničeho nebála tolik jako rozruchu a skandálu — takový rozruch vždycky poškodí ženinu pověst. Kromě toho, ačkoli byla rozhodnuta Sigognacovi se nevzdat, něžně ho milovala, a pomyšlení na léčku nebo přinejmenším na souboj, který mu hrozil, ji znepokojovalo víc, než se dá vypovědět.

Přes tuto nemilou příhodu probíhala zkouška, jak měla, neboť skutečné citové vzruchy, které přináší život, nemohly herce odvést od jejich smyšlených vášní. Dokonce i Isabela hrála velmi dobře, třebaže měla srdce plné starostí. Fracasse, kterého ta hádka vzrušila, přímo sršel životem. Zerbina se překonávala. Každé její slovo vzbuzovalo smích a dlouhý potlesk. Z jednoho kouta hlediště se ozývalo tleskání, které začínalo dříve než

ostatní a končilo jako poslední; jeho nadšená vytrvalost nakonec upoutala Zerbininu pozornost.

Komorná předstírajíc, že to patří ke hře, přistoupila do popředí k svíčkám, natáhla krk jako zvědavý ptáček prostrkávající hlavu mezi dvěma listy, vnořila pohled do sálu a objevila markýze Bruyères: byl celý zrudlý potěšením a žádostivé oči mu jiskřily jako karbunkuly. Našel Lizetku, Martičku, Esmeraldinu svých snů a byl v sedmém nebi.

„Pan markýz už je tady,“ řekla Zerbina v přestávce mezi otázkou a odpovědí tiše Blaziovi, který hrál Pandolfa; mluvila se zavřenými ústy, jak to herci dovedou, když mezi sebou hovoří na jevišti a nechtějí, aby je obecenstvo slyšelo. „Podívej, jak jásá a září a jak je plný vášně! Sotva se udržuje v klidu, a kdyby se nestyděl, skočil by přes rampu a přišel by mě přede všemi políbit! Tak, tak, pane de Bruyères, líbí se vám komorné. Prosím, naservírujeme vám je se solí, paprikou i muškátovým oříškem!“

Od toho okamžiku se Zerbina rozohnila jako pominutá a hrála s ďábelskou vervou. Vypadala, jako když celá svítí veselím, vtipem a vroucností. Markýz pochopil, že se napříště nebude moci bez toho palčivého pocitu obejít. Všechny ostatní ženy, které mu kdy udělily svou přízeň a které ve vzpomínkách srovnával se Zerbinou, mu připadaly bez lesku, nudné a fádní.

Hra pana de Scudéry, kterou zkoušeli potom, potěšila, i když nebyla tak zábavná, a Leandr, který hrál Lygdamona, v ní byl roztomilý; jelikož však o nadání našich herců je nám už všechno známo, ponechme je jejich záležitostem a sledujme vévodu Vallombreuse a jeho přítele Vidalinca.

Mladý vévoda, rozzuřený zlostí po té scéně, ve které neměl vrch on, se vrátil se svým důvěrníkem do vallombreuského sídla a uvažoval o tisících pomstychtivých plánech; nejmírnější z nich nepočítal s ničím menším, než že dá drzého kapitána zmlátit holí tak, až zůstane ležet na místě jako mrtvý.

Vidalinc se marně pokoušel ho uklidnit; vévoda vzteky lomil rukama a pobíhal po místnosti jako smyslů zbavený, přičemž bušil pěstmi do lenošek, které se komicky převracely nožičkami vzhůru; porážel stoly a tropil různé škody, aby vybil svou zlost. Potom uchopil japonskou vázu a mrštil jí na podlahu, kde se roztříštila na tisíc kousků.

„Ach!“ zvolal. „Kdybych tak mohl toho darebáka rozbít jako tuhle vázu, a pošlapat ho a zamést jeho zbytky do odpadků! Ničema, který si

dovolí postavit se mezi mne a předmět mé touhy! Kdyby aspoň byl šlechtic, bojoval bych s ním mečem, kordem, pistolí, pěšky, na koni, až bych se opřel nohou o jeho hruď a plivl do tváře jeho mrtvole!“

„Snad opravdu šlechtic je,“ řekl Vidalinc. „Podle jeho sebevědomí bych tomu skoro věřil; mistr Bilot mluvil o nějakém herci, který se dal k divadlu z lásky a na něhož Isabela hledí příznivým okem. To byl asi on, pokud mohu soudit z jeho žárlivosti a z rozrušení naší infantky.“

„Co tě napadá,“ odpověděl Vallombreuse, „jak by se mohl urozený člověk vmísit mezi potulné komedianty, lézt na divadelní prkna, mazat si tvář červení, nechat si dávat pohlavky a kopance do zadku! Ne, to je naprosto nemožné!“

„Zeus se přece proměnil ve zvíře, a dokonce v manžela, aby se potěšil se smrtelnicemi,“ odpověděl Vidalinc, „čímž si vznešenost olympského boha jistě zadala více než šlechtická důstojnost tím, že urozený muž hraje na divadle.“

„Na tom nezáleží,“ řekl vévoda a stiskl palcem zvonek, „nejdřív ztrestám komedianta, a potom mohu ztrestat muže, pokud za tou směšnou maskou nějaký je.“

„Zda tam je! O tom nepochybujte,“ odpověděl Vallombreusův přítel. „Pod žíněmi falešného obočí mu oči plály jako lampy, a přestože měl rumělkou pomalovaný lepenkový nos, vypadal vznešeně a hrozivě, což v tom přestrojení není nic snadného.“

„Tím lépe,“ řekl Vallombreuse, „pak tedy má pomsta nebude rozdávat rány mečem nazdařbůh a nalezne hruď, do níž je zasadí.“

Vstoupil sluha, hluboce se uklonil a v naprosté nehybnosti vyčkával pánových rozkazů.

„Probuď, jestli už spí, Basqua, Azolana, Mérindola a Labriche, řekni jim, aby se ozbrojili pořádnými obušky a aby šli čekat k míčovně, kde teď jsou Herodovi herci, na jistého kapitána Fracasse. Ať se na něj vrhnou, ať ho zmlátí a nechají ležet na dláždění, ale ať ho nezabíjejí; někdo by si mohl myslet, že se ho bojím! Následky si beru na starost sám. Až ho budou bít, ať na něj křičí: ‚Od pana vévody Vallombreuse‘, aby věděl.“

Toto pověření, třebaže dost drsného a surového rázu, zřejmě sluhu nijak nepřekvapilo; odešel s ujištěním, že rozkazy pana vévody budou okamžitě vyplněny.

„Je mi proti mysli,“ řekl Vidalinc, když lokaj odešel, „že chcete takovým

způsobem naložit s tím komediantem, který koneckonců prokázal statečnost vyšší, než je jeho stav. Chcete, abych se s ním pod tou či onou záminkou pustil do sporu a souboje a abych ho zabil? Každá prolitá krev je červená, i když se říká, že šlechtická je modrá. Jsem z dobrého starého rodu, ne však tak vysoko postaveného, jako je váš, a nebojím se, že bych si zadal. Řekněte slovo, a jdu tam. Ten kapitán, jak se mi zdá, si zaslouží spíš rány mečem než holí.“

„Děkuju ti,“ řekl vévoda, „za nabídku, která mi dokazuje tvou naprostou oddanost mým zájmům, ale nemohu ji přijmout. Ten darebák si dovolil na mě sáhnout. Musí hanebně odpykat tento zločin. Je-li to šlechtic, najde mě připravena. Vždycky odpovídám, když mi někdo klade otázky s mečem v ruce.“

„Jak si přejete, pane vévodo,“ řekl Vidalinc a natáhl si nohy na stoličku jako člověk, který ponechává věcem volný průběh. „Mimochodem, víte, že ta Serafína je roztomilá? Řekl jsem jí pár lichotek, a už mi přislíbila dostaveníčko. Mistr Bilot měl pravdu.“

Vévoda a jeho přítel se odmlčeli a čekali na návrat hrdlořezů.

IX RÁNY MEČEM, RÁNY HOLÍ A JINÉ PŘÍHODY

Divadelní zkouška skončila. Herci odešli do šaten, svlékli kostýmy a vzali si své obvyklé šaty. Sigognac učinil totéž, ale protože očekával přepadení, ponechal si Fanfarónův rapír. Byla to dobrá stará španělská čepel, dlouhá jako den bez chleba, s tepaným železným košem, který dobře chránil zápěstí; tento rapír v ruce statečného muže mohl odvracet i zasazovat důkladné rány, i když ne smrtelné, neboť byl bez špičky a tupý, jak je mezi herci zvykem, ale přesto by docela postačil na čeládku, kterou vévoda pověřil svou pomstou.

Mohutný a širokoplecí Herodes si vzal hůl, která mu sloužila ke klepání tří úderů před zdvižením opony, a tímto kyjem, kterým mával, jako by to bylo stéblo slámy, měl v úmyslu pořádně se ohánět proti darebákům, kteří by zaútočili na Sigognaca, neboť nebylo v jeho povaze opouštět přátele v nebezpečí.

„Kapitáne," řekl baronovi, když se octli na ulici, „štěbetání ženských by nás ohlušilo, nechme je jít napřed v doprovodu Leandra a Blazia; první z nich je namyšlenec, bázlivý jako zajíc; druhý je moc starý a chabá síla by zradila jeho odvahu. Zůstane s námi Scapin, ten umí podrážet nohy lépe než kdo jiný a za okamžik vám položí naplacato na záda jednoho či dva z těch darebáků, jestli na nás zaútočí; v každém případě je moje hůl k službám vašemu rapíru."

„Děkuju, statečný Herode," odpověděl Sigognac, „neodmítám vaši nabídku, ale učiňme opatření, aby nás nenapadli neočekávaně. Měli bychom jít jeden za druhým v určitém odstupu a uprostřed ulice; pak budou muset ti pacholci, přikrčení ve stínu, odstoupit od zdí, u nichž číhají, a my budeme mít čas vidět je přicházet. Tak, já vytasím meč, vy se chopte kyje a Scapin by si mohl procvičit nohy, aby je měl pružné."

Sigognac šel v čele skupinky a opatrně postupoval uličkou, která vedla od míčovny k hostinci *U znaku Francie*. Byla temná, křivolaká, s hrbolatou

dlažbou, pozoruhodně vhodná pro přepadení. Vyčnívaly do ní přístřešky, které zvyšovaly temnotu stínu a poskytovaly skrýš číhajícím. Ze spících domů nepronikalo žádné světlo a měsíc v tu noc nesvítil.

Hrdlořezové mladého vévody, Basque, Azolan, Labriche a Mérindol, čekali už přes půl hodiny, až bude procházet kapitán Fracasse, který se mohl do hostince vracet jenom touto cestou. Azolan a Basque se tiskli ke dveřím nějakého domu na jedné straně ulice; Mérindol a Labriche zaujali postavení těsně při zdi přímo naproti, tak, aby jejich hole dopadaly na Sigognaca ze všech stran jako kyklopská kladiva na kovadlinu. Skupina žen, vedená Blaziem a Leandrem, je upozornila, že Fracasse už nemůže být daleko; stáli na špičkách, v rukou svírali hůl a chystali se splnit svůj úkol, nečekajíce, že budou mít co dělat se silnou obranou, neboť básníci, komedianti a měšťané, které velmožové ráčí dát spráskat, zpravidla přijímají celou věc klidně a spokojí se tím, že přihrbí záda.

Sigognac měl pronikavý zrak, a třebaže noc byla tmavá, objevil už všechny čtyři hrdlořezy na číhané. Zastavil se a předstíral, že se chce obrátit a jít zpátky. Tento úskok přiměl násilníky, kteří se obávali, že jim kořist unikne, aby opustili úkryt a běželi ke kapitánovi. Azolan se k němu vrhl první a všichni křičeli: „Bij! Bij! Kapitánu Fracassovi od pana vévody!" Sigognac měl levou paži omotanou pláštěm, který takto stočený tvořil jakýsi neprodyšný rukávník; tímto rukávníkem odrazil úder obuškem, který mu dal Azolan, a zasadil mu rapírem tak prudkou ránu rovnou do prsou, že bídák upadl s pohmožděnou hrudní kostí do stružky, nohama vzhůru a klobouk v blátě. Kdyby byl rapír měl špičatý hrot, byl by mu proklál tělo skrz naskrz. Přes kamarádův neúspěch vykročil Basque statečně kupředu, ale zuřivá rána čepelí naplocho přes hlavu mu prorazila dýnko čepice a způsobila, že se mu v té smolně černé tmě pořádně zajiskřilo před očima. Herodův kyj rozlámal Mérindolovi obušek na kousky, a ten výtečník shledav, že je odzbrojen, se spěšně dal na útěk; přesto mu ta hrozivá hůl pohmoždila záda, třebaže vzal do zaječích jak nejrychleji to šlo. Scapinův hrdinský čin byl takový: chytil Labriche kolem pasu tak rychle a prudce, že poloudušený muž nemohl nijak použít svého obušku, potom si ho opřel o levou paži, pravou paží ho přitlačil, až mu praskaly obratle, podtrhl mu nohy suchým, jadrným pohybem, neodolatelným, jako když se spustí samostříl, a odhodil ho na dlažbu o deset kroků dál. Labriche přitom narazil šíjí na kámen a náraz byl tak prudký, že vykonavatel pomsty

vévody Vallombreuse zůstal v bezvědomí ležet na bitevním poli a vypadal úplně jako mrtvola.

Ulice byla volná a herci zvítězili. Azolan a Basque se odvlékli po čtyřech, snažíce se najít nějaký přístřešek, kde by se trochu vzpamatovali. Labriche ležel ve stružce jako opilec. Mérindol, méně vážně postižený, vzal nohy na ramena, asi proto, aby aspoň někdo porážku přežil a mohl o ní podat zprávu. Nicméně, když se blížil k vallombreuskému paláci, zvolnil krok, protože měl za chvíli čelit zlobě mladého vévody, a ta nebyla o nic méně hrozivá než Herodova hůl. Při té představě mu začal z čela stékat pot a necítil už ani bolest ve vymknutém rameni, pod nímž visela nehybná paže zplihlá jako prázdný rukáv.

Sotva se vrátil do paláce, dal si ho zavolat vévoda, který už netrpělivě čekal na to, jak výprava dopadla. Mérindol se dostavil s rozpačitým a nejapným výrazem; měl totiž velké bolesti v rameni. Pod opálenou pletí prosvítala zelenavá bledost a na čele se mu perlily drobné krůpěje potu. Nehybně a mlčky stál u dveří pokoje a čekal na slovo povzbuzení nebo na otázku vévodovu; ten však mlčel.

„Tak co," řekl rytíř Vidalinc, když viděl, jak divoce se Vallombreuse dívá na Mérindola, „jaké novinky přinášíte? Nejspíš špatné, protože nevypadáte moc vítězoslavně."

„Pan vévoda ať nepochybuje o naší horlivosti při plnění jeho rozkazů," odpověděl Mérindol; „ale tentokrát nepřálo naší odvaze štěstí."

„Jak to?" řekl vévoda a zlostně sebou trhl. „Vám čtyřem se nepodařilo zmlátit toho komedianta?"

„Ten komediant," odpověděl Mérindol, „předčí silou a odvahou bájného Herkula. Vrhl se na nás tak zuřivě, že se z napadeného změnil v útočníka, za okamžik vyřídil Azolana a Basqua a nechal je ležet na dlažbě. Pod jeho ranami padli jako domečky z karet, a jsou to přitom drsní hoši. Labriche přemohl jiný komediant nějakým akrobatickým chvatem a jeho šíje teď okouší, jak tvrdá je dlažba v Poitiers. Mně samému pan Herodes přerazil hůl svým kyjem a pohmoždil mi rameno tak, že nebudu čtrnáct dní vládnout paží."

„Jste banda pitomců, pobudů a lumpů, a není ve vás trocha obratnosti, oddanosti ani odvahy!" zvolal vévoda Vallombreuse. „Stará bába by vás zahnala na útěk vřetenem. Udělal jsem chybu, že jsem vás zachránil před šibenicí a před galejemi! Lépe by bylo mít ve službě poctivé lidi: nebyli

by o nic větší nemehla a zbabělci! Když nestačily hole, měli jste si vzít meče!“

„Pan vévoda,“ odpověděl Mérindol, „nařídil výprask, a ne vraždu. Nebyli bychom si troufali překročit jeho rozkazy.“

„Tohle,“ zasmál se Vidalinc, „je přesný a svědomitý darebák, který si potrpí na formu. Líbí se mi taková nevinnost při provádění přepadu; co říkáte? Toto malé dobrodružství se zaplétá docela romanticky a způsobem, který se vám musí líbit, Vallombreusi, neboť se vám protiví snadné úspěchy a libujete si v překážkách. Na herečku se mi zdá Isabela dosti těžko dostupná; bydlí ve věži bez padacího mostu a jako v rytířských příbězích ji hlídají draci dštící oheň a síru. Ale tady přichází naše poražená armáda.“

Vskutku, Azolan, Basque a Labriche, který se probral z mdloby, se objevili u dveří salónu a prosebně vzpínali ruce k vévodovi. Byli zsinalí, vyjevení, potřísnění blátem a krví; třebaže neměli vážnější poranění než pohmožděniny, způsobila prudkost úderů krvácení z nosu, a žluté kožené kabátce jim pokrývaly odporné červenavé skvrny.

„Zalezte do boudy, pakáži!“ zvolal vévoda, který nebyl nijak soucitný, při pohledu na tu pokulhávající bandu. „Nevím, co mi brání, abych vás nedal spráskat řemenem za vaši pitomost a zbabělost; pošlu za vámi svého ranhojiče, a ten mi řekne, zda rány, na něž si stěžujete, jsou vážné — jestli ne, dám vás zaživa stáhnout z kůže jako melunské úhoře. Zmizte!“

Poražená četa se nedala vybízet dvakrát a zmizela, jako by byla úplně čiperná, takovou hrůzu naháněl mladý vévoda těm hrdlořezům a šibeničníkům, kteří opravdu neměli pro strach uděláno.

Když nebozí darebáci odešli, vrhl se Vallombreuse na hromadu polštářů a zachovával mlčení, které Vidalinc respektoval. V mozku se mu střídaly bouřlivé myšlenky jedna po druhé, jako černá mračna hnaná zuřivým větrem po obloze. Chtěl zapálit hostinec, unést Isabelu, zabít kapitána Fracasse, naházet do vody celou divadelní společnost. Poprvé v životě se setkal s odporem! Dal rozkaz, a ten nebyl splněn! Postavil se mu komediant! Jeho lidé se dali na útěk, dostali výprask od kapitána z komedie! Při tom pomyšlení se bouřila jeho pýcha a pociťoval jakési ohromení. Je tedy možné, že mu někdo vzdoruje? Potom si pomyslel, že se mu nepodařilo ani v tom nádherném, diamanty posázeném obleku, při všem svém půvabu, při plném lesku svého postavení a své krásy, získat jediný příznivý pohled od té bezvýznamné holky, potulné komediantky, loutky vystavené

večer co večer vypískání každého křupana — jemu, kterého kněžny vítají s úsměvem na rtech, pro něhož vévodkyně vzdychají láskou a který se ještě nikdy nesetkal s odmítavou krasavicí. Skřípěl nad tím vztekem zuby a sevřenou rukou mačkal nádherný kabátec z bílého atlasu, který měl stále ještě na sobě, jako by ho chtěl potrestat za to, že mu byl tak málo nápomocný při jeho svůdnických plánech.

Nakonec prudce vstal, pokývl Vidalincovi na rozloučenou, a aniž se dotkl večeře, kterou mu předložili, odešel do své ložnice, kde mu spánek nepřišel zatáhnout damaškové závěsy u lůžka.

Vidalinc, který se těšil myšlenkou na Serafínu, si ani nevšiml, že večeří sám, a pojedl s velkou chutí. Ukolébán rozkošnickými představami, v nichž se stále objevovala mladá herečka, spal tvrdým spánkem až do druhého dne.

Když se Sigognac, Herodes a Scapin vrátili do hostince, našli tam ostatní herce velice vyplašené. Výkřiky „Bij! Bij“ a hluk potyčky dolehly nočním tichem až k sluchu Isabely a jejích druhů. Dívka málem omdlela, a nebýt Blazia, který ji podpíral, byla by se svezla na kolena. Bledá jako voskovice a celá se třesoucí čekala na prahu dveří, aby se dozvěděla, co se stalo. Když spatřila nezraněného Sigognaca, slabě vykřikla, zdvihla ruce k nebi a spustila je kolem krku mladého muže, skrývajíc s líbeznou cudností tvář na jeho rameni; ale rychle ovládla své dojetí, vyprostila se z objetí, ustoupila o několik kroků a nabyla zas své obvyklé zdrženlivosti.

„Doufám aspoň, že nejste raněn?“ řekla svým nejněžnějším hlasem. „Jaký by mi způsobilo zármutek, kdyby se vám kvůli mně přihodilo cokoli zlého! Však jste také byl neopatrný! Postavit se tomu krásnému a zlému vévodovi, který má pohled a pýchu Lucifera, kvůli chudému děvčeti jako jsem já! Vy nejste rozumný, Sigognacu; když jste teď herec jako my, musíte umět snášet jisté opovážlivosti.“

„Nikdy nestrpím,“ odpověděl Sigognac, „aby kdokoli urážel v mé přítomnosti líbeznou Isabelu, třebaže mám na tváři masku chvastounského kapitána.“

„Dobře řečeno, kapitáne,“ řekl Herodes, „dobře řečeno a ještě lépe provedeno! To byly panečku, seky! Měli ti darebáci štěstí, že meč nebožtíka Fanfaróna nemá ostří, jinak byste je byl rozsekl od lebky k patě, jako to dělávali potulní rytíři Saracénům a kouzelníkům.“

„Však vaše hůl pracovala stejně dobře jako můj rapír,“ vrátil Sigognac

poklonu Herodovi, „a vaše svědomí může být klidné, protože tentokrát jste nevraždil žádná neviňátka."

„To ne," zasmál se Tyran zeširoka do mohutného černého vousu, „spíše kriminálnická kvítka a šibeničníky."

„Nutno uznat, že takové záležitosti nemohou provádět slušní lidé," řekl Sigognac, „ale nezapomeňte po zásluze oslavit chrabrost hrdinného Scapina: bojoval a zvítězil, aniž měl jiné zbraně než mu poskytla příroda."

Scapin, který byl tak trochu šašek, nahrbil hřbet, jako by byl nadmutý pýchou nad tou pochvalou, přitiskl si ruku na srdce a vysekl komickou, afektovaně skromnou poklonu.

„Byl bych šel s vámi," řekl Blazius, „ale v mém věku se mi už třese hlava a jsem dobrý leda se sklenkou v ruce na šarvátky s lahvemi a bitvy korbelů."

Jelikož se připozdívalo, rozešli se herci každý do svého pokojíku, kromě Sigognaca, který se ještě několikrát prošel po pavlači, jako by uvažoval o nějakém plánu: herec byl sice pomstěn, ale šlechtic ne. Má odhodit masku, která mu zaručovala inkognito, prozradit své jméno, způsobit pobouření, možná vystavit své druhy pomstě mladého vévody? Běžná opatrnost říkala ne, ale čest říkala ano. Baron neodolal tomu naléhavému hlasu a zamířil k Zerbininu pokoji.

Tiše zaťukal na dveře, které se pootevřely a pak otevřely dokořán, když pronesl své jméno. V pokoji hořelo jasné světlo; bohaté svícny s růžovými svícemi stály na stole pokrytém damaškovým ubrusem, na němž se kouřilo z vybrané večeře, podávané na stříbrném nádobí. Dvě koroptve obrněné plátky nazlátlé slaniny se rozestíraly na kruhu z pomerančových koleček; doplňoval je mandlový rosol a koláč s rybími knedlíčky, vrcholné dílo mistra Bilota. V broušeném flakónu posetém zlatými kvítky se třpytilo rubínově zbarvené víno, jemuž tvořilo protějšek víno topazové v druhém flakónu. Bylo prostřeno pro dva a když Sigognac vešel, Zerbina si se svým společníkem připíjela červeným vínem a markýzův pohled planul dvojím opojením, neboť vychytralá komorná nikdy nebyla svůdnější; a kromě toho vyznával markýz nauku, že bez Cerery a bez Bakcha Venuše chřadne.

Zerbina pokynula Sigognacovi půvabným pohybem hlavy, v němž se obratně mísila důvěrnost herečky vůči kolegovi s ženinou úctou k šlechticovi.

„Je od vás velice milé," řekl markýz Bruyères, „že jste nás přišel překvapit do našeho hnízdečka lásky. Doufám, že s námi povečeříte bez obav, že byste rušil naše soukromí. Jacquesi, doneste pánovi příbor."

„Přijímám vaše laskavé pozvání," řekl Sigognac, „ne proto, že bych měl hlad, ale nechci vás rušit při večeři a nic tolik nekazí chuť k jídlu jako společník, který nejí."

Baron se posadil do křesla, které mu přistavil Jacques vedle Zerbiny proti markýzovi. Pan de Bruyères mu ukrojil koroptví křídlo a naplnil mu sklenici, aniž se ho na něco zeptal, jak se na urozeného muže sluší; dobře tušil, že barona, obvykle tak zdrženlivého a plachého, sem přivedla nějaká vážná záležitost.

„Chutná vám tohle víno, nebo máte raději bílé?" řekl markýz. „Já piju obě, aby žádné nežárlilo."

„Jsem povahou i ze zvyku dost střídmý," řekl Sigognac, „a mírním Bakcha nymfami, jak říkali staří Římané. Červené víno mi stačí. Ale té nediskrétnosti, že jsem v tak nevhodnou hodinu vnikl do vašeho milostného ústraní, jsem se nedopustil proto, abych tu hodoval. Markýzi, přicházím vás požádat o službu, kterou šlechtic neodmítne druhému. Slečna Zerbina vám možná vyprávěla, že v šatně hereček chtěl pan vévoda Vallombreuse položit ruku Isabele na ňadro, pod záminkou, že tam umístí mušku, což byl čin nehodný, nemravný a hrubý, k němuž ho neopravňovalo žádné koketování nebo vyzývavost ze strany oné mladé ženy, která je stejně počestná jako zdrženlivá a kterou chovám v dokonalé úctě."

„Zaslouží si to," řekla Zerbina, „a třebaže jsem žena a její kolegyně, nemohla bych o ní říci nic špatného, i kdybych chtěla."

„Zarazil jsem vévodovu paži," pokračoval Sigognac, „a jeho hněv překypěl ve výhrůžkách a urážkách, na něž jsem odpověděl s posměšnou chladnokrevností, chráněn svou fanfarónskou maskou. Vyhrožoval mi, že mě dá zbít svými sluhy; a vskutku, když jsem se před chvílí vracel temnou uličkou do hostince, vrhli se na mě čtyři darebáci. Několika údery mečem naplocho jsem si to vyřídil se dvěma z nich; Herodes a Scapin se postarali o oba ostatní. Třebaže se vévoda domníval, že má co dělat jenom s ubohým komediantem, vězí v kůži toho komedianta šlechtic, a proto taková urážka nemůže zůstat bez trestu. Vy mě znáte, markýzi; třebaže jste až doposud respektoval mé inkognito, víte, kdo byli moji předkové, a můžete potvrdit, že krev Sigognaců je šlechtická, už tisíc let, bez jakékoli

příměsi nerovného sňatku, a že nikdy nositel tohoto jména nestrpěl žádnou poskvrnu na svém erbu.“

„Barone Sigognacu,“ řekl markýz Bruyères, oslovuje poprvé svého hosta jeho pravým jménem, „komukoli, koho mi označíte, potvrdím na svou čest starobylost a urozenost vašeho rodu. Palamède Sigognac konal divy při první křižácké výpravě, kam vezl sto kopiníků na lodi, kterou dal vypravit na vlastní náklady. Byla to doba, kdy předkové mnoha šlechticů, kteří se dnes vyvyšují, nebyli ještě ani podkoními. Palamède byl velkým přítelem mého předka Huguese de Bruyères, a oba spávali v jednom stanu jako bratři ve zbrani.“

Při těchto slavných vzpomínkách Sigognac zdvihl hlavu; cítil jak v něm plápolá duch předků, a Zerbina, která ho pozorovala, byla překvapena zvláštní, takříkajíc niternou krásou, která ozařovala jako plamen baronovu zpravidla smutnou tvář. „Tihle šlechtici,“ říkala si komorná, „se tváří, jako by vzešli přímo ze stehna Jupiterova; při sebemenším slově se jim načepýří pýcha, a nedovedou spolknout urážku jako obyčejní lidé. Nevadí; kdyby se na mě baron díval těmahle očima, dopustila bych se s ním docela ochotně nevěry vůči markýzovi. Ten malý Sigognac jen hoří hrdinstvím!“

„Jestliže tedy vaše mínění o mém rodu je takové, jak říkáte,“ řekl baron markýzovi, „donesete mým jménem panu vévodovi Vallombreusovi mé vyzvání na souboj?“

„Učiním to,“ řekl markýz vážným a uměřeným tónem, který kontrastoval s jeho obvyklou laškovností, „a kromě toho vám nabízím svůj meč k službám sekundanta. Zítra navštívím Vallombreusův palác. Mladý vévoda je sice zpupný, ale není zbabělý a nebude se skrývat za své důstojenství, jakmile se dozví, jaký je váš skutečný stav. Ale teď už dost o této věci. Nenuďme déle Zerbinu svými mužskými záležitostmi. Vidím, jak se přes veškerou zdvořilost její purpurové rtíky stahují; a ty perly, uložené v pouzdře úst, by nám měl ukázat smích, nikoli zívnutí. Nuže, Zerbino, rozveselte se zase a nalijte baronovi.“

Komorná splnila markýzovo přání s půvabem a obratností. Hébé nalévající nektar by to nesvedla lépe. Ať dělala Zerbina cokoli, dělala to dobře.

Po zbývající čas se u večeře o ničem dalším nemluvilo. Hovor se točil kolem toho, jak hrála Zerbina — markýz ji zahrnoval poklonami, k nimž mohl Sigognac bez přetvářky a lichocení připojit i své vlastní, neboť ko-

morná vskutku projevila nedostižnou vervu, nadání a vtip. Mluvilo se také o verších pana de Scudéry, jednoho z největších krasoduchů té doby, které markýzovi připadaly dokonalé, ale poněkud uspávající — rozhodně se mu *Chvastounství kapitána Fracasse* líbilo víc než *Lygdamon a Lydias*. Markýz měl vkus, to se mu musilo přiznat.

Jakmile to bylo možné, Sigognac se odporoučel a odešel do svého pokoje, kde za sebou zastrčil závoru. Potom ze soukenného pouzdra, které sloužilo jako ochrana před rezivěním, vyňal starobylý rapír po svém otci, který si vzal s sebou jako věrného přítele. Pomalu ho vytáhl z pochvy a uctivě políbil jeho jilec. Byla to krásná zbraň, bohatá, ale ne přezdobená, zbraň pro boj, a ne pro parádu. Na čepeli z modravé oceli s několika tenkými zlatými proužky byla vtištěna značka jednoho z nejslavnějších toledských zbrojířů. Sigognac vzal vlněný hadřík a několikrát rapír otřel, aby mu vrátil všechen lesk. Přejel prstem ostří a špičku, pak ji opřel o dveře a ohnul čepel skoro až k jilci, aby vyzkoušel pružnost. Ušlechtilá zbraň snesla dobře všechny zatěžkávací zkoušky a ukázala, že nezradí svého muže v poli. Povzbuzen třpytným leskem oceli, s jilcem pevně v ruce začal Sigognac šermovat proti stěně a shledal, že nezapomněl nic z toho, čemu ho Pierre, někdejší šermířský mistr naučil za dlouhých volných dní na hradě Bídy.

Tato cvičení, kterým se věnoval se svým starým služebníkem, když nemohl navštěvovat šermířskou školu, jak by mladému šlechtici příslušelo, rozvinula jeho sílu, zpevnila mu svaly, zvýšila jeho přirozenou pružnost. Jelikož neměl co na práci, pocítil k šermu jakousi vášeň, a důkladně tuto ušlechtilou vědu studoval; třebaže se stále ještě považoval za žáka, stal se už dávno mistrem, a často se mu při útoku stávalo, že označil modravým bodem náprsník z buvolí kůže, kterým si Pierre chránil hruď. Ve své skromnosti si ovšem myslil, že se dobrák Pierre schválně dává zasáhnout, aby mu nebral odvahu svou nepřekonatelnou obranou. V tom se však mýlil: starý šermířský mistr nezatajil před milovaným žákem žádné tajemství svého kumštu. Po dlouhá léta ho k němu přidržoval, třebaže Sigognac někdy projevoval nudu nad tím stále opakovaným cvičením, takže mladý baron teď měl stejně důkladné znalosti jako jeho učitel, ale dík svému mládí byl pružnější a rychlejší; také zrak měl lepší, takže Pierre, třebaže znal odvetu na každý útok, nedovedl už teď tak pravidelně odrážet baronův meč jako dřív. Takové porážky, které by jiného šermířského mistra

roztrpčily — neboť tito gladiátoři z povolání se nenechávají rádi porazit ani od těch nejoblíbenějších žáků —, naplňovaly srdce věrného služebníka pýchou a radostí, ale nedával to najevo z obavy, aby baron v domnění, že dosáhl cíle a získal už palmu vítězství, ve svém úsilí nepolevil.

Tak se tedy stalo, že v tom věku rafinovaných znalců šermu, propíchávačů, vyzyvatelů, duelantů a rváčů, kteří navštěvovali tělocvičny španělských a neapolských mistrů, aby se naučili tajným fintám a nečekaným úderům, náš mladý baron, který se nikdy nevzdálil ze své věže, leda když jel v Mirautově doprovodu lovit hubeného zajíce na vřesovišti, byl, aniž o tom věděl, jeden z nejlepších šermířů své doby a mohl se měřit s těmi nejznamenitějšími. Neměl možná zpupnou eleganci, sebejistou pózu, provokativní chvástavost toho či onoho šlechtice proslulého úspěchy v soubojích, ale musela by to být velice obratná čepel, aby pronikla kruhem, v němž ho uzavíral jeho rapír.

Sigognac, spokojen se sebou i se svým rapírem, který si položil k hlavám lůžka, usnul za chvíli s pocitem naprostého bezpečí, jako by nebyl pověřil markýze Bruyères, aby vyzval mocného vévodu Vallombreuse.

Isabela nezamhouřila oko: pochopila, že to Sigognac takhle nenechá, a obávala se důsledků, které hádka může pro jejího přítele mít; ani ji však nenapadlo postavit se mezi protivníky. V té době byly záležitosti týkající se cti posvátné a ženy se neodvažovaly do nich zasahovat nebo je překazit svým pláčem.

V devět hodin už markýz v plné výstroji vyhledal Sigognaca v jeho pokoji, aby s ním dojednal podmínky souboje, a baron si přál, aby markýz pro případ, že by mu vévoda nevěřil nebo že by odmítl, s sebou vzal staré listiny, starobylé pergameny, z nichž visely na hedvábné stužce veliké pečeti, svitky popraskané ve všech ohybech, s královskými podpisy, jejichž inkoust už vybledl, genealogický strom s hustými větvemi v ozdobném rámování, zkrátka všechny doklady dosvědčující Sigognacovu urozenost. Tyto úctyhodné papíry, jejichž nerozluštitelné gotické písmo by vyžadovalo vědomosti nějakého benediktina, byly zbožně zabaleny v kusu karmínového taftu, jehož barva vybledla do špinavě žlutého odstínu. Vypadalo to jako útržek z korouhve, pod níž kdysi táhlo sto kopiníků barona Palamèda Sigognaca proti voji Saracénů.

„Nemyslím," řekl markýz, „že by při této příležitosti bylo třeba dokazovat váš původ, postačí mé slovo, o němž nikdy nikdo nezapochyboval.

Jelikož je však možné, že vévoda Vallombreuse ve své přehnané povýšenosti a nesmyslné ješitnosti bude předstírat, že ve vás nevidí nikoho jiného než kapitána Fracasse, najatého herce v Herodově společnosti, vezmu pro jistotu tyto doklady s sebou a můj sluha je ponese pro případ, že by bylo nutno je ukázat."

„Jednejte podle svého uvážení," odpověděl Sigognac. „Spoléhám na vaši moudrost a svěřuji svou čest do vašich rukou."

„Nepřijde k úhoně, o tom vás ujišťuji," odpověděl pan de Bruyères, „a vypořádáme se s tím urážlivým vévodou, jehož povýšené způsoby mě značně pobuřují. Baronská korunka, markýzovy perly a listy jsou právě tak dobré jako špičky vévodské koruny, je-li rod starý a rodokmen bez příměsi neurozené krve. Avšak dost slov, teď jsou na řadě činy. Řeči jsou rodu ženského, činy rodu mužského, a jak říkají Španělé, prádlo cti se dá vyprat jen v krvi."

Nato markýz zavolal sluhu, předal mu svazek listin a vyšel z hostince, aby ve vallombreuském paláci splnil své poslání.

Pro vévodu, kterého události předešlého večera vzrušily a rozzlobily a který usnul až velice pozdě, ještě nenastal den. Proto také když markýz Bruyères řekl vévodovu komorníkovi, aby ho ohlásil svému pánu, chlapík vypoulil oči nad tou nehoráznou žádostí. Probudit vévodu! Vstoupit k němu, dříve než zazvonil! To by bylo totéž jako vniknout do klece afrického lva nebo k indickému tygrovi. Vévoda nebyl po probuzení přívětivý, ani když ulehl v dobré náladě.

„Pán by měl raději počkat," řekl komorník, chvěje se při pomyšlení na takovou troufalost, „anebo přijít později. Jeho Výsost ještě nezvonila a já si netroufám vzít na sebe . . ."

„Ohlas markýze de Bruyères," vykřikl Zerbinin ochránce hlasem, v němž se začínala chvít zlost, „nebo vyrazím dveře a ohlásím se sám; musím si s tvým pánem okamžitě promluvit o důležitých věcech, které se dotýkají cti."

„Ach, pán přichází kvůli souboji?" řekl komorník a vůčihledně se mu ulevilo. „Že jste to neřekl hned. Ohlásím Jeho Výsosti vaše jméno; ulehl včera v tak zuřivé náladě, že bude nadšen, že hned při probuzení půjde o nějakou hádku a že bude mít záminku, aby se bil."

A komorník poprosiv markýze, aby chvíli posečkal, s odhodlaným výrazem pronikl do vévodových komnat.

Při zvuku otevíraných a zavíraných dveří se Vallombreuse, který spal jen zlehka, probudil úplně, a prudkým pohybem, až zapraskalo dřevo lůžka, se posadil hledaje nějaký předmět, který by mrštil po komorníkovi.

„Ať ďábel nabodne na rohy trojnásobného pitomce, který ruší můj spánek!" zvolal podrážděně. „Copak jsem ti nepřikázal abys nechodil, dokud tě nezavolám? Nařídím majordomovi, aby ti vysázel sto ran řemenem za to, že jsi mě neposlechl. Jak teď znovu usnu? Chvíli jsem se bál, že je to ta příliš něžná Corisanda!"

„Vaše Výsost," odpověděl komorník s pokornou úctou, „mě může dát ubít k smrti, když se jí zlíbí, ale jestliže jsem si troufal přestoupit rozkaz, neučinil jsem to bez pádných důvodů. Je tady pan markýz Bruyères, a jak jsem vyrozuměl, chtěl by s panem vévodou mluvit v nějaké čestné záležitosti. Pan vévoda se při takových příležitostech nikdy nedává zapírat a vždycky takové návštěvníky přijímá."

„Markýz Bruyères!" zvolal vévoda, „copak jsem s ním měl nějaký spor? Nevzpomínám si, ostatně už jsem s ním dávno nemluvil. Snad si namlouvá, že mu chci vyfouknout Zerbinu; milenci si totiž vždycky představují, že má člověk spadeno na předmět jejich vášně. Dobře, Picarde, podej mi župan a zatáhni závěsy u lůžka, ať není vidět rozestlané pokrývky. Nesmíme milého markýze nechat čekat."

Picard přinesl vévodovi z šatníku nádherný benátský domácí plášť, na jehož zlatém podkladu rozkvétaly veliké černé květiny ze sametu; Vallombreuse si přitáhl šňůrky tak, aby vynikl jeho štíhlý pas, usedl do křesla, zatvářil se bezstarostně a řekl komorníkovi: „Teď ho uveď."

„Pan markýz Bruyères," řekl Picard a otevřel obě křídla dveří.

„Dobrý den, markýzi," řekl mladý vévoda Vallombreuse a nadzdvihl se trochu v křesle, „buďte vítán, ať vás sem přivádí cokoliv. Picarde, dej pánovi židli. Promiňte, že vás přijímám v tomto rozházeném pokoji a v domácím úboru; nepovažujte to za nedostatek zdvořilosti, ale za známku horlivého spěchu."

„Odpusťte," odpověděl markýz, „že jsem tak neomaleně naléhal a přerušil váš spánek, v němž se vám možná zdál nějaký líbezný sen, ale jsem pověřen posláním, které mezi urozenými lidmi nestrpí odkladu."

„Napínáte mou zvědavost," odpověděl Vallombreuse; „nemám tušení, o jakou nálehavou záležitost může jít."

„Asi jste, pane vévodo, zapomněl na některé události včerejšího ve-

čera," řekl markýz Bruyères. „Takové maličkosti nepatří mezi ty, které by se vám vepsaly do paměti. Proto, jestli dovolíte, vám trochu oživím vzpomínky. V šatně hereček jste ráčil vyznamenávat mimořádnou pozorností mladou ženu, která hraje naivky; myslím, že se jmenuje Isabela. A z žertu — který já pro svou osobu neshledávám nijak nepatřičným — jste se pokusil položit jí mušku na ňadro. Toto počínání, nad nímž nevynáším žádný soud, hluboce pobouřilo jednoho z herců, kapitána Fracasse, který se opovážil zadržet vám ruku."

„Markýzi, jste velice věrný a svědomitý historiograf," vpadl mu do řeči Vallombreuse. „To všechno je bod za bodem pravda, a abych příběh dokončil, slíbil jsem tomu chlapovi, který je zpupný jako šlechtic, že ho dám zpráskat holí, což je přiměřený trest pro takové darebáky."

„Je docela v pořádku, dá-li šlechtic zpráskat herce nebo pisálka, který se mu znelíbí," řekl markýz s lhostejným výrazem; „takoví chlapi nemají ani cenu těch holí, které se jim přelámou o záda; ale tento případ je jiný. Pod maskou kapitána Fracasse, který ostatně vaše pacholky pěkně spořádal, je totiž baron Sigognac, šlechtic ze starého a vysoce urozeného gaskoňského rodu. Nikdo proti němu nemůže nic říci."

„Ale co tedy k čertu pohledává v tlupě potulných komediantů?" odpověděl mladý vévoda Vallombreuse a pohrával si se šňůrou županu. „Copak jsem mohl tušit, že pod tím groteskním kostýmem a pod falešným červeně pomalovaným nosem vězí nějaký Sigognac?"

„Pokud jde o vaši první otázku," řekl markýz, „odpovím na ni jedním slovem. Domnívám se, mezi námi řečeno, že se baron do Isabely velice zamiloval; a jelikož ji nemohl zadržet, přidal se k divadelní společnosti, aby svou lásku mohl následovat. Vám zajisté nebude toto milostné pronásledování připadat nevkusné, vždyť dáma jeho myšlenek podněcuje i vaši fantazii."

„Ne, to připouštím. Ale uznáte přece, že jsem nemohl tento románek vytušit a že jednání kapitána Fracasse bylo drzé."

„Drzé od komedianta," odpověděl pan de Bruyères, „avšak přirozené u šlechtice, který žárlí na svou milovanou. Proto také kapitán Fracasse odhazuje masku a mým prostřednictvím vás vyzývá a žádá na vás zadostiučinění za urážku."

„Kdo mi však zaručuje," řekl Vallombreuse, „že ten domnělý Sigognac, hrající chlubivé vojáky ve společnosti šašků, není nějaký sprostý podvod-

ník, který si přivlastňuje počestné jméno, aby měl tu čest zkřížit svou komediantskou plácačku s mým mečem?“

„Vévodo,“ odpověděl markýz Bruyères důstojně, „nešel bych za svědka a za sekundanta neurozenému muži. Barona Sigognaca znám osobně, jeho hrad je vzdálen jen několik mil od mého panství. Prohlašuji se za jeho ručitele. Jestli však stále pochybujete o jeho stavu, mám tu veškeré listiny, kterých je třeba, aby rozptýlily vaše obavy. Dovolíte mi, abych zavolal svého sluhu, který čeká v předpokoji, a abych vám ty pergameny ukázal?“

„Není třeba,“ odpověděl Vallombreuse; „vaše slovo mi stačí, souboj přijímám. Můj přítel, rytíř Vidalinc, bude mým sekundantem. Račte se s ním dohodnout. Přistupuji na všechny zbraně a na jakékoli podmínky. Docela rád bych se přesvědčil, zda baron Sigognac umí stejně dobře odrážet rány mečem jako kapitán Fracasse rány holí. Půvabná Isabela ověnčí vítěze klání jako za krásných rytířských dob. Ale dovolte, abych se odporoučel. Pan de Vidalinc, který má své pokoje tady v paláci, přijde dolů a dohodněte se s ním o místě, zbrani a hodině. A nyní *beso a vuestra merced la mano, caballero*.“

Po těchto slovech vévoda Vallombreuse s vybranou zdvořilostí pozdravil markýze Bruyères, nadzdvihl těžký gobelínový závěs a zmizel.

Po chvíli přišel za markýzem rytíř Vidalinc; zakrátko se dohodli o podmínkách. Zvolili rapír jakožto přirozenou zbraň šlechticů a střetnutí se mělo konat druhý den, neboť Sigognac nechtěl, aby v případě, že bude poraněn či zabit, sešlo z představení, které už bylo po celém městě ohlášeno. Účastníci se měli sejít na jistém místě za městskými hradbami, na louce, kterou duelanti z Poitiers velmi oceňovali pro její odlehlost, pevný terén a příhodnost.

Markýz Bruyères se vrátil do hostince *U znaku Francie* a pověděl o výsledcích svého poslání Sigognacovi; baron mu srdečně poděkoval za to, jak všechno zařídil, neboť mu těžce ležely na srdci vévodovy drzé a prostopášné pohledy na Isabelu.

Představení mělo začít ve tři hodiny a od rána chodil po ulicích městský vyvolavač, tloukl na buben, a jakmile se kolem něho nahrnul hlouček zvědavců, ohlašoval představení. Chlapík měl plíce jako měchy a jeho hlas, navyklý vyhlašovat různá nařízení, dodával názvům her a jménům herců rozvláčnou a velebnou vznešenost. V oknech se z toho třásly tabule a na stolech uvnitř příbytků v souzvuku řinčely sklenice. Kromě toho vyvolá-

vač při pronášení vět zvláštním způsobem pohyboval bradou, takže se k velké radosti uličníků podobal norimberskému louskáčku. Na oči byly podnikány útoky právě tak jako na uši, a ti, kdo neslyšeli vyvolávání, mohli na nejrušnějších křižovatkách, na zdech míčovny i na vratech hostince *U znaku Francie* číst veliké vývěsky, kde Scapin, krasopisec společnosti, důmyslně střídanými černými a červenými velkými písmeny štětcem namaloval *Lygdamon a Lydias* a *Chvastounství kapitána Fracasse*. Tyto vývěsky byly stylizovány stručně, po římském způsobu, a ani krasoduchové jim nemohli nic vytknout.

Podomek z hostince, kterého oblékli jako divadelního vrátného do kabátce napůl zeleného a napůl žlutého, s širokým bandalírem nesoucím napříč položený meč, měl až k očím naražený vysoký širák, z něhož vlálo pero tak dlouhé, že by jím mohl zametat pavučiny na stropě, a zadržoval dav u dveří, zahrazených jakousi sudlicí; nevpustil nikoho, kdo do misky na stříbrném podnosu nevyklopil peníz čili nezaplatil vstupné, nebo aspoň nepředložil patřičnou vstupenku. Nadarmo se několik písařů, žáků, pážat nebo sluhů pokusilo podvodně proniknout dovnitř a proklouznout pod hrozivou sudlicí; bdělý strážce je počastoval šťuchancem, až odletěli doprostřed ulice, kde někteří upadli do stoky nohama vzhůru, což nesmírně pobavilo ostatní, kteří se váleli smíchy a popadali za břicho, když je viděli, jak se pak zdvihají celí páchnoucí a potřísnění bahnem.

Dámy se dostavovaly v krytých nosítkách; nesli je mohutní chlapíci a utíkali se svým lehkým břemenem. Několik mužů, kteří přijeli na koni nebo na soumaru, házelo otěže sluhům k této práci určeným. Dva nebo tři kočáry s vyrudlým zlacením a vybledlými barvami, vytažené pro tuto slavnostní příležitost z kůlny, přijely ke vchodu v pomalém rytmu kroku těžkých koní, a vynořily se z nich jako z Noemovy archy různé druhy provinčních zvířat bizarního vzhledu, vyšňořených podle módy dávno zašlých let. Přesto však tyto kočáry, i když hodně zašlé, zapůsobily na dav, jenž se seběhl, aby viděl lidi vcházet do divadla, a když tak jeden vedle druhého stály na náměstí, budily docela úctyhodný dojem.

Brzy byl sál tak plný, že by nepropadlo ani párátko. Na obou stranách jeviště stála křesla pro významné osobnosti; tento zvyk jistě neprospíval divadelní iluzi ani hře herců, ale byl tak zakořeněný, že se už ani nepociťovala jeho směšnost. Mladý vévoda Vallombreuse v černém sametu s gagátovými ozdobami a v záplavě krajek tam seděl vedle svého přítele rytíře

Vidalinca, který měl na sobě půvabný atlasový oblek fialové barvy, zvýrazněný zlatým prýmkováním. Pokud jde o markýze de Bruyères, ten si vzal sedadlo v orchestru, vzadu za houslisty, aby mohl po libosti tleskat Zerbině, aniž se příliš zkompromitoval.

Po stranách sálu byly z borovicových prken, pokrytých seržem nebo starými flanderskými tapisériemi, postaveny jakési lóže a uprostřed byl parter, kde stáli měšťánkové, kupečtí mládenci, písaři, učedníci, studenti, sluhové a jiní prostí měšťané.

V lóžích usedaly ženy s načechranými sukněmi a prstem si objížděly výstřih, aby lépe vynikly poklady bělostných ňader; byly vyšňořeny, jak nejnádherněji dovolovala jejich maloměstská garderóba, poněkud pokulhávající za módou královského dvora. Věřte však, že u mnoha z nich bohatství plně nahrazovalo eleganci, alespoň v očích nepříliš světa znalé poitierské veřejnosti. Vyskytovaly se tu pěkné velké rodinné diamanty, které měly svou hodnotu i ve starém a zašlém zasazení; starobylé krajky, sice trochu zažloutlé, ale velice drahocenné; dlouhé těžké řetězy po babičkách ze čtyřiadvacetikarátového zlata, drahé i přes staromódní zpracování; brokáty a hedvábí, jaké už se nevyrábí v Benátkách ani v Lyonu. Byly tam i líbezné svěží tvářičky, růžové a odpočaté, které by byly oceněny v Paříži i v Saint-Germain, přestože měly až trochu příliš nevinný i naivní výraz.

Některé z těchto dam si patrně nepřály být poznány a ponechaly si škrabošku, což však nebránilo vtipálkům v parteru, aby nepronášeli jejich jména a nevykládali jejich více nebo méně skandální příhody. V jedné lóži však seděla sama, jen s nějakou ženou, která zřejmě byla její komorná, dáma maskovaná pečlivěji než ostatní; držela se poněkud vzadu, aby na ni nedopadalo světlo, a zvědavci marně namáhali svůj důvtip. Hlavu měla zahalenou závojem z černých krajek, zavázaným pod bradou, takže nebylo možno ani rozeznat barvu jejích vlasů. Jinak byla oblečena v drahých, ale tmavých látkách, které splývaly se stínem, do něhož se nořila, na rozdíl od ostatních žen, které se nakláněly k světlu svíček, aby na sebe upozornily. Chvílemi dokonce zdvihala až do výše očí, jako by je chtěla chránit před příliš prudkým svitem, vějíř z černých per, který měl uprostřed zasazené zrcátko, kam se dáma nedívala.

Housle spustily ritornel, upoutaly všeobecnou pozornost k jevišti a nikdo už si nevšímal tajuplné krásky, která by mohla docela dobře být Calderónova *Dama tapada*.

Začalo se kusem *Lygdamon a Lydias*. Scéna, představující lesnatou krajinu se zelenými stromy, vystlanou mechem, zavlažovanou studánkami a končící v dálce modravým pásem hor, příznivě naladila obecenstvo svým příjemným vzhledem. Leandr, který hrál Lygdamona, byl oděn v růžovofialovém šatě, zdobeném několika zelenými výšivkami podle pastýřské módy. Nakadeřené vlasy se mu vlnily na šíji, kde je měl půvabně svázané stužkou. Lehce nabíraný límeček odhaloval krk bílý jako u ženy. Hladce oholený vous mu zabarvoval tváře a bradu nepostřehnutelným modravým odstínem a dodával jim hebkost broskvového květu, kteréžto přirovnání je o to přesnější, že měl na lících diskrétně vetřeno svěží ruměné líčidlo. Zuby, zvýrazněné karmínem rtů a přepečlivě vyčištěné, se blýskaly jako perly. Tahy tuše zdůraznily pravidelnou linii obočí a další nesmírně jemná čára, jež mu vroubila víčka, dodávala neobyčejný lesk bělmu očí.

Shromáždění spokojeně zašumělo: ženy se k sobě naklonily a šeptaly, a jakási mladá dívka, která nedávno vyšla z kláštera, se neudržela, aby s naivitou, jež jí vynesla matčino pokárání, neprohlásila: „Ten je rozkošný!“

Tato dívenka ve své prostomyslnosti vyjádřila to, co si tajně myslely ženy zkušenější, a snad i její vlastní matka. Při výtce se zarděla, nepromluvila už ani slovo a sklopila pohled na špičku své šněrovačky; pokradmu však zdvihala oči, jakmile se na ni nikdo nedíval.

Mezi všemi ženami byla však jistě nejvzrušenější maskovaná dáma. Ňadra se jí prudce dmula a nadzdvihávala krajky, vějíř se lehce chvěl v ruce, vyklonila se přes okraj lóže, aby jí nic neušlo z podívané — to vše by bylo jistě prozradilo její zájem o Leandra, kdyby si někdo byl dal práci ji pozorovat. Naštěstí se všechny oči upíraly na scénu, takže měla čas, aby se vzpamatovala.

Lygdamon, jak každý ví — kdo by neznal díla slavného Georgese de Scudéry! —, zahajuje hru dojemným a patetickým monologem, v němž Sylviin odmítnutý nápadník probírá závažnou otázku, jakým způsobem má skoncovat se životem, který mu ukrutnost jeho krasavice činí nesnesitelným. Zvolí si oprátku, nebo meč, jímž ukončí své smutné dny? Vrhne se dolů z vrcholu skály? Skočí do řeky, aby utopil svůj žár pod vlnami? Na pokraji sebevraždy váhá a neví, pro co se rozhodnout. Neurčitá naděje, která zamilované neopouští do poslední chvíle, ho přidržuje k životu. Třeba se ta ukrutnice ustrne a dá se oblomit tak vytrvalým zbožňováním?

Nutno přiznat, že Leandr odříkal tu tirádu jako dokonalý herec, střídaje unylost a zoufalství, až srdce usedalo. Rozechvíval hlas jako člověk, kterého bolest dusí a který při řeči stěží zadržuje vzlyky a slzy. Když vzdychal, zdálo se, že mu vzdech vychází až z hloubi duše, a stěžoval si na ukrutnost své milé tónem tak něžným, tak pokorným, tak vroucím, že se všechny ženy v hledišti hněvaly na tu zlou a barbarskou Sylvii a byly přesvědčeny, že na jejím místě by nebyly tak divoce nepřístupné, aby dohánělv k zoufalství, či snad dokonce k smrti pastýře, který má takové přednosti.

Když tato tiráda skončila, Leandr, zatímco mu tleskali, div že nezbořili lavičky, bloudil pohledem po ženách v hledišti a zastavoval se u těch, o nichž se domníval, že mají titul; přes četná zklamání se totiž nevzdával svého snu, že ho jednou bude pro jeho krásu a herecké nadání milovat některá velkomožná dáma. Viděl nejedno krásné oko, v němž se jako diamant třpytila slza, nejedna bílá ňadra, která se dmula dojetím. Uspokojilo to jeho ješitnost, ale neudivovalo ho to. Úspěch herce nikdy nepřekvapuje; avšak palčivou zvědavost v něm vzbudila *Dama tapada*, která zůstávala sedět v koutku lóže. Toto tajemství zaváněl0 dobrodružstvím. Leandr ihned uhodl, že se pod maskou skrývá vášeň, kterou pravidla slušnosti nutí, aby se ovládala, a vrhl na neznámou žhavý pohled, aby jí naznačil, že ji pochopil.

Vystřelený šíp zasáhl cíl a dáma sotva znatelně pokynula Leandrovi hlavou, jako by mu chtěla poděkovat za jeho bystrost. Kontakt byl navázán, a kdykoli to hra dovolovala, docházelo k výměně pohledů mezi jevištěm a lóží. Leandr v těchto věcech vynikal a dovedl zaměřit hlas a odříkat milostnou tirádu tak, že jedna žena v hledišti se mohla domnívat, že ji říká jenom pro ni.

Když se objevila Sylvie, kterou představovala Serafína, rytíř Vidalinc zatleskal a vévoda Vallombreuse, který chtěl podpořit milostné dobrodružství svého přítele, také ráčil několikrát přiblížit k sobě dlaně svých bílých rukou, jejichž prsty byly obtíženy prsteny s jiskřivými kameny. Serafína lehkou úklonou pozdravila rytíře i vévodu a připravovala se na roztomilý dialog s Lygdamonem, o němž znalci soudí, že je to jedno z nejzdařilejších míst hry.

Jak to role Sylvie vyžaduje, udělala několik kroků po jevišti, tváříc se zamyšleně a zasněně, aby odůvodnila Leandrova slova:

Teď zastihl jsem vás, jak vnořena jste v snění.

Vypadala velice půvabně v tom nenuceném postoji s hlavou trochu nakloněnou, s jednou rukou spuštěnou a s druhou u pasu. Sukýnku měla mořsky zelenou, nakasanou smyčkami z černého sametu. Ve vlasech měla zasunutých několik lučních květinek, jako by je byla roztržitou rukou utrhla a vetkla si je tam, aniž o tom uvažovala. Tento účes jí ostatně báječně slušel, lépe než diamanty, třebaže si to sama nemyslela — chudoba její šperkovnice ji však donutila zachovat dobrý vkus a nevyparádit pastýřku jako princeznu. Roztomile odříkávala všechny ty poetické a květnaté věty o růžích, vánku, vysokých hájích a ptačím zpěvu, jimiž Sylvie zlomyslně brání Lygdamonovi, aby s ní promluvil o své lásce, třebaže milenec v každém obrazu, který jeho kráska použije, vidí milostný symbol a způsob, jak se vrátit k myšlence, kterou je posedlý.

Při této scéně, zatímco Sylvie mluvila, se Leandrovi podařilo poslat několik vzdechů směrem k tajuplné lóži, a stejně si počínal i v závěru hry, která skončila za zvuku potlesku. Je zbytečné říkat více o díle, které už dnes každý zná. Leandrův úspěch byl dokonalý a všichni se divili, že herec těchto kvalit ještě nevystoupil před dvorem. Také Serafína měla své obdivovatele a její uražená ješitnost se utěšila tím, že si získala rytíře Vidalinca, který — i když se bohatstvím nemohl rovnat vévodovi — byl mladý, oblíbený a měl budoucnost před sebou.

Po hře *Lygdamon a Lydias* se dávalo *Chvastounství kapitána Fracasse,* které mělo obvyklý úspěch a vzbudilo obrovské výbuchy smíchu. Sigognac vycvičený Blaziem a opírající se o přirozenou inteligenci, hrál svou roli chlubivého vojáka s potěšující přemrštěností. Zerbina celá zářila a jiskřila, a markýz, úplně bez sebe, jí tleskal jako blázen. Hluk, který dělal, přivábil dokonce pozornost maskované dámy. Ta lehce pokrčila rameny a pod sametovou škraboškou jí nadzdvihl koutky rtů ironický úsměv. V Isabele vyvolala přítomnost vévody Vallombreuse, sedícího vpravo na jevišti, určitý zmatek, který by bylo mohlo obecenstvo postřehnout, kdyby byla méně zkušená herečka. Obávala se nějaké vévodovy drzosti nebo nějakého urážlivého projevu nesouhlasu. Její obavy se však nesplnily. Vévoda se nesnažil přivést ji z míry příliš upřeným nebo příliš nevázaným pohledem; dokonce jí slušně a zdrženlivě zatleskal, když si to zasloužila. Jenom když situace hry vynášela kapitánu Fracassovi ťafky, políčky a rány holí, na tváři mladého vévody se objevoval zvláštní výraz potlačovaného pohrdání.

Pyšně ohrnoval ret, jako by si pro sebe říkal: „Fuj!“ Ale žádný z těch pocitů, které jím snad v nitru zmítaly, neprojevil a po celé představení si zachoval svou nevšímavou a pyšnou pózu. Vévoda Vallombreuse byl sice prudké povahy, ale jakmile jeho zlost pominula, byl příliš šlechtic, aby si dovolil přestoupit zákony zdvořilosti vůči soupeři, s nímž se měl nazítří bít: až do té doby bylo nepřátelství zastaveno a panovalo jakési příměří.

Maskovaná dáma odešla chvíli před koncem druhé hry, aby se vyhnula davu a mohla beze svědků dojít ke krytým nosítkům, u nichž na ni nedaleko míčovny čekali nosiči. Její odchod velice zneklidnil Leandra, který ze zákulisí pozoroval sál a sledoval pohyby tajuplné ženy.

Leandr si narychlo přehodil plášť přes pastýřský kostým, a spěchal k východu pro herce, aby mohl neznámou sledovat. Lehounké vlákno, které je k sobě pojilo, by se přetrhlo, kdyby si nepřispíšil. Dáma, jež na okamžik vystoupila ze stínu, se do něho navždy vrátí, a dobrodružství skončí dříve než začalo. Třebaže Leandr spěchal, že sotva popadal dech, spatřil, když vyběhl ven, jen černé domy a hluboké uličky, kde se míhalo několik luceren, které nesli sluhové doprovázející své pány; jejich odlesk se zrcadlil v dešťových kalužinách. Krytá nosítka, nesená statnými nosiči, už zabočila za roh ulice a zmizela z dohledu vášnivého Leandra.

„Jsem hlupák,“ řekl si s upřímností, kterou člověk někdy sám k sobě projevuje v zoufalých okamžicích. „Měl jsem po prvním kusu vyjít ven, převléci se do svých šatů a počkat na neznámou u východu z divadla, ať by na *Chvastounství kapitána Fracasse* zůstala či nezůstala. Ach, ty zvíře, ach, ty hňupe! Velkomožná dáma — a tou byla, na to můžeš vzít jed! — na tebe vrhá něžné pohledy a celá se pod maskou tetelí nad tvou hrou, a ty nemáš dost filipa, abys za ní běžel? Zasluhuješ si, abys měl celý život za milenky jenom rajdy, coury, děvečky a špindíry s rukama mozolnatýma od koštěte.“

Leandr dospěl ve svém vnitřním monologu až sem, když tu náhle před ním jako zjevení stanulo jakési pážátko, oblečené v hnědé livreji bez prýmků, s kloboukem vraženým do čela, a řeklo mu dětským hláskem, který se snažilo maskovat hlubším zabarvením:

„Vy jste pan Leandr, ten, který předtím hrál pastýře Lygdamona ve hře pana de Scudéry?“

„Ano, to jsem já,“ odpověděl Leandr. „Co ode mne chcete a čím vám mohu posloužit?“

„Ó děkuji,“ řeklo páže, „já od vás nic nechci; mám jen přikázáno opakovat vám jednu větu, pokud ji ovšem budete chtít vyslechnout, větu od maskované dámy.“

„Od maskované dámy!“ zvolal Leandr. „Ach, povězte, pospěšte si, hořím netrpělivostí!“

„Tady je, slovo za slovem,“ řeklo páže. „Je-li Lygdamon stejně statečný jako je galantní, nechť je o půlnoci u kostela: bude na něj čekat kočár; ať nastoupí a dá se odvézt.“

Než se překvapený Leandr zmohl na odpověď, páže bylo pryč a zanechalo ho ve značných rozpacích, co má dělat. Srdce mu sice skákalo radostí při pomyšlení na šťastné dobrodružství, ale ramena se chvěla při vzpomínce na výprask, který dostala v jistém parku u sochy mlčenlivého Amora. Je to zase nějaká léčka nastražená jeho ješitnosti neznámým morousem, který žárlí na jeho půvaby? Setká se na místě schůzky s nějakým zuřivým manželem, který bude v ruce třímat meč, připraven vrhnout se na něj a prořízknout mu hrdlo? Tyto úvahy pozoruhodně ochladily jeho nadšení, neboť jak už bylo řečeno, Leandr se nebál ničeho, leda ran a smrti, jako Panurgos. Nevyužije-li však této příležitosti, která se mu tak romanticky a tak příznivě nabízí, nevrátí se už možná nikdy, a s ní zmizí i sen jeho života, ten sen, který už ho stál tolik peněz na pomádách, kosmetických přípravcích, prádle a fintění. Kromě toho kdyby nepřišel, podezírala by ho krásná neznámá ze zbabělosti, což je strašné pomyšlení, které by dodalo kuráž i těm nejbázlivějším. Tato nesnesitelná myšlenka dovedla Leandra k rozhodnutí. „Ale co když se z té krásky, pro kterou se vystavím v nebezpečí, že mi někdo přeláme kosti nebo mě uvrhne do nějakého podzemního vězení,“ uvažoval Leandr, „vyklube vdova namazaná líčidlem, s falešnými zuby a parukou? Není přece nouze o takové chtivé stařeny, o ženské upíry lásky, které na rozdíl od upírů hřbitovních si rády pochutnávají na živých tělech! Ba ne; je mladá a půvabná, tím jsem si jist. To, co jsem zahlédl z jejího krku a ňader, bylo bílé, oblé, lákavé, a slibovalo mnoho, pokud jde o ostatní! Ano, ovšemže půjdu! Nastoupím do kočáru. Kočár! Nic nevypadá lépe a vznešeněji!“

Když učinil toto rozhodnutí, vrátil se Leandr k *Znaku Francie,* sotva se dotkl večeře, kterou hercům předložili, a odešel do svého pokoje, kde se zvelebil, jak nejlépe uměl, nešetře ani prádlem s ažurovými výšivkami, ani irisovým práškem ani pižmem. Vzal si také kordík a meč, třebaže by ho

nedovedl v případě nutnosti vůbec upotřebit, ale u nepříjemných žárlivců vzbuzuje ozbrojený milenec přece jen větší respekt. Potom si narazil širák do čela, zahalil se po španělském způsobu do tmavého pláště a tiše vyšel z hostince, přičemž měl to štěstí, že ho nespatřil zlomyslný Scapin, který z plna hrdla chrápal ve své komůrce na opačné straně pavlače.

Ulice byly už dávno prázdné, neboť v Poitiers se chodilo brzy spát. Leandr nepotkal živou duši, leda pár vyhublých koček, které se tu melancholicky potulovaly a při zvuku jeho kroků mizely jako stíny pod špatně přiléhajícími dveřmi nebo ve sklepním okénku. Náš milovník vkročil na náměstí u kostela právě v okamžiku, kdy hodiny odbíjely poslední úder půlnoci, jehož neveselý zvuk vyplašil sovy ze staré věže. Pochmurné vyzvánění zvonu uprostřed nočního ticha vzbuzovalo v Leandrově nepříliš klidné duši posvátnou a tajemnou hrůzu. Připadalo mu to, jako by slyšel svůj vlastní umíráček. V jednom okamžiku už se chtěl obrátit a jít se raději ve vší opatrnosti natáhnout sám na lůžko, než aby vyhledával noční dobrodružství; uviděl však kočár čekající na stanoveném místě a páže, posla maskované dámy, které stálo na stupátku a drželo otevřená dvířka. Nebylo už možno couvnout, neboť málo lidí má odvahu projevit zbabělost před svědky. Chlapec i kočí už Leandra spatřili, vykročil tedy kupředu s odhodlaným výrazem, kterému neodpovídalo prudké bušení jeho srdce, a nastoupil do vozu neohroženě — aspoň na pohled — jako Galaor.

Sotva se Leandr usadil, kočí pobídl koně a ti se rozběhli pravidelným klusem. V kočáře panovala hluboká tma; nejenže byla noc, ale podél skel byly spuštěny kožené závěsy, které nedovolovaly nic rozeznat venku. Páže zůstalo na stupátku a nebylo možno s ním navázat rozhovor ani z něho dostat nějaké vysvětlení. Chlapec se ostatně zdál velice málomluvný a neochotný říci to, co věděl, pokud vůbec něco věděl. Náš herec ohmatával polštáře: byly sametové, prošívané a měly třapečky; cítil pod nohama tlustý koberec a vdechoval slabou vůni ambry, která se linula z látky vnitřního čalounění, což byla známka elegance a dobrého vkusu. Kočár ho tímto tajemným způsobem dopravoval skutečně k nějaké urozené paní! Snažil se trochu se orientovat, ale znal Poitiers jen velmi málo, přece však se mu po chvíli zdálo, že dunění kol už se neodráží od zdí a že vůz už nepřejíždí přes stružky. Byli venku z města a jeli volnou krajinou k nějakému odlehlému místu, které se dobře hodí k milostným dobrodružstvím a k vraždám, jak si Leandr se zachvěním pomyslel; položil ruku na

kordík, jako by proti němu ve stínu seděl nějaký krvežíznivý manžel nebo ukrutný bratr.

Konečně vůz zastavil. Páže otevřelo dvířka; Leandr vystoupil a octl se před vysokou začernalou zdí, která, jak se domníval, ohrazovala nějaký park nebo zahradu. Po chvíli v ní rozeznal branku, která vzhledem k popraskanému, zhnědlému a omšelému dřevu zprvu jako by splývala s kameny ve zdi. Chlapec silně stiskl jeden ze zrezivělých hřebíků, kterými byla přibita prkna, a branka se pootevřela.

„Podejte mi ruku," řekl chlapec Leandrovi, „a já vás povedu, je příliš velká tma, abyste mě mohl tím bludištěm stromů sledovat."

Leandr poslechl a oba několik minut procházeli ještě dosti hustým stromovím, třebaže ho zima zbavila listí, které jim šustilo pod nohama. Z lesíka přišli do květinové zahrady, vyznačené zimostrázem a ozdobené tisy ve tvaru jehlanů, které ve tmě nabývaly neurčité podoby strašidel nebo mužů na stráži, což bylo pro bojácného herce ještě děsivější. Když prošli zahradou, vystoupili Leandr a jeho průvodce po schodišti na terasu, nad níž se tyčil venkovský letohrádek s kupolovitou střechou, ozdobený v rozích vázami. Těchto podrobností si náš galán povšiml v temném svitu, který noční obloha vždycky šíří na otevřeném prostranství. Letohrádek by byl téměř vypadal jako neobydlený, kdyby slabé červenavé světlo, tlumené hustou damaškovou záclonou, nebarvilo do ruda jedno z oken, kreslíc jeho obrysy na temném pozadí domu.

Za tím oknem patrně čeká maskovaná dáma; i ona je rozrušená, neboť v těchto milostných dobrodružstvích ženy dávají v sázku dobrou pověst a někdy stejně jako galán i život, když se o tom náhodou dozvědí manželé a jsou zrovna v nelítostném rozpoložení. V té chvíli však už se Leandr nebál; uspokojená pýcha mu zakryla nebezpečí. Kočár, páže, zahrada, letohrádek, všechno ukazovalo na velkou dámu, a příhoda se zaplétala způsobem, v němž nebylo nic měšťáckého. Byl v sedmém nebi a nohama se skoro ani nedotýkal země. Byl by si přál, aby ho zlý Scapin viděl v této chvíli slávy a triumfu.

Páže otevřelo velké zasklené dveře a odešlo, zanechávajíc Leandra samotného v letohrádku, který byl zařízen s velkým vkusem a přepychem. Klenba, kterou tvořila kupole, představovala bledou tyrkysově modrou oblohu, kde pluly růžové mráčky a poletovali amórkové v různých půvabných pozicích. Stěny měkce pokrývaly tapisérie, které zobrazovaly výjevy

z románu *Astrée* od pana Honoré d'Urfé. Sekretáře vykládané florentskými polodrahokamy, křesla z rudého sametu s třepením, stůl pokrytý tureckým kobercem, čínské vázy plné květin, třebaže bylo zimní období, vše dostatečně svědčilo o tom, že paní domu je bohatá a vysoce urozená. Černošské paže z černého mramoru, vyčnívající ze zlaceného rukávu, tvořily svícny a vrhaly na tu nádheru světlo svých svíček. Leandr, oslněný vším tím přepychem, si nejdřív ani nevšiml, že v salóně nikdo není; odložil plášť spolu se širákem na sedačku, před benátským zrcadlem si upravil jednu kadeř, jejíž dokonalost byla porušena, zaujal nejpůvabnější pózu svého repertoáru a rozhlížeje se kolem sebe, řekl si v duchu:

„No dobře, ale kde je božstvo tohoto místa? Vidím svatyni, ale nikoli modlu. Kdy vystoupí ze svého oblaku a zjeví se ona, podle chůze skutečná bohyně, jak to vyjádřil Vergilius?"

Leandr dospěl ve svém vnitřním galantním projevu až sem, když tu se rozhrnul záhyb závěsu z růžového indického damašku a uvolnil vstup maskované dámě, obdivovatelce Lygdamona. Měla ještě černou sametovou škrabošku, což herce znepokojilo.

„Že by byla ošklivá?" pomyslel si. „Ta záliba v maskování mě znepokojuje." Jeho obavy trvaly jen chvíli, neboť dáma došla doprostřed salónu, kde uctivě stál Leandr, sňala škrabošku a hodila ji na stůl, ukazujíc ve světle svíček pravidelný a celkem příjemný obličej, v němž zářily dvě krásné tabákově hnědé oči rozohněné vášní a usmívala se pěkná ústa, rudá jako třešeň, s drobnou rýhou uprostřed spodního rtu. Kolem obličeje se vlnily bohaté kadeře hnědých vlasů, které spadaly až na běloskvoucí a kyprá ramena a odvažovaly se dokonce laskat obrysy dvou polokoulí, jejichž prudké oddechování prozrazovalo chvění krajek, které je halily.

„Paní markýza! Paní de Bruyères!" zvolal Leandr nanejvýš překvapen a poněkud zneklidněn, neboť se mu vrátily vzpomínky na výprask, „je to možné? Stal jsem se snad hříčkou nějakého snu? Mohu si troufat věřit v takové neočekávané štěstí?"

„Nemýlíte se, příteli," řekla markýza, „opravdu jsem paní de Bruyères, a doufám, že vaše srdce mě poznává právě tak jako vaše oči."

„Ach, váš obraz je plamenně vryt do mé duše," odpověděl Leandr vroucím hlasem, „stačí, abych se zahleděl do svého nitra, a vidím ho tam plný půvabu a dokonalosti."

„Děkuji vám," řekla markýza, „že jste si na mě zachoval tak dobrou

vzpomínku. Svědčí to o šlechetné a velkomyslné duši. Musel jste mě považovat za nevděčnou, falešnou ukrutnici. Avšak mé slabé srdce je, běda, až příliš něžné a já jsem zdaleka nebyla necitelná k vášni, kterou jste mi dával najevo. Váš dopis předaný nehodné komorné, padl do rukou markýzovi. Ten na něj napsal odpověď, kterou jste dostal a která vás oklamala. Později mi pan de Bruyères se smíchem nad povedeným žertem, jak to nazval, dal přečíst váš dopis, z něhož zaznívala horoucí a čistá láska, a který on považoval za něco dokonale směšného. Dopis však na mě neměl ten účinek, jaký očekával. Cit, který jsem k vám chovala, jen ještě vzrostl, a já jsem se rozhodla odměnit vás za příkoří, které jste kvůli mně vytrpěl. Věděla jsem, že je můj muž zaujat svým novým dobrodružstvím, a tak jsem přijela do Poitiers, skryta pod škraboškou, a vyslechla jsem, jak vyznáváte lásku na jevišti s takovou přesvědčivostí, že jsem chtěla poznat, budete-li stejně výmluvný, až budete hovořit za sebe."

„Paní," řekl Leandr, pokleknuv na polštářek k nohám markýzy, která klesla do lenošky, jako by ji vyčerpalo úsilí, s nímž musela přemáhat ostych, aby se odhodlala k tomu vyznání, „paní, či spíše královno a bohyně, čím mohou být nalíčená slova, napodobená vášeň, vtipné nápady chladně vymyšlené nudícími se básníky, jalové vzdechy u nohou herečky s načervenělým obličejem, jejíž roztržité oči bloudí po obecenstvu, čím mohou být vedle slov, která tryskají z duše, vedle plamenů, které pronikají do morku kostí, vedle hyperbol vášně, které celý vesmír nemůže poskytnout dost skvělých obrazů k ozdobení jejího idolu, a vedle vznětů srdce, jež by se chtělo vydrat z hrudi, kde je uzavřeno, a sloužit za podnožku milované? Shledáváte laskavě, božská markýzo, že vroucně vyjadřuji lásku v divadelních hrách: to proto, že jsem se na herečku nikdy ani nepodíval, že moje touha míří výš, k dokonalému ideálu, k dámě krásné, urozené, duchaplné jako jste vy — a jedině ji miluji pod jmény Sylvie, Doralice a Isabela, které slouží jen jako její přízraky."

Při těchto slovech se Leandr, příliš dobrý herec, než aby zapomínal, že mluvené slovo má doprovázet také mimika, sklonil k ruce, kterou mu markýza ponechala, a pokrýval ji žhavými polibky. Markýza dlouhými bílými prsty, na nichž zářily prsteny, bloudila po hercových hedvábných voňavých vlasech a zpola ležíc v křesle hleděla, aniž je vnímala, na okřídlené amórky na tyrkysově modré obloze.

Náhle Leandra odstrčila a vrávoravě vstala.

„Ach, přestaňte," řekla přerývaným hlasem, „přestaňte, Leandře, vaše polibky mě pálí a zbavují rozumu!"

A opírajíc se rukou o stěnu, došla ke dveřím, kterými předtím vstoupila a nadzdvihla závěs, jehož záhyby se pak spustily na ni a na Leandra, který k ní přistoupil, aby ji podepřel.

Zimní jitřenka si dechem zahřívala červené prsty, když Leandr, dobře zahalený do pláštěnky a klímající v koutku kočáru, přijížděl k poitierské bráně.

Když nadzdvihl koženou záclonu, aby poznal, kde je, spatřil zdálky pana de Bruyères; kráčel vedle Sigognaca a mířil k místu, kde se měl konat souboj. Leandr hned spustil koženou záclonu, aby ho nezahlédl markýz, kolem něhož kočár těsně projížděl. Na rtech se mu mihl úsměv ukojené pomsty. Rány holí byly splaceny.

Stanovené místo bylo chráněno před větrem dlouhou zdí, která měla také tu přednost, že kryla duelanty před pohledem těch, kteří šli nebo jeli po silnici. Půda tu byla pevná, dobře udupaná, bez kamenů, bez hrudek a trsů trávy, které by mohly překážet nohám, a skýtala veškeré náležitosti, aby si tam muži dbalí cti mohli korektně podřezat krk.

Vévoda Vallombreuse a rytíř Vidalinc, za nimiž šel lazebník-ranhojič, na sebe nedali dlouho čekat. Všichni čtyři šlechtici se pozdravili s povýšenou dvorností a chladnou zdvořilostí, jak se sluší na dobře vychované lidi, kteří se jdou bít na smrt. Na tváři mladého vévody se dala číst úplná bezstarostnost — byl dokonale statečný a nadto si byl jist svou obratností. Sigognac vystupoval právě tak dobře, třebaže to byl jeho první souboj. Markýz Bruyères byl jeho chladnokrevností velice potěšen a usuzoval z ní na dobré výsledky.

Vallombreuse odhodil svůj plášť a širák a rozepnul si kabátec; Sigognac ho bod po bodu napodoboval. Markýz a rytíř změřili rapíry obou soupeřů. Byly stejně dlouhé.

Oba protivníci zaujali své místo, každý uchopil rapír a postavil se do střehu.

„Tak začněte, pánové, a bijte se jako stateční muži," řekl markýz.

„Zbytečná připomínka," poznamenal rytíř Vidalinc, „budou se bít jako lvi. Bude to nádherný souboj."

Vallombreuse, který přece jen v hloubi duše cítil k Sigognacovi opovržení a měl za to, že bude mít co dělat se slabým soupeřem, byl překvapen,

když jen tak ledabyle zkoušel baronův rapír, že má proti sobě pružnou a pevnou čepel, která hravě odráží jeho. Zpozorněl, potom zkusil několik fint, s nimiž si baron ihned věděl rady. Jakmile vévoda sebeméně zaváhal, Sigognacův hrot hned postupoval vpřed a nutil ho, aby se rychle kryl. Pokusil se zaútočit; jeho rapír byl odražen mistrnou ripostou, a kdyby se byl hbitě nezaklonil, byl by dostal zásah přímo do prsou. Pro vévodu se tvářnost souboje změnila. Původně se domníval, že bude záležet jen na něm, jak souboj povede, a že po několika střetnutích poraní Sigognaca, kde se mu zlíbí, při nečekaném výpadu, který se mu doposud vždycky podařil. Nejenže už nemohl útočit, jak se mu zachtělo, ale potřeboval veškerou svou hbitost, aby se ubránil. Třebaže se usilovně snažil zachovat si chladnokrevnost, vzmáhal se v něm hněv, cítil, jak začíná být nervózní a horečnatý, kdežto Sigognac s nepohnutou tváří jako by ho svým dokonalým střehem s potěšením dráždil.

„Nepodnikneme něco sami, zatímco naši přátelé šermují?“ řekl rytíř Vidalinc markýzovi. „Dnes ráno je pořádná zima, pojďme se spolu trochu bít, třeba jen proto, abychom se zahřáli.“

„Milerád,“ řekl markýz, „aspoň se trochu protáhneme.“

Vidalinc měl nad markýzem v šermířském umění převahu a po několika výpadech mu suchým a hbitým zásahem vyrazil kord z ruky. Jelikož k sobě nechovali žádné nepřátelství, dohodli se, že nebudou pokračovat, a soustředili zase pozornost na Sigognaca a Vallombreuse.

Vévoda, tlačen přesnou hrou baronovou, už o několik stop ustoupil. Projevoval únavu a začínal rychle dýchat. Chvílemi vyskakovala z prudkého střetnutí rapírů modravá jiskra, ale riposta ochabovala a ustupovala útoku. Sigognac soupeře unavil a teď na něj dorážel, dělal výpady a nutil stále vévodu couvat.

Rytíř Vidalinc silně pobledl a začal se o přítele bát. Pro znalce šermu bylo jasné, že Sigognac má vrch.

„Proč, k čertu,“ zamumlal Vidalinc, „nezkusí Vallombreuse ten výpad který ho naučil Girolamo z Neapole a který ten Gaskoněc patrně nezná?“

Jako by příteli četl myšlenky, pokusil se mladý vévoda provést tu slavnou ránu, ale v okamžiku, kdy už se chystal prudkým švihnutím bodnout, Sigognac útok odrazil, zasadil mu úder tak prudký, že rapír projel předloktím skrz naskrz. Bolest z poranění přiměla vévodu rozevřít prsty a rapír upadl na zem.

Sigognac se s dokonalou zdvořilostí okamžitě zastavil, třebaže mohl ránu opakovat, aniž porušil podmínky souboje, který neměl být přerušen při první krvi. Opřel špičku své zbraně o zem, levou ruku si položil na bok a zdálo se, že čeká na vůli svého protivníka. Avšak Vallombreuse, jemuž Vidalinc po Sigognacově přikývnutí znovu podal rapír, nemohl zbraň udržet v ruce a naznačil, že má dost.

Načež Sigognac a markýz Bruyères co nejzdvořileji pozdravili vévodu Vallombreuse a rytíře Vidalinca a vydali se na zpáteční cestu do města.

X HLAVA V OKÉNKU

Vévodu Vallombreuse, jemuž ranhojič ovázal ruku, spočívající teď v pásce, opatrně posadili do krytých nosítek. Jeho poranění mu znemožňovalo na několik neděl zacházet s rapírem, ale nebylo nebezpečné; čepel pronikla jenom svaly, aniž poškodila tepnu nebo šlachu. Rána mu nepochybně působila bolest, ale jeho pýcha krvácela mnohem více. Proto také k občasnému lehkému vraštění obočí, k němuž mladého vévodu nutila bolest, přistupoval výraz chladného vzteku; zaťatými prsty zdravé ruky drásal samet nosítek. Během cesty často vykláněl bledý obličej, aby vyčinil nosičům, kteří přitom šli co nejvyrovnanějším krokem a vyhledávali rovnou cestu, aby zabránili sebemenším otřesům; zraněný je však přesto označoval za nemehla a sliboval jim, že je dá zpráskat za to, že ho, jak říkal, natřásají jako salát v košíku.

Když se vrátil domů, odmítl ulehnout do postele a natáhl se jen na lehátko, opřen o polštářky, s hedvábnou prošívanou přikrývkou přes nohy; přinesl mu ji komorník Picard, zmatený a překvapený, že vidí svého pána poraženého v souboji, což se jindy při vévodově šermířské dovednosti nestávalo.

Rytíř Vidalinc seděl na sedačce u svého přítele a každou čtvrthodinu mu podával lžičku posilujícího léku, který mu předepsal ranhojič. Vallombreuse mlčel, bylo však vidět, že v něm kypí temná zlost, přestože předstíral klid. Konečně jeho hněv překypěl těmito prudkými slovy:

„Chápeš, Vidalincu, že mě ten hubený a oškubaný čáp, který uletěl ze zbořené věže své tvrze, aby tam nechcípl hlady, takhle pokloval dlouhým zobanem? Mne, který se bil s nejlepšími šermíři naší doby, který se vždycky vrátil z kolbiště bez jediného škrábnutí, a zanechal tam naopak nějakého hejska, kroutícího se a omdlévajícího v náruči svých svědků!“

„I ti nejšťastnější a nejzručnější mají někdy smůlu,“ odpověděl Vidalinc. „Tvář paní Štěstěny není pořád stejná; jednou se na člověka usmívá a po-

druhé zas mračí. Až dosud jste si na ni nemohl stěžovat, vždyť vás hýčkala na klíně jako své nejmilejší dítě.“

„Není to ostuda,“ pokračoval Vallombreuse a rozehříval se čím dál víc, „že ten směšný panák, ten groteskní frajírek, který se nechá na jevišti pohlavkovat a mlátit v mizerných fraškách, měl vrch nad vévodou Vallombreusem, kterého dosud nikdo neporazil? Musí to být nějaký rváč z povolání, skrytý v šaškovské kůži.“

„Znáte jeho skutečné postavení, za něž ručí pan de Bruyères,“ řekl Vidalinc, „avšak udivuje mě jeho nevídaná šermířská obratnost, překonává v ní všechny známé osobnosti. Ani slavní mistři šermu Girolamo či Paraguante nemají přesnější ruku. Dobře jsem ho při utkání pozoroval, a naši nejpřednější duelanti by si s ním nevěděli rady. Bylo třeba veškeré vaší dovednosti a Neapolitánových lekcí, abyste to neodnesl vážným poraněním. Vaše porážka je stále ještě vítězstvím: Marcilly a Duportal, kteří si tak na svém šermířském umění zakládají a řadí se k dobrým duelantům našeho města, by nepochybně s takovým soupeřem zůstali ležet na louce.“

„Nemohu se dočkat, až se mi rána zacelí,“ pokračoval vévoda po chvilce ticha, „abych ho znovu vyzval a odplatil mu.“

„To by bylo riskantní počínání, a já bych vám je nedoporučoval,“ řekl rytíř. „Vaše paže by mohla zůstat trochu oslabena, a to by snížilo vaše vyhlídky na vítězství. Tenhle Sigognac je nebezpečný soupeř, o kterého se nelze neopatrně otírat. Zná teď váš způsob boje a jistota plynoucí z první výhry zdvojnásobí jeho síly. Cti bylo učiněno zadost, utkání bylo vážné. Nechte to tak.“

Vallombreuse v duchu uznával správnost těchto důvodů. Sám toho věděl dost o šermu, v němž podle svého přesvědčení vynikal, aby mu bylo jasné, že jeho rapír, byť sebehbitější, nezasáhne Sigognacovu hruď, chráněnou tou neproniknutelnou obranou, na které ztroskotaly všechny jeho pokusy. Přiznával si jeho překvapivou nadřazenost, i když se nad ní rozhořčoval. Byl dokonce nucen si potají říci, že baron ho nechtěl zabít, a proto ho jen poranil tak, aby ho vyřadil z boje. Tato velkorysost, která by méně pyšnou povahu dojala, dráždila jeho ješitnost a kapala jed do jeho záští. Poražen! To pomyšlení ho uvádělo v zuřivost. Naoko souhlasil s přítelovými radami, ale podle chmurného a divokého výrazu tváře se dalo uhodnout, že se mu již v mysli začíná rýsovat nějaký černý záměr pomsty, záměr, který musí být zahříván hněvem, aby dozrál.

„Budu teď pěkně vypadat před Isabelou," řekl nutě se do smíchu, ale znělo to falešně, „když mi její galán propíchl paži. Invalidní Kupido nemá u Grácií úspěch."

„Zapomeňte na tu nevděčnici," řekl Vidalinc. „Nemohla koneckonců předvídat, že se do ní z rozmaru zamiluje vévoda. Vezměte si nazpět chudinku Corisandu, která vás miluje z celé duše a pláče celé hodiny u vašich dveří jako vyhnaný pes."

„Nevyslovuj to jméno, Vidalincu," zvolal vévoda, „jestli chceš, abychom zůstali přátelé. Tahle zbabělá něha, kterou neodradí žádná urážka, se mi protiví a hnusí. Chci pohrdavý chlad, vzpurnou pýchu, nedobytnou ctnost! Jak nádherná a rozkošná mi připadá ta pohrdavá Isabela! Jak jsem jí vděčný, že odmítá mou lásku, která by mě patrně už byla přešla, kdyby byla přijata! Jistě nemá duši nízkou a všední, když ve svém postavení odmítá návrhy urozeného pána, který ji vyznamenává a který není osobně tak nepohledný, dá-li se věřit dámám z města. K mé vášni přistupuje i jakási úcta, kterou obyčejně ženám nevěnuji; ale jak od ní dostat pryč toho zatraceného barónka z Nemanic, toho nešťastného Sigognaca, aby ho čert vzal!"

„To nebude lehká věc," řekl Vidalinc, „teď se bude mít na pozoru. Ale i kdyby se ho podařilo odstranit, pořád tu bude Isabelina láska k němu, a sám víte lépe než kdo jiný, neboť jste tím mnohokrát trpěl, jak jsou ženy ve svých citech tvrdohlavé."

„Což o to," řekl Vallombreuse, kterého rytířovy argumenty nepřesvědčily, „kdybych mohl barona zabít, brzy bych slečinku zkrotil, třebaže se tváří tak cudně a ctnostně. Nic není zapomenuto tak rychle jako mrtvý nápadník."

Rytíř Vidalinc tento názor nesdílel, ale nepovažoval za vhodné začínat na tento námět spor, který by mohl zhoršit Vallombreusovu podrážděnou náladu.

„Nejdříve se uzdravte, a pak už něco vymyslíme; tyhle řeči vás unavují. Hleďte si trochu odpočinout a nerozčilujte se tak; ranhojič by mě vyplísnil a řekl by, že jsem špatný ošetřovatel, kdybych vám nedoporučil klid ducha stejně jako klid těla."

Raněný se poddal tomuto důvodu, zmlkl, zavřel oči a zakrátko usnul.

Sigognac a markýz Bruyères se klidně vrátili do hostince *U znaku Francie* a jakožto diskrétní šlechtici se o souboji nezmínili ani slovem; ale zdi,

o nichž se říká, že mají uši, mají také oči: vidí právě tak dobře jako slyší. Na místě zdánlivě tak osamělém sledoval nejeden zvědavý pohled, jak pokračuje boj. Z maloměstské nečinnosti se líhne mnoho neviditelných nebo nenápadných mušek, které poletují okolo míst, kde se má něco stát, a potom bzučí a roznášejí zprávu po celém městě. Už při snídani vědělo celé Poitiers, že byl vévoda Vallombreuse neznámým soupeřem poraněn v souboji. Sigognac totiž žil v hostinci v ústraní a obecenstvu ukazoval jen svou masku, nikoli svou tvář. Toto tajemství značně dráždilo zvědavost, a představivost četných osob se pustila do práce, aby odhalila vítězovo jméno. Je zbytečné uvádět podivné dohady, které se objevily. Každý pilně propracovával ten svůj, opíraje ho o ty nejsměšnější a nejfrivolnější argumenty, ale nikoho nenapadlo, že skutečným vítězem by mohl být ten kapitán Fracasse, jemuž se předešlý večer všichni tolik nasmáli. Souboj mezi tak vysoce postaveným velmožem a potulným komediantem by se byl zdál příliš nemyslitelný a absurdní, než aby mohlo vzniknout nějaké podezření v tomto smyslu. Několik členů lepší společnosti poslalo své lidi do vallombreuského paláce, aby se poptali, jak se vévodovi daří, s nadějí, že se dozvědí aspoň nějaké náznaky dík obvyklé nediskrétnosti sluhů; ale sluhové mlčeli jako němí z toho dobrého důvodu, že neměli, co by řekli.

Vallombreuse svým bohatstvím, povýšeností, krásou i úspěchy u žen vzbudil mnoho žárlivé nenávisti, která si netroufala projevit se otevřeně, ale jejíž poťouchlé zlomyslnosti vyhovovala vévodova porážka. Byla to první prohra, kterou utrpěl, a všichni, jichž se kdy dotkla jeho zpupnost, se radovali z této rány zasazené jeho ješitnosti na nejcitlivějším místě. Třebaže protivníka neviděli, nepřestávali vychvalovat jeho odvahu, dovednost a velkolepý vzhled. Dámy, které si všechny mohly více nebo méně stěžovat na mladého vévodu, neboť patřil k těm, kdo ze zlomyslného rozmaru poskvrňují oltář, u něhož předtím pálili kadidlo, cítily nadšené sympatie k muži, který pomstil jejich tajná příkoří. Byly by ho milerády ověnčily vavřínem a myrtou; vyjímáme z jejich počtu něžnou Corisandu, která se při té novině málem zbláznila, veřejně plakala, a vystavujíc se nejpříkřejšímu odmrštění, vymohla si přes všechny zákazy vstup ne k vévodovi — ten byl příliš dobře hlídán —, ale k laskavějšímu a soucitnějšímu rytíři Vidalincovi, kterému dalo velkou práci uklidnit tuto milenku, jež si nehody toho nevděčníka brala k srdci víc než měla.

Jelikož však na naší zeměkouli nic pod sluncem nezůstane utajeno,

dozvěděli se lidé od mistra Bilota, který to měl od Jacquesa, markýzova sluhy, jenž byl přítomen rozhovoru markýze se Sigognacem při večeři u Zerbiny, že neznámý hrdina, vítěz nad vévodou Vallombreuse, je bezpochyby kapitán Fracasse, lépe řečeno nějaký baron, který se z lásky přidal ke kočovné společnosti Herodově. Jméno Jacques zapomněl. Končilo na slabiku *gnac,* což je běžná koncovka v Gascogni; Jacques si však byl jist, že jde o barona.

Tato pravdivá, i když romantická historka měla v Poitiers velký úspěch. Statečný šlechtic, tak hbitě se ohánějící zbraní, se stal středem zájmu, a když vystoupil na jeviště kapitán Fracasse, ukázal mu dlouhotrvající potlesk ještě než otevřel ústa, jaké se těší přízni. Ani ty největší a nejzazobanější dámy neváhaly mávat kapesníčky. Také potlesk určený Isabele byl zvučnější než jindy, což mladou ženu téměř uvedlo do rozpaků a vehnalo jí do tváře pod líčidlem přirozený ruměnec studu. Aniž přerušila hru, poděkovala za tyto projevy přízně skromnou poklonou a půvabným úklonem hlavy.

Herodes si mnul ruce radostí a jeho široká bledá tvář zářila jako úplněk, neboť tržba byla nádherná a pokladně hrozilo, že praskne mincovním překrvením. Každý totiž chtěl vidět toho pověstného kapitána Fracasse, herce a šlechtice, který nemá strach z holí ani z rapírů a který se jakožto statečný obránce krásy neváhá měřit s vévodou, postrachem těch nejodvážnějších. Jedině Blazius si od toho vítězství nesliboval nic dobrého; obával se, a ne bezdůvodně, Vallombreusovy mstivosti, které se jistě podaří najít prostředek k odvetě a provede divadelní společnosti nějakou nepříjemnost. Hliněné hrnce, říkal, nesmí narážet na hrnce železné, i když měly to štěstí, že se při prvním nárazu nerozbily; kov je totiž tvrdší než hlína. Načež ho Herodes, důvěřující v Sigognacovu a markýzovu oporu, nazýval zbabělcem, třasořitkou a zajícem.

Kdyby býval baron nebyl upřímně zamilovaný do Isabely, byl by jí snadno mohl být nevěrný, a ne jednou, neboť mnohá kráska se na něj tuze něžně usmívala a nic jí nevadil jeho podivný kostým, papírový nos pomalovaný rumělkou ani směšná role, která nepodporovala romantické iluze. Dokonce i Leandrův úspěch byl ohrožen. Nadarmo natahoval krásnou nožku, nadýmal se jako holub rousňák, natáčel si prstem kadeře paruky, předváděl solitér a ukazoval zuby až k dásním; na nikoho už to nepůsobilo, a byl by snad pukl vzteky, kdyby *Dama tapada* nebyla na svém místě;

hltala ho pohledem, odpovídala na jeho mrkání lehkými údery vějíře o kraj lóže a jinými mileneckými znameními. Nedávné štěstí, které ho potkalo, mu lilo balzám na tu drobnou ránu ješitnosti, a radosti, jež mu slibovala noc, ho utěšily z toho, že není hvězdou večera.

Herci se vrátili do hostince a Sigognac doprovodil Isabelu až do jejího pokoje, kam ho mladá žena proti svému zvyku vpustila. Pokojská zažehla svíce, přiložila dříví do krbu a diskrétně odešla. Když se za ní zavřely dveře, Isabela vzala Sigognaca za ruku, stiskla ji s větší silou, než by se od těch něžných prstů očekávalo, a hlasem přerývaným dojetím mu řekla:

„Přísahejte, že už se kvůli mně nebudete bít. Přísahejte, jestliže mě milujete tak, jak říkáte."

„Takovou přísahu nemohu učinit," řekl baron. „Troufne-li si nějaký odvážlivec být k vám neuctivý, rozhodně ho ztrestám, jak náleží, i kdyby to byl vévoda nebo kníže."

„Pomyslete však," řekla Isabela, „že jsem jen chudá herečka, vystavená urážkám kohokoliv. Názor společnosti, bohužel až příliš oprávněný vzhledem k divadelním mravům, je ten, že každá herečka je zároveň kurtizána. Jakmile žena vstoupí na divadelní prkna, patří obecenstvu; chtivé pohledy rozebírají její půvaby, zkoumají její krásu, a představivost se jí zmocňuje jako milenky. Každý ji zná, a proto se domnívá, že i on je jí známý; a když je vpuštěn do zákulisí, překvapuje její stud prudkostí vyznání, která nevyprovokovala. Je-li počestná, je její ctnost považována za čirou přetvářku nebo za zištnou vypočítavost. S těmito věcmi je nutno se smířit, protože se nedají změnit. Napříště se spolehněte na mě, že odrazím zdrženlivým chováním, úsečným slovem a chladným výrazem tváře drzosti velkomožných pánů, hejsků a frajírků všeho druhu, kteří se naklánějí nad mým toaletním stolkem nebo o přestávce ťukají hřebínkem na dveře mé šatny. Rána kosticí přes prsty, které si příliš dovolují, se vyrovná ráně vašeho rapíru."

„Nechte mě věřit, líbezná Isabelo," řekl Sigognac, „že rapír statečného muže může vhodně podpořit kostici počestné ženy, a neberte mi úlohu vašeho ochránce a rytíře."

Isabela stále držela Sigognaca za ruku a upírala na něj modré oči plné něhy a němé prosby, aby z něho vymámily žádanou přísahu. Avšak baron si v tom nechtěl dát říct; v otázce cti byl nesmlouvavý jako hidalgo a raději by byl čelil tisíceré smrti, než by strpěl, aby vůči jeho milované někdo

projevil neuctivost; chtěl, aby Isabela na jevišti byla ve stejné vážnosti jako vévodkyně v salóně.

„Tak mi přece slibte," naléhala mladá herečka, „že se už nebudete vystavovat nebezpečí z takových frivolních důvodů. Ach bože, s jakým neklidem a úzkostí jsem čekala na váš návrat! Věděla jsem, že se budete bít s tím vévodou, o němž každý mluví s hrůzou. Zerbina mi to všechno pověděla. Jak jste zlý, že mi takhle mučíte srdce! Ach, ti muži, jakmile je v sázce jejich pýcha, nemyslí už na chudinky ženy; jsou hluší, slepí, zuřiví, a neslyší vzlyky, nevidí slzy. Víte, že kdybyste byl býval zabit, byla bych umřela?"

Jen při pomyšlení, jakému nebezpečí se Sigognac vystavil, se v Isabeliných očích zaleskly slzy a chvějivé rozrušení v jejím hlase ukazovalo, že to něžné stvoření mluví pravdu.

Její upřímná vášeň ho dojala víc než se dá vypovědět; baron Sigognac objal volnou rukou Isabelin pás, přivinul si ji k hrudi, aniž se tomu bránila, a rty se zlehka dotkl skloněného čela mladé ženy, jejíž zrychlený dech cítil na svém srdci.

Zůstali tak tiše několik minut, ve vytržení, kterého by milenec méně uctivý než Sigognac byl patrně využil — jemu se však příčilo zneužít toho cudného odevzdání, k němuž dala podnět bolest.

„Utište se, drahá Isabelo," řekl něžně laškovným hlasem, „neumřel jsem, a dokonce jsem poranil svého soupeře, ačkoliv je považován za docela dobrého šermíře."

„Vím, že máte statečné srdce a pevnou ruku," odpověděla Isabela, „a proto vás miluju a nebojím se vám to říct, neboť jsem přesvědčena, že budete respektovat mou upřímnost a nezneužijete ji. Když jsem vás viděla tak smutného a opuštěného v tom chmurném hradě, kde vadlo vaše mládí, pocítila jsem k vám něžný a melancholický soucit. Štěstí mě nevábí, bývám poplašena jeho leskem. Kdybyste byl býval šťastný, byla bych z vás měla strach. Při té procházce zahradou, kdy jste mi odstraňoval trní z cesty, jste mi utrhl planou růžičku, jediný dárek, který jste mi mohl dát; zavlažila jsem ji slzou, než jsem si ji ukryla za ňadra, a v té chvíli jsem vám dala tiše výměnou svou duši."

Při těchto sladkých slovech chtěl Sigognac políbit krásné rty, které je vyřkly; avšak Isabela se vyprostila z jeho objetí, ne upejpavě, ale s cudnou pevností, které galantní muž nemá odporovat.

„Ano, miluju vás," pokračovala, „ale ne tak, jak milují jiné ženy: mám za cíl vaši slávu, ne svoje potěšení. Ať mě považují za vaši milenku, je to jediný důvod, který může omluvit vaši přítomnost ve skupině potulných komediantů. Co záleží na zlomyslných řečech, pokud si mohu zachovat úctu k sobě a vím, že jsem ctnostná? Poskvrna by znamenala mou smrt. Snad ve mně vzbuzuje takovou pýchu ta šlechtická krev, kterou mám v žilách; u herečky je to směšné, že? Ale jsem zkrátka taková."

Sigognac byl sice plachý, ale byl mladý. Tato rozkošná vyznání, která by pro domýšlivce nebyla nic nového, v něm vzbudila nádherné opojení a nesmírně ho vzrušila. Do tváří, obvykle tak bledých, mu stoupal prudký ruměnec, měl dojem, že se mu před očima míhají plameny; v uších mu hučelo a cítil až v hrdle, jak mu buší srdce. Jistě nepochyboval o Isabelině ctnosti, ale domníval se, že trochu smělosti překoná její skrupule; slýchal říkat, že když odbije hodina příznivá lásce milenců, už se nenavrátí. Dívka tu před ním stála v celé slávě své krásy, zářící, prostoupená světlem jako viditelná duše, jako anděl na prahu ráje lásky; zamířil k ní a s vášnivou horoucností ji sevřel do náruče.

Isabela se nepokoušela bránit; jak se však odkláněla dozadu, aby se vyhnula jeho polibkům, upřela na mladého muže pohled plný výčitek a bolesti. Z krásných modrých očí vytryskly slzy, pravé perly čistoty, a stékaly po tvářích, jež náhle ztratily barvu, na Sigognacovy rty; hruď se jí dmula potlačovaným vzlykem a celé její tělo ochablo, jako by měla blízko k mdlobám.

Poděšený baron ji posadil do křesla, poklekl před ní a vzal ji za ruce, které mu ponechala, a prosil ji za odpuštění, omlouvaje se mladistvým zápalem, okamžikem závratě, za který se kaje a který napraví pokornou oddaností.

„Udělal jste mi velikou bolest," povzdychla konečně Isabela. „Tak jsem důvěřovala ve váš jemnocit! Moje vyznání lásky vám mělo stačit a měl jste pochopit právě z té upřímnosti, že jsem rozhodnuta nepodlehnout. Byla bych myslela, že mi dovolíte, abych vás milovala podle svého, a že nebudete znepokojovat mou něhu běžnými výbuchy vášně. Toho pocitu bezpečí jste mě zbavil; nepochybuji o vašem slově, ale netroufám si už poslouchat své srdce. A přitom mi bylo milé vás vidět, slyšet, sledovat ve vašich očích vaše myšlenky! Právě vaše trápení jsem chtěla s vámi sdílet, a radosti přenechat druhým. Mezi všemi těmi hrubými, prostopášnými,

nevázanými muži, říkala jsem si, je jeden, který věří v počestnost a dovede mít v úctě to, co miluje. Já, děvče od divadla, neustále pronásledované odpudivými galantnostmi, jsem snila o tom, že mám čistou lásku. Nežádala jsem nic, než abych vás směla dovést na práh štěstí a pak se vrátit do svého stínu. Vidíte, že jsem nebyla nijak náročná."

„Zbožňovaná Isabelo," zvolal Sigognac, „každé vaše slovo mi dává pocítit mou nehodnost; nedocenil jsem vaše andělské srdce; měl bych líbat stopy vašich kroků. Ale už se ničeho neobávejte: manžel bude umět ovládnout vzněty milence. Nemám nic než své jméno; je čisté a bez poskvrny jako vy. Nabízím vám je, ráčíte-li je přijmout."

Sigognac dosud klečel před Isabelou: při těchto slovech se k němu dívka sklonila, vášnivým gestem mu objala hlavu a vtiskla na baronovy rty rychlý polibek. Potom vstala a udělala několik kroků po pokoji.

„Budete mou ženou," řekl Sigognac opojený dotekem těch úst, svěžích jako květina, vřelých jako plamen.

„Nikdy, nikdy," odpověděla Isabela ve zvláštním vytržení, „dokáži, že jsem té cti hodna, tím, že ji odmítám. Ach, příteli, jaká nebeská slast zaplavila mou duši! Vy si mne tedy vážíte? Troufal byste si vést mě se vztyčenou hlavou do těch sálů, kde jsou portréty vašich předků, do kaple, kde je hrobka vaší matky? Bez bázně bych snesla pohled mrtvých, kteří všechno vědí, a panenský věneček na mém čele by nelhal."

„Cože!?" zvolal baron. „Říkáte, že mě milujete, a přitom mě nechcete ani za milence ani za manžela."

„Nabídl jste mi své jméno, to mi stačí. Vracím vám je, po tom, co jsem je na minutu chovala ve svém srdci. Na okamžik jsem byla vaší ženou a nikdy nebudu patřit jinému. V té chvíli, kdy jsem vás líbala, jsem v duchu říkala ano. Nemám však právo na takové štěstí tady na zemi. Pro vás, příteli drahý, by bylo velkou chybou zatížit svůj osud chudou herečkou jako já, které by její divadelní život, třebaže byl počestný a čistý, vždycky vytýkali. Chladné a odměřené tváře, s nimiž by mě velkomožné dámy přijímaly, by vám působily bolest a nemohl byste ty zlé ženy vyzvat na souboj. Jste poslední potomek vznešeného rodu a je vaší povinností pozdvihnout svůj dům, na nějž dopadla nepřízeň osudu. Když jsem něžným pohledem posílila vaše rozhodnutí odjet z rodného sídla, myslel jste na milostné dobrodružství, na galantní příhodu: bylo to docela přirozené; já však myslela na něco docela jiného. Viděla jsem vás, jak se vracíte od

dvora v nádherném šatě a pověřen vysokým úřadem. Sigognac zase nabyl svého dávného lesku; v duchu jsem strhávala břečťan ze zdí, pokrývala staré věže novými břidlicovými taškami, zdvihala jsem vypadlé kameny, dávala jsem nové tabule do oken, čerstvě jsem pozlatila vybledlé čápy na vašem erbu, a když jsem vás zavedla až na hranice vašeho panství, potlačila jsem vzdech a zmizela jsem."

„Váš sen se uskuteční, šlechetná Isabelo, ale ne tak jak říkáte, to by bylo příliš smutné rozuzlení. Právě vy, jakožto první, s ručkou v mé ruce, překročíte ten práh, až odtud zmizí trní opuštěnosti a zlého osudu."

„Ne, ne, bude to nějaká krásná, urozená a bohatá dědička, která vás bude po všech stránkách hodna, kterou budete moci hrdě předvést svým přátelům a o níž nikdo neřekne s úsměškem: ‚Tu jsem vypískal' nebo: ‚Té jsem tleskal tam a tam.' "

„Je hrozné být tak skvělá a dokonalá, a přitom člověka přivádět k zoufalství," řekl Sigognac; „nic není krutější než dát nahlédnout do ráje a hned ho zase zavřít. Ale já vás obměkčím, abyste to rozhodnutí změnila."

„Nepokoušejte se o to," odpověděla Isabela s něžnou pevností, „je nezvratné. Kdybych to udělala, pohrdala bych sama sebou. Spokojte se přece mou láskou: tou nejčistší, nejopravdovější, nejoddanější, jaká kdy rozbušila ženino srdce, ale neusilujte o nic jiného. Copak je to tak těžké," dodala s úsměvem, „dát se zbožňovat naivkou, kterou někteří z nedostatku vkusu shledávají roztomilou? Vallombreuse by na to byl pyšný."

„Tak naprosto se dát a naprosto zas vzít, smíchat v jedné číši tak velkou sladkost a tak velkou hořkost, med a pelyněk — jedině vy jste schopna takového protikladu."

„Ano, jsem zvláštní děvče," odpověděla Isabela, „jsem v tom podobna své matce; ale je nutno mě brát takovou, jaká jsem. Kdybyste naléhal a trápil mě, dovedla bych se uchýlit někam, kde byste mě nikdy nenašel. Jsme tedy dohodnuti. A jelikož se připozdívá, vraťte se do svého pokoje a upravte pro mě tady ty verše, které se nehodí ani pro můj vzhled, ani pro mou povahu; jsou z kusu, který máme brzy hrát. Jsem vaše malá přítelkyně; buďte mým velkým básníkem."

Při těchto slovech vyhledala Isabela v zásuvce svitek převázaný růžovou stužkou a podala ho Sigognacovi.

„Teď mi dejte políbení a jděte," řekla a nastavila mu tvář. „Budete pro

mě pracovat a každá práce si zaslouží svou mzdu."

Když se Sigognac vrátil do svého pokoje, trvalo mu dlouho, než se vzpamatoval z rozčilení, které mu ten výjev způsobil. Byl zároveň nešťastný a nadšený, zářil i truchlil, byl v nebi a zároveň v pekle. Smál se a plakal, jak jím zmítaly bouřlivé a protikladné city; jásal radostí, že ho miluje žena tak krásná a tak ušlechtilého srdce, ale jistota, že od ní nikdy nic nezíská, ho hluboce skličovala. Pozvolna se ty vzbouřené vlny uklidnily a vrátil se mu mír. V jeho mysli se vynořovala jedna Isabelina věta za druhou a on je rozebíral. Zjitřená obrazotvornost mu vykreslila v nejživějších barvách obraz obnoveného sigognackého hradu, který Isabela vyvolala. Třebaže nespal, prožíval něco podobného snu.

Průčelí hrádku se bíle třpytilo ve slunci a nově pozlacené korouhvičky zářily na modré obloze. Pierre, oblečený v bohaté livreji, stál mezi Mirautem a Belzebubem v bráně s erbem a čekal na svého pána. Z komínů, tak dlouho vyhaslých, stoupaly veselé proužky kouře a svědčily o tom, že hrad obývá početné služebnictvo a že se tam zas navrátil blahobyt.

Viděl sám sebe v elegantním a nádherném šatě se zářícími výšivkami, jak vede k sídlu svých předků Isabelu, která na sobě měla knížecí roucho, s erbem, jehož barvy vypadaly, jako by patřily jednomu z nejvyšších francouzských rodů. Na čele jí zářila knížecí korunka. Mladá žena však proto nevypadala o nic pyšněji. Zachovávala si svůj něžný a skromný výraz; v ruce držela Sigognacovu růžičku, které čas neubral na svěžesti, a při chůzi vdechovala její vůni.

Když se mladá dvojice přiblížila k hradu, vyšel z brány vznešený a důstojný stařec, jemuž se na hrudi blýskalo několik řádů a kterého Sigognac podle tváře vůbec neznal, a šel jim několik kroků vstříc, jako by chtěl mladé manžele uvítat. Ještě víc však barona překvapilo, že vedle starce stál hrdě vypadající mladý muž, jehož rysy zprvu nerozeznával, v němž však po chvíli poznal vévodu Vallombreuse. Mladík se na něj přátelsky usmíval a po jeho povýšenosti nebylo ani stopy.

Nájemci volali: „Ať žije Isabela, ať žije Sigognac!" a projevovali nejživější radost. Vřavou výkřiků se ozvala lovecká fanfára; po chvíli vyjela z mlází na mýtinu jezdkyně švihající vzpurného koně, a její rysy se značně podobaly Yolandiným. Polaskala koňův bok, přiměla ho k pomalejšímu kroku a zvolna projela kolem hradu. Sigognac bezděčně sledoval očima nádhernou lovkyni, jejíž sametová sukně se vzdouvala jako křídlo, ale

čím více na ní hleděl, tím více vidina bledla a ztrácela barvy. Nabývala průzračnosti stínu a skrze její setřené obrysy bylo vidět některé podrobnosti krajiny. Yolanda se ztrácela jako zmatená vzpomínka před skutečnou Isabelou. Pravá láska zaplašila první mladické sny.

A opravdu, v tom zříceném sídle, kde jedinou pastvou pro oči byla bída a chátrání, žil mladý baron ospale, netečně, zasmušile, podoben spíše stínu než člověku až do dne, kdy poprvé potkal Yolandu de Foix na lovu v pustých Landách. Do té doby viděl jen osmahlé venkovanky, jen umazané pastýřky, jen ženštiny, a ne ženy; z té vidiny si zachoval oslnění, jako když člověk pohlíží do slunce. I když zavřel oči, viděl, jak mu před nimi tančí ta zářivá postava, která jako by patřila do jiného světa. Je pravda, že Yolanda byla neporovnatelně krásná a mohla okouzlit i zkušenější muže, než byl chudý barónek, projíždějící se na hubeném koníku v šatech po otci, které mu byly příliš velké. Avšak při úsměvu, který jeho postrojení vyvolalo na její tváři, pocítil Sigognac, jak by bylo směšné chovat jakoukoliv naději na přízeň té zpupné krasavice. Vyhýbal se Yolandě nebo si počínal tak, aby ji viděl, aniž byl sám viděn, skryt někde za křovím nebo za kmenem stromu na cestách, kudy měla ve zvyku jezdit se svou suitou kavalírů; všechny tyto kavalíry považoval ve svém sebepohrdání za krutě krásné, báječně oblečené, nádherně roztomilé. V takových dnech se vracel na hrad se srdcem otráveným trpkým smutkem, bledý, skleslý, sklíčený jako člověk po nemoci, a zůstával celé hodiny mlčky sedět s bradou v dlaních v koutku u krbu.

Isabelin příchod na hrad dal cíl té neurčité potřebě milovat, která trápí mladé lidi, a nedochází-li uplatnění, chytá se chimér. Líbeznost, něha, skromnost mladé herečky rozechvěly Sigognaca do hloubi duše a opravdu ji vroucně miloval. Vyléčila ho z rány, kterou mu zasadilo Yolandino pohrdání.

Sigognac se chvíli oddával tomuto fantasmagorickému snění, potom se pokáral za svou lenivost a s jistou námahou se mu podařilo upnout pozornost na kus, který mu Isabela svěřila, aby opravil některé pasáže. Vypustil určité verše, které se nehodily k osobnosti mladé herečky, a přidal jiné; škrtl milovníkovo vyznání lásky, neboť mu připadalo chladné, strojené, domýšlivé a nabubřelé, a nahradil je svým vlastním, které bylo rozhodně přirozenější, vášnivější, vřelejší; v duchu se jím obracel k Isabele.

Práce mu trvala dlouho do noci, ale zvládl ji dobře a k své plné spoko-

jenosti; Isabela ho nazítří odměnila půvabným úsměvem a začala se hned učit verše, které upravil její básník, jak mu říkala. Ani Hardy ani Tristan by to nebyli svedli lépe.

Na večerní představení přišlo ještě více lidí než předchozího dne a vrátný byl skoro umačkán v tlačenici diváků, kteří se chtěli dostat dovnitř všichni najednou, protože se báli, že už v hledišti nenajdou místo, třebaže zaplatili vstupné. Proslulost kapitána Fracasse, Vallombreusova přemožitele, rostla od hodiny k hodině a nabývala fantastických, pohádkových rozměrů; byli by mu ochotně přičtli na vrub práce Herkulovy a hrdinství všech dvanácti rytířů Kulatého stolu. Několik mladých šlechticů, vévodových nepřátel, mluvilo o tom, že chtějí navázat přátelství s tím statečným bojovníkem, že ho pozvou na pitku do hospody, a že na to dají po šesti pistolech na osobu. Nejedna dáma uvažovala o milostném psaníčku baronovi a odhodila do ohně pět šest nepodařených konceptů. Byl zkrátka v módě. Jeho jméno bylo ve všech ústech. On sám se nijak nestaral o tento úspěch, který ho vytahoval ze stínu, kde by byl raději zůstal, ale neměl možnost se mu vyhnout; musel ho snášet. Chvilku uvažoval o tom, že zmizí, že se už neukáže na jevišti. Zabránilo mu v tom pomyšlení, jak by to zarmoutilo Tyrana, který byl celý udivený nad obrovskou tržbou, valící se mu do pokladny. Což nemají ti poctiví herci, kteří mu pomohli v jeho bídě, mít prospěch z té nečekané obliby, které se těší? Proto také smířen se svou rolí si nasadil masku, zapnul opasek, přehodil přes rameno plášť a čekal, až mu přijdou říci, že má jít na jeviště.

Vzhledem k výborné tržbě a množství diváků dal Herodes jakožto velkorysý ředitel společnosti zdvojnásobit osvětlení, takže sál zářil právě takovým leskem, jako divadlo u dvora. Poitierské dámy, v naději, že svedou kapitána Fracasse, byly ve zbroji, a jak se říká v Římě, *in fiocchi*. Ani jeden diamant nezůstal doma v pouzdře a všechno zářilo a blýskalo se na více či méně bělostných hrdlech, na hezkých či méně hezkých hlavách, které však všechny pobádala touha zalíbit se. Jen jediná lóže byla ještě prázdná, ta nejlépe umístěná a nejvíce vystavená pohledům celého sálu; četné oči se zvědavě dívaly tím směrem. Poitierští šlechtici i měšťané byli udiveni, že ti, kdo si ji zakoupili, tak málo spěchají, neboť sami byli na svých místech již přes hodinu. Herodes poodhrnul oponu a zřejmě ještě vyčkával s třemi posvátnými údery, až ti pohrdaví opozdilci přijdou, neboť nic není tak mrzutého jako tyhle nepříjemné pozdní příchody diváků, kteří

šoupají židlemi, hlučně se usazují a odvracejí pozornost od jeviště.

Když se opona zdvihla, zaujala v loži místo mladá žena a vedle ní namáhavě usedl velmož vznešeného a patriarchálního vzhledu. Od skrání ještě hustě porostlých spadaly starému šlechtici dlouhé bílé vlasy dole stočené do stříbřitých loken, kdežto na temeni prosvítala slonovinově zbarvená lebka. Ty kadeře se vinuly podél tváří sytých barev, které svědčily o životě na čerstvém vzduchu a snad i o rabelaisovském kultu božské lahvinky. Dosud černé a huňaté obočí stínilo oči, jejichž živost věkem nepohasla a které občas zazářily ve svých kruzích hnědých vrásek. Kníry a bradka, na něž by se hodil přívlastek „sivý", který staré rytířské romány neměnně užívají o vousech Karla Velikého, se ježily jako čárky okolo smyslných úst s těžkým dolním rtem; dvojitá brada pojila obličej k tučnému krku a celkový vzhled působil dost obyčejně, nebýt pohledu, který to vše povznášel a nedovoloval pochybnosti o postavení tohoto pána. Límec z benátských krajek se rozestíral na kabátci ze zlatého brokátu; běloskvoucí prádlo, zdvižené dosti mohutným břichem, překypovalo a pokrývalo opasek hnědých sametových kalhot; plášť téže barvy, zlatě premovaný a nedbale odhozený, ležel zřaseně na opěradle sedadla. Nebylo těžké uhodnout, že stařec je patrně strýček, kterému neteř, milovaná přes všechny své rozmary, stanovila úlohu gardedámy a dueni. Když je tak člověk viděl spolu, ji mrštnou a lehounkou, jeho těžkopádného a podmračeného, řekl by, že to Diana si vede na řemínku starého poloochočeného lva, který by raději spal ve svém doupěti, než se takhle dát vodit po světě, který se s tím však smiřuje.

Dívčino oblečení svědčilo svou elegancí o bohatství a společenském postavení nositelky. Šedozelený živůtek toho odstínu, jaký si mohou dovolit jen plavovlásky bezpečně jisté barvou své pleti, zvýrazňoval sněžnou bělost cudně poodhalené hrudi, a z naškrobeného prolamovaného límečku čnělo alabastrově průzračné hrdlo jako pestík z kalichu krásné květiny. Sukně ze stříbřité látky vrhala ve světle ledové záblesky a třpytné body vyznačovaly lesk perel, které vroubily sukni i živůtek. Vlasy, prozářené paprsky a stočené na čele a podél skrání do drobných lokýnek, se podobaly živoucímu zlatu; k jejich pečlivému popisu by bylo zapotřebí nejméně dvaceti sonetů se všemi italskými *concetti* a španělskými *agudezas*. Celý sál byl už takhle oslněn tou krásou, třebaže dívka ještě neodložila masku, ale to, co z ní bylo vidět, bylo zárukou i za zbytek: jemná a čistá brada, dokonale utvářená ústa, jejichž malinová červeň vedle černého sametu ještě zvýrazněla, podlouhlý, půvabný a jemný ovál obličeje, ideální dokonalost roztomilého ouška, které vypadalo, jako by je byl Benvenuto Cellini vycizeloval do achátu, to vše dostatečně svědčilo o půvabech, které by jí mohly závidět i bohyně.

Po chvíli jí patrně horko v sále začalo být nepříjemné, nebo snad chtěla prokázat smrtelníkům laskavost, které jsou sotva hodni; mladá bohyně sňala odpudivý kousek lepenky, který zakrýval polovinu její nádhery. Tu všichni spatřili její půvabné oči, jejichž průzračné zřítelnice zářily jako lazulit mezi dlouhými, hnědozlatými řasami, nos, napůl řecký, napůl orlí, a tváře zbarvené nepostřehnutelným karmínem, vedle něhož by se zdála bez lesku i ta nejsvěžejší růže. Byla to Yolanda de Foix.

Ženy, jež se cítily ohroženy ve svých úspěších a odsunuty do pozadí jakožto šeredy a staré škatule, ji ve své žárlivosti poznaly ještě předtím, než sňala masku.

Yolanda si klidným pohledem změřila vzrušený sál, opřela se o okraj lóže a rukou si podepřela tvář v pozici, která by byla proslavila řeckého nebo římského sochaře či řezbáře, kdyby si byl dovedl vymyslit tak roztržitě půvabný a přirozeně elegantní postoj.

„Hlavně, milý strýčku, neusněte," řekla polohlasně starému šlechtici, který okamžitě vypoulil oči a napřímil se na židli. „Nebylo by to hezké vůči mně a příčilo by se to pravidlům starodávné dvornosti, kterou vždycky vychvalujete."

„Buďte klidná, milá neteřinko, až mě bude příliš nudit žvanění a jalové plácání těch komediantů, na nichž mi pramálo záleží, podívám se na vás, a hned mi oko zasvítí jasně jako baziliškovi."

Zatímco se Yolanda takto bavila se strýcem, kapitán Fracasse, rázující po jevišti, jako když cvakají nůžky, došel až ke svíčkám, přičemž divoce koulel očima a tvářil se, jak nejdomýšlivěji a nejurážlivěji dovedl.

Při vstupu oblíbeného herce se odevšad ozval nadšený potlesk a pozornost se na chvíli odvrátila od Yolandy. Sigognac rozhodně nebyl ješitný a jeho šlechtická pýcha pohrdala komediantským řemeslem, k němuž ho dohnala nouze. Přesto bychom však nechtěli tvrdit, že takové vřelé a hlučné uvítání trošku nepolichotilo jeho samolibosti. Sláva herců, gladiátorů a mimů někdy probouzela žárlivost vysoce postavených osobností, římských císařů, caesarů, pánů světa, kteří se nerozpakovali ucházet se v cirku

nebo na divadle o vavříny pěvců, mimů, zápasníků a vozatajů, třebaže už měli na hlavě tolik jiných vavřínových věnců; za všechny může být příkladem Nero Ahenobarbus, abychom jmenovali jen toho nejznámějšího.

Když tleskání ustalo, kapitán Fracasse se rozhlédl po sále pohledem, jímž se herec neopomene ujistit, že sedadla jsou obsazená, a jímž se snaží uhodnout, je-li nálada obecenstva veselá či nepřístupná, a podle toho pak usměrňuje svou hru, dopřávaje si větší nebo menší volnost.

Najednou se baronovi udělaly mžitky před očima; světla se zvětšila jako slunce, potom se mu zdálo, že potemněla na světlém pozadí. Hlavy diváků, které nejasně rozeznával u nohou, splynuly do jakési beztvaré mlhy. Zalil ho od hlavy k patě horký, ihned ledovějící pot. Nohy mu hadrovitě ochably a podklesávaly pod ním — měl dojem, že mu podlaha jeviště stoupá až k pasu. Z vyprahlých, suchých úst mu zmizely sliny; železná obruč mu svírala hrdlo jako španělská *garote* zločinci, a slova, která měl pronést, mu poděšeně, divoce prchala z mozku, narážela na sebe a zaplétala se jako ptáci, ulétající z otevřené klece. Chladnokrevnost, rozvaha, paměť, všechno bylo najednou pryč. Vypadalo to, jako by do něho byl udeřil neviditelný blesk, a málo chybělo, aby nepadl mrtev mezi svíčky. Spatřil Yolandu de Foix, která klidně zářila ve své lóži a upírala na něj své krásné modrozelené oči.

Jaká hanba! Jaká zlost! Jaký ošklivý kousek mu osud zahrál, jakou zlomyslnou schválnost, těžko snesitelnou pro ušlechtilou duši, mu připravil! Že ho v tomto směšném postrojení, v té nedůstojné a nízké roli, kdy má grimasami rozveselovat sprostou sebranku, vidí dáma tak povýšená, zpupná a pohrdavá, že by před ní člověk chtěl konat jen velkolepé, hrdinské a nadlidské činy, aby ji pokořil a srazil jí hřebínek! A že nemůže utéci, zmizet, propadnout se hluboko do země! Na okamžik Sigognaca napadlo, že uteče, že se vrhne do plátna v pozadí a udělá do něho hlavou díru jako balistou; měl však na nohou olověné podrážky, podobné těm, jaké prý používají běžci při cvičení, aby pak byli o to lehčí; nemohl se odtrhnout od podlahy a stál tam zmatený, s otevřenými ústy a tupým pohledem, k velkému údivu Scapina, který domnívaje se, že kapitánu Fracassovi selhala paměť, mu tiše napovídal první slova tirády.

Obecenstvo usoudilo, že si herec přeje před započetím hry ještě jednu salvu potlesku, a začalo tleskat, dupat a dělat tak triumfální povyk, jaký divadlo ještě neslyšelo. To dalo Sigognacovi čas, aby se vzpamatoval.

S nejvyšším vypětím vůle se vzchopil a znovu nabyl nad sebou vlády: „Získejme slávu alespoň z naší hanby," řekl si, zatímco se pevněji stavěl na nohy; „to by tak ještě chybělo, aby mě před ní vypískali a házeli mi v její přítomnosti na hlavu jablka a vajíčka natvrdo. Snad mě v té hanebné masce ani nepoznala. Kdo by hledal Sigognaca v tomto žlutočerveně strakatém kostýmu, vhodném tak pro cvičenou opici? Tak tedy odvahu! Pusťme se do toho s plnou vervou! Budu-li dobře hrát, zatleská mi. To bude jistě krásný triumf při tom, jak dovede být urážlivá."

Tyto úvahy proběhly Sigognacovi hlavou v kratší době, než nám trvá je napsat, neboť pero nemůže postačit rychlosti myšlenky; odříkával svou velkou tirádu s tak zvláštními výbuchy hlasu, s tak nečekanou intonací, s tak ďábelsky komickou vervou, že obecenstvo volalo bravo a že sama Yolanda, třebaže se tvářila, že ji takové frašky nebaví, se neubránila úsměvu.

Tlustý strýček byl zcela probuzen a na znamení spokojenosti tleskal dlaněmi svých dnavých rukou. Nešťastný Sigognac ze zoufalství zřejmě chtěl přehnanou hrou, přemrštěnými šaškovinami a bláznovským vychloubáním potupit sám sebe a dovést výsměch vlastnímu osudu až na nejzazší možnou mez; odhodil k nohám důstojnost, urozenost, sebeúctu, vzpomínku na předky, a dupal po nich s divou a nepříčetnou radostí.

„Můžeš být spokojen, nepříznivý osude, jsem dostatečně pokořen, dost hluboko ponořen v bahně," myslil si, když dostával šňupky, pohlavky a kopance. „Kdysi jsi mě učinil chudým, teď mě činíš směšným. Ničemně mě nutíš, abych se před tou pyšnou ženou zneuctíval! Co víc si ještě můžeš přát?"

Občas se ho zmocňoval vztek a on se po Leandrově ráně holí vztyčoval a tvářil se tak výhrůžně a strašně, že milovník strachy ustupoval, pak se však rychle zase vracel k duchu své úlohy, chvěl se po celém těle, cvakal zuby, třásl se na nohou, koktal a k velké radosti diváků projevoval všechny známky nejpodlejší zbabělosti.

V tomto přehánění, které by v méně výstřední roli než role vychloubačného tlučhuby působilo směšně, vidělo obecenstvo jen vervu herce, který se plně vžil do své úlohy, a vděčně ji oceňovalo. Jenom Isabela uhodla, co bylo příčinou baronova rozrušení: přítomnost té zpupné lovkyně, jejíž rysy si až příliš dobře zapamatovala. Hrála svou úlohu, ale zároveň nenápadně obracela pohled k lóži, kde s pohrdavou a sebejistou pýchou doko-

nalosti trůnila vznešená kráska, kterou si Isabela ve své pokoře ani netroufala nazvat sokyní. Nalézala v tom hořké potěšení, když jí v duchu přiznávala neodolatelnou převahu, a říkala si, že žádná žena by nemohla svými půvaby bojovat s touto bohyní. Při pohledu na takovou svrchovanou krásu teď pochopila, jak je možné, že se někdy i nejprostší muži z lidu nesmyslně zamilují do neporovnatelných půvabů mladé královny, která se objevila na nějaké oslavě nebo veřejném shromáždění, a jak je pak ta láska vede k šílenství, do vězení a na mučidla.

Sigognac si slíbil, že se na Yolandu nebude dívat; bál se totiž, aby nepodlehl nějakému náhlému hnutí mysli, neztratil soudnost a neprovedl nějaký podivný nesmysl, kterým by se zneuctil. Snažil se naopak uklidnit tím, že upíral pohled, pokud mu to role dovolovala, na něžnou a laskavou Isabelu. Její půvabná tvář, lehce posmutnělá, což se dalo vysvětlit nepříjemnou tyranií otce, který ji v té hře chtěl provdat proti její vůli, vracela jeho duši trochu klidu; láska jedné ženy ho utěšovala z pohrdání druhé. Sebeúcta se mu zase vracela a našel sílu pokračovat ve hře.

Konečně ta muka skončila. Kus byl dohrán, a když vyčerpaný Sigognac sňal v zákulisí masku, polekali se jeho spoluherci baronových podivně strhaných rysů. Byl bílý jako plátno a klesl na lavičku jako tělo bez duše. Když Blazius viděl, že má blízko k mdlobám, přinesl mu lahvičku vína a prohlásil, že v těchto případech se nic tak dobře neosvědčuje jako doušek nebo dva toho nejlepšího. Sigognac však naznačil, že chce jenom vodu.

„Zavrženíhodná životospráva," řekl Pedant, „vážná dietní chyba! Voda se hodí jedině pro žáby, ryby a čírky, ne však pro lidské bytosti. V dobrých lékárnách by na karafách mělo být napsáno: ‚Pouze pro vnější použití!' Já bych v tu ránu zaživa umřel, kdybych spolkl třeba jen jednu kapku té nechutné tekutiny."

Přes Blaziovo rozumování vypil baron plný hrnek vody. Po svěžím nápoji se vzpamatoval úplně a začal se kolem sebe rozhlížet méně vyjevenýma očima.

„Hrál jste obdivuhodně a fantasticky," řekl Herodes, přistupuje ke kapitánovi, „ale člověk se nesmí tak vydávat. Takový plamen by vás brzy strávil. Hercovo umění spočívá v tom, že se šetří a že předvádí jen zdání věci. Musí být chladný, i když vnáší na jeviště oheň, a musí zůstat klidný uprostřed největšího běsnění. Žádný herec ještě nikdy nezahrál tak živě tlučhubovu přemrštěnost, drzost a bláznovství, a kdybyste dovedl

takovou improvizaci opakovat, získal byste palmu vítězství nad všemi komiky."

„Opravdu jsem dobře vystihl svou postavu!" odpověděl baron trpce. „Sám jsem si připadal dost směšně a šaškovsky ve scéně, kdy se má hlava provrtá kytarou, kterou mi Leandr roztříští o lebku."

„Skutečně jste se tvářil tak směšně zuřivě," řekl Tyran, „že se to ani nedá vypovědět. I slečna Yolanda de Foix, ta krásná, hrdá a vážná dáma, se ráčila usmát. Dobře jsem si toho všiml."

„Je pro mě velikou ctí," řekl Sigognac, jemuž náhle zrudly tváře, „že jsem krásku pobavil."

„Promiňte," řekl Tyran, který si všiml baronova ruměnce. „Takový úspěch, který nás chudé, potulné komedianty z povolání tak opojuje, je jistě lhostejný muži vašeho postavení. Vy stojíte nad potleskem, i když tleskají urození."

„To je v pořádku, milý Herode," řekl Sigognac a podal Tyranovi ruku; „cokoli člověk dělá, má dělat dobře. Ale neubránil jsem se pomyšlení, že moje mládí kdysi doufalo v jiné úspěchy."

Isabela, která se mezitím převlékla na druhou hru, prošla kolem Sigognaca, a než vstoupila na jeviště, vrhla na něj pohled anděla utěšitele, naplněný takovou něhou, sympatií a vášní, že z toho úplně zapomněl na Yolandu a přestal se cítit nešťastným. Byl to nebeský balzám, jenž zacelil rány zasazené jeho hrdosti, alespoň pro tu chvíli; tyto rány se totiž znovu otvírají a pokaždé krvácejí.

Markýz Bruyères byl na svém místě, a třebaže byl během představení plně zaměstnán tleskáním Zerbině, neopomněl jít pozdravit Yolandu, kterou znal a s níž se někdy zúčastnil lovu. Aniž prozradil baronovo jméno, vyprávěl jí o souboji kapitána Fracasse s vévodou Vallombreuse, o němž věděl více podrobností než kdo jiný vzhledem k tomu, že dělal svědka jednomu ze soupeřů.

„Zbytečně děláte diskrétního," odpověděla Yolanda, „já jsem přece uhodla, že kapitán Fracasse není nikdo jiný než baron Sigognac. Vždyť jsem ho viděla odjíždět z jeho soví věže ve společnosti té husičky, té potulné komediantky, co tak nasládle hraje naivky," dodala s poněkud nuceným smíchem, „a byl také na vašem zámku mezi hereckou tlupou. Nikdy bych nebyla myslela, že je tak dokonalý komediant a statečný muž: vypadal tak hloupě."

Zatímco se markýz bavil s Yolandou, rozhlížel se po sále, který si odtud mohl lépe prohlédnout než z místa, kde obvykle sedal, hned za houslisty, aby mohl zblízka tleskat Zerbině. Jeho pozornost upoutala maskovaná dáma, kterou dosud neviděl, neboť sám sedal vždy v první řadě a skoro vždy otočen zády k divákům, neboť nechtěl být příliš na očích. Třebaže byla celá zahalená v černých krajkách, měl dojem, že ve vzezření a postoji tajemné krásky rozpoznává něco, co mu poněkud připomíná jeho manželku markýzu. „Ale kdepak!“ řekl si, „ta je přece jistě na bruyèreském zámku, kde jsem ji zanechal.“ Avšak na prsteníku ruky, kterou dáma koketně položila na okraj lóže, jako by se chtěla odškodnit za to, že neukazuje tvář, se třpytil značně velký diamant, jaký markýza obvykle nosívala; tato skutečnost podnítila markýzovu fantazii a on, chtěje se přesvědčit, jak to vlastně je, rozloučil se s Yolandou a starým pánem značně stručně, přece však ne dost rychle. Když totiž došel k cíli, našel hnízdo bez ptáčka. Poplašená dáma byla pryč. Zůstal nad tím celý udivený a zklamaný, třebaže byl manželem filozoficky založeným. „Že by byla zamilovaná do toho Leandra?“ zamumlal. „Naštěstí jsem tomu troubovi dal napráskat předem, takže po této stránce je všechno v pořádku.“ Toto pomyšlení mu vrátilo klid, a tak zamířil do zákulisí za Komornou, která už se divila, že za ní nepřiběhl, a přijala ho s předstíranou špatnou náladou, jakou ženy jejího druhu dráždívají muže.

Po představení se Leandr, zneklidnělý, že markýza náhle uprostřed představení zmizela, odebral na náměstí u kostela, na místo, kam pro něj páže jezdilo s kočárem. Našel tam páže bez kočáru; odevzdalo mu dopis a těžkou krabičku a zmizelo ve tmě tak rychle, že by byl herec mohl pochybovat, zda se to skutečně stalo, kdyby neměl v rukou psaní a balíček. Zavolal lokaje, který tudy šel s lucernou pro svého pána do kteréhosi sousedního domu; rychlou a chvějící se rukou rozlomil pečeť, a přiblíživ papír k lucerně, kterou mu lokaj podržel ve výši nosu, četl tyto řádky:

Drahý Leandře,

obávám se, že mě manžel přes mou masku v divadle poznal; upíral oči na mou lóži s takovou naléhavostí, že jsem spěšně odešla, aby mě nepřekvapil. Opatrnost, která se tak příčí lásce, nám káže, abychom se dnes v noci v pavilónku nesešli. Mohl byste být špehován, sledován, ba třeba zabit, nemluvě o nebezpečích, která mohou hrozit i mně. V očekávání šťastnějších a příhodnějších příležitostí laskavě noste ten

trojnásobný zlatý řetěz, který vám předá mé páže. Kéž si pokaždé, když si jej zavěsíte na hrdlo, vzpomenete na tu, jež na vás nikdy nezapomene a bude vás navždy milovat.

Ta, jež pro Vás je pouze Marie.

„Tak tím můj pěkný románek končí,“ řekl si Leandr, podávaje pár mincí lokajovi, od něhož si vypůjčil svítilnu. „Jaká škoda! Ach, půvabná markýzo, byl bych vás ještě dlouho miloval!“ pokračoval, když se lokaj vzdálil, „ale osud, žárlivý na mé štěstí, to nedovolil. Buďte klidná, paní, nebudu vás kompromitovat nediskrétní láskou. Ten váš surový manžel by mě nelítostně zničil a vrazil by čepel i do vaší bílé hrudi. Ne, ne, žádné takové divé zabíjení, to se hodí spíš pro tragédie než pro běžný život. I když mi srdce krvácí, nepokusím se znovu vás vyhledávat a spokojím se tím, že budu líbat ten řetěz, pouto těžší a méně křehké než to, které nás na okamžik spojilo. Jakou má asi cenu? Alespoň tisíc dukátů, dá-li se soudit podle jeho tíhy! Jak činím správně, že miluju velkomožné dámy! Nevýhodou jsou jenom rány holí a rány mečem, které člověku hrozí, když je v jejich službách. Vlastně to dobrodružství končí v pravý okamžik, nestěžujme si tedy.“ A zvědav na to, aby uviděl na světle, jak se třpytí a mihotá jeho zlatý řetěz, zamířil do hostince *„U znaku Francie“* krokem dosti rázným na milence, který právě dostal kvinde.

Když se Isabela vrátila do svého pokoje, našla uprostřed stolu kazetu umístěnou tak, aby si ji musel všimnout i ten nejroztržitější pohled. Složený lísteček ležel pod rohem kazety, která musela jistě obsahovat drahocenné šperky, protože byla sama o sobě uměleckým klenotem. Lísteček nebyl zapečetěn a obsahoval následující slova, napsaná roztřeseným a namáhavě tvořeným písmem, jako by píšící ruka neměla dost sil: „Pro Isabelu.“

Herečce rozhořčením zrudly tváře, když spatřila ten dar, který by zviklal nejednu ctnost. Ani ze zvědavosti kazetu neotevřela, zavolala mistra Bilota, který ještě nespal, neboť připravoval pozdní večeři nějakým šlechticům, a řekla mu, aby tu krabičku odnesl a vrátil tomu, komu patří, ona že ji u sebe nestrpí ani o chvilku déle.

Hostinský dělal překvapeného a s velkým zaklínáním přísahal — což u něho byla přísaha stejně slavnostní, jako když Olympané přísahali při

Styxu —, že neví, kdo tam tu krabičku dal, třebaže tuší, odkud pochází. A opravdu, vévoda se obrátil na paní Leonardu, maje na mysli, že kam čert nemůže, tam nastrčí babu, a ona klenoty tajně položila na stůl za Isabeliny nepřítomnosti. Ale v tomto případě ta zavrženíhodná matrona prodala něco, co nemohla dodat, neboť příliš spoléhala na úplatnou sílu zlata a drahokamů — ty však působí jenom na nízké duše.

„Odneste to odsud," řekla Isabela mistru Bilotovi, „vraťte tu hanebnou krabičku tomu, kdo ji poslal, a hlavně se o tom ani slovem nezmiňujte kapitánovi; i když jsem k tomu svým chováním nezavdala pražádnou příčinu, mohl by se rozzuřit a způsobit skandál, který by škodil mé pověsti."

Mistr Bilot obdivoval nezištnost mladé herečky, která se ani nepodívala na skvosty, jež by byly schopny poplést hlavu i vévodkyni, a pohrdavě je vrací jako by to byly sádrové kuličky nebo prázdné ořechové skořápky, a když odcházel, pozdravil ji přeuctivou poklonou, jakou by věnoval královně, tak ho udivovala její ctnost.

Po odchodu mistra Bilota otevřela vzrušená a rozjitřená Isabela okno, aby si v nočním chladu osvěžila žhnoucí tváře a čelo. Mezi větvemi stromů svítilo v černém průčelí vallombreuského sídla světlo, nejspíš v ložnici poraněného mladého vévody. Ulička se zdála liduprázdná. Avšak Isabela měla dojem, že svým bystrým sluchem herečky, zvyklým v letu zachytit šeptání nápovědy, zaslechla velice tichý hlas, který říkal: „Ještě si nešla lehnout."

Velice znepokojena touto větou, vyklonila se trochu ven a zdálo se jí, že rozeznává ve tmě u zdi dvě lidské postavy zahalené v pláštích a nehybné jako kamenné sochy u vchodu do kostela; na druhé straně uličky objevily její strachem rozšířené oči třetí přízrak, který zřejmě hlídkoval.

Záhadné postavy zřejmě vycítily, že jsou pozorovány, a zmizely nebo se skryly důkladněji, neboť Isabela už nic nerozeznala ani nezaslechla. Unavena čekáním na stráži a přesvědčena, že se stala hříčkou nočního klamu, zavřela tiše okno, zastrčila závoru u dveří, postavila světlo vedle lůžka a ulehla s neurčitou úzkostí, kterou rozumové úvahy nedovedly utišit. Opravdu, čeho by se měla bát v hostinci plném lidí, pár kroků od svých přátel, v pokoji se zastrčenou závorou a zamčeném na tři západy? Co s ní mohou mít společného ty stíny, které zahlédla dole u zdi? Nejspíš to jsou zloději číhající na kořist a světlo z jejího okna je vyrušilo.

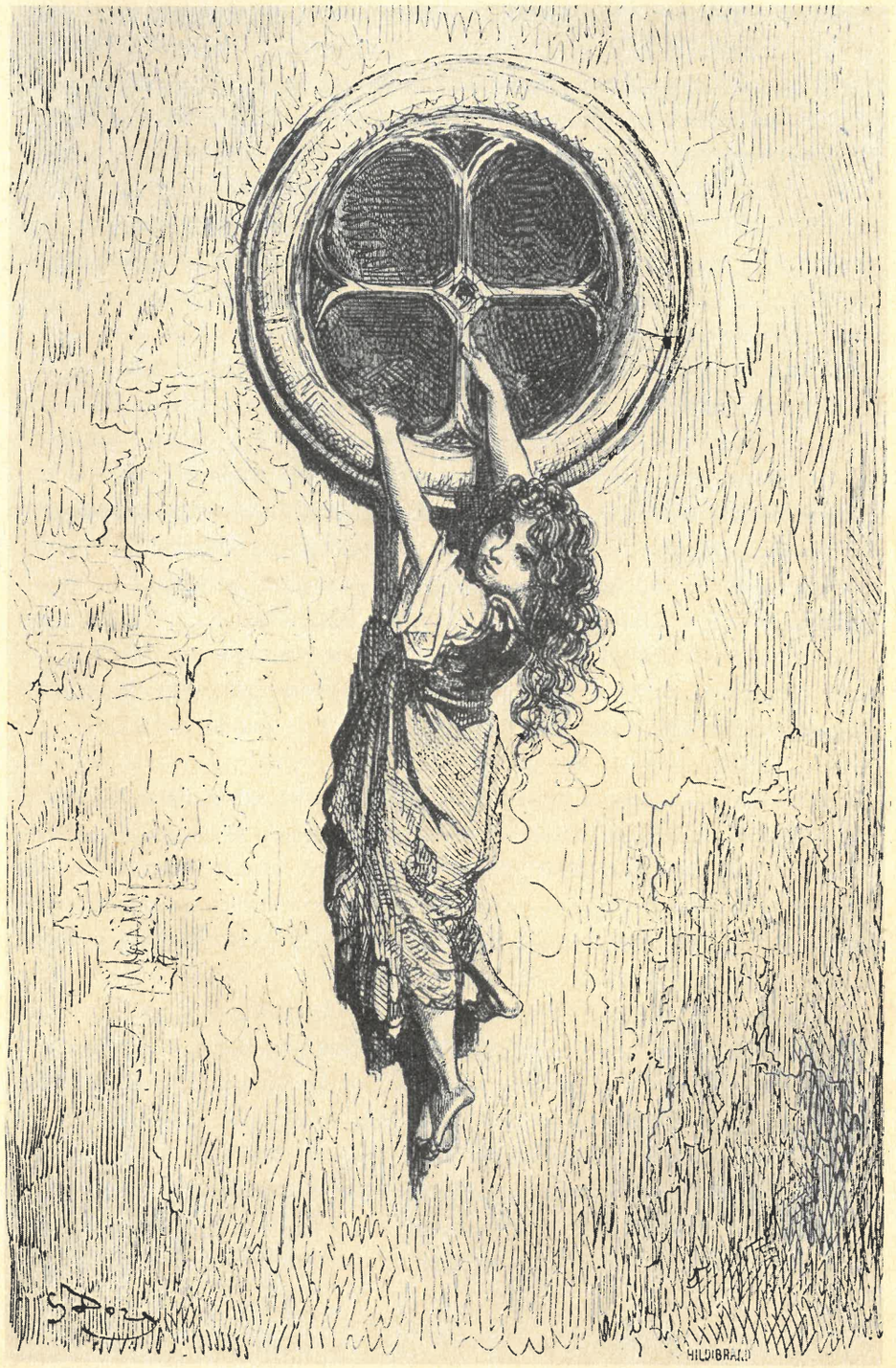

To všechno sice bylo logické, ale neuklidnilo ji to: úzkostná předtucha jí svírala hrdlo. Kdyby se nebála, že se jí vysmějí, vstala by a hledala by útočiště u některé družky; Zerbina však není sama, Serafína ji nemá příliš v lásce a Dueňa v ní vzbuzuje instinktivní odpor. Zůstala tedy, kde byla, vydána napospas nevýslovné hrůze.

Při sebemenším zapraskání dřeva, při sebelehčím prasknutí svíčky, na jejímž nepřistřiženém knotu se tvořila černá houba, se roztřásla a vklouzla pod přikrývku, ze strachu, aby v temných koutech nespatřila nějakou strašidelnou podobu; pak se zase vzmužila a obhlížela pokoj, kde nic nevypadalo podezřele ani nadpřirozeně.

Nahoře na jedné stěně bylo kulaté okénko, určené patrně k tomu, aby osvětlovalo nějaký tmavý kumbál. Toto okénko se ve slabých odlescích svíčky kulatilo na šedavé stěně jako obrovská černá zřítelnice nějakého kyklopského oka a vypadalo, jako by špehovalo počínání mladé ženy. Isabela nemohla odvrátit upřený pohled od toho hlubokého a tmavého otvoru, který byl ostatně zamřížován dvěma křížem zasazenými tyčemi. Nebylo tedy třeba odtud se něčeho obávat; avšak Isabela měla najednou dojem, že vidí v hloubi stínu planout dvě lidské oči.

Po chvilce se do úzké škvíry mezi oběma tyčemi vsunula snědá hlava s rozcuchanými černými vlasy; následovala hubená paže, potom prolezlo rameno a děvčátko osmi — či desetileté, držíc se rukou pevně za okraj otvoru, spustilo drobounké tělo podél zdi, jak nejníž to šlo, a dopadlo na podlahu nedělajíc přitom o nic větší hluk než pírko nebo sněhová vločka.

Jelikož se Isabela, zkamenělá a omráčená hrůzou, ani nepohnula, dívka se domnívala, že spí, a když se přiblížila k lůžku, aby se přesvědčila, zda je spánek hluboký, objevilo se na její snědé tváři nesmírné překvapení. „Dáma s náhrdelníkem!“ řekla dotýkajíc se perel, které chřestily na jejím hubeném hnědém krčku. „Dáma s náhrdelníkem.“

Také Isabela, polomrtvá strachy, poznala děvčátko, s nímž se setkala v hospodě *U modrého slunce* a na cestě k bruyèreskému zámku v Agostinově společnosti. Pokusila se zavolat o pomoc, ale dívenka jí položila ruku na ústa.

„Nekřič, žádné nebezpečí ti nehrozí; Chiquita řekla, že nikdy nepodřízne krk dámě, od níž dostala perly, které měla chuť ukrást.“

„Ale co tu, nešťastnice, pohledáváš?“ řekla Isabela, nabývajíc zase trochu rozvahy při pohledu na to křehké a slabounké stvoření, které ne-

vzbuzovalo strach a které jí kromě toho projevilo jakousi divošskou a podivnou vděčnost.

„Odsunout závoru, kterou každý večer zastrkuješ,“ odpověděla Chiquita naprosto klidným tónem, jako by ani v nejmenším nepochybovala o oprávněnosti svého počínání. „Vybrali mě k tomu, protože jsem mrštná a hubená jako užovka. Není díry, kterou bych neprolezla.“

„A proč na tobě chtěli, abys otevřela závoru? Aby mě okradli?“

„Kdepak,“ odpověděla Chiquita s pohrdavým výrazem; „přece proto, aby sem do pokoje mohli vejít muži a odnést tě.“

„Ach bože, jsem ztracena,“ zanaříkala Isabela a sepjala ruce.

„Ale ne,“ řekla Chiquita, „vždyť nechám tu závoru zastrčenou. Netroufnou si vyrazit dveře, to by nadělalo moc rámusu a chytili by je. Tak hloupí nejsou.“

„Ale já bych přece křičela, chytala bych se zdí, slyšeli by mě.“

„Roubík udusí každý křik,“ řekla Chiquita s pýchou umělce, který vysvětluje nevědomci nějaké tajemství řemesla, „omotají ti pokrývku kolem těla a ani se nehneš. Je to úplně jednoduché. Podomek ze stáje byl podplacený a měl otevřít zadní dveře.“

„Ale kdo ten hanebný úskok nastrojil?“ řekla ubohá herečka, celá vyděšená nebezpečím, které jí hrozilo.

„Ten velký pán, co dal peníze. Ach, spoustu peněz, plné hrsti peněz,“ odpověděla Chiquita a oči jí zasvítily chtivým a divokým žárem. „Ale to nevadí, tys mi darovala perly; řeknu jim, že jsi nespala, že v tvém pokoji byl nějaký muž a že se zkrátka nedá nic dělat. Půjdu pryč. Nech mě, abych se na tebe podívala: jsi krásná a já tě mám ráda, ano, moc, skoro tak moc jako Agostina. Hele!“ zvolala, když si všimla nože, nalezeného ve voze, „máš tady nůž, který jsem ztratila, nůž po mém otci. Nech si ho u sebe, je to dobrá zbraň:

Když uštkne tato zmije,
každý lék zbytečný je.

Vidíš, takhle se otočí kroužkem a takhle se bodne: zezdola nahoru, čepel vnikne líp dovnitř. Nos ho v živůtku, a když ti zlí lidi budou chtít ubližovat, ryc! rozpářeš jim břicho.“ A děvčátko doprovázelo svá slova patřičnými pohyby.

Tato lekce o používání nože, kterou jí v noci za tak podivných okolností

uštědřila ta vyjevená a pološílená malá zlodějka, působila na Isabelu jako noční můra, kterou se člověk marně snaží setřást.

„Takhle drž nůž v ruce, prsty dobře svírej. Nikdo ti nic neudělá. Já teď půjdu. Sbohem, vzpomeň si na Chiquitu!“

Agostinova malá pomocnice si přistavila ke zdi židli, vylezla na ni, stoupla si na špičky, zachytila se mříže a opírajíc se patami o stěnu vyhoupla se na okraj okénka, v němž zmizela bzučíc si jakousi neurčitou písničku v próze: „Chiquita projde každou klíčovou dírkou, Chiquita tančí na špičce mříží a na střepinách lahví, a neublíží si. To by musel být moc velký chytrák, aby ji chytil!“

Isabela čekala netrpělivě, až se rozední, a nemohla zamhouřit oko, tak ji ta podivná příhoda rozrušila; ale zbytek noci uplynul klidně.

Když však ráno dívka vešla do jídelny, byli její společníci zaraženi tím, jak je bledá a jaké má pod očima kruhy. Naléhali na ni otázkami a ona jim pověděla o svém nočním dobrodružství. Sigognac zuřil a nechtěl podniknout nic menšího než obrátit vzhůru nohama sídlo vévody Vallombreuse, jemuž bez váhání ten zločinný pokus připisoval na vrub.

„Soudil bych,“ řekl Blazius, „že je nejvyšší čas sbalit kulisy a jet se ztratit či spíš zachránit do oceánu Paříže. Začíná se to tady kazit.“

Herci se přiklonili k Pedantovu názoru a odjezd byl stanoven na příští den.

XI MOST PONT-NEUF

Bylo by dlouhé a nudné sledovat krok za krokem hereckou káru až do velkého města Paříže; cestou se nepřihodilo nic, co by stálo za vyprávění. Naši herci měli dobře naplněné peněženky a jeli si příjemně, protože mohli najímat koně a dělat dlouhé úseky. V Toursu a v Orleansu se společnost zastavila, aby uspořádala několik představení; tržba uspokojila Heroda, který jakožto ředitel a pokladník si na peněžní úspěch potrpěl víc než na jakýkoli jiný. Blazius se začal uklidňovat a dělal si legrace z hrůzy, kterou mu naháněla mstivá povaha vévody Vallombreuse. Avšak Isabela se dosud třásla při pomyšlení na nezdařený únos a nejednou viděla ve snu divokou a vyjevenou tvář Chiquitinu, třebaže teď v hostincích sdílela pokoj se Zerbinou. Tato představa ji děsila tak, že se s výkřiky probouzela, a její družka měla co dělat, aby ji uklidnila. Sigognac nijak neprojevoval neklid, ale spal v nejbližším sousedním pokoji, s rapírem připraveným pod polštářem a pro případ noční potyčky úplně oblečený. Ve dne nejčastěji cestoval pěšky před vozem, jako zvěd, zejména když byly u cesty keře, mlází, kusy zdí nebo zbořené chatrče, které by mohly sloužit jako úkryt pro strůjce přepadení. Když zahlédl skupinu cestujících, kteří vypadali podezřele, ustoupil nazpět k vozu, kde Tyran, Scapin, Blazius a Leandr představovali úctyhodnou posádku, i když z obou posledních byl jeden starý a druhý bázlivý jak zajíc. Jindy zas se Sigognac jako dobrý generál, který dovede předvídat nepřítelovy úskoky, držel vzadu, neboť i odtud mohlo přijít nebezpečí. Tato opatření však byla zbytečná a neopodstatněná. Divadelní společnost nepřekvapil žádný útok, buď proto, že vévoda neměl čas něco vymyslet, nebo proto, že se toho nápadu vzdal, nebo snad proto, že bolestivost zranění zadržovala jeho smělost.

Třebaže nastala zima, nebylo počasí příliš drsné. Herci netrpěli chladem, protože byli dobře živeni a protože se ve vetešnictví zásobili teplejšími

a silnějšími oděvy, než je seržová látka divadelních pláštů; a severák tedy jedině na tvářích mladých hereček maloval ruměnec o něco živější než obvykle, a ten ruměnec někdy zasáhl i jejich jemné nosánky. Tyto zimní růže, i když nebyly právě na nejvhodnějším místě, na nich nevypadaly špatně, neboť hezkým ženám sluší všechno. Pokud jde o paní Leonardu, její dueňovská pleť opotřebovaná čtyřicetiletým líčením zůstávala nezměněná. Severák se na ní marně namáhal.

Konečně jednou okolo čtvrté odpoledne dospěli docela blízko k velkému městu Paříži směrem od Bièvry, kde přejeli můstek; pak jeli podél Seiny, té řeky slavné mezi všemi, jejíž vlny mají tu čest omývat paláce našich králů a tolik jiných budov, proslulých po světě. Kouř, který vystupoval z domovních komínů, tvořil na dolním okraji oblohy pruh ryšavé poloprůsvitné mlhy, za nímž zapadlo rudé slunce bez paprsků. Na tomto pozadí přitlumeného světla se rýsovaly nafialovělé šedivé obrysy soukromých, církevních a veřejných budov, které pohled z tohoto místa dovolil obsáhnout. Na druhé straně řeky za ostrovem Louviers byla vidět bašta Arsenálu, klášter Celestinů, a blíže naproti špička ostrova Notre-Dame. Když projeli branou Svatého Bernarda, naskytla se jim nádherná podívaná. Chrám Notre-Dame se objevil celý, ukázal se od apsidy i s opěrnými pilíři, podobnými žebrům ohromné ryby, s oběma hranatými věžemi i se štíhlou, ostrou vížkou posazenou v průsečíku chrámových lodí. Jiné skromnější zvoničky, prozrazující nad střechami kostely či kaple zasunuté ve změti domů, se zakusovaly černými zuby do světlého pruhu oblohy; avšak Sigognacovy pohledy přitahovala hlavně katedrála: baron nikdy předtím nebyl v Paříži a žasl nad velikostí pamětihodné budovy.

Ruch vozů naložených různými plodinami, velký počet jezdců i pěších, kteří se proti sobě hrnuli po nábřeží nebo po souběžných ulicích, kam vůz občas zabočil, aby si zkrátil cestu, pokřikování celého toho davu, to vše oslňovalo a omamovalo barona, který byl zvyklý na širou samotu Land a na hrobové ticho ve starém zchátralém hrádku. Měl pocit, jako by se mu v hlavě točilo mlýnské kolo, a uvědomoval si, že se potácí jako opilý. Zakrátko se nad štíty paláce vyšvihla půvabná jehlovitá vížka Sainte-Chapelle, prosvícená posledními paprsky zapadajícího slunce. Rozsvícená světla označovala červenými body domovní průčelí a řeka ty záblesky obrážela, prodlužujíc je ve svých černých vodách jako ohnivé hady.

Brzy nato se podél nábřeží začaly v šeru objevovat obrysy kostela

a kláštera Grands-Augustins a na náspu mostu Pont-Neuf spatřil Sigognac po své pravici, jak se z houstnoucí tmy vynořuje tvar jízdní sochy, sochy dobrého krále Jindřicha Čtvrtého; vůz však zabočil za roh do ulice Dauphine, nedávno vybudované na pozemcích kláštera, takže jezdec i kůň za chvíli zmizeli.

V horní části této ulice Dauphine, blízko stejnojmenné brány, byl prostorný zájezdní hostinec, kde se někdy ubytovávala poselstva z exotických a bájných zemí. Tento hostinec mohl i bez ohlášení pojmout početné společnosti. Pro tažná zvířata tam v jeslích vždycky bylo dost sena a pro jejich pány nikdy nechyběla lůžka. Právě toto místo považoval Herodes za vhodné, aby se tam utábořila jeho divadelní tlupa. Výborný stav pokladny umožňoval tento přepych; ostatně přepych užitečný, neboť herecké společnosti dodával určité postavení a svědčil o tom, že ji netvoří tuláci, ničemové a zpustlíci, donucení nouzí provozovat bídné řemeslo venkovských komediantů, nýbrž početní herci, kterým nadání zaručuje poctivý výdělek; i to je totiž možné, jak vyplývá z důvodů, které slavný básník pan Pierre de Corneille uvádí ve své hře *Komická iluze*.

Kuchyně, kam herci vešli, než jim připravili pokoje, byla tak veliká, že

by se tam pohodlně dala uspořádat večeře pro Gargantuu nebo Pantagruela. V hloubi obrovského krbu, který se rozevíral rudý a plápolající jako tlama pekel, hořely celé stromy. Na několika rožních nad sebou, kterými otáčel pes, běhající jako pominutý uvnitř kola, zlátly celé růžence hus, vykrmených slepic a mladých kohoutků, hnědly čtvrtky hovězího, ryšavěly telecí ledviny, nemluvě ani o koroptvích, slukách, křepelkách a jiné drobné zvěřině. Kuchtík, sám napůl upečený a zalitý potem, přestože měl na sobě jen plátěnou kazajku, podléval tyto pochoutky sběračkou, kterou stále znovu nořil do pánve, sotva vylil její obsah; byla to věru práce Danaidek, neboť sebraná šťáva stále odtékala pryč.

Okolo dubového stolu, na němž se připravovala jídla, se činila celá tlupa kuchařů, kráječů masa, omáčkářů, z jejichž rukou odebírali pomocníci prošpikované, okořeněné, připravené kusy; nosili je do pecí, kde žhnuly uhlíky a prskaly jiskry, a které se podobaly spíše Vulkánově kovárně než kuchyňskému zařízení, přičemž kuchtíci v tom plamenném oparu vypadali jako Kyklopové. Podél zdí se blýskala obrovská souprava kuchyňského nádobí z červené mědi nebo mosazi: kotlíky, rendlíky, všech velikostí, pekáče, že by se v nich mohly upéci mořské obludy ve vlastní šťávě, cukrářské formy ve tvaru věží, kupolí, chrámků, přilbic a turbanů po saracénském způsobu, zkrátka veškeré útočné i obranné zbraně, které může obsahovat zbrojnice boha Gastera.

Každou chvíli přicházela ze špižírny nějaká statná služebná s růžovými a baculatými tvářemi, jak je malují na svých obrazech vlámští malíři, a přinášela na hlavě nebo u boku košík plný zásob.

„Podejte mi muškát," říkal jeden. „Trochu skořice!" volal druhý. „Čtvero koření sem! Dosypte sůl do slánky! Hřebíček! Bobkový list! Plátek slaniny, tenoučký, prosím! Rozfofrujte tuhle pec, nehoří pořádně! Tuhle zase přivřete, je příliš rozpálená a všechno se v ní připálí jako kaštany zapomenuté v troubě! Nalejte šťávu do téhle omáčky! Zřeďte tu jíšku, začíná moc houstnout! Šlehejte ty bílky s větší vervou, vždyť nepění! Tu šunku posypte strouhankou! Sundejte tu husičku z rožně, je hotová! Tuhle slepici ještě pětkrát šestkrát otočit! Rychle pryč s tím hovězím. Musí zůstat krvavé. Telecí a kuřata ještě nechte dělat:

Když je telecí či kuře nehotové,
strávníci pak brzy končí na hřbitově.

Pamatujte si to, kuchtíku. Kuchařem se člověk nestane jen tak. Je to dar od pánaboha. Tady tuhle polévku doneste do čísla šest. Kdo si objednal obalované křepelky? Připravte rychle ten špikovaný zaječí hřbet!" Tak se ve veselém shonu ozývaly řeči o věcech podstatných a mlsná slova, která si to označení zasloužila spíš než zamrzlá mlsná slova, jež slyšel Panurgos při tání polárních sněhů, neboť všechna měla nějaký vztah k jídlu, k nějaké přísadě či dobrotě.

Herodes, Blazius a Scapin, mlsní jako kočka pobožnůstkářky, si olizovali kníry při této tučné, šťavnaté a dobře živené výmluvnosti a prohlašovali, že jí zdaleka dávají přednost před řečněním Isokrata, Démosthena, Aischina, Hortensia, Cicerona a jiných takových žvanilů, jejichž věty jsou jalové a není v nich ani trochu pořádného morku. „Dostávám chuť," řekl Blazius, „políbit na obě tváře toho tlustého kuchaře, tučného a břichatého jako mnich: tak nádherně vládne nad všemi těmi kastroly. Žádný kapitán v bitvě nebyl tak báječný!"

V okamžiku, kdy sluha přišel hercům oznámit, že jejich pokoje jsou připravené, vstoupil do kuchyně nějaký pocestný a přistoupil ke krbu. Byl to vysoký, asi třicetiletý muž, štíhlý a statný, s nevlídnou, třebaže pravidelnou tváří. Odlesk krbu mu vroubil profil ohnivým leskem, kdežto zbývající část obličeje zůstávala ve stínu. Tento světelný dotek zdůrazňoval vyčnívající oblouk obočí, pod nímž bylo skryto hrdé a pátravé oko, orlí nos, jehož špička spadala jako zahnutý zoban nad hustý knír, a velice tenký dolní ret, který přecházel ve sraženou malou bradu, jako by příroda neměla dost materiálu, aby tu masku dodělala. Krk vystupoval z plochého škrobeného límce a byl tak hubený, že na něm byla vidět vystouplá chrupavka, o které kmotry vykládají, že to je čtvrtka osudného jablka, která zůstala Adamovi trčet v hrdle a kterou někteří z jeho potomků ještě nespolkli. Muž byl oblečen v soukenném tmavošedém kabátci, připnutém na vestě z hovězí kůže, a v hnědých kalhotách; obut byl do plstěných bot, které sahaly až nad kolena a krčily se mu v neurčitých spirálách okolo nohou. Nejeden stříkanec od bláta, některý zaschlý, jiný čerstvý, naznačoval, že muž má za sebou dlouhou cestu, a zčernalá krev na kolečkách ostruh svědčila o tom, že nešetřil boky unaveného koně, aby se dostal k cíli. Dlouhý rapír, jehož tepaný železný koš vážil jistě víc než libru, visel na širokém koženém opasku s měděnou přezkou, který obepínal chlapíkovi hubená záda. Oblečení doplňoval plášť tmavé barvy, který muž

i s kloboukem odhodil na lavici. Bylo by těžko určit, k jaké třídě nově příchozí patří. Nebyl to ani kupec, ani měšťan, ani voják. Nejpravděpodobnější domněnka by ho byla zařadila mezi chudé či drobné šlechtice, kteří vstupují do služby k některému velmožovi a spojují své osudy s jeho.

Sigognac, který nebyl myslí u kuchyně jako Herodes nebo Blazius a kterého pozorování těch velkolepých hodovních příprav nijak hlouběji nezaujalo, hleděl s jistou zvědavostí na toho velkého chlapíka, neboť mu připadalo, že ho odněkud zná, třebaže si nedovedl vzpomenout, kde a kdy se s ním setkal. Nadarmo se probíral vzpomínkami, nepřišel na to. Přesto však nejasně cítil, že to není poprvé, co je ve styku s tou záhadnou osobností, která nevšímajíc si jeho zkoumavého prohlížení, jehož si zřejmě byla vědoma, se úplně obrátila zády do místnosti a naklonila se ke krbu, aby si z větší blízkosti hřála ruce.

Jelikož se mu z paměti nic určitějšího nevybavilo a další prohlížení by mohlo vést k zbytečné hádce, následoval baron herce, kteří se odebrali každý do svého pokoje a po rychlé úpravě zevnějšku se shromáždili v dolejší místnosti, kde se podávala večeře, při níž se činili jako lidé, kteří mají hlad a žízeň. Blazius pomlaskával jazykem, prohlásil, že víno je dobré, a pořádně si naléval, přičemž nezapomínal ani na kamarády, neboť nepatřil k sobeckým pijanům, k těm, kdo uctívají Bakcha samotářským kultem: dával druhým pít skoro stejně rád jako sobě. Tyran a Scapin s ním drželi krok; Leandr se obával, že by si příliš častými úlitbami pokazil bělostnou pleť a ozdobil nos pupínky a uhříky, což nejsou okrasy vhodné pro milovníka. Pokud jde o barona, toho dlouhé odříkání na sigognackém hradu naučilo kastilské střídmosti, které jen těžko odvykal. Kromě toho měl mysl zaujatou oním člověkem, kterého zahlédl v kuchyni a který mu připadal podezřelý, aniž mohl říci proč, vždyť nemohlo být nic přirozenějšího než příjezd nového cestujícího do navštěvovaného hostince.

U večeře bylo veselo: povzbuzeni vínem a dobrým jídlem, šťastni, že jsou konečně v Paříži, tom eldorádu všech podnikavých lidí, prodchnuti teplým ovzduším, tak příjemným po dlouhých hodinách chladu ve voze, oddávali se herci nejbláznivějším nadějím. V duchu už soupeřili s herci z Burgundského paláce i se společností z Marais. Už se viděli zahrnuti potleskem a ovacemi, povoláni, aby hráli u dvora, už si v duchu objednávali hry u nejlepších současných spisovatelů, přijímali pozvání na hostiny k velkým pánům a jezdili v kočáře. Leandr snil o dobývání nejvznešeněj-

ších dam a nanejvýš připouštěl, že se nebude pokoušet o královnu. I když nic nepil, byl opilý ješitností. Od svého dobrodružství s markýzou se považoval za naprosto neodolatelného a jeho samolibost neznala mezí. Serafína si slibovala, že rytíři Vidalincovi zůstane věrná, jen dokud se neobjeví chochol huňatější a vznešenější. Zerbina měla svého markýze, který za ní měl co nejdříve přijet, a žádné plány si nedělala. Paní Leonarda, svým věkem vyřazená ze soutěže a schopná sloužit jen jako Iris poselkyně, se nezabývala takovými nesmysly a dbala jen, aby nepřišla o žádné sousto. Blazius jí nakládal na talíř a po okraj plnil pohár se směšnou uchvátaností, kteréžto žertování stará vlídně přijímala.

Isabela, která už dávno dojedla, roztržitě hnětla mezi prsty kuličku chlebové střídky do tvaru holubice a hleděla na svého drahého Sigognaca, sedícího u druhého konce stolu, pohledem plným čisté lásky a andělské něhy. Teplota sálu jí vykouzlila jemný ruměnec na tvářích předtím trochu pobledlých únavou po cestě. Byla takhle k zulíbání krásná, a kdyby ji tak byl mohl vidět vévoda Vallombreuse, byl by šílel láskou.

Sigognac pozoroval Isabelu s uctivým obdivem; krásné city rozkošné dívky ho dojímaly právě tolik jako půvaby, jimiž byla štědře obdařena, a litoval, že z přemíry jemnocitu odmítla, aby se stal jejím manželem.

Po večeři odešly ženy a s nimi Leandr i baron, a zanechali trojici zasloužilých pijáků, aby vyprázdnili láhve až do dna; jejich počínání připadalo až příliš pečlivé sluhovi, který měl na starosti podávání nápojů, ale utěšila ho bílá mince ze štědré ruky.

„Dobře se ve svém útulku zabarikádujte," řekl Sigognac, doprovázeje Isabelu až ke dveřím jejího pokoje, „v těchhle ubytovacích hostincích bývá takových lidí, že člověk nemůže být dost opatrný."

„Ničeho se nebojte, drahý barone," odpověděla mladá herečka. „Moje dveře se zamykají na tři západy — jejich zámek by mohl sloužit k zavírání vězení. Kromě toho je tam závora dlouhá jako má paže; okno je zamřížované a žádné vnitřní okénko nerozevírá na stěně své temné oko. Návštěvníci mívají často předměty, které by mohly pokoušet chtivost zlodějů, a jejich pokoje musí být nedobytně uzavřeny. Žádná pohádková princezna, které hrozil zlý osud, nebyla bezpečnější ve své věži střežené draky."

„Někdy se stává," odpověděl Sigognac, „že veškerá kouzla jsou marná a že nepřítel pronikne dovnitř přes všechny amulety, tetragramy a čárymáry."

„To proto, že princezna z lásky nebo ze zvědavosti nadržovala nepříteli, když ji omrzelo sedět takhle zavřená pod zámkem, třebaže to bylo pro její dobro. To se u mne stát nemůže. Proto tedy, když se nebojím já — a já jsem povahou bojácnější než laň, která slyší lesní roh a štěkání smečky —, musíte být klidný i vy, jenž se odvahou vyrovnáte Alexandrovi a Caesarovi. Spěte bez obav na jednom i druhém uchu."

A na rozloučenou zdvihla k Sigognacovým rtům drobnou a něžnou ruku, jejíž bělost si pomocí mastkového pudru, okurkových krémů a napuštěnými rukavicemi dovedla uchovat stejně jako nějaká vévodkyně. Když vešla do svého pokoje, Sigognac uslyšel, jak se klíč otáčí v zámku, jak zámek zapadá, a potom se ozvalo nanejvýš uklidňující skřípání závory. Když však už ustupoval na práh svého pokoje, viděl ve svitu svítilny, která osvětlovala chodbu, jak se na zdi mihl stín muže, kterého neviděl přicházet a který o něj málem zavadil. Sigognac se rychle ohlédl. Byl to ten neznámý z kuchyně, který nejspíš mířil do pokoje, kam ho ubytovali. Bylo to docela prosté; přesto však baron předstíral, že nemůže honem najít klíčovou dírku, a dokud tajemný muž nezmizel za rohem chodby, sledoval ho pohledem, neboť jeho vzezření ho podivně zaujalo. Zaklapnutí dveří, které zaznělo o to zřetelněji, že v hostinci začínal tichnout hluk, mu oznámilo, že neznámý vešel do svého pokoje a že bydlí v dosti vzdálené části hostince.

Sigognacovi se nechtělo spát a začal tedy psát dopis hodnému Pierrovi: slíbil mu poslat zprávu, jakmile přijede do Paříže. Dal si záležet na tom, aby každé písmeno bylo zřetelné, neboť věrný sluha nebyl moc učený a dovedl rozluštit jen tiskací písmena. Dopis zněl takto:

Můj milý Pierre, tak jsem konečně v Paříži, kde prý mám udělat štěstí a pozdvihnout svůj zchátralý dům, ačkoli, abych pravdu řekl, nevidím žádný způsob, jak by se to dalo provést. Avšak nějaká šťastná okolnost mě snad může přivést ke Dvoru, a podaří-li se mi promluvit s králem, od něhož pocházejí všechny milosti, budou mi snad přičteny k dobru služby, které moji předkové prokázali jeho královským předchůdcům. Jeho Veličenstvo nedopustí, aby urozený rod, který války přivedly na mizinu, takhle bídně skončil. Prozatím z nedostatku jiných prostředků hraji divadlo a vydělal jsem si tímto řemeslem několik pistolů, z nichž ti část pošlu, jakmile najdu spolehlivou možnost. Asi bych byl udělal lépe, kdybych se byl přihlásil jako voják do některého oddílu; ale nechtěl jsem se vzdát své svobody, a ostatně

i když je člověk sebechudší, příčí se mu přijímat rozkazy od jiných, když jeho předkové rozkazy udíleli a on sám se nikdy nikomu nemusel podrobovat. A samota ze mne udělala tak trochu divocha a nezkrotného chlapa. Jediné významné dobrodružství, které jsem zažil na té dlouhé cestě, byl souboj s jistým vévodou, velice zlým člověkem a náramným rváčem; díky Tvé dobré výuce jsem z toho vyšel se slávou. Probodl jsem mu paži skrz naskrz a nic by pro mne nebylo bývalo lehčí než ho složit mrtvého na trávník, neboť se neumí tak dobře krýt, jako umí útočit, a je prudký, ale ne dosti opatrný, hbitý, ale ne dosti pevný. Několikrát se odkryl a byl bych ho mohl snadno vyřídit jedním z těch neodvratných zásahů, jimž jsi mě tak trpělivě učil během těch dlouhých cvičení, která jsme spolu dělali v dolním sále v Sigognacu — jediném sále, jehož podlaha byla dosti pevná, aby vydržela nápor našich nohou —, abychom zabili čas, rozhýbali si prsty a unavili se před spaním. Tvůj žák Ti dělá čest a velice jsem stoupl ve vážnosti po tom vítězství, které opravdu bylo až příliš snadné. Zdá se, že se však umím dobře bít, a jsem prý prvotřídní šermíř. Ale nechme toho. Přestože mně nový život přináší rozptýlení, vzpomínám často na ten ubohý starý hrad, jehož rozvaliny se hroutí na hrobky mé rodiny, kde jsem prožil své smutné mládí. Z dálky mi už nepřipadá tak ošklivý a pochmurný, někdy dokonce v duchu procházím jeho prázdnými místnostmi a prohlížím si ty zažloutlé portréty, které mi byly tak dlouho jedinými společníky; pod nohama mi praská nějaký střep skla z rozpadlého okna a toto snění mi působí melancholické potěšení. Byl bych upřímně rád, kdybych zase uviděl Tvou dobrou starou tvář osmahlou sluncem a při pohledu na mě rozzářenou srdečným úsměvem. A nestydím se to říci, rád bych zas slyšel Belzebubův kolovrátek, Mirautovo štěkání a ržání chudáka Bayarda, který sbíral své poslední síly, aby mě unesl, třebaže nejsem nijak těžký. Nešťastník, kterého lidé opouštějí, věnuje část své duše němé tváři: ta bývá věrnější a bída ji neodstrašuje. Žijí ještě ta hodná zvířata, která mě měla ráda? Dávají nějak najevo, že na mě vzpomínají a že se jim po mně stýská? Podařilo se Ti v tom příbytku nouze uchránit je aspoň od smrti hladem a můžeš si z hubené stravy utrhnout sousto pro ně? Snažte se všichni udržet naživu, dokud se nevrátím, chudý či bohatý, šťastný či zoufalý, abychom se podělili o moji prohru či o mé štěstí, a společně dožili, jak osud rozhodne, na místě, kde jsme společně trpěli. Mám-li být poslední ze Sigognaců, děj se vůle Páně! Ještě se pro mě najde prázdné místo v hrobce mých otců.

Baron Sigognac

Baron zapečetil toto psaní pečetním prstenem, což byl jediný klenot, který mu zůstal po otci; byli na něm vyryti tři čápi na azurovém poli.

Napsal adresu a uložil list do brašny, aby ho odeslal, až pojede nějaký kurýr do Gascogne. Ze sigognackého hradu, kam ho přenesla vzpomínka na Pierra, se v duchu zas vrátil do Paříže a k současné situaci. Ačkoliv hodina už pokročila, slyšel kolem sebe neurčitě hučet veliké město, které podobně jako oceán nikdy úplně neumlká, i když se zdá, že odpočívá. Tu se ozval krok koně, rachot kočáru zanikající v dálce; tu zas písnička nějakého opozdilého opilce, třesk narážejících rapírů, výkřik chodce, přepadeného zloději z Pont-Neuf; tam zase vytí zatoulaného psa a jiný neurčitý šum.

Sigognac měl dojem, že mezi všemi těmi zvuky rozeznává na chodbě kroky muže v botách, který kráčel opatrně, jako by nechtěl, aby ho někdo slyšel. Zhasil světlo, aby ho paprsek neprozradil, a když pootevřel dveře, viděl vzadu na chodbě jakousi postavu, pečlivě zahalenou v tmavé pláštěnce; mířila k pokoji prvního cestujícího, jehož vzhled mu předtím připadal podezřelý. Několik okamžiků nato zamířil týmž směrem další kumpán, kterému vrzaly boty, třebaže se snažil kráčet zlehka. Neuplynulo ani půl hodiny a v pochybném svitu dohasínající lucerny se objevil třetí výtečník dosti drsného vzezření a dal se chodbou dozadu. Byl ozbrojen jako oba předešlí a okraj pláště mu vzadu nadzdvihával dlouhý rapír.

Takové procesí hrdlořezů v tuto pozdní hodinu připadalo Sigognacovi velice podivné a ten počet čtyř mu připomněl přepadení v poitierské uličce, jehož obětí se málem stal při návratu z divadla po své hádce s vévodou Vallombreusem. Bylo to pro něj, jako když náhle zazáří paprsek, a on poznal v muži, který ho předtím v kuchyni tak zaujal, ničemu, jehož útok mu mohl být osudný, kdyby ho nebyl očekával. Byl to ten, který se svalil s nohama nahoru a s kloboukem naraženým až k ramenům pod ranami plochou čepelí, které mu kapitán Fracasse udatně uštědřoval. Ti ostatní byli patrně jeho kumpáni, které směle obrátili na útěk Herodes a Scapin. Jaká náhoda, či lépe řečeno, jaké pletichy je přivádějí právě do tohoto hostince, kde se ubytovala herecká společnost, a zrovna v noc jejich příjezdu? Museli vůz sledovat etapu po etapě. A přitom Sigognac tak pečlivě střežil silnici; ale jak rozpoznat nepřítele v jezdci, který lhostejně projíždí mimo, nezastaví se, sotva po vás vrhne ten neurčitý pohled, jaký na cestě vyvolá každé setkání? Jisté však bylo, že láska a nenávist mladého vévody nijak neutuchly a že se obě pokoušejí dojít cíle. Jeho pomsta se snaží chytit do téže sítě Isabelu i Sigognaca.

Baron, založením velice statečný, se neobával kvůli sobě činů těch najatých ničemů, které by zahnal na útěk vítr z jeho dobré čepele a kteří patrně nejsou o nic kurážnější, když mají v ruce meč, než když měli hůl; ale bál se nějakého podlého a rafinovaného úskoku vůči Isabele. Proto učinil svá opatření a rozhodl se, že nepůjde spát. Rozsvítil všechny svíčky, které byly v pokoji, a otevřel dveře tak, aby se na protější stěně chodby obráželo jasné světlo, právě na místo, kde byly dveře do Isabelina pokoje; potom klidně usedl a položil si meč a kordík vedle sebe, aby je měl po ruce, kdyby se něco stalo. Dlouho čekal a nic se nedělo. Zvonkohra u Samaritánky i bližší hodiny kláštera Grands-Augustins odbily už dvě, když se najednou ozvalo lehké šustění a po chvíli se ve světelném rámci na zdi objevilo první nejisté, váhavé a schlíplé individuum, což nebyl nikdo jiný než Mérindol, jeden z najatých rváčů vévody Vallombreuse. Sigognac stál na prahu s mečem v ruce, připraven k útoku i k obraně, a tvářil se tak hrdinsky, tak pyšně a vítězoslavně, že Mérindol prošel kolem něho bez jediného slova a s hlavou sklopenou. Jeho tři kumpáni, kteří šli jeden za druhým a byli překvapeni tou náhlou záplavou světla, uprostřed níž hrozivě zářil baron, zmizeli, jak nejrychleji mohli, ten poslední dokonce upustil sochor, který patrně měl vypáčit dveře kapitána Fracasse, až by spal. Baron je pozdravil posměšným posunkem a zakrátko bylo ze dvora slyšet, jak jsou vyváděni koně ze stáje. Po nezdařeném podniku uháněli čtyři darebáci co nejrychleji pryč.

Při snídani řekl Herodes Sigognacovi: „Kapitáne, neponouká vás zvědavost, abyste si šel trochu prohlédnout tohle město, jedno z nejproslulejších na světě, o němž se tolik povídá a píše? Vyhovuje-li vám to, budu vaším průvodcem a kormidelníkem; kdysi jsem se tu totiž plavíval, a tak už dávno znám úskalí, útesy, mělčiny, Euripy, Skylly a Charybdy tohoto moře, které je nebezpečné pro cizince a pro venkovany. Budu vaším Palinurem a neupadnu nosem do vody jako ten, o němž mluví Vergilius. Jsme tady všichni na vhodném místě na tu podívanou, protože Pont-Neuf je pro Paříž tím, čím bývala Via Sacra pro Řím; promenáda, dostaveníčko a peripatetická kolonáda pro všechny kronikáře, povaleče, básníky, podvodníky, zloděje, šarlatány, kurtizány, šlechtice, měšťany, staré mazáky a lidi všech stavů.“

„Vaši nabídku velmi vítám, milý Herode,“ odpověděl Sigognac, „ale upozorněte Scapina, aby zůstal v hostinci a hlídal svým liščím zrakem

všechny přítomné a příchozí, jejichž chování by nebylo úplně jasné. Ať se nehne od Isabely. Kolem nás se vznáší Vallombreusova pomsta a chystá se nás pozřít. Dnes v noci jsem zase viděl ty čtyři darebáky, které jsme tak zřídili v uličce v Poitiers. Domnívám se, že měli v úmyslu vypáčit mi dveře, překvapit mě ve spánku a špatně se mnou naložit. Ale já, v obavě, aby někdo neprovedl nějaký úskok naší mladé přítelkyni, jsem byl vzhůru, a tak nemohli svůj úmysl uskutečnit. Když viděli, že jsou prozrazeni, honem sedli na koně — měli je osedlané ve stáji pod záminkou, že hodlají ráno časně odjet — a byli pryč."

„Nemyslím," odpověděl Tyran, „že si troufnou něco podniknout za dne. Při prvním zavolání by přispěchala pomoc, a oni se jistě ještě nevzpamatovali ze své porážky. Scapin, Blazius a Leandr postačí na hlídání Isabely, dokud se nevrátíme domů. Ale pro případ, že bychom se dostali do nějaké šarvátky na ulici, vezmu si meč, abych, bude-li třeba, podpořil váš."

Po těchto slovech opásal Tyran své majestátní břicho opaskem s dlouhým a důkladným kordem. Přes rameno si přehodil krátký pláštík, který mu nemohl bránit v pohybu, a širák s rudým perem si narazil až k obočí; když totiž člověk přechází most, musí si dávat pozor na prudký vítr a severák, aby mu neodnesl klobouk do vody k velké zábavě pážat, lokajů a poslíčků. Takto sice Herodes odůvodňoval, proč má klobouk naražený tak hluboko, ve skutečnosti si však ten poctivec myslel, že by někdy později mohlo urozenému Sigognacovi škodit, kdyby byl viděn na veřejnosti ve společnosti komedianta. Proto zakrýval, jak se dalo, svou tvář, která byla mezi lidmi příliš známá.

Na rohu ulice Dauphine upozornil Herodes Sigognaca na lidi, kteří si pod branou kláštera Grands-Augustins kupovali maso, zabavené u řezníků ve dnech, kdy byl zákaz prodeje; teď se každý hrnul, aby urval nějaký ten kus za nízkou cenu. Ukázal mu také lokálkáře, kteří mezi sebou přetřásali osudy království; po libosti mění hranice, dělí říše a slovo za slovem vykládají, co ministři mezi sebou ujednali v kabinetech. Prodávaly se tam také noviny, hanopisy, satiry a jiné drobné brožurky, pokoutně dávané do oběhu. Všichni ti blouznivci vypadali vychrtle, vyjeveně a ošuměle.

„Nezastavujme se tu," řekl Herodes, „nemá smysl poslouchat ty jejich hlouposti; ledaže byste toužil dozvědět se něco o posledním ediktu perského šacha nebo o ceremoniálu na dvoře tatarského chána. Pojďme o pár

kroků dále a potěšíme se jednou z nejkrásnějších podívaných na světě, jakou nedokáže předvést žádné divadlo ani těmi nejdůmyslnějšími dekoracemi."

A vskutku, pohled, který se naskytl Sigognacovi a jeho průvodci, když překročili oblouky můstku nad úzkým říčním ramenem, neměl — a dosud nemá — na světě obdoby. Popředí tvořil most sám s půvabnými polokruhovými baštami nad každým pilířem. Pont-Neuf nebyl zastavěn dvěma řadami vysokých domů, jako Pont au Change — most směnárnický — a most Saint-Michel.

Veliký král, který ho dal postavit, nechtěl, aby bídné a nepěkné barabizny kazily pohled na nádherné paláce, kde bydlí naši králové a které je z tohoto místa možno spatřit v celé kráse a úplnosti.

Na náspu, tvořícím špičku ostrova, se ten dobrý král, klidný jako Marcus Aurelius, nesl na svém bronzovém oři na vrcholu podstavce, o nějž se na každém rohu opíral zajatec zmítající se v poutech. Obklopovala ho tepaná železná mříž s bohatými závity, aby byl chráněn před neuctivou důvěrností obecného lidu; někdy se stalo, že uličníci mříž přelezli a troufali si zasednout na koně dozadu za dobráka monarchu, hlavně když přijížděl král nebo když se konala zajímavá poprava. Přísný odstín bronzu se výrazně rýsoval v mlhavém prázdném prostoru na pozadí vzdálených pahorků za Pont-Rouge.

Na levém břehu se nad domy tyčila úzká věž starého románského kostela Saint-Germain des Prés a zvedaly se vysoké střechy velkého a stále nedokončeného Neverského paláce. O kus dále omývala řeka úpatí Nesleské věže, starobylý pozůstatek Nesleského paláce, a třebaže věž stála uprostřed hromady sutin a sama už byla dávno rozvalinou, pořád ještě se hrdě tyčila na obzoru. Za ní se rozestírala Grenouillère a v mlhavém modrém oparu se u kraje oblohy daly rozeznat tři kříže na vrcholu Kalvárie čili Mont Valérien.

Louvre v plné nádheře zaujímal pravý břeh, osvětlený a pozlacený veselým slunečním paprskem, který spíš ozařoval než hřál, jak už to u zimního slunce bývá; dodával však podrobnostem té ušlechtilé a bohaté stavby zvláštní plastičnost. Dlouhá, krytá kolonáda, jež spojuje Louvre s Tuileriemi — výtečné zařízení, umožňující králi pobývat po libosti střídavě ve svém milém městě nebo na venkově —, rozkládala své neporovnatelné půvaby, znamenitá sochařská díla, římsy s figurální výzdobou, bosáže

s červotočinovým lícováním, sloupy a pilíře, které se mohly rovnat stavbám nejdovednějších stavitelů řeckých a římských.

Od rohu, kde se otvírá balkón Karla Devátého, budova ustupovala a ponechávala místo zahradám a cizopasným přístavbám, které vyrostly jako houby u úpatí původní budovy. Na nábřeží se kulatily oblouky můstků a dále po proudu za Nesleskou věží se tyčila další věž, pozůstatek starého Louvru Karla Pátého, vedle brány postavené mezi řekou a palácem. Obě ty staré věže, po gotickém způsobu spojené ve dvojici a natočené šikmo k sobě, nemálo přispívaly k příjemnému pohledu. Připomínaly feudální časy a měly mezi novými vkusnými stavbami své místo, právě tak jako starobylé křeslo nebo starý dubový a zajímavě vyřezávaný příborník uprostřed novodobého nábytku se stříbrnými a zlacenými ozdobami. Takové pozůstatky z uplynulých staletí dávají městům úctyhodný vzhled a neměli bychom je nechávat zaniknout.

Za zahradou Tuilerií, kde končí město, bylo vidět bránu de la Conférence a podél nábřeží stromy z Cours-la-Reine, oblíbené promenády dvořanů a šlechticů, kteří tam jezdí ukazovat své kočáry.

Oba břehy, jejichž zběžný náčrtek jsme udělali, rámovaly jako dvě kulisy rušnou scenérii řeky, kterou brázdily loďky, plující z jednoho břehu na druhý; také ji tarasily lodě, připravené ve skupinách u břehu a naložené tu senem, tam dřevem a jiným zbožím. U nábřeží pod Louvrem přitahovaly zrak královské plachetnice s vyřezávanými a zlacenými ozdobami i jejich vlajky v barvách Francie.

Když člověk pohlédl zpátky k mostu, spatřil za špičatými domovními štíty, které se podobaly kartám opřeným o sebe, zvonici kostela Saint-Germain l'Auxerrois. Když se dostatečně pokochali tímto pohledem, zavedl Herodes Sigognaca před Samaritánku.

„I když tu mívají sraz povaleči, kteří prostojí mnoho času, aby se dočkali, až kovový zvoník odbije hodinu na zvonku orloje, musíme sem jít a počínat si jako ostatní. Trochu toho lelkování je pro návštěvníka, který právě přijel, docela na místě. Bylo by spíš barbarské než moudré pohrdat tím, čím se baví obecný lid."

Těmito slovy se Tyran omlouval svému společníkovi, když spolu postávali pod průčelím malé vodárny, čekali, až rafie rozpoutá veselou zvonkohru, a dívali se na Ježíše z pozlaceného olova, jak hovoří se Samaritánkou, opřenou o roubení studny, na astronomický číselník se zvěro-

kruhem a s ebenovým jablkem, ukazující oběh slunce a měsíce, na tesanou tvář, chrlící vodu čerpanou ze Seiny, na Herkula, který jako karyatida nese celé to umné zařízení, a na dutou sošku, která slouží jako korouhvička, podobně jako Fortuna na Doganě v Benátkách a Giralda v Seville.

Špička rafije konečně dospěla k číslu X; zvonky se radostně rozcinkaly svými tenkými stříbrnými či měděnými hlásky a zazpívaly nápěv sarabandy; zvoník zvedl bronzovou paži a kladívko dopadlo na zvonek tolikrát, kolik hodin mělo odbít. Tento mechanismus, který důmyslně sestavil Vlám Lintlaer, Sigognaca velice pobavil; baron měl sice bystrého ducha, ale přece jen byl v mnoha věcech nováčkem, neboť nikdy předtím neopustil své šlechtické hnízdo uprostřed Land.

„A teď," řekl Herodes, „se obraťme na druhou stranu; tam už zdaleka není tak nádherný pohled. Domy na Směnárnickém mostě příliš uzavírají rozhled. Budovy na nábřeží Mégisserie za nic nestojí; ale ta věž kostela Saint-Jacques, ta zvonice u Saint-Médéric, ty štíhlé věže vzdálenějších kostelů, nenechají nikoho na pochybách, že je to veliké město. A na zámeckém ostrově, na nábřeží u hlavního říčního pramene, vypadají velkolepě ty pravidelné domy z červených cihel, pospojované pásmy bílého kamene; celý ten pohled je dobře zakončen starou věží Orloje s trychtýřovitou střechou, která často velmi příhodně proráží mlžným oparem. Tam je náměstí Dauphine, které rozevírá svůj trojúhelník naproti bronzovému králi a ponechává průhled na bránu paláce; to se může řadit k nejlépe uspořádaným a nejčistším prostranstvím města. Štíhlá věž Sainte-Chapelle, dvouposchoďového kostela proslulého svým pokladem a svatými ostatky, půvabně dominuje těm vysokým břidlicovým střechám s ozdobnými vikýři, které září takovou novostí, neboť tyto domy byly postaveny teprve nedávno; na místě, kde stojí, jsem ještě jako dítě skákal ‚panáka'; dík štědrosti našich králů je Paříž den ze dne krásnější, k velkému obdivu cizích návštěvníků; ti pak po návratu do své vlasti vyprávějí o jejích divech a připadá jim při každé návštěvě lepší, větší a skoro jako nová."

„Co mě udivuje ještě víc než velkolepost, bohatství a nádhera veřejných i soukromých budov," odpověděl Sigognac, „je to nekonečné množství lidí, kteří se hemží a rojí po ulicích, náměstích a mostech jako mravenci, kterým právě přehrabali mraveniště a kteří zoufale pobíhají sem a tam a dělají pohyby, jejichž účel se nedá rozpoznat. Je zvláštní, když si člověk pomyslí, že každý z těch jedinců, kteří tvoří tenhle nepřeberný dav, má

svůj pokoj, své lepší či horší lůžko a skoro každý den jí, jinak by zemřel hlady. Jaké úžasné spousty jídla, kolik stád dobytka, měřic mouky, beček vína je zapotřebí, aby se nasytili všichni ti lidé nahromadění na jednom místě, zatímco na našich Landách sotva široko daleko potkáte človíčka."

A věru, nával lidí, kteří se pohybovali po Pont-Neuf, mohl venkovana vskutku zarazit. Uprostřed jízdní dráhy jezdily za sebou nebo proti sobě kočáry tažené dvojspřežím či čtyřspřežím; jedny s čerstvým lakováním a zlacením, čalouněné sametem, se zasklenými dvířky, kolébající se na měkkých pérech, s lokaji na zadním stupátku a řízené kočími s červenými tvářemi, ve velkolepé livreji, kteří měli co dělat, aby v tom davu zvládli netrpělivost svého spřežení; druhé méně skvostné, se zašlým lakem, s koženými záclonkami, s polámaným pérováním, tažené mnohem pokojnějšími koňmi, které musel koneček biče pobízet k větší horlivosti a kteří svědčili o menší zámožnosti svých pánů. V prvních bylo vidět nádherně oblečené dvořany, elegantně nastrojené dámy; ve druhých seděli páni od soudu, lékaři a jiné vážené osobnosti. Mezi tím vším se proplétaly vozy naložené kamením, dřívím nebo sudy, a řídili je hrubí povozníci, kteří při nesnázích kleli a zapírali pánaboha s ďábelskou horlivostí. Pohyblivým labyrintem povozů se snažili prorazit si cestu jezdci a nepočínali si vždycky tak obratně, aby se nohou neotřeli a neumazali o hlavici kola. Panská nebo nájemná nosítka nesená nosiči zůstávala, pokud to šlo, na okrajích, aby je ten proud nestrhl, a držela se co nejblíže mostního zábradlí. Do toho náhle vběhlo stádo volů a zmatek dosáhl vrcholu. Rohatá zvířata — nemíníme ženaté dvounožce, kteří právě přecházeli most, ale skutečné voly — pobíhala sem tam, vyděšeně skláněla hlavu, přičemž je psi popoháněli a honci tloukli holí. Při pohledu na ně se koně plašili, vyhazovali a pšoukali. Chodci utíkali, aby je nějaké zvíře nenabralo na rohy, a psi se pletli pod nohama těch méně mrštných, takže leckoho, kdo ztratil rovnováhu, porazili na zem jako vepře. Dokonce jedna nalíčená dáma s mnoha muškami, celá ověšená gagátovými ozdobami a ohnivě červenými pentlemi, která vypadala na kněžku Venušinu hledající dobrodružství, zakopla na vysokých podpatcích a natáhla se na záda; neublížila si však, jako by byla na takové pády zvyklá, jak neopomněli podotknout špatní vtipálci, kteří jí podali ruku, aby jí pomohli vstát. Potom zase přicházela četa vojáků: s rozvinutými prapory a s bubeníkem v čele pochodovali na stráž; a dav musel ustoupit těm Martovým synům, zvyklým nesetkávat se s odporem.

„To všechno je docela obyčejné," řekl Herodes Sigognacovi, který byl tou podívanou zcela zaujat. „Pokusme se protlačit návalem a dostat

se na místa, kde se zdržují podivíni z Pont-Neuf, všelijaké zvláštní a pitvorné existence, které stojí za bližší prohlédnutí. Žádné město nemá tak rozmanité figurky jako Paříž. Vyrůstají z její dlažby jako květiny nebo spíš jako nestvůrné houby, jimž žádná půda nesvědčí tak jako tohle černé bláto. Podívejte se, zrovna tady je Perigorďan Maillet, jemuž se říká umazaný básník — dělá dvořana bronzovému králi. Někteří lidé tvrdí, že je to opice uprchlá ze zvěřince; jiní zase že je to jeden z těch velbloudů, které přivezl pan de Nevers. Tato otázka dosud nebyla vyřešena; ale já ho podle jeho pomatenosti, nestydatosti a nečistoty považuji za člověka. Opice si vybírají z chlupů obtížný hmyz a pak ho ze msty slupnou; jeho by ani nenapadlo takhle se namáhat; velbloudi si uhlazují srst a pohazují se pískem jako kosatcovým práškem; mají ostatně několik žaludků a přežvykují potravu, to by tenhle chlapík nemohl, protože má vole vždycky stejně prázdné jako hlavu. Hoďte mu almužnu; vezme si ji a bude vás přitom proklínat a nadávat. Opravdu je to člověk: je bláznivý, špinavý a nevděčný."

Sigognac vytáhl z měšce bílou minci a podal ji básníkovi, který byl pohřížen v hlubokém snění, jak obyčejně bývají tito lidé pomatení na mysli a podivíni povahou, a zpočátku ani neviděl barona, stojícího před ním. Konečně ho zpozoroval a vytrhl se ze svých prázdných úvah; prudkým a nepříčetným pohybem vzal minci, zasunul ji do kapsy a bručel přitom nesrozumitelně nějaké urážky; pak se ho znovu zmocnil démon veršování a on ohrnoval pysky, koulel očima a dělal přinejmenším tak podivné grimasy, jako ty groteskní příšery, jež vytesal pod římsou Pont-Neuf Germain Pilon; a při tom všem si prsty udával rytmus veršů, které drmolil mezi zuby, takže k velké radosti okolostojících uličníků vypadal, jako když hraje móru.

Dlužno poznamenat, že básník byl ještě podivněji postrojen než masopustní maškara, když ji na Popeleční středu nesou do ohně. Když ho člověk viděl, řekl by, že zvoník od Samaritánky, Mouřenínek z Marché-Neuf nebo Jacquemard od Svatého Pavla se vystrojili u vetešníka. Starý širák vyrudlý sluncem, vypraný deštěm, s umaštěnou šňůrkou a opatřený místo chocholu kohoutím perem prožraným od molů, širák, který se podobal spíše apatykářově ponožce na cezení lektvarů než klobouku pro lidskou bytost, měl naražený až k obočí, takže chtěl-li vůbec vidět, musel zdvihat nos, neboť měl oči skoro přikryté zplihlým a umaštěným okrajem.

Kabátec, jehož látka ani barva se nedají popsat, byl zřejmě v lepší náladě než on, neboť se smál všemi švy. Tento žertovný oděv pukal veselostí, ale také stářím, neboť čítal více let než Metuzalém. Místo opasku a náramení měl pruh plsti, a ten přidržoval končíř bez kuličky, jehož špička se za ním zarývala do dlažby jako radlice. Kalhoty ze žlutého saténu, v kterých kdysi masky vystupovaly v baletu, byly zastrčeny do bot — do jedné černé po lovci ústřic, do druhé z bílé ruské kůže a s nákolenicí — ta první měla podpatek plochý, ta druhá kroucený, opatřený ostruhou, ale její lístková podrážka by ji byla už dávno opustila, nebýt provázku, který několikrát obtáčel nohu jako řemínky starověkého koturnu. Česač jablek z Perche by se styděl za takové postrojení, doplněné ještě červeným pláštěm, ale náš básník na ně zřejmě byl nadmíru pyšný. V záhybu pláště vedle hrušky končíře, který ho patrně měl bránit, vystrkoval nos skrojek chleba.

O kus dále, v jednom z půloblouků, které byly nad každým pilířem, stál v doprovodu tlusté kmotry, jež mu nahrazovala oči, nějaký slepec a hulákal rozpustilé kuplety nebo směšně pochmurným hlasem prozpěvoval žalozpěv o životě, zlých skutcích a smrti proslulého zločince. Na jiném místě se zas namáhal nějaký šarlatán s kleštěmi v ruce; v červeném seržovém obleku pobíhal na pódiu, vyzdobeném girlandami ze zubů, špičáků a řezáků i stoliček, navlečených na mosazných drátkách. Pronášel řeč k shromážděným zevlounům a vykládal, že umí bezbolestně (pro sebe) odstraňovat i ty nejvzpurnější a nejpevněji zakořeněné zuby, buď ranou šavle nebo pistole, podle toho, jak si kdo vybere, ledaže by si zájemce přál být ošetřen obvyklými prostředky. „Já je netrhám . . ." vykřikoval ječivě. „Hmátnu, a zub je venku. No tak prosím, kdo trpí špatným chrupem, ať beze strachu přistoupí, a já ho natotata vyléčím!"

Nějaký venkovan, jehož oteklá tvář svědčila o zánětu, se šel posadit do křesla a operatér mu zasunul do úst obávané kleště z leštěné oceli. Nešťastník, místo aby se přidržel opěradla, následoval svůj zub, který se s ním nechtěl rozloučit, a nadzdvihl se na dvě stopy do vzduchu, což dav velice pobavilo. Prudké škubnutí ukončilo jeho trápení a operatér třímal nad hlavami krvavou trofej.

Během té groteskní scény opička, připoutaná k pódiu řetízkem připevněným ke koženému pásku, který jí obepínal boky, komicky napodobila křik, pohyby i kroucení nebohého pacienta.

Tato směšná podívaná neupoutala nadlouho Heroda a Sigognaca; oba se raději zastavili u prodavačů novin a starých knih, které byly rozložené na mostním zábradlí. Tyran dokonce ukázal svému společníkovi nějakého odraného žebráka, který se usadil na druhé straně mostu na římse; berlu a misku měl položené vedle sebe, a ze svého místa zdvihal ruku a strkal špinavý klobouk pod nos lidem, kteří se skláněli, aby si prolistovali knížku nebo se podívali na řeku; čekal, až mu tam hodí dublon nebo teston nebo třeba víc, zachce-li se někomu, neboť neodmítal žádnou minci a dovedl udat i falešnou.

„U nás," řekl Sigognac, „hnízdí na římsách jenom vlaštovky, kdežto tady i lidé."

„Vy říkáte tomu ničemovi člověk!" řekl Herodes. „To je věru až příliš zdvořilé; pravda, křesťan nemá nikým pohrdat. Ostatně na tomhle mostě se najde všechno, třeba i počestní lidé, vždyť jsme tu i my. Jak říká přísloví, člověk tu nemůže projít, aby nepotkal mnicha, bílého koně a lehkou holku. Tady je zrovna jeden kutňák, někam spěchá, až mu sandále klapou; bílý kůň nebude daleko, no jen se podívejte na tu herku, jak se vzpíná jako oblouk mezi pilíři! Chybí už jen ta kurtizána. Nebudeme muset dlouho čekat. Místo jedné přicházejí hned tři, s odhalenou hrudí, tváře namalované jako kočárová kola, a smějí se neupřímným smíchem, jen aby předvedly zuby. Přísloví nelhalo!"

Vtom se z druhého konce mostu ozval hluk a dav se tam rozběhl. Byli to řemeslní duelanti, kteří šermovali na náspu u úpatí sochy, kde na to bylo dost volného prostoru. Křičeli: „Bij! Bij!" a dělali, jako by na sebe zuřivě útočili. Ve skutečnosti to byly jen předstírané útoky, jen zdvořilostní a zdrženlivé seky jako v divadelních soubojích, kde je tolik raněných a zabitých, ale nikdy žádný mrtvý. Bili se dva proti dvěma: tvářili se nanejvýš rozzuřeně a odstrkávali meče, které mezi ně vkládali jejich společníci, aby je rozdělili. Tato předstíraná šarvátka měla za účel přilákat dav, aby pak mezi diváky mohli pohodlně zapracovat kapsáři a pobertové. A vskutku, nejeden zvědavec, který přišel do toho shromáždění s krásným podšitým pláštěm přes rameno a s bohatě naplněnou kapsou, odtud vyšel pouze v kabátci a peníze utratil, aniž o tom věděl. Načež se duelanti, kteří proti sobě ve skutečnosti vůbec nic neměli a byli dohodnuti jako praví jarmareční zloději, usmířili, potřásli si rukama s předstíranou srdečností a prohlašovali, že cti bylo učiněno zadost. To opravdu

nebylo nic nesnadného; čest těchto darebáků jistě nebyla příliš citlivá.

Na Herodovu radu se Sigognac příliš nepřiblížil, takže viděl bojující jen zpovzdáli mezerami mezi hlavami a rameny zvědavců. Přesto měl dojem, že v těch čtyřech výtečnících poznává muže, jejichž záhadné počínání sledoval minulou noc v hostinci v ulici Dauphine, a sdělil své podezření Herodovi. Mezitím však už se rváči obezřetně ztratili v davu a najít je by bylo těžší než najít jehlu v kupce sena.

„Je možné," řekl Herodes, „že tahle šarvátka byla jen sehraná, aby vás přilákala, neboť nás pravděpodobně sledují zvědové vévody Vallombreuse. Jeden z duelantů by předstíral, že mu vaše přítomnost překáží nebo že ho obtěžujete, a aniž by vám ponechal čas, abyste tasil, byl by vám jako nedopatřením zasadil vražednou ránu; v případě potřeby by vás byli dorazili jeho komplicové. Všechno by se svedlo na náhodné utkání. Kdo v takových potyčkách dostane ránu, tak ji zkrátka dostal. Záměr a úklady není možno dokázat."

„Je mi proti mysli," odpověděl ušlechtilý Sigognac, „věřit, že by šlechtic byl schopen takové podlosti a že by dal soupeře zavraždit nějakými rváči. Není-li spokojen s prvním soubojem, jsem připraven zkřížit s ním čepel znovu, a bít se, dokud jeden z nás nezůstane na místě mrtvý. Tak se to dělá mezi čestnými lidmi."

„Jistě," odpověděl Herodes, „ale vévoda, třebaže je posedlý pýchou, dobře ví, že by souboj pro něj dopadl neblaze. Vyzkoušel si vaši čepel a pocítil její hrot. Věřte, že v něm ta porážka zanechala nesmírnou zášť a že bude ve způsobech své pomsty naprosto nevybíravý."

„Nechce-li rapír, můžeme se bít na koni pistolí," řekl Sigognac, „pak se nemůže vymlouvat, že mám převahu v šermu."

Při tomto rozhovoru došli oba společníci na nábřeží de l'École, a tam Sigognaca málem přejel kočár, třebaže baron rychle ustoupil stranou. Jedině díky své štíhlé postavě nebyl přimáčknut ke zdi, tak těsně kolem něho kočár projel, ačkoli na druhé straně bylo dost místa a kočí se mohl lehkým přitažením koní vyhnout chodci, kterého, jak se zdálo, si vzal na mušku. Okna kočáru byla zavřená a i vnitřní záclonky zatažené; kdyby je však někdo roztáhl, spatřil by nádherně oblečeného vznešeného pána, jehož jedna paže spočívala na pruhu černého taftu, složeného jako páska. Přes červenavý odlesk zatažených záclon byl bledý a nízké oblouky jeho černého obočí se rýsovaly na matné bělosti. Zatínal do dolního rtu až do krve

zuby čistší než perly a jeho jemné kníry, ztužené kosmetickými přípravky, se s křečovitým svíráním ježily jako vousy tygra větřícího kořist. Byl dokonale krásný, ale v jeho výrazu bylo tolik krutosti, že by vzbudil spíše hrůzu než lásku, alespoň v tomto okamžiku, kdy měl tvář znetvořenou zlobou a nenávistí. Podle tohoto portrétu, zběžně načrtnutého po rozhrnutí záclonky kočáru, který ujíždí plnou rychlostí, čtenář jistě poznal mladého vévodu Vallombreuse.

„Zase jeden nepodařený pokus," řekl, zatímco ho kočár odvážel k Tuileriím k bráně de la Conférence. „A přitom jsem kočímu slíbil pětadvacet louisdorů, bude-li tak šikovný, aby jako náhodou najel na toho zatraceného Sigognaca a přimáčkl ho na patník. Už je to tak, že moje šťastná hvězda bledne; ten venkovský barónek nade mnou vítězí. Isabela ho miluje a mne nenávidí. Zmlátil mé lidi a zranil i mne. I kdyby byl nezranitelný a kdyby ho chránil nějaký amulet, musí zemřít, nebo přijdu o jméno i o titul vévody."

„Ááá," řekl Herodes a pořádně se nadechl hlubokou hrudí, „koně v tom kočáru mají patrně povahu koní Diomédových, kteří se vrhali na lidi, trhali je na kusy a krmili se jejich masem. Doufám, že nejste poraněn? Ten zlořečený kočí vás velmi dobře viděl a vsadil bych svou nejlepší tržbu, že se snažil vás přejet a že své spřežení úmyslně vedl na vás, sleduje tím nějaký záměr nebo tajnou pomstu. Jsem si tím jist. Nevšiml jste si, jestli na dvířkách nebyl namalován nějaký erb? Jakožto šlechtic jste zběhlý v ušlechtilé vědě heraldické a jsou vám známy znaky hlavních rodů."

„Nemohu říci," odpověděl Sigognac. „Ani herold by za takových okolností nerozeznal barvy a kovy štítu, natož pak pole, heroldské figury a symboly. Měl jsem co dělat, abych uhnul tomu řítícímu se kočáru, takže jsem si nevšiml, jsou-li na něm namalováni lvi skvrnití či vyrážející, osekaní orlíci nebo marletty, penízky nebo kruhové figury, kříže šípové nebo pilovité nebo jakékoli jiné erbovní symboly."

„Škoda," řekl Herodes, „takové povšimnutí by nás bylo přivedlo na stopu a pomohlo nám snad najít nit k těm temným pletichám; je totiž zřejmé, že se někdo snaží odstranit vás jakoukoli cestou, *quibuscumque viis*, jak by řekl pedant Blazius ve své latině. Třebaže důkaz chybí, nijak bych se nedivil, kdyby ten kočár patřil vévodovi Vallombreusovi, který si chtěl dopřát potěšení přejet svým vozem přes nepřítelovo tělo."

„Co vás to napadá, pane Herode," namítl Sigognac. „Vždyť by to byl

nízký a podlý zločin, naprosto nedůstojný šlechtice z tak urozeného rodu, jakým Vallombreusův koneckonců přece je. A copak jsme ho nezanechali v jeho poitierském paláci, dosti pošramoceného po tom zranění? Jak by mohl už být v Paříži, kam jsme dojeli teprve včera?"

„Dost dlouho jsme se zdrželi v Orleansu a Toursu, kde jsme pořádali představení, takže nás mohl dohonit, ba i předjet, když má k službám tolik spřežení, nemyslíte? A co se týče jeho poranění, to se při péči nejlepších lékařů už jistě zahojilo a zacelilo. Nebylo ostatně tak vážné, aby mladému a zdatnému muži zabránilo cestovat kočárem nebo v nosítkách. Proto si tedy, drahý kapitáne, musíte na sebe dávat pozor, protože se na vás chystá nějaký záludný útok nebo úklad, který by vypadal jako nehoda. Vaše smrt by Isabelu vydala bezbrannou do vévodových rukou. Co bychom zmohli my chudí komedianti proti tak mocnému pánu? I když se snad dá pochybovat o vévodově přítomnosti v Paříži, zastupují ho tu jistě jeho nohsledové, vždyť kdybyste právě dnešní noc nebyl pojal důvodné podezření a nebyl zůstal bdělý a plně ozbrojený, byli by vás polehoučku zavraždili ve vašem pokojíku."

Důvody, které Herodes uváděl, byly tak pravděpodobné, že se proti nim nedalo nic namítat; proto na ně baron odpověděl jen přikývnutím. Položil ruku na jilec a povytáhl kord, aby se přesvědčil, že dobře klouže a nezadrhuje v pochvě.

Při rozhovoru došli oba společníci podél Louvru a Tuilerií až k bráně de la Conférence, kudy se jde na Cours-la-Reine; najednou před sebou uviděli oblak zvířeného prachu, v němž se třpytily záblesky zbraní a kyrysů. Ustoupili stranou, aby udělali místo tomuto jízdnímu oddílu, který jel před kočárem, jímž se král vracel ze Saint-Germain do Louvru. Okénka kočáru byla otevřená a záclony roztažené, patrně proto, aby se obecný lid mohl dosyta vynadívat na monarchu, který byl pánem jejich osudu, a tak oba mužové mohli uvnitř vidět bledý, černě oděný přízrak s modrou řádovou stužkou, nehybný jako vosková figurína. Dlouhé hnědé vlasy tvořily rámec té mrtvé tváři, posmutnělé nevyléčitelnou nudou, nudou až španělskou po vzoru Filipa Druhého, jakou dovede vypěstovat jen Escurial se svým tichem a opuštěností. Královy oči jako by ani neobrážely předměty; nezračil se v nich plamen nižádného přání, nižádné myšlenky, nižádné vůle. Hluboké znechucení životem uvolnilo spodní ret, který byl mrzutě povislý a jakoby vzdorovitě našpulený. Bílé hubené ruce ležely na

kolenou jako ruce některých egyptských model. Přece však ještě zůstávala královská vznešenost v této ponuré postavě, jež zosobňovala Francii a v níž stydla šlechetná krev Jindřicha Čtvrtého.

Vůz projel jako oslnivý záblesk a za ním následoval sbor jezdců uzavírajících doprovod. Sigognac zůstal po tom zjevení celý zadumaný. Ve své naivní obraznosti si představoval krále jako bytost nadpřirozenou, zářící ve své moci uprostřed zlatého slunce a drahokamů, jako muže hrdého, nádherného, vítězného, krásnějšího, většího a silnějšího než všichni ostatní; a viděl jen smutnou, neduživou, znuděnou a postonávající osobu, na pohled téměř chudobnou, oblečenou tmavě jako ve smutku; vypadala, jako by nevnímala vnější svět a zaměstnávala se jen nějakým pochmurným sněním. „Hle," říkal si v duchu, „toto je král, ten, jenž představuje milióny lidí, jenž trůní na vrcholu pyramidy, k němuž se zdola vzpíná tolik prosebných rukou, ten, jenž rozkazuje, aby děla hřměla nebo ztichla, jenž povyšuje i ponižuje, trestá a odměňuje, říká ‚milost', zachce-li se mu, i když spravedlnost řekla ‚smrt', a může jediným slovem změnit lidský osud! Kdyby na mně spočinul jeho pohled, stal bych se z chudého boháčem, ze slabého mocným; člověka, předtím neznámého, by všichni zdravili a lichotili se k němu. Zchátralé věžičky Sigognacu by se znovu pyšně zaskvěly, k mému ztenčenému dědictví by se připojila velká panství. Byl bych pánem vrchů i rovin! Ale jak vůbec pomýšlet na to, že by mě kdy objevil v tomto lidském mraveništi, které se mu neurčitě hemží u nohou a na něž on ani nepohlédne? A i kdyby mě uviděl, je možno, aby se mezi námi vytvořila sympatie?"

Tyto úvahy a mnohé jiné zaměstnávaly Sigognaca, který tiše kráčel po boku svého společníka. Herodes respektoval toto snění a bavil se pozorováním ekvipáží, které jezdily sem a tam. Potom připomněl baronovi, že bude poledne a že je na čase nařídit kompas k polévkovému pólu, neboť nic není horšího než vychladlý oběd, leda snad oběd ohřívaný.

Sigognac se podrobil těmto nezvratným argumentům, a tak se vydali na zpáteční cestu do hostince. Za jejich nepřítomnosti se nic zvláštního nepřihodilo. Isabela poklidně seděla za stolem nad polévkou, na níž bylo více ok než očí na těle Argově; přivítala svého přítele obvyklým něžným úsměvem a podala mu bílou ručku. Herci ho zavalili zvědavými či žertovnými otázkami o jeho vycházce do města a chtěli vědět, má-li dosud svůj plášť, šátek a měšec. Sigognac vesele přisvědčil. V příjemném hovoru

zakrátko zapomněl na své temné obavy a nakonec uvažoval, zda snad nepodlehl chorobné představivosti, která všude vidí jen samé úklady.

Nemýlil se však, a jeho nepřátelé, třebaže jim několik pokusů nevyšlo, se nevzdávali svých černých úmyslů. Mérindol, kterému vévoda pohrozil, že nevyřídí-li Sigognaca, bude se muset vrátit na galeje, odkud ho Valombreuse vytáhl, se rozhodl, že požádá o pomoc jednoho statečného kamaráda, kterému ani seberiskantnější podnik nebyl proti mysli, pokud dostal dobře zaplaceno. Necítil se dost silný, aby barona vyřídil sám, tím spíše, že ten ho nyní už zná a bude si dávat pozor, takže bude těžko se k němu přiblížit.

Mérindol se tedy vydal za dotyčným hrdlořezem, který bydlel na náměstí Marché-Neuf blízko Petit-Pont, což bylo místo obývané především řemeslnými rváči, podvodníky, kapsáři a jinými darebáky.

Mezi vysokými černými domy, které se o sebe opíraly jako opilci, když se bojí, aby neupadli, vyhledal dům černější, zchátralejší, oprýskanější než ostatní, z jehož oken visely odporné hadry, které se podobaly vnitřnostem vyhřezlým z otevřených břich, a vstoupil do temné chodby vedoucí do toho brlohu. Světlo z ulice v ní brzy pohaslo a Mérindol, tápající po stěnách opocených a slizkých, jako by je uslinili slimáci, nahmatal ve tmě provaz, který sloužil jako zábradlí u schodů a o němž by se dalo předpokládat, že byl sundán ze šibenice a umaštěn lidským sádlem. Vyšplhal se jak se dalo po těch schůdcích strmých jako mlynářský žebřík, přičemž na každém kroku zakopával o hrboly a nerovnosti, způsobené na každém schodu starým blátem, jež se tu postupně vrstvilo od dob, kdy se Paříž ještě jmenovala Lutetia.

Ale jak Mérindol pokračoval v nebezpečném stoupání, temnota se pozvolna rozptylovala. Mdlé a kalné světlo pronikalo zažloutlými skly oken, jež měla osvětlovat schodiště a jež vedla na černý dvůr, hluboký jako důlní šachta. Napůl zalknutý smrdutými výpary z odpadových výlevek vylezl konečně do nejvyššího poschodí. Na chodbu vedly dvoje nebo troje dveře; špinavý sádrový strop zdobily oplzlé arabesky, spirály a slova více než rabelaisovská, načmáraná čadícími svíčkami, což byly fresky skutečně hodné takové barabizny.

Jedny dveře byly pootevřené. Mérindol je otevřel kopnutím, aby se jich nemusel dotýkat rukou, a bez dalších okolků vstoupil do jediné místnosti, která tvořila Louvre řemeslného hrdlořeza Jacquemina Lampourda.

Štiplavý kouř mu vnikl do očí a do hrdla, takže začal kašlat jako kočka, která spolkla peří, když chroustala ptáka, a trvalo mu dobré dvě minuty než mohl promluvit. Kouř se otevřenými dveřmi vyvalil na chodbu, a když mračno trochu zřídlo, mohl návštěvník přibližně rozeznat vnitřek místnosti.

Toto doupě si zaslouží zvláštní popis, protože není pravděpodobné, že by počestný čtenář kdy do podobného brlohu vstoupil, a nedovede si o takové nouzi ani udělat představu.

Zařízení kutlochu tvořily především čtyři zdi, na nichž zatékající voda ze střechy nakreslila neznámé ostrovy a řeky, jež člověk nenajde na žádné mapě. Na plochách, kam bylo možno dosáhnout rukou, se obyvatelé této díry, jak za sebou postupně následovali, bavili tím, že vyrývali nožem svá nepřístojná, pokroucená či ohavná jména, neboť i ti nejubožejší mají přání zanechat po sobě stopu své existence na tomto světě. K těmto jménům se často pojilo jméno ženy, nějaké pouliční Iris, nad nímž bylo vyryto srdce probodené šípem, který vypadal jako rybí kost. Jiní, umělecky nadanější nájemníci se pokusili uhlíkem z ohniště načmárat nějaký groteskní portrét s dýmkou mezi zuby nebo oběšence s vyplazeným jazykem, jak se houpá na šibenici.

Na okraji krbu, kde prskavě čadily větve z ukradené otýpky, se kupila v prachu hromada roztodivných předmětů: láhev, která měla v hrdle zastrčenou ohořelou svíčku, s voskem rozteklým v širokých vrstvách po skle, zkrátka ta pravá pochodeň pro marnotratného syna a pijáka; pohárek na vrhcáby, tři olověné kostky, *Hodiny* od Roberta Besnièresa na hraní lancknechta, svazek troubelí od starých dýmek, kameninový hrnek na tabák, pantofel, z něhož trčel hřeben s vylámanými zuby, zlodějská svítilna s čočkou kulatou jako zornička nočního ptáka, svazky klíčů, nejspíš paklíčů, protože v místnosti nebyl žádný kus nábytku, který by se dal odmykat, želízko na kroucení knírů, úlomek zrcadla, jehož amalgam byl poškrábán jako ďáblovými drápy a v němž mohl člověk vidět jen jedno oko, a spousty jiných tretek, jež by bylo nudné popisovat.

Proti krbu, na méně vlhké části zdi, která byla ostatně potažena kusem zeleného serže, se blýskal svazek pečlivě vycíděných a spolehlivě kalených mečů, které měly na ocelových čepelích značky nejslavnějších španělských a italských mečířů. Byly tam čepele dvousečné, trojhranné, čepele se žlábkem uprostřed, aby mohla odtékat krev; krátké kordíky s velikým

jilcem, krátké široké meče, dýky, stilety a jiné drahé zbraně, jejichž cena podivně kontrastovala s ubohostí toho brlohu. Nebylo na nich ani smítko prachu, ani skvrnka rezu; byly to nástroje zabijáka, a ani v knížecí zbrojnici by nebyly pečlivěji ošetřovány, častěji mazány olejem, otírány vlněným hadříkem a lépe uchovávány v původním stavu. Vypadaly, jako by právě čerstvě vyšly z dílny. Lampourde, na ostatní věci tak nedbalý, do nich vložil svou ctižádost a zájem. Tato vytříbená péče nabývala hrůzné podoby, když si člověk uvědomil, jaké řemeslo Lampourde provozuje, a na té výtečně vycíděné oceli jako by plály rudé záblesky.

Židle tu žádné nebyly a návštěvník mohl buď zůstat stát, aby povyrostl, nebo když chtěl, mohl si sednout na starý rozbitý koš, na kufr nebo na pouzdro od loutny, které se povalovalo v koutě. Stůl tvořila okenice položená na dvou podstavcích. Ta zároveň sloužila i jako postel. Pán domu se na ni natáhl, když se vrátil z pitky, přetáhl přes sebe cíp ubrusu, což byla vlastně podšívka pláště, jehož potah prodal, aby si nacpal panděro, a otočil se ke stěně, aby neviděl na prázdné láhve, což je pro opilce podívaná nad jiné tesklivá.

V této pozici zastihl Mérindol Jacquemina Lampourda, který chrápal jako pedál od varhanní píšťaly, třebaže už všechny hodiny v okolí odbily čtvrtou hodinu odpolední.

Obrovská zvěřinová paštika, která ve svých ruměných troskách ukazovala pistáciové mramorování, ležela na podlaze vykuchaná a napůl sežraná jako mršina, na niž v hloubi lesů zaútočili vlci, ve společnosti fantastického množství lahví, z nichž byla vysáta duše a z nichž už zbývaly jen přízraky, jen prázdné podoby, dobré jedině na střepy.

Pod stolem spal se zaťatými pěstmi nějaký kumpán — Mérindol si ho zprvu nepovšiml — a svíral mezi zuby přelomenou troubel dýmky, jejíž hlavička se odkutálela na zem, napěchovaná tabákem, který ve své opilosti zapomněl zapálit.

„Hej, Lampourde!“ řekl Vallombreusův emisar, „už ses naspal dost; nevyvaluj na mě ty své oči kulaté jako talíře. Nejsem dráb ani člen stráže, který by tě chtěl odvést do Châteletu. Jde o důležitý obchod: pokus se vylovit svůj rozum z korbelů, kde jsi ho utopil, a poslouchej mě.“

Oslovený se s ospalou pomalostí nadzdvihl, posadil, protáhl, přičemž se pěstmi dlouhých rukou skoro dotkl protilehlých stěn místnosti, otevřel obrovská ústa se špičatými tesáky, a kroutě čelistí, jako když se šklebí lev,

za doprovodu nečlánkovaného hrdelního heknutí mohutně zívl.

Jacquemin Lampourde opravdu nebyl žádný krasavec, i když tvrdil, že mu dámy věnují přízeň jako málokomu, a dokonce, dá-li se tomu věřit, i dámy vysoce postavené a zámožné. Jeho vysoká postava, na kterou byl hrdý, hubené volavčí nohy, vychrtlý hřbet, kostnatá hruď, zčervenalá od pití, kterou bylo v té chvíli vidět v rozhalené košili, opičí paže, dosti dlouhé, aby si skoro bez sehnutí mohl zapnout podvazky — to vše nenevytvářelo zevnějšek zrovna příjemný; pokud se týče obličeje, zaujímal v něm nejvýznamnější místo obrovský nos, připomínající nos Cyrana z Bergeracu a poskytující záminku pro tolik soubojů. Lampourde se však utěšoval lidovým rčením „velký nos ještě žádný obličej nepokazil". Oči, třebaže dosud zamžené opilostí a spánkem, měly ve svých zřítelnicích ocelově chladné záblesky, které svědčily o odvaze a odhodlanosti. Na hubených tvářích kreslily tvrdé linie jako rány mečem dvě nebo tři kolmé vrásky, které nevypadaly zrovna jako hnízdečka pro amórky. Kštice rozcuchaných černých vlasů spadala okolo mužovy tváře, jež by se pěkně vyjímala vyřezaná na krku houslí, jíž však vzhledem k jejímu odstrašujícímu, uštěpačnému a divokému výrazu nikdo neměl chuť se vysmívat.

„Ať Satanáš sklátí do hrobu dobytek, který mě takhle přichází rušit v mých rozkoších, čvachtat se v mých anakreontických snech. Byl jsem blažený; zrovna mě milostivě přijala nejkrásnější princezna na světě. Vy jste mi ten sen zaplašil."

„Dost žvanění," řekl Mérindol netrpělivě, „dopřej mi dvě minuty sluchu a pozornosti."

„Když jsem nalitý, nikoho neposlouchám," odpověděl vznešeně Jacquemin Lampourde a opřel se o loket. „Peníze ostatně mám, a hodně peněz. V noci jsme obrali nějakého anglického mylorda, který byl pistoly přímo vycpaný, a já teď zrovna propíjím a prožírám svůj podíl. Ale hodím si partičku lancknechta, a po penězích se brzy zapráší. Takže vážné záležitosti necháme na večer. O půlnoci buďte na náspu u Pont-Neuf dole u bronzového koně. Dostavím se tam svěží, čilý a čiperný k dílu. Tam se domluvíme a dohodneme o obnosu, který ovšem musí stát za to, protože věřím, že takového pašáka, jako jsem já, nebude nikdo vyrušovat kvůli nějakému podřadnému darebáctví, kvůli nějaké bezvýznamné krádeži nebo jiným hříškům. Krádež mě rozhodně nebaví, teď už si beru na starost jen vraždy, je to ušlechtilejší. Jsem přece dravec z lvího rodu, a ne loupeživá

šelma. Jde-li o zabití, jsem váš člověk, ale je ještě taky nutné, aby se napadený bránil. Oběti bývají někdy tak zbabělé, že se mi to hnusí. Trochu odporu člověka v práci povzbudí."

„V tom ohledu buď klidný," odpověděl Mérindol se zlomyslným úsměvem. „Najdeš důstojného protivníka."

„Tím lépe," řekl Jacquemin Lampourde, „už dávno jsem se nebil s někým na své úrovni. Ale teď už dost. Tímto vám přeju dobrý večer a nechte mě spát."

Po Mérindolově odchodu se Jacquemin Lampourde pokoušel znovu usnout, ale nepodařilo se mu to. Přerušený spánek se nevrátil. Řemeslný duelant vstal, drsně zatřásl s kumpánem, který chrápal pod stolem, a oba odešli do hráčského doupěte, kde se z karetních her hrál lancknecht a bassetta. Publikum tvořili opilci, rváči, podvodníci, lokajové, písaři a několik prostoduchých měšťanů, které sem zatáhly holky — to byli chudáci holubové, určení k tomu, aby je tu zaživa oškubali. Bylo slyšet jen rachocení vrhcábů v pohárku a šustění vynášených karet, neboť hráči obvykle bývají mlčenliví, jen když prohrají, ulevují si proklínáním. Po vystřídání štěstí a smůly zela v Lampourdových kapsách naprostá prázdnota, vakuum, které je protivné přírodě, a hlavně člověku. Chtěl hrát na čestné slovo, ale taková měna nebyla v oběhu na tomto místě, kde hráči kousali do mincí shrábnuté výhry, aby se přesvědčili, jestli louisdor není jen z pozlaceného olova a teston z cínu, z jakého se lijí lžíce. Byl nucen odejít dohola oškubaný, ačkoli tam přišel jako velký pán s hrstmi plnými pistolů.

„Uf," vydechl, když mu čerstvý vzduch na ulici zavanul do tváře a vrátil mu rozvahu, „tak už je po nich; to je zvláštní, jak mě peníze opíjejí a ohlupují. Už se nedivím, že nájemci daní jsou tak přitroublí. Teď, když nemám ani groš, cítím, jak se mi vrací duchaplnost; nápady mi bzučí okolo mozku jako včely okolo úlu. Byl jsem Laridon, teď už jsem zas Caesar! Ale zvoník na Samaritánce zrovna odbíjí dvanáct úderů; Mérindol na mě už asi čeká před bronzovým králem."

A zamířil k Pont-Neuf. Mérindol už byl na svém stanovišti a bavil se tím, že se díval na svůj stín v měsíčním svitu. Oba hrdlořezové se dobře rozhlédli kolem sebe, aby se přesvědčili, že je nikdo nemůže slyšet, a potom spolu dlouho tiše hovořili. Co si říkali, nevíme, ale když Lampourde odcházel od Vallombreusova pověřence, cinkal si zlatem v kapsách s nestydatostí, která ukazovala, jaký z něho mají na Pont-Neuf strach.

XII U KORUNOVANÉ ŘEDKVE

Když se Jacquemin Lampourde rozloučil s Mérindolem, pocítil určité váhání a na konci mostku se zastavil nerozhodně jako ten Buridanův osel mezi dvěma mírkami ovsa, anebo nelíbí-li se vám toto přirovnání, jako kus železa mezi dvěma magnety stejné síly. Na jedné straně ho neodolatelně lákaly karty a vzdálené cinkání zlatých mincí; na druhé straně krčma se zvonkohrou pohárů byla ozdobena nemenšími lákadly. Těžké rozhodování. Třebaže teologové považují svobodnou vůli za nejkrásnější výsadu danou člověku, Lampourde, ovládaný oběma neodolatelnými sklony — neboť byl právě takový pijan jako hráč, právě takový hráč jako pijan —, opravdu nevěděl, pro co se rozhodnout. Udělal tři kroky k hráčskému doupěti; ale představivost mu vykreslila baňaté láhve, pokryté prachem, ověšené pavučinami, s přilbičkou z červeného vosku, a viděl je před sebou tak živě, že udělal tři kroky směrem ke krčmě. V tom mu zase karban fantasticky zarachotil u uší pohárkem s olověnými vrhcáby a rozestřel mu před očima polokruh značených karet, pestrobarevných jako paví chvost, a ta kouzelná vidina mu přibila nohy k zemi.

„No tak, copak tu zůstanu trčet jako nějaká modla?“ řekl si hrdlořez, podrážděný vlastním váháním; „musím s tím svým vyjeveným obličejem vypadat jako čumil, který civí do pitoma. A co kdybych, sakra, nešel ani do krčmy ani do herny a navštívil svou bohyni, svou Iris, svou neporovnatelnou krasavici, která mě drží v tenatech! Ale v tuto hodinu bude možná pryč z domu, na nějakém plese nebo noční hostině. A ostatně rozkoš podlamuje odvahu a ti největší hrdinové litovali, že se příliš oddávali ženám. Například Herkules a jeho Déianeira, Samson a jeho Dalila, Marcus Antonius a jeho Kleopatra, a to nepočítám ty ostatní, na které si nevzpomínám, protože už se mockrát trhaly švestky od té doby, co jsem chodil do školy. Takže toho nemravného a zavrženíhodného rozmaru ra-

ději nechme. Ale co tedy dělat s těmi dvěma rozkošnými možnostmi? Když si člověk vybere jednu, bude litovat druhé."

Když si Jacquemin Lampourde odříkával tento monolog, ruce v kapsách, bradu opřenou na okruží, až se mu ohýbaly vousy na bradce, vypadal, jako by zapouštěl kořeny do dlažby a kameněl v sochu, jako se to stává nejednomu chlapíkovi v Ovidiových *Proměnách*. Najednou sebou tak prudce škubl, že se nějaký opozdilý měšťan, který tudy procházel, polekal a zrychlil krok v domnění, že se na něj vrhne a přinejmenším ho okrade. Lampourde neměl nejmenší úmysl obrat toho panáka, kterého ani neviděl, tak byl zabrán do svého roztržitého snění; ale mozkem mu právě probleskl báječný nápad. Bylo po váhání.

Rychle vytáhl z kapsy dublon, hodil ho do vzduchu a řekl: „Hlava znamená hernu, orel krčmu!"

Mince se několikrát otočila a přitahována svou tíhou k zemi dopadla na dlažbu, kde se zlatě zatřpytila v paprsku měsíce, jenž v tom okamžiku nebyl zakryt mrakem. Hrdlořez poklekl, aby rozluštil věštbu náhody. Na položenou otázku odpověděla mince orel. Bakchus vyhrál nad Fortunou.

„Dobře, tak se tedy půjdu namazat!" řekl Lampourde a dublon, z něhož sebral bláto, zase ponořil do kapsáře hlubokého jako propast, neboť byl určen k tomu, aby pohltil mnoho věcí.

A dlouhými kroky zamířil ke krčmě *U korunované ředkve*, což byla obvyklá svatyně, kde obětoval úlitbu bohu révy. Pro Lampourda měla *Korunovaná ředkev* tu výhodu, že byla na rohu Marché-Neuf, na dva kroky od jeho příbytku; takže se vždycky nějak dopotácel domů, i když byl jako bečka vína.

Byla to vskutku nejodpornější putyka, jakou je možno si představit. Krátké pilíře, napuštěné vínovou a krvavou červení, nesly obrovský trám jako vlys; jeho mírně tvarované hrboly naznačovaly, že tu kdysi bývaly řezby, které obrousil čas. Při velké pozornosti se podařilo rozeznat spleť vinných keřů a révoví, mezi nimi poskakovaly opice a tahaly za ocas lišky. Nad dveřmi byla znázorněna ohromná ředkev v přirozené barvě na zeleném poli; a nad ní zlatá korunka, všechno značně zašlé, neboť to sloužilo za vývěsní štít a označení krčmy už po mnoho pijáckých generací.

Výklenky mezi pilíři byly v tomto okamžiku uzavřené okenicemi s těžkým kováním, které by vydržely obléhání, ale nepřiléhaly tak těsně, aby mezi nimi nepronikaly paprsky červeného světla a dunivý zvuk písniček

a křiku; ty odlesky, táhnoucí se po dlažbě, na níž světelkovalo bláto, působily zvláštním dojmem, ale Lampourde tuto malebnou stránku nevnímal; jemu to světlo jen naznačovalo, že *U korunované ředkve* je ještě početná společnost.

Jilcem meče zatloukl na dveře, přičemž dal rytmem úderů najevo, že tu bývá stálým hostem, a veřej se pootevřela, aby mohl vejít.

Místnost, kde se pilo, se značně podobala jeskyni. Byla nízká a nosný trám na stropě se vyboulil pod tíhou horních poschodí; vypadal, jako by měl každou chvíli prasknout, ale byl stále natolik pevný, že by unesl hlásnou věž; v tom se podobal věži v Pise nebo věži Asinelliů v Bologni, ty se také stále naklánějí a nikdy nespadnou. Kouř z dýmek a svíček očadil strop tak, že byl stejně černý jako vnitřek komínů, kde se udí uzenáči, jikry a šunky. Kdysi bývala na stěnách červená malba orámovaná listy a úponky révy, jak je vytvořila štětka nějakého italského malíře pokojů, který přišel do Francie v suitě Kateřiny Medicejské. Malba se zachovala na horních částech zdi, třebaže značně ztemněla a podobala se spíš skvrnám zaschlé krve než původnímu vesele červenému odstínu, kterým jistě zářívala v květu novosti. Celý spodek byl pokažen a zničen vlhkostí i tím, jak se o něj třely hřbety a opíraly umolousané hlavy; na těchto místech bylo vidět jen špinavou, odřenou a holou omítku. Kdysi krčmu navštěvovala lepší společnost; ale později, jak se zušlechťoval vkus, nahradili dvořany a kapitány karbaníci, šejdíři, pobertové a mordýři, celá sebranka dobrodruhů a ničemů, kteří poznamenali putyku svou odpornou pečetí a změnili veselou hospodu v pochmurný zapadák. Na stěně proti vchodu vedly dřevěné schody na pavláčku, na kterou ústily dveře do kumbálů tak nízkých, že se tam dalo vstoupit, jen když člověk zatáhl hlavu i růžky jako slimák. Pod schodištěm v šeru přístěnku stálo několik sudů; některé byly plné, jiné načaté a všechny souměrně uspořádané, což opilcům lahodí víc než jakákoli jiná výzdoba. V krbu s velkým dymníkem plápolaly otýpky chrastí, jejichž konce hořely až na podlaze; ta však měla jen dlažbu ze starých cihel, takže nebylo nebezpečí, že by chytila. Oheň ozařoval svými záblesky cín na protějším nálevním pultu, kde za hradbami korbelů, pint, lahví a džbánků trůnil krčmář. Živá zář plamene tlumila žluté svatozáře svíček, které prskaly v kouři, a roztancovávala na stěnách zkarikované stíny pijáků s neobyčejnými nosy, vystouplými bradami, s kšticemi jako pohádkový Riquet s chocholkou, a stejně podivně nestvůrné, jako by vy-

padly z *Rozvernýchsnů* mistra Alcofribase Nasiera. Tento rej černých stínů, poskakujících a hemžících se za skutečnými postavami, jako by se jim posmíval a vtipně je parodoval. Stálí hosté krčmy seděli na lavicích a lokty se opírali o stoly, které měly dřevo poznamenané sečnými ranami a vyrytými jmény, tetované spálenými místy a polité omáčkami i vínem; ale rukávy, které se o to otíraly, se většinou už ani nemohly ušpinit víc, a některé byly dokonce na lokti děravé, takže škodu utrpěla jen kůže na paži. Rámus v hospodě probudil dvě nebo tři slepice, které by v tuto hodinu měly sedět na hřadu; opeření lazaři vklouzli do sálu dvířky ze dvora a zobali spadané drobky pod nohama pijáků.

Když Jacquemin Lampourde vstoupil do *Korunované ředkve*, ozýval se v podniku náramný rámus. Chlapi drsného vzezření natahovali prázdné korbely a mlátili přitom pěstí do stolu s takovou silou, že by to zabilo vola, přičemž poskakovaly svíčky zasazené do železných svícnů. Jiní zas křičeli: „Do dna! Jedním douškem!" a připíjeli si plnou sklenicí. Někteří doprovázeli pijáckou písničku, zpívanou sborově tak falešně, jako když psi vyjí na měsíc, cinkáním nožů o sklenice a roztáčením talířů. Druzí zas útočili na stud sklepnic, které s rukama zdviženýma nad davem roznášely mísy s kouřícími jídly a nemohly se bránit jejich galantním výbojům, jelikož jim šlo o to, aby zůstala netknutá spíš mísa než jejich ctnost. Někteří dýmali z dlouhých holandských dýmek a rozkošnicky vypouštěli kouř nosem.

V té vřavě nebyli jen muži, krásné pohlaví tu bylo zastoupeno několika dost ošklivými vzorky; někdy si totiž neřest dovolí to, že nemá nos o nic hezčí než ctnost. Tyto Fyllidy, jejichž Tircisem či Tityrem se mohl stát každý, kdo dal kulatou minci, se procházely po dvou, zastavovaly se u stolů a jako ochočené holubičky upíjely každému z číše. Hojné popíjení a horko v místnosti jim vhánělo temný ruměnec do tváří, na nichž měly nanesenou rumělku, takže vypadaly jako modly omalované dvěma vrstvami barev. Vlasy, pravé nebo falešné, zatočené do esíček, měly přilepené na čelech, lesknoucích se bělobou, anebo jim, nakadeřené želízkem, spadaly ve spirálách na hluboce odhalená a nalíčená ňadra, na jejichž umělé bělosti se občas rýsovala nějaká ta blankytná žilka. Snažily se vypadat naparáděně a půvabně. Byly samá mašle, samé péro, všude výšivky, premování, sponky, výztuhy, živé barvy; dalo se však snadno poznat, že celý ten předstíraný přepych v sobě nemá nic opravdového a zavání veteš-

nictvím: perly byly jen z foukaného skla, zlaté šperky jen měď, hedvábné šaty jen obrácené a přebarvené staré sukně, ale tato nepravá elegance dostatečně okouzlovala ovíněné oči kumpánů, kteří se sešli v téhle špeluňce. Dámy sice nevoněly po růžích, ale zato byly cítit pižmem jako tchoří doupě — byla to jediná vůně natolik silná, aby překryla odporné výpary toho brlohu, a ve srovnání s nimi připadala člověku sladší než balzám, ambrózie a benzoe. Občas si nějaký frajer, rozohněný vínem a žádostí, posadil na klín některou z těch neostýchavých krásek a šeptal jí do ouška anakreontské návrhy; s afektovaným chichotáním odpovídala „ne", čímž mínila „ano"; potom bylo vidět, jak dvojice stoupají po schodech, muž držel ženu okolo pasu, žena se chytala zábradlí a dětinsky se zdráhala, neboť i při té nejpustší neřesti je třeba aspoň trochu předstírat stud. Jiní rozpačitě sestupovali dolů, zatímco jejich náhodná Amaryllis si natřásala sukně a tvářila se naprosto nezúčastněně.

Lampourde byl dávno zvyklý na tyto mravy, které mu ostatně připadaly přirozené, a proto obrázku, který jsme právě zběžně načrtli, nevěnoval pozornost. Seděl u stolu, zády se opíral o zeď a něžným i žádostivým okem pohlížel na láhev kanárského vína, kterou sklepnice právě přinesla, láhev starobylou a vybranou, toho nejlepšího druhu, jaké se schovávají jen pro zasloužilé hýřily a pijany. Třebaže byl Lampourde sám, stály na stole dvě sklenky, neboť o něm bylo známo, že velice nerad prolévá hrdlo vínem osaměle, a každou chvíli mohl přijít někdo, kdo mu v pití bude dělat společníka. Než se náhodný soustolovník objeví, zdvihal Lampourde pomalu do výše očí sklenku se štíhlou nožkou; byla tvarovaná jako kalich svlačce a třpytila se v ní nazlátlá ušlechtilá tekutina se světélkujícím bodem. Když uspokojil zrak obdivným prohlížením toho teplého odstínu páleného topasu, soustředil se na čich: opatrným pohybem zahýbal sklenkou, až víno začalo kroužit, a pak vdechoval jeho vůni chřípím tak rozšířeným, jako jsou nosní dutiny heraldického delfína. Zbýval už jen třetí smysl: chuť. Vhodně podrážděné papily na ponebí se prosytily douškem toho nektaru; jazyk jej válel kolem pysků a konečně jej se souhlasným mlasknutím poslal do hrdla. Tímto způsobem mistr Jacquemin Lampourde pomocí jediné skleničky dopřával potěšení třem z pěti smyslů, které člověk má, což je počínání dokonalého epikurejce, jenž ve věcech vychutná až do poslední kapky kvintesenci rozkoše, kterou obsahují. A dokonce tvrdil, že i hmat a sluch si mohou přijít na své: hmat může mít potěšení z hlad-

kosti, pravidelnosti a tvaru křišťálové sklenky; sluch zase z hudby, vibrace a dokonalého souzvuku, kterou sklenka vydává, když do ní ťukneme hřbetem čepele nebo když kroužíme mokrými prsty po jejím okraji. Ale to jsou jen paradoxy, hlouposti a výmysly příliš vybroušeného rozkošnictví a dokazují jedině neřestnou rafinovanost toho darebáka.

Náš hrdlořez tu tak seděl už několik minut, když se dveře krčmy pootevřely; vstoupil chlapík oblečený v černém od hlavy k patě — bílý na něm byl jen límec a prádlo, které se mu vzdouvalo na břiše mezi kabátcem a nohavicemi. Pár gagátových výšivek se marně snažilo vyzdobit sešlý oblek, jehož střih však prozrazoval zbytky dávné elegance.

Na této osobnosti bylo zvláštní, že měla obličej úplně bílý, jakoby poprášený moukou, a nos červený jako žhavý oharek. Byl protkaný drobnými fialovými žilkami a svědčil o horlivém uctívání božské lahvinky. Obrazotvornost si ani netroufala vypočítávat, kolik sudů vína a lahví kořalky bylo zapotřebí, než dosáhl takto intenzivní červeně. Tato podivná tvář se podobala sýru se zapíchnutou višní. K doplnění portrétu by stačila dvě jadérka z jablka místo očí a tenoulinký řez by představoval ústa prořízlá jako otvor pokladničky. Tak vypadal Malartic, důvěrný přítel, Pylades, Euryales, *fidus Achates* Jacquemina Lampourda; krasavec to, pravda, nebyl, ale jeho mravní přednosti bohatě vyvažovaly tyto drobné vady na kráse. Po Jacqueminovi, k němuž choval nejhlubší obdiv, byl nejlepším šermířem v Paříži. Při hře obracel krále se štěstím, jež si nikdo netroufal považovat za nestydaté; stále pil a nikdy nevypadal opile, a třebaže o něm nebylo známo, že by měl nějakého krejčího, byl zásoben plášti lépe než nejzazobanější dvořan. Jinak to byl muž svým způsobem vytříbený, se všemi ctnostmi člena loupežnické party: byl schopen dát se zabít pro kamaráda a raději vydržel se zaťatými zuby pohoupání na laně, španělskou botu, osla, ba i mučení vodou, pro pijana jeho ráže to nejtrýznivější ze všech, než aby nějakým neuváženým slovem ublížil partě. Svým způsobem roztomilý chlapík! Však se také v okruhu, kde provozoval své řemeslo, těšil všeobecné vážnosti.

Malartic zamířil rovnou k Lampourdovu stolu, přitáhl si stoličku, posadil se proti příteli, mlčky se chopil plné sklenice, která na něj zřejmě čekala, a jedním douškem ji vypil. Jeho způsob se lišil od Jacqueminova, ale nebyl proto o nic méně účinný, jak dokazoval kardinálský purpur jeho nosu. Ke konci sezení měli oba přátelé stejný počet čárek křídou na krčmářově tabulce a dobrý starý Bakchus, sedící obkročmo na sudu, se na ně na oba bez rozdílu usmíval jako na dva věrné přívržence, kteří mu holdují rozličným způsobem, ale se stejnou horlivostí. Jeden se svou mší spěchal, druhý ji protahoval, ale odsloužena byla pokaždé.

Lampourde, který znal zvyky svého společníka, mu sklenici několikrát naplnil až po okraj. Tak se nutně musela objevit druhá láhev, a ta byla zakrátko vyprázdněna do dna jako první; třetí už vydržela déle a více se zdráhala, než se vzdala. Potom oba mistři kordu požádali o dýmky, aby si trochu oddechli, a skrze hustý opar nad hlavami vyfukovali ke stropu dlouhé spirály kouře, jaké děti čmárají ke komínům domů na knížky a školní sešity. Po určitém počtu vdechnutých a vydechnutých šluků zmizeli jako Homérovi a Vergiliovi bozi v oblaku, z něhož plál jedině Malarticův nos jako rudý meteor.

Zahaleni touto mlhou a odděleni od ostatních pijáků, začali oba společníci rozhovor, který by mohl být nebezpečný, kdyby jej zaslechl velitel noční stráže: naštěstí byla *Korunovaná ředkev* místo bezpečné, kam se neodvážil žádný čmuchal, a pod biřicem, který by byl tak smělý, že by do toho brlohu vnikl, by se otevřel poklop do sklepa. Odtamtud by se dostal jen rozsekaný na drobné kousky jako maso na paštiku.

„Jak jdou obchody?“ ptal se Lampourde Malartica tónem obchodníka, který se táže na ceny potravin. „Máme teď mrtvou sezónu. Král je v Saint-Germain a dvořané ho tam následovali. Škodí to obchodu; v Paříži zůstali jen měšťáci a bezvýznamní lidé, kteří mají málo nebo nic.“

„Ani mi o tom nemluv,“ odpověděl Malartic, „je to ostuda. Onehdy zastavím na Pont-Neuf chlapíka, který vypadal docela dobře, a chci po něm peníze nebo život; hodil mi měšec a byly tam všeho všudy tři nebo čtyři stříbrné, a plášť, který mi nechal, byl jen seržový s premováním z kočičího zlata. Ze zloděje jsem se změnil v okradeného. V herně člověk najde už jen lokaje, písaře anebo nedospělé kluky, co sebrali z otcovské zásuvky pár pistolů a přišli se pokusit o štěstí. Stačí dvakrát rozdat karty, třikrát hodit kostkami, a jsou vyřízeni. Je to ostuda, že mám uplatňovat své nadání pro tak hubený výsledek! Lucindy, Dorimeny a Cydalisy, které obvykle projevují pochopení pro chlapy našeho ražení, najednou nechtějí platit naše dluhy, ani když je člověk důkladně zmlátí, protože prý když tu není dvůr, nedostávají peníze ani dárky a musí zastavovat své svršky, aby měly být z čeho živy. Nebýt jednoho žárlivého paroháče, který mě najímá,

abych dával výprasky milencům jeho ženy, nebyl bych si tenhle měsíc vydělal ani na vodu, a k pití vody mě nedonutí ani největší nouze, to mi smrt na šibenici připadá stokrát příjemnější. Nikdo si u mě neobjednal ani to nejmenší přepadeníčko, ani drobný únoseček, ani malinkou vraždičku. Panebože, v jaké to žijeme době! Pocity nenávisti ochabují, zášť se vytrácí a chuť k pomstě mizí; na urážky se zapomíná právě tak jako na dobrodiní; tohle změšťáčtělé století ztrácí vervu a mravy začínají být tak změkčilé, že je mi z toho zle."

„Dobré časy jsou tytam," odpověděl Jacquemin Lampourde. „Dřív by si takové statečné chlapy, jako jsme my, byl vzal do služeb nějaký velmož. Byli bychom mu pomáhali v jeho tajných podnicích a záležitostech; kdežto teď musíme pracovat pro obyčejné lidi. Ale přece jen se někdy naskytne nějaké to terno."

A při těchto slovech zachrastil zlatými mincemi v kapse. Při tom melodickém zacinkání se v Malarticově oku objevil zvláštní záblesk; ale zakrátko jeho pohled zas nabyl pokojného výrazu, neboť peníze kamaráda jsou posvátné; Malartic si jenom povzdechl, což se dalo přetlumočit těmito slovy: „Máš ty ale štěstí!"

„Myslím," pokračoval Lampourde, „že ti brzy budu moci sehnat práci, protože se k dílu nestavíš líně a dovedeš si vyhrnout rukávy natotata, když jde o nějaké to bodnutí nebo ránu z pistole. Jakožto člověk pořádný plníš dané příkazy v požadované lhůtě a rizika bereš na sebe. Divím se, že Štěstěna nesestoupila ze své skleněné koule před tvými dveřmi, ta coura má ovšem špatný vkus jako všechny ženské a zahrnuje svou přízní spoustu floutků a zelenáčů na úkor zasloužilých chlapů. Tak zatím, než tu rajdu napadne k tobě zahořet, věnujme se pití, *papaliter,* čili dosyta, až nám nasákne i korek v podrážkách."

Toto moudré filozofické rozhodnutí — uznával Jacqueminův společník — nepřipouštělo námitky. Oba mordýři si nacpali dýmky a naplnili sklenice, opřeli se lokty o stůl, jako lidé, kteří se ve své pohodě zabydlují a nepřejí si být vyrušováni z klidu.

Vyrušeni však přece jen byli. Z kouta sálu se ozvaly hlučné hlasy ze skupiny okolo dvou mužů, kteří se dohadovali o podmínkách sázky; sázeli se kvůli tomu, že jeden nechtěl uvěřit nějaké skutečnosti, kterou tvrdil druhý, ledaže by to uviděl na vlastní oči.

Skupina se trochu rozestoupila. Malartic a Lampourde, jejichž zájem byl

probuzen, spatřili muže prostředně vysoké postavy, ale neobyčejně mrštného a statného; tvář měl snědou jako španělský Maur, vlasy ovázané šátkem; na sobě měl tmavohnědý plášť, porozhalený tak, že bylo vidět přiléhavý kožený kabátec a hnědé kalhoty, zdobené na švech řadou měděných knoflíků ve tvaru rolniček. Bedra měl přepásaná širokým pásem z červené vlněné látky a odtud vytáhl valencijskou *navaju*, která při rozevření dosahovala délky šavle. Stiskl na ní kroužek, zkusil špičkou prstu hrot, a zřejmě byl tou zkouškou spokojen, protože řekl protivníkovi: „Jsem připraven." Potom hrdelním tónem zavolal podivné jméno, které pijáci *U korunované ředkve* ještě nikdy neslyšeli, které však už se několikrát vyskytlo v našem vyprávění: „Chiquito! Chiquito!"

Při druhém zavolání se v tmavém koutě vyhrabala hubená a snědá dívenka zpod pláštěnky, v níž byla předtím pečlivě zachumlaná, takže vypadala jako balík hadrů, přistoupila k Agostinovi — neboť to byl on —, upřela na lupiče velké jiskrné oči, zvýrazněné ještě tmavými kruhy, a vážným hlubokým hlasem kontrastujícím s jejím křehoučkým vzezřením řekla:

„Co ode mne chceš, mistře? Jsem připravena poslechnout tě tady stejně jako na Landách, protože jsi statečný a tvoje navaja má mnoho červených čárek." Chiquita pronesla ta slova v jazyce eskuara čili v baskickém nářečí, které je pro Francouze stejně nesrozumitelné jako hornoněmčina, hebrejština nebo čínština.

Agostin vzal Chiquitu za ruku a postavil ji ke dveřím s příkazem, aby se nehýbala. Dívenka, zvyklá na takové exhibice, neprojevila ani strach ani překvapení; stála tam se svěšenýma rukama a dívala se před sebe s naprostým klidem, zatímco Agostin na druhém konci místnosti vykročil jednou nohou dopředu a rozhoupával dlouhý nůž, jehož rukojeť měl opřenu o předloktí.

Mezi Agostinem a Chiquitou vytvořil dvojitý špalír zvědavců jakousi cestu a ti z přítomných výtečníků, kteří měli vystouplé panděro, je zatlačovali, tajíce dech, aby nevyčnívalo. Nosy trčící jako trubky destilačního přístroje opatrně couvaly, aby je nůž v letu neušmikl.

Konečně se Agostinova paže vymrštila jako pružina, zatřpytil se blesk a hrozivá zbraň se zapíchla do dveří přímo nad Chiquitinou hlavou, aniž jí poškodila jediný vlásek, ale tak těsně, že to vypadalo, jako by jí chtěli měřit výšku.

Když *navaja* zasvištěla vzduchem, neubránili se diváci a sklopili oči; ale hustý vějířek dívčiných řas se ani nezachvěl. Lupičova obratnost vyvolala obdivný šum mezi diváky, kteří neměli malé nároky. I muž, který se s Agostinem vsadil, protože pochyboval, že něco takového je možné, nadšeně tleskal.

Agostin vytáhl nůž, který se ještě zachvíval, vrátil se na své místo a tentokrát zasekl čepel mezi paži a trup nehybné Chiquity. Kdyby se hrot byl odchýlil jen o tři nebo čtyři čárky, byl by ji zasáhl rovnou do srdce. Třebaže obecenstvo volalo, že to stačí, Agostin opakoval vrh ještě na druhou stranu hrudi, aby ukázal, že jeho zručnost není nijak poplatná náhodě.

Chiquita pyšná na potlesk, který patřil právě tak její odvaze jako Agostinově zručnosti, se vítězoslavně rozhlížela kolem sebe; prudce vdechovala vzdutým chřípím a v pootevřených ústech jí bíle a divoce blýskaly zuby čisté jako zuby dravého zvířete. Lesk chrupu, fosforeskující třpyt v zornicích jí třemi světelnými body ozařoval zasmušilý obličej, osmahlý sluncem a větrem. Nepěstěné vlasy se jí vinuly okolo čela a tváří jako dlouzí černí hadi; tmavorůžová stužka je jen ztěžka udržovala pohromadě — vzpurné

kadeře se z ní vymykaly a místy ji zakrývaly. Na krku snědším než kordovánská kůže zářily jako mléčné krůpěje perly náhrdelníku od Isabely. Co se týče jejího úboru, ten možná nebyl lepší než dřív, ale byl jiný. Chiquita už na sobě neměla kanárkově žlutou sukni s vyšitým papouškem; v té by v Paříži vypadala příliš podivně a nápadně. Měla krátké tmavomodré šaty s drobnými nabranými záhyby na bocích a jakousi vestičku či živůtek z černé látky, který se na prsou zapínal dvěma či třemi knoflíky z rohoviny. Nožky, zvyklé šlapat po kvetoucím voňavém vřesu, byly obuty ve střevících, které jí byly příliš velké, protože švec ve svém krámku nenašel menší. Zdálo se, že jí ten přepych je na obtíž; bylo však nutno udělat tento ústupek studenému pařížskému blátu. Byla pořád taková divoška jako v hospodě *U modrého slunce,* nicméně bylo vidět, že se za tou divokostí skrývá více myšlenek a že v dítěti se objevují první náznaky mladé dívky.

Od svého odchodu z Land viděla hodně věcí a její naivní představivost si ze všeho zachovala jakési oslnění.

Vrátila se do svého koutka, zachumlala se do pláštěnky a pokračovala v přerušeném spánku. Muž, který prohrál, zaplatil pět pistolů — tolik činila sázka — Chiquitinu společníkovi. Ten zasunul mince za pás a posadil se zas ke stolu před poloprázdný džbánek a pomalu jej dopíjel. Neměl totiž žádný stálý příbytek, a proto raději seděl v krčmě, než aby mrzl někde pod mostem nebo v klášterní bráně a čekal, až se rozední, když svítá v tomto ročním období tak pozdě. Totéž platilo i o několika dalších chudácích, kteří chrápali se zaťatými pěstmi, jedni na lavicích, druzí pod lavicemi, zabaleni do plášťů jako do přikrývek. Byla to směšná podívaná na všechny ty boty, natažené na podlaze jako nohy mrtvol po bitvě. A bitva to opravdu byla — některé Bakchovy oběti se potácely někam do tmavého kouta, s hlavou opřenou o zeď žalostně honily davida za posměšků kumpánů s odolnějším žaludkem a prolévaly namísto krve víno.

„U všech kozlů rohatých," řekl Lampourde Malarticovi, „tenhle chlápek není nešikovný, jen co je pravda, budu si ho pamatovat, abych ho v případě potřeby mohl přizvat na obtížné podniky. Taková rána nožem na dálku, když se dotyčnému těžko dá dostat na kobylku, je lepší než rána z pistole; ta nadělá moc ohně, kouře a hluku, jako by přímo volala na pomoc stráž."

„Ano," odpověděl Malartic, „je to pěkná práce a čistě provedená; ale když se člověk netrefí, zůstane beze zbraně a je nahraný. Co mě hlavně

zaujalo na té ukázce nebezpečné šikovnosti, je statečnost toho děvčete. Beruška malá! Nemá to na sobě ani dvě unce masa, a v té uzounké kleci drobného hrudníčku to chová srdce lva nebo antického hrdiny. A taky se mi líbí — ty velké oči jako uhel, planoucí jak v horečce, a ta vyjevená a přitom klidná tvář. Mezi všemi těmi slepicemi, kachnami, husami a jinou drůbeží vypadá jako mladý sokolík v kurníku. Vyznám se v ženských a podle poupěte dovedu posoudit květ. Tahle Chiquita, jak jí ten opálený chlap říká, bude za dva tři roky pochoutka pro krále . . .“

„Nebo pro zloděje,“ doplnil filozoficky Jacquemin Lampourde. „Ledaže by osud spojil obě krajnosti a udělal z téhle *moreny*, jak jim říkají Španělé, milenku nějakého lumpa a zároveň milenku nějakého vévody. Takové věci se už staly a tyhle poběhlice nemusí vždycky dávat přednost vévodovi, protože mívají darebné a podivné choutky. Ale nechme těch planých řečí a přejděme k vážným věcem. Budu možná brzy potřebovat pár spolehlivých a statečných chlapů na výpravu, kterou mi kdosi navrhuje — a nebude to výprava tak daleká, jakou podnikli Argonauti za zlatým rounem!“

„Pěkné rouno!“ poznamenal Malartic s nosem ve sklenici, kde víno při doteku toho žhavého uhlíku jako by začalo bublat a vřít.

„Výprava to bude dost složitá a nebezpečná,“ pokračoval řemeslný rváč; „mám za úkol oddělat jakéhosi kapitána Fracasse, povoláním potulného herce, který, jak se zdá, překáží jednomu tuze velikému pánovi v jeho milostných výbojích. Na takovou práci bych stačil sám, ale jde taky o to, že se má provést únos slečinky, kterou miluje ten velmožný pán i ten komediant, a tu budou proti únoscům bránit členové divadelní tlupy. Udělejme si seznam spolehlivých kamarádů bez skrupulí. Co soudíš o Piquenterrovi?“

„Výborný,“ odpověděl Malartic, „ale nedá se s ním počítat. Houpe se v Montfauconu na železném řetězu a čeká, až jeho od ptáků rozklované pozůstatky spadnou do jámy pod šibenicí na kosti kamarádů, kteří tam skončili před ním.“

„Tak proto ho už delší dobu nebylo vidět,“ řekl Lampourde s nádhernou chladnokrevností. „Takový je život. Jeden večer si klidně popíjíte s přítelem ve vybrané krčmě; pak si každý jdete za svými záležitostmi. Když se potom za týden zeptáte, copak je s tím a tím, odpovědí vám: Visí.“

„Bohužel je to přesně tak,“ povzdychl si Lampourdův přítel a zaujal

tragicky elegickou nebo elegicky tragickou pózu. „Jak říká pan de Malherbe ve své útěše Duperrierovi:

Z našeho světa byl, kde člověk nejlepší nejhorší osud má.

„Nezačínejme fňukat jako ženská,“ řekl Lampourde. „Projevme mužnou a stoickou statečnost a pokračujme v cestě životem s kloboukem naraženým do čela a s pěstí na jilci; nebojme se šibenice, která koneckonců, až na tu čest, není o tolik horší než palba z děl nebo hmoždíře, hákovnice a tarasnice, kterým musí čelit vojáci a kapitáni, nemluvě o salvách z mušket a o sečných zbraních. Není-li k mání Piquenterre, který je jistě na slávě boží vedle dobrého lotra, vezmeme Corneboeufa. To je ramenatý pořízek, ten se hodí na hrubou práci.“

„Corneboeuf,“ odpověděl Malartic, „je teď právě na cestě podél barbarských břehů pod velením Cadeta la Perle. Král ho chová v takové vážnosti, že ho dal na rameni ocejchovat znakem s liliovým květem, aby ho všude našel, kdyby se náhodou ztratil. Ale třeba Chlastonoh, Křivodržka, Ťulpas a Rozšoup jsou na svobodě, *a la disposición de usted* čili k vašim službám.“

„Ta jména mi stačí; jsou to chlapi jako řemen a spojíš mě s nimi, až k tomu dozraje čas. A teď dopijme tuhle čtvrtou láhev a pakujme se odsud.

Začíná to tu smrdět víc než u Avernského jezera, nad nímž nepřeletí pták, aby z těch zhoubných výparů nepadl mrtev. Páchne to tu potem, latrínou a kolomazí. Čerstvý noční vzduch nám udělá dobře. A kdepak budeš dnes spát?“

„Nevyslal jsem svého ubytovatele, aby mi předem zajistil nocleh,“ odpověděl Malartic, „a můj stan není nikde vztyčen; mohl bych zaklepat v hostinci *U slimáka,* ale mám tam účet dlouhý jako můj meč, a nic není tak nepříjemného jako vidět hned po probuzení zamračený obličej starého hostinského, který bručivě odmítá sebemenší novou útratu a vymáhá svůj dluh, mávaje nad hlavou plnou hrstí účtů jako pan Jupiter bleskem. Ani pohled na velitele stráží by mi nebyl tak protivný.“

„To máš od nervů — pochopitelná slabůstka, vždyť každý velikán nějakou má,“ řekl poučně Lampourde. „Ale když je ti proti mysli jít ke *Slimákovi* a hostinec *Pod širým nebem* je teď v zimě trochu moc studený, nabízím ti po starodávnu pohostinství ve svém vzdušném brlohu a polovičku svých prken jako lože.“

„Přijímám,“ odpověděl Malartic s procítěnou vděčností. „Ó třikrát a čtyřikrát blažený smrtelník, který má své láry a penáty a může milého přítele posadit k vlastnímu krbu!“

Jacquemin Lampourde splnil slib, který si dal, když věštba rozhodla pro krčmu. Byl opilý jako drozd o vinobraní; ale nikdo nebyl takovým pánem svého pití jako Lampourde. On vládl vínu, ne víno jemu. Přesto však když vstal, připadalo mu, že má nohy těžké jako kusy olova a že se mu boří do podlahy. Silným škubnutím lýtek odtrhl těžká chodidla a rázně zamířil ke dveřím, s hlavou vztyčenou a celý jako z jednoho kusu. Malartic ho následoval krokem dosti pevným, neboť jeho opilost už nemohlo nic zvýšit. Ponořte namočenou houbu do moře, a nenasaje už ani jedinou další kapku. V takovém stavu byl Malartic, jen s tím rozdílem, že u něho tou tekutinou nebyla voda, ale čistá šťáva z hrozhů. Odchod obou kumpánů proběhl tedy bez potíží a podařilo se jim vyšplhat se, třebaže nebyli andělé, po žebříku Jakubově, který vedl z ulice do Lampourdova podkroví.

V tuto hodinu skýtala krčma žalostně směšný pohled. Na ohništi dohasínal oheň. Svíčky, které nikdo nezastřihoval, dělaly dlouhý nos, a na knotu se jim kymácely velké černé oharky. Krápníky loje stékaly podél svícnů a chladnutím tuhly. Kouř z dýmek, výpary dechu i jídel zhoustly

u stropu v neproniknutelnou mlhu; podlaha pokrytá odpadky a blátem by potřebovala k vyčištění proud řeky jako Augiášovy chlévy. Stoly byly poházeny zbytky, kostičkami od drůbeže, kostmi od šunky, které vypadaly jako by je rozhryzaly tesáky mrchožravých psů. Tu a tam ležel džbán překocený při nějaké hádce a vytékal z něho zbytek vína, jehož kapky padaly do červené kalužiny, kterou vytvořily, jako kapky krve z uříznuté hlavy do mísy; přerušovaný a pravidelný zvuk jejich odkapavání odměřoval jako tikot hodin chrápání opilců.

Mouřenínek na Marché-Neuf odbil čtyři hodiny. Krčmář, který podřimoval s hlavou položenou na zkřížených rukou, se probudil, pátravě se rozhlédl po sále, a když viděl, že další objednávání uvázlo, zavolal sklepníky a řekl jim:

„Je pozdě, vymeťte ty ničemy a ty coury ven i se šlupkami; stejně už nic nepijí.“ Sklepníci se chopili košťat, vylili na podlahu tři, čtyři vědra vody a netrvalo ani pět minut a za vydatné pomoci štulců bylo všechno z krčmy vyhozeno na ulici.

XIII DVOJÍ ÚTOK

Vévoda Vallombreuse nebyl člověk, který by se méně věnoval své lásce než své pomstě. Sigognaca na smrt nenáviděl, ale k Isabele pociťoval divokou vášeň, kterou u povýšených a násilnických duší, zvyklých, že jim nikdo neklade odpor, vědomí bezmocnosti ještě vybičovává. Zvítězit nad herečkou se stalo vůdčí myšlenkou jeho života; rozmazlen snadnými vítězstvími, kterých ve své galantní kariéře dosáhl, nedovedl si svou prohru vysvětlit a často si při rozhovorech na různých místech, při procházkách, na divadelních představeních i v kostele, ve městě i na královském dvoře s hlubokým údivem ve svém snění najednou pomyslel: „Jak je možné, že mě nemiluje?“

A opravdu, někdo, kdo nevěřil v ctnost žen, tím méně pak hereček, to těžko mohl pochopit. Uvažoval, jestli Isabela chlad nepředstírá, aby z něho více vymámila, protože nic tak nerozpaluje touhu jako předstíraná stydlivost a upejpavé způsoby. Avšak to, jak pohrdavě vrátila šperkovnici, kterou jí do pokoje položila Leonarda, zcela přesvědčivě dokazovalo, že není z těch žen, které dělají drahoty jen proto, aby se prodaly dráž. Ani klenoty ještě drahocennější by neměly lepší účinek. Isabela pouzdro vůbec neotevřela; co by bylo platné, kdyby obsahovalo diamanty a perly, které by uvedly v pokušení i královnu? Ani milostné dopisy by na ni nezapůsobily, i kdyby vévodovi tajemníci vylíčili vášeň svého pána sebevášnivěji a sebeuhlazeněji. Isabela dopisy neotvírala: próza ani verše, tirády ani sonety by neměly žádný účinek. Ostatně tyto unylé prostředky, vhodné pro uvzdychané nápadníky, se nesrovnávaly s Vallombreusovou podnikavou povahou. Dal zavolat paní Leonardu, se kterou nepřestal udržovat tajné spojení, neboť je vždycky dobře mít špeha přímo na místě, i když je pevnost nedobytná. Někdy hlídka poleví v ostražitosti, a pak se snadno otevře postranní branka, kudy se nepřítel dostane dovnitř.

Leonardu dovedli po skrytém schodišti do vévodova soukromého

pokoje, kde přijímal jen své nejbližší přátele a věrné sluhy. Byla to místnost podlouhlého tvaru, vyzdobená táflováním se žlábkovanými pilíři v iónském slohu; mezi pilíři visely oválné rámy, bohatě a přehojně vyřezávané z jednoho kusu dřeva, které vypadaly, jako by je k římse s vysokým reliéfem přidržovaly stuhy a složitě nařasené pozlacené mašličky. V těchto oválech byly v podobě mytologických postav — jakožto Flóry, Venuše, Charitky, Diany, nymfy lovkyně a lesní božstva — zobrazeny v řeckých rouchách milenky mladého vévody, jedna s obnaženými alabastrovými ňadry, druhá s nožkou jako vysoustruhovanou, třetí ukazovala ramena s dolíčky, další pak vnady ještě tajnější, a to vše s tak vytříbeným uměním, že by člověk ty obrazy považoval spíš za malířovy fantazie než za portréty podle skutečnosti. A přece i ty nejstydlivější krásky seděly jako modely Simonu Vouetovi, slavnému malíři té doby; každá se domnívala, že tím prokazuje laskavost zcela jedinečnou, a netušila, že s ostatními vytváří celou galerii.

Na stropě vyklenutém v podobě mušle byla znázorněna Venuše při oblékání. Bohyně vystrojená nymfami hleděla po očku do zrcadla, které jí přidržoval velký, pážecímu věku odrostlý Kupido, jemuž dal umělec vévodovy rysy; bylo však vidět, že její pozornost se upíná spíš na Amora než na zrcadlo. Sekretáře vykládané florentskými polodrahokamy, nacpané milostnými psaníčky, kadeřemi vlasů, prsteny a jinými zástavami zapomenutých vášní; podobně provedený stůl, na jehož černém mramorovém podkladu vystupovaly pestrobarevné kytice květů, okolo nichž poletovali motýli s křídly z drahokamů; lenošky s nohami vysoustruhovanými z ebenového dřeva, potažené lososově růžovým, stříbrně protkávaným brokátem; tlustý koberec ze Smyrny, na němž možná sedávaly sultánky a který francouzský vyslanec přivezl z Cařihradu — to vše tvořilo bohaté a rozkošnické zařízení tohoto ústraní, které měl Vallombreuse raději než okázalé komnaty a kde obyčejně pobýval.

Vévoda blahosklonně pokynul Leonardě a naznačil jí, že se má posadit. Leonarda byla opravdu pravzor všech dueň; svěží, mladistvý přepych pokoje ještě vyzdvihoval její žlutou voskovou pleť a odpudivou ošklivost. V černém úboru, prošívaném gagáty, a v přiléhavém čepci vypadala na první pohled přísně a úctyhodně; ale dvojsmyslný úsměv, který jí pohrával mezi chomáčky vousků u koutku úst, pokrytecky neřestný pohled očí podmalovaných hnědými vráskami, nízký, chtivý a podlézavý výraz její

tváře vás rychle vyvedly z omylu a přesvědčily, že před sebou nemáte počestnou paní Pernellu, ale kuplířku Macettu, z rodu těch, které myjí mladé dívky na sabat a létají v sobotu obkročmo na koštěti.

„Paní Leonardo," přerušil vévoda mlčení, „dal jsem si vás zavolat, protože vím, že jste žena zkušená ve věcech lásky — vždyť jste ji v mládí sama zakusila a ve zralém věku jste jí sloužila — a chci se s vámi poradit o způsobu, jak získat tu odmítavou Isabelu. Dueňa, která bývala první milovnicí, musí přece znát všechny triky."

„Pan vévoda," odpověděla poníženě stará herečka, „prokazuje velkou čest mým chabým schopnostem a může být ujištěn, že se s veškerou horlivostí snažím ve všem mu vyhovět."

„Nepochybuji o tom," řekl nedbale Vallombreuse, „nicméně moje záležitosti přitom nepostoupily ani o krůček dál. Co dělá ta nepřívětivá krasavice? Pořád je tak zblázněná do svého Sigognaca?"

„Pořád," odpověděla s povzdechem Leonarda. „Mládí mívá takové umíněné nápady, které se nedají nijak vysvětlit. Ostatně Isabela jako by ani nebyla uhnětena ze stejné hlíny jako ostatní. Žádné pokušení na ni nepůsobí, a kdyby v ráji byla bývala ona, nebyla by hada vůbec ani vyslechla."

„Ale jak je tedy možné," zvolal vévoda se zlostným posunkem, „že ten zatracený Sigognac dovedl přimět to ucho hluché k slovům ostatních, aby jeho vyslechlo? Copak má nějaký kouzelný nápoj, nějaký amulet nebo talisman?"

„Žádný, Vaše Výsosti; byl nešťastný, a pro tyhle něžné, romantické a hrdé duše je největší radostí někoho utěšovat; raději dávají než přijímají, a soucit s očima plnýma slz otvírá dveře lásce. To je Isabelin případ."

„To, co mi povídáte, jako by ani nebylo z tohoto světa; být hubený, ubohý, zchátralý, bez groše, špatně oblečený, směšný — to jsou podle vás důvody, aby byl člověk milován? Dámy od dvora by se takovému názoru pěkně vysmály."

„Ten naštěstí nepanuje obecně, a málokterá žena se takhle chová. Vaše Milost padla na výjimku."

„Ale to aby se člověk zbláznil zlostí, když si pomyslí, že ten barónek má úspěch tam, kde já dostávám košem, a že se v milenčině náručí posmívá mému neúspěchu!"

„Tu starost si Vaše Milost může ušetřit. Sigognac se netěší z Isabeliny

lásky v tom smyslu, jak se pan vévoda domnívá. Isabelina ctnost je neporušená. Něžná příchylnost těch dvou dokonalých milenců, třebaže horoucí, je ryze platonická a spokojuje se letmým políbením ruky nebo čela. Právě proto trvá; kdyby došla ukojení, vyhasla by sama od sebe."

„Paní Leonardo, jste si tím opravdu jista? Copak je myslitelné, že spolu žijí takhle cudně při volných mravech, které panují u divadla, a kočovného k tomu? Vždyť spí pod jednou střechou, večeří u jednoho stolu, zkoušky i hry na jevišti je k sobě neustále přibližují. To by věru museli být andělé."

„Isabela je jistě anděl, a není v ní pýcha, která způsobila pád Luciferův. Co se týče Sigognaca, ten svou milovanou slepě poslouchá a přijímá všechny oběti, které mu ukládá."

„Je-li tomu tak," řekl Vallombreuse, „co pro mě můžete udělat? No tak, najděte v tajné přihrádce své čarodějnické skříňky nějakou starou neodolatelnou lest, nějaký účinný podvod, nějakou zapeklitě složitou intriku, která by mi přinesla vítězství; víte, že stříbrem a zlatem nešetřím."

A vnořil bílou, žensky útlou ruku do poháru od Benvenuta Celliniho; pohár stál vedle něho na stole a byl až po okraj plný zlatých mincí. Při pohledu na mince, které přesvědčivě zacinkaly, se v sovích očkách Dueniných zablýskalo a dva světelné body ozářily snědou kůži její mrtvé tváře. Hluboce se zamyslila a několik okamžiků nepronesla ani slovo.

Vallombreuse netrpělivě čekal na výsledek těchto úvah. Stařena konečně promluvila:

„I když nemůžete mít její duši, mohu snad zařídit, abyste měl její tělo. Obstaral by to voskový otisk zámku, paklíč a dobrý uspávací prostředek."

„Nic takového," přerušil ji vévoda a neubránil se přitom aby nedal najevo svůj odpor. „Brr . . . Zmocnit se spící ženy, nehybného těla, mrtvoly, sochy bez vědomí, bez vůle a bez paměti. Mít milenku, která by se po probuzení na vás dívala udiveně jako ze sna, a která by k vám okamžitě zase pocítila odpor a lásku k tomu druhému! Být někomu noční můrou, oplzlým snem, na který se ráno zapomene! Nikdy se takhle nesnížím."

„Vaše Milost má pravdu," řekla Leonarda, „zmocnit se dívky neznamená nic, nemá-li muž její souhlas, a já jsem navrhovala tento prostředek jen jako poslední východisko. Mně se také nelíbí takové pokoutní prostředky a lektvary, z nichž čiší letopisy traviček. Ale proč tedy, když jste krásný jako Venušin miláček Adónis, nádherně oblečený, bohatý, mocný

u dvora, když máte všechno, co se ženám líbí, proč se prostě Isabele nedvoříte?"

„Sakra, ta ženská má pravdu!" zvolal Vallombreuse a zálibně se zadíval do benátského zrcadla, které přidržovali dva tesaní amórkové, stojící v rovnováze na zlatém šípu tak, že se zrcadlo podle přání naklánělo nebo narovnávalo, aby se v něm člověk mohl dobře vidět. „I když je Isabela chladná a ctnostná, není přece slepá, a příroda se ke mně nezachovala tak macešsky, aby má přítomnost naháněla odpor. Zapůsobím na ni aspoň jako obraz nebo socha, člověk je obdivuje a utkvívá na nich pohledem, i když je nemiluje, a ony ho okouzlují svou souměrností a příjemnými barvami. A pak jí budu říkat všechny ty věci, kterým ženy neodolají, a hledět na ni pohledem, pod nímž ledy srdce roztávají a jehož oheň, říkám to bez vychloubačnosti, už roznítil i ty nejledovatější krasavice u dvora; ta herečka je kromě toho také hrdá, a to, že se o ni uchází vévoda, musí polichotit její pýše. Budu ji také podporovat na divadle a obstarám pro ni klaku. To by v tom byl čert, aby pak ještě myslela na toho mizerného Sigognaca, kterého se budu umět zbavit."

„Pan vévoda pro mě nemá žádné další příkazy?" zeptala se paní Leonarda, která povstala a stála s rukama zkříženýma u pasu v uctivém očekávání.

„Ne," odpověděl Vallombreuse, „můžete jít, ale nejdřív si vezměte tohle," a podal jí hrst louisdorů. „Není vaše vina, že mají v Herodově tlupě takovou neuvěřitelnou netýkavku."

Dueňa poděkovala mladému vévodovi a docouvala pozpátku ke dveřím, aniž se zamotala do sukní, neboť měla cvik z jeviště. Potom se naráz otočila a zakrátko zmizela v hloubi schodiště. Vallombreuse po jejím odchodu zazvonil na komorníka, aby ho přišel upravit.

„Tak, Picarde," řekl vévoda, „dnes musíš překonat sám sebe a upravit mě, abych byl neodolatelný; chci být krásnější než Buckingham, když se snažil zalíbil Anně Rakouské. Jestli se ze svého lovu na krásku vrátím s bžundou, dostaneš výprask řemenem, protože nemám žádnou vadu nebo nedokonalost, kterou by bylo nutno uměle zakrývat."

„Vaše Milost má půvab, jaký se nenajde," odpověděl Picard, „a proto u ní postačí, když umění dá přirozenosti plný lesk. Ráčí-li pan vévoda usednout před zrcadlo a chvíli klidně posedět, upravím a zvelebím ho tak, že žádná krasavice k němu nebude ukrutná."

Po těchto slovech vnořil Picard želízka na natáčení do stříbrné misky,

kde pod popelem hořel oheň z olivových pecek, mírný jako ve španělských *braseros*, a když byla správně zahřátá, což poznal tak, že si je přiložil k tváři, začal od špiček natáčet ty krásné ebenové kadeře, které se měkce a ochotně kroutily do elegantních spirál.

Když byl pan vévoda Vallombreuse učesán a když kosmetický přípravek s vůní sladší než balzám ztužil jeho jemné kníry podobné Kupidovu luku, komorník spokojený se svou prací, se trochu zaklonil dozadu, aby si ho prohlédl, jako když malíř s přimhouřeným okem pozoruje poslední tah štětce na obraze.

„Jaký oblek si pan vévoda dnes chce vzít? Kdybych se odvážil rady, kterou pán zajisté nepotřebuje, doporučil bych Jeho Milosti černý sametový oblek s prolamováním a saténovými pentličkami téže barvy, a k tomu hedvábné punčochy a jednoduchý límec z dubrovnické krajky. Brokáty, protkávaný atlas, zlaté a stříbrné tkaniny, drahokamy — to vše by mohlo nepatřičným leskem odvádět pohledy, které mají spočinout jen a jen na pánově tváři, jejíž půvab nebyl nikdy tak neodolatelný; černá zvýrazní jemnou bledost, která pánovi zůstala po tom zranění a která mu dodává takové zajímavosti."

„Ten chlap má dobrý vkus a dovede lichotit jako dvořan," zamumlal v duchu Vallombreuse. „Ano, černá mi bude slušet. Isabela ostatně není žena, kterou by oslnilo krumplování na brokátu a světélkování diamantů. Picarde," pokračoval nahlas, „podejte mi sametový kabát a kalhoty a přineste mi kord z hlazené oceli. A teď řekněte La Raméovi, ať dá zapřáhnout koně do kočáru, čtyři hnědáky, a rychle! Za čtvrt hodiny chci jet!"

Picard okamžitě odešel, aby dal provést pánovy rozkazy. Zatímco Vallombreuse čekal, chodil sem a tam po pokoji, a pokaždé když prošel kolem benátského zrcadla, vrhl na ně tázavý pohled; zrcadlo, na rozdíl od obvyklého počínání zrcadel, mu pokaždé dalo lichotivou odpověď.

„Ta husička by musela být zatraceně povýšená, nepřívětivá a omrzelá, aby se do mě najednou prudce nezamilovala, přes všechno to ctnostné upejpání a platonické vzdychání se Sigognacem. Ale ano, moje krasavice, brzy budete v jednom z těch oválných rámů, zobrazena věrně podle skutečnosti, jako Fébé, která přes svůj chlad musí přijít políbit Endymiona. Zaujmete své místo mezi těmito bohyněmi, které zpočátku nebyly o nic méně odmítavé, upejpavé a ukrutné než vy; a jsou to velkomožnější

dámy, než vy kdy budete. Vaše porážka nebude dlouho chybět mé slávě; vězte totiž, moje malá divadelní hvězdičko, že Vallombreusova vůle nezná překážek. *Frango nec frangor,* zlomím, ale sám se nezlomím, je moje heslo."

Lokaj přišel ohlásit, že kočár předjel. Vzdálenost mezi ulicí des Tournelles, kde vévoda Vallombreuse bydlel, a ulicí Dauphine překonali čtyři statní meklenburští hnědáci za krátkou dobu; řídil je kočí z velkého domu, který by nedal na vozovce přednost ani knížeti z královské krve a který zpupně předjížděl všechny vozy. Vévoda se cestou při vší své smělosti a sebejistotě neubránil určitému vzrušení, což se mu stávalo málokdy. Z nejistoty, jak ho ta pohrdavá Isabela přijme, mu srdce bušilo prudčeji než jindy. Zakoušel protichůdné city: kolísaly mezi nenávistí a láskou, podle toho, zda v jeho představách se Isabela vzpouzela jeho přáním, nebo se jim podvolovala.

Když krásný zlacený kočár, tažený vzácnými koňmi a plný lokajů ve vallombreuské livreji, vjel do hostince v ulici Dauphine, jehož vrata se před ním otevřela dokořán, hostinský s čapkou v ruce se spíše vrhl než sestoupil ze schodů, aby přivítal skvělého hosta a dozvěděl se, co si přeje.

Ale přestože hostinský běžel, jak nejrychleji mohl, Vallombreuse už vyskočil z kočáru bez pomoci stupátka a rychlým krokem mířil ke schodišti. Čelo hostinského, který se hluboce ukláněl, se téměř dotklo jeho kolenou.

Mladý vévoda mu řekl ostrým a úsečným hlasem, jak měl ve zvyku, když pociťoval nějakou prudkou vášeň:

„Ve vašem domě bydlí slečna Isabela. Chtěl bych ji vidět. Je v tuto chvíli doma? Není třeba mou návštěvu ohlašovat. Dejte mi jen sluhu, aby mě dovedl k jejím dveřím."

Hostinský odpověděl na tyto otázky s uctivou úklonou a dodal:

„Vaše Milosti, dopřejte mi tu čest, abych vás doprovodil sám; taková pocta nepřísluší sprostému sluhovi. I majitel tohoto domu je na to stěží dost dobrý."

„Jak chcete," řekl Vallombreuse s povýšenou nedbalostí, „ale pospěšte si. V oknech už se objevují hlavy a vyklánějí se, aby si mě prohlédly, jako bych byl velkovezír nebo Amorabaquin."

„Půjdu před vámi a povedu vás," řekl hostinský a oběma rukama svíral čapku a tiskl si ji k srdci.

Když vystoupili po schodech, vévoda a jeho průvodce se dali dlouhou chodbou s četnými dveřmi jako v klášteře. Před Isabeliným pokojem se hostinský zastavil a řekl:

„Koho budu mít čest ohlásit?“

„Můžete teď jít,“ odpověděl Vallombreuse, „ohlásím se sám.“

Isabela seděla v ranním úboru u okna ve vysokém křesle, s nohama volně nataženýma na čalouněné podnožce, a studovala úlohu kterou měla hrát v příštím kuse. Se zavřenýma očima tiše opakovala jako školák cvičení, těch osm nebo deset veršů, které si právě několikrát přečetla. Světlo dopadající oknem kreslilo sametový obrys jejího profilu, vrhalo zlaté jiskřičky na jemné vlasy, které se jí na šíji kroutily do prstýnků, a třpytivě ozařovalo průzračnou perleť zubů v jejích pootevřených ústech. Stříbřitým svitem mírnil záblesk světla příliš temný stín, v němž se stápěla pleť i oblečení, a vytvářel onen kouzelný efekt, jemuž malíři říkají šerosvit. Mladá žena v této pozici tvořila rozkošný obrázek, a kdyby jej byl zručný umělec přenesl na plátno, mohl být chloubou a perlou nějaké obrazárny.

Isabela se domnívala, že vešla pokojská za úklidem, a ani nezdvihla dlouhá víčka, jejichž světlem prozářené řasy vypadaly jako zlaté nitky, a v zasněné ospalosti dále a mechanicky odříkávala rýmy, jako se odříkává růženec, a skoro na ně ani nemyslela. Cítila se ostatně zcela bezpečná, teď za dne, v hostinci plném lidí a blízko svých spoluherců; nevěděla také, že Vallombreuse je v Paříži. Útoky na Sigognaca se neopakovaly a mladá herečka, třebaže bázlivá, se začínala uklidňovat. Její chlad patrně odradil rozmar mladého vévody, na něhož teď nemyslela o nic víc než na tatarského chána nebo na čínského císaře.

Vallombreuse pokročil doprostřed pokoje tichými kroky a se zatajeným dechem, aby neporušil líbezný obrázek, který pozoroval s pochopitelným nadšením; čekal, až Isabela otevře oči a spatří ho; mezitím poklekl na jedno koleno a v jedné ruce držel širák, jehož péro spadalo až na zem, kdežto druhou ruku si tiskl k srdci v tak uctivém postoji, že ani pro královnu by nebylo možno žádat uctivější.

Byla-li mladá herečka krásná, nutno přiznat, že Vallombreuse byl neméně krásný; světlo mu zplna dopadalo na dokonale pravidelnou tvář, která se podobala tváři mladého řeckého boha, proměněného po svržení z Olympu ve vévodu. V této chvíli se v ní zračila láska a obdiv a zmizel ten velitelsky krutý výraz, který bohužel někdy mívala. Oči mu plály,

i ústa vypadala jako plná světla; do bledých lící mu ze srdce stoupal jakoby růžový přísvit. Modravé záblesky se míhaly po zvlněných a navoněných vlasech jako světelné odrazy na leštěném gagátu. Jemný a přitom pevný krk nabyl mramorové bělosti. Vallombreuse, prodchnutý vášnivým citem, zářil a jiskřil, a není divu, že vévoda takto obdařený si nemohl připustit myšlenku, že by mu bohyně, královna nebo herečka odolala.

Konečně Isabela otočila hlavu a spatřila vévodu Vallombreuse, klečícího na šest kroků od ní. Ani kdyby jí Perseus nastavil před obličej masku Medúzinu zasazenou ve štítu a znetvořenou smrtelnou křečí uprostřed kroutících se hádků, nebyla by pocítila takové zděšení. Zůstala přimrazena, zkamenělá, oči rozšířené hrůzou, ústa pootevřená, hrdlo vyprahlé, a nemohla se ani pohnout, ani vykřiknout. Na jejích rysech se rozhostila smrtelná bledost, na zádech jí vyrazil studený pot; měla pocit, že omdlí; ale vrcholným vypětím vůle sebrala síly, aby nebyla vydána napospas tomu odvážlivci.

„Vzbuzuji tedy ve vás opravdu nepřekonatelnou hrůzu,“ řekl Vallombreuse tím nejmírnějším hlasem, aniž změnil pozici, „když pouhý pohled na mě na vás takhle působí. Jistě by vás polekalo méně, kdyby se před vámi objevila nějaká africká nestvůra vylezlá z doupěte, s rudou tlamou, ostrými zuby a vytaženými drápy. Uznávám, že jsem k vám vstoupil poněkud nevhodně a náhle; ale vášnivému citu nelze zazlívat nezdvořilosti, jichž se dopouští. Abych vás spatřil, vystavil jsem se vašemu hněvu, a moje láska, i když je v nebezpečí, že se vám znelíbí, se v úpěnlivé prosbě plaše sklání k vašim nohám.“

„Proboha, pane vévodo, vstaňte,“ řekla mladá herečka, „tento postoj se pro vás nehodí. Jsem jenom chudá venkovská herečka a mé nevalné půvaby si nezaslouží takové přízně. Zapomeňte na chvilkový rozmar a zaměřte jinam své tužby, které by tolik žen s radostí vyplnilo. K vůli mně nevzbuzujte žárlivost královen, vévodkyň a jiných vznešených dam.“

„A co mi záleží na všech těch ženách,“ odpověděl prudce Vallombreuse a vstal, „když zbožňuji právě vaši hrdost, když vaše odmítání má v mých očích více půvabu než přízeň těch druhých, když mě vaše ctnost opájí, když vaše zdrženlivost dráždí mou vášeň až k šílenství, když vás musím přimět, abyste mě milovala, anebo zemřít! Ničeho se nebojte,“ dodal, když viděl, že Isabela otvírá okno, jako kdybychtěla skokem z něho uniknout případnému násilí, „nežádám nic jiného, než abyste strpěla mou

přítomnost, abyste mi dovolila ucházet se o vás a obměkčit vaše srdce, jak to činí ti nejuctivější milenci."

„Ušetřte mě toho zbytečného pronásledování," odpověděla Isabela, „a já k vám pocítím ne-li lásku, alespoň nezměrnou vděčnost."

„Nemáte otce, manžela ani milence," řekl Vallombreuse, „který by mohl mít něco proti tomu, aby vás dvorný muž vyhledával a snažil se vám zalíbit. Mé dvoření není urážka. Proč byste mě odmítala? Ach, vy nevíte, jak nádherný život bych před vámi otevřel, kdybyste byla svolná mě přijmout! Pohádková kouzla by zbledla vedle toho, co by si vymyslela má láska, aby se vám zalíbila. Kráčela byste po oblacích jako bohyně. Vaše nožky by se dotýkaly jen blankytu a světla. Všechny rohy hojnosti by před vámi sypaly své poklady. Vaše přání by ani neměla čas vzniknout, vytušil bych je ve vašich očích a splnil bych je dřív, než byste je vyslovila. Vzdálený svět by zmizel jako sen a my bychom mezi paprsky společně vzlétli k Olympu, krásnější, šťastnější a opojnější než Amor a Psyché. Hleďte, Isabelo, neodvracejte hlavu, nezachovávejte takové mrtvé mlčení, nedohánějte k zoufalství vášeň, která je schopna všeho, jen ne vzdát se vás a sama sebe."

„Tuto vášeň, na kterou by každá jiná byla pyšná," odpověděla skromně Isabela, „já nemohu sdílet. I kdyby tomu nebránila ctnost, na které mi záleží víc než na životě, přece bych tu nebezpečnou čest odmítla."

„Pohlédněte na mě příznivým okem," pokračoval Vallombreuse, „a já z vás učiním předmět závisti těch nejvznešenějších a nejvýš postavených. Jiné ženě bych řekl: v mých zámcích, sídlech a panstvích si vezměte všechno, co se vám zlíbí; vydrancujte mé skříně plné diamantů a perel, vnořte paže až po ramena do mých truhlic, oblecte své služebnictvo do oděvů příliš nádherných i pro knížata, dejte si okovat koně jemným stříbrem, veďte život jako královna; oslňte Paříž, třebaže tu tak snadno něco neudiví. Všechna tato lákadla jsou příliš hrubá pro duši, jako je vaše. Ale snad vás obměkčí sláva, že jste zkrotila a přemohla Vallombreuse, že ho vedete zajatého za svým triumfálním vozem, a že ten, který nikdy nebyl nikoho poslušen a kterého žádná pouta nezadržela, je vaším sluhou a otrokem."

„Takový zajatec by byl příliš vznešený pro mé okovy," odpověděla mladá herečka, „a nechtěla bych omezovat svobodu tak vzácnou!"

Až dosud se vévoda de Vallombreuse ovládal; svou přirozenou prudkost nutil k předstírané mírnosti, ale po Isabelině uctivém a pevném odmítnutí v něm vzkypěl hněv. Cítil, že za tou ctností je láska, a žárlivostí jeho zlost ještě vzrostla. Udělal několik kroků k dívce, která položila ruku na kování okna. Rysy se mu stáhly, kousal se do rtů a na tváři se mu zas objevil zlý výraz.

„Řekněte raději," pronesl změněným hlasem, „že jste zblázněná do Sigognaca. V tom je důvod té vaší ctnosti, kterou stavíte na odiv. Co na tom šťastném smrtelníku je, že vás dovedl tak okouzlit? Cožpak já nejsem krásnější, bohatší a urozenější než on a stejně mladý, stejně duchaplný a stejně zamilovaný?"

„On alespoň má jednu přednost, která vám chybí," odpověděla Isabela, „že totiž má úctu k tomu, co miluje."

„To proto, že nemiluje dost silně," řekl Vallombreuse a objal Isabelu, která se už vykláněla ven z okna a která teď v troufalcově sevření slabě vykřikla.

V tom okamžiku se otevřely dveře. S přehnanými poklonami vnikl do pokoje Tyran a zamířil k Isabele, kterou Vallombreuse okamžitě pustil, vzteklý, že byl vyrušen ve svém milostném podnikání.

„Promiňte, slečno," řekl Tyran a vrhl po vévodovi kosý pohled, „netušil jsem, že jste v tak dobré společnosti; ale hodina zkoušky už odbila a čekáme jen na vás, abychom začali."

A vskutku, pootevřenými dveřmi bylo vidět Pedanta, Scapina, Leandra a Zerbinu, kteří tvořili uklidňující skupinku pro Isabelinu ohroženou cudnost. Vévodu na okamžik napadlo, že se na tu pakáž vrhne s mečem v ruce a že ji rozežene, ale to by způsobilo zbytečný skandál; i kdyby dva tři komedianty poranil či zabil, nijak by tím své záležitosti nevyřešil, a kromě toho byla ta krev příliš sprostá, aby si v ní smočil vznešené ruce. Opanoval se tedy a s ledovým pozdravem Isabele, která celá se chvějíc přistoupila ke svým přátelům, vyšel z pokoje, ale na prahu se otočil, pokynul rukou a řekl: „Na shledanou, slečno!" což byla jistě věta docela prostá, ale tón hlasu, který ji vyslovil, jí dodával výhrůžného a strašného významu. Vallombreusova tvář, před chvílí tak roztomilá, nabyla zase ďábelsky zvráceného výrazu; Isabela se neubránila zachvění, třebaže ji přítomnost herců chránila před každým útokem. Zakoušela pocit smrtelné úzkosti, jako holubice, nad níž luňák opisuje na obloze čím dál těsnější kruhy.

Vallombreuse se vrátil do kočáru, následován hostinským, který se za ním rozplýval ve zbytečných a nudných zdvořilostech, a za chvíli ohlásilo rachocení kol, že nebezpečný návštěvník je konečně pryč.

Teď je třeba vysvětlit, odkud se vzala ta včasná a příhodná pomoc pro Isabelu. Příjezd vévody Vallombreuse ve zlaceném kočáře do hostince v ulici Dauphine vzbudil obdivný a překvapený rozruch v celém hostinci, a ten se donesl až k uším Tyrana, zaměstnaného jako Isabela studováním role ve svém pokoji. Statečný Herodes, jemuž byly známy Vallombreusovy zlé úmysly, si umínil, že za nepřítomnosti Sigognaca, který se zdržel v divadle zkoušením nového kostýmu, bude dávat pozor on, a s chvályhodnou nediskrétností naslouchal s uchem u klíčové dírky té povážlivé rozmluvě, připraven zasáhnout, jakmile by celý výjev začal být příliš horký. Jeho opatrnost tak zachránila Isabelinu ctnost před pokusy toho zlého, urážlivého a zkaženého vévody.

Ten den měl být bouřlivý. Lampourda, jak si čtenář vzpomene, pověřil Mérindol, aby odstranil kapitána Fracasse; proto také hrdlořez číhal na příležitost k útoku a postával na prostranství s bronzovou sochou krále, neboť Sigognac se musel do hostince vracet přes Pont-Neuf. Jacquemin tu už stál přes hodinu; dýchal si na prsty, aby je neměl ztuhlé, až nadejde chvíle činu, a podupával podrážkami, aby si zahřál nohy. Bylo chladno a na druhém břehu za Tuileriemi zapadalo slunce v krvavých červáncích. Rychle padal soumrak a chodců valem ubývalo.

Konečně se Sigognac objevil. Spěchal; znepokojovaly ho neurčité obavy o Isabelu a chtěl už být doma. Ve svém spěchu neviděl Lampourda, který uchopil okraj jeho pláště a škubl jím tak prudce a náhle, že se přetrhly šňůrky. V okamžiku tu Sigognac stál jen v kabátci. Aniž se snažil útočníkovi, kterého zprvu považoval jen za sprostého zloděje, vytrhnout svou pláštěnku, bleskurychle vytáhl rapír z pochvy a postavil se do střehu. Lampourde tasil se stejnou rychlostí. Byl s protivníkovým střehem spokojen a pomyslil si: „Pobavíme se trochu.“ Zbraně se zkřížily. Po chvíli oťukávání z obou stran se Lampourde pokusil o výpad, který byl okamžitě odražen. „Dobrý kryt,“ pokračoval v duchu, „ten mladý muž má dobré zásady.“

Sigognac vázal svým rapírem čepel hrdlořezovu a zaútočil mu na bok; jeho protivník se vyhnul tělem, přičemž obdivoval Sigognacovu dokonalou, akademicky přesnou ránu.

„Tahle je pro vás," zvolal a jeho kord opsal jiskřivý kruh, narazil však na Sigognacovu zbraň, která už zase byla připravena na svém místě.

Čepele hledaly otvor, kudy by pronikly, špičky vázaly jedna druhou a kroužily kolem sebe tu pomalu, tu rychle, s úskoky i obezřetností, jež dokazovaly sílu obou bojujících.

„Víte, pane," řekl Lampourde, který už nemohl potlačit svůj obdiv k té přesné, jisté a úsporné práci, „víte, že vaše metoda je výborná?"

„K vašim službám," odpověděl Sigognac a udělal proti soupeřovi výpad celým tělem; ten však pohybem zápěstí tak napjatým, jako když se spouští kuše, odrazil útok jilcem kordu.

„Nádherný výpad," řekl duelant, jehož nadšení vzrůstalo, „výtečná rána! Logicky vzato bych měl být zabit. Chyba je na mé straně: můj kryt je jen náhodný, divoký, neregulérní, dobrý nanejvýš na to, aby v krajním případě nebyl člověk nabodnut. Skoro se rdím, že jsem ho použil u tak dobrého šermíře, jako jste vy."

Všechny tyto věty byly doprovázeny třeskotem oceli, kvartami, terciemi, půloblouky, seky a výhyby, které zvyšovaly Lampourdův obdiv k Sigognacovi. Ten řemeslný duelant si cenil šermu jako jediné věci na světě a vážil si lidí podle toho, jak dovedli zacházet se zbraní. Sigognac v jeho očích rostl do úctyhodných rozměrů.

„Bylo by nediskrétní, pane, kdybych se zeptal na jméno vašeho učitele? Girolamo, Paraguantes i Côte d'Acier by byli hrdi na takového žáka."

„Učil mě jenom jeden starý voják jménem Pierre," odpověděl Sigognac, kterého to podivné tlachání bavilo. „Teď se podívejte a kryjte se: tohle je jeden z jeho oblíbených výpadů." A baron udělal výpad.

„Sakra!" zvolal Lampourde a ustoupil o krok, „málem jste mě zasáhl; špička projela pod ramenem. Za denního světla byste mě byl propíchl, ale nejste dosud zvyklý na souboje za soumraku a v noci, to musí mít člověk oči jako kočka. Nevadí! Bylo to pěkně připravené, dobře jste vyrazil a sekl. Teď dávejte dobrý pozor, nechci vás zrádně překvapit. Zkusím na vás svůj tajný výpad, výsledek dlouhých studií, *nec plus ultra* mé vědy, elixír mého života. Až dosud ten neomylný úder vždycky zabil. Dokážete-li se krýt, naučím vás, jak ho vést. Je to mé jediné dědictví a já vám je odkážu; jinak si ten svrchovaný výpad s sebou odnesu do hrobu: ještě jsem se nesetkal s nikým, kdo by byl schopen ho provést, kromě vás, obdivuhodný mladý muži! Ale nechcete si trochu odpočinout a nabrat dech?"

Při těchto slovech Jacquemin Lampourde sklonil hrot kordu, Sigognac učinil totéž a za chvíli souboj zase pokračoval.

Po několika střetnutích vycítil Sigognac, který znal všechny šermířské úskoky, podle zvláštního manévrování Lampourda, jehož kord uhýbal s oslňující rychlostí, že proslulý výpad bude namířen proti hrudi. A opravdu, řemeslný rváč se náhle naklonil, jako by padal na nos, a baron už před sebou neviděl protivníka, ale svištící blesk se mu řítil na tělo tak prudce, že měl jen taktak čas odrazit ho poloobloukem, který hladce přerazil Lampourdovu čepel.

„Nemáte-li zbývající kus mého kordu v břiše," řekl Lampourde Sigognacovi a vztyčil se, mávaje pahýlem, který mu zůstal v ruce, „jste velký muž, jste hrdina, jste bůh!"

„Ne," řekl Sigognac, „nejsem zasažen, a kdybych chtěl, mohl bych vás dokonce přibít na zeď jako sovu; ale to se příčí mému přirozenému smyslu pro velkodušnost, a kromě toho jste mě svým podivínstvím pobavil."

„Barone, dovolte mi, abych napříště byl vaším obdivovatelem, vaším otrokem a vaším psem. Zaplatili mi, abych vás zabil. Dokonce už jsem dostal zálohu a propil jsem ji. Nevadí! Okradu někoho, abych mohl ty peníze vrátit." Po těchto slovech zdvihl Sigognacův plášť, přehodil mu ho přes ramena obřadně jako komorník, hluboce se mu uklonil a odešel.

Oba útoky vévody Vallombreuse byly neúspěšné.

XIV LAMPOURDŮV ÚTLOCIT

Lze si snadno představit, jak Vallombreuse zuřil po prohře, kterou utrpěl od ctnostné Isabely, podpořené včasným zásahem herců. Když se vrátil do své rezidence, sluhům se při pohledu na jeho tvář, pobledlou chladným vztekem, rozcvakaly zuby hrůzou a zalil je ledový pot: jeho přirozená krutost se totiž při takovém vydráždění vybíjela neronskými výbuchy a odnesl to první nešťastník, který mu padl do rukou. Vévoda Vallombreuse nebyl pán, s nímž se snadno vychází, ani když byl v dobré náladě, ale když se zlobil, to bylo snad lépe setkat se na můstku přes rozvodněnou řeku s hladovým tygrem. Zabouchával za sebou všechny dveře, které se před ním otevíraly, s takovou prudkostí, že málem vypadly z čepů a že z ozdob po šupinách opadávalo zlacení.

Když přišel do svého pokoje, praštil kloboukem o podlahu tak divoce, že se celý zploštil a že se rozčepýřené péro rázem zlomilo. Aby trochu ulevil své zuřivosti, odhalil si hruď, přičemž nebral žádný ohled na diamantové knoflíky kabátce; ty odletovaly vpravo vlevo na podlahu a poskakovaly jako hrách na bubnu. Z krajek na košili nadělalo křečovité svírání jeho nervózních prstů roztřepenou cupaninu a kopnutím převrátil nohami vzhůru křeslo, které mu stálo v cestě při jeho vzteklém pobíhání, protože si vybíjel vztek i na neživých předmětech.

„Potvora jedna nestydatá!“ zvolal při tom svrchovaně rozčileném přecházení, „mám věru chuť dát ji sebrat stráží a uvrhnout do nějaké díry, odkud by se nedostala dřív, než by ji zmrskali a ostříhali dohola, a pak by ji poslali někam do špitálu nebo do kláštera kajícnic. Nebylo by pro mě těžké získat takový příkaz; ale ne, takové pronásledování by ji jen posílilo v jejím odporu a její láska k Sigognacovi by vzrostla o všechnu tu nenávist, kterou by pojala vůči mně. To by nebylo k ničemu; ale co mám tedy dělat?“

A dál se zběsile procházel po pokoji z jednoho konce na druhý jako dravá šelma v kleci, aniž se jeho bezmocná zlost uklidnila.

Mezitím co takhle vyváděl, nedbaje na to, jak plynou hodiny, které vždycky ubíhají týmž tempem, ať máme radost nebo zlost, setmělo se, a Picard, ačkoli ho nikdo nezavolal, se odhodlal vejít a zapálit svíčky, protože nechtěl, aby se jeho pán v šeru oddával melancholii, jež je matkou černých nálad.

A vskutku, jako by mu světla ze svícnů osvítila mysl, rozpomněl se Vallombreuse, rozptýlený láskou k Isabele, zase na svou nenávist k Sigognacovi.

„Ale jak je možné, že ten neblahý barónek ještě nebyl odstraněn?“ zastavil se najednou. „Dal jsem přece Mérindolovi výslovný rozkaz, aby ho vyřídil sám nebo prostřednictvím nějakého obratnějšího a odvážnějšího hrdlořeza, nebude-li na tu práci stačit! Ať si říká Vidalinc, co chce, ‚mrtvý pes nekouše‘. Až bude Sigognac vyřízen, Isabela je mi vydána na milost, bude se třást strachy a nebude už mít nikoho, komu by byla věrná. Ona toho ničemu šetří nejspíš proto, že chce, aby se s ní oženil, a proto se tak ukrutně upejpá a předstírá nedobytnou ctnost a odmítá lásku nejpohlednějších vévodů, jako by to byli otrhanci z Hostières. Až zůstane sama, budu s ní brzy hotov, a v každém případě budu pomstěn na tom urážlivém drzounovi, který mi poranil ruku a který je mi neustále v cestě jako překážka mezi mnou a tím, co si přeju. Dobrá, zavolejme Mérindola, ať víme, na čem jsme.“

Mérindol, kterého Picard zavolal, předstoupil před vévodu bledší než zloděj vedený na popravu; na skráních se mu perlil pot, hrdlo měl vyschlé a jazyk přilepený k patru; v tom okamžiku úzkosti by mu bylo prospělo, kdyby měl v ústech oblázek jako athénský řečník Démosthenes, když řečnil obrácen k moři, aby povzbudil tvoření slin, usnadnil si výslovnost a rozproudil výmluvnost, tím spíš, že tvář mladého velmože byla bouřlivější než jakékoli moře nebo shromáždění lidu na agoře. Nešťastník se snažil držet se rovně na nohou, které se klátily, jako by byl opilý, ačkoli od rána nevypil ani tolik, aby v tom utopil mouchu, a točil přitom připitoměle a popleteně kloboukem na prsou; neodvažoval se pozdvihnout zrak k svému pánu, jehož pohled na sebe cítil dopadat jako sprchu, střídavě ledovou a vřelou.

„Tak co, ty hovado,“ řekl náhle Vallombreuse, „zůstaneš tu ještě dlouho

takhle stát s tou svou šibeniční tváří, jako bys už měl na krku konopnou oprátku, kterou si zasloužíš za svou zbabělost a nešikovnost ještě víc než za své zločiny?“

„Čekal jsem na rozkazy Vaší Výsosti,“ odpověděl Mérindol a pokusil se o úsměv. „Pan vévoda ví, že jsem mu oddán až do té oprátky včetně: dovoluji si tento žert vzhledem k tomu, že pán ráčil udělat narážku . . .“

„Dobře, dobře,“ přerušil ho vévoda, „copak jsem ti nepřikázal, abys mi vyčistil cestu od toho zlořečeného Sigognaca, který je mi na obtíž a překáží mi? Neudělal jsi to, protože jsem podle toho, jak je Isabela klidná a spokojená, poznal, že ten ničema ještě dýchá a že mých rozkazů nebylo uposlechnuto. Nač tedy mám ve svých službách řemeslné hrdlořezy, když mi slouží tak jako vy? Měli byste podle blesku v mých očích a chvění mých řas vytušit mé city a tiše zabít toho, kdo se mi znelíbí, aniž bych o tom vůbec musel mluvit. Ale vy dovedete brát útokem leda kuchyň a odvahu máte tak na to, abyste zakroutili krk kuřatům. Bude-li to tak pokračovat dál, vrátím vás všechny katovi, který na vás čeká, vy odporná pakáži, bázliví darebáci, nešikovní vrahové, odpadky a hanbo galejí!“

„Pan vévoda, jak s lítostí vidím,“ namítl Mérindol pokorným a procítěným hlasem, „nedoceňuje horlivost, a smím-li tak říci, nadání svých věrných služebníků. Avšak Sigognac není jen tak obyčejná kořist, která se štve a po krátkém lovu složí. Při prvním střetnutí mnoho nechybělo a byl by mi rozsekl podklad pro čepici až po bradu, a to měl jen, naštěstí pro mě, tupý a rezatý divadelní rapír. Při druhém pokusu už se měl na pozoru a byl tak odhodlaný a připravený se pořádně ohánět, že jsme s kamarády byli nuceni se vytratit a neriskovat zbytečnou šarvátku, při níž by mu byli přišli na pomoc a která by vzbudila mrzutý skandál. Teď zná mou tvář a nemohu se k němu přiblížit, aniž by okamžitě neměl ruku na jilci rapíru. Proto jsem byl nucen vyhledat jednoho řemeslného duelanta, kterého dobře znám, nejlepšího šermíře v Paříži: ten na něj číhá a pod záminkou, že ho hodlá okrást o plášť, ho v noci nebo za soumraku při první příležitosti vyřídí. Při tom nikdo nebude moci vyslovit jméno pana vévody v této souvislosti, což by se jistě stalo, kdybychom útok provedli my, kteří Jeho Výsosti patříme.“

„Není to špatný plán,“ odpověděl nedbale poněkud usmířený Vallombreuse, „a snad bude lépe, když se to provede takhle. Ale můžeš se spolehnout na odvahu a obratnost toho šermíře? Na odrovnání Sigognaca je

zapotřebí statečného chlapa, protože baron — to mu přiznávám, i když ho nenávidím — není žádný zbabělec, vždyť si troufal postavit se i mně.“

„Což o to,“ řekl Mérindol důležitě a s přesvědčením, „Jacquemin Lampourde je hrdina . . . který se dal na špatnou cestu. Statečností předčí bájné Achilly i historické Alexandry. Není bez hany, ale je bez bázně.“

Picard, který se už několik minut zdržoval v pokoji, viděl, že se Vallombreuse poněkud uklidnil, a odvážil se sdělit mu, že přišel nějaký podivně vypadající muž a žádá, aby s vévodou mohl ihned promluvit v důležité záležitosti.

„Uveď toho chlapa,“ odpověděl vévoda, „ale běda mu, jestli mě vyrušuje kvůli hloupostem, dám ho tak zpráskat, že v tom nechá kůži.“

Sluha odešel pro nového návštěvníka a Mérindol se chystal, že se diskrétně vzdálí, když vtom ho příchod toho podivného chlapíka zarazil, jako by byl přibitý. Bylo vskutku proč žasnout, neboť muž, kterého Picard k Vallombreusovi přivedl, nebyl nikdo jiný než přítel Jacquemin Lampourde osobně. Jeho nečekané objevení na tomto místě naznačovalo, že se stalo něco neobvyklého a zcela nečekaného. Proto také Mérindola velice zneklidnilo, když viděl, že se tu u pána objevuje takhle rovnou bez prostředníka tento podřízený nástroj, jehož práce měla být vykonána ve stínu.

Jacquemin Lampourde se ostatně nezdál být nijak vyvedený z míry; hned u dveří dokonce přátelsky mrkl na Mérindola a zůstal stát několik kroků před vévodou; přímo do obličeje mu svítilo světlo svíček, v němž vynikaly všechny podrobnosti jeho charakteristické tváře. Čelo, na němž klobouk, ze zvyku těsně naražený, vyryl narudlou podélnou rýhu podobnou jizvě, bylo pokryto kapkami potu, které ještě neoschly a které ukazovaly na to, že hrdlořez pospíchal nebo že se právě zabýval prudkým tělesným cvičením; jeho modrošedé oči s kovovými záblesky hleděly do očí vévodových s klidnou nestoudností, až se Mérindol zachvěl. Lampourdův nos, jehož stín mu pokrýval celou jednu tvář, jako stín Etny pokrývá velkou část Sicílie, tento výčnělek těla mu groteskně kreslil podivně nestvůrný profil, pozlacený na hřbetu jasným paprskem světla, v němž se leskl. Kníry, nasmolené nějakou lacinou pomádou, vypadaly jako malý rožeň, kterým mu někdo propíchl horní ret, a bradka se mu zas kroutila jako obrácená čárka. Dohromady to dávalo naprosto nesourodý obličej, jaké črtává svým originálním a živým rydlem Jacques Callot.

Jeho úbor tvořil kožený kabátec, šedivé kalhoty a šarlatový plášť, z něhož zřejmě byly nedávno odpárány zlaté prýmky, jak ukazovaly pruhy svěžejší barvy, jasně patrné na pozadí poněkud vybledlé látky. Meč s těžkým košem visel na širokém pásu s měděnými ozdobami, který obepínal ničemovo štíhlé, leč statné tělo. Jedna nepochopitelná podrobnost dělala Mérindolovi obzvláštní starosti: že totiž Lampourdova ruka vyčnívala zpod pláště jako držák na svíčky trčící z táflované stěny a svírala v hrsti měšec, jehož kulaté bříško svědčilo o úctyhodném obnosu. Toto gesto, jímž peníze nabízel, místo aby je bral, se tak vymykalo tělesným i mravním zvyklostem místra Jacquemina, že se ho hrdlořez zhošťoval s nápadnou, slavnostní a strnulou neohrabaností, která byla k popukání směšná. Kromě toho ta představa, že Jacquemin Lampourde se obrací k vévodovi Vallombreuse, jako by ho chtěl odměnit za nějakou službu, byla tak nestvůrně nepravděpodobná, že na to Mérindol kulil oči a otvíral ústa dokořán, což je podle malířů a znalců lidské tváře pravý výraz nejvyššího překvapení.

„Tak co, ty pacholku," řekl vévoda, když si důkladně prohlédl tu podivnou osobnost, „chceš mi snad dát almužnu, že mi strkáš pod nos ten měšec a natahuješ při tom paži tak dlouhou, že by se dala považovat za držák vývěsního štítu?"

„Předně, pane vévodo," řekl řemeslný rváč a na jeho dlouhých vráskách, které mu protínaly tváře a koutky úst, se objevilo jakési nervózní chvění, „ať mi Vaše Urozenost promine, ale nejsem žádný pacholek. Jmenuji se Jacquemin Lampourde a jsem muž meče. Můj stav je ctihodný; nikdy jsem se nesnížil k žádné tělesné práci, k žádnému obchodování nebo řemeslu. Dokonce jsem ani v té největší nouzi nefoukal sklo, a to je zaměstnání, při němž si šlechtic nezadává, neboť se při tom podstupuje nebezpečí, a obyčejná chátra nerada čelí smrti. Živím se tím, že zabíjím, a přitom vydávám všanc svou kůži i své hrdlo, neboť pracuji vždycky sám a varuju každého, koho chci napadnout — protiví se mi podlost a zrada. Může být něco ušlechtilejšího? Odvolejte proto to označení pacholek, které mohu přijmout jen jakožto přátelský žert, jinak uráží příliš citelně lechtivý jemnocit mé sebelásky."

„Budiž, mistře Jacquemine Lampourde, když vám na tom záleží," odpověděl vévoda Vallombreuse, kterého bezděky pobavilo, jak si ten podivný, vyzývavě rozkročený čahoun potrpí na formu, „a teď mi vysvětlete, co u mne pohledáváte s měšcem v hrsti, s nímž potřásáte jako šašek se svým žezlem nebo jako malomocný řehtačkou."

Jacquemin, uspokojený tímto ústupkem své nedůtklivosti, sklonil hlavu, přičemž zůstal stát vzpřímený, a několikrát zamával širákem, což podle jeho představ byl pozdrav, v němž se mužná volnost vojáka pojila s pružností dvořana.

„Věc se má tak, pane vévodo: dostal jsem od Mérindola zálohu, abych odstranil jakéhosi Sigognaca, zvaného kapitán Fracasse. Z důvodů nezávislých na mé vůli jsem tento příkaz nemohl splnit, a jelikož vykonávám své řemeslo poctivě, přináším peníze zpátky tomu, komu patří, neboť jsem si je nevydělal."

Při těchto slovech položil s gestem, jemuž nechyběla důstojnost, měšec na roh krásného stolku, vykládaného florentskými polodrahokamy.

„Takhle vypadají," řekl Vallombreuse, „tihle tlučhubové, co se hodí tak leda do komedie, tihle hrdinové, co dovedou vyrazit otevřené dveře, tihle Herodovi vojáci, kteří uplatňují svou odvahu proti nemluvňatům u prsu a kteří prchají, když jim jejich oběť ukáže zuby, tihle oslové ve lví kůži, kteří nevou, ale hýkají. No tak, poctivě to přiznej: Sigognac ti nahnal strach."

„Jacquemin Lampourde ještě nikdy neměl strach," odpověděl řemeslný rváč tónem, který přes groteskní zevnějšek jeho osoby nepostrádal určitou vznešenost, „to budiž řečeno bez vychloubačství a vytahování po španělsku nebo po gaskoňsku; v žádném souboji neviděl soupeř má záda; odzadu mě nikdo nezná a mohl bych inkognito být hrbatý jako Ezop. Ti, kteří mě mohou ocenit podle díla, vědí, že snadná práce se mi protiví. Mám rád nebezpečí a plavu si v něm jako ryba ve vodě. Napadl jsem Sigognaca *secundum artem*, čili podle všech pravidel řemesla, a to jednou ze svých nejlepších čepelí, z dílny Alonza de Sahaguna staršího."

„Co se tedy stalo," řekl mladý vévoda, „v tom zvláštním souboji, v němž, jak se zdá, jsi neměl vrch, když přicházíš vrátit peníze?"

„V soubojích, jakož i náhodných utkáních a přepadeních proti jednomu či více protivníkům jsem složil třicet sedm mužů, kteří už nevstali; neuvádím ty, které jsem zmrzačil nebo zranil více nebo méně vážně. Ale ten Sigognac se kryje tak, že je jako uzavřený v kovové věži. Použil jsem proti němu všechno, co šerm skýtá: finty, překvapení, odpoutání, ústupy, neobvyklé seky — ale on má kryt a odvetu na každý útok; a jakou pevnost

při té rychlosti! Jakou nádhernou chladnokrevnost! Jakou smělost, mírněnou opatrností! Jaké neotřesitelné mistrovství! To není člověk, to je bůh s mečem v ruce. Vydával jsem se v nebezpečí, že mě propíchne, jen abych se potěšil tou jemnou, přesnou a dokonalou hrou. Měl jsem proti sobě soupeře, který mě byl hoden; prodlužoval jsem boj, jak bylo možno, abych měl čas obdivovat jeho skvělou metodu; nicméně bylo nutno dovést věc do konce, dal jsem si tedy na čas a pokusil se o tajnou ránu Neapolitánovu, kterou znám jenom já a nikdo jiný, neboť Girolamo je mrtev a odkázal ji mně. Nikdo jiný ji ostatně nedokáže vést s naprostou dokonalostí, a na té právě závisí úspěch. Vedl jsem ji tak dobře, že by to ani sám Girolamo nedokázal lépe. No a ten ďábelský kapitán Fracasse, jak se mu říká, se kryl tak bleskově a tak pevně odrazil, že mi zanechal v ruce jen pahýl meče, kterým jsem se oháněl jako stará ženská, když hrozí uličníkovi měchačkou. Tady se podívejte, co udělal z mého Sahaguna."

Nato Jacquemin Lampourde žalostně vytáhl z pochvy kus kordu, nesoucího značku S s korunkou, a ukázal vévodovi čistý a lesklý zlom čepele.

„Není to zázračná rána," pokračoval řemeslný rváč, „jakou by byl mohl zasadit Rolandův meč Durandal, Cidova Tisona nebo Hauteclaire Amadise Galského? Přiznávám ve vší skromnosti, že zabít kapitána Fracasse je nad mé síly. Rána, kterou jsem si na něj přichystal, měla až dosud jen jediný kryt, ten nejhorší ze všech, ten, který se provádí tělem. Kdokoli ji zakusil, získal na kabátě o dírku navíc, a tou odletěla jeho duše. Kromě toho jako všichni stateční byl kapitán velkodušný: měl mě na hrotu rapíru a byl jsem svým nezdarem dosti vyvedený z míry a popletený, takže mě mohl pouhým napřažením paže nabodnout na rožeň jako kvíčalu; neudělal to, což je velice jemnocitné od šlechtice, který byl za soumraku napaden na Pont-Neuf. Vděčím mu za život, a i když nejde o nic důležitého, vzhledem k tomu, jak málo o svůj život dbám, přece jen jsem mu zavázán vděčností: už proti němu nic nepodniknu a pro mě je nedotknutelný. Ostatně i kdybych mohl, váhal bych poškodit nebo odrovnat tak dobrého šermíře, tím spíš, že v téhle době sprostých rváčů, kteří drží meč jako násadu od koštěte, je takových čím dál méně. Proto přicházím sdělit panu vévodovi, aby se mnou nepočítal. Snad jsem si mohl ty peníze ponechat jako odškodnění za má rizika a nebezpečí, ale příčí se to mému svědomí."

„Ke všem čertům, hned si to vezmi zpátky," řekl Vallombreuse tónem, který nepřipouštěl odmluvu, „nebo tě dám vyhodit zavřeným oknem i s těmi penězi. V životě jsem neviděl tak svědomitého darebáka. To ty, Mérindole, bys nebyl schopen takového pěkného činu, který by si zasloužil zařadit do mravoučných příkladů pro mládež." Když viděl, že muž váhá, dodal: „Dávám ti ty pistoly, abys je propil na mé zdraví."

„To, pane vévodo, bude nábožně splněno a provedeno," odpověděl Lampourde, „avšak domnívám se, že by se Vaše Urozenost nehněvala, kdybych některé prohrál v kartách." Po těchto slovech přistoupil ke stolu, natáhl kostnatou ruku, uchopil měšec zručně jako eskamotér a nechal ho jako kouzlem zmizet v hlubinách své kapsy, kde s kovovým zařinčením narazil na kalíšek na vrhcáby. Bylo patrné, že tento pohyb je pro něj mnohem přirozenější než ten prve, provedl jej s naprostou samozřejmostí.

„Odstupuji od záležitosti týkající se Sigognaca," řekl Lampourde, „ale bude-li si Vaše Milost přát, ujme se jí moje druhé já, rytíř Malartic, jemuž je možno svěřit i ty nejriskantnější podniky, tak je obratný. Má hlavu, která dovede vymyslet, a ruku, která dovede provést. Je to ostatně duch prostý všech předsudků a pověr, jaký se hned tak nenajde. Na únos té herečky, které prokazujete čest, že se o ni zajímáte, jsem už načrtl jakýs takýs plán, který on dovede do konce s tou konečnou úpravou a dokonalými podrobnostmi, které jsou pro něj charakteristické. Vskutku, nejeden divadelní autor, kterému tleskají pro nápaditost jeho her, by se měl poradit s Malarticem ohledně rafinovanosti zápletek, důmyslných tahů i souhry všech prostředků. Mérindol ho zná a může se zaručit za jeho vzácné přednosti. Pan vévoda by si vskutku nemohl vybrat lépe a já mu tou radou dávám skutečný dar. Ale nechci déle zneužívat trpělivosti Jeho Milosti. Až se pan vévoda rozhodne, stačí, aby některý jeho člověk nakreslil křídou kříž na levý pilíř *U korunované ředkve*. Malartic pochopí a v patřičném přestojení se dostaví do Vallombreuského paláce, aby přijal poslední rozkazy a dohodl se na postupu."

Když mistr Jacquemin Lampourde dokončil svou vítěznou řeč, provedl širákem tytéž figury, které už opsal, když zdravil vévodu na začátku rozhovoru; pak si klobouk narazil na hlavu, stáhl si okraj do očí a vyšel odměřeným, vznešeným krokem, spokojen svou výmluvností i tím, jak se dobře držel před tak velkým pánem.

Tato bizarní návštěva, která však v tom století rafinovaných velmožů

a řemeslných duelantů byla méně podivná, než by byla v kterékoli jiné době, mladého vévodu Vallombreuse pobavila a zaujala. Originální povaha svým způsobem poctivého Jacquemina Lampourda se mu docela zalíbila; dokonce mu i odpustil, že se mu nepodařilo zabít Sigognaca. Jestliže baron obstál i proti tomu šermíři z povolání, je opravdu neporazitelný a pro vévodovu ješitnost nebylo už tak bolestivé, že od něho byl zraněn. A kromě toho, třeba byl Vallombreuse sebesveřepější, přece jen mu připadalo trochu přehnané dát Sigognaca zavraždit, ne snad z nějaké laskavosti nebo zábran svědomí, ale proto, že jeho nepřítel byl šlechtic; byl by totiž dal bez výčitek zbít a pobít půl tuctu měšťanů, kteří by mu překáželi; krev takové pakáže neměla v jeho očích větší cenu než voda v kašně. Byl by raději svého soupeře vyřídil sám, nebýt Sigognacovy převahy v šermu, převahy, na kterou si jeho paže, teprve nedávno zacelená, uchovávala vzpomínku a která mu nedovolovala, aby s dobrými šancemi riskoval další souboj nebo útok se zbraní v ruce. Proto se jeho myšlenky obrátily k únosu Isabely, který mu více vyhovoval i proto, že otevíral jeho představivosti dobré milostné vyhlídky. Nepochyboval, že se mladá herečka, jakmile bude odloučena od Sigognaca a od spoluherců, rychle obměkčí a lépe začne vnímat půvaby tak pohledného vévody, za nímž blázní největší dámy od dvora. Vallombreuse byl ve své ješitnosti nenapravitelný, vždyť nikdy nebyla žádná ješitnost tak odůvodněná. Všechno, čím se honosila, bylo podložené, a vévodovo nejdrzejší vychloubání bylo pouhou pravdou. Proto také přes nezdar, který utrpěl u Isabely, připadalo mladému vévodovi nelogické, nesmyslné, neuvěřitelné a urážlivé, že není milován.

„Jen až ji budu mít pár dní v úkrytu, odkud mi nebude moci utéct," říkal si, „však já ji přivedu k rozumu. Budu tak uhlazený, tak vášnivý, tak přesvědčivý, že se zakrátko bude sama divit, jak mě mohla tak dlouho odmítat. Pak uvidím, jak ji při pohledu na mě naplňuje zmatek, jak mění barvu, jak klopí dlouhá víčka, a až ji budu držet v náručí, skloní hlavu ke mně na rameno, aby skryla svůj stud a rozrušení. A při políbení mi řekne, že mě vždycky milovala a že prchala jen proto, abych vzplanul ještě víc, anebo že to byly obavy a plachost smrtelnice, kterou pronásleduje bůh, nebo jiné takové něžnůstky, jaké si při těchto příležitostech dovedou vymyslet i ty nejcudnější. Ale až mi bude patřit její duše a tělo, ach, pak se teprve pomstím za všechno její minulé odmítání."

XV MALARTIC U DÍLA

Byl-li vévodův hněv po návratu od herečky prudký, nebyl o nic menší než hněv baronův, když se ten dozvěděl o Vallombreusově výpravě za Isabelou. Tyran a Blazius mu museli dlouho domlouvat, aby se nerozběhl do paláce toho pána a nevyzval ho na souboj, který by vévoda jistě odmítl, neboť Sigognac nebyl Isabelin bratr ani manžel ani uznávaný milenec, takže neměl právo žádat zadostiučinění za skutek, který se ostatně omlouval sám. Ve Francii bylo odjakživa dovoleno dvořit se hezkým ženám. Útok řemeslného rváče na Pont-Neuf byl ovšem méně zákonný; ale i když pravděpodobně byl v pozadí vévoda, jak vysledovat temné nitky, které pojily toho dobrodruha a šibeničníka k nádhernému a mocnému pánovi? A dejme tomu, že by se takové nitky opravdu našly — jak ty styky dokázat a kde se domáhat spravedlnosti za ty podlé útoky? V očích společnosti byl Sigognac, zatajující svou urozenost, sprostým komediantem, bezvýznamným šaškem, kterého šlechtic jako Vallombreuse může dát po libosti zpráskat, uvěznit nebo zabít, když mu jakkoli překáží, a nikdo se nad tím nepozastaví. Isabela by za své počestné odmítání byla považována za netýkavku a upejpalku, neboť o ctnosti žen od divadla pochybovalo mnoho nevěřících Tomášů a skeptických Pyrrhonů. Nebylo tedy možno si to s vévodou otevřeně vyřídit, a Sigognac nad tím zuřil, třebaže chtě nechtě musel uznat, že mají pravdu Herodes a Pedant, když radí, aby dělal, jako by se nic nestalo, ale aby měl oči otevřené a sluch napjatý; neboť ten zpropadený velmož, krásný jako anděl a zlý jako ďábel, určitě od svého úmyslu neupustí, i když zatím ve všech směrech pohořel. Něžný pohled Isabely, která vzala do svých bílých ruček třesoucí se ruce Sigognacovy s prosbou, aby z lásky k ní krotil svou odvahu, barona nakonec uklidnil, a všechno běželo dál navyklým chodem.

První představení divadelní společnosti měla velký úspěch. Isabelin cudný půvab, jiskřivá verva Komorné, elegantní koketnost Serafíny, nád-

herná výstřednost kapitána Fracasse, velebná emfáze Tyranova, bílé zuby a růžové dásně Leandrovy, Pedantova groteskní prostoduchost, Scapinovo lišáctví a herecká dokonalost Dueni — to všechno působilo v Paříži právě tak jako na venkově; ocenění města už měli a chybělo jim už jen ocenění dvora, kde jsou lidé s nejlepším vkusem a nejvybranější znalci; mluvilo se dokonce o tom, že budou povoláni do Saint-Germain, neboť král prý si je přeje vidět. To všechno plnilo velkou radostí srdce ředitele a pokladníka společnosti Heroda. Urozené osobnosti si je často zvaly do svých paláců při různých hostinách nebo slavnostech, aby se předvedli dámám, zvědavým na herce, kteří se rovnali hercům z Burgundského paláce nebo společnosti z Marais.

Proto také nebyl Herodes překvapen, když jednoho krásného dne se v hostinci v ulici Dauphine objevil jakýsi správce či majordomus úctyhodného zevnějšku, jaký mívají služebníci zestárlí ve službách velkého domu, a přál si s ním mluvit ohledně divadla z pověření svého pána hraběte Pommereuile.

Tento majordomus, oblečený od hlavy až k patě v černém sametu, měl kolem krku řetěz z dukátového zlata, na nohou hedvábné punčochy a střevíce se širokými mašlemi, s hranatými špičkami a dosti volné, jak se hodí pro starce, který občas trpívá dnou. Klopený límec bělostně zářil na černém kabátci a zdůrazňoval pleť osmahlou čerstvým venkovským vzduchem, na níž vyvstávaly, jako plošky sněhu na antické soše, obočí, kníry a bradka. Dlouhé sněhobílé vlasy mu spadaly až na ramena a dodávaly mu vysoce patriarchální a počestný vzhled. Musel to zřejmě být jeden z těch správců, jací už vyhynuli, muž, který pečuje o majetek svého pána úzkostlivěji než o svůj vlastní, napomíná, že se příliš utrácí, a v těžkých dobách přináší své skrovné úspory, aby podpořil rodinu, která ho živila v dobách hojnosti.

Herodes musel obdivovat pěknou a bezúhonnou tvář tohoto správce, který ho pozdravil a zdvořile ho oslovil:

„Jste zajisté onen Herodes, který rukou pevnou jako Apollo vede skupinu Múz, onu výtečnou divadelní společnost, jejíž sláva se šíří po městě, a dokonce překročila jeho hradby; došla už totiž až na panství, kde bydlí můj pán."

„Ano, mám tu čest," odpověděl Herodes a pozdravil, jak nejvlídněji mu dovoloval jeho podmračený a tragický zevnějšek.

„Hrabě Pommereuil," pokračoval stařec, „by si velmi přál pobavit své význačné hosty a předvést jim nějakou divadelní hru na svém zámku. Domnívá se, že tento jeho záměr by vaše společnost splnila lépe než kterákoli jiná, a posílá mě, abych se vás zeptal, zda byste mohli uspořádat představení na jeho panství, které je odsud vzdáleno jen několik mil. Hrabě, můj pán, je skvělý velmož, který nehledí na výdaje a nebude se ohlížet na cenu, kterou zaplatí za návštěvu vaší výtečné společnosti."

„Udělám vše, abych vyhověl tak šlechetnému muži," odpověděl Tyran, „i když nám je zatěžko odjíždět na několik dní z Paříže právě teď, kdy začínáme být v největší oblibě."

„Tři dny úplně postačí," řekl majordomus, „jeden na cestu tam, druhý na představení, třetí na cestu zpět. Na zámku je úplně zařízené divadlo a stačí, když tam jenom postavíte vlastní kulisy; tady je sto pistolů, které vám mám od pana hraběte předat na drobné cestovní výdaje; dalších sto dostanete po představení a herečky nejspíš obdrží nějaké dárky, prsteny, brože nebo náramky, na něž si ženská koketnost vždycky potrpí."

Správce hraběte Pommereuil spojil slova s činy a vytáhl z kapsy dlouhý těžký měšec, vodnatelný mincemi; naklonil se a vysypal na stůl sto krásných nových zlaťáků, které se lákavě leskly.

Tyran s uspokojením hleděl na naskládané mince a hladil si svůj mohutný černý plnovous. Když si je dosyta prohlédl, sebral je, srovnal do sloupku a potom je se souhlasným přikývnutím shrábl do kapsáře.

„Tak tedy přijímáte," řekl správce, „a mohu svému pánovi vyřídit, že přijedete, jak si přál."

„Jsem se všemi spoluherci k službám Jeho Milosti," odpověděl Herodes. „A teď mi sdělte, kdy se má představení konat a který kus si pan hrabě přeje, abychom hráli, abychom si vzali s sebou potřebné kostýmy a rekvizity."

„Bylo by dobře," odpověděl správce, „kdybyste přijeli ve čtvrtek, protože můj pán je velmi netrpělivý, a pokud jde o hru, ponechává výběr na vašem vkusu a možnostech."

„*Komická iluze*," řekl Herodes, „od jednoho slibného mladého autora z Normandie je to nejnovější a nejžádanější, co se teď dává."

„Dobře, tak tedy *Komická iluze*, nemá to špatné verše a je tam nádherná úloha fanaróna!"

„Zbývá tedy už jen, abyste nám přesně označil polohu zámku a cestu,

kterou máme jet, abychom nebloudili.“

Správce hraběte Pommereuile podal tak přesné a podrobné údaje, že by postačily i slepci, který si ohledává cestu holí; ale v obavě, že snad si herec na cestě už přesně nevzpomene na všechna ta ‚jeďte rovně, pak zabočte doprava a nato zahněte vlevo,‘ dodal: „Nezatěžujte si paměť takovými obyčejnými a prozaickými věcmi — jistě ji máte plnou nejkrásnějších veršů našich nejlepších básníků; pošlu lokaje, aby vás vedl.“

Když se takto dohodli o celé záležitosti, odporoučel se správce s mnoha zdvořilými pozdravy; když je Herodes opětoval, stařec se po hercově pokloně ukláněl ještě níž. Vypadali jako dvě závorky, které popadl tanec svatého Víta a které se natřásají proti sobě. Tyran se nechtěl dát v tom souboji ve zdvořilosti porazit, a proto sestoupil po schodech, přešel přes dvůr a zastavil se až na prahu, odkud stařík pozdravil nejhlubší poklonou: záda měl vydutá, hruď vtaženou, jak nejvíc břich dovoloval, ruce volně visely dolů a hlava se skoro dotýkala země.

Kdyby byl Herodes sledoval pohledem správce hraběte Pommereuile až na konec ulice, byl by si snad všiml, že v rozporu se zákony perspektivy je jeho postava tím vyšší, čím více se vzdaluje. Shrbená záda se narovnala, stařecký třas rukou zmizel a podle svižného kroku se nezdálo, že by trpěl dnou; ale Herodes už se vrátil do hostince a nic z toho neviděl.

Ve středu ráno, když podomci nakládali kulisy a balíky na vůz, do něhož byli zapřaženi dva statní koně a který si Tyran najal na přepravní společnosti, dostavil se k vratům hostince na percheronském koníku čahoun v pěkné lokajské livreji; práskal bičíkem, aby popohnal odjezd herců, kterým měl dělat průvodce. Ženy, které si vždycky rády přispí a kterým dlouho trvá, než jsou hotovy s toaletou, i když to jsou herečky, zvyklé v mžiku se převlékat do jiných kostýmů, jak to vyžaduje hra, se konečně objevily na dvoře a co nejpohodlněji se usadily na prknech se slaměnou vycpávkou, položených přes žebřiny vozu. Klučík na Samaritánce odbíjel kladívkem osmou hodinu, když se těžký vůz rozjel a vydal na cestu. Za necelou půlhodinu minuli Svatoantonínskou bránu a Bastilu, jejíž shluky věží se zhlížely v černé vodě příkopů. Potom projeli předměstím a jeho nepravidelnými políčky, mezi nimiž byly rozsety domky, a zamířili volnou krajinou směrem k Vincennes, kde se tyčila věž za lehkým závojem modravé páry, jež zbyla po nočním vlhku a rozplývala se v slunečních paprscích jako dým z dělostřelby, roznášený větrem.

Koně byli svěží a šli rychlým krokem, takže divadelní společnost zakrátko dojela k staré pevnosti, jejíž gotické opevnění vypadalo stále pěkně, i když už nebylo schopno odolávat dělům a tarasnicím. Pozlacené půlměsíce nad minarety kaple, kterou postavil Pierre de Montereau, se vesele třpytily nad hradbami, jako by byly pyšné, že se tyčí vedle kříže, toho znamení spásy. Chvíli obdivovali starobylý památník nádhery našich králů, a potom vjeli do lesa, kde se mezi houštím a výstavky vznešeně tyčilo několik prastarých dubů, jistě současníků toho, pod nímž svatý Ludvík konal spravedlnost, což je jistě vhodná činnost pro panovníka.

Cesta nebyla často používaná, a tak přijíždějící vůz tu a tam překvapil skotačící králíky; neslyšeli ho, protože jel tiše na měkké půdě, pokryté místy koberci trávy. S velkým spěchem se pak dávali na útěk, jako by měli psy v patách, a herci se tím bavili. O něco dále přeběhl přes cestu vyplašený srnec a chvíli mohli sledovat jeho úprk mezi stromy, jimž opadalo listí. To vše zajímalo hlavně Sigognaca, neboť byl vychován a vyrostl na venkově. Měl radost, že zas vidí pole, keře, lesy, volně pobíhající zvířata; tohoto pohledu byl zbaven od té doby, co žil ve městě, kde člověk vídá jenom domy, blátivé ulice, kouřící komíny, samá díla lidských rukou, a ne dílo boží. Bylo by se mu tam také dost stýskalo, kdyby neměl společnost té něžné ženy, v jejichž očích bylo dost blankytu, aby nahradil oblohu.

Když vyjeli z lesa, objevilo se malé návrší, které měli zdolat. Sigognac řekl Isabele: „Duše drahá, vůz teď pojede pomalu do kopce: neměla byste chuť vystoupit, opřít se o mé rámě a udělat pár kroků pěšky? Protáhnete se a zahřejete si nožky. Cesta je dobrá a je pěkné zimní počasí, jasné, svěží a štiplavé, ale není příliš chladno.“

Mladá herečka souhlasila se Sigognacovým návrhem, položila konečky prstů na ruku, kterou k ní vztahoval, a lehce seskočila na zem. Byl to způsob, jak poskytnout milému nevinnou chvilku soukromí ve dvou, kterou by mu její cudnost odepřela v samotě uzavřeného pokoje. Šli spolu a chvílemi byli skoro nadnášeni láskou a dotýkali se země jen zlehka jako ptáci; občas se po každém kroku zastavovali, hleděli na sebe a těšili se, že jdou spolu bok po boku, zavěšeni, a že se jeden druhému zhluboka dívá do očí. Sigognac říkal Isabele, jak ji má rád; ta věta, kterou opakoval více než dvacetkrát, připadala mladé ženě nová, jako musely připadat první slabiky Adamovi, když se den po stvoření pokoušel o Slovo. Poněvadž byla v záležitostech citu jemná a nezištná jako žádná jiná, snažila se milým zlobením

a mazlivým odpíráním udržet v mezích přátelství lásku, kterou si nepřála dovršit, neboť ji považovala za škodlivou pro baronovu budoucnost.

Avšak tyto milé spory a námitky Sigognacovu lásku jen ještě zvyšovaly, a on v tomto okamžiku nevěnoval pohrdavé Yolandě de Foix o nic víc myšlenek, než kdyby vůbec neexistovala.

„Ať děláte, miláčku, co chcete," říkal své milované, „nikdy se vám nepodaří unavit mou vytrvalost. Bude-li to nutné, počkám, až se vaše zábrany rozplynou samy, až se vaše krásné zlaté vlasy změní ve stříbrné."

„Ach," usmála se Isabela, „to pak budu spíš prostředkem na odvyknutí lásce, a tak ošklivá, že by to muselo odradit i nejhrdější odvahu; bála bych se pak, že kdybych vás za věrnost odměnila, spíš bych vaši věrnost potrestala."

„I v šedesáti si zachováte své půvaby, jako ta krásná stařenka Maynardova," odpověděl galantně Sigognac, „protože vaše krása pochází z duše, a duše je nesmrtelná."

„To je jedno," řekla mladá žena, „stejně byste na tom byl špatně, kdybych vás vzala za slovo a slíbila vám, že vám dám svou ruku, až mi bude padesát. Ale přestaňme s těmi hloupostmi," pokračovala tónem už zase vážným. „Mé rozhodnutí znáte, spokojte se tím, že jste milován, víc než kdy člověk byl od té doby, co na světě bijí lidská srdce."

„Tak rozkošné vyznání by mi mělo stačit, to uznávám; ale poněvadž má láska je nekonečná, nestrpí sebemenší omezení. Bůh může říci moři: ‚Nepůjdeš dál' a moře poslechne. Vášeň, jako je moje, nezná břehy a neustále stoupá, i když jí vy svým nebeským hlasem říkáte: ‚Tady se zastav.' "

„Sigognacu, vy mě těmi řečmi zlobíte," řekla Isabela baronovi s lehounkým zamračením, které bylo roztomilejší než nejpůvabnější úsměv; neboť ať chtěla či nechtěla, ta vyznání lásky, kterou žádný chlad neodstraší, jí zaplavovala duši radostí.

Ušli několik kroků mlčky; Sigognac se bál, že by se dalším naléháním znelíbil té, která mu byla dražší než život. Najednou Isabela prudce vytrhla ruku z jeho, vykřikla jako dítě a lehce jako laňka běžela ke kraji cesty.

Zahlédla totiž u příkopu pod dubem ve spadaném listí, které tu nahromadila zima, fialku, jistě první toho roku, protože byl teprve únor; poklekla, jemně rozhrnula suché listí a stébla trávy, nehtem uštípla křehký stonek a vrátila se s květinkou s větší radostí, než kdyby našla sponu z drahokamů, kterou zapomněla v mechu nějaká princezna.

„Podívejte se, jak je hezoučká," řekla ukazujíc ji Sigognacovi, „s těmi sotva rozvinutými lístky, jak se jí dotkl první sluneční paprsek."

„To není sluncem," odpověděl Sigognac, „rozvila se pod vaším pohledem. Květ má přesně barvu vašich očí."

„Nevydává vůni, protože je jí zima," pokračovala Isabela a vložila si zimomřivou květinku za živůtek. Po chviličce ji zase vzala, přivoněla k ní, pokradmo ji políbila a podala Sigognacovi.

„Jak pěkně teď voní! Teplo mých ňader otevřelo dušičku té plaché a skromné květinky."

„Vy jste ji navoněla," odpověděl Sigognac a zdvihl fialku ke rtům, aby si z ní vzal Isabelin polibek; „v té jemné a sladké vůni není nic pozemského."

„Ach, vy zlobivý," řekla Isabela, „já mu ve vší prostotě dám přivonět ke kvítku, a on hned brousí mariniovské *concetti*, jako by nebyl venku na silnici, ale koketoval při ranní toaletě v ložnici nějaké slavné preciózky. To se nedá vydržet — na každé slovo, i na to nejprostší, odpoví madrigalem!"

Ale přestože naoko vzdorovala, mladá herečka se zřejmě na Sigognaca moc nehněvala, neboť se do něho zase zavěsila, a dokonce se o něj opírala trochu více, než vyžadovala její chůze, obyčejně tak lehká, na cestě, která byla na tomto místě rovná a hladká jako zahradní pěšina. Což dokazuje, že ani ta nejčistší ctnost není hluchá k chvále a že i skromnost sama dovede odměnit lichocení.

Vůz pomalu zdolával dosti strmý svah, u jehož úpatí se krčilo několik chatrčí, které jako by si chtěly uspořit stoupání do toho kopce. Vesničani, kteří v nich bydleli, odešli na pole pracovat, a u cesty bylo vidět jenom nějakého slepce v doprovodu chlapce; zůstali tu patrně proto, aby prosili cestující o milosrdenství.

Slepec se zdál sešlý věkem a nosovým hlasem naříkal, stěžoval si na svou slepotu, doprošoval se milosrdenství kolemjdoucích, sliboval, že se za ně pomodlí, a ujišťoval je, že se jim za jejich almužnu dostane věčného blaženství. Jeho žalostný hlas už delší dobu doléhal k sluchu Isabely a Sigognaca jako nepříjemné a mrzuté bručení pronikající jejich něžným milostným rozprávěním, a barona už to dokonce popouzelo; když totiž vedle vás zpívá slavík, je nepříjemné slyšet zdálky krákat havrana.

Když se přiblížili, starý žebrák na upozornění svého průvodce zdvoj-

násobil nářky a žadonění. Aby povzbudil jejich soucit ke štědrosti, potřásal trhavým pohybem dřevěnou miskou, kde cinkalo pár liardů, denárů a jiných drobných mincí. Kolem hlavy měl omotaný děravý hadr a na zádech ohnutých jako mostní oblouk měl přehozenou tlustou hnědou houni, velmi drsnou a velmi těžkou, vhodnou spíše pro tažné zvíře než pro křesťana, a patrně zděděnou po nějakém mezkovi, který pošel na ozhřivku nebo na prašivinu. Z očí mu bylo vidět jen bělmo a působily odpudivě na té hnědé a vráscité tváři; spodní část obličeje byla zakryta dlouhým šedým vousem, hodným mnicha kapucína nebo poustevníka; spadal mu jako protipól vlasů až k pupku. Z celého těla byly vidět jen ruce, které mu chvějivě čněly z otevřeného pláště a potřásaly miskou na almužnu. Na znamení zbožnosti a pokorného odevzdání úradkům Prozřetelnosti klečel slepec na několika hrstích slámy rozdrcenější a shnilejší než hnojiště biblického Joba. Soucit k této lidské trosce se musel otřásat odporem a milosrdenství mu házelo almužnu s odvrácenou tváří.

Chlapec, stojící vedle slepce, vypadal divoce a plaše. Tvář měl polozastřenou dlouhými černými vlasy, které mu splývaly podél lící. Starý proražený klobouk, příliš velký a patrně sebraný někde na patníku, mu stínil horní část obličeje a ponechával na světle jen bradu a ústa, v nichž svítily zlověstně bílé zuby. Jakási záplatovaná kytlice z hrubého plátna tvořila celý jeho oděv, a pod ní se rýsovalo hubené a šlachovité tělo, které i při té bídě nepostrádalo jistý půvab. Jemné a drobné nohy se červenaly bez punčoch a bez bot na studené zemi.

Isabela pocítila dojetí při pohledu na tu bědnou dvojici, v níž bylo spojeno strádání stáří a dětství, a zastavila se před slepcem, který odříkával své otčenáše čím dál výmluvněji, přičemž ho ostrým hláskem doprovázel jeho společník, a hledala v kapsičce stříbrný peníz, aby ho dala žebrákovi. Nenašla však svůj měšec, a tak se obrátila k Sigognacovi, a poprosila ho, aby jí půjčil teston nebo dva; v tom jí baron ochotně vyhověl, i když se mu slepec s těmi lamentacemi nikterak nelíbil. Aby se Isabela nemusela přiblížit k té chátře, přistoupil jako galantní muž k žebrákovi sám a položil minci na misku.

V tom okamžiku, místo aby Sigognacovi poděkoval, se žebrák, prve tak ohnutý, k Isabelinu zděšení vztyčil, a rozevíraje paže, jako když sup mává křídly, než vzlétne, rozhrnul ten velký hnědý plášť, pod nímž byl jako zkroucený, strhl ho z ramen a hodil ho pohybem, jakým rybáři házejí

síť do rybníka nebo do řeky. Těžká látka se rozestřela jako mrak nad Sigognacovou hlavou, dopadla na něj a tíživě zahalila jeho tělo, neboť byla na okrajích zatížena olovem jako síť, a jedním rázem mu vzala možnost vidět, dýchat a hýbat rukama i nohama.

Mladá herečka, zkamenělá hrůzou, chtěla křičet, prchnout, volat o pomoc, ale než mohla z hrdla vyrazit jediný zvuk, cítila, jak je s největší hbitostí zdvižena ze země. Starý slepec se v mžiku stal bystrozrakým mladým mužem — což způsobil zázrak spíš pekelný než nebeský — a uchopil ji pod paží, zatímco chlapec ji držel za nohy. Oba mlčeli a odnášeli ji pryč ze silnice. Zastavili se za chatrčí, kde čekal maskovaný muž na statném koni.

Dva další muži, rovněž na koni, maskovaní a po zuby ozbrojení, stáli za zdí, aby na ně ze silnice nebylo vidět, připraveni v případě potřeby přijít tomu prvnímu na pomoc.

Isabelu, polomrtvou zděšením, vysadili na oblouk sedla, pokrytý několikrát složeným pláštěm, takže vznikl jakýsi polštář. Jezdec jí omotal kolem pasu kožený řemen natolik dlouhý, aby si jej také sám mohl otočit okolo beder, a když to všechno provedl s hbitou zručností, jež dokazovala, že s takovými odvážnými únosy má velké zkušenosti, pobodl ostruhou koně; ten se pod sevřením jeho lýtek podlomil v zadních a vyrazil s prudkostí, která svědčila o tom, že mu to dvojí břemeno nepřipadá nijak těžké; je pravda, že mladá herečka mnoho neválila.

To všechno proběhlo rychleji, než se dá vypsat. Sigognac se zmítal pod těžkým pláštěm nepravého slepce jako gladiátor, kterého soupeř zamotal do sítě. Zuřil při pomyšlení, že jde o nějakou zrádnou léčku, kterou Vallombreuse nastražil Isabele, a vyčerpával se námahou. Naštěstí ho napadlo vytáhnout dýku a rozříznout tlustou látku, která ho tížila jako ty olověné pláště, jež nosí Dantovi zatracenci.

Dvěma či třemi ranami dýkou otevřel své vězení a jako sokol, jemuž sejmou čepičku, obhlížel pronikavým a hbitým pohledem krajinu: spatřil Isabeliny únosce, jak ujíždějí přes pole a zřejmě se snaží dostat do nedalekého lesíka. Slepec s chlapcem zmizeli, nejspíš se někde skryli v křoví nebo v příkopě. Ale o tuto sprostou kořist Sigognac nestál. Odhodil plášť, který by mu překážel, a se zoufalou zuřivostí se pustil za těmi darebáky. Baron byl svižný, dobře rostlý, jako dělaný k běhu, a v dětství často závodil v rychlosti s nejčilejšími vesnickými kluky. Únosci viděli, když se ohlédli,

že vzdálenost mezi nimi a baronem se zmenšuje, a jeden po něm dokonce vystřelil z pistole, aby ho zarazil. Netrefil ho však, protože Sigognac při běhu kličkoval doprava a doleva, aby na něj nemohli spolehlivě zamířit. Jezdec, který vezl Isabelu, se snažil dostat dopředu, ponechávaje zadnímu voji, aby si to vyřídil se Sigognacem, ale mladá žena na oblouku sedla mu nedovolila, aby vedl koně tak, jak by chtěl, neboť se zmítala a bránila a snažila se sklouznout na zem.

Sigognac se stále přibližoval, terén nebyl pro koně dobrý. Aniž zpomalil, vytáhl rapír a držel ho vztyčený; ale byl pěší, sám proti třem mužům na koních a začínal mu docházet dech; vzchopil se k úžasnému úsilí a dvěma třemi skoky dohnal jezdce, kteří kryli únoscův útěk. Aby neztrácel čas bojem proti nim, píchl špičkou rapíru několikrát jejich koně do zadku, počítaje s tím, že se po takovém pobídnutí splaší. A vskutku, koně vydráždění bolestí se začali vzpínat a vyhazovat a přes všechno úsilí jezdců je zvládnout vyplašeně vyrazili, jako by je hnal čert, a rozběhli se tryskem přes příkopy a přes překážky, takže za okamžik zmizeli z dohledu.

Udýchaný Sigognac s obličejem zalitým potem a vyprahlými ústy, se srdcem, které bušilo jako by se mu mělo každou chvíli rozskočit v hrudi, konečně dohonil maskovaného muže, který držel Isabelu před sebou na kohoutku svého koně. Mladá žena křičela: „Ke mně, Sigognacu, ke mně!“ „Tu jsem,“ zachroptěl baron přerývaným hlasem a levou rukou se zavěsil na řemen, který poutal Isabelu k banditovi. Pokoušel se strhnout ho dolů a běžel vedle koně jako ti krasojezdci, kterým Římané říkali *desultores*. Avšak jezdec svíral kolena a bylo by stejně těžké vyrvat ho ze sedla jako odtrhnout trup Kentaura; zároveň hledal patami břicho koně, aby ho popohnal, a snažil se setřást Sigognaca, na kterého nemohl zaútočit, protože měl ruce zaměstnané držením uzdy a svíráním Isabely. Kůň, jemuž to potahování překáželo v běhu, ztrácel na rychlosti, takže Sigognac mohl trochu nabrat dech; dokonce se při tom krátkém zpomalení pokusil nepřítele probodnout, ale obava, aby neporanil Isabelu, která se prudce zmítala, způsobila, že vedl ránu špatně. Jezdec na chvíli pustil otěže, vyňal z kabátce nůž a přeťal jím řemen, jehož se Sigognac zoufale držel; potom zabodl kolečka ostruh ubohému zvířeti do slabin tak prudce, až vytryskla krev, a kůň vyrazil s nezkrotnou prudkostí kupředu. Sigognac svíral v ruce kožený řemen, a nemaje už opory a neočekávaje tento úskok, drsně dopadl na záda; třebaže vstal a sebral svou zbraň, jak nejrychleji dovedl,

ta krátká přestávka postačila jezdci k získání náskoku, a baron, unavený nerovným zápasem a divokým během, nemohl doufat, že ho překoná. Nicméně Isabeliny slábnoucí výkřiky ho přiměly, že se znovu rozběhl za únoscem; marné úsilí šlechetného srdce, jemuž odvádějí to, co miluje! Zůstával značně pozadu a jezdec už dorazil do lesa, který přestože neměl listí, stačil spletí kmenů a větví zamaskovat směr, jímž se únosce dal.

Sigognac, třebaže zuřivý hněvem a zkrušený bolestí, se musel zastavit a nechat svou drahou Isabelu ve spárech toho ďábla; nemohl jí pomoci ani s přispěním Heroda a Scapina, kteří při zvuku výstřelů z pistole seskočili z vozu, ačkoli se je dlouhý lokaj snažil zadržet, neboť tušili, že jde o nějakou potyčku, nehodu nebo nástrahu. Několika krátkými přerývanými slovy jim Sigognac pověděl o únosu Isabely a o všem, co se stalo.

„Za tím je Vallombreuse," řekl Herodes. „Dozvěděl se o naší cestě za hrabětem Pommereuilem a nastražil tohle přepadení? Nebo ta hra, za kterou jsem dostal zaplaceno, byla jen úskočná záminka, která nás měla vylákat z města, kde jsou takové únosy těžko proveditelné a nebezpečné? V tom případě je ten lotr, která hrál úctyhodného majordoma, nejlepší herec, kterého jsem kdy viděl. Byl bych přísahal, že ten lump je opravdu prostoduchý správce velkého domu, plný ctností a dobré vůle. Ale když jsme teď na to tři, prohledejme křížem krážem ten les, abychom našli aspoň nějakou stopu po naší milé Isabele, kterou, třebaže jsem tyran, mám raději než vlastní osrdí a útroby. Obávám se však, že ta nevinná včelička je chycena do pavučiny nestvůrného pavouka, který ji zničí, dřív než budeme moci rozmotat jeho příliš dobře utkané sítě."

„Rozdrtím ho," řekl Sigognac a dupl patou do země, jako by měl už pavouka pod botou, „rozdrtím tu jedovatou bestii!"

Hrozivý výraz jeho zpravidla tak klidné a mírné tváře svědčil o tom, že to není žádné plané vychloubání a že to, co říká, opravdu provede.

„Dobrá," řekl Herodes, „neztrácejme více času slovy, pojďme do lesa a prohledejme ho. Kořist nemůže ještě být daleko."

A vskutku, na druhé straně lesa, kterým Sigognac a herci procházeli, neohlížejíce se na křoví, které jim překáželo v chůzi, ani na větve, které je šlehaly do tváří, právě vyjížděl kočár se staženými záclonkami, plnou rychlostí, jakou ze čtyř koní přípřeže dovedlo vykřesat divoké práskání bičem. Oběma jezdcům, jimž Sigognac pobodal koně, se už podařilo je uklidnit a klusali podle dvířek kočáru; jeden z nich vedl za uzdu koně

maskovaného muže; ten totiž nasedl do kočáru, nejspíš proto, aby Isabela nemohla zvednout kryt a volat o pomoc nebo aby se nepokusila s nasazením života vyskočit z vozu.

Bylo by bývalo nesmyslné — ledaže by měli sedmimílové boty, které Paleček tak chytře ukradl obrovi — běžet pěšky za kočárem ujíždějícím touto rychlostí a s takovým doprovodem. To jediné, co mohl Sigognac a jeho společníci udělat, bylo zjistit směr, jímž se průvod dal, a to byla věru slabá stopa, aby nalezli Isabelu. Baron se snažil sledovat stopy kol, ale bylo sucho, na tvrdé zemi zůstaly jen slabé otisky a ty se ještě smísily se stopami vozů a kočárů, které tu projely po silnici v minulých dnech. Na křižovatce, kde se silnice dělila několika směry, ztratil baron stopu úplně a zůstal stát ve větších rozpacích než Herkules mezi Rozkoší a Ctností. Nezbývalo mu než se vrátit zpátky, protože nesprávná volba cesty by ho zavedla ještě dál od jeho cíle. Skupinka se tedy nešťastně vrátila k vozu, kde ostatní herci čekali se značným neklidem a úzkostí na vysvětlení celé té záhady.

Jakmile celá věc začala, urychloval lokaj, který jim dělal průvodce, jízdu vozu, aby Sigognaca zbavil pomoci herců, přestože na něj volali, aby zastavil; a když při zvuku výstřelů Tyran a Scapin přesto vyskočili, vzal nohy na ramena, přeskočil příkop a zamířil do polí, aby dohnal své kumpány; pramálo mu teď už záleželo na tom, jestli divadelní společnost dojede nebo nedojede na zámek Pommereuil, pokud takový zámek vůbec existoval; po tom, co se stalo, to bylo přinejmenším pochybné.

Herodes se zeptal nějaké stařeny, která tudy šla s otýpkou chrastí na hrbatém hřbetě, jestli je ještě daleko na Pommereuil: na to babka odpověděla, že v okruhu několika mil nezná žádné panství, městečko ani zámek toho jména, třebaže je jí sedmdesát let a od svého dětství tu poznala celé okolí, protože chodí po žebrotě a obstarává si bídné živobytí po cestách a silnicích.

Bylo tedy nadevši pochybnost jasné, že ta historka s divadelním představením byla jen úskok zosnovaný vychytralými a zlovolnými darebáky ve prospěch nějakého velmože, zamilovaného do Isabely, což nemohl být nikdo jiný než Vallombreuse, protože provedení tak složité intriky vyžadovalo hodně lidí a hodně peněz.

Vůz se vrátil do Paříže, avšak Sigognac, Herodes a Scapin zůstali na místě a hodlali si v některé okolní vesnici najmout koně, kteří by jim

umožnili s větším úspěchem pátrat a pronásledovat únosce.

Po baronově pádu jezdec odvezl Isabelu na mýtinu v lese, sundal ji z koně a posadil do kočáru, třebaže se ze všech sil bránila; netrvalo to víc než tři čtyři minuty. Potom se vůz rozjel za hromového rachocení kol jako Kapaneův vůz na bronzovém mostě. Proti ní uctivě seděl maskovaný muž, který ji přivezl na svém sedle.

Když se pokusila vystrčit hlavu okénkem, muž natáhl ruku a zadržel ji, Proti tomu železnému sevření se nedalo bojovat. Isabela se zase posadila a začala křičet doufajíc, že ji uslyší nějaký mimojdoucí.

„Slečno, prosím vás, uklidněte se," řekl tajemný únosce s nejvybrousenější zdvořilostí. „Nenuťte mě, abych u ženy tak rozkošné a líbezné musel použít fyzického násilí. Nikdo vám nechce ublížit, naopak, snad vám kdosi chce prokázat velké dobro. Nepokoušejte se umíněně o zbytečný odpor: budete-li rozumná, budu se k vám chovat s veškerými ohledy jako k zajaté královně; budete-li však vyvádět jako čert, zmítat se a volat o pomoc, které se stejně nedovoláte, mám prostředky, abych vás zkrotil. Tohle vás přiměje k mlčení a tohle vám zabrání v pohybu."

A muž vytáhl z kapsy důmyslně zhotovený roubík a dlouhou stočenou hedvábnou šňůru.

„Bylo by barbarské," pokračoval, „přikládat takový náhubek nebo nánosník na tak svěží, růžová a medová ústa; musíte také uznat, že provazová smyčka by se pramálo hodila na útlá a rozkošná zápěstí, uzpůsobená k tomu, aby nosila zlaté náramky posázené diamanty."

Mladá herečka, i když byla seberozhodnější a sebezoufalejší, uznala tyto důvody, které byly vskutku pádné. Fyzický odpor nemohl k ničemu vést. Isabela se tedy schoulila do koutku kočáru a mlčela. Avšak z hrudi se jí draly vzdechy a z krásných očí kanuly slzy na bledé tváře jako krůpěje deště na bílou růži. Myslela na nebezpečí hrozící její ctnosti i na zoufalství Sigognacovo.

„Po krizi divoké následuje krize mokrá," pomyslel si maskovaný muž, „věci probíhají obvyklým způsobem. Tím lépe, byl bych nerad s tím milým děvčetem surově nakládal."

Isabela se krčila v koutku a občas vrhala na svého strážce bázlivé pohledy; všiml si toho a hlasem, jehož přirozenou drsnost se snažil zjemnit, jí řekl: „Z mé strany se nemusíte ničeho obávat, slečno, jsem dvorný muž a neudělám nic, co by se vám nelíbilo. Kdyby mě byla Štěstěna více za-

hrnula svými dary, jistě bych vás, takovou krásnou, počestnou a nadanou dívku, nebyl unesl pro někoho jiného; ale nepřízeň osudu někdy nutí i jemnocitného člověka k poněkud podivným činům."

„Přiznáváte tedy," řekla Isabela, „že vás podplatili, abyste mě unesl, což je věc hanebná, zlá a ukrutná!"

„Po tom, co jsem udělal," odpověděl maskovaný muž tím nejklidnějším hlasem, „by bylo zbytečné to zapírat. Žije nás na pařížské dlažbě hrstka filozofů, kteří nemají žádné vášně: za peníze se zajímáme o vášně druhých a snažíme se je uspokojit, propůjčujíce jim svého ducha i odvahu, svůj mozek i paže. Ale abychom změnili námět: jak rozkošná jste byla v té hře, kterou jste posledně dávali! Tu scénu vyznání lásky jste zahrála s takovým půvabem, že se vám žádná jiná nemůže rovnat. Tleskal jsem vám jako pominutý. Ty dvě ruce, co plácaly jako tlučky pradlen, to jsem byl já!"

„Teď vám řeknu zase já: nechme těch nemístných řečí a poklon. Kam mě to vezete proti mé vůli i proti všem zákonům a vší slušnosti?"

„To vám nemohu říci a nijak by vám to ostatně neposloužilo: jako zpovědníci a lékaři musíme zachovávat tajemství. Naprostá mlčenlivost je nezbytná při těchto tajných nebezpečných a fantastických záležitostech, které provádějí bezejmenné a maskované stíny. Často kvůli větší bezpečnosti neznáme toho, pro koho jednáme, a on nezná nás."

„Vy tedy neznáte ruku, která vás vedla k tomu hanebnému a zlému činu, k tomu, že jste na silnici unesl dívku jejím druhům?"

„Ať znám nebo neznám, je to jedno, protože vědomí povinnosti mi zavírá zobák. Hledejte mezi svými ctiteli toho nejžhavějšího, toho, s nímž jste nejkrutěji zacházela. Bude to nejspíš ten."

Isabela viděla, že ze svého strážce víc nedostane, a nepromluvila na něj už ani slovo. Nepochybovala však, že osnovatelem únosu je Vallombreuse. Zůstal jí v paměti výhrůžný tón, jímž na ni za své návštěvy v ulici Dauphine při odchodu zavolal: „Na shledanou, slečno!" a u muže jeho ražení, tak divokého ve svých přáních, s tak neústupnou vůlí, nevěstila ta prostá věta nic dobrého. Toto přesvědčení jen ještě zvyšovalo úděs ubohé herečky, která bledla při pomyšlení, jaké útoky bude muset její stud strpět od toho povýšeného pána, jehož pýcha byla raněna snad ještě více než jeho láska. Doufala, že Sigognacova odvaha jí přispěje na pomoc. Ale podaří se smělému a věrnému příteli včas ji najít v tom skrytém ústraní, kam ji únosci vezou? „V každém případě," říkala si v duchu, „bude-li

mi ten zlý vévoda chtít ublížit, mám za ňadry Chiquitin nůž a raději obětuju život než čest.“ Toto rozhodnutí jí vrátilo trochu klidu.

Kočár ujížděl stále stejnou rychlostí už dvě hodiny a zastavil na pár minut jen jednou, když na připraveném místě měnil koně. Jelikož stažené záclonky bránily ve výhledu, nemohla Isabela uhodnout, kterým směrem ji odvážejí. I když zdejší kraj neznala, byla by se trochu orientovala podle slunce, kdyby měla možnost podívat se ven; takhle ji však tajně vezli do neznáma.

Když kola kočáru zazvonila o železem pobité trámy padacího mostu, pochopila Isabela, že dojeli na místo určení. A vskutku, kočár zastavil, dvířka se otevřela a maskovaný muž nabídl herečce ruku, aby mohla vystoupit.

Rozhlédla se kolem sebe a spatřila velký čtvercový dvůr, uzavřený čtyřmi křídly cihlové budovy, jejíž původně rumělnou barvu změnil čas v temný a dosti ponurý odstín. Na vnitřních fasádách byla dlouhá úzká okna a za jejich nazelenalými tabulemi se daly rozeznat zavřené okenice, naznačující, že pokoje, které tato okna osvětlují, jsou už dávno neobydlené. Každý dlažební kámen na dvoře byl rámovaný mechem a u zdí sem-tam vyrostl plevel. Dole u schodiště na podstavcích natahovaly obroušené drápy dvě sfingy po egyptském vzoru a jejich oblé boky pruhovaly skvrny žlutozelené omšeliny, která se vždycky vytváří na starém kameni. Třebaže byl neznámý zámek proniknut oním smutkem, který domům vždycky vtiskne nepřítomnost pána, vypadal stále velmi dobře a byl z něho cítit vznešený rod. Byl sice pustý, ale ne opuštěný a nejevil žádné známky chátrání. Tělo zůstalo neporušené, chyběla jen duše.

Maskovaný muž předal Isabelu do rukou jakéhosi lokaje v šedivé livreji. Ten ji po širokém schodišti, jehož umně tepané zábradlí se vinulo v zákrutech a arabeskách, jaké byly v módě za minulého krále, dovedl do příbytku, který se kdysi musel jevit jako nanejvýš přepychový a jehož poněkud zašlá nádhera se dosud mohla rovnat soudobé eleganci. První pokoj měl stěny obložené dubovým táflováním v architektonických tvarech s pilíři, římsami a rámy z vyřezávaného listoví, v nichž byly flanderské gobelíny. V druhém pokoji, který byl rovněž vykládaný dubovým dřevem, ale s vybranější výzdobou, občas zdůrazněnou zlacením, byly místo gobelínů obrazy a představovaly různé alegorie, jejichž smysl se pod nánosem času a pod vrstvami žlutého laku dal těžko rozeznat; tmavé barvy se

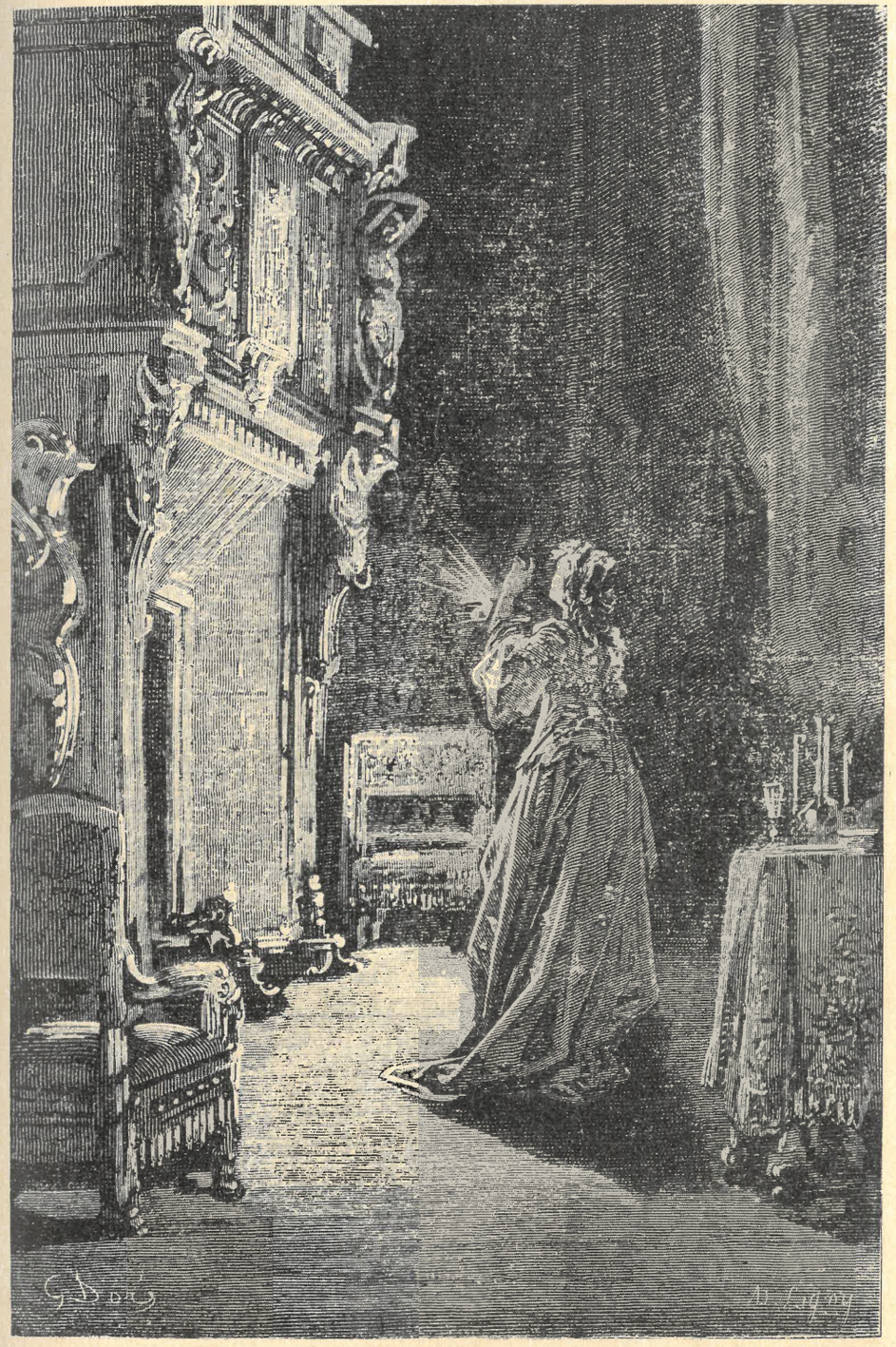

rozrostly a rozeznat se daly jen světlé partie. Ze stínu se napůl vynořovaly postavy božstev, nymf a hrdinů, a jelikož se daly postřehnout jen z té strany, kde byly osvětleny, působily zvláštním dojmem, který se mohl večer v pochybném svitu lampy zdát hrůzostrašný. Lůžko stálo v hlubokém výklenku a řasila se na něm pokrývka z jemně vyšívané tkaniny se sametovými pruhy; vše působilo nádherně, ale vybledle. Mezi zašlým hedvábím a vlněnými nitkami se třpytilo pár zlatých a stříbrných vláken a v záhybech hrála látka kdysi červená slabě do modrava. Nad nádherně vyřezávaným toaletním stolkem se naklánělo benátské zrcadlo, které Isabele ukázalo, jak je bledá a jak změněné má rysy. Velký oheň, svědčící o tom, že mladá herečka byla očekávána, hořel ve velkém výstavném krbu, podpíraném karyatidami v podobě hermy a vyzdobeném s poněkud těžkopádným přepychem různými závity, římsami, girlandami a jinými ornamenty, mezi nimiž byl uprostřed zasazen portrét muže, jehož výraz na Isabelu velmi zapůsobil. Ta tvář jí nebyla neznámá; připadalo jí, že si na ni vzpomíná, jako nám po probuzení utkví v mysli nějaká podoba, kterou jsme spatřili ve snu a která se nerozplyne zároveň s ním a provází nás dlouho životem. Byl to bledý obličej muže asi čtyřicetiletého s černýma očima, ruměnými rty, hnědými vlasy a s ušlechtilým, hrdým výrazem. Hruď kryl pancíř z hlazené oceli, vykládaný zlatými pruhy a přepásaný bílou šerpou. Přestože v ní její postavení vzbuzovalo oprávněné starosti a obavy, nemohla se Isabela na portrét vynadívat a vždy znovu k němu obracela pohled jako fascinovaná. Na té tváři byla jakási podoba s Vallombreusem, ale její výraz se od vévodova tak lišil, že se ta podobnost hned zase ztrácela.

Byla zahloubaná ve svém snění, když se lokaj v šedivé livreji, jenž se na několik okamžiků vzdálil, vrátil s dvěma sluhy, kteří přinesli stoleček s příborem pro jednu osobu, a řekl zajatkyni: „Slečno, je prostřeno." Jeden sluha tiše přistavil křeslo, druhý zdvihl příklop polévkové mísy z těžkého starého stříbra; z ní se linul kotouč vonné páry, zvěstující lahodný vývar.

Isabela přes všechen zármutek nad tím, co se jí přihodilo, pocítila hlad, který si vyčítala, jako by se příroda kdy dala připravit o svá práva; ale představa, že je do jídla možná přimíšen nějaký uspávací prostředek, který by ji bezbrannou vydal napospas, ji zarazila a ona odstrčila talíř, do kterého už ponořila lžíci.

Lokaj v šedivé livreji zřejmě uhodl její obavy, a ochutnal před Isabelou vodu, víno, i všechny pokrmy na stole. Vězenkyně, poněkud uklidněná, pozřela trošku polévky, snědla pár soust chleba, obrala kuřecí křidélko; když to lehké jídlo dokončila, pocítila zimnici po vzrušujících událostech dne; přitáhla si proto křeslo k ohni a zůstala tak nějaký čas sedět s lokty na opěradle, s bradou v dlaních, pohroužená do neurčitého a bolestného snění.

Potom vstala a přistoupila k oknu, aby se podívala, jaký je odtud výhled. Nebyla na něm žádná mříž, nic, co by připomínalo vězení. Když se však vyklonila ven, uviděla při úpatí zdi stojatou zelenou vodu hlubokého příkopu, který obklopoval zámek. Padací most, po němž vjel kočár dovnitř, byl zdvižen, a jediný způsob, jak se dostat ven, by bylo na druhou stranu přeplavat. A to ještě by bylo velice obtížné vyšplhat se nahoru po strmé kamenné zdi vodního příkopu. Pokud jde o rozhled k obzoru, byl úplně zakrytý alejí věkovitých stromů, vysázených kolem sídla. Z oken nebylo vidět nic než jejich spletené větve; třebaže neměly listí, zakrývaly všechen výhled. Bylo třeba vzdát se naděje na útěk nebo na vysvobození a čekat na to, co se bude dít dál, s tím nervózním neklidem, který je snad horší než nejhroznější pohroma.

Však se také ubohá Isabela zachvívala při každém sebemenším zvuku. Zašumění větru, šplíchnutí vody, zapraskání dřeva nebo ohně pokaždé způsobilo, že jí na zádech vyrazil studený pot. Každou chvíli čekala, že se otevřou dveře, že se pohne nějaká výplň otevírající tajnou chodbu a že z toho temného otvoru vystoupí *kdosi*, muž nebo přízrak. Snad by ji dokonce byl méně postrašil ten přízrak. Jak postupně padal a houstl soumrak, zvyšovala se její úzkost; vstoupil nějaký vysoký lokaj, který nesl svícen se svíčkami, a ona málem omdlela.

Zatímco se Isabela třásla děsem ve svém osamělém příbytku, její únosci v dolejší síni popíjeli a hodovali; museli totiž zůstat na zámku jako jakási posádka pro případ, že by Sigognac podnikl útok. Všichni pili jako houby, ale zejména jeden z nich projevoval pozoruhodnou schopnost lít do sebe víno. Byl to muž, který unesl Isabelu na svém koni, a jelikož teď už neměl masku, mohl každý po libosti pozorovat jeho sýrově bledou tvář, na níž plál do ruda rozžhavený nos. Podle toho višňově zbarveného nosu jsme poznali Lampourdova přítele Malartica.

XVI VALLOMBREUSE

Když Isabela osaměla v neznámém pokoji, kde se každou chvíli mohlo tajuplně vynořit nebezpečí, cítila, jak jí na srdce dolehla nevýslovná úzkost, i když byla dík kočovnému životu statečnější, než ženy obvykle bývají. A přitom nebylo to místo ve svém starodávném, ale dobře uchovaném přepychu nijak nevlídné. Na obrovských polenech v krbu vesele tančily plameny; svíčky vrhaly jasné světlo, které pronikalo do všech koutů a vyhánělo zároveň s tmou i přízraky strachu. Bylo tam příjemné teplo a vše zvalo k blažené bezstarostnosti. Obrazy ve výplních byly natolik osvětlené, že se na nich neobjevovaly žádné fantastické podoby, a nad krbem v ozdobném rámu neměl portrét muže, kterého si Isabela všimla, ten strnulý pohled, jenž vás přitom zdánlivě sleduje, jak to některé podobizny k divákově úděsu mívají. Spíš jako by se usmíval s klidnou a ochranitelskou laskavostí, jako obraz světce, kterého je možno vzývat v hodině nebezpečí. Přesto však ten soubor klidných, bezpečných, pohostinných věcí neuvolnil Isabelino napětí; nervy se jí chvěly jako struny na kytaře, kterou právě někdo rozehrál; rozhlížela se kolem sebe pokradmými pohledy neklidných očí, chtěla vidět a zároveň se bála toho, co uvidí, a její předrážděné smysly s hrůzou zachycovaly v hlubokém nočním klidu všechny ty nepostřehnutelné zvuky, které jsou hlasem ticha. Bůhví jaký hrůzostrašný význam jim přikládala. Brzy vzrostl její neklid natolik, že se rozhodla opustit ten osvětlený, pohodlný a teplý pokoj, a dobrodružně se vydat po chodbách hledat nějaký zapomenutý východ nebo útočiště, i když třeba potká strašidlo. Přesvědčila se, že dveře jejího pokoje nejsou zamčeny na klíč; potom vzala ze stolku lampu, kterou tam lokaj nechal na noc, a cloníc ji dlaní vyšla ven.

Nejdřív se octla u schodiště s umně tepanou mříží, po kterém předtím vyšla nahoru v doprovodu sluhy; sestoupila dolů, neboť si právem pomyslila, že žádný východ vhodný k útěku nemůže být v prvním poschodí.

Při úpatí schodiště ve dvoraně spatřila veliké dveře o dvou křídlech; otočila knoflíkem a dveře se před ní otevřely s praskotem dřeva a skřípáním čepů, což jí připadalo jako rachocení hromu, třebaže to nebylo slyšet dál než na tři kroky. Slabý svit lampy prskající ve vlhkém vzduchu dlouho uzavřené místnosti mladé herečce ukázal či spíš umožnil zahlédnout rozlehlý pokoj, ne snad zanedbaný, ale s tím mrtvým vzhledem míst, kde se už nebydlí. Velké dubové lavice stály u zdí potažených tapisériemi s vetkanými postavami; visely na nich jako trofeje zbraně, železné rukavice, meče a štíty, které na sebe upozorňovaly náhlými záblesky. Uprostřed místnosti stál těžký stůl s masívními nohami, do kterého mladá žena málem narazila; obešla ho, ale jaký byl její úděs, když se přiblížila ke dveřím, jež tvořily protějšek vstupním a vedly do dalšího sálu! Spatřila tam dvě postavy, ve zbroji od hlavy k patě, které nehybně stály na stráži, po obou stranách dveří; železné rukavice byly zkřížené na velkých mečích s hrotem opřeným o zem; horní část jejich přílbic představovala nestvůrné ptačí hlavy, otvory byly jako oči a nosní část jako zobák. Na vrcholu přílby se ježily jako podrážděně mávající křídla železné destičky vycizelované do tvaru per; náprsní kyrys, na němž se kmitl záblesk světla, se podivným způsobem nadouval, jakoby nadzdvihován hlubokým nadechováním; z nákolenic a náloketnic trčely ocelové hroty zahnuté jako orlí pařát a protažené špičky nánožních krytů byly zakončeny drápem. V blikavém svitu lampy, která se třásla v Isabeliných rukou, nabývaly ty dva železné přízraky vskutku děsivého vzhledu, který mohl postrašit i ty nejhrdější odvážlivce. Však také Isabelino ubohé srdce bušilo tak prudce, že slyšela jeho údery a cítila jeho chvění až v hrdle. Věřte, že v tu chvíli litovala, že odešla ze svého pokoje a pustila se na tuto dobrodružnou noční procházku. Jelikož se však oba ozbrojenci nehýbali, přestože si jistě museli všimnout její přítomnosti, a nezdálo se, že chtějí tasit meč, aby jí zabránili jít dál, přistoupila k jednomu z nich a přidržela mu lampu u nosu. Muž ve zbroji se nad tím nijak nepozastavil a s dokonalou lhostejností zůstal stát ve stejné pozici. Isabela se osmělila a tušíc, jak to vlastně je, nazdvihla mu hledí: to odkrylo jen prázdný prostor plný stínů, jako má přílba, která zdobí erby. Obě stráže byly jen rytířské zbroje, zajímavá německá brnění, postavená na dřevěných podstavcích. Ale jistě lze ubohé zajatkyni, bloudící v noci opuštěným zámkem, prominout její omyl, vždyť tyto kovové krunýře vykované podle lidského těla jako sochy války,

připomínají jeho tvar i když jsou prázdné, a činí je hrozivějším svými ostrými úhly a uzlovitým skloubením. Isabela se přes své trápení neubránila úsměvu, když poznala svůj omyl, a podobna hrdinům rytířských románů, když pomocí talismanu zažehnali kouzlo, které bránilo v přístupu do začarovaného zámku, směle vstoupila do druhého sálu, aniž se dále starala o oba strážce, kteří rázem ztratili všechnu moc.

Jak bylo patrno podle velkých příborníků z vyřezávaného dubu, byla to rozlehlá jídelna, kde se matně leskly četné předměty zpracované ze zlata a stříbra: konvičky, slánky, kořenky, poháry, baňaté nádoby, velké stříbrné nebo pozlacené mísy, které se podobaly štítům nebo kolům od vozu; a české i benátské sklo křehkých a rozmarných tvarů, které, překvapeno světlem, vrhalo zelené, rudé a modré záblesky. Židle s čtyřhranným opěradlem postavené okolo stolu vypadaly, jako by čekaly na hosty, kteří neměli přijít, a v noci mohly posloužit k tomu, aby na ně usedly přízraky z hostiny stínů. Stará kordovánská kůže, zdobená zlacením a snítkami květin, která pokrývala stěny nad dubovým táflováním od poloviční výšky místnosti, se občas plavě zaleskla ve světle lampy a dodávala šeru teplou a ponurou nádheru. Isabela rychlým pohledem obsáhla ten starobylý přepych a spěchala k třetím dveřím.

Tato místnost, která vypadala jako slavnostní síň, byla ještě větší než obě předchozí, i tak dost prostorné. Světélko lampy neosvětlovalo celou její hloubku a slabá zář hasla na pár kroků od Isabely v žlutavých zásvitech jako paprsky hvězdy v mlze. Ať byl však ten svit sebeslabší, stačil přece učinit stín viditelným a dodat temnotě děsivé a obludné tvary, neurčitě načrtnuté náznaky, které dokresloval strach. Do záhybů záclon se halila strašidla, opěradla křesel jako by objímala přízraky a v temných koutech se ohyzdně kroutili nebo viseli na netopýřích drápech zrůdní skrčkové.

Isabela potlačila své chimérické strachy a šla dál; na konci síně spatřila panský baldachýn s chocholy, ozdobený erbem a rozestírající se nad křeslem ve tvaru trůnu, které stálo na vyvýšeném místě, pokrytém kobercem, a k němuž se vystupovalo po třech schodech. Vše bylo nezřetelné, neurčité, stopené ve stínu a prozrazené jen občasným zábleskem světla, a v té tajuplnosti to nabývalo přísné a velkolepé vznešenosti. Člověk by řekl, že je to předsednické křeslo ze sněmu duchů, a nebylo by zapotřebí velkého úsilí představivosti, aby uviděl temného anděla, jak tam sedí s dlouhými černými křídly.

Isabela zrychlila krok, a třebaže kráčela zlehka, každé zapraskání střevíce se ozývalo v tom tichu se strašnou zvučností. Čtvrtá místnost byla ložnice, kterou částečně zabíralo obrovské lůžko, kolem něhož těžce spadaly tmavorudé závěsy z indického damašku. V uličce vedle lůžka bylo ebenové klekátko, jehož odlesky se třpytily na stříbrném krucifixu, který nad ním visel. Zatažené lůžko má v sobě i ve dne něco znepokojivého. Člověk se ptá, co je za těmi staženými závěsy; ale v noci v opuštěném pokoji působí hermeticky uzavřené lože děsivě. Může skrývat spáče právě tak jako mrtvolu nebo třeba někoho živého, kdo bdí a číhá. Isabela měla dojem, že za závěsy slyší přerývaný a hluboký rytmus dechu nějakého spáče; byl to přelud nebo skutečnost? Neměla odvahu se o tom přesvědčit tím, že by odhrnula záhyby látky a ozářila lůžko paprskem své lampy.

Za ložnicí byla knihovna; ve skříních, na nichž stály bysty básníků, filozofů a historiků, hledících na Isabelu velkýma bílýma očima, bylo mnoho neuspořádaných svazků, jejichž hřbety nesly zlatá čísla a nápisy, které svit lampy na chvíli oživil. Zde se budova v pravém úhlu zatáčela a vstupovalo se do dlouhé chodby, která zabírala jiné průčelí nádvoří. Byla to obrazárna. V chronologickém pořádku visely tu po jedné straně rodinné portréty v zašlých zlatých rámech, protilehlou stěnu tvořila řada oken. Okna uzavíraly dřevěné okenice s oválným otvorem v horní části a toto uspořádání vytvářelo v této chvíli zvláštní efekt. Měsíc už svítil a vyřezanými otvory vpouštěl paprsky, které přenášely odraz otvoru na protější stěnu; někdy se stalo, že namodralá světelná skvrna dopadla na tvář některého portrétu a utkvěla na ní jako sinavá maska. V tomto magickém osvětlení nabývala malba znepokojivé životnosti, tím spíše, že tělo zůstávalo ve stínu a ty stříbřitě bledé a náhle zvýraznělé hlavy vypadaly, jako by se vykláněly z rámu, aby si prohlédly Isabelu. Jiné zas, na něž dopadal jenom svit lampy, si pod žlutým lakem uchovávaly své slavnostně mrtvé vzezření, ale zdálo se, jako by se duše předků přišla podívat do světa jejich černými zřítelnicemi, jako by to byly naschvál ponechané otvory — a nebyly to zrovna ty nejméně ponuré tváře celé sbírky.

Aby Isabela dokázala projít touto chodbou lemovanou fantastickými postavami, musela vynaložit tolik odvahy jako voják při skupinové střelbě. Chladný úzkostný pot jí smáčel košilku mezi rameny a ona si představovala, že za ní vylézají z rámů ty přízraky v kyrysech a v kabátcích zdobených rytířskými řády, ty vznešené vdovy s vysokým okružím a ob-

rovskými honzíky, a jdou za ní ve smutečním průvodu. Měla dokonce dojem, že slyší jejich stínové kroky, jak se nepostřehnutelně dotýkají podlahy v patách za ní. Konečně došla na konec té široké chodby a uviděla zasklené dveře, které vedly na dvůr; otevřela je a trochu si přitom pohmožděla prsty o starý rezavý klíč, který se ztěžka otáčel v zámku. Potom postavila lampu stranou, aby ji našla, až se vrátí, a vyšla ven z chodby, kde sídlil děs a noční mámení.

Při pohledu na volnou oblohu, na níž stříbřitě zářilo několik mihotavých hvězd, které úplně nepohasly v bílém svitu měsíce, pocítila Isabela nádhernou a hlubokou radost, jako by se vracela ze smrti k životu; připadalo jí, že teď ji Bůh ze svého nebe vidí, kdežto předtím by na ni byl mohl zapomenout, když byla ztracena v těch neproniknutelných temnotách pod neprůhlednými stropy v bludišti pokojů a chodeb. Třebaže se její postavení nijak nezlepšilo, spadla jí ze srdce veliká tíha. Pokračovala ve svém průzkumu, ale nádvoří bylo všude uzavřené jako hradby pevnosti, až na malou branku v cihlovém oblouku, vedoucí patrně k vodnímu příkopu; když se tam totiž Isabela opatrně naklonila, ucítila, jak jí do tváře stoupá vlhká svěžest hluboké vody jako závan větru, a zaslechla lehké zašplouchání vlnky, která narazila na úpatí zdi. Tudy se patrně dopravují zásoby do zámeckých kuchyní; ale k tomu, aby se člověk dostal na druhou stranu, bylo zapotřebí loďky, a ta jistě byla uvázaná někde dole u hradby v ústraní, kam se Isabela nemohla dostat.

Útěk byl tedy z této strany nemožný stejně jako všude jinde. To také vysvětlovalo poměrnou volnost, kterou zajatkyni ponechali. Měla klec otevřenou jako exotičtí ptáci, které dopravují na lodích a o nichž vědí, že se po krátkém prolétnutí musí vrátit a usednout na ráhnoví, neboť nejbližší země je tak daleko, že by je tam křídla nedonesla. Příkop okolo zámku plnil stejnou úlohu jako oceán okolo lodi.

V jednom rohu nádvoří pronikal okenicemi dolejší místnosti načervenalý svit a v nočním tichu se z tohoto temného zákoutí ozýval jakýsi šum. Dívka zamířila k tomu světlu a hluku, neboť ji poháněla pochopitelná zvědavost; přitiskla oko k štěrbině okenice méně neproniknutelně uzavřené než ostatní a mohla dobře vidět, co se děje uvnitř místnosti.

Okolo stolu, který osvětlovala lampa s třemi hořáky, visící ze stropu na měděném řetězu, hodovali chlapi drsného a surového zevnějšku, v nichž Isabela bez obtíží poznala muže, kteří se přičinili o její únos, třebaže je

viděla jen v maskách. Byli to Chlastonoh, Křivodržka, Ťulpas a Rozšoup, jejichž vzhled odpovídal těm roztomilým jménům. Světlo, dopadající shora, jim vytvářelo lesklá čela, nořilo oči do stínu, kreslilo hřbet nosu a zachycovalo se na jejich výstředních knírech, takže ještě zvyšovalo divokost těch tváří, které i bez toho vypadaly dost děsivě. O kus dál u konce stolu, jako venkovský lupič, který se nemůže rovnat pařížským zabijákům, seděl Agostin, už bez paruky a falešného vousu, jež mu posloužily, když hrál slepce. Na čestném místě zasedal Malartic, jednomyslně zvolený králem hostiny. Tváře měl bledší a nos červenější než jindy; tento jev se dal vysvětlit počtem prázdných lahví, seřazených na příborníku jako těla odnesená z bitvy, a také počtem lahví plných, které před něj sklepník s neúnavnou pohotovostí stavěl.

Ze zmateného hovoru pijáků zaslechla Isabela jen tu a tam nějaké slovo, jehož smysl jí většinou unikal, neboť to byly výrazy z herny, z krčmy a ze šermířského sálu, někdy i ohavná hantýrka ze zlodějské čtvrti Cour des Miracles, kde se mluví egyptským a cikánským jazykem. Nedozvěděla se nic o osudu, který je pro ni přichystán, a protože prokřehla, chtěla se vzdálit; ale vtom Malartic, aby zjednal ticho, práskl pěstí do stolu s takovou silou, že se láhve zakymácely, jako by byly opilé, a sklenky na sebe narazily s křišťálovým zacinkáním a zahrály *do*, *mi*, *sol*, *si*. Pijáci, jakkoli otupělí, nadskočili půl stopy nad lavici a všechny palice se naráz obrátily k Malarticovi.

Malartic využil toho chvilkového přerušení rámusu, vstal a zdvihl sklenku, takže se v ní víno na světle zatřpytilo jako kámen prstenu.

„Přátelé," řekl, „vyslechněte písničku, kterou jsem složil, neboť vládnu lyrou stejně jako mečem, písničku bakchickou, jak se sluší na dobrého ožralu. Ryby pijí vodu, a proto jsou němé; kdyby pily víno, zpívaly by. Nuže, dokažme melodickou pitkou, že jsme lidi."

„Písničku! Písničku!" volali Rozšoup, Ťulpas, Křivodržka a Chlastoun, kteří nebyli schopni sledovat takovou subtilní dialektiku.

Malartic si uvolnil hrdlo několikerým mohutným odkašláním a se všemi manýrami zpěváka, který má zpívat v králově komnatě, zanotoval hlasem, sice trochu drsným, ale nikoli falešným, tyto sloky:

Nechť každý zpěvem připije
bohu, jenž sídlí ve vínu!

Krev révy nápoj skvělý je,
když z hroznů v káď se vylije.
Zdar tekutému rubínu!

Bakchovy kněze znáte přec:
své barvy berem ve vínu,
tváře nám zdobí ruměnec
a nos má každý opilec
pokrytý květem karmínu.

Však hanbou zahrnut buď ten,
kdo vodu hrdlem prolévá.
Ať kleči před pohárem jen,
či ať je v žábu proměněn
a v močálech ať prodlévá!

Písnička byla uvítána radostnými výkřiky a Křivodržka, který si zakládal na tom, že se vyzná v poezii, neváhal prohlásit, že Malartic se může měřit i se Saint-Amandem, což dokazovalo, jak mu víno kalí soudnost. Na zpěvákovu počest vyhlásili přípitek, a když byly sklenice prázdné, každý obrátil tu svou, aby ukázal, že svědomitě dopil do dna. Tento přípitek sklátil ty slabší z tlupy: Ťulpas sklouzl pod stůl, kde posloužil za slamník Rozšoupovi. Chlastonoh a Křivodržka byli odolnější, a tak jen spustili hlavu na stůl a usnuli na polštářích zkřížených paží. Malartic seděl vzpřímeně na židli s pohárkem v ruce, oči vypoulené a nos rozsvícený tak živou červení, že vypadal, jako když železo vytažené z kovářské výhně srší jiskrami; mechanicky sólově opakoval se slavnostní tupostí, potlačuje přitom svou opilost:

Nechť každý zpěvem připije
bohu, jenž sídlí ve vínu . . .

Isabelu ta podívaná znechutila; odešla od škvíry v okenici a další průzkum ji brzy přivedl pod klenbu, kde visely i se závažím řetězy padacího mostu, nyní vytaženého. Nebylo naděje, že by dokázala uvést v chod ten těžký stroj, a jelikož bez spuštění mostu se člověk nemohl dostat ven,

neboť tu nebyl jiný východ, musela se zajatkyně vzdát všech plánů na útěk. Vrátila se tedy pro lampu tam, kde ji zanechala v galérii portrétů, kterou tentokrát prošla s menší hrůzou, neboť teď už předmět svého děsu znala, a člověk se bojí jen toho, co nezná. Rychle prošla knihovnou, slavnostní síní a všemi místnostmi, které s úzkostlivou opatrností předtím prozkoumávala. Brnění, která jí nahnala tolik strachu, jí připadala skoro směšná, a odhodlaným krokem teď vystupovala po schodech, po nichž před chvílí sestupovala po špičkách a se zatajeným dechem, aby neprobudila ani nejmenší ozvěnu dřímající v ozvučném prostoru schodiště.

Jaký však byl její úděs, když z prahu svého pokoje spatřila podivnou postavu sedící v koutku u krbu. Strašidlo to určitě nebylo, neboť světlo svíček a odlesk ohniště ji osvětlovaly příliš jasně, než aby se člověk mohl mýlit: bylo to opravdu tělo sice úzké a křehké, ale velice živé, jak dosvědčovaly dvě velké černé oči s divokým leskem, které se s fascinujícím klidem upíraly na Isabelu, jež stála mezi dveřmi. Husté černé vlasy byly sčesané dozadu, a tak bylo možno dopodrobna vidět obličej s olivovou pletí, jehož rysy jemně přitesala mladistvá hubenost a jehož pootevřená ústa odkrývala oslnivě bílé zuby. Na prsou byly zkříženy opálené ruce útlého tvaru, které měly nehty světlejší než prsty. Bosá chodidla se nedotýkala země, neboť nohy byly příliš krátké, aby dosáhly z lenošky na podlahu. Ve výstřihu hrubé plátěné košile neurčitě svítilo několik zrnek perlového náhrdelníku.

Podle toho náhrdelníku čtenář patrně poznal Chiquitu. Vskutku to byla ona, ne ve svém dívčím šatě, ale dosud převlečená za chlapce, tak, jak vypadala, když hrála průvodce nepravého slepce. Toto oblečení, košile a široké kalhoty, jí docela slušelo, neboť byla ve věku, kdy se děvčátko a chlapec od sebe liší tak málo, že je možno ještě brát jejich pohlaví v pochybnost.

Jakmile Isabela tu zvláštní bytost poznala, vzpamatovala se z leknutí, které jí to nečekané zjevení způsobilo. Chiquita nijak nenaháněla strach, a kromě toho se zdálo, že vůči mladé herečce pociťuje jakousi nespořádanou a romantickou vděčnost, kterou po svém způsobu projevila při předchozím setkání.

Chiquita hleděla na Isabelu a mumlala přitom polohlasně tu podivnou písničku v próze, kterou si tak trochu jako šílená prozpěvovala tenkrát *U znaku Francie*, v kulatém okénku, při prvním pokusu o únos: „Chiquita

tančí na špičce mříží, Chiquita projde klíčovou dírkou."

„Máš pořád ten nůž," řeklo to zvláštní stvoření Isabele, když přistoupila ke krbu, „nůž se třemi červenými pruhy?"

„Ano, Chiquito," odpověděla mladá žena, „nosím ho tady mezi košilkou a živůtkem. Ale proč se ptáš, je snad můj život v nebezpečí?"

„Nůž," řeklo děvčátko, jehož oči zaplály divokým leskem, „nůž je věrný přítel; nezradí svého pána, když mu dává pít; nůž má totiž žízeň."

„Naháníš mi strach, ty zlé dítě," řekla Isabela, kterou rozrušovala ta zlověstná slova, jež však v postavení, v němž se nacházela, mohla skrývat i užitečné varování.

„Přiostři špičku na mramoru krbu," pokračovala Chiquita, „přejeď čepelí přes kůži střevíců."

„Proč mi to všechno říkáš?" zeptala se pobledlá herečka.

„Jen tak; kdo se chce bránit, připravuje si zbraně; to je všechno."

Ty podivné a drsné věty Isabelu znepokojovaly, ale na druhé straně zas ji Chiquitina přítomnost v pokoji uklidňovala. Dítě k ní zřejmě chovalo určitou náklonnost, která, byť založena na nicotné příčině, nebyla proto o nic méně opravdová. „Nikdy ti nepodříznu krk," řekla kdysi Chiquita, a v její divoké mysli to byl slavnostní slib, spojenecká smlouva, kterou nesmí zradit. Isabela byla jediným lidským tvorem kromě Agostina, který jí kdy projevil sympatii. Dostala od ní první šperk, jímž uspokojila dětskou parádivost, a jelikož byla ještě příliš mladá, aby žárlila, prostomyslně obdivovala krásu mladé herečky. Isabelina něžná tvář na ni působila přitažlivým kouzlem, neboť dosud vídala pouze surové a drsné obličeje, v nichž se zračily jen myšlenky na loupež, vzpouru a vraždu.

„Jak to přijde, že jsi tady?" zeptala se jí Isabela po chvíli mlčení. „Máš za úkol mě hlídat?"

„Ne," odpověděla Chiquita, „přišla jsem sama od sebe za světlem a ohněm. Nebavilo mě sedět v koutě, zatímco mužští pili láhev za lahví. Jsem tak malá, mladá a hubená, že mi nevěnují o nic víc pozornosti než kočce spící pod stolem. Při tom největším rámusu jsem vyklouzla ven. Pach vína a masa je mi protivný, jsem zvyklá na vůni vřesu a pryskyřice."

„A nebála ses bloudit bez svíčky po těch dlouhých tmavých chodbách, těmi velkými místnostmi plnými stínu?"

„Chiquita neví, co je strach; její oči vidí ve tmě, její nohy kráčejí ve tmě a nezakopnou. Když potká sovu, sova zavře oči; netopýr složí křídla, když

se Chiquita blíží. Přízrak ustoupí stranou, aby mohla projít, nebo se obrátí zpátky. Noc je její přítelkyně a neskrývá před ní žádné tajemství. Chiquita ví, kde hnízdí výr, kde má skrýš zloděj, kde je zakopán zavražděný, kam chodí strašit duch; ale nikdy to neprozradila Dni."

Když Chiquita říkala tato podivná slova, žhnuly jí oči nadpřirozeným leskem. Bylo zřejmé, že samota v ní vzbudila víru, že má jakousi kouzelnou moc. Loupežné a vražedné scény, které zažila v dětství, musely hluboce zapůsobit na její žhavou, primitivní a horečnatou fantazii. Její přesvědčení zapůsobilo i na Isabelu, takže na ni hleděla s pověrčivým strachem.

„Zůstanu radši tady vedle tebe u ohně," pokračovalo děvčátko. „Jsi krásná a moc ráda se na tebe dívám; podobáš se té Panence Marii, kterou jsem viděla na oltáři; ale jen zdálky, protože mě vyhazovali z kostela a štvali na mě psy, že jsem rozcuchaná a že by má kanárkově žlutá sukně ponoukala věřící k smíchu. Máš tak bílou ruku! Ta moje vypadá vedle ní jako opičí. Vlasy máš jemné jako hedvábí; moje čupřiny se ježí jako křoví. Jsem moc ošklivá, viď?"

„Ne, děvenko moje," odpověděla Isabela, kterou ten prostomyslný obdiv mimoděk dojímal, „ty jsi taky krásná, jen kdybys byla trochu upravená, vyrovnala by ses těm nejhezčím dívkám."

„Myslíš? Abych byla pěkná, ukradnu krásné šaty, a pak mě Agostin bude milovat."

Toto pomyšlení ozářilo růžovým jasem dívčinu snědou tvář a ona několik minut setrvala jako pohřížená v líbezném a hlubokém snění.

„Víš, kde jsme?" zeptala se Isabela, když Chiquita zase zdvihla víčka, vroubená dlouhými černými řasami, která měla chvíli sklopená.

„V zámku, který patří tomu velkému pánovi, co má tolik peněz a co tě chtěl dát unést už v Poitiers. Stačilo, abych odsunula závoru, a bylo to. Ale tys mi dala perlový náhrdelník, a já jsem ti nechtěla způsobit nic zlého."

„Ale tentokrát jsi přece jen pomáhala, když mě odnášeli," řekla Isabela. „To mě už nemáš ráda, že mě vydáváš mým nepřátelům?"

„Agostin poručil. Musela jsem poslechnout. Ostatně kdyby slepci dělal průvodce někdo jiný, nebyla bych se dostala sem do zámku s tebou. Tady ti možná mohu nějak prospět. Jsem sice malá, ale statečná, hbitá a silná, a nechci, aby ti někdo ublížil."

„Je tenhle zámek, kde mě uvěznili, daleko od Paříže?" řekla Isabela

a přitáhla si Chiquitu k sobě. „Neslyšelas některého z těch mužů pronést jeho jméno?“

„Ano, Křivodržka říkal, že se to místo jmenuje . . . jak jenom to bylo?“ řekla dívenka a rozpačitě se podrbala na hlavě.

„Zkus si vzpomenout, děvenko,“ řekla Isabela a pohladila hnědé tvářičky; Chiquita se zarděla radostí nad tím pohlazením, neboť nikdo jí dosud takovou pozornost neprojevil.

„Myslím, že to je Vallombreuse,“ odpověděla Chiquita, slabikujíc to jméno, jako by naslouchala nějaké vnitřní ozvěně. „Ano, Vallombreuse, teď si tím jsem jista; je to jméno toho velkomožného pána, kterého tvůj přítel kapitán Fracasse poranil v souboji. Měl ho radši zabít. Ten vévoda je moc zlý, i když rozhazuje zlato plnými hrstmi. Ty ho nenávidíš, viď? A byla bys ráda, kdyby se ti podařilo mu utéct?“

„Ach, to víš, že ano; ale nejde to,“ řekla mladá herečka; „kolem zámku je hluboký příkop a padací most je zdvižen. Na útěk není pomyšlení.“

„Chiquitě jsou k smíchu mříže, zámky, hradby a příkopy; Chiquita vyjde, když chce, i z nejpečlivěji uzavřeného vězení a uletí k měsíci před očima ohromeného žalářníka. Bude-li chtít, pak se kapitán ještě před východem slunce dozví, kde je ta, kterou hledá.“

Když Isabela slyšela tyto nesouvislé věty, zmocnila se jí obava, že dívčin křehký mozek porušilo šílenství; ale Chiquita byla naprosto klidná, její oči hleděly tak jasně a tón hlasu byl tak přesvědčivý, že něco takového nepadalo v úvahu; to podivné stvoření mělo jistě alespoň zčásti tu bezmála kouzelnou moc, kterou si připisovalo.

Jako by chtěla Isabelu přesvědčit, že se jen planě nevychloubá, řekla jí:

„Za chvíli se odtud dostanu ven; nech mě chvíli přemýšlet, abych našla správný způsob; nemluv, zadržuj dech: i nejmenší zvuk mě rozptyluje; musím uslyšet Ducha.“

Chiquita sklonila hlavu, zaclonila si oči rukou, aby se odpoutala od okolí, a setrvala několik minut v mrtvé nehybnosti. Potom zdvihla čelo, otevřela okno, vylezla na římsu a hluboce soustředěným pohledem se zahleděla do tmy. Dole u zdi šplouchala v příkopu temná voda, čeřená nočním větrem.

„Copak skutečně vzlétne jako netopýr?“ říkala si mladá herečka, která pozorně sledovala všechny Chiquitiny pohyby.

Proti oknu na druhé straně příkopu se tyčil vysoký, několik set let starý

strom, jehož hlavní větve se rozkládaly téměř vodorovně zčásti nad zemí a zčásti nad vodním příkopem; chybělo však asi ještě osm nebo deset stop od konce nejdelší větve ke zdi budovy. Právě na tomto stromě založila Chiquita svůj plán útěku. Seskočila zpět do pokoje, vytáhla z jedné kapsy žíněnou, velice jemnou, ale pevnou a hustě pletenou šňůrku, měřící sedm nebo osm sáhů, a pečlivě ji rozvinula na podlaze. Z jiné kapsy vyndala jakousi železnou udici a připevnila ji na šňůrku; potom přistoupila k oknu a hodila háčkem do větví stromů. Poprvé se železný drápek nezachytil a dopadl i se šňůrkou na zeď, kde zazvonil o kameny. Při druhém pokusu se spár udice zasekl do kůry a Chiquita přitáhla šňůru k sobě a požádala Isabelu, aby se na ni celou vahou zavěsila. Zachycená větev se natáhla, pokud to pružnost kmene dovolovala, a přiblížila se o pět či šest stop k oknu. Nato Chiquita připevnila šňůrku na železné kování okna neklouzavým uzlem a s neobyčejnou hbitostí se křehkým tělem vyšvihla nahoru, zachytila se rukama šňůry a za chvilku doručkovala k větvi, na kterou se obkročmo posadila, jakmile ucítila, že je pevná.

„Teď rozvaž uzel šňůry, abych si ji přitáhla k sobě,“ řekla zajatkyni tiše, ale zřetelně, „ledaže bys měla chuť mě následovat; ale hrdlo by ti sevřel strach a závrať by tě táhla za nohy, až bys spadla do vody. Sbohem! Jdu do Paříže a brzy se vrátím. Při měsíčku se dobře šlape.“

Isabela poslechla a větev, kterou už nic nepřidržovalo, se vrátila do své obvyklé polohy a přenesla Chiquitu na druhou stranu příkopu. Za okamžik slezla dívka, pomáhajíc si koleny i rukama, po kmenu dolů na pevnou zem a po chvíli ji zajatkyně viděla, jak se rychlým krokem vzdaluje a mizí v modravých stínech noci.

Isabele to všechno, co se právě odehrálo, připadalo jako sen. Byla úžasem jako omámená; nezavřela ještě okno a hleděla na nehybný strom, který naproti rýsoval svou černou kostru proti mléčně šedému mraku, na nějž kotouč měsíce, který zpola zakrýval, vrhal rozptýlené světlo. Zachvěla se, když viděla, jak křehká je špička větve, které se nebála svěřit statečná a lehounká Chiquita. Rozněžňovalo ji pomyšlení na oddanost, kterou jí projevuje to ubohé a divoké stvoření s tak krásnýma zářícíma a vášnivýma očima — očima ženy v obličeji dítěte, jež osvědčuje tolik vděčnosti za nevalný dárek. Pak pocítila chlad, drobné perličky zubů jí horečně zacvakaly, a proto zavřela okno, stáhla záclony, usadila se ke krbu do křesla a opřela nohy o měděné koule kozlíků.

Sotva se posadila, vešel správce, za ním sluhové se stolečkem pokrytým bohatě vyšívaným ubrusem s třásněmi, na němž bylo prostřeno k večeři právě tak jemné a chutné, jako byl oběd. Kdyby lokajové byli přišli jen o pár minut dřív, byli by Chiquitě překazili únik. Isabela, ještě celá rozrušená tou jímavou scénou, se ani nedotkla jídel, která před ní postavili, a pokynula, aby je odnesli. Správce však dal postavit vedle lůžka zákusky, mandlový rosol a marcipán, dal také rozložit na křeslo noční úbor, čepečky a župánek celé ozdobené krajkami a výšivkami. Na rozpadlé oharky v krbu přiložili obrovská polena a přinesli nové svíčky. Když bylo všechno uděláno, řekl správce Isabele, že potřebuje-li komornou, aby ji upravila, hned ji k ní pošlou.

Mladá herečka posunkem odmítla a správce s přeuctivou úklonou odešel.

Po odchodu správce a lokajů si Isabela přehodila přes ramena župan a ulehla plně oblečená jen tak bez přikrytí na lůžko, aby byla v případě poplachu hned na nohou. Vyňala ze živůtku Chiquitin nůž, otevřela ho, otočila kroužkem a položila si ho vedle sebe na dosah ruky. Po těchto bezpečnostních opatřeních zavřela dlouhá víčka s odhodláním spát, ale spánek si dával na čas. Události dne rozrušily Isabeliny nervy a noční obavy nepřispívaly k jejich uklidnění. Ostatně takové staré neobývané zámky působí v temných hodinách zvláštním dojmem; člověku připadá, že tam někoho vyrušuje, a že se neviditelný hostitel po vašem příchodu odebírá někam pryč tajnou chodbou skrytou ve zdi. Znenadání se ozývají všelijaké nevysvětlitelné zvuky. Praská nábytek, červotoč ťuká suchými údery jako hodiny smrti na dřevěné ostění, za čalounem proběhne myš, poleno, navrtané larvami, vybuchne v ohni jako petarda a probudí vás zrovna ve chvíli, kdy začnete usínat. To právě se dělo i mladé zajatkyni; vztyčovala se, otevírala vyděšené oči, rozhlížela se po pokoji, a když tam nic neobvyklého nespatřila, kladla zas hlavu na polštář. Nakonec ji však přece jen zmohl spánek a oddělil ji od skutečného světa, jehož zvuky k ní přestaly doléhat. Kdyby tu Vallombreuse býval byl, byl by měl snadnou práci při svých odvážných milostných výbojích, neboť její stud překonala únava. Ale naštěstí pro Isabelu se mladý vévoda ještě do zámku nedostavil. Nestaral už se o svou kořist, když ji měl zajištěnou ve svém hnízdě, a vyhasl snad jeho rozmar, když měl teď možnost ho ukojit? To rozhodně ne; krásný a zlý vévoda měl vůli mnohem pevnější, hlavně vůli konat zlo;

zakoušel totiž kromě rozkoše i jakousi zvrácenou radost, že se vysmívá všem božským a lidským zákonům; aby však odvrátil podezření, ukázal se právě v den únosu v Saint-Germain, složil poklonu králi, účastnil se honu a nenuceně s několika lidmi pohovořil. Večer hrál a okázale prohrál částky, které by méně bohatého hráče zruinovaly. Zdál se v roztomilé náladě, zejména potom, co za ním na koni přijel posel, uklonil se a podal mu dopis. Tato potřeba opatřit si nezvratné alibi pro případ nějakého vyšetřování, zachránila té noci Isabelinu čest.

Po spánku plném podivných snů, v nichž chvílemi viděla Chiquitu běžet a mávat rukama jako křídly před kapitánem Fracassem na koni, chvílemi zas vévodu Vallombreuse s očima planoucíma nenávistí a láskou, se Isabela probudila a byla překvapena tím, jak dlouho spala. Svíčky dohořely až k miskám svícnu, z otýpek dřeva zbyl jen popel a veselý sluneční paprsek pronikl škvírou mezi záclonami, a dokonce si směle hrál na jejím lůžku. Návrat denního světla znamenal pro mladou ženu velkou úlevu. Její postavení se tím sice nijak nezlepšilo, ale nebezpečí už nebylo tak nabito fantastickým děsem, jaký tma a neznámo vyvolává i v těch nejpevnějších myslích. Její radost však neměla dlouhé trvání, neboť brzy se ozvalo řinčení řetězů; byl spuštěn padací most: rachocení rychle jedoucího kočáru zadunělo na dlažbě pod klenbou jako vzdálený hrom a odeznělo na vnitřním nádvoří.

Kdo mohl vjet takovým velkopanským a samozřejmým způsobem, ne-li pán tohoto místa, vévoda Vallombreuse sám? Totéž rozechvění, které varuje holubici, že sup je nablízku, i když ho ještě nevidí, zvěstovalo Isabele, že je to nepřítel a nikdo jiný. Její krásné líce zbledly jako stěna a její ubohé srdce začalo v živůtku bít na poplach, třebaže se nikterak nehodlalo vzdát. Zakrátko se statečná dívka s velkým úsilím vzmužila a připravila na obranu. „Jen aby Chiquita dorazila včas a přivedla mi pomoc," říkala si v duchu a její oči se mimoděk obrátily k portrétu nad krbem: „Ach, ty, jenž vypadáš tak ušlechtile a laskavě, chraň mě před nestoudností a zkažeností potomka svého rodu. Nedopusť, aby se tato místa, kde září tvůj obraz, stala svědkem mého zneuctění!"

Asi za hodinu, během níž mladý vévoda napravoval nepořádek, který rychlé cestování vždycky napáchá na zevnějšku, vstoupil správce obřadně k Isabele a otázal se jí, zda může přijmout pana vévodu Vallombreuse.

„Jsem tu uvězněna," odpověděla mladá žena důstojně, „má odpověď

je právě tak nesvobodná jako moje osoba; a tento dotaz, jenž by za obvyklých okolností byl zdvořilý, je v mém postavení jen výsměchem. Nemám žádnou možnost zabránit panu vévodovi, aby vstoupil do tohoto pokoje, odkud nemohu odejít. Jeho návštěvu nepřijímám, ale musím ji strpět. Je to vyšší moc. Ať přijde, chce-li přijít, teď nebo jindy, mně je to jedno. Vyřiďte mu to."

Správce se uklonil, pozpátku docouval ke dveřím, neboť měl přikázáno zachovávat vůči Isabele největší ohledy, a odešel oznámit svému pánovi, že „slečna" je ochotna ho přijmout.

Po chvíli se správce objevil znovu a ohlásil vévodu Vallombreuse.

Isabela se napůl zdvihla z křesla, ale byla tak rozrušena, že zase klesla nazpět a že ji pokryla smrtelná bledost. Vallombreuse k ní zamířil s kloboukem v ruce, v hluboce uctivém postoji. Když viděl, jak se zachvěla při jeho příchodu, zastavil se uprostřed pokoje, pozdravil ji a řekl hlasem, který dovedl učinit tak sladkým a svůdným:

„Je-li v této chvíli moje přítomnost líbezné Isabele příliš nepříjemná a potřebuje-li nějaký čas, aby si zvykla na to, že mě bude vídat, vzdálím se. Je sice mou zajatkyní, ale já jsem přesto jejím otrokem."

„Tato zdvořilost přichází pozdě po násilí, které jste vůči mně užil," odpověděla Isabela.

„Vidíte, kam to vede," řekl vévoda, „když příliš odmítavá ctnost dovádí lidi do krajností. Nemají-li žádnou naději, dělají ty největší nehoráznosti, protože vědí, že jejich postavení stejně nemůže už být horší. Kdybyste byla laskavě strpěla, abych se vám dvořil, a projevila trochu blahovůle vůči mé vášni, byl bych zůstal v řadách vašich ctitelů a byl bych se snažil něžnou galantností, láskyplnou štědrostí, rytířskou oddaností, vřelou a ovládanou vášní obměkčit pozvolna to vzdorné srdce. Byl bych ve vás probudil ne-li lásku, tedy alespoň něžný soucit, který ji někdy předchází a přivádí. Nakonec byste snad sama poznala, že váš chlad je nespravedlivý, neboť bych byl udělal všechno, abych vás přesvědčil, že mi křivdí."

„Kdybyste byl použil těchto počestných prostředků," řekla Isabela, „byla bych politovala lásku, kterou nemohu sdílet, protože své srdce vám nikdy nevěnuji, a nebyla bych aspoň nucena vás nenávidět: tento cit není uzpůsoben pro mou duši a je pro mě bolestné ho zakoušet."

„Vy mě tedy tak nenávidíte?" řekl vévoda Vallombreuse a v hlase se mu zachvěl hněv. „Já si to přece nezasloužím. Pokud jsem se vůči vám

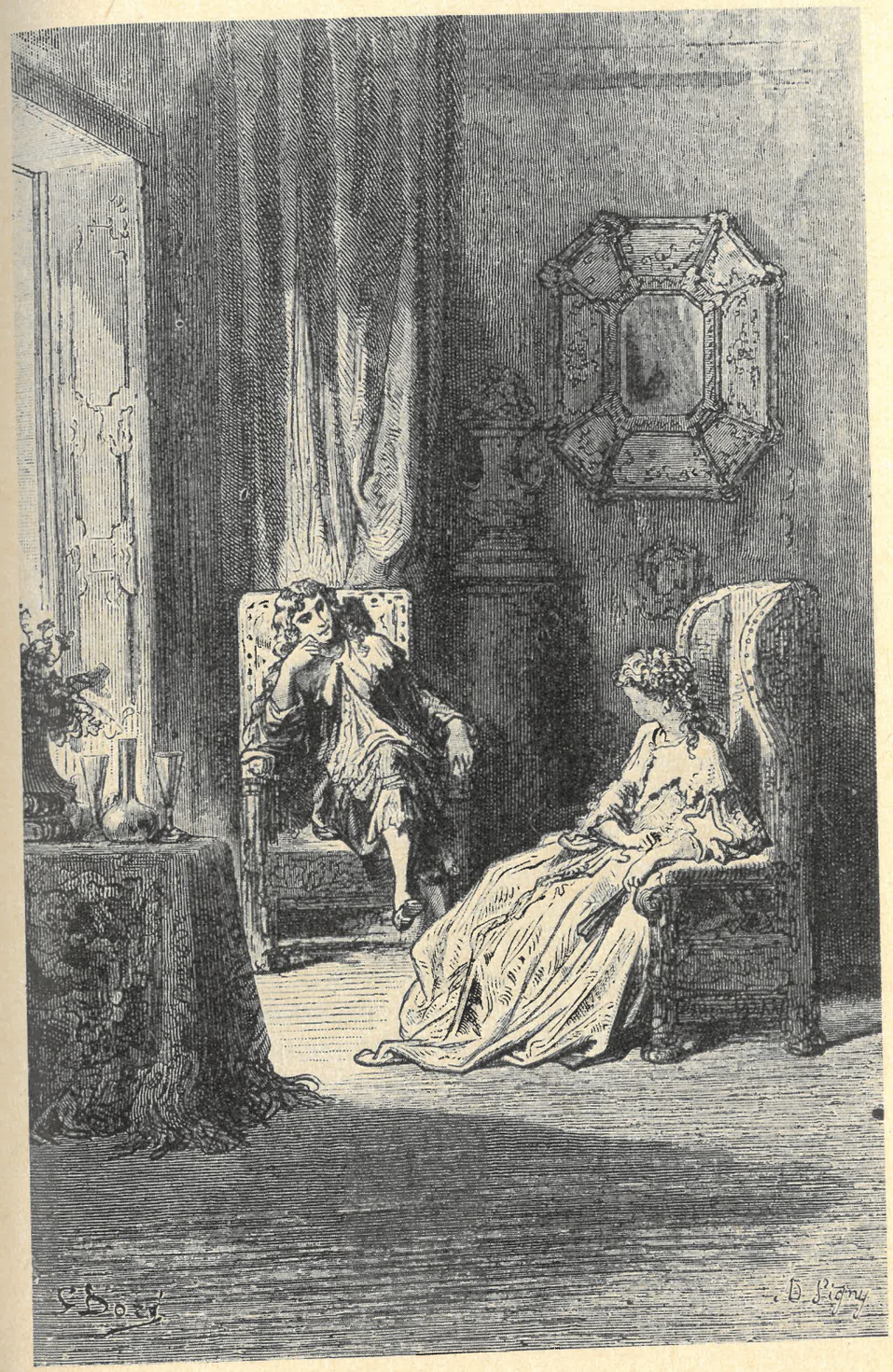

provinil, způsobila to jen má vášeň sama; a která žena, buďsi sebecudnější a sebectnostnější, opravdu galantnímu muži zazlívá, že na něj zapůsobily její půvaby, i když třeba proti její vůli?“

„Jistě není důvod k nelibosti, když se ctitel drží v mezích úcty a projevuje své city skromně a diskrétně. To může připustit i žena nejzdráhavější. Ale když jeho opovážlivá netrpělivost hned zachází do krajností a pomáhá si úkladným přepadením, únosem a věznením, jak jste se nebál učinit vy, pak možno pociťovat jedině nepřekonatelný odpor. Každá byť jen trochu ušlechtilá a hrdá duše se bouří, když ji někdo chce donutit násilím. Láska je božský cit a nedá se přikázat ani vynutit. Vane tam, kam chce.“

„Tak tedy od vás nemohu čekat nic jiného než nepřekonatelný odpor,“ odpověděl Vallombreuse, kterému pobledly tváře a který se nejednou kousl do rtu, když k němu Isabela promlouvala s mírnou pevností, jež byla přirozeným tónem té moudré i laskavé mladé ženy.

„Měl byste možnost, jak znovu nabýt mé úcty a získat mé přátelství. Vraťte mi šlechetně svobodu, kterou jste mi vzal. Dejte mě dovézt kočárem k mým znepokojeným druhům, kteří nevědí, co se se mnou stalo, a zoufale mě hledají. Dovolte mi, abych se vrátila ke svému skromnému hereckému životu, dřív než se toto dobrodružství, které může uškodit mé cti, rozkřikne mezi obecenstvem překvapeným mou nepřítomností.“

„Jaká škoda,“ zvolal vévoda, „že na mně žádáte to jediné, co vám nemohu poskytnout, aniž bych zradil sám sebe! Proč jen si nepřejete celou říši, trůn, dal bych vám je; hvězdu, a vyšplhal bych na oblohu, abych vám ji přinesl. Ale vy chcete, abych vám otevřel dveře této klece, kam byste se už nikdy nevrátila, jakmile byste jednou byla venku. To je nemožné! Vím, že mě máte tak málo ráda, že chci-li vás vidět, nezbývá mi než vás zavřít. Používám této možnosti, i když to zraňuje mou pýchu; neboť už se nemohu obejít bez vaší přítomnosti, jako se rostlina neobejde bez světla. Moje mysl se kolem vás točí jako kolem slunce a tam, kde nejste, je pro mě tma. Jestliže to, čeho jsem se odvážil, je zločin, musím toho zločinu aspoň využít, neboť vy byste mi ho neodpustila, i když říkáte, že ano. Tady vás alespoň držím, obklopuji vás, dýchám na rampouchy vašeho chladu horkým dechem své vášně. Vaše zřítelnice musí odrážet můj obraz, vaše uši musí naslouchat zvuku mého hlasu. I proti vaší vůli se něco ze mne vkrádá do vaší duše; působím na vás, třeba jen tou hrůzou, kterou ve vás vzbuzuji, a vy se zachvějete, když slyšíte můj krok v předpokoji. A kromě toho vás toto zajetí odlučuje od toho, po jehož přítomnosti toužíte a kterého nenávidím proto, že ode mne odvrátil srdce, jež by mi jinak bylo patřilo. Má ukojená žárlivost se spokojuje tímto chudým štěstím a nechce je riskovat tím, že by vám vrátila svobodu, které byste použila proti mně.“

„A jak dlouho,“ řekla mladá žena, „máte v úmyslu držet mě v soukromém vězení, ne jako křesťanský velmož, ale jako barbarský korzár?“

„Dokud mě nebudete milovat nebo dokud mi to aspoň neřeknete, což vlastně vyjde na jedno a totéž,“ odpověděl mladý vévoda s dokonale vážnou tváří a s naprostým přesvědčením. Potom Isabelu půvabně pozdravil a odešel nenuceně jako muž, kterého žádná situace nevyvede z míry.

Za půl hodiny přinesl lokaj kytici, v níž mísily vůně a barvy nejvzácnější květiny; ostatně v tuto roční dobu byly všechny vzácné a bylo zapotřebí veškerého umění zahradníků a umělého léta skleníků, aby se tyto půvabné Flóřiny dcery odhodlaly rozkvést tak předčasně. Kytice měla stonky stažené nádherným náramkem, jaký by mohla nosit i královna. Mezi květinami upoutával zrak přeložený bílý list papíru. Isabela ho vzala, neboť v jejím postavení takové galantní drobnosti neměly už ten význam, jaký by byly měly, kdyby byla na svobodě.

Byl to dopis od Vallombreuse načrtnutý smělým písmem, jež se hodilo k jeho povaze. Vězenkyně poznala ruku, která napsala: „Pro Isabelu“ na kazetu se šperky v Poitiers. V dopise stálo:

„Drahá Isabelo,

posílám Vám tyto květiny, i když jsem přesvědčen, že nebudou vlídně přijaty. Jelikož přicházejí ode mne, nenaleznou ve své svěží novosti milost před Vaším ukrutenstvím, jemuž se nic nevyrovná. Ať však bude jejich osud jakýkoli, i kdybyste se jimi zabývala jen proto, abyste je na znamení velkého pohrdání vyhodila oknem, přimějí Vás, třeba už pro ten hněv, že pomyslíte, byť jen na okamžik a proto, abyste ho zahrnula kletbami, na toho, jenž se navzdory všemu prohlašuje Vaším tvrdošíjným zbožňovatelem.

Vallombreuse

Tento preciózně dvorný lístek, který však ukazoval, že ten, kdo jej napsal, má nesmírnou vytrvalost, nedávající se ničím odradit, zčásti zapůsobil tak, jak vévoda očekával. Isabela ho sklíčeně držela v ruce a v duchu

se jí zjevovala Vallombreusova tvář jako tvář samého ďábla. Vůně květin, jež jí většinou byly neznámé a jež ležely na stolku, kam je lokaj položil, v teplém pokoji zesílily a exotické závratné aróma se mocně šířilo. Isabela je vzala a odložila do předpokoje, aniž sňala diamantový náramek, jenž obepínal jejich stonky; obávala se, že jsou snad napuštěny nějakým omamným lektvarem nebo afrodisiakem, které může pomást rozum. Tak krásným květinám se sotvakdy dostalo tak špatného zacházení; přitom se Isabele líbily; bála se však, že kdyby si je ponechala, vévodova ješitnost by toho využila. Ostatně tyto rostliny podivných tvarů, zvláštních barev a neznámých vůní neměly skromný půvab obyčejných květin; jejich pyšná krása připomínala krásu Vallombreusovu a příliš se mu podobala.

Sotva odložila zavrženou kytici na příborník ve vedlejší místnosti a usadila se zase ve svém křesle, vešla komorná, aby ji upravila. Byla to docela hezká dívka, ale velice bledá, s něžným a smutným výrazem; cosi nehybného tkvělo i v její ochotě posloužit a vypadala jako podlomená nějakým tajným hořem nebo zlým vlivem. Nabídla Isabele své služby, aniž se téměř na ni podívala, hlasem tak nezvučným, jako by se bála, že ji uslyší zdi. Když mladá žena přikývla na souhlas, učesala jí plavé vlasy, celé rozcuchané po násilných scénách předešlého dne a po neklidné noci, svázala hedvábné kadeře sametovými stužkami a zhostila se svého úkolu jako kadeřnice, která rozumí svému řemeslu. Potom vyndala ze skříně ve zdi několik vybraně bohatých a elegantních šatů, které jako by byly ušity na Isabelinu míru, ale mladá herečka je nechtěla na sebe vzít, třebaže její byly pomačkané a obnošené; bylo by jí připadalo, že nosí vévodovu livrej, a jejím výslovným úmyslem bylo nic od něho nepřijmout, i kdyby mělo její zajetí trvat déle než předpokládala.

Komorná nenaléhala a respektovala ten rozmar, jako se odsouzencům ponechává na vůli, aby si ve zdech vězení dělali, co je jim libo. Vypadalo to také, že se nechce se svou dočasnou velitelkou nijak sblížit, snad ze strachu, aby o ni nepocítila zbytečný zájem. Pokud to šlo, chovala se jako stroj. Isabela, která si zprvu myslela, že se od ní něco dozví, pochopila, že je zbytečné se jí vyptávat, a ne bez jakéhosi pocitu úděsu se svěřila její mlčenlivé péči.

Když komorná odešla, přinesli oběd, a Isabela se přes své smutné postavení s chutí pustila do jídla; příroda se tvrdě hlásí o svá práva i u nejcitlivějších lidí. Toto občerstvení jí dodalo sílu, které potřebovala, neboť byla

po všech těch útocích a vzrušujících událostech vyčerpána. S myslí poněkud uklidněnou vzpomínala zajatkyně na Sigognacovu statečnost; baron si počínal tak směle a byl by ji únoscům vyrval, i když byl sám, kdyby nebyl ztratil několik minut, když se vyprošťoval z pláště, který po něm hodil zrádný slepec. Teď už o ní jistě má zprávu a bezpochyby přiběhne na pomoc té, která je mu dražší než život. Při pomyšlení na nebezpečí, jemuž se při tomto nesnadném podniku vystaví — neboť vévoda není člověk, který se své kořisti vzdá bez odporu —, vzdychla si Isabela zhluboka a ze srdce do očí jí vytryskla slza; vyčítala si, že je příčinou těchto sporů, a téměř proklínala svou krásu, která všechno to zlo způsobila. A přitom přece byla skromná a nesnažila se z koketnosti kolem sebe rozdmychávat vášeň, jak to často dělávají herečky a dokonce urozené dámy nebo měštky.

Dospěla ve svém snění až sem, když na okno zazvonil malý ostrý náraz; na tabulce se objevila hvězdička, jako kdyby do ní udeřila ledová kroupa. Isabela přistoupila k oknu a spatřila na protějším stromě Chiquitu, která jí dávala tajné znamení, aby otevřela okno, a rozhoupávala šňůrku opatřenou na konci železným drápkem. Zajatá herečka pochopila dívčin úmysl, uposlechla jejího pokynu a háček, vržený jistou rukou, se zachytil na římse pod oknem. Chiquita přivázala druhý konec šňůry k větvi a zavěsila se na ni jako předchozí večer: ale nebyla ještě ani v polovině cesty, když k Isabelinu velkému úleku uzel povolil a šňůra se odpoutala od stromu. Avšak Chiquita nespadla do zelené vody příkopu, jak bylo možno se obávat, a tato nehoda, pokud to vůbec nehoda byla, nijak nenarušila její duchapřítomnost; dopadla ke zdi domu pod oknem i se šňůrou, kterou držel železný hák zavěšený na římse, a za chvíli se vyšplhala na okno, pomáhajíc si nohama, jež opírala o zeď. Potom překročila mřížové zábradlí, zlehka skočila do pokoje, a vidouc Isabelu celou bledou a skoro v bezvědomí, řekla jí s úsměvem:

„Měla jsi strach a myslela sis, že Chiquita spadne dolů mezi žáby? Udělala jsem na větvi jenom smyčku, abych si mohla šňůru přitáhnout k sobě. Na tom černém provazu jsem při své hubenosti jistě vypadala jako pavouk, když leze nahoru po vysoukaném vlákně."

„Drahoušku," řekla Isabela a políbila Chiquitu na čelo, „jsi statečné a hodné děvče."

„Našla jsem tvé přátele; hledali tě, jak mohli, ale bez Chiquity by nikdy

nebyli objevili, kde jsi. Kapitán přecházel sem a tam jako lev; hlava mu hořela, oči vrhaly blesky. Posadil mě před sebe na sedlo, a teď je se svými druhy schovaný v lesíku nedaleko zámku. Nikdo je tam nesmí najít. Dnes večer, jakmile se setmí, se pokusí tě osvobodit; budou se bít mečem a střílet z pistolí. Bude to nádherné. Nic není krásnějšího, než když spolu muži bojují. Ale nesmíš se bát a nesmíš křičet. Ženský křik podlamuje mužům odvahu. Jestli chceš, zůstanu u tebe, abych tě uklidnila."

„Neboj se, Chiquito, nebudu hloupými strachy překážet statečným přátelům, kteří nasadí svůj život, aby mě zachránili."

„Tak dobře," řeklo děvčátko, „až do večera se musíš ubránit nožem, který jsem ti dala. Rána se musí vést zdola nahoru, nezapomeň na to. A protože nás nikdo nesmí vidět spolu, půjdu si teď najít nějaký koutek, kde bych se mohla vyspat. Hlavně se nedívej ven z okna. Vzbudilo by to podezření a prozradilo by to, že čekáš pomoc zvenčí. Pak by udělali zátah v okolí zámku a objevili by tvé přátele. Všechno by se zhatilo a ty bys zůstala v moci toho Vallombreuse, kterého nenávidíš."

„Nepřiblížím se k oknu," odpověděla Isabela, „to ti slibuju, ani když mě bude pohánět sebevětší zvědavost."

Když byla Chiquita uklidněná, pokud šlo o tento důležitý bod, vzdálila se a šla do dolní síně za hrdlořezy; ti, zpití a ztěžklí zvířecím spánkem, si její nepřítomnosti ani nevšimli. Opřela se o zeď, sepjala ruce na prsou, jak měla ve zvyku, zavřela oči a okamžitě usnula; vždyť její laní nožky minulé noci urazily více než osm mil z Vallombreuse do Paříže. Návrat na koni ji unavil snad ještě více, protože nebyla na jízdu zvyklá. I když její křehké tělo bylo pevné jako ocel, ta cesta ji zmohla; a spala tak hluboce, že vypadala jako mrtvá.

„Jak ty děti dovedou spát!" řekl Malartic, který se konečně probudil. „I při těch našich bakchanáliích spala v jednom kusu jako zabitá! Hej, vy milí dobytkové, snažte se postavit na zadní tlapy, a běžte na dvůr a vylijte si na hlavu vědro studené vody. Kirké opilosti z nás nadělala vepře, staňte se pomocí toho křtu zase lidmi, a pak se půjdeme trochu porozhlédnout, jestli se nekují nějaké pikle ve prospěch té krasavice, kterou nám pan de Vallombreuse svěřil, abychom ji střežili a bránili."

Rváči se ztěžka zvedli, aby poslechli moudré příkazy svého vůdce, a ještě se trochu potáceli, než se dostali od stolu ke dveřím. Když se jakžtakž vzpamatovali, vzal Malartic Křivodržku, Chlastonoha a Ťulpasa,

zamířil k brance, odemkl zámek u řetězu loďky, jež byla zakotvena u dveří vedoucích do kuchyně, a bárka postrkovaná bidlem, rozrážejíc slizkou pokrývku žabince, brzy zakotvila u úzkých schůdků zabudovaných v obkladní zdi příkopu.

„Ty," řekl Malartic Ťulpasovi, když jeho muži vylezli nahoru, „zůstaneš tady a budeš hlídat loďku pro případ, že by se jí chtěl zmocnit nepřítel, aby pronikl dovnitř. Stejně mi nepřipadáš moc pevný v kramflecích. My uděláme obhlídku a pročešeme trochu křoví, abychom odtud vyplašili ptáčky."

Malartic a jeho dva pomocníci chodili přes hodinu po okolí a nepřišli na nic podezřelého, a když se vrátili na místo, odkud vyšli, našli Ťulpasa, jak spí vstoje opřený o strom.

„Kdybychom byli u řádného vojska," řekl mu Malartic, když ho probudil ranou pěstí, „dal bych tě zastřelit za to, že jsi usnul na stráži, což je věc odporující dobré vojenské kázni; ale protože tě nemohu dát provrtat arkebuzami, odpouštím ti a odsuzuju tě jenom k tomu, abys vypil pintu vody."

„Radši bych měl dvě kulky v hlavě než jednu pintu vody v žaludku," odpověděl ožrala.

„To je pěkná odpověď," řekl Malartic, „hodná Plutarchova hrdiny. Tvá vina se ti odpouští bez trestu, ale nehřeš více."

Hlídka se vrátila a loďka byla pečlivě připoutána a řetěz uzamčen na zámek s veškerou opatrností, jaká je namístě v pevnosti. Malartic byl spokojen se svou obhlídkou a v duchu poznamenal: „Jestli se půvabná Isabela dostane odtud ven, nebo jestli se chrabrý kapitán Fracasse dostane dovnitř — nutno totiž předvídat obě možnosti —, tak ať mi zbledne nos nebo ať mi zrudne obličej!"

Když Isabela osaměla, otevřela knížku *Astrée* od pana Honoré d'Urfé, která se povalovala na římse. Pokusila se upnout mysl k této četbě. Ale její oči jen mechanicky sledovaly řádky. Mysl těkala daleko od stránek a ani na okamžik se neztotožňovala s těmi zastaralými pastýřskými selankami. Znuděně svazek odložila a spustila ruce do klína v očekávání dalších událostí. Tolik se napřemýšlela a nadohadovala, že z toho byla unavena; už se nesnažila uhodnout, jakým způsobem ji Sigognac osvobodí, prostě spoléhala na naprostou oddanost toho statečného muže.

Nastal večer. Lokajové rozsvítili svíčky a brzy nato se objevil správce

a ohlásil návštěvu vévody Vallombreuse. Ten vstoupil hned za komorníkem a pozdravil svou zajatkyni s dokonalou dvorností. Byl opravdu svrchovaně krásný a elegantní. Jeho půvabná tvář musela v každém nezaujatém srdci vzbudit lásku. Kabát z perlově šedého atlasu, tmavorůžové sametové nohavice, ohrnovací vysoké boty z bílé kůže, a v nich plno krajek, stříbrná brokátová šerpa a na ní zavěšený meč s knoflíkem posázeným drahokamy, to vše obdivuhodně zvýrazňovalo jeho přednosti, a bylo třeba veškeré Isabeliny ctnosti a stálosti, aby to na ni nezapůsobilo.

„Přicházím se podívat, přelíbezná Isabelo," řekl, když usedl do křesla vedle mladé ženy, „zda budu lépe přijat než moje kytice; nejsem tak ješitný, abych se domníval, že ano, ale chci vás na sebe zvyknout. Zítra bude další kytice a další návštěva."

„Kytice i návštěvy budou zbytečné," odpověděla Isabela; „mé zdvořilosti je zatěžko to vyslovit, ale má upřímnost vám nemůže ponechat žádnou naději."

„Dobrá," řekl vévoda a s povýšenou bezstarostností mávl rukou, „obejdu se tedy bez naděje a spokojím se skutečností. Vy zřejmě nevíte, ubohé dítě, kdo je Vallombreuse, když se snažíte se mu vzpírat. Do jeho duše ještě nevstoupilo přání, které by zůstalo nesplněno; jde za tím, co chce, aniž ho může cokoli zadržet nebo odvrátit: ani slzy, prosby, křik, ani mrtvoly a kouřící rozvaliny; neudivilo by ho, kdyby se celý vesmír zřítil, a na troskách světa by provedl svůj rozmar. Nezvyšujte ještě jeho vášeň přitažlivostí něčeho nedosažitelného, vy neopatrná: dáváte tygrovi přičichnout k jehňátku, a zase je odtahujete."

Isabelu poděsila změna, která se stala ve Vallombreusově vzhledu při těchto slovech. Půvabný výraz mu zmizel z tváře. Dala se z ní vyčíst jen chladná zloba a nezvratné rozhodnutí. Isabela instinktivním pohybem odtáhla křeslo a zdvihla ruku k živůtku, aby v něm ucítila Chiquitin nůž. Vallombreuse bez okolků přitáhl své křeslo blíž. Avšak ovládl svůj hněv a nasadil zas svůj půvabný, roztomilý a něžný výraz, který až dosud byl vždy neodolatelný.

„Snažte se přemoci; neohlížejte se za životem, který má napříště pro vás být jako zapomenutý sen. Zanechte té tvrdošíjné a chimérické věrnosti unylé lásce, která vás není hodna, a pomyslete, že v očích společnosti mi už teď patříte. A hlavně uvažte, že vás zbožňuji s žárem, s nadšením, s šíleným opojením, jaké ve mně žádná žena dosud nikdy nevzbudila. Nesnažte

se uniknout tomu plameni, který vás obklopuje, té neústupné vůli, kterou nic nemůže odvrátit od jejího záměru. Jako se roztaví chladný kov, vhozený do tyglíku, kde už je ve varu jiný roztavený kov, tak se vaše lhostejnost, vhozená do mé vášně, v ní roztaví a sloučí se s ní. Můžete dělat, co chcete: budete mě milovat dobrovolně nebo z donucení, protože to chci a protože jsem mladý a krásný. Nadarmo se vzpíráte a zmítáte, nerozevřete paže, které vás objímají. Každý odpor by tedy byl nevkusný, protože zbytečný. Raději se s úsměvem smiřte se svým osudem: copak je to koneckonců takové neštěstí být tak šíleně milována vévodou Vallombreuse? Takové neštěstí by pro mohou ženu bylo blažeností."

Mezitím co mluvil s oním vroucím zanícením, jež opájí rozum a podlamuje ctnost žen, jež však tentokrát nijak nezapůsobilo, Isabela, která dávala pozor na sebemenší šustnutí zvenčí, odkud jí měla přijít záchrana, měla dojem, že slyší tichý, téměř nepostižitelný zvuk z druhé strany příkopu. Byl temný a rytmický jako tření při nějaké pravidelné práci obezřetně prováděné proti překážce. Mladá žena se obávala, aby si toho Vallombreuse nevšiml, a proto odpověděla tak, aby se dotkla vévodovy pyšné ješitnosti. Byl jí milejší rozhněvaný než zamilovaný a raději snášela jeho výbuchy hněvu než jeho něžnosti. Doufala také, že vyvolá-li s ním hádku, zabrání tomu, aby něco zaslechl.

„Taková blaženost by byla hanba, které bych unikla smrtí, kdybych nemohla jinak. Vy můžete mít jenom mou mrtvolu. Byl jste mi lhostejný: teď vás pro vaše urážlivé, hanebné a násilnické chování nenávidím. Ano, miluji Sigognaca, kterého jste se několikrát pokusil dát zavraždit."

Zvuk zvenčí se stále slabě ozýval a Isabela, neohlížejíc se už na nic, zvýšila hlas, aby ho překryla.

Při těchto smělých slovech Vallombreuse zbledl vzteky, jeho oči metaly pohledy jako zmije; v koutku úst se mu objevila lehká pěna; křečovitě sevřel jilec meče. Jako blesk mu projela mozkem myšlenka, že Isabelu zabije, ale nesmírným úsilím vůle se ovládl, dal se do pronikavého a nervózního smíchu a přistoupil k mladé ženě.

„U všech ďáblů," zvolal, „takhle se mi líbíš! Když mě urážíš, nabývají tvé oči zvláštního lesku, nadpřirozeně ti září pleť, jsi dvojnásob krásná. Dobře, že jsi promluvila upřímně. To upejpání mě už nudilo. Tak ty miluješ Sigognaca! Tím lépe! O to větším potěšením pro mě bude se tě zmocnit. Jaká rozkoš líbat rty, které říkají: ‚Hnusíš se mi!' Je to pikant-

nější než to věčné fádní: ‚Miluju tě', kterým nás ženy otravují."

Isabela, vyděšená Vallombreusovou odhodlaností, vstala a vytáhla ze záňadří Chiquitin nůž.

„Výborně!" zvolal vévoda, když viděl, že mladá žena má zbraň, „už jsme vytáhli dýku! Kdybyste nebyla zapomněla římské dějiny, věděla byste, má krasavice, že paní Lukrécie použila dýky teprve potom, když jí Sextus, syn Tarquinia Superba, násilí už učinil. Tento starověký příklad je hodný následování."

A nestaraje se o nůž o nic víc než kdyby to bylo včelí žihadlo, přistoupil k Isabele a sevřel ji do náruče než měla čas čepel zdvihnout. V téže chvíli se ozvalo praskání, po němž následovala strašná rána; okno spadlo s cinkotem roztříštěných tabulek do pokoje, jako by se o ně kolenem opřel nějaký obr, a zároveň pronikla dovnitř spleť větví tvořící jakýsi vlasatý katapult či pontonový most.

Byl to vrcholek stromu, který dopomohl Chiquitě k útěku. Kmen, který Sigognac a jeho přátelé podpilovali, podlehl zákonům tíže. Jeho pád byl řízen tak, aby vytvořil spojovací znaménko mezi břehem a Isabeliným oknem.

Vallombreuse, překvapený náhlým vpádem stromu do milostného výjevu, pustil mladou herečku a tasil meč, aby přivítal prvního útočníka.

Chiquita, která po špičkách a lehce jako stín vstoupila do pokoje, zatahala Isabelu za rukáv a řekla jí: „Schovej se za tu skříň, tanec začíná."

Děvčátko mělo pravdu: v nočním tichu se ozvaly dva nebo tři výstřely z pistole. Posádka odhalila útok.

XVII PRSTEN S AMETYSTEM

Malartic, Rozšoup, Chlastonoh a Křivodržka brali čtyři schody najednou a přiběhli do Isabelina pokoje, aby čelili útoku a pomohli Vallombreusovi, kdežto Ťulpas, Mérindol a ostatní vévodovi hrdlořezové, které s sebou přivezl, se loďkou plavili přes vodní příkop, aby provedli výpad a zaútočili na nepřítele zezadu. Důmyslná stratégie, hodná dobrého armádního generála!

Vrchol stromu zaplňoval okno, jež ostatně bylo dost úzké, a větve sahaly skoro až doprostřed pokoje; nebylo tedy možno postavit proti útočníkům přiměřeně širokou bitevní frontu. Malartic se postavil s Chlastonohem ke zdi na jedné straně a na druhou stranu umístil Křivodržku a Rozšoupa, aby nemuseli čelit prvnímu nejúpornějšímu útoku a byli ve větší výhodě. Než se kdokoli dostane dovnitř, bude muset projít tou uličkou divokých chlapů, kteří čekají s mečem v jedné a s pistolí v druhé ruce. Všichni si zase nasadili masky, neboť nikdo z těch poctivců nestál o to, aby byl poznán v případě, že by celá věc dopadla špatně; a podívaná na ty čtyři muže s černým obličejem, nehybné a němé jako přízraky, působila značně děsivým dojmem.

„Odejděte nebo si vezměte masku," řekl Malartic tiše Vallombreusovi: „je zbytečné, aby vás při tomto střetnutí někdo viděl."

„Na tom mi nezáleží," odpověděl mladý vévoda, „nikoho na světě se nebojím a ti, co mě uvidí, to už nepůjdou nikomu povědět."

„Odveďte aspoň do vedlejšího pokoje Isabelu, Helenu této nové trojské války, kterou by zbloudilá kulka mohla poškodit, což by byla škoda."

Vévoda, jemuž ta rada připadala rozumná, přistoupil k Isabele, jež se s Chiquitou ukryla za dubovou skříní, a vzal ji do náruče, třebaže se křečovitě chytala za výstupky řezbářských ozdob a co nejúporněji se Vallombreusově úsilí bránila; ta počestná dívka překonávajíc svůj ženský strach chtěla raději zůstat na bitevním poli, kde ji ohrožovaly kulky a špičky

mečů, jež by jí mohly vzít jen život, než aby zůstala sama s Vallombreusem, sice chráněná před bojem, ale vystavená útokům, jež by jí mohly vzít čest.

„Ne, ne, nechte mě," volala, zmítala se a zoufale se chytala veřejí, neboť cítila, že Sigognac nemůže být daleko.

Konečně se vévodovi podařilo pootevřít jedno křídlo a už chtěl Isabelu odtáhnout do vedlejší místnosti; vtom se mu mladá žena vytrhla a běžela k oknu; avšak Vallombreuse ji znovu chytil, zdvihl od země a odnesl do vnitřní části bytu.

„Zachraňte mě," vykřikla slabým hlasem cítíc se na konci sil, „zachraňte mě, Sigognacu!"

Ozvalo se šustění větví a silný hlas, který jako by přicházel z nebe, zavolal do pokoje: „Tu jsem!" S rychlostí blesku prolétl mezi čtyřmi hrdlořezy černý stín s takovou vervou, že když se ozvaly čtyři téměř současné výstřely, byl už uprostřed pokoje. Mračna dýmu v hustých vločkách zahalila celou místnost a na chvíli zastřela výsledky té čtyřnásobné střelby; když se trochu rozptýlila, spatřili řemeslní rváči Sigognaca, či lépe řečeno kapitána Fracasse, neboť ho znali jen pod tímto jménem, jak stojí s mečem v ruce zcela nezraněn, jen s ustřeleným pérem na klobouku, neboť křesací pistole nemohly vystřelit dost rychle, aby ho při tom nečekaném a rychlém vpádu kulky zasáhly.

Avšak Isabela a Vallombreuse už tu nebyli. Vévoda využil zmatku a odnesl svou napůl omdlelou kořist. Těžké dveře a zastrčená závora se postavily mezi ubohou herečku a jejího šlechetného zastánce, který měl stejně plné ruce práce s tou rváčskou bandou. Naštěstí Chiquita, čilá a mrštná jako užovka, vklouzla do pootevřených dveří za vévodou v naději, že bude Isabele nějak užitečná, a vévoda si jí v tom zmatku a násilí uprostřed výstřelů nepovšiml, tím spíš, že se honem schovala do temného zákoutí toho rozlehlého sálu, jen slabě osvětleného lampou na příborníku.

„Ničemové, kde je Isabela?" vykřikl Sigognac, když viděl, že tam mladá herečka není. „Před chvilkou jsem slyšel její hlas."

„Nesvěřil jste ji do naší péče," odpověděl Malartic s nádhernou chladnokrevností, „a my jsme ostatně dost špatné gardedámy."

Po těchto slovech se vrhl se vztyčeným mečem na barona, a ten ho odrazil, jak se patří. Malartic nebyl zanedbatelný soupeř; byl po Lampourdovi považován za nejobratnějšího šermíře v Paříži, ale neměl šanci delší dobu obstát proti Sigognacovi.

„Dávejte pozor na okno, mezitím co se tady zabývám tímhlé pánem," řekl za stálého třeskání čepelí Chlastonohovi, Křivodržkovi a Rozšoupovi, kteří si s velkým spěchem znovu nabíjeli pistole.

V tom okamžiku vlétl nebezpečným skokem do pokoje další obléhající. Byl to Scapin, který byl dík svému dřívějšímu kejklířskému a žoldnéřskému řemeslu obzvláště uzpůsoben k takovým obléhacím výstupům. Rychlým pohledem se přesvědčil, že hrdlořezové mají ruce zaměstnané tím, že nabíjejí prach a kule do zbraní a že odložili meče vedle sebe; proto také bleskurychle využil zaváhání nepřítele, překvapeného jeho pražvláštním vpádem, posbíral rapíry a vyhodil je z okna; potom se vrhl k Rozšoupovi, popadl ho kolem těla a udělal si z nepřítele štít; strkal ho před sebou a natáčel tak, aby stál proti hlavním pistolí, které na něj mířily.

„Ke všem ďasům, nestřílejte," řval Rozšoup, poloudušený šlachovitými pažemi Scapinovými, „nestřílejte. Rozbili byste mi bedra nebo hlavu a mne by obzvláště mrzelo, kdybych byl poraněn od kamarádů."

Aby Křivodržkovi a Chlastonohovi nedal možnost zamířit na něho zezadu, opřel se Scapin obezřetně o zeď a držel proti nim Rozšoupa jako hradbu; a protože jim nechtěl poskytnout pevný terč, třásl hrdlořezem sem a tam; a on, třebaže se nohama občas dotýkal země, nenabíral tím nových sil jako bájný Antaios.

Toto počínání bylo dobře promyšlené; Chlastonoh, který neměl Rozšoupa moc rád a který nepřičítal lidskému životu větší cenu než zlámané grešli, i když to byl život jeho kumpána, mířil totiž na Scapinovu hlavu, která kousek přečnívala nad hlavou řemeslného rváče; rána vyšla, ale herec se sehnul a vyzdvihl Rozšoupa, aby se zaštítil; a kulka se zaryla do ostění, odnášejíc s sebou nebožákovo ucho; ten začal řvát: „Jsem mrtvý! Jsem mrtvý!" s takovou silou, že to dokazovalo, že je ještě značně naživu.

Scapin neměl chuť čekat na druhou ránu z pistole, neboť dobře věděl, že nepříliš útlocitní přátelé by Rozšoupa s klidem obětovali, že by olovo proletělo hrdlořezovým tělem a ještě by ho mohlo vážně poranit; proto použil zraněného jako projektilu a vrhl ho tak prudce na Křivodržku, který se blížil se skloněnou hlavní, že mu pistole vypadla z ruky a že se svalil na podlahu spolu se svým kumpánem, jehož krev mu stříkala do tváře a oslepovala ho.

Byl to pád tak drsný, že z toho zůstal chvíli omámený a pochroumaný, což umožnilo Scapinovi odkopnout pistoli pod skříň a vytáhnout kordík,

aby mohl přivítat Chlastonoha, který se na něj divoce vrhl s dýkou, všecek vzteklý, že ho netrefil.

Scapin se ohnul, levačkou uchopil Chlastonoha za zápěstí ruky, v které svíral dýku, a přidržel mu ji ve vzduchu, kdežto pravou rukou zasadil nepříteli kordíkem ránu, která by ho jistě byla zabila, nebýt jeho silné kožené vesty. Čepel však přesto pronikla kůží, projela do těla, ale sklouzla po žebru. Třebaže rána nebyla smrtelná, ba ani ne moc nebezpečná, přece jen Chlastonoha udivila a způsobila, že se zapotácel; takže herec mu mohl prudce trhnout rukou, kterou dosud držel, a bez obtíží nepřítele porazil. Pro jistotu mu trochu zpracoval hlavu podpatkem, aby zůstal úplně klidně ležet.

Zatímco se to odehrávalo, Sigognac šermoval s Malarticem s chladnou zuřivostí muže, který může dát do služeb veliké odvahy zasvěcenou znalost. Odvracel všechny duelantovy útoky a už ho škrábl na paži, jak ukazovala červená skvrna, jež se najednou objevila na Malarticově rukávu. Malartic vycítil, že kdyby souboj pokračoval, byl by ztracen, a rozhodl se proto k vrcholnému vypětí: udělal výpad, aby Sigognaca zasáhl přímým sekem. Obě čepele na sebe narazily tak rychle a prudce, že z nich vylétly jiskry; ale baronův rapír, jako přišroubovaný k bronzovému zápěstí, vyvrátil ven kosý meč duelantův. Hrot projel kapitánu Fracassovi pod paží a poškrábal látku kabátce, aniž zasáhl jeho obsah. Malartic se narovnal; ale než mohl zaujmout obranný postoj, vyrazil mu Sigognac rapír z ruky, stoupl na něj nohou a přiloživ mu čepel k hrdlu, zvolal: „Vzdejte se, nebo je po vás!"

V tomto kritickém okamžiku vběhla doprostřed bojiště vysoká postava, lámajíc přitom slabší větve; a když se nově příchozí přesvědčil o Malarticově svízelném postavení, řekl mu přesvědčivým tónem: „Tomuhle statečnému muži se můžeš bez zneuctění vzdát; drží tvůj život na špičce meče. Věrně jsi konal svou povinnost; považuj se za válečného zajatce."

Pak se obrátil k Sigognacovi: „Spolehněte se na jeho slovo," řekl. „Je to svým způsobem čestný muž a nic proti vám napříště nepodnikne."

Malartic přikývl a baron spustil špičku hrozivého rapíru. Duelant sebral svou zbraň se značně sklíčeným výrazem a šel se tiše posadit do křesla, kde si kapesníkem stáhl paži, na níž se zvětšovala červená skvrna.

„Pokud jde o tyhle darebáky, více nebo méně zraněné či mrtvé," řekl Jacquemin Lampourde (neboť to byl on), „bylo by dobře si je zajistit

a svázat jim nohy jako drůbeži, když se hlavou dolů nese na trh. Jinak by totiž mohli vstát a kousnout, i když třeba jen do paty. Jsou to naprostí ničemové a schopní předstírat, že jsou vyřazeni z boje, jen aby si zachránili kůži, která přitom za moc nestojí."

A naklonil se k tělům, ležícím na podlaze, vytáhl z kalhot kousky jemného provazu a s podivuhodnou obratností svázal nohy i ruce Křivodržkovi, který se snažil bránit, Rozšoupovi, který začal křičet jako sojka, škubaná zaživa, a dokonce i Chlastonohovi, i když ten se nehýbal o nic víc než mrtvola a měl i její zsinalou barvu.

Diví-li se někdo, že vidí Lampourda v řadách obléhajících, odpovíme na to, že tento řemeslný rváč pojal fanatický obdiv k Sigognacovi, jehož krásná šermířská metoda ho tak okouzlila při jejich střetnutí na mostě Pont-Neuf, a že nabídl kapitánovi své služby; a tyto služby věru nebyly za těchto nesnadných a nebezpečných okolností k zahození. Stávalo se ostatně často, že se při takových riskantních podnicích setkávali kumpáni, každý v žoldu jiných zájmů, a tasili proti sobě meč nebo kordík, ale nijak si tím nezatěžovali svědomí.

Nezapomněli jsme, že Ťulpas, Agostin, Mérindol, Azolan a Labriche přepluli hned po zahájení útoku příkop a vyšli ven ze zámku, aby vpadli nepříteli do zad. Tiše obcházeli příkop, až přišli k místu, kde poražený velký strom, který padl napříč přes vodu, sloužil osvoboditelům mladé herečky jako pontonový most a žebřík zároveň. Hodný Herodes, jak si jistě dovedete představit, neváhal nabídnout své rámě a svou odvahu Sigognacovi, kterého si velmi vážil a kterého by následoval i do samé brány pekelné, i kdyby nešlo o Isabelu, již měli všichni rádi a Herodes obzvlášť. Jestliže jsme ho dosud neviděli v samém středu boje, nezpůsobila to rozhodně zbabělost; třebaže byl komediant, měl odvahu jako nějaký kapitán. Stejně jako druzí vylezl na strom obkročmo a pomáhaje si rukama trhaně se posunoval dopředu na úkor kalhot, které se vzadu dřely o drsnou kůru. Před ním stejným způsobem popojížděl jak se dalo vrátný z divadla, odhodlaný chlapík, zvyklý užívat pěstí a bránit se útokům davu. Když se vrátný dostal až k rozsoše, kde se kmen rozvětvoval, chytil se největší větve a pokračoval ve výstupu. Avšak Herodes, obdařený goliášovskou tělnatostí, jež se výborně hodí pro role tyrana, ale méně pro šplhání po stromě, ucítil, když dospěl ke konci kmene, že se větve pod ním prohýbají a znepokojivě praskají. Podíval se dolů a v temnotě nějakých třiceti stop

pod sebou zahlédl černou vodu příkopu. Tento pohled ho přiměl k zamyšlení a k tomu, aby si vyhledal pevnější kus dřeva, které unese váhu jeho těla.

„Hm," řekl si v duchu, „bylo by stejně chytré od slona, aby tančil na vlákně pavučiny, jako ode mne, abych se pouštěl na tyhle větvičky, které by se prohnuly i pod vrabcem. To se hodí leda tak pro zamilované nebo pro Scapiny a jiné mrštné chlapíky, které role nutí, aby byli hubení. Já jakožto král a divadelní tyran si potrpím spíš na dobrou tabuli než na ženské a nemám tu pravou akrobatickou a provazolezeckou lehkost. Udělám-li jen o krok víc, abych šel na pomoc kapitánovi, který ji jistě potřebuje, neboť podle výstřelů z pistole a řinčení mečů mám dojem, že se to tam horce mele, spadnu do této Styxu podobné vody, husté a černé jako inkoust, ozeleněné slizkými rostlinami, hemžící se žabami a ropuchami, a zapadnu tam do bahna až nad hlavu, což je neslavná smrt, páchnoucí hrob, mizerný a naprosto neužitečný konec, neboť ani jednoho nepřítele nevyřadím z boje. Nebude to žádná hanba, když se vrátím. Odvaha tady nic nezmůže. I kdybych byl Achilleus, Roland nebo Cid, nemohl bych změnit skutečnost, že vážím dvě stě čtyřicet liber a několik uncí a že ta větev je tenká jako malíček. To už není otázka hrdinství, ale statiky. Takže čelem vzad; jistě najdu nějaký pokoutní způsob, jak proniknout do tvrze a pomoci tomu chrabrému baronovi, který teď právě asi pochybuje o mém přátelství, pokud má vůbec čas na někoho nebo na něco myslet."

Když ukončil tento vnitřní monolog, stokrát rychlejší než kdyby použil mluveného slova, jemuž přitom dobrý Homér dává přívlastek *„okřídlené"*, provedl Herodes rázně „čelem vzad" na svém dřevěném koni čili na kmeni stromu a začal opatrně sestupovat. Náhle se zastavil. K uchu mu dolehl slabý zvuk, něco jako tření kolena o kůru a dech muže, které se namáhá nahoru, a třebaže noc byla temná a ve stínu zámku ještě neprůhlednější, zdálo se mu, že rozeznává neurčitý tvar, který tvoří jakýsi hrbol na přímce stromu. Aby nebyl spatřen, sklonil se, přitiskl se naplocho jak jen mu majestátní břich dovoloval, a zadržuje dech, nehybně strnulý, nechal muže postupovat. Asi po dvou minutách trochu nadzdvihl hlavu, a když viděl, že protivník je těsně u něho, vztyčil se náhle a ukázal svůj široký obličej zrádci, který myslel, že ho překvapí a bodne do zad. Mérindol, který vedl útok, držel nůž v zubech, aby mu při výstupu nepřekážel v ruce, a ve tmě

to vypadalo, jako by měl obrovské kníry. Herodes ho silnou rukou uchopil za krk a stiskl mu hrdlo tak, že Mérindol, přiškrcený, jako by měl hlavu v kličce oprátky, otevřel zobák, aby se nadechl, a pustil nůž, který upadl do příkopu. Jak tlak na hrdle pokračoval, povolila mu kolena, trochu zamával rukama a po chvilce se ve tmě ozvalo šplíchnutí po těžkém pádu a voda z příkopu vystříkla Herodovi až pod nohy.

„Tak to máme jednoho," řekl si Tyran. „Jestli se neudusil, utopí se. Tato možnost mě naplňuje uspokojením. Ale pokračujme v nebezpečném sestupu."

Slezl zase o několik stop. Nedaleko od něho se zachvěla modravá jiskřička, prozrazující knot pistole; ozvalo se suché cvaknutí kohoutku, tmou projel záblesk, bouchla rána a kulka proletěla dva tři palce nad Herodem, který se sklonil hned, jak spatřil světelný bod, a měl hlavu zataženou mezi rameny jako želva v krunýři; a dobře udělal.

„Při trojnásobném paroháčovi!" zabručel drsný hlas, který nepatřil nikomu jinému než Ťulpasovi, „minul jsem ho."

„Tak trochu, synku," odpověděl Herodes, „a jsem přece dost tlustý; musíš být hrozný nešika. Ale teď dávej pozor ty."

A Tyran zvedl obušek, který měl řemínkem připevněný k zápěstí; nebyla to zbraň zvláště ušlechtilá, ale Herodes s ní zacházel neobyčejně zručně. Obušek se střetl s mečem, který řemeslný rváč tasil z pochvy, když si zastrčil zbytečnou pistoli za pás, a roztříštil ho na kousky jako sklo, takže z něho v Ťulpasově ruce zbyl jen pahýl. Konec obušku ho zasáhl do ramene a trochu je pohmoždil, ale ne moc, protože úder už neměl svou prvotní pádnost.

Oba nepřátelé se octli proti sobě, neboť jeden stále lezl dolů a druhý se pokoušel vylézt nahoru, popadli se do křížku a jeden druhého se pokoušel shodit do propasti černého příkopu, který zel pod nimi. Ťulpas byl sice darebák silný a mrštný, ale pohnout takovou hmotou, jako byl Tyran, nebylo snadné. Vyšlo by nastejno pokoušet se vyvrátit věž. Herodes si pod kmenem zkřížil nohy a držel na něm jako přinýtovaný. Ťulpas, sevřený v jeho pažích s herkulovskými svaly, supěl námahou a potil se. Byl skoro úplně naplocho přimáčknutý k Tyranově široké hrudi a opíral se mu rukama o ramena ve snaze vymanit se z toho hrozivého sevření. Obratným trikem Herodes trochu popustil svěrák a řemeslný rváč se narovnal a zhluboka se nadechl; potom ho Herodes najednou pustil a znovu

uchopil níž, tam, kde se zužoval v bocích, a vyzdvihnuv ho do vzduchu vyvedl ho z rovnováhy. Teď už stačilo rozevřít ruce, aby Ťulpas spadl a udělal díru do žabince ve vodním příkopu. Tyran vskutku ruce zeširoka rozevřel a rváč padal; byl to však mrštný a statný chlapík, jak už jsme podotkli; křečovitě se zachytil prsty stromu, a rozkýval se nad propastí ve snaze přitáhnout se nohama. To se mu však nepodařilo a on zůstal viset natažený jako velké písmeno I, paži krutě napínanou vahou ostatního těla. Prsty nechtěly povolit a zarývaly se do kůry jako železné drápy a šlachy na ruce se k prasknutí natahovaly jako struny na houslích, když se na nich příliš otáčí kolíčky. Kdyby bylo světlo, bylo by bývalo vidět, jak mu zpod zmodralých nehtů prýští krev.

Nebylo to veselé postavení, Ťulpas visel za jedinou paži, kterou strašlivě napínala váha těla, a kromě tělesné bolesti zakoušel také závratný děs z pádu a zároveň pocit, že ho ta propast dole přitahuje. Rozšířenýma očima upřeně zíral do tmavé hlubiny; v uších mu hučelo; ve skráních cítil bodání, jako by mu do nich pronikaly šípy; měl chuť vrhnout se dolů, ale stále živý pud sebezáchovy ho zadržoval: neuměl totiž plavat a vodní příkop pro něj znamenal hrob.

Herodes přes svůj divoký vzhled a černočerné obočí byl v podstatě dobrák. Slitoval se nad tím chudákem, který visel v prázdnu už hezkou chvíli, dlouhou jako věčnost, a jehož agónie se protahovala v krutých úzkostech. Naklonil se nad kmenem a řekl Ťulpasovi:

„Ty chlape, jestli mi slíbíš při svém životě na onom světě — tvůj život vezdejší mi totiž patří — že zůstaneš stranou dalšího boje, tak tě sundám z té šibenice, kde visíš jako zlý lotr.“

„Přísahám,“ zachrčel temným hlasem Ťulpas, který byl už u konce sil, „ale proboha, pospěšte si, nebo sletím!“

Herodes uchopil herkulovskou pěstí ničemu za paži a přitáhl chlapíka na strom, kde ho obkročmo posadil proti sobě jako hadrovou panenku.

Ťulpas nebyl žádná slečinka, která každou chvíli omdlévá, ale když ho milý komediant vytáhl z propasti, byl mdlobám velice blízko, a nebýt pevné ruky, která ho přidržovala, byl by se svalil dolů jako nehybná hmota.

„Nemám vonné sole, k nimž bych ti dal čichnout, ani ti nemohu pod nosem pálit peříčka,“ řekl mu Tyran, prohrabávaje si kapsu, „ale tady je posilující nápoj, který tě dá do pořádku, je to čistá hendayská kořalka, nejjemnější výtažek ze sluníčka.“

A přiložil hrdlo láhve k ústům omdlévajícího rváče.

„No tak, cucni si mlíčka; ještě dva tři doušky, a budeš jako sokolík, kterému sundali čepičku.“

Ušlechtilý nápoj za chvíli na Ťulpasa zaúčinkoval; ten Herodovi poděkoval pokynem ruky a mával strnulou paží, aby zase byla pružná.

„A teď,“ řekl Herodes, „už se nebudeme zabývat lapáliemi a slezeme z toho bidýlka, kde mi není obzvláště volno, na svatosvatou pevnou zemi, po které chodí krávy a která lépe vyhovuje mé tělnatosti. Lez napřed,“ dodal, obraceje Ťulpasa obkročmo opačným směrem.

Ťulpas klouzal po kmenu k zemi a Tyran za ním. Když se dostal dolů s Herodem v patách, rozeznal u kraje vodního příkopu hlídkující skupinu, kterou tvořili Agostin, Azolan a Basque. „Přítel,“ zavolal na ně nahlas; pak otočil hlavu a řekl tiše herci: „Ani slovo, a pojďte těsně za mnou.“

Když byli na pevné zemi, přistoupil Ťulpas k Azolanovi a zašeptal mu do ucha heslo. Potom dodal:

„Tady kamarád a já jsme poraněni a půjdeme si někam stranou vymýt a ovázat rány.“

Azolan přikývl na souhlas; tato pohádka zněla docela přirozeně. Ťulpas a Tyran se vzdálili. Když se dostali mezi stromy, které je skryly, i když byly bez listí, neboť k tomu také přispěla tma, řekl řemeslný rváč Tyranovi:

„Vy jste mě šlechetně nechal naživu. Já jsem vás právě zachránil před smrtí, protože ti tři chlapi by vás byli ubili. Dluh jsem splatil, ale cítím se vám zavázaný dál; kdybyste mě někdy potřeboval, najdete mě. Teď jděte za svými záležitostmi. Zabočím tady, vy zabočte tam.“

Když Herodes zůstal sám, pokračoval ve své cestě alejí a díval se mezi stromy na ten zlořečený zámek, kam se mu k jeho veliké lítosti nepodařilo vniknout. V oknech nehořelo žádné světlo, jedině na té straně, kde byl podniknut útok; jinak bylo sídlo pohrouženo ve tmě a tichu. Avšak na obráceném průčelí začal vycházející měsíc rozestírat měkký svit a poléval stříbrem fialové břidlice na střeše. V tom počínajícím svitu bylo možno spatřit hlídkujícího muže, jehož stín se procházel na plošince u kraje příkopu. Byl to Labriche: hlídal loďku, na které se Mérindol, Ťulpas, Azolan a Agostin přeplavili přes příkop.

Při tomto pohledu se Herodes zamyslel. „Co k čertu může dělat ten člověk sám na tomhle opuštěném místě, když jeho kamarádi vytahují nože? Patrně je tu proto, aby je nikdo nepřekvapil nebo aby zajistil ústup,

hlídá nějaký tajný vchod, nějakou skrytou branku. A kdybych ho omráčil ranou obuškem do hlavy, mohl bych se možná tudy dostat do toho zatraceného hradu a ukázat Sigognacovi, že na něj nezapomínám."

Při tomto rozumování Herodes zpomalil krok a tiše, jako by měl podrážky podšité plstí, se blížil k muži na hlídce, s tou měkkou a kočičí pomalostí, jakou bývají nadáni tlustí lidé. Když se přiblížil na dosah, uštědřil mu do lebky ránu, která vyřadila z boje, ale nezabila toho, kdo ji dostal. Jak už jsme viděli, Herodes naprosto nebyl ukrutný a nepřál si hříšníkovy smrti.

Labriche, zaskočený jako by ho trefil blesk z čistého nebe, padl na záda a už se nepohnul, neboť síla úderu ho omráčila a zbavila vědomí. Herodes přistoupil až k předprsni příkopu a viděl, že na úzkém místě, kde je zídka přerušena, ústí šikmé schodiště vytesané do vyzdívky hradby a vedoucí na dno příkopu, nebo přinejmenším až k hladině vody, která šplíchala na nejspodnější schůdky. Tyran opatrně sestoupil dolů, a když cítil, že si namočil nohu, zastavil se a snažil se pohledem proniknout tmou. Po chvilce rozeznal ve stínu zdi loďku a přitáhl ji k sobě za řetěz, kterým byla připoutána dole u schodiště. Přelomit řetěz bylo pro mohutného tragéda hračkou; nasedl do loďky, která se pod jeho vahou málem překotila. Když kymácení ustalo a loďka se zas dostala do rovnováhy, Herodes jemně zabral jediným veslem, které sloužilo zároveň jako kormidlo. Loďka se přizpůsobila pohánění a brzy vyplula ze stinné části a vplula do světelné části, kde se na olejnaté vodě jako šupiny oukleje míhaly odlesky měsíce. Jeho bledá zář odhalila Herodovi v podezdívce zámku schůdky umístěné pod cihlovou klenbou. Přistál u nich a klenutým průchodem se dostal na vnitřní nádvoří, které bylo v této chvíli zcela liduprázdné.

„Tak tady jsem v samém středu pevnosti," řekl si Herodes a zamnul si ruce; „mám tu na těch velkých, dobře zabudovaných dlažebních kamenech větší stabilitu pro svou kuráž než na tom papouščím bidýlku, z něhož jsem před chvílí slezl. Dobrá, tak se tedy zorientujeme a vzhůru za kamarády."

Uviděl schodiště střežené dvěma kamennými sfingami a správně usoudil, že ten výstavný vchod vede do bohatějších komnat sídla, kam asi Vallombreuse umístil mladou herečku a kde se patrně odehrává bitva na počest této Heleny bez Menelaa a ctnostné hlavně vůči Paridovi. Sfingy se netvářily, jako že by mu chtěly drápy zabránit ve vstupu.

Vítězství se zřejmě přiklonilo k útočníkům; Rozšoup, Křivodržka a Chlastonoh leželi na podlaze jako telata na slámě. Vůdce tlupy Malartic byl odzbrojen. Ale ve skutečnosti byli vítězové uvězněni. Dveře pokoje byly zvenčí zavřené a stály mezi nimi a předmětem jejich hledání; a tyto dveře z těžkého dřeva, pobité úhledným kováním z hlazené oceli, se mohly stát nepřekonatelnou překážkou pro lidi nemající ani sekery ani sochory, aby je vyvrátili. Sigognac, Lampourde a Scapin se opírali o křídla, aby dveře vylomili, ale dveře se ani nehnuly a společné úsilí tří statných mužů na nich ztroskotávalo.

„Co kdybychom je zapálili," řekl Sigognac, kterého se začínalo zmocňovat zoufalství, „na ohništi jsou hořící polena."

„To by příliš dlouho trvalo," odpověděl Lampourde, „dub špatně hoří; vezměme raději tady tu truhlu a udělejme si z ní katapult nebo berana, který nám pomůže tu nepříjemnou překážku prorazit."

Jak to řekli, tak to i udělali, a vzácný kus nábytku, ozdobený jemnými řezbami byl drsně uchopen a vší silou vržen na masívní dveře; ale veškerý úspěch, kterého dosáhli, bylo jen poškrábání laku a ztráta roztomile vyřezávané hlavy andílka nebo amórka na jednom rohu. Baron zuřil, protože věděl, že Vallombreuse opustil pokoj s Isabelou, přestože se dívka zoufale bránila.

Náhle se ozval veliký hřmot. Větve, které trčely v okně, zmizely a strom padal do příkopu s lomozem, do něhož se mísily lidské výkřiky: byly to výkřiky vrátného z divadla, který se zarazil ve svém výstupu, když se větev zúžila a byla na jeho váhu příliš tenká. Azolan, Agostin a Basque měli ten skvělý nápad, že shodili strom do vody, aby útočníkům odřízli cestu zpátky.

„Jestli ty dveře nevylomíme," řekl Lampourde, „jsme chyceni jako myši v pasti. Čert aby vzal řemeslníky z dávných dob, kteří odváděli tak trvanlivou práci! Pokusím se dýkou vysekat dřevo okolo zámku, abych ho vylomil, když tak pevně drží. Musíme se odsud za každou cenu dostat; už nemáme možnost přidržet se našeho stromu jako medvědi v bernských příkopech ve Švýcarech."

Lampourde už se chtěl pustit do práce, ale vtom se ozvalo lehké zaskřípění, jako když se klíč otáčí v zámku, a marně napadané dveře se otevřely samy od sebe.

„Jaký dobrý anděl nám to přichází na pomoc?" zvolal Sigognac. „A ja-

kým zázrakem povolují ty dveře samy od sebe, když předtím tak dlouho odolávaly?“

„Žádný anděl a žádný zázrak,“ odpověděla Chiquita a vyšla ze dveří upírajíc na barona svůj záhadný a klidný pohled.

„Kde je Isabela?“ zvolal Sigognac a rozhlížel se po místnosti slabě osvětlené kmitavým svitem lampičky.

Zprvu ji neviděl. Vévoda Vallombreuse překvapen, že se dveře náhle otevřely, ucouvl do kouta a zatáhl za sebe mladou herečku, která omdlévala hrůzou a vyčerpáním; klesala na kolena, hlavou se opírala o stěnu; vlasy se jí uvolnily a vlály kolem ní, oděv měla v nepořádku, háčky na živůtku utrhané, jak se zoufale zmítala v objetí únosce, který cítil, že mu jeho kořist uniká a marně se pokusil ukrást jí pár chlípných polibků jako pronásledovaný faun, který odvléká do hloubi lesa nějakou mladou pannu.

„Je tady,“ řekla Chiquita, „tam v koutě za panem Vallombreusem; ale chcete-li získat ženu, musíte zabít muže.“

„Co se toho tkne, však já ho zabiju,“ řekl Sigognac a s napřaženým mečem zamířil k mladému vévodovi, který už stál ve střehu.

„To teprve uvidíme, pane kapitáne Fracassi, rytíři komediantek,“ odpověděl mladý vévoda s dokonale pohrdavým výrazem.

Čepele se už zkřížily a točily kolem sebe s onou opatrnou pomalostí, kterou znalci šermu vnášejí do soubojů, jež mají být smrtelné. Vallombreuse se Sigognacovi nevyrovnal; ale jak se slušelo na muže jeho stavu, chodil dlouho do šermířských škol, propotil v šermířských sálech nejednu košili a cvičili ho nejlepší mistři. Proto také nedržel rapír jako koště, jak se Lampourde pohrdavě vyjadřoval na adresu neobratných duelantů, kteří podle jeho názoru dělají řemeslu hanbu. Vévoda věděl, jak nebezpečný je jeho protivník, a proto se uzavíral do obrany, odrážel údery a sám neútočil. Doufal, že vyčerpá Sigognaca, stejně už znaveného útokem na zámek a soubojem s Malarticem; slyšel totiž předtím skrze dveře třeskot rapírů. Mezitím co odvracel baronův rapír, levou rukou hledal na hrudi stříbrnou píšťalku, zavěšenou na řetízku. Když ji našel, přiložil si ji ke rtům a pronikavě, dlouze zapískal. Tento pohyb ho mohl přijít draho; baronův rapír mu málem přibil ruku k ústům; ale poněkud opožděná riposta odrazila hrot, který ho jen trochu škrábl do palce. Vallombreuse se zase postavil do střehu. Z očí metal divoké blesky jako uhrančivá bytost nebo bazilišek, jejichž pohled dovede zabíjet; ďábelsky zlomyslný úšklebek mu

křivil koutky úst, všechen zářil ukojenou dravostí, a aniž se odkryl, doráželna Sigognaca seky, které baron pokaždé odrazil.

Malartic, Lampourde a Scapin obdivně pozorovali ten nesmírně důležitý souboj, na němž závisel osud celé bitvy, neboť vůdcové obou stran bojovali osobně muž proti muži. Scapin dokonce přinesl z vedlejšího pokoje pochodně, aby soupeři lépe viděli. Dojemná pozornost!

„Náš malý vévoda si nepočíná špatně,“ řekl Lampourde, který nezaujatě oceňoval zásluhy, „nebyl bych si myslel, že je schopen takové obrany; ale jestli udělá výpad, je ztracen. Kapitán Fracasse má delší paži než on. A sakra, ten kryt v polokruhu je moc široký. Co jsem vám povídal? Soupeřův rapír už se dostal do otvoru. Vallombreuse je zasažen; ne, ještě včas ustoupil.“

Vtom se ozval hlučný dupot blížících se kroků. Jedna výplň v dřevěném ostění se hřmotně otevřela a do sálu se prudce vřítilo pět nebo šest ozbrojených lokajů.

„Odneste tu ženu,“ křikl na ně Vallombreuse, „a zaútočte na tyhle darebáky. Já si to vyřídím s kapitánem.“ A vrhl se na něj se vztyčeným rapírem.

Vpád těch ničemů Sigognaca překvapil. Poněkud uvolnil kryt, neboť sledoval očima Isabelu, která mezitím úplně omdlela, a kterou dva lokajové za vévodovými zády odnášeli ke schodišti; Vallombreusův rapír ho škrábl na zápěstí. To malé poranění zase obrátilo Sigognacovu pozornost k dané situaci: baron udělal přímý výpad, a zasáhl vévodu nad klíční kostí tak, že se Vallombreuse zapotácel.

Mezitím Lampourde a Scapin přivítali lokaje jak se sluší a patří; Lampourde do nich bodal dlouhým rapírem jako do myší a Scapin jim zpracovával hlavu pažbou pistole, kterou zdvihl z podlahy. Když ti bídní ničemové viděli svého pána zraněného, jak se opírá zády o zeď a rukama o jílec meče, s obličejem sinavě pobledlým, vzdali ve své podlé zbabělosti boj a dali se na útěk. Je pravda, že sluhové neměli Vallombreuse v lásce, neboť se k nim choval spíš jako tyran než jako zaměstnavatel a nakládal s nimi neuvěřitelně drsně.

„Ke mně, darebáci, ke mně,“ vydechl tiše. „Copak tu takhle necháte svého vévodu bez pomoci a bez přispění?“

Zatímco se odehrávaly tyto události, jak jsme je popsali, vystupoval Herodes, jak nejsvižněji mu jeho tělnatost dovolovala, nahoru po velkém

schodišti, které od Vallombreusova příchodu osvětlovala velká, bohatě tepaná svítilna zavěšená na hedvábné šňůře. Dorazil na podestu prvního poschodí právě v okamžiku, kdy lokajové odnášeli rozcuchanou, bledou, nehybnou Isabelu, jako by byla mrtvá. Domníval se, že ji vévoda pro její ctnostné odmítání zabil nebo dal zabít, a tato domněnka v něm probudila strašný hněv: obořil se prudkými ranami meče na ty darebáky, a oni překvapeni tím náhlým útokem, proti němuž se nemohli bránit, protože neměli volné ruce, pustili svou kořist a vzali do zaječích, jako by měli v patách samého ďábla. Herodes se sklonil, nadzdvihl Isabelu, opřel si její hlavu o koleno, položil jí ruku na srdce a přesvědčil se, že ještě bije. Viděl, že na ní není patrné žádné poranění a že začíná slabě vzdychat jako člověk, který se pozvolna zas probírá k vědomí.

V této pozici ho krátce nato zastihl Sigognac, který se předtím zbavil Vallombreuse, zasadiv mu zuřivou ránu hrotem, kterou Lampourde velmi obdivoval. Baron poklekl ke své milé, vzal ji za ruce a hlasem, který Isabela slabě zaslechla jako ze sna, jí řekl: „Drahá duše, vzpamatujte se a ničeho se nebojte. Jste v náručí svých přátel a nikdo vám už nemůže ublížit."

I když Isabela dosud neotevřela oči, objevil se na jejích bezkrevných rtech lehký náznak úsměvu, a její bledé prsty, zvlhlé chladným potem mdloby, nepostřehnutelně stiskly Sigognacovu ruku.

Lampourde rozněžněle pozoroval tu dojemnou skupinku, neboť takové milostné příhody ho zajímaly a tvrdil o sobě, že se ve věcech lásky vyzná lépe než mnohý jiný.

Najednou zaznělo do ticha, jež následovalo po hluku bitvy, velitelské troubení na lesní roh. Po chvíli se opakovalo s pronikavou a hněvivou naléhavostí. Byl to rozkaz pána, jehož bylo nutno uposlechnout. Ozvalo se skřípání řetězů. Temný rachot ohlašoval spouštění padacího mostu; pod klenbou zadunělo víření kol a v oknech na schodišti náhle červeně zasvítily rudé odlesky pochodní rozsetých po nádvoří. Dveře do dvorany se hlučně otevřely a v ozvučném prostoru schodiště zaduněly spěšné kroky.

Za chvíli se objevili čtyři lokajové v parádní livreji, nesoucí rozžaté voskovice, s nepřístupným výrazem a mlčenlivou horlivostí, jakou projevují sluhové ze vznešeného domu. Za nimi kráčel muž ušlechtilého vzezření, oděný od hlavy k patě v černém sametu, ozdobeném gagáty. Na tmavém podkladě na jeho hrudi se třpytil řád; byl z těch, jež si králové

a knížata vyhrazují pro sebe nebo jež udělují jen těm nejskvělejším. Když lokajové došli na podestu, seřadili se podél stěny jako sochy nesoucí pochodně a ani zamžikáním oka, ani zachvěním svalů nedali najevo, že si povšimli té podívané, jistě dosti zvláštní, kterou měli před očima. Pán dosud nepromluvil, proto nesměli projevit žádný názor.

Velmož v černém se zastavil na chodbě. Třebaže mu stáří poznamenalo čelo a tváře vráskami, zbarvilo pleť do žluta a vlas do bělava, dalo se v něm dosud rozpoznat originál podobizny, která upoutala Isabelu v jejích těžkých chvílích a k níž jako k přátelské tváři se obracela o pomoc. Byl to kníže, Vallombreusův otec. Syn nesl jméno vévodství, dokud přirozený řád posloupnosti neučiní hlavou rodu jeho.

Při pohledu na Isabelu, kterou podpírali Herodes a Sigognac a která ve své bezkrevné bledosti vypadala jako mrtvá, zalomil kníže rukama, vzdychl: „Přišel jsem pozdě, i když jsem spěchal sebevíc," sklonil se k mladé herečce a vzal ji za ruku.

Na té ruce, bílé jako by byla vytesána z alabastru, zářil na prsteníku prsten s dosti velkým ametystem. Pohled na ten prsten zřejmě starého velmože podivně rozrušil. Křečovitě se třesoucíma rukama ho Isabele stáhl z prstu, pokynul jednomu ze sluhů s pochodní, aby přistoupil blíž, a v jasnějším světle rozluštil znak vyrytý do kamene, když byl přiblížil prsten co nejblíže k plameni a potom podržel co nejdále od očí, aby stařeckým zrakem lépe postřehl podrobnosti.

Sigognac, Herodes a Lampourde s úzkostí sledovali zmatené pohyby knížete a změny v jeho výrazu při spatření toho klenotu, který patrně dobře znal a který otáčel v prstech na všechny strany, jako by se nemohl odhodlat připustit si nějakou nepříjemnou myšlenku.

„Kde je Vallombreuse," zvolal konečně hromovým hlasem, „kde je ten netvor, jenž zneuctívá můj rod?"

Poznal nade vší pochybnost prsten s vymyšleným erbem, ten prsten, jímž kdysi pečetil psaníčka, která psal Isabelině matce Cornelii. Jak se ten prsten octl na prstě mladé herečky, kterou Vallombreuse unesl, a od koho ho má? „Že by to byla Corneliina a moje dcera?" uvažoval kníže. „Její herecké povolání, její věk, tvář, na níž lze rozpoznat některé zjemnělé Corneliiny rysy, to vše mě shodně přesvědčuje, že tomu tak je. Pak tedy ten zlořečený prostopášník pronásledoval svou sestru; ta láska je krvesmilná. Ach, jak krutě jsem trestán za dávnou vinu!"

Isabela konečně otevřela oči a její první pohled padl na knížete, držícího prsten, který jí sňal z prstu. Měla dojem, že tu tvář už viděla, ale ještě mladou, bez bílých vlasů a šedivých vousů. Zdálo se, jako by to byla zestárlá kopie podobizny nad krbem. Při tom pohledu zaplavil Isabelino srdce pocit hluboké úcty. Spatřila také vedle sebe statečného Sigognaca a dobráka Heroda, oba živé a zdravé, a po napětí zápasu následoval pocit bezpečí a osvobození. Nadzdvihla se trochu a sklonila hlavu před knížetem, který ji s vášnivým zaujetím pozoroval a zřejmě v dívčiných rysech hledal podobnost s tváří, kterou kdysi miloval.

„Od koho jste, slečno, dostala ten prsten, který mi připomíná jisté vzpomínky? Máte ho už dlouho?" řekl starý velmož dojatým hlasem.

„Mám ho od dětství, a je to jediné dědictví, které mi připadlo po mé matce," odpověděla Isabela.

„A kdo byla vaše matka, co dělala?" řekl kníže s ještě větším zájmem.

„Jmenovala se Cornelia," odpověděla skromně Isabela, „a byla to chudá venkovská herečka, která hrávala královny a kněžny v tragédiích, v herecké tlupě, k níž dosud patřím."

„Cornelia! Není už pochyb, je to ona," zašeptal rozrušený kníže; ovládl však své dojetí, znovu nabyl vznešenosti a klidu a řekl Isabele: „Dovolte mi, abych si ten prsten ponechal. Vrátím vám ho v příhodný čas."

„V rukou Vaší Jasnosti je o něj dobře postaráno," odpověděla mladá herečka, které z mlhavých vzpomínek dětství vyvstávala neurčitá podoba tváře, již jako docela malá vídala, jak se sklání nad její kolébkou.

„Pánové," řekl kníže, upíraje svůj jasný a pevný pohled na Sigognaca a jeho druhy, „za jiných okolností by mi vaše ozbrojená přítomnost na mém zámku připadala nanejvýš podivná; ale znám důvod, který vás přiměl, abyste přepadli tento až dosud posvátný příbytek. Násilí vyvolává násilí a ospravedlňuje je. Přihmouřím tedy oči nad tím, co se stalo. Ale kde je vévoda Vallombreuse, ten zvrhlý syn, který zneuctívá mé stáří?"

V tom okamžiku, jako by odpovídal na otcovo zavolání, se na prahu objevil Vallombreuse, podpíraný Malarticem; byl přísně bledý a sevřenou rukou si přidržoval na hrudi kapesník. Šel sice, ale tak, jako chodí přízraky, aniž zdvihal nohy. Jedině nesmírná vůle ho držela ve vztyčené poloze a námaha, kterou při tom musel vynaložit, dodávala jeho rysům nehybnosti mramorové masky. Uslyšel hlas svého otce, kterého se i při své zkaženosti dosud bál, a doufal, že před ním skryje své poranění. Kousal se

do rtů, aby nekřičel, a polykal krvavou pěnu, která mu stoupala do koutků úst; dokonce smekl klobouk, přestože mu zdvihnutí ruky působilo strašnou bolest, a zůstal tak s odkrytou hlavou mlčky stát.

„Pane," řekl kníže, „vaše kousky přesahují všechny meze a chováte se tak špatně, že budu nucen poprosit krále, aby vás laskavě dal uvěznit nebo doživotně vypovědět. Únos, omezování osobní svobody, znásilnění, to už nemá co dělat s galantním dobrodružstvím; a i když mohu leccos prominout jako poklesek nevázaného mládí, nikdy neomluvím chladně uvážený zločin. Víte, vy netvore," pokračoval, přistoupiv k Vallombreusovi a šeptaje mu do ucha, aby to nikdo jiný neslyšel, „víte, kdo je ta dívka, ta Isabela, kterou jste unesl, přestože vám kladla ctnostný odpor? Vaše sestra!"

„Kéž vám nahradí syna, kterého ztratíte," odpověděl Vallombreuse, zachvácený slabostí, zsinalý obličej zalitý smrtelným potem, „ale neprovinil jsem se tak, jak se domníváte. Isabela je čistá, to dosvědčuji při Bohu, před nímž zakrátko stanu. Smrt nemívá ve zvyku lhát a je možno věřit slovu šlechtice, který umírá."

Tuto větu pronesl natolik nahlas, že ji mohli všichni slyšet. Isabela obrátila pohled svých krásných uslzených očí k Sigognacovi a viděla na tváři toho dokonalého milence, že v neposkvrněnost své milované věřil, aniž potřeboval Vallombreusovo dosvědčení *in extremis*.

„Ale co je vám?" řekl kníže a napřáhl ruku k mladému vévodovi, který se přes Malarticovu podporu zapotácel.

„Nic, otče," odpověděl Vallombreuse nezřetelným hlasem, „nic . . . Umírám." A bezvládně se zhroutil na dlaždice chodby.

„Nepadl na nos," řekl kazatelsky Jacquemin Lampourde, „je to jen mdloba; ještě se z toho může dostat. My muži meče se v tom vyznáme líp než apatykáři a páni s lancetou."

„Lékaře! Lékaře!" zvolal kníže, který při tom pohledu zapomněl na svůj hněv. „Třeba je ještě naděje. Dám jmění tomu, kdo zachrání mého syna, posledního potomka vznešeného rodu! No tak běžte! Co tu stojíte? Utíkejte, pospěšte si!"

Dva z lokajů, kteří nehnutě a bez mžiknutí brvy osvětlovali pochodněmi tento výjev, odstoupili od stěny a spěchali vykonat pánovy rozkazy.

Další sloužící zdvihli se vší myslitelnou opatrností Vallombreusovo tělo a na rozkaz knížete ho odnesli do vévodovy komnaty a tam ho položili na lůžko.

Starý šlechtic sledoval žalostný průvod pohledem, v němž bolest už uhasila hněv. Viděl, jak jeho rod tímto milovaným i nenáviděným synem vymírá, a zapomínal v této chvíli na jeho špatné stránky, připomínaje si jen ty dobré. Zaplavila ho hluboká tesknota a zůstal několik minut pohroužený v mlčení, které všichni respektovali.

Isabela se už úplně vzpamatovala ze své mdloby, stála se sklopenýma očima vedle Sigognaca a Heroda a cudnou rukou dávala do pořádku pocuchaný oděv. Lampourde a Scapin trochu poodstoupili do pozadí a ve dveřích bylo vidět zvědavé hlavy řemeslných rváčů, kteří se zúčastnili bitvy a měli teď určité obavy o svůj osud; báli se, aby je neposlali na galeje nebo na šibenici za to, že Vallombreusovi pomáhali v jeho nekalých záležitostech.

Konečně přerušil kníže tíživé ticho a řekl:

„Vy všichni, kteří jste dali meč do služeb zlým vášním mého syna, opusťte ihned tento zámek. Jsem příliš šlechticem, abych zastával úlohu bířice či kata; prchněte, zmizte, zalezte do svých doupat. Však ona vás tam spravedlnost najde."

Nebyla to příliš lichotivá poklona; bylo by však bývalo nemístné projevovat přehnanou nedůtklivost. Řemeslní duelanti, které Lampourde hned na počátku tohoto výjevu zbavil pout, zmizeli se svým vůdcem Malarticem, ani nepožádali, aby jim byl vyplacen zůstatek.

Když byli pryč, vzal Vallombreusův otec Isabelu za ruku, odvedl ji od skupinky, kde stála, postavil ji vedle sebe a řekl jí: „Zůstaňte tady, slečno: od nynějška je vaše místo po mém boku. Je správné, abyste mi vrátila dceru, když mi berete syna." A otřel si slzu, která mu přes všechno sebeovládání skanula z oka. Potom se obrátil k Sigognacovi s neskonale vznešeným gestem: „Pane, vy se svými druhy můžete odejít. Isabela se nemá u svého otce čeho bát a tento zámek jí bude nyní domovem. Teď, když je znám její původ, není vhodné, aby se moje dcera vrátila do Paříže. Platím dost draze za to, abych si ji mohl ponechat. Děkuji vám, i když mě to stojí naději na pokračování mého rodu, že jste mého syna ušetřil hanebného činu, ba co dím, odporného zločinu! Je mi milejší, aby na mém erbu byla skvrna od krve než skvrna od bláta. Když se Vallombreuse choval jako padouch, udělal jste dobře, že jste ho zabil; jednal jste jako pravý šlechtic, jímž prý skutečně jste, když jste bránil křehkost, nevinnost a počestnost. Bylo to vaše právo. Zachráněná čest mé dcery vykupuje smrt jejího bratra.

To vše mi říká můj rozum; ale moje otcovské srdce se bouří a mohly by se mne zmocnit nespravedlivé myšlenky na pomstu, které bych nedovedl ovládnout. Odejděte tedy, nebudu vás pronásledovat a pokusím se zapomenout, že tvrdá nezbytnost vedla vaši čepel do hrudi mého syna!“

„Milostivý pane,“ odpověděl Sigognac s nejhlubší úctou, „vaše otcovská bolest se mne tak dotýká, že bych byl beze slova od vás vyslechl i ty nejkrvavější a nejtrpčí urážky, třebaže si v tom neblahém střetnutí má poctivost nemá co vyčítat. Nechtěl bych se ospravedlňovat ve vašich očích ničím, co by obviňovalo nešťastného vévodu Vallombreuse; věřte mi však, že jsem ho nevyhledával, že se mi sám vrhl do cesty a že jsem při nejednom střetnutí dělal všechno, abych ho ušetřil. Dokonce i tady ho na můj meč vrhla jeho slepá zuřivost. Zanechávám ve vašich rukou Isabelu, která je mi dražší než život, a odcházím, provždy zarmoucen tím smutným vítězstvím, jež je pro mne opravdovou porážkou, neboť ničí moje štěstí! Ach, oč lépe by bylo bývalo, kdybych byl zabit já a stal se raději obětí než vražedníkem!“

Nato Sigognac knížete pozdravil a vrhnuv na Isabelu dlouhý pohled

plný lásky a lítosti, sestoupil po schodišti, následován Scapinem a Lampourdem; přitom několikrát otočil hlavu, takže mohl vidět, jak se dívka opírá o zábradlí, aby neupadla, a jak si kapesníkem utírá uslzené oči. Oplakávala bratrovu smrt nebo Sigognacův odchod? Domníváme se, že Sigognacův odchod, protože odpor, který v ní Vallombreuse probouzel, neměl ještě po tom náhlém odhalení vzájemné příbuznosti čas, aby se změnil v náklonnost. To aspoň při vší své skromnosti usoudil baron, a jak už je to lidské srdce podivné, odcházel trochu utěšen slzami té, kterou miloval.

Sigognac a jeho doprovod vyšli ven po padacím mostě, a když procházeli podél vodního příkopu, aby si došli do blízkého lesíka pro koně, které tam zanechali, zaslechli naříkavý hlas stoupající z příkopu právě z místa, jež vyplňoval poražený strom. Byl to vrátný z divadla, který se nemohl vymotat ze spleti větví, a žalostně volal o pomoc; z vody mu trčela jenom hlava a pokaždé, když otevřel zobák, aby zavolal o pomoc, riskoval, že se napije té nechutné tekutiny, která mu byla protivnější než černá medicína. Hbitý a mrštný Scapin se odvážil na strom a za chvíli vylovil vrátného, z něhož crčela voda a visely vodní rostliny.

Koně se ze svého úkrytu ani nehnuli, a když se na nich obkročmo usadili jezdci, bujně vyrazili na zpáteční cestu do Paříže.

„Tak co si, pane barone, myslíte o všech těch událostech?“ řekl Herodes Sigognacovi, který jel těsně vedle něho. „Rozuzluje se to jako na konci tragikomedie. Kdo by se byl nadál, dokud se ještě bojovalo, že se najednou velkopansky ve svitu pochodní objeví ten otec a udělá konec poněkud přemrštěným výstřelkům svého pana syna? A což ten prsten s erbem na pečetidle, který pomohl poznat Isabelu? S tím už jsme se přece setkali na divadle, ne? Koneckonců, je-li divadlo obrazem života, život se mu musí podobat jako originál podobizně. V naší společnosti se vždycky mluvilo o tom, že Isabela je urozeného původu. Blazius a Leonarda si dokonce pamatují, že vídali knížete — tehdy byl jen vévoda — když se dvořil Cornelii. Leonarda dívku nejednou přemlouvala, aby vyhledala svého otce; ale ta, od přírody mírná a skromná, to neudělala, neboť se nechtěla vnucovat rodině, která by ji možná byla zavrhla, a spokojila se svým skromným údělem.“

„Ano, to jsem věděl,“ odpověděl Sigognac. „I když Isabela tomu urozenému původu nepřikládala důležitost, vyprávěla mi jednou příběh své

matky a zmínila se o tom prstenu. Podle jemnocitu, který ta líbezná dívka projevovala, bylo ostatně patrné, že jí v žilách koluje šlechtická krev. Byl bych to uhodl, i kdyby mi to nebyla řekla. Její cudná, jemná a čistá krása prozrazovala její původ. Proto také v mé lásce k ní byla vždy přimíšena plachost a úcta, třebaže si obvykle muži při dvoření herečce leccos dovolují. Ale jaký zlý osud, že zrovna ten prokletý Vallombreuse je její bratr! Mezi námi dvěma je teď ten mrtvý; odděluje nás stružka krve, a přitom jsem nemohl zachránit její čest jinak než jeho smrtí. Já nešťastný! Sám jsem vytvořil překážku, o kterou se musí rozbít má láska, a zabil naději mečem, který bránil to, co je mi nejbližší. Abych si zachoval, co miluji, navždy se toho zbavuji. Kde bych vzal troufalost, abych předstoupil před Isabelu ve smutku s rukama rudýma od krve? Běda, tu krev jsem prolil na její obranu, ale byla to krev jejího bratra! A i kdyby mi ona třeba odpustila a hleděla na mě bez hrůzy, kníže, který nad ní teď má otcovskou moc, s proklínáním odmrští vraha svého syna. Ach, narodil jsem se věru pod nešťastnou hvězdou!"

„To všechno je jistě politováníhodné," odpověděl Herodes, „ale záležitosti Cida a Chimény byly ještě mnohem zamotanější, jak vidíme ve hře pana Pierra de Corneille, a přece po mnohém boji mezi láskou a povinností to nakonec dopadlo dobře, ovšem ne bez jistých zvratů a poněkud násilných *agudezzas* podle španělského vkusu, které však na divadle dobře působí. Vallombreuse je Isabelin bratr, ale jen nevlastní. Nenarodila se z téhož lůna a jakožto sourozenci se znali pouhých pár minut, což značně oslabuje pocit křivdy. A ostatně naše mladá přítelkyně nenáviděla jako mor toho zuřivého velmože, který ji pronásledoval svým násilnickým a pohoršujícím dvořením. Ani kníže nebyl moc spokojen se synem, který byl ukrutný jako Nero, prostopášný jako Heliogabal, zvrácený jako Satan, a kterého by už byli dvacetkrát oběsili, nebýt toho, že byl vévodou. Proto si to nesmíte tak brát k srdci. Věci se třeba vyvinou lépe, než si myslíte."

„Kéž by Bůh dal, můj milý Herode," odpověděl Sigognac, „ale já mám od malička smůlu. U mé kolébky stály zlé hrbaté sudičky a neštěstí. Bylo by pro mě opravdu bývalo lepší, kdybych byl zabit sám, vždyť příchodem otce by byla Isabelina čest zachráněna i bez Vallombreusovy smrti. A kromě toho, abych vám řekl všechno, nevím, jaká ledová hrůza mi to vnikla do morku kostí, když jsem viděl toho krásného mladíka, plného života, ohně a vášně, jak před mýma očima padl bezvládně na zem, ztuhlý, stu-

dený a bledý. Herode, smrt člověka je vážná věc, a třebaže nemám výčitky svědomí, protože jsem nespáchal žádný zločin, stále vidím, jak Vallombreuse leží natažený na zemi, s vlasy rozestřenými na mramorové dlažbě a s rudou skvrnou na prsou."

„To jsou jen přeludy," řekl Herodes, „zabil jste ho podle pravidel. Vaše svědomí může být klidné. Trochu jízdy tryskem rozptýlí vaše skrupule, které jsou jen následkem rozrušení a nočního chladu. Měl byste však především rychle opustit Paříž a najít si nějaké útočiště, kde se na vás zapomene. Vallombreusova smrt způsobí rozruch ve městě i u dvora, i když se budou sebevíc snažit ji utajit. A třebaže nebyl oblíben, mohli by si to chtít s vámi vyřídit. Ale teď už přestaňme rozumovat, pobodněme koně a polykejme tu dlouhou stuhu, která se před námi nudně a šedivě táhne mezi dvěma řadami násad od koštěte v chladném měsíčním svitu."

Koně, pobídnuti patami, vyrazili rychleji; ale zatímco klušou, vraťme se do zámku, nyní stejně tichého, jako byl předtím hlučný, a vejděme do pokoje, kam sloužící uložili Vallombreuse. Osvětloval ho mnohoramenný svícen na stolku a paprsky jeho svíček dopadaly na lože mladého vévody, který ležel nehybně jako mrtvola a zdál se ještě bledší na tmavočerveném pozadí závěsů a v rudých pablescích hedvábí. Ebenové táflování, vykládané měděnými proužky, sahalo až do výšky člověka a sloužilo jako spodní část gobelínům se svislou osnovou, znázorňujícím příběh Médein a Iasonův, plný vražd a temné magie. Tu bylo vidět Médeu, jak rozřezává na kusy Pelia, pod záminkou, že ho omladí jako Aisóna. Tam zas coby žárlivá manželka a zvrhlá matka zabíjela své děti. Na další výplni prchala, zpita pomstou, ve voze taženém draky dštícími oheň. Tkanina to byla opravdu krásná a drahocenná a vyrobená dovednýma rukama; ale ty divoké mytologické příběhy v sobě měly cosi ponurého a krutého a prozrazovaly svéřepou povahu toho, kdo si je vybral. Za rozhrnutými závěsy bylo v pozadí lůžka vidět Iasona bojujícího s obludnými býky s měděnými kopyty, kteří hlídali zlaté rouno, a Vallombreuse, ležící nehybně pod nimi, vypadal jako jedna z jejich obětí.

Po židlích byly poházeny nádherné a elegantní oděvy — patrně nejdřív zkoušené a pak odvrhnuté — a ve velkém japonském kalichu zdobeném modročervenými kresbami, který stál na stolku z ebenového dřeva, spočívala kytice vytvořená z nejvzácnějších květin: měla nahradit tu, kterou Isabela odmítla, ale vzhledem k nenadálému útoku na zámek už nedošla

na místo určení. Ty rozvité nádherné květy, ještě čerstvé svědectví milostných zájmů, tvořily podivný kontrast s nehybně nataženým tělem a mravokárce by si tu s filozofováním přišel na své.

Kníže seděl v křesle u lůžka a zasmušilým pohledem pozoroval obličej právě tak bílý jako krajkový polštář, který se kolem něho vzdouval. Jeho rysy se při té bledosti jevily ještě jemnější a čistší. Všechno obyčejné, co může život vtisknout do lidské tváře, mizelo v tom mramorovém poklidu, a Vallombreuse nikdy nebyl krásnější. Zdálo se, že z jeho pootevřených rtů, kde granátová červeň ustoupila fialkám smrti, nevychází žádný dech. Když kníže pozoroval ten půvabný tvar, který se zakrátko rozpadne, zapomínal, že odtud odešla duše démona, a smutně myslel na slavné jméno, které si minulé věky uctivě předávaly a které se nepřenese do věků budoucích. Oplakával více než smrt syna zánik svého rodu: tuto bolest měšťané ani selský lid neznají. Držel Vallombreusovu ledovou ruku ve svých, a když v ní ucítil trochu tepla, neuvažoval o tom, že je na ni přenesl on sám, a oddával se chimérickým nadějím.

Isabela stála u nohou lůžka se sepjatýma rukama; s veškerou vroucností duše se modlila k Bohu za bratra, jehož smrt nevinně způsobila a jenž vlastním životem platil za zločin, že příliš miloval: tento zločin ženy ochotně odpouštějí, zejména když jsou jeho předmětem.

„A ten lékař stále nejde!“ řekl kníže netrpělivě. „Snad by se přece jenom našel nějaký způsob, jak ho zachránit!“

Sotva ta slova dořekl, otevřely se dveře a objevil se chirurg, doprovázený žákem, který mu nesl brašnu s nástroji. Lehce se uklonil a beze slova zamířil rovnou k lůžku, kde ležel mladý vévoda; ohmatal mu tep, položil mu ruku na srdce a malomyslně zavrtěl hlavou. Aby však svému výroku dodal vědeckou jistotu, vytáhl z kapsy zrcátko z leštěné oceli, přiložil je Vallombreusovi ke rtům a potom si zrcátko pečlivě prohlédl: na povrchu kovu se vytvořil lehký opar a zakalil je. Udivený lékař pokus opakoval. Ocel se opět zamžila. Isabela a kníže s úzkostí sledovali pohyby chirurga, jehož obličej se trochu uvolnil.

„Život úplně nevyprchal,“ řekl konečně obraceje se ke knížeti a otíraje zrcátko. „Zraněný dosud dýchá, a dokud na pacienta nepoloží svůj prst smrt, stále zbývá naděje. Neoddávejte se však předčasné radosti, jež by pak vaši bolest jen ztrpčila: řekl jsem, že pan vévoda Vallombreuse ještě nevydechl naposled; to je vše. Odtud je k uzdravení daleko. Prohlédnu

teď jeho ránu, která možná není smrtelná, když ho nezabila rovnou na místě.“

„Nezůstávejte tu, Isabelo,“ řekl Vallombreusův otec, „taková podívaná je pro dívku příliš tragická a kormutlivá. Přijdou vám povědět o verdiktu, který doktor vysloví, až dokončí prohlídku.“

Dívka odešla za lokajem, který ji dovedl do jiné komnaty, neboť ta, kde přebývala až dosud, byla v nepořádku a poničená zápasem, který se tam odehrál.

Chirurg s pomocí svého áka rozepnul Vallombreusovi kabátec, roztrhl košili a odhalil slonovinově bílou hruď: v úzké ráně ve tvaru trojúhelníku se perlilo několik krůpějí krve. Rána mnoho nekrvácela. Krev se vylila dovnitř. Aeskulapův sluha rozevřel okraje rány a prozkoumal ji. Pacient trochu škubl tváří, ale oči měl stále zavřené a ležel nehnutě jako socha na náhrobku v rodinné kapli.

„To je dobré,“ řekl chirurg pozoruje bolestné stažení obličeje, „trpí, tedy žije. Ta citlivost je dobré znamení.“

„Bude žít, viďte,“ řekl kníže. „Jestliže ho zachráníte, udělám z vás boháče, splním všechna vaše přání; dostanete všechno, co si budete přát.“

„Ne tak rychle,“ odpověděl lékař, „ještě za nic neručím; meč pronikl horní částí pravé plíce. Případ je vážný, velice vážný. Přece však vzhledem k tomu, že pacient je mladý, zdravý, statný a stavěný tak, že nebýt té prokleté rány, mohl by se dožít sta let, je možné, že se z toho dostane, pokud nenastanou nepředvídané komplikace; u těchto případů máme některé příklady uzdravení. Příroda je u mladých lidí tak mocná! Životní míza, která je u nich ještě ve vzestupu, tak rychle vyrovnává ztráty a napravuje tak mnohé škody! Teď se pokusím pomocí baněk odstranit z hrudníku krev, která se rozlila dovnitř a která by nakonec pana vévodu zadusila, nebýt toho, že naštěstí padl do rukou muže znalého vědy, což nebývá v těchto vesnicích a zámcích daleko od Paříže časté. A ty, nemehlo,“ pokračoval, obraceje se na žáka, „tady nestůj a nezírej na mě vypoulenýma očima jako na ciferník orloje, ale radši sviň obvazy a slož obklady, abych mohl přiložit první baňku.“

Když chirurg dokončil ošetření, řekl knížeti: „Nařiďte laskavě, Vaše Milosti, aby nám v rohu této místnosti postavili polní lůžko a podali nějaké lehké jídlo, neboť já a můj žák budeme střídavě bdít u pana vévody Vallombreuse. Je důležité, abych byl tady a pečlivě sledoval každý příznak,

abych zasáhl, bude-li nepříznivý, nebo ho podpořil, bude-li příznivý. Mějte ve mně důvěru, Milosti, a buďte ujištěn, že všechno, co lidská věda může riskovat na záchranu života, bude směle a uváženě provedeno. Vraťte se do svých komnat, ručím vám za život vašeho pana syna . . . až do zítřka."

Vallombreusův otec, poněkud uklidněn tímto ujištěním, odešel do svých pokojů, kam mu sloužící každou hodinu přinášeli zprávu o stavu mladého vévody.

V novém příbytku, který jí určili, našla Isabela zase onu zasmušilou a zamlklou komornou, která na ni čekala, aby jí pomohla při svlékání; jenomže teď měla docela změněný výraz. Oči jí plály podivným leskem a bledá tvář jí zářila ukojenou nenávistí. Pomsta, jíž se konečně dočkala za neznámou potupu, až dosud mlčky polykanou v chladném hněvu bezmocnosti, proměnila němý přízrak v živoucí ženu. Upravovala Isabeliny krásné vlasy se špatně utajenou radostí, úslužně jí navlékala na paže rukávy noční košile, poklekla, aby ji mohla zout, a zdála se právě tak roztomilá, jako byla dříve nevlídná. Její rty, předtím jako zapečetěné, teď sršely otázkami.

Avšak Isabela, zabrána v myšlenkách o bouřlivých událostech toho večera, si toho nijak nevšímala, ani nepostřehla, jak dívka podrážděně svraštila obočí, když sluha přišel vyřídit, že všechna naděje na uzdravení pana vévody není ještě ztracena.

Při té zprávě jí vyprchala radost ze zakaboněné tváře, na chvíli ozářené, a ona zůstala zasmušilá až do chvíle, kdy ji velitelka vlídným pokynem propustila.

Isabela ležela na měkkém lůžku, jako stvořeném, aby bylo oltářem Morfeovým, ale spánek k němu nepospíchal; snažila se ujasnit si city, které v ní vyvolal ten náhlý obrat osudu. Ještě včera byla jen chudou herečkou a neměla jiné jméno než to, pod kterým ji uváděly vývěsky na nárožích. Dnes ji vznešený velmož uznal za svou dceru; ona, prostá květinka, byla naroubována na větev mocného rodokmene, jehož kořeny sahají tak daleko do minulosti a jenž nese na každé větvi nějakou slavnou osobnost, nějakého hrdinu! Ten ctihodný kníže, nad nímž stojí už jen korunované hlavy, je její otec. Strašný vévoda Vallombreuse, i při své prostopášnosti tak krásný, se změnil z milence v bratra, a přežije-li své zranění, přetaví se patrně jeho vášeň v čisté a klidné přátelství. Tento

zámek, nedávno ještě její vězení, se stal jejím obydlím; je tu doma, a sloužící ji poslouchají s úctou, v níž není už nic nuceného nebo předstíraného. Všechny sny, které mohla snít nezřízená ctižádost, jí osud vyplnil bez jejího přičinění. Z toho, co se zdálo být její záhubou, vzešlo zářivé, nepravděpodobné a zcela neočekávané štěstí.

Isabela, tak zahrnutá přízní osudu, byla překvapena, že nepociťuje větší radost; její duše si teprve musela zvyknout na všechny ty nové zážitky. Dokonce snad, aniž si to uvědomovala, litovala, že opustí svůj život u divadla; ale především u ní převládala myšlenka na Sigognaca. Vzdálí ji nebo přiblíží změna jejího postavení tomu dokonalému, oddanému, statečnému milenci? Když byla chudá, odmítla stát se jeho chotí, aby mu nepřekážela v jeho cestě za štěstím; když zbohatne, bude pro ni tou nejdražší povinností nabídnout mu svou ruku. Uznaná dcera knížete se může stát baronkou Sigognacovou. Ale baron zabil Vallombreuse. Jejich ruce se nemohou spojit nad hrobem. Jestli mladý vévoda zůstane naživu, zachová si možná za své poranění a hlavně za svou porážku — vždyť jeho pýcha je ještě citlivější než tělo — trvalé záští vůči baronovi. A kníže, třebaže je tak dobrý a velkorysý, nebude patrně hledět příznivým okem na muže, který ho málem připravil o syna; je také možné, že si bude pro Isabelu přát jiný svazek. Dívka si však v duchu slíbila, že bude věrna své herecké lásce a že raději vstoupí do kláštera, než by se provdala za vévodu, markýze nebo hraběte, i kdyby byl nápadník krásný jako den a obdařený jako princ z pohádky.

Uspokojena tímto rozhodnutím, začala se už poddávat spánku; slabý šramot však způsobil, že zase otevřela oči, a spatřila Chiquitu, stojící u nohou jejího lůžka, jak na ni mlčky a zamyšleně hledí.

„Co bys chtěla, milé dítě?" řekla jí Isabela svým nejvlídnějším hlasem. „Neodjela jsi s ostatními; přeješ-li si zůstat u mne, ponechám si tě, vždyť jsi mi prokázala tak dobré služby."

„Mám tě moc ráda," odpověděla Chiquita, „ale dokud Agostin žije, nemohu zůstat u tebe. Na čepelích z Albacete bývá napsáno: *Soy de un dueño,* což znamená „Mám jen jednoho pána" — to je krásné heslo, hodné věrné oceli. Ale měla bych přání. Jestli myslíš, že jsem ti splatila perlový náhrdelník, dej mi políbení. Mne nikdo nikdy nepolíbil. Musí to jistě být tak pěkné!"

„Ach, z celého srdce!" zvolala Isabela, vzala dívčinu hlavu do rukou

a zlíbala její snědé tváře, které se pokryly ruměncem silného vzrušení.

„A teď sbohem!“ řekla Chiquita, když zase nabyla obvyklého klidu.

Byla už na odchodu, tiše jako přišla, ale vtom si všimla, že na stole leží nůž, s nímž učila mladou herečku zacházet, aby se mohla bránit proti Vallombreusovým útokům, a řekla Isabele:

„Vrať mi můj nůž, teď už ho nepotřebuješ.“

A byla pryč.

XVIII V RODINĚ

Chirurg se za Vallombreusův život zaručil až do rána. Jeho slib se splnil. Den, který vnikl do rozházeného pokoje, kde se po stolech povalovaly zakrvácené obvazy, zastihl mladého pacienta ještě dýchajícího. Dokonce se mu trochu pootevírala víčka a z nich bloudil bezvýrazný a skelný pohled, plný neurčitého děsu a nicoty. Mlhami mrákot se vévodovi zjevila kostnatá maska smrti a občas mu oči utkvěly na nějakém pevném bodě, jako by rozeznávaly něco strašného a pro ostatní neviditelného. Aby unikl těmto halucinacím, klopil dlouhé řasy, jejichž čerň zvýrazňovala bledost voskových tváří, a umíněně je nechával zavřené; potom se vidění rozplynulo. Obličej pak nabýval méně vyděšeného výrazu a pohled znovu začal bloudit kolem dokola. Jeho duše se pozvolna navracela z předpeklí a srdce pod pozorným uchem lékařovým začínalo zase pomaloučku bít: slabé tepání, nezřetelné známky života, které mohl postřehnout jen muž zběhlý ve vědě. Pootevřené rty odhalovaly bělostné zuby a napodobily unylý úsměv, ještě smutnější než stahy bolesti, neboť byl z těch, jež kreslí na lidská ústa blížící se věčný klid. Avšak k fialovým odstínům přistoupilo i lehce růžové zabarvení, jež ukazovalo, že krev začíná zase patřičně proudit.

U lůžka raněného stál chirurg mistr Laurent a zkoumal všechny tyto těžce rozpoznatelné příznaky s hlubokou a pronikavou pozorností. Mistr Laurent byl muž učený a k tomu, aby se po zásluze stal známý, mu doposud chyběla pouze pravá příležitost. Až dosud cvičil svůj um jen *in anima vili*, na nízké bytosti, a vyléčil beze vší slávy různé nájemce, drobné měšťany, vojáky, písaře, prokurátory a jiné nižší soudní úředníky, na jejichž životě nebo smrti nijak nezáleželo. Přikládal proto léčbě mladého vévody nesmírný význam. V tomto souboji se smrtí byla v sázce také jeho sebeláska a ctižádost. Aby si získal celou slávu z vítězství, řekl knížeti, který chtěl povolat z Paříže nejslavnější lékaře, že na ten úkol postačí sám a že nic

není při léčení takových zranění nebezpečnějšího než změna způsobu léčby.

„Ne, neumře," říkal si, pozoruje mladého vévodu; „nemá hippokratickou tvář, končetiny zůstávají pružné a dobře přestál úzkost časného jitra, kdy se nemoc zhoršuje a vznikají neblahé krize. Ostatně on žít musí, jeho záchrana je mým bohatstvím; však já toho krásného mladíka, dědice urozeného rodu, vyrvu z kostnatých pařátů té zubaté s kosou! Sochaři si ještě dlouho počkají než mu budou tesat mramorový náhrobek. A on zas mě vytáhne z téhle vesnice, kde živořím. Nejprve se pokusíme, i když je nebezpečí, že v něm vyvoláme horečku, povzbudit ho nějakým účinným posilujícím prostředkem."

Otevřel sám skříňku s léky, neboť jeho famulus, který probděl část noci, spal teď na narychlo připraveném polním lůžku; vyňal z ní několik lahviček, v nichž byly různě zbarvené esence — některé červené jako rubín, jiné zelené jako smaragd, jedny zlatě žluté, druhé průzračné jako diamant. Lahvičky měly na skle přilepené štítky s latinskými zkratkami, jež se pro nezasvěcence podobaly kabalistickým značkám. Třebaže si byl mistr Laurent jist, přece si několikrát za sebou přečetl název lahviček, které si dal stranou, prohlédl si na světle jejich obsah, využívaje paprsku vycházejícího slunce, který pronikal mezi záclonami, zvážil množství odebrané z každé lahvičky ve stříbrné zkumavce, jejíž váhu znal, a z toho všeho smísil lék podle receptu, který byl jeho tajemstvím.

Když byla směs připravena, probudil svého famula a přikázal mu, aby Vallombreusovi trochu nadzdvihl hlavu; potom nemocnému tenkou špachtlí rozevřel zuby a podařilo se mu vpravit mezi tu dvojitou řadu perel hrdlo lahvičky. Několik kapek tekutiny proniklo na ponebí mladého vévody; a jeho nehybné rysy se při té ostré, pronikavé chuti trochu stáhly. Doušek vtekl do hrudi, brzy po něm další, a k lékařově velké spokojenosti přijal pacient bez velké námahy celou dávku. Jak Vallombreuse pozvolna pil, stoupala mu k lícním kostem sotva postřehnutelná červeň; oči mu oblil třpyt a nehybná ruka, ležící na prostěradle, se pokoušela o změnu polohy. Vzdychl si a rozhlédl se kolem sebe jako člověk probuzený ze sna, pohledem, do něhož se vracelo vnímání.

„Hrál jsem vysokou hru," řekl si mistr Laurent v duchu, „ten lék je nebezpečný nápoj. Může zabít a může vzkřísit. Tentokrát vzkřísil. Požehnáni buďtež Aeskulap, Hygieia a Hippokrates!"

V tom okamžiku čísi ruka opatrně odhrnula závěs u dveří a pod zdviženým záhybem se objevila ctihodná hlava knížete, znavená a zestárlejší po obavách této strašné noci než po deseti letech života.

„Tak co, mistře Laurente?" zašeptal úzkostlivě.

Chirurg si položil prst na ústa a druhou rukou ukázal na Vallombreuse, trochu pozvednutého na polštáři; už nevypadal jako mrtvý, neboť lék ho pálil a oživoval svou palčivostí.

Mistr Laurent přišel za knížetem na práh pokoje lehkým krokem, jaký mívají ti, kdo ošetřují nemocné, odvedl ho trochu stranou a řekl: „Vidíte, Vaše Milosti, že stav vašeho syna se nejen nezhoršil, ale výrazně se zlepšuje. Zachráněn ještě nepochybně není, ale nepřijde-li nějaká nepředvídaná komplikace — a tomu se ze všech sil snažím zabránit —, myslím že se z toho dostane a bude moci dál prožívat svůj slavný úděl, jako by nikdy nebyl zraněn."

Knížeti se rozzářila tvář prudkou otcovskou radostí; ale když hodlal vejít do pokoje, aby syna políbil, mistr Laurent mu uctivě položil ruku na rukáv a zadržel ho:

„Dovolte mi, kníže, abych se postavil proti splnění vašeho tak přirozeného přání; lékaři bývají často nepříjemní a medicína je přísná jako žádná jiná věda. Snažně vás prosím, nevstupujte k vévodovi. Vaše milovaná a obávaná přítomnost by mohla při jeho nynějším oslabení vyvolat nebezpečnou krizi. Jakékoliv rozrušení by mu bylo osudné a mohlo by přetrhnout to přetenké vlákno, jímž jsem ho znovu připoutal k životu. Za několik dnů, až se jeho rána bude hojit a až se mu pozvolna vrátí síly, budete se moci po libosti a bez nebezpečí radovat z jeho společnosti."

Uklidněný kníže uznal chirurgovy rozumné důvody a vrátil se do svých pokojů, kde se věnoval četbě nábožných knih až do úderu polední hodiny, kdy mu správce přišel oznámit, „že oběd Jeho Jasnosti je připraven v jídelně".

„Dejte uvědomit mou dceru, hraběnku Isabelu de Lineuil — to bude napříště její titul —, aby laskavě přišla dolů na oběd," řekl kníže správci a ten spěchal splnit příkaz.

Isabela prošla předpokojem s brněními, která jí v noci naháněla takovou hrůzu; za bílého dne jí nepřipadal vůbec ponurý. Z vysokých oken, která už nezatemňovaly okenice, se linulo jasné světlo. Vzduch byl obnovený a čerstvý. Otýpky jalovce a vonného dříví hořely v krbech jasným plame-

nem a vypudily z místnosti pach zatuchliny a plísně. Přítomnost pána navrátila mrtvému příbytku život.

Jídelna byla k nepoznání a stůl, který tehdy večer vypadal jako přichystaný pro hostinu duchů, byl teď pokrytý nádherným ubrusem, na němž přeležené záhyby tvořily souměrné čtverce, a vyhlížel velice pěkně se starým stříbrným nádobím s bohatým tepáním a vyrytými erby, se zlatě tečkovanými karafami z českého skla a benátskými sklenicemi na točitých nožkách, s miskami na koření a s jídly, z nichž vystupoval voňavý dým.

Na krbových kozlících vytvořených z velkých koulí z leštěného kovu ležela obrovská polena: vrhala podél desky s knížecím erbem mohutné víry plamenů a vesele praskajících jisker a šířila v prostorné místnosti příjemné teplo. Zlatotepecké ozdoby na příbornících, zlacené a stříbrné vykládání na čalounech z kordovánské kůže odrážely červené záblesky z krbu, třebaže byl jasný den.

Když Isabela vstoupila, kníže už seděl na své židli, jejíž vysoké opěradlo vytvářelo jakýsi baldachýn. Za ním stáli dva lokajové ve slavnostní livreji. Dívka pozdravila otce skromnou úklonou, v níž nebylo nic divadelního a kterou by schválila každá velká dáma. Sloužící jí přisunul židli a Isabela bez velkých rozpaků usedla proti knížeti na místo, na něž jí ukázal pohybem ruky.

Když podali polévku, stolník rozkrájel na příborníku maso, které mu přinášel se stolu vedoucí tabule a které sluhové zase odnášeli rozporcované zpátky.

Lokaj naléval Isabele: jakožto zdrženlivá a střídmá dívka pila víno značně zředěné vodou. Předchozí den i noc ji značně rozrušily; byla oslněna i zmatena náhlým zvratem svého údělu, měla starost o těžce zraněného bratra a obavy o další osud milovaného Sigognaca; proto se sotva dotkla jídel, která jí předkládali.

„Vy nejíte ani nepijete, hraběnko," řekl jí kníže; „vezměte si aspoň tohle koroptví křídlo."

Při tom titulu „hraběnko", proneseném přátelským a přece vážným tónem, obrátila Isabela své krásné modré oči překvapeně ke knížeti a pohlédla na něj s plachou otázkou.

„Ano, hraběnko de Lineuil; je to titul, který patří k panství, které vám dávám, neboť jméno Isabela, třebaže velice půvabné, se nehodí pro mou dceru jen tak samotné, musí mít nějaký doprovod."

Isabela poslušna naléhavého hnutí srdce vstala, přešla na druhou stranu stolu, poklekla u knížete, vzala ho za ruku a políbila mu ji z vděčnosti za jeho jemnocit.

„Vstaňte, dceruško," řekl kníže zjihle, „a posaďte se na své místo. Dělám jen to, co je spravedlivé. Jen osud mi zabránil učinit to dříve, a v tom strašném shledání, které nás všechny přivedlo k sobě, vidím něco jako prst boží. Zásluhou vaší počestnosti nedošlo k velkému zločinu, a já vás pro tu počestnost mám rád, i kdyby mě to mělo stát syna. Ale Bůh ho zachrání, aby se mohl kát, že urážel takovou nejčistší nevinnost. Mistr Laurent mi dává slušnou naději a z prahu pokoje, odkud jsem pozoroval Vallombreuse na lůžku, mi nepřipadalo, že má na čele onu pečeť smrti, kterou my válečníci dovedeme dobře rozpoznat."

Přinesli vodu na umytí rukou v nádherně zlacené misce a kníže, odloživ ubrousek, zamířil do salónu, kam ho Isabela na jeho pokyn následovala. Starý šlechtic usedl ke krbu, který se jako sochařské dílo tyčil až ke stropu, a jeho dcera se posadila vedle něho na skládací židličku. Když sluhové odešli, vzal kníže něžně Isabelinu ruku do svých a chvíli si mlčky prohlížel dceru, kterou tak zvláštním způsobem zase nalezl. Jeho pohled vyjadřoval radost, do níž byl přimíšen smutek. Vždyť přes lékařovo ujišťování visel Vallombreusův život stále ještě na vlásku. Na jedné straně byl šťasten, a zároveň byl nešťasten; avšak Isabelina půvabná tvář zakrátko rozptýlila nepříjemnou rozpolcenost a kníže takto zahovořil k novopečené hraběnce:

„Milá dcero, při této události, která nás tak zvláštním, romantickým a až nadpřirozeným způsobem svedla dohromady, vás nepochybně napadlo, že během celé té doby, jež uplynula od vašeho dětství až do nynějška, jsem vás nehledal, a že jedině náhoda vrátila ztracené dítě otci, který na ně zapomněl. To byste špatně znala mé city; a vaše duše je tak dobrá, že jste jistě takovou myšlenku brzy odvrhla. Vaše matka Cornelia, jak jistě víte, měla hrdou a zpupnou povahu; brala všechno s neobyčejnou a prudkou vášnivostí, a když mě závažné, řekl bych téměř státní důvody přinutily, abych se s ní proti své vůli rozešel a vstoupil do manželství nařízeného přáním toho nejvyššího, které je vlastně rozkazem, jemuž se nikdo nemůže protivit, uražená a rozhněvaná Cornelia tvrdošíjně odmítala všechno, co mohlo ulehčit její postavení a zajistit vaši budoucnost. Panství, zámky, úpisy, renty, peníze, klenoty — všechno mi s urážlivým pohrdáním vrátila. Na její nezištnost, kterou jsem obdivoval, jsem odpověděl stejnou umíně-

ností a zanechal jsem u důvěryhodné osoby částky a úpisy, které mi vrátila, aby jich mohla použít v případě, že by změnila názor. Ona však setrvala ve svém odmítání, změnila jméno, přešla k jiné divadelní společnosti a s tou se potulovala po venkově, vyhýbajíc se Paříži a místům, kde jsem se zdržoval. Brzy jsem ztratil její stopu, tím spíše, že král můj pán mi svěřil vyslanecká a jiná choulostivá poslání, která mě nadlouho zdržela v cizině. Když jsem se vrátil, dozvěděl jsem se od spolehlivých důvěrníků, kteří se poptávali mezi herci různých divadel, že Cornelia před několika měsíci zemřela. O dítěti nikdo neslyšel a nevědělo se, co se s ním stalo. Věčné cestování těchto divadelních společností i skutečnost, že si jejich herci dávají umělecká jména a buď z rozmaru nebo z nutnosti je často mění, to vše velice ztěžuje pátrání, když je člověk nemůže provádět osobně. Křehká stopa, která by toho, koho se věc přímo týká, uvedla na správnou cestu, nepostačí pověřenci, kterého pohání jen vyhlídka na zisk. Upozornili mě sice na několik děvčátek v těchto společnostech; ale okolnosti jejich narození se neshodovaly s vaším. Někdy se dokonce stalo, že se matky, jež nestály o to, aby si ponechaly své dítě, snažily mi svou dcerku podvrhnout, a musel jsem si na takové pletichy dávat pozor. Obnosů, které jsem pro vás uložil, se nikdo ani nedotkl. Ukřivděná Cornelia se mi zřejmě chtěla pomstít tím, že mě připravila o dceru. Měl jsem věřit, že jste mrtva, a přece mi skrytý pud napovídal, že žijete. Vzpomínal jsem, jak jste bývala roztomilá a líbezná v kolébce a jak jste mě růžovými prstíky tahala za kníry, tehdy ještě černé, když jsem se k vám skláněl, abych vás políbil. Narození mého syna ty vzpomínky oživilo, místo aby je uhasilo. Když jsem ho viděl vyrůstat uprostřed přepychu, v krajkách a stuhách jako královské dítě, jak si hraje s chrastítkem z drahých kamenů, které by byly jměním pro počestnou rodinu, napadlo mě, že možná vy v tom okamžiku v nějakých obnošených divadelních hadřících strádáte zimou a hladem na žebříňáku nebo v nějaké otevřené stodole, do které fouká ze všech stran. Jestli žije, říkal jsem si, ředitel společnosti s ní třeba špatně nakládá a bije ji. Zavěšená na mosazném drátu, polomrtvá strachem dělá amórky a bůžky, poletující v různých hrách s výpravnými mechanismy. Z očí jí tečou špatně zadržované slzy a vyrývají brázdy do sprostého líčidla, kterým jí pomalovali bledé tvářičky; anebo celá roztřesená vzrušením koktá ve svitu svíček kousek dětské role, který jí už vynesl nejeden políček. A vyčítal jsem si, že jsem dítě nevzal matce hned po narození; ale tehdy jsem myslel, že naše

láska potrvá věčně. Později jsem se trápil kvůli jiným věcem. Při tom kočovném a nespořádaném životě, a bude-li tak krásná, jak v útlém dětství slibovala, kolik bude muset snášet útoků na svou cudnost od všech těch prostopášníků, kteří létají za herečkami jako motýli za světlem! A ruměnec mi stoupal do tváří při pomyšlení, že moje krev, jež vám proudí v žilách, je vystavena takovým urážkám. Jak častokrát jsem předstíral větší zálibu v divadle, než opravdu mám, a chodil na různé hry ve snaze objevit mezi naivkami mladou dívku, jež by mohla být tak stará jako vy a tak krásná, jak jsem si vás představoval. Vídal jsem však jenom nalíčené a afektované tváře, jenom nestydatost kurtizány pod grimasami nevinnosti. Žádná z těch fiflenek jste nemohla být vy.

Smutně jsem se tedy vzdal naděje, že znovu najdu dceru, jejíž přítomnost by mi zpříjemnila stáří; moje knížecí manželka zemřela po třech letech našeho svazku a nedala mi jiné dítě než Vallombreuse; ten mi svou nezkrotnou povahou působil mnoho starostí. Před několika dny, když jsem byl v Saint-Germain u krále v úředním poslání, slyšel jsem dvořany příznivě hovořit o tlupě jakéhosi Heroda, a to, co o ní říkali, ve mně vzbudilo přání podívat se na některé představení těchto herců, prý nejlepších, jací poslední dobou z venkova do Paříže přijeli. Chválili hlavně jakousi Isabelu za její decentní, přirozenou hru, plnou naivního půvabu. A role naivky, kterou tak dobře hraje na divadle, prý se drží i v soukromém životě a před její ctností umlkají i ty nejklevetnější jazyky. Vzrušený tajnou předtuchou jsem navštívil sál, kde ti herci pořádali představení, a viděl jsem vás hrát za všeobecného potlesku. Váš výraz počestné mladé ženy, plaché a skromné chování, svěží a stříbřitý tón vašeho hlasu, to vše mi podivně vzrušovalo duši. Je nemožné i pro otcovské oko poznat v krásném dvacetiletém děvčeti dítě, které člověk neviděl od kolébky, a to ještě ve svitu voskovic, v divadelním obluzení; ale zdálo se mi, že kdyby rozmar osudu uvrhl na divadelní prkna urozenou dívku, měla by právě takový zdrženlivý a diskrétní výraz, držící ostatní herce v patřičné vzdálenosti, právě takovou vytříbenost, která působí, že se každý zeptá: ‚Jak se tu octla tahle dívka?' V té hře hrál také pedant, jehož pijácký obličej mi nebyl neznámý. Léta nijak nezměnila jeho groteskní ošklivost a vzpomněl jsem si, že už hrával Pantalóny a směšné starce ve společnosti, k níž patřila Cornelia. Nevím proč, ale v mé představivosti vzniklo přesvědčení, že je nějaký vztah mezi vámi a tím pedantem, který býval kolegou vaší

matky. Rozum marně namítal, že ten herec mohl přijmout místo v dotyčné společnosti, aniž jste tam proto musela být i vy; zdálo se mi, že on drží v rukou konec tajemné nitě, s jejíž pomocí se vymotám z toho bludiště nejasných událostí. Proto jsem se rozhodl, že se ho vyptám, a byl bych to udělal; ale když jsem vzkázal do hostince v ulici Dauphine, bylo mi řečeno, že herci odjeli uspořádat představení do nějakého zámku poblíž Paříže. Byl bych klidně vyčkal jejich návratu, ale jeden věrný sluha, obávající se nějakého neblahého střetnutí, mě přišel varovat, že vévoda Vallombreuse, k zbláznění zamilovaný do herečky jménem Isabela, která s nejpevnější ctností odolává jeho návrhům, si usmyslil, že dívku při cestě za smyšleným cílem dá unést placenými hrdlořezy, což je čin nehorázný a násilný, který by mohl špatně dopadnout, neboť dívku doprovázejí přátelé, kteří nechodí beze zbraně. Podezření, které jsem ohledně vašeho narození choval, mi při této zprávě způsobilo nepředstavitelné duševní rozrušení. Třásl jsem se při pomyšlení na tu zločinnou lásku, která se měnila v lásku obludnou, jestli mě má předtucha neklamala; byla-li totiž pravdivá, jste Vallombreusova pokrevní sestra. Dozvěděl jsem se, že vás únosci mají dopravit do tohoto zámku, a spěchal jsem, abych sem co nejrychleji dorazil. Vy jste již byla osvobozena, aniž vaše čest utrpěla, a prsten s ametystem potvrdil, co mi při vašem spatření říkal hlas krve."

„Věřte, vznešený pane a otče," odpověděla Isabela, „že jsem vám nikdy nic nezazlívala. Od dětství jsem byla na ten kočovný herecký život zvyklá, takže jsem snadno přijala svůj osud: žádný jiný jsem neznala ani o žádném jiném nesnila. To málo, co jsem o světě věděla, mi stačilo, abych pochopila, že by ode mne nebylo vhodné pokoušet se hlásit k slavnému rodu, který patrně pádné důvody přiměly, aby mě ponechal ve stínu a v zapomnění. Zmatená vzpomínka na můj původ ve mně někdy vzbuzovala pýchu, a když jsem vídala pohrdavý výraz, jímž si někdy velkomožné dámy měří herečky, říkal jsem si: ‚Také já jsem ze vznešeného rodu.' Ale tyto lehké chmury se brzy rozptylovaly a zůstala mi jen neotřesitelná sebeúcta. Za nic na světě bych nebyla poskvrnila čistou krev, která mi proudila v žilách. Volné divadelní mravy a milostné pronásledování, jemuž jsou vystaveny herečky, i když jim chybí krása, ve mně vzbuzovaly jen nechuť. Žila jsem v divadelní společnosti skoro jako v klášteře, protože když člověk chce, může být ctnostný všude. Pedant se ke mně choval

jako otec a Herodes by byl přelámal kosti každému, kdo by se mne jen prstem dotkl nebo mi jen řekl troufalé slovo. I když jsou to jen herci, jsou to velice hodní lidé a doporučuji vám je pro případ, že by se někdy octli v nouzi. Vděčím jim z velké části za to, že vám mohu bez ruměnce studu nastavit čelo k políbení a hrdě se prohlásit za vaši dceru. Jedině lituji toho, že jsem neúmyslně byla příčinou neštěstí, které postihlo pana vévodu, vašeho syna, a byla bych si přála vstoupit do vaší rodiny za příznivějších okolností."

„Nemusíte si dělat žádné výčitky, drahá dcero, nemohla jste uhodnout všechny ty záhady, které se najednou shodou okolností objevily a jež by bylo možno považovat za romantické, kdyby se vyskytly v knize; a moje radost, že vás znovu nalézám a že jste mne tak hodna, jako byste nebyla prožila příhody kočovného života v povolání, jež zpravidla úzkostlivě nedbá na ctnost, zastiňuje žal nad zlým poraněním mého syna. Ať se z toho vykřeše nebo ať podlehne, na vás se zlobit nemohu. V každém případě mu vaše ctnost ušetřila zločin. O tom tedy už nemluvme. Ale kdo mezi vašimi osvoboditeli byl ten mladý muž, který zřejmě vedl útok a který poranil Vallombreuse? Patrně nějaký herec, ale připadalo mi, že má ušlechtilé vystupování a smělou odvahu."

„Ano, otče," odpověděla Isabela a její tváře pokryl slabý a cudný ruměnec, „herec. Ale smím-li prozradit tajemství, které už pro pana vévodu tajemstvím není, řeknu vám, že ten domnělý kapitán Fracasse — to je jeho role v divadelní společnosti — skrývá pod maskou ušlechtilou tvář a pod divadelním jménem jméno slavného rodu."

„Vskutku," odpověděl kníže, „mám dojem, že jsem o tom slyšel mluvit. Bylo by bývalo s podivem, že by si byl herec troufal postavit se vévodovi Vallombreuse a pustit se s ním do bitky. K takovému smělému činu je zapotřebí ušlechtilá krev. Jenom šlechtic může porazit šlechtice, právě tak jako do diamantu může udělat rýhu jenom jiný diamant."

Kníže ve své ušlechtilé pýše nalézal určitou útěchu při pomyšlení, že jeho syna neporanil člověk nízkého původu. Věci se zase dostávaly do řádných kolejí. Z té bitky se stával jakýsi souboj mezi muži rovnocenného postavení a nebylo nutno utajovat jeho příčinu: elegance nevycházela z této potyčky nijak pošramocena.

„A jak se jmenuje ten statečný zastánce," pokračoval kníže, „ten chrabrý rytíř bránící nevinnost?"

„Baron Sigognac," odpověděla Isabela trochu rozechvělým hlasem. „Bez obav předkládám jeho jméno vaší velkorysosti. Jste příliš spravedlivý, než abyste ho pronásledoval za nešťastné vítězství, kterého lituje."

„Sigognac," řekl kníže, „myslil jsem, že ten rod už vymřel. Nepochází z Gaskoňska?"

„Ano, otče, jeho sídlo leží blízko Daxu."

„Ano, to souhlasí. Sigognacové mají ve znaku tři zlaté čápy v azurovém poli, dva a jednoho. Jejich rod je velmi starobylý. Palamède de Sigognac si slavně vedl při první křižácké výpravě. Jakýsi Raimbaud de Sigognac, nejspíš otec tady toho, byl velkým přítelem a druhem Jindřicha Čtvrtého za jeho mládí, ale nenásledoval ho ke dvoru, protože prý jeho finanční záležitosti byly v nepořádku, a ve službách Bearňana člověk utržil leda rány."

„V takovém nepořádku, že naše divadelní společnost, nucená hledat si jedné deštivé noci přístřeší, našla jeho syna v rozpadlém sovím hrádku, kde mu ubíhalo mládí; vyrvali jsme ho z toho hradu bídy, aby tam neumřel hlady z hrdosti a stesku; nikdy jsem neviděla nikoho snášet zmužileji nepřízeň osudu."

„Chudoba cti netratí," řekl kníže, „a každý urozený rod, který nezadal své cti, se může zase pozvednout. Proč se ve své nouzi baron Sigognac neobrátil na některé bývalé otcovy druhy ve zbrani nebo přímo na krále, přirozeného ochránce všech šlechticů?"

„V neštěstí se člověk stává plachý, i když je sebestatečnější," odpověděla Isabela, „a sebeláska brzdí odvahu. Když se baron vydal s námi, doufal, že se mu v Paříži naskytne nějaká příznivá příležitost; ta se však neukázala. Aby nám nebyl na obtíž, uvolil se nahradit jednoho našeho spoluherce, který cestou zemřel, a jelikož se ta role hraje v masce, nedomníval se, že tím zadává své důstojnosti."

„Pod tím divadelním převlekem tuším, třebaže nejsem čaroděj, nějaké malé zamilované dobrodružství," pousmál se kníže se škádlivou laskavostí. „Ale do toho mi nic není. Znám příliš dobře vaši ctnost a několik diskrétních vzdechů na vaši adresu mě neznepokojuje. Nejsem ostatně ještě natolik dlouho vaším otcem, abych si dovolil dělat vám kázání."

Mezitímco kníže takto hovořil, Isabela na něj upírala své velké modré oči, v nichž zářila nejčistší nevinnost a naprostá pravdivost. Růžový nádech, jímž ji Sigognacovo jméno předtím zbarvilo krásné tváře, se roz-

plynul; v jejím výrazu nebyla nejmenší známka hanby nebo rozpaků. V jejím srdci by otcovský pohled, ba ani sám pohled boží nenašel nic, co by se jí dalo vytknout.

Rozmluva dospěla až sem, když se dal ohlásit žák mistra Laurenta; přinášel příznivou zprávu o Vallombreusově zdraví. Stav raněného byl tak uspokojivý, jak jen bylo možno; po léku se dostavila blahodárná krize a lékař nyní ručí za život mladého vévody. Jeho uzdravení je už jen otázkou času.

Několik dní nato Vallombreuse, podepřen dvěma či třemi polštáři, vyparáděný v košili s límcem z benátských krajek, s vlasy učesanými a uvedenými do pořádku ležel na lůžku a přijímal návštěvu svého věrného přítele rytíře Vidalinca, který k němu dosud nesměl. Kníže seděl v uličce u lůžka a s hlubokou otcovskou radostí hleděl na synovu pobledlou a vyhublou tvář, na níž se však už nezračily žádné znepokojivé příznaky. Rty zas nabyly barvy a v očích zářila jiskra života. Isabela stála u hlav lůžka. Mladý vévoda jí držel ruku v křehkých prstech namodrale bílého odstínu, jaký mívají nemocní, kteří dlouho nebyli na čerstvém vzduchu a na slunci. Jelikož dosud nesměl mluvit jinak než jednoslabičně, projevoval tímto způsobem sympatii k té, která byla neúmyslně příčinou jeho zranění, a dával jí tak na srozuměnou, že jí z celého srdce odpouští. Milence nahradil bratr a tomu těžkému přechodu napomohla značně i nemoc, která ztišila jeho horkou krev. Isabela byla pro něj teď skutečně hraběnka Lineuilová, a ne už herečka z Herodovy divadelní tlupy. Přátelsky pokynul Vidalincovi a na chvíli vyprostil ruku ze sestřiny, aby mu ji podal. To bylo vše, co mu lékař prozatím povolil.

Po dvou či třech týdnech mohl Vallombreuse, posílený lehkými pokrmy, strávit nějakou hodinku na lehátku a snášel vzduch z otevřeného okna, jímž vnikaly dovnitř vonné závany jara. Isabela mu často dělala společnost a předčítala mu, k čemuž se svým bývalým povoláním herečky výborně hodila, neboť dovedla vydržet s hlasem a podle okolností měnit tón.

Jednoho dne, když dočetla kapitolu a hodlala začít další, jejíž stručný nástin už přečetla, pokynul jí vévoda Vallombreuse, aby knihu odložila, a řekl jí:

„Drahá sestřičko, ty příhody jsou nesmírně zábavné a autor se může

počítat k nejduchaplnějším lidem ve městě i u dvora; v ložnicích se mluví jen o jeho knize, ale já se vám přiznám, že před tou četbou dávám přednost příjemné rozmluvě s vámi. Nebyl bych věřil, že tolik získám tím, že ztratím všechnu naději. Bratr má u vás lepší postavení než milenec; jak jste byla přísná na milence, tak jste na bratra něžná. V tom poklidném citu nalézám půvab, o němž se mi ani nesnilo. Odhalujete mi jednu stránku ženy, kterou jsem dosud neznal. Dával jsem se unášet žhavou vášní, vyhledával jsem rozkoš, kterou mi slibovala krása, překážky mě rozněcovaly a dráždily: byl jsem jako ten legendární divoký lovec, kterého nic nezastaví; v milovaném předmětu jsem viděl jen kořist. Představa, že by mi někdo vzdoroval, mi připadala nemožná. Nad slovem ctnost jsem krčil rameny a mohu bez ješitnosti říci té jediné, která mi nepodlehla, že jsem měl dobré důvody na ctnost nevěřit. Matka mi zemřela, když mi byly sotva tři roky; vy jste ještě u nás nežila a já neměl ani ponětí o tom, co je v ženské duši čistého, něžného a jemného. Pak jsem vás uviděl: vábila mě k vám neodolatelná náklonnost, v níž se asi už projevoval tajný hlas krve, a poprvé přistoupila v mém srdci k lásce i úcta. Váš charakter se mi líbil, i když mě uváděl v zoufalství. Schvaloval jsem tu skromnou a zdvořilou pevnost, s níž jste odmítala mé dvoření. Čím více jste mě odmršťovala, tím více jsem pociťoval, že jste mne hodna. Střídaly se ve mně obdiv a vztek a někdy mě ovládaly společně. I ve své nejdivočejší zuřivosti jsem k vám vždycky měl úctu. Za ženou jsem tušil anděla a zakoušel jsem vliv nebeské čistoty. Teď jsem šťasten, protože od vás mám právě to, co jsem si od vás přál, aniž jsem to věděl, tu náklonnost zbavenou veškeré světské příměsi, neměnnou a věčnou; konečně jsem ve vás získal duši."

„Ano, milý bratře," odpověděla Isabela, „ta vám patří a jsem opravdu šťastná, že vám to mohu říci. Máte ve mně oddanou sestru, která vás bude mít ráda dvojnásobně za ten ztracený čas, hlavně když podle svého slibu budete mírnit vznětlivé stránky své povahy, které znepokojují našeho otce, a budete projevovat jen to, co je ve vás skvělého."

„Jen se podívejme na tu naši hezkou kazatelku," usmál se Vallombreuse. „Je pravda, že jsem náramný netvor, ale já se polepším, když ne z lásky k ctnosti, tak alespoň proto, aby se má velká sestra netvářila přísně pro nějakou novou neplechu. Stejně však se obávám, že budu vždycky ztělesňovat pošetilost, tak jako vy budete vždycky ztělesňovat rozum."

„Jestli mi budete dělat takovéhle poklony," řekla Isabela a zatvářila se

výhrůžně, „vezmu si zase knihu a budete muset vyslechnout celou dlouhou historii, kterou v kabině své galéry vypráví barbarský korzár své zajatkyni, nevyrovnatelné Amenaidě, sedící na polštářích ze zlatého brokátu."

„Tak tvrdý trest jsem si nezasloužil. Mám chuť mluvit, i když vám třeba budu připadat jako žvanil. Ten zatracený lékař mi na tak dlouhou dobu položil na ústa pečeť mlčení, takže jsem se podobal soše Harpokratově!"

„Ale nebojíte se, že se unavíte? Rána se vám sotva zacelila. Mistr Laurent mi kladl na srdce, abych vám předčítala, že si při poslouchání budete šetřit plíce."

„Mistr Laurent neví, co říká, a chce být co nejdéle důležitý. Mé plíce vdechují a vydechují vzduch stejně lehce jako dřív. Cítím se úplně dobře a mám chuť sednout si na koně a jet se projet do lesa."

„Pak je tedy přece lepší povídat, při tom je nebezpečí jistě menší."

„Zanedlouho budu úplně v pořádku, sestro, a potom vás uvedu do společnosti, kam vás povolává vaše postavení a kde vaše dokonalá krása vám zajisté položí k nohám mnoho obdivovatelů, mezi nimiž si hraběnka Lineuilová bude moci vybrat manžela."

„Nemám ani nejmenší chuť se vdávat a věřte, že to není tvrzení dívky, kterou by tuze mrzelo, kdyby byla vzata za slovo. Příliš často jsem dávala svou ruku na konci divadelních kusů, v nichž jsem hrála, takže nijak nespěchám udělat to ve skutečném životě. Nedovedu si představit příjemnější život než zůstat u knížete a u vás."

„Otec a bratr napořád nevystačí ani té nejzdrženlivější. Taková láska nenaplní celé srdce."

„Moje srdce však naplní, a kdyby mi jednoho dne snad nestačila, vstoupím do kláštera."

„To byste opravdu hnala svou přísnost moc daleko. Nezdá se vám, že rytíř Vidalinc má všechno, co může vytvořit dokonalého manžela?"

„Nepochybně. Žena, kterou si vezme, se jistě může považovat za šťastnou; ale i když je váš přítel seberoztomilejší, můj milý Vallombreusi, já tou ženou nikdy nebudu."

„Rytíř Vidalinc je trochu do zrzava a třeba jste jako náš král Ludvík Třináctý, který tu barvu nemá rád, i když ji malíři tak vychvalují. Ale nemluvme už o Vidalincovi. Co soudíte o markýzovi de l'Estang, který se tuhle přišel poptat po mém zdraví a po celou návštěvu z vás nespustil oči?

Byl tak okouzlen vaším půvabem, tak oslněný vaší neporovnatelnou krásou, že se zamotával do svých komplimentů a jenom koktal. Odmyslíte-li si tu plachost, jež ve vašich očích jistě najde omluvu, neboť jste byla sama její příčinou, je to dokonalý kavalír. Je krásný, mladý, vysoce urozený a velice bohatý. Velmi dobře by se pro vás hodil."

„Od té doby, co mám čest patřit k vaší vznešené rodině," odpověděla Isabela, která už nad tím žertováním pociťovala trochu netrpělivosti, „neslušela by mi přílišná pokora. Neřeknu tedy, že bych takového sňatku nebyla hodna; ale i kdyby markýz de l'Estang požádal otce o mou ruku, odmítla bych. Už jsem vám, bratře, řekla, že se vdávat nechci, a vy, který mě tak trápíte, to přece dobře víte."

„Jakou to máte nezkrotně panenskou povahu, sestřičko! Ani Diana ve svých lesích a údolích nebyla nepřístupnější. A máme-li věřit mytologickým klevetným jazykům, pak Endymión nalezl přece milost před jejíma očima. Zlobíte se, že vám jen tak při rozhovoru navrhuji několik slušných partií; jestli se vám dotyční nelíbí, objevíme pro vás jiné."

„Nezlobím se, bratře, ale v každém případě na nemocného příliš mnoho mluvíte a já řeknu mistru Laurentovi, aby vám vyhuboval. A k večeři nedostanete kuřecí křidélko."

„V tom případě už mlčím," řekl Vallombreuse a tvářil se, jako že se poddává, „ale věřte, že vás provdám já."

Aby se bratrovi pomstila za jeho umíněné vtipkování, začala Isabela předčítat historii barbarského korzára zvučným vibrujícím hlasem, který přehlušoval Vallombreusův.

„Můj otec, vévoda Fossombrone, se jednoho dne procházel s mou matkou, jednou z nejkrásnějších, ne-li vůbec nejkrásnější ženou v janovském vévodství, po břehu Středozemního moře, kam vedlo schodiště nádherné vily, kde v létě bydleli; vtom se na něj z úkrytu ve skalách vrhli alžírští piráti, svou početnou převahou přemohli jeho zoufalý odpor, nechali ho na místě mrtvého a odvlékli vévodkyni, která mě tehdy nosila pod srdcem, přes její křik do člunu, jenž se rychlými údery vesel vzdálil a přirazil k hlavní galéře skryté v zátočině. Matku předvedli před velitele janičářů, zalíbila se mu a stala se jeho milostnicí."

Vallombreuse chtěl na Isabelu vyzrát; zavřel oči a předstíral, že při té zajímavé pasáži usnul.

Vallombreusův předstíraný spánek se zakrátko změnil ve spánek sku-

tečný, a když dívka viděla, že bratr spí, po špičkách odešla.

Tento rozhovor, do něhož zřejmě chtěl vévoda vložit jakýsi zlomyslný záměr, Isabelu bezděky rozrušil. Zachoval si Vallombreuse tajnou zášť vůči Sigognacovi, třebaže od onoho útoku na zámek nevyslovil ani jednou jeho jméno, a snaží se sňatkem vytvořit nepřeklenutelnou překážku mezi baronem a svou sestrou? Nebo si jen přeje vědět, zda herečka proměněná v hraběnku nezměnila své city stejně jako své postavení? Isabela nedovedla odpovědět na tyto dva otazníky, které si střídavě kladla ve svém snění. Jelikož je Vallombreusovou sestrou, soupeřství mezi Sigognacem a mladým vévodou odpadá samo od sebe; ale na druhé straně se dá těžko předpokládat, že povaha tak povýšená, pyšná a mstivá by zapomněla na pokoření z první a zejména z druhé porážky. I když se jejich vzájemná postavení změnila, Vallombreuse v hloubi srdce Sigognaca jistě stále nenávidí. I kdyby byl natolik velkorysý, aby mu odpustil, nevyžaduje velkomyslnost jistě také, aby ho měl rád a aby ho přijal do rodiny. Nutno vzdát se každé naděje na smíření. Kníže by ostatně nikdy nehleděl příznivě na toho, kdo ohrozil život jeho syna. Tyto úvahy vzbuzovaly v Isabele tesknotu, kterou se marně snažila setřást. Dokud se jakožto herečka považovala za překážku Sigognacova vzestupu, odmítala každou myšlenku na sňatek s ním; ale teď, kdy ji neočekávaná přízeň osudu zahrnula vším, co si člověk může přát, by byla ráda darovala svou ruku a odměnila toho, kdo o ni žádal, když byla ještě odstrčená a chudobná. Připadalo jí, že je něco nízkého v tom, když se nepodílí o své bohatství se svým druhem v bídě. Nemohla však dělat nic jiného než mu zachovat nezlomnou věrnost, neboť se neodvažovala promluvit v jeho prospěch s knížetem ani s Vallombreusem.

Mladému vévodovi bylo brzy natolik dobře, že mohl obědvat s otcem a sestrou; při těchto jídlech dával knížeti najevo hlubokou úctu, k sestře se choval s nápaditou a jemnou laskavostí a přes svou lehkomyslnost projevoval více duchaplnosti, než by se dalo předpokládat u mladíka, jenž se věnuje hlavně ženám, soubojům a různým radovánkám. Isabela se do těchto hovorů vměšovala jen skromně, ale to málo, co řekla, bylo tak správné, důvtipné a vhodné, že to knížete udivovalo, tím spíše, že se dívka s dokonalým taktem vyhýbala preciozitě i pedanterii.

Když se Vallombreuse úplně zotavil, navrhl sestře, aby si s ním vyjela na koni do parku, a oba mladí lidé jeli krokem dlouhou alejí, jejíž věkovité stromy nad nimi vytvářely jakousi klenbu, kterou nepronikly sluneční

paprsky. Mladý vévoda byl zase v plné kráse, Isabela byla rozkošná a nikdy nejela vedle sebe na koni půvabnější dvojice. Jenomže tvář mladého muže vyjadřovala veselost, kdežto tvář dívčina tesknotu. Někdy jí Vallombreusovy nápady vykouzlily na rtech slabý neurčitý úsměv, pak zase upadala do svého zadumání; ale její bratr ten smutek patrně nepozoroval a sršel radostí ještě víc. „Ach, jak krásné je žít!“ říkal. „Člověk si ani neuvědomuje, co potěšení je v takové prosté činnosti, jako je dýchání! Ještě nikdy mi stromy nepřipadaly tak zelené, obloha tak modrá, květiny tak voňavé! Připadám si, jako bych se byl včera narodil a poprvé viděl stvořený svět. Když si pomyslím, že jsem mohl ležet pod mramorovým náhrobkem, a že se místo toho projíždím se svou milou sestrou, neznám se radostí. Rána mi už nepůsobí vůbec žádnou bolest a myslím, že bychom se mohli odvážit trochu si zaklusat na zpáteční cestě do zámku, kde na nás kníže osaměle čeká.“

Ačkoli úzkostlivá Isabela měla námitky, Vallombreuse pobídl svého oře a oba koně vyrazili rychlým klusem. Když pod schodištěm mladý vévoda vyzdvihl sestru ze sedla, řekl jí:

„Teď už jsem velký chlapec a už si budu smět vyjet sám.“

„Cože? Sotva jste se uzdravil, a už nás chcete opustit, vy nehodný?“

„Ano, musím na několik dní odcestovat,“ odpověděl Vallombreuse ledabyle.

A vskutku, nazítří se rozloučil s knížetem, který proti jeho odjezdu nic nenamítal, a řekl Isabele zvláštním a záhadným tónem:

„Na shledanou, sestřičko, budete se mnou spokojena!“

XIX KOPŘIVY A PAVUČINY

Herodova rada byla moudrá a Sigognac se rozhodl, že se jí bude řídit; ostatně teď, když se z herečky Isabely stala velká dáma, neměla pro něj divadelní společnost už žádný půvab a nic ho k ní nepoutalo. Bylo třeba na nějakou dobu zmizet, vnořit se do zapomnění, dokud se neutiší rozhořčení nad pravděpodobnou Vallombreusovou smrtí. Proto se tedy Sigognac ne bez dojetí rozloučil s milými herci, kteří se vůči němu zachovali tak přátelsky, a odjel z Paříže na statném koni a s kapsami dosti bohatě naditými pistoly, které mu připadly jako jeho podíl ze společného zisku. Po malých etapách směřoval k svému zchátralému šlechtickému sídlu, jako se pták po bouři vrací do hnízda, i když je jen z větviček a starých stébel slámy. Bylo to jediné útočiště, kam se mohl uchýlit, a ve své beznaději pociťoval určité potěšení, že se vrací do původního sídla svých předků, odkud neměl raději snad vůbec odcházet. Jeho osud se vskutku nijak nezlepšil a to poslední dobrodružství mu může leda škodit. „Nedá se nic dělat," říkal si po cestě, „byl jsem předurčen k tomu, abych umřel hlady a nudou v těch oprýskaných zdech, pod tou střechou, která propouští déšť jako řešeto. Nikdo se nevyhne osudu a já tedy naplním svůj."

Je zbytečné podrobně líčit celou cestu, která trvala asi dvacet dní a kterou nezpestřilo žádné zajímavé setkání. Postačí, když řekneme, že jednoho večera spatřil Sigognac z dálky obě věžičky svého hradu, ozářené zapadajícím sluncem, jak se rýsují na fialovém pozadí obzoru. Hříčkou světla se zdály blíž, než skutečně byly, a v jednom z těch mála zasklených oken v průčelí zarámovalo slunce třpytivý rudý záblesk. Vypadalo to jako obrovský karbunkul.

Tento pohled barona podivně dojal. Jistěže v tomto zchátralém hrádku prožil mnoho bolesti, ale přesto zakoušel pohnutí, jaké pociťujeme při návratu starého přítele, na jehož chyby nám dala jeho nepřítomnost zapomenout. Tady probíhal jeho život, v chudobě, zapomnění a samotě, ale

přece jenom ne bez tajných pěkných chvil; neboť mládí nemůže být úplně nešťastné. I to nejméně obdařené ještě má své sny a naděje. Návyk na bolest nakonec má také svůj půvab a člověk vzpomíná s větší lítostí na některé smutky než na některé radosti.

Sigognac popohnal koně ostruhami, aby přidal do kroku a dorazil než se setmí. Slunce už téměř zapadalo a nad hnědou linií, kterou na obloze rýsovaly Landy, bylo vidět jen úzký obloučeк jeho kotouče, takže červený svit na okenní tabulce pohasl a z hradu byla už jen šedivá skvrna, jež skoro splývala se stínem. Sigognac však dobře věděl, kudy má jet, a brzy zabočil na cestu, kdysi používanou, teď zcela pustou, která vedla na hrad. Dotěrné větve živého plotu ho švihaly do bot a vystrašené rosničky poskakovaly před koňovými kopyty v trávě smáčené rosou. V hlubokém venkovském tichu bylo slyšet slabé a vzdálené štěkání psa, který někde sám slídil, aby zahnal nudu. Sigognac zastavil koně, aby mohl lépe naslouchat. Měl dojem, že poznává chraptivý hlas Mirautův. Po chvíli se štěkot přiblížil a změnil se v opakované radostné kňučení, přerušované udýchaným během; Miraut zvětřil pána a přibíhal, jak nejrychleji mu staré tlapky dovolovaly. Baron určitým způsobem zahvízdal a po chvíli dobrý pes prudce vyrazil z otvoru v živém plotu: vyl, vzlykal a vyrážel výkřiky téměř lidské. Třebaže udýchaně supěl, vyskakoval na koně, snažil se vyškrábat na sedlo, aby se dostal k pánovi, a dával najevo tu nejvýstřednější psí radost, jakou kdy zvíře jeho druhu projevilo. Dokonce ani Argus, když u Eumaia poznal Odyssea, nebyl tak šťastný jako Miraut. Sigognac se sklonil a pohladil ho po hlavě, aby uklidnil to radostné běsnění.

Spokojen pánovým přivítáním a v touze oznámit tu dobrou zvěst obyvatelům hradu, totiž Pierrovi, Bayardovi a Belzebubovi, vyrazil Miraut jako šíp a začal štěkat před starým sluhou sedícím v kuchyni, štěkat takovým způsobem, že Pierre pochopil, že se děje něco mimořádného.

„Že by se vracel mladý pán?" řekl si, když vstal a zamířil za Mirautem, který ho tahal za cíp kabátu. Jelikož už se setmělo, zažehl na ohništi, kde si vařil skromnou večeři, smolnou louč a její červenavý dým u vstupu na cestu náhle ozářil Sigognaca a jeho koně.

„To jste vy, pane barone?" zvolal radostně milý Pierre, když spatřil svého velitele. „Však mi to už Miraut pověděl svou poctivou psí řečí; jsme tu totiž tak sami, že si lidé i zvířata, kteří tu mluví jen jedni s druhými, nakonec rozumějí. Jen jsem se bál, abych se nemýlil, jelikož jsem ne-

dostal žádnou zprávu o vašem návratu. Ať jsme vás čekali nebo nečekali, buďte vítán na svém panství; pokusíme se oslavit váš návrat, jak nejlépe to bude možné.“

„Ano, jsem to opravdu já, můj milý Pierre, Miraut ti nelhal; nejsem sice o nic bohatší, ale aspoň živ a zdráv; tak pojď napřed s tou loučí a půjdeme domů.“

Pierre s určitou námahou otevřel křídla starých vrat a baron Sigognac projel portálem fantasticky osvětleným odlesky louče. V tom svitu vypadali tři čápi vytesaní na erbu na klenbě jako oživlí a zdáli se mávat křídly, jako by chtěli přivítat z cest posledního potomka rodu, jehož symbolem byli po tolik staletí. Ozvalo se dlouhé ržání podobné polnici. To Bayard vzadu ve stáji ucítil pána a vydal ze starých astmatických plic ty břeskné fanfáry.

„Dobře, dobře, však tě slyším, můj starý Bayarde,“ řekl Sigognac sesedaje z koně a hodil Pierrovi otěže, „už tě jdu pozdravit.“ A zamířil ke stáji; ale vtom málem upadl: něco černavého se mu zamotalo mezi nohy, mňoukalo to, předlo a hrbilo hřbet. To Belzebub vyjadřoval radost všemi prostředky, které příroda dala kočičímu rodu; Sigognac ho vzal do náruče a zdvihl si ho až k obličeji. Macek byl na vrcholu blaha; kulaté oči mu fosforeskovaly, nervózně se chvěl, svíral a zase rozevíral tlapky se zatahovacími drápky. Předl na svém kolovrátku tak rychle, až se málem dusil, a s vášnivou horlivostí strkal svůj černý čenich, trupelnatý jako lanýž, Sigognacovi do knírů. Baron ho dlouho hladil, neboť nepohrdal takovými projevy oddanosti svých skromných přátel, a potom Belzebuba jemně postavil na zem; teď byla řada na Bayardovi, pohladil a poplácal ho dlaní po šíji a po zadku. Hodné zvíře kladlo hlavu pánovi na rameno, hrabalo nohou a pokusilo se skotačivě vyhodit zadními. Zdvořile přijal cizího jezdeckého koně, kterého ustájili vedle něho; byl si jist Sigognacovou náklonností a snad byl i rád, že se zase dostává do styku s tvorem svého druhu, což se mu už dávno nestalo.

„Teď, když jsem odpověděl na zdvořilosti svých zvířat,“ řekl Sigognac Pierrovi, „by snad nebylo na škodu zajít do kuchyně a podívat se, co máš ve špíži. Ráno jsem špatně posnídal, ale zato jsem vůbec neobědval, protože jsem chtěl dorazit do cíle než se setmí. V Paříži jsem trochu pozapomněl na svou střídmost a byl bych docela rád, kdybych mohl povečeřet, třeba jen pár zbytků.“

„Pane, je tady zbytek rosolu, trochu slaniny a kozí sýr. Jsou to jídla prostá a venkovská, která vám snad už nebudou chutnat, když jste okusil vznešenou kuchyň. Nejsou možná velkou potěchou pro jazyk, ale aspoň člověka zachovají při životě.“

„Víc člověk nemůže na potravě chtít,“ odpověděl Sigognac, „a já nejsem nevděčný, jak si zřejmě myslíš, k těm prostým jídlům, která mě živila v mládí a dala mi zdraví, sílu a hbitost; předlož mi svůj rosol, slaninu a sýr stejně hrdě jako majordomus přinášející na zlaté míse páva s roztaženým chvostem.“

Pierre, uklidněný v otázce jídla, rychle prostřel na stůl, kde Sigognac obvykle jídal své skromné večeře, režný, ale čistý ubrus; na jednu stranu dal pohárek, na druhou kameninový džbán s nakyslým vínem, aby vytvořil protějšek kostce rosolu, a postavil se za pána jako majordomus obsluhující knížete. Podle dávného obřadu seděl Miraut na zadku vpravo, Belzebub se krčil vlevo, oba hleděli u vytržení na barona Sigognaca a pozorovali pohyby jeho ruky od úst k talíři a od talíře k ústům v očekávání soust, která mezi ně nestranně dělil.

Ten zvláštní obrázek byl osvětlen smolnou loučí, kterou Pierre zasadil

do železného držáku v krbu, aby kouř nečadil do místnosti. Bylo to tak přesné opakování scény popsané na počátku tohoto vyprávění, že baron, jenž si té podobnosti všiml, měl dojem, že se mu jen zdál nějaký sen a že ze svého hradu nikdy neodešel.

Čas, který v Paříži plynul tak rychle a byl tak nabitý událostmi, jako by se byl v sigognackém hradu zastavil. Spící minuty si nedaly práci otáčet zaprášenými přesýpacími hodinami. Všechno bylo na témž místě. Pavouci stále podřimovali v koutech ve svých šedých visutých sítích a čekali na přílet nějaké nepravděpodobné mouchy. Někteří už dokonce ztratili elán a ani nespravili své pavučiny, neboť už neměli v břiše nic, z čeho by vysoukali nit; na bělavém popeli ohniště jeden uhlík, který vypadal, jako by nedohořel od baronova odjezdu, vydával tenounký proužek dýmu jako dýmka, jež má co nevidět zhasnout. Na dvoře povyrostly jen kopřivy, a kerblík a tráva, která rostla kolem nich, byla vyšší; větev stromu, která dříve dosahovala jen k oknu kuchyně, nyní strkala dovnitř listnatou ratolest otvorem po rozbité tabulce. To bylo všechno, co tu bylo nového.

Sigognac cítil, jak bezděčně znovu zapadá do toho prostředí. Vracely se mu houfně staré myšlenky a on se pohroužil do tichého zadumání, které Pierre respektoval a které si Miraut a Belzebub netroufali rušit nevhodným mazlením. Všechno, co se událo, mu připadalo jako nějaké dobrodružství, o němž četl v knížce a které mu utkvělo v paměti. Kapitán Fracasse, zpola smazaný, se mu jevil už jen jako vzdálený bledý přízrak, který z něho vzešel a navždy se od něho odpoutal. Jeho souboj s Vallombreusem se mu v paměti rýsoval jen v podobě podivných pohybů, s nimiž jeho vůle neměla co dělat. Zdálo se mu, že nic, co za celou tu dobu konal, nepocházelo od něho, a návrat do rodného hradu přetrhl vlákna, která tyto události spojovala s jeho životem. Jedině jeho láska k Isabele nevyprchala a on ji nalézal v srdci stále živou, ale spíš jako touhu duše než jako skutečnou vášeň, neboť ta, k níž se vztahovala, už mu nemohla patřit. Pochopil, že kolo jeho vozu, na chvíli vržené na jinou cestu, zapadlo zpátky do svých osudových kolejí, a s klidnou sklíčeností se s tím smiřoval. Jenom si vyčítal svou chvilkovou naději a iluzi. Proč také, k čertu, chtějí nešťastní lidé být šťastní? Taková hloupost!

Přece však se mu podařilo setřást tu malátnost, a jelikož viděl, že se v Pierrových očích objevují nesmělé otazníky, vyprávěl stručně ctihodnému služebníku hlavní události, které ho na tomto dobrodružství mohly

zajímat; při líčení obou soubojů, které baron svedl s Vallombreusem, staroch zářil uspokojením a pýchou nad takovým žákem a holí proti zdi napodobil údery, které mu Sigognac popisoval.

„Milý Pierre," povzdychl si baron, „až příliš dobře jsi mi bohužel ukázal všechna šermířská tajemství, která nikdo nezná tak dobře jako ty. Mé vítězství mě zničilo a poslalo nadlouho, ne-li nadosmrti, zpátky sem do toho chudého a smutného sídla. Mám tu zvláštní smůlu, že mě vítězství sráží a přivádí mé záležitosti v niveč, místo aby je dalo do pořádku. Bylo by bývalo lépe, kdybych v tom neblahém střetnutí byl zraněn nebo třeba i zabit já sám."

„Sigognacové nemohou být poraženi," prohlásil poučně starý služebník. „Ať se stane co se stane, pane, jsem rád, že jste toho Vallombreuse zabil. Provedl jste to podle pravidel a jedině na tom záleží. Co může namítat muž, když zemře krásnou ranou mečem a ve střehu?"

„Rozhodně nic," odpověděl Sigognac, jemuž filozofie starého šermířského mistra vehnala do tváře úsměv, „ale cítím se trochu unaven. Rozsviť lampu a doveď mě do mého pokoje."

Pierre uposlechl. Baron, vedený sluhou a následovaný svým psem a kočkou, pomalu stoupal po starém schodišti s odřenými a vybledlými freskami. Herkulové na pilířích byli čím dále vybledlejší a s námahou nesli namalovanou římsu, jejíž váha jako by je drtila. Zoufale napínali pohublé svaly, a přesto nedovedli zabránit tomu, aby ze zdi neodprýskly kusy omítky. Římští císaři na tom nebyli o nic lépe, a třebaže se ve svých výklencích tvářili vychloubačně a vítězoslavně, poztráceli jeden korunu, druhý žezlo, jiný zase svůj purpur. Namalované mřížoví na klenbě se na několika místech propadlo a zimní deště, které sem štěrbinami zatékaly, namalovaly nové Ameriky vedle starých světadílů a ostrovů.

Tato zchátralost, které si Sigognac, dříve než ze svého sídla odjel, nijak nevšímal, ho teď, jak stoupal do schodů, bila do očí a uvrhla ho do hluboké tesknoty. Viděl nevyhnutelný a osudový úpadek svého rodu a říkal si: „Kdyby tahle klenba měla trochu soucitu s rodem, nad nímž až doposud držela střechu, musela by se zřítit a na místě mě rozdrtit!" Když došel ke dveřím do pokojů, vzal lampu Pierrovi z rukou, poděkoval mu a poslal ho zpátky, protože nechtěl, aby si všiml jeho rozrušení.

Sigognac pomalu prošel první místností, kde před několika měsíci večeřeli herci. Vzpomínka na ten veselý obrázek ji činila ještě pochmurnější.

Ticho, tehdy na chvíli přerušené, jako by se tu teď rozhostilo navždy, a bylo ještě tesknější, ještě hlubší, ještě strašnější. Hlodání myší, používajících řezáků, znělo v této hrobce podivně zvučně. Portréty opřené o zašlé zlaté rámy jako o zábradlí balkónu vyhlížely v chabém svitu lampy znepokojivě. Vypadalo to, jako když se chtějí vytrhnout ze svého šerého pozadí a pozdravit nešťastného potomka. Tyto dávné podobizny jako by prostupoval nějaký přízračný život: jejich namalované rty se pohybovaly a šeptaly slova, která neslyšely uši, ale duše; oči se smutně obracely ke stropu a na laku tváří se srážel pot vlhkosti ve velkých krůpějích, které se ve světle třpytily jako slzy. Duchové předků jistě bloudili kolem těch obrazů, jež představovaly tělesnou podobu, kterou kdysi oživovali, a Sigognac v tajemné strašidelnosti toho pološera cítil jejich přítomnost. Všechny ty postavy v kyrysech nebo s honzíky měly truchlivý a sklíčený výraz. Jenom poslední portrét, podobizna Sigognacovy matky, jako by se usmíval. Světlo dopadalo přímo na něj a buď ten klam vzbuzovala malba proto, že byla vytvořena v nedávnější době a zručnější rukou, anebo opravdu duše na chvíli oživila podobu — podobizna vskutku měla výraz důvěřivé a radostné něhy. Sigognaca to udivilo a považoval to za příznivé znamení, neboť výraz této tváře mu vždycky připadal tesklivý.

Konečně vstoupil Sigognac do své ložnice a postavil lampu na stoleček, kde dosud ležel svazek Ronsarda, který zrovna četl, když mu herci přišli v noci zabušit na vrata. Papír plný škrtů, kam psal nanečisto nedokončený sonet, byl stále na témž místě. Lůžko, které nikdo nepřestlal, si podrželo otisky posledních těl, která tu odpočívala. Zde spala Isabela. Její hezounká hlavička spočívala na tomto polštáři, důvěrníku tolika snů.

Při tomto pomyšlení cítil Sigognac, jak se mu srdce svírá mučivou a rozkošnou bolestí, je-li možno takto spojit dvě od přírody nepřátelská slova. V představách živě viděl půvaby líbezné dívky; nepříjemný a mrzutý hlas rozumu mu říkal, že Isabela je pro něj navždy ztracena, a přesto mu pod vlivem milostného mámení připadalo, že vidí ten čistý a půvabný obličej mezi záhyby pootevřených záclon jako tvář cudné choti, očekávající návrat manželův.

Aby skoncoval s těmi představami, které mu podlamovaly odvahu, svlékl se a ulehl, políbiv místo, kde kdysi spočívala Isabela; ale přestože byl unaven, spánek dlouho nepřicházel, a jeho pohled přes hodinu bloudil po zchátralém pokoji, chvílemi sledoval zvláštní odlesky měsíčního svitu

na matných okenních tabulkách, chvílemi se nevědomky upíral na lovce divokých kachen v lese s modrými a žlutými stromy na staré tapisérii.

I když pán bděl, zvíře spalo. Belzebub, stočený do klubíčka u Sigognacových nohou, chrápal jako Mohamedova kočka na rukávě prorokově. Hluboký poklid zvířete konečně přešel i na člověka a mladý baron se vydal do říše snů.

Když se rozednilo, zarazil Sigognaca více než předchozího večera zbědovaný stav jeho sídla. Den je k troskám a starým věcem nelítostný; krutě ukazuje jejich ubohost, vrásky, skvrny, vybledlost, prach i plíseň; noc je milosrdnější, uhlazuje všechno přátelskými stíny a cípem svého závoje otírá slzy věcí. Pokoje, kdysi tak prostorné, mu připadaly malé a divil se, že si je ve vzpomínkách zachoval tak veliké; brzy však se zase přizpůsobil míře svého hrádku a vklouzl nazpět do starého života jako do starých šatů, které člověk na chvíli odložil, aby si oblékl nové; cítil se dobře v tom obnošeném oděvu, jehož záhyby vytvořily jeho zvyky. Jeho den probíhal zase jako dřív. Chodil se krátce pomodlit do pobořené kaple, kde odpočívali jeho předkové, vytrhl občas nějaký šlahoun z přeraženého náhrobního kamene, spěšně snědl skrovnou snídani, šermoval s Pierrem, usedal na Bayarda nebo na jezdeckého koníka, kterého si ponechal, a po dlouhé projížďce se mlčky a zachmuřeně jako dříve vracel domů, pak povečeřel mezi Belzebubem a Mirautem a uléhal; aby usnul, listoval si v některém ze stokrát přečtených svazků knihovny, pleněné hladovými myšmi. Jak vidno, nezůstalo v něm nic ze skvělého kapitána Fracasse nebo ze statečného Vallombreusova soupeře: Sigognac se znovu stal hradním pánem na hradě Bídy.

Jednoho dne sestoupil do zahrady, kam tehdy zavedl obě herečky. Byla ještě zanedbanější, nepořádnější a zarostlejší plevelem než kdy jindy; ale šípkový keř, který poskytl poupátko pro Serafínu a růžičku pro Isabelu, aby se neřeklo, že dvě dámy odcházejí ze zahrady bez jediné květiny, se tentokrát stejně jako tenkrát nechtěl dát zahanbit.

Na téže větvi rozkvetly dvě líbezné růžičky s křehkými okvětními lístky, jež se ráno rozevřely a uchovaly si ještě v kalichu dvě nebo tři perličky rosy.

Tento pohled Sigognaca nesmírně dojal. Připomněl si, co mu řekla Isabela:

„Při té procházce zahradou, kdy jste mi odstraňoval trní z cesty, jste mi

utrhl planou růžičku, jediný dárek, který jste mi mohl dát; zavlažila jsem ji slzou, než jsem si ji ukryla za ňadra, a v té chvíli jsem vám dala tiše výměnou svou duši."

Vzal růži, vášnivě vdechl její vůni a položil rty na její lístky, představuje si na chvíli, že jsou to neméně něžné, vonné a růžové rty jeho přítelkyně. Od chvíle, kdy byl od Isabely odloučen, nepřestával na ni myslet, a byl si vědom, jak je pro jeho život nepostradatelnou. V prvních dnech mu ohlušení ze všech těch nahromaděných příhod, úžas nad těmi zvraty osudu a nucené rozptýlení cesty zabránilo, aby si uvědomil svůj skutečný duševní stav. Když se však navrátil do samoty, klidu a ticha, nalézal Isabelu v každém svém snění. Naplňovala mu hlavu i srdce. Yolandin obraz se vytratil jako lehounká pára. Ani si už nekladl otázku, zda tu pyšnou krásku někdy miloval: vůbec na ni ani nepomyslel. „A přesto mě Isabela miluje," říkal si, když si posté zopakoval všechny překážky, které se staví do cesty jeho štěstí.

Tak minuly dva nebo tři měsíce. Sigognac byl ve svém pokoji a právě uvažoval o konečné pointě pro sonet, který psal na počest své milované, když přišel Pierre pánovi oznámit, že přijel nějaký šlechtic a přeje si s ním mluvit.

„Že se mnou chce mluvit nějaký šlechtic?" řekl Sigognac. „To se ti asi něco zdá nebo se ten pán zmýlil! Nikdo na světě mi nemá co říci; nicméně už jen proto, že je to tak neobvyklé, toho neobvyklého smrtelníka ke mně uveď. Jak se vůbec jmenuje?"

„Nechtěl mi své jméno sdělit, že prý by vám nic neřeklo," odpověděl Pierre a otevřel obě křídla dveří.

Na prahu se objevil krásný mladý muž v elegantním jezdeckém obleku z oříškově hnědého sukna se zelenými ozdobami, v šedivých plstěných botách se stříbrnými ostruhami; v ruce držel širák zdobený dlouhým zeleným pérem, takže bylo možno v plném světle vidět jeho hrdou, jemnou a půvabnou hlavu, jejíž pravidelné rysy, hodné antické sochy, by mu mohla závidět nejedna žena.

Tento dokonalý kavalír zřejmě na Sigognaca neudělal příznivý dojem, neboť baron poněkud zbledl, jedním skokem se vrhl ke svému meči, který visel u hlav lůžka, vytáhl ho z pochvy a postavil se do střehu.

„Přisámbůh, pane vévodo, myslel jsem, že jsem vás zabil jaksepatří. Jste to vy, nebo se mi tu zjevuje váš stín?"

„Jsem to já, Hannibal de Vallombreuse," odpověděl mladý vévoda, „já osobně z masa a kostí, a tak málo zesnulý, jak jen je možno. Ale zasuňte ten rapír co nejrychleji zase zpátky do pochvy. Už jsme se bili dvakrát. To stačí. Opakování je příjemné, ale jak praví přísloví, všeho moc škodí. Nepřicházím jako nepřítel. Pokud mám na svědomí nějaký ten hříšek vůči vám, oplatil jste mi to jak se patří. Jsme tedy vyrovnáni. Abych vám dokázal své dobré úmysly, nesu vám pověření podepsané králem, které vám dává velení pluku. Můj otec a já jsme jeho Veličenstvu připomněli, jak oddaní byli Sigognacové jeho královským předkům. Chtěl jsem vám tuto příznivou zvěst přinést osobně. A teď vzhledem k tomu, že jsem vaším hostem, dejte čemukoliv zakroutit krkem a cokoli nabodnout na rožeň: ale proboha mě nakrmte. Hospody na téhle cestě jsou strašné a mé vozy se zásobami tu někde zapadly do písku."

„Obávám se, pane vévodo, aby vám můj oběd nepřipadal jako pomsta," odpověděl Sigognac s roztomilou zdvořilostí, „ale nepřičítejte to chudé pohoštění, kterého se vám dostane, nějaké mé zlé vůli. Vaše upřímné a srdečné jednání mě do hloubi duše dojímá a ode dneška nebudete mít oddanějšího přítele než mne. Jsem vám plně k službám, i když je teď asi nijak nepotřebujete. Hej, Pierre, sežeň kuřata, vejce, maso a pokus se co nejlépe pohostit tady toho pána, který umírá hlady a není na to zvyklý jako my."

Pierre si strčil do kapsy pár pistolů, které mu jeho pán poslal z Paříže a na které dosud ani nesáhl, vsedl na koně a klusal se spuštěnou uzdou do nejbližší vesnice pro zásoby. Sehnal několik kuřat, šunku, opletenou láhev starého vína a u místního faráře, kterého musel hodně přemlouvat, získal paštiku z kachních jater, což byla pochoutka hodná objevit se na stole nějakého biskupa nebo knížete.

Za hodinu byl zpátky, svěřil otáčení rožně dlouhé snědé dívčině v rozedraných šatech, kterou potkal na cestě a poslal na hrad. Prostřel na stůl v místnosti s portréty, vybíraje mezi kameninovým nádobím v příborníku to, které mělo jen jedno otlučené nebo puklé místo — na stříbro nebylo ani pomyšlení, protože poslední kus už byl dávno roztaven. Potom šel Sigognacovi ohlásit, že „pro pány je prostřeno".

Vallombreuse a Sigognac se posadili proti sobě na nejméně kulhavé ze šesti židlí a mladý vévoda, kterého tato situace, pro něho zcela nová, rozveselovala, se pustil do všech jídel, jež Pierre s takovou námahou

sehnal, se zábavně dravou chutí. Jeho krásné bílé zuby nejdříve spořádaly celé kuře, které, pravda, vypadalo jako by bylo zahynulo na úbytě, a pak se vesele zakously do růžového plátku bayonské šunky, až mu, jak se říká, vrzalo za ušima. Prohlásil, že kachní paštika je pokrm vybraný, výtečný, podobný ambrózii, a ten mramorovaný kozí sýr se zelenou petrželkou báječně povzbuzuje chuť k pití. Pochválil také víno, které bylo staré a dobrého druhu a jehož krásná barva se skvěla jako purpur ve starobylých benátských pohárech. Byl v tak dobré náladě, že jednou málem vybuchl smíchy nad Pierrovým zděšením, když ten zaslechl jak jeho pán oslovuje „pane vévodo Vallombreuse" toho živého, který přece měl být mrtev. Sigognac se ze všech sil snažil přizpůsobit vévodově náladě, ale přitom ho naplňovalo údivem, že tu vidí pohodlně opřeného u svého stolu toho elegantního a pyšného šlechtice, svého někdejšího soka v lásce, kterého měl dvakrát pod hrotem meče a který se ho několikrát pokusil odstranit pomocí najatých hrdlořezů.

Vévoda Vallombreuse pochopil, co se děje v baronově mysli, aniž to Sigognac vyjádřil slovy, a když starý sluha odešel, postaviv na stůl láhev silného vína a dvě menší sklenky vhodnější na vychutnání vůně toho vzácného nápoje, protáhl si mezi prsty konečky jemných knírů a řekl baronovi s přátelskou upřímností:

„Vidím, můj milý Sigognacu, přes vaši zdvořilost, že vám můj krok připadá poněkud zvláštní a náhlý. Říkáte si: Jak to, že ten povýšený, zpupný a panovačný Vallombreuse najednou se stal z tygra beránkem, kterého by pastýřka mohla vodit na pentličce? Během těch šesti neděl, kdy jsem byl přikován k posteli, jsem se oddával některým úvahám, jaké si i ten nejstatečnější člověk může dovolit tváří v tvář věčnosti; neboť smrt pro nás šlechtice nic neznamená, my hazardujeme životem s elegancí, jakou měšťáci nikdy nemohou napodobit. Pocítil jsem malichernost mnoha věcí a slíbil jsem si, že dostanu-li se z toho, budu se chovat jinak. Když se láska, kterou ve mně Isabela vzbuzovala, změnila v čisté a svaté přátelství, neměl jsem déle důvod vás nenávidět. Už jste nebyl mým soupeřem. Bratr nemůže na sestru žárlit; byl jsem vám vděčný za uctivou oddanost, kterou jste jí věrně projevoval, když ještě byla v postavení, kdy bylo možno si k ní dovolovat. Jako první jste vytušil, jaká půvabná duše se skrývá za tím hereckým přestrojením. Byl jste chudý a nabídl jste opovržené ženě největší bohatství, jaké může šlechtic mít: jméno svých

předků. Proto teď, když je vznešená a bohatá, patří vám. Milovník Isabely se musí stát manželem hraběnky Lineuilové."

„Ale ona mě vždy tvrdošíjně odmítala," odpověděl Sigognac, „když mohla věřit v mou naprostou nezištnost."

„To byl svrchovaný jemnocit, andělská ohleduplnost, čiré sebeobětování: bála se, že by byla překážkou vašeho lepšího osudu a že by škodila vašemu štěstí; ale tím, že ji kníže uznal, se všechno obrátilo."

„Ano, a teď bych jí v jejím vysokém postavení byl na překážku já. Mám právo být méně oddaný než ona?"

„Milujete dosud mou sestru?" řekl vévoda Vallombreuse vážným hlasem. „Jako její bratr mám právo položit vám tuto otázku."

„Z celé duše, z celého srdce, celým svým životem," odpověděl Sigognac, „tolik a víc, než muž kdy miloval ženu na tomto světě, kde nic není dokonalého, jedině Isabela."

„V tom případě, pane kapitáne mušketýrů, z něhož brzy bude správce provincie, dejte osedlat svého koně a pojeďte se mnou do Vallombreuse, abych vás podle všech pravidel představil svému knížecímu otci a své sestře hraběnce Lineuilové. Isabela odmítla provdat se za rytíře Vidalinca i za markýze de l'Estang, což jsou oba, na mou věru, velmi pohlední mládenci; ale myslím, že si bez velkého přemlouvání vezme barona Sigognaca."

Nazítří klusali vévoda s baronem bok po boku do Paříže.

XX CHIQUITINO VYZNÁNÍ LÁSKY

Hustý dav lidí zaplňoval náměstí de Grève, přestože rafije ciferníku na radnici ukazovaly dosti časnou hodinu. Velké střechy Boccadorovy radnice se šedofialově rýsovaly proti mléčně bílé obloze. Jejich chladný stín dopadal až doprostřed náměstí a halil ponuré lešení, převyšující o stopu či dvě úroveň čel a pomazané krvavě červenou barvou. V oknech domů se občas objevila nějaká hlava a hned zase zmizela, když viděla, že podívaná ještě nezačala. Jakási stařena dokonce ukázala vrásčitou tvář ve vikýři věžičky na rohu náměstí, odkud se prý paní Markéta dívala na popravu La Molovu a Coconnasovu: strašná proměna krásné královny v ošklivou čarodějnici. Na kamenný kříž, který se tyčil na kraji svahu spadajícího k řece, se s námahou vyšplhal a zavěsil nějaký chlapec a visel tam objímaje rukama příčné břevno; nohama svíral dřík v pozici stejně obtížné jako ukřižovaný zlý lotr; nebyl by však své místo opustil ani za podplamenici, ba ani za jablkový koláč. Odtud byly totiž vidět zajímavé podrobnosti na popravišti: kolo, kam položí odsouzence, provazy, jimiž ho připoutají, tyč, kterou mu přelámou kosti, samé věci, jež si zaslouží pozornou prohlídku.

Kdyby si však někdo mezi diváky byl dal práci a studoval tvář toho chlapce pozornějším okem, byl by v jejím výrazu rozpoznal jiný cit než sprostou zvědavost. To mladé stvoření se snědou pletí, s velkýma hnědě rámovanýma očima, se zářivými zuby a dlouhými černými vlasy, jehož opálené ruce svíraly kamenný kříž, sem nepřivedla surová přitažlivost popravy. Jemnost jeho rysů dokonce naznačovala jiné pohlaví, než prozrazovaly jeho šaty; ale nikdo se nedíval tím směrem a všechny hlavy se instinktivně obracely k lešení nebo k nábřeží, odkud se měl vynořit odsouzenec.

Ve skupinách lidí bylo vidět některé známé tváře; rudý nos uprostřed

bledého obličeje označoval Malartica a za záhybem pláště, hozeného po španělsku přes rameno, vyčnívalo dost ze zakřiveného profilu Jacquemina Lampourda, aby byla vyloučena pochybnost o jeho totožnosti. Bylo také snadné rozpoznat Rozšoupa v čahounovi, usazeném na patníku a k ukrácení času pokuřujícím z dlouhé holandské dýmky, třebaže měl klobouk naražený až k obočí, aby zakryl, že mu chybí ucho — to, které mu urvala Chlastonohova kulka. Chlastonoh sám se bavil s Křivodržkou a na schodech radnice se peripateticky procházelo několik stálých hostů od Korunované ředkve v družném rozhovoru. Náměstí de Grève, kde dříve nebo později nutně skončí, všechny ty vrahy, námezdné hrdlořezy a podvodníky zvláštním způsobem fascinuje. To pochmurné místo je neodpuzuje; naopak, vábí je to tam. Točí se kolem něho, opisujíce zprvu kruhy veliké, potom čím dál užší, až tam uvíznou; rádi se dívají na šibenici, kde budou viset; dychtivě si prohlížejí její hrůzostrašnou podobu a škleb odsouzenců jim pomáhá zvykat si na smrt. Je to účinek zcela opačný, než je záměr spravedlnosti, totiž odstrašit zločince pohledem na muka.

Sběh těchto darebáků ve dnech popravy se dá vysvětlit také tím, že hlavní osoba tragédie bývá vždycky jejich příbuzný, známý, často spoluviník. Jdou se podívat, jak věší jejich bratrance, jak lámou v kole milého přítele, jak vaří v oleji toho roztomilého člověka, jehož falešné peníze dávali do oběhu. Bylo by nezdvořilé na této slavnosti chybět. Pro odsouzence je příjemné vidět kolem svého popraviště známé tváře. Drží ho a povzbuzuje mu to kuráž. Člověk nechce vypadat jako zbabělec před těmi, kteří dovedou ocenit pravé zásluhy, a pýcha přichází na pomoc v bolesti. V takové společnosti umírá mnohdy jako Říman, kdo by se choval jako baba, kdyby ho odpravovali inkognito někde ve sklepě.

Odbilo sedm hodin. Poprava se měla konat až v osm. Proto také Jacquemin Lampourde při tomto zvuku řekl Malarticovi: „Vidíš, že bychom mohli vypít ještě jednu láhev; ale ty máš vždycky naspěch a nevydržíš chvíli v klidu. Co kdybychom se vrátili ke *Korunované ředkvi*? Nebaví mě tady postávat a tvrdnout. Což stojí za to tak dlouho čekat, aby člověk viděl, jak nějakého chudáka lámou na kole? Taková poprava je nudná, měšťácká a obyčejná. Takhle kdyby to bylo nějaké pěkné čtvrcení čtyřmi koňmi, s městským biřicem v každém sedle, nebo štípání rozžhavenými kleštěmi, nebo přikládání vroucí smoly či taveného olova — nějaké důmyslné mučení, něco strašně bolestivého, co by dělalo čest soudcově

představivosti nebo katově obratnosti, prosím, to bych neřekl ne. Z lásky k umění bych zůstal; ale kvůli takové lapálii, fuj!“

„Připadá mi, že lámáním na kole neprávem pohrdáš,“ řekl Malartic mravoučně a podrbal se na nose, který byl červenější než kdy jindy, „kolo má cosi do sebe.“

„Proti gustu žádný dišputát. Každého vábí něco jiného, jak řekl jeden slavný latinský autor, jehož jméno jsem zapomněl, neboť má paměť dovede podržet jenom jména velkých vojevůdců. Kolo se ti líbí; nebudu se s tebou o tom přít a budu ti dělat společnost až do konce. Ale uznej aspoň, že takové stětí, provedené damascenskou čepelí, která má vzadu žlábek vyplněný rtutí, aby měla váhu, vyžaduje dobré oko, sílu a obratnost a že to je podívaná ušlechtilá i přitažlivá.“

„Ano, máš pravdu, ale příliš brzy je po všem, je to rychlé jako blesk; a kromě toho je stětí vyhrazeno šlechticům. Špalek je jejich výsadou. Ale z poprav pro obyčejné lidi mi kolo připadá lepší než sprosté oběšení, vhodné leda pro podřadné zločince. Agostin není jen obyčejný zloděj. Zasluhuje si něco lepšího než provaz, a spravedlnost se k němu zachovala s patřičnými ohledy.“

„Tys měl pro Agostina vždycky slabost, nejspíš kvůli Chiquitě, jejíž zvláštnost dráždila tvé prostopášné oko; nesdílím s tebou obdiv k tomu lupiči, který se hodí spíš k přepadání na silnicích nebo v horských průsmycích jako *salteador,* než k patřičně jemné práci v civilizovaném městě. Postrádá vytříbenost našeho umění. Jeho počínání je hrubé, vyplašené a venkovské. Při sebemenší překážce používá nože a zabíjí neuváženě a divoce. Přetnout gordický uzel není totéž jako rozvázat ho, ať si Alexandr říká co chce. Kromě toho nepracuje mečem, a to není ušlechtilé.“

„Agostinova specialita je *navaja,* zbraň jeho rodné země; necvičil se jako my léta na dlažbě šermířských sálů. Ale v jeho způsobu je nepředvídanost, smělost, originalita. Jeho vrh nožem spojuje přednosti balistiky s tichou jistotou sečné a bodné zbraně. Osoba je zasažena na dvacet kroků bez jakéhokoliv hluku. Velice lituju, že jeho životní dráha bude tak brzy přerušena. Vedl si dobře: měl lví odvahu.“

„Já,“ odpověděl Jacquemin Lampourde, „jsem pro akademickou metodu. Kde není forma, chybí to podstatné. Kdykoli útočím já, poklepu svému člověku na rameno a dopřeju mu čas, aby se postavil do střehu; chce-li, může se bránit. Je to souboj, není to vražda. Jsem řemeslný duelant, nejsem mordýř. Je pravda, že má hluboká znalost šermířské vědy mi zaručuje určité výhody a že můj meč je skoro dokonale spolehlivý; ale znát dobře hru není žádné fixlování. Pak si seberu měšec, hodinky, klenoty a plášť mrtvého; to by na mém místě udělali jiní taky. Když jsem vynaložil námahu, je správné, abych z toho měl zisk. Říkej si co chceš, ta práce nožem je mi protivná; ta se hodí tak pro venkov a pro chamraď.“

„Cožpak ty, Jacquemine Lampourde, ty si potrpíš na zásady a těch se nikdy nepustíš; ale přece jen není na škodu projevit v řemesle trochu fantazie.“

„Připustil bych fantazii poučenou, důmyslnou a vybroušenou; nelíbí se mi však tahle ukvapená a divoká surovost. Kromě toho se Agostin nechává opájet krví a ve svém rudém opojení bodá nazdařbůh. To je slabost; když člověk pije ze závratné číše vraždy, musí mít jasnou hlavu. Tak třeba zrovna v tom domě, kam se naposled vloupal, aby se zmocnil peněz, zabil muže, který se probudil, i ženu, která spala, což byla vražda zbytečná, příliš krutá a negalantní. Ženy se mají zabíjet, jenom když křičí, a i tenkrát je lepší vrazit jim roubík. Když totiž člověka chytí, dojímají se nad takovou řezničinou soudcové i lid, a dívají se na tebe jako na zrůdu.“

„Mluvíš jako svatý Jan Zlatoústý,“ odpověděl Malartic, „tak učeně a kategoricky, že mě nenapadá nic, co bych mohl namítnout; ale co se stane s tou nebohou Chiquitou?“

Tak spolu Jacquemin Lampourde a Malartic filozofovali, když od nábřeží zabočil na náměstí kočár a vyvolal v davu vlnění a pohyb. Koně nemohli dál a hrabali kopyty, a někdy ta kopyta dopadla na nějakou botu, což vedlo mezi těmi pobudy a lokaji k nenávistným poznámkám a nadávkám.

Pošlapaní pěšáci by se byli s chutí vrhli na kočár, kdyby jim vévodský znak na dvířkách nenaháněl jakousi hrůzu — a byli to přece lidé, kteří se hned tak něčeho nezaleknou. Zakrátko hloučky diváků tak zhoustly, že se ekvipáž musela zastavit uprostřed náměstí, a z dálky to vypadalo, jako když kočí, nehybný na svém místě, sedí lidem na hlavě. Prorazit si cestu a projet by bylo vyžadovalo, aby kočár přejel příliš mnoho těch darebáků, a ti darebáci, kteří tu na Grève byli doma, by si to možná nebyli dali líbit.

„Ti ničemové čekají na nějakou popravu a neuvolní cestu, dokud nebude po odsouzeném,“ řekl krásný a nádherně oblečený mladý muž příteli, rovněž velice pohlednému, i když v prostším oblečení, který seděl

vedle něho vzadu v kočáru. „Čert vezmi toho troubu, který se dává lámat na kole, zrovna když projíždím náměstím Grève. Copak to nemohl odložit na zítřek?“

„Věřte,“ odpověděl mu přítel, „že by si nic lepšího nepřál, a že ta záležitost je pro něj ještě mrzutější než pro nás.“

„To nejlepší, co můžeme udělat, milý Sigognacu, je smířit se s tím, že odvrátíme hlavu na druhou stranu, jestli nám ta podívaná bude příliš nepříjemná; je však těžké to udělat, když se před člověkem děje něco strašného. Svědkem může být svatý Augustin, který v cirku při výkřiku davu otevřel oči, třebaže si slíbil, že je nechá zavřené.“

„Rozhodně nebudeme muset čekat dlouho,“ odpověděl Sigognac. „Podívejte se tamhle, Vallombreuse, lid se rozestupuje před károu s odsouzencem.“

A vskutku, kára tažená herkou, která byla zralá pro montfauconské mrchoviště, a obklopená několika biřici na koních, projížděla s plechovým řinčením mezi hloučky zvědavců a mířila k popravišti. Na prkně, položeném přes žebřiny, seděl Agostin vedle bělovousého mnicha kapucína, který mu zdvihal ke rtům mosazný krucifix vyblýskaný polibky těch, kteří umírají, ačkoliv se těší dobrému zdraví. Lupič měl vlasy ovázané šátkem, jehož cípy mu spadaly na šíji. Neměl na sobě nic víc než košili z hrubého plátna a staré seržové kalhoty.

Byl to oděv popravní, oděv jen nejnutnější. Kat, jak bylo jeho právem, už se zmocnil odsouzencových svršků a ponechal mu jen tyto hadry, docela postačující k tomu, aby v nich umřel. Mistr popravčí stál vzadu na káře, aby na něj odsouzený neviděl, a soustavou provazů přidržoval Agostina, ačkoli se navenek zdálo, že lupič není spoutaný. Katův pacholek seděl bokem na oji káry, držel opratě a s rozmachem švihal do hubené kobyly.

„Ale poslyšte,“ řekl Sigognac v kočáře, „to je ten lupič, který nás tehdy přepadl na silnici v čele tlupy panáků; povídal jsem vám o tom, když jsme projížděli místem, kde se to stalo.“

„Vzpomínám si,“ odpověděl Vallombreuse, „a od srdce jsem se tomu zasmál. Zdá se však, že od té doby se ten chlapík pustil do vážnějších dobrodružství. Ctižádost ho zabila. Drží se ostatně docela dobře.“

Agostin, jehož přirozeně snědá pleť byla trochu pobledlá, se rozhlížel po davu ustaraným pohledem, který jako by někoho hledal. Když projížděl

kolem kamenného kříže, spatřil chlapce, o němž byla řeč na počátku této kapitoly a který neslezl ze svého stanoviště.

Při tomto pohledu se mu v očích mihl záblesk radosti a ústa se pootevřela ve slabém úsměvu; nepostřehnutelně pokynul hlavou — bylo to rozloučení i závěť — a řekl polohlasně: „Chiquito!“

„Synu, co jste to vyslovil za jméno,“ řekl kapucín a zamával krucifixem. „Zní to jako jméno ženy: nejspíš nějaké cikánky nebo lehké ženštiny. Myslete raději na svou spásu; stojíte na prahu věčnosti.“

„Ano, otče, a i když mám černé vlasy, jste vy se svým bílým vousem mladší než já. S každým otočením kol směrem k tomu lešení jsem o deset let starší.“

„Na venkovského lupiče, který by měl mít nahnáno, že má umřít před Pařížany,“ řekl Jacquemin Lampourde, který se lokty protlačil mezi povaleči a kmotrami až k popravišti, „se ten Agostin chová docela dobře. Není příliš skleslý a nevypadá už předem jako tak mnozí, jako umučená mrtvola. Hlava mu neklimbá; drží ji rovně a vzpřímeně. Upřeně se podíval na popravní nástroj — to je znamení odvahy. Neklame-li mě zkušenost, umře slušně a správně, nebude kvílet, ani se zmítat, ani nezačne kňourat, že udělá doznání, aby získal čas.“

„Co se toho týče, nehrozí žádné nebezpečí,“ řekl Malartic. „Na mučení si raději dal vrazit osm klínů, než by otevřel ústa a prozradil kamaráda.“

Během těchto krátkých rozmluv dojela kára pod popraviště a Agostin, podpíraný kapucínem, pomalu vystoupil po schůdkách nahoru; před ním šel katův holomek a jako poslední šel kat. Jeho pomocníci Agostina rychle položili a pevně připoutali ke kolu. Kat odhodil rudý plášť s bíle vyšitým žebříkem na rameni, vyhrnul si rukáv, aby měl volnější ruku, a sklonil se pro osudnou tyč.

Byl to vrcholný okamžik. Divákům sevřela hruď úzkostná zvědavost. Lampourde i Malartic zvážněli; dokonce i Rozšoup přestal vdechovat kouř z dýmky a vyndal ji z úst. Křivodržka se v předtuše, že nad ním visí podobný osud, tvářil tesklivě a zadumaně. Najednou proběhlo davem jakési zavlnění. Chlapec přidržující se na kříži se spustil na zem, jako užovka proklouzl mezi davem až k popravišti a dvěma skoky po schůdcích byl nahoře. Obrátil k překvapenému katovi, který už zdvihal tyč, bledou, jiskrnou, ušlechtilou tvář, zářící takovým odhodláním, že se popravčí bezděky zarazil a zadržel ránu, která už měla dopadnout.

„Koukej odsud mazat, kluku," křikl kat, „nebo ti tou tyčí rozbiju hlavu."

Chiquita ho však neposlouchala. Bylo jí srdečně jedno, jestli bude zabita. Sklonila se k Agostinovi, políbila ho na čelo a řekla mu: „Miluji tě." Potom mu pohybem rychlejším než blesk zabodla do srdce *navaju*, kterou si vzala od Isabely. Rána byla vedena tak pevnou rukou, že smrt nastala téměř okamžitě; Agostin měl sotva čas vydechnout: „Dík."

Cuando está víbora pica,
no hay remedio en la botica,

zamumlala dívka s výbuchem divokého a šíleného smíchu, a seběhla z popraviště, kde kat, ohromený tím, co se stalo, sklonil tyč, která mu už k ničemu nebyla, a uvažoval, má-li lámat kosti mrtvole.

„Dobře, Chiquito; výborně!" Ten výkřik si nemohl odpustit Malartic, který ji poznal v jejím chlapeckém převlečení.

Lampourde, Rozšoup, Chlastoun, Křivodržka a kamarádi od *Korunované ředkve*, užaslí nad tím činem, udělali hustý živý plot, aby vojáci nemohli běžet za Chiquitou. Vyvolali tím umělý zmatek se strkáním, hádkami i nějakým tím štulcem, a mezitím mělo děvčátko čas doběhnout k Vallombreusovu kočáru, který stál na rohu náměstí. Vylezla na stupátko, přidržujíc se dvířek, poznala Sigognaca a udýchaným hlasem mu řekla: „Zachránila jsem Isabelu, teď zachraň ty mě."

Vallombreuse, který ten podivný výjev sledoval s velkým zájmem, zavolal na kočího: „Jeď tryskem, a nepůjde-li to jinak, třeba přes těla té holoty!" Ale kočí nemusel nikoho přejet. Dav se horlivě rozestupoval před kočárem a hned se zase za ním zavřel, aby zastavil vlažné pronásledování biřiců. Za několik minut dojel kočár k Svatoantonínské bráně, a jelikož se ohlas události tak nedávné nemohl ještě donést až sem, nařídil Vallombreuse kočímu, aby zmírnil rychlost, neboť ekvipáž ujíždějící takovým tryskem by byla právem vzbudila podezření. Když projeli předměstím, vzal Chiquitu dovnitř do vozu. Beze slova se posadila na polštář na podlahu proti Sigognacovi. Pod klidným zevnějškem pociťovala vrcholné rozčilení. V obličeji se jí nepohnul ani sval, ale do tváří, obvykle tak bledých, jí proud krve vehnal hluboký ruměnec a její strnulé oči, které hleděly, aniž viděly, se nadpřirozeně leskly. V Chiquitě se udála jakási proměna.

Svým divokým činem roztrhla kuklu dítěte, v níž spala dívka. Když vnořila nůž do Agostinova srdce, otevřela zároveň i své vlastní srdce. Z té vraždy se zrodila její láska; to podivné, nepohlavní stvoření, napůl dítě, napůl skřítek, jímž byla až dosud, přestalo existovat. Teď se z ní stala žena, a vášeň, která v jediné minutě rozkvetla, v ní měla přetrvat navždy. Jedno políbení a rána nožem — taková byla Chiquitina láska.

Vůz ujížděl dál a za stromy už začaly prosvítat velké břidlicové střechy zámku. Vallombreuse řekl Sigognacovi: „Půjdete do mých pokojů a trochu se tam upravíte; potom vás zavedu k sestře, která neví, že jsem za vámi jel a že jste přijel; připravil jsem tohle neočekávané překvapení a doufám, že dobře zapůsobí. Zatáhněte si na své straně záclonky, ať vás nikdo nevidí, a ať je překvapení úplné. Ale co uděláme s tímhle malým ďáblem?"

„Přikažte," řekla Chiquita, která i ve svém hlubokém zadumání slyšela Vallombreusova slova, „přikažte, ať mě odvedou k paní Isabele: ta ať rozhodne o mém osudu."

Se spuštěnými záclonkami vjel vůz na hlavní nádvoří. Vallombreuse vzal Sigognaca pod paží a vedl ho do svých pokojů; předtím přikázal lokajovi, aby odvedl Chiquitu k hraběnce.

Když Isabela spatřila Chiquitu, odložila knihu, kterou právě četla, a spočinula na dívce tázavým pohledem. Chiquita zůstala mlčky a nehybně stát, dokud lokaj neodešel. Potom se zvláštní slavnostní vážností přistoupila k Isabele, vzala ji za ruku a řekla:

„Nůž je v Agostinově srdci; nemám už pána a cítím potřebu někomu se oddat. On je mrtev a po něm mám na světě nejraději tebe: dala jsi mi perlový náhrdelník a políbila jsi mě. Chceš, abych byla tvou otrokyní, tvým psem, tvým skřítkem? Nařiď, ať mi dají nějaké černé hadry, abych nosila smutek za svou lásku; budu spávat před tvým prahem; nebude tě to nijak obtěžovat. Když mě budeš potřebovat, takhle zahvízdáš" — zahvízdala — „a já se okamžitě objevím. Chceš?"

Isabela si místo odpovědi přivinula Chiquitu k srdci, dotkla se rty jejího čela a prostě přijala duši, která se jí odevzdávala.

XXI HYMÉN, ACH SŇATEK MANŽELSKÝ!

Isabela byla zvyklá na Chiquitino záhadné a zvláštní chování, a proto se jí na nic nevyptávala; hodlala od ní žádat vysvětlení, až se dívka trochu uklidní. Tušila za tím vším nějaký strašlivý příběh; ale to ubohé děvčátko jí prokázalo takové služby, že bylo nutno přijmout ji bez jakéhokoli vyptávání v její zřejmě zoufalé situaci.

Svěřila ji komorné a usedla zase k přerušené četbě, třebaže ji kniha příliš nezajímala; po několika stránkách přestala vnímat, co čte, proto vložila mezi stránky znaménko a odložila svazek na stůl mezi různé začaté ruční práce. S hlavou v dlani, s pohledem ztraceným v dálce nechala myšlenky, aby se ubíraly obvyklým směrem jejího snění. „Co se stalo se Sigognacem," říkala si, „jestlipak na mě ještě myslí, jestlipak mě stále miluje? Asi se vrátil do svého chudého hradu a netroufá si dát o sobě vědět, protože si myslí, že bratr je mrtev. Ta smyšlená překážka ho zadržuje. Jinak by se byl pokusil mě znovu spatřit nebo by mi byl alespoň napsal. Třeba brzdí jeho odvahu pomyšlení, že teď ze mne je bohatá partie. A co když na mě zapomněl? Ale ne, to není možné! Měla jsem mu dát vědět, že se Vallombreuse uzdravil; není však vhodné, aby urozená dívka takto vyzývala vzdáleného milého, aby se zase objevil; uráželo by to všechen ženský jemnocit. Často se v duchu ptám, jestli by pro mě nebylo bývalo lépe, kdybych byla zůstala pouhou herečkou jako dřív. Mohla jsem ho alespoň každý den vidět, a jista si svou ctností a jeho úctou, mohla jsem se v klidu těšit z něžné radosti, že jsem milována. Přes otcovu dojemnou oddanost se v tomto nádherném zámku cítím smutná a osamělá; kdyby tu alespoň byl Vallombreuse, jeho společnost by mě rozptýlila; ale je už tak dlouho pryč, a já marně přemýšlím, co měla znamenat ta věta, kterou mi s úsměvem řekl při odjezdu: „Na shledanou, sestřičko, budete se mnou spokojena!" Někdy mám dojem, že jsem pochopila, ale nechci si tu myšlenku

připustit; zklamání by příliš bolelo. Kdyby to tak byla pravda, zbláznila bych se radostí!“

Hraběnka Lineuilová — neboť je snad trochu příliš důvěrné nazývat jen prostě Isabelou legitimní dceru knížete — dospěla ve svém vnitřním monologu až sem, když vstoupil vysoký lokaj a zeptal se, zda paní hraběnka může přijmout pana vévodu Vallombreuse, který se vrátil z cest a rád by ji pozdravil.

„Ať přijde hned,“ odpověděla hraběnka, „jeho návštěva mi způsobí nesmírnou radost.“

Uplynulo sotva pět či šest minut a mladý vévoda vstoupil do salónu. Měl zářivou pleť, živý pohled, sebejistý a pružný krok, i ten hrdý výraz, jaký míval před svým zraněním; odhodil širák s perem na křeslo, uchopil sestřinu ruku a políbil ji uctivě i něžně.

„Drahá Isabelo, byl jsem pryč déle, než jsem chtěl — tak jsem si osvojil příjemný zvyk být s vámi, že to pro mě byla velká újma; ale měl jsem při té cestě na mysli vás, a naděje, že vám udělám radost, mě trochu odškodňovala.“

„Největší radost byste mi byl udělal,“ odpověděla Isabela, „kdybyste byl zůstal doma u otce a u mne a nevydával se na cestu za bůhvíjakým nápadem, když se vám rána sotva zahojila.“

„Copak jsem byl zraněn?“ zasmál se Vallombreuse. „Už si na to na mou duši ani nevzpomínám. Nikdy jsem se necítil lépe a ten malý výlet mi udělal náramně dobře. Sedlo mi vyhovuje lépe než lehátko. Ale vy, sestřičko, mi připadáte trochu bledá a pohublá; nenudila jste se? Tenhle zámek není nijak veselý a samota dívkám neprospívá. Četba a vyšívání nejsou nadlouho moc zábavná kratochvíle a jsou okamžiky, kdy i tu nejrozumnější omrzí hledět oknem na zelenou vodu příkopu a ráda by spatřila tvář pěkného kavalíra.“

„Jak zlomyslně mě škádlíte, bratře, a jak rád se posmíváte mému smutku! Vždyť jsem tu měla společnost knížete, který je tak laskavě otcovský a oplývá poučnými a moudrými slovy!“

„Náš důstojný otec je nepochybně dokonalý šlechtic, rozvážný v radě a statečný v činu, skvělý dvořan u krále, velký pán doma, zběhlý a učený v mnoha vědách; ale bavit dovede jen vážně, a já nechci, aby má milá sestřička trávila mládí slavnostně a nudně. Jelikož jste odmítla rytíře Vidalinca, vydal jsem se hledat, a na svých cestách jsem našel, co vám bude

vyhovovat: roztomilého, dokonalého, ideálního manžela, do kterého, jak jsem přesvědčen, budete úplně zbláznělá.“

„Je od vás kruté, Vallombreusi, že mě pronásledujete takovým žertováním. Víte dobře, nehodný bratře, že se nechci vdávat; nemohu dát svou ruku bez svého srdce, a mé srdce mi už nepatří.“

„Však budete mluvit jinak, až vám představím chotě, kterého jsem vám vybral.“

„Nikdy, nikdy,“ odpověděla Isabela hlasem přerývaným rozčilením, „zůstanu věrna jedné drahé vzpomínce — nemyslím si totiž, že je vaším úmyslem nutit mě k sňatku proti mé vůli.“

„To jistě ne, tak tyranský nejsem; jenom vás žádám, abyste neodmítala mého chráněnce, dokud ho neuvidíte.“

Vallombreuse nečekal na sestřin souhlas, vstal a vešel do vedlejšího salónu. V zápětí se odtud vrátil, přiváděje Sigognaca, jemuž prudce bušilo srdce. Oba mladí mužové, držíce se za ruce, zůstali chvíli stát na prahu a doufali, že se Isabela podívá jejich směrem, ale ona měla oči skromně sklopené, dívala se na špičku svého živůtku a myslela na přítele, o němž netušila, že je tak blízko ní.

Vallombreuse viděl, že si jich nevšímá a že je zas pohroužená ve svém snění, a proto popošel několik kroků k sestře, přičemž vedl barona za špičky prstů, jako se vodí dáma k tanci, a obřadně se uklonil. Sigognac se uklonil po něm. Jenomže Vallombreuse se usmíval a Sigognac pobledl. Vůči mužům byl statečný, ale před ženami plachý jako všechna ušlechtilá srdce.

„Hraběnko Lineuilová,“ řekl Vallombreuse lehce nadneseným tónem, jako by schválně přeháněl etiketu, „dovolte mi, abych vám představil jednoho ze svých dobrých přátel, kterého, jak doufám, přívětivě přijmete: baron Sigognac.“

Při tomto jménu, které zprvu považovala za bratrův vtip, se Isabela zachvěla a rychle pohlédla na návštěvníka. Když viděla, že ji Vallombreuse neklame, zmocnilo se jí nevýslovné rozčilení. Nejprve zbledla jako sníh, jak se jí krev nahrnula k srdci; potom nastala reakce a její čelo, tváře, i to, co bylo vidět z ňader pod límečkem, zalil jako růžový obláček líbezný ruměnec. Neřekla ani slovo, vstala a vrhla se Vallombreusovi okolo krku, ukrývajíc tvář na vévodově rameni. Půvabným dívčím tělem otřásly dva tři vzlyky a několik slz smočilo samet kabátce na místě, kde si opřela hlavu.

Tím milým gestem, tak cudným a tak ženským, projevila Isabela jemnocit své duše. Děkovala Vallombreusovi, jehož důvtipnou laskavost pochopila, a jelikož nemohla obejmout milého, objala bratra.

Když se Vallombreusovi zdálo, že už měla čas se uklidnit, jemně se vyprostil z jejího objetí a odtáhnuv Isabele ruce, jimiž si zakrývala tvář, aby skryla své slzy, řekl jí: „Drahá sestřičko, ukažte nám přece svou roztomilou tvář, nebo si můj chráněnec bude myslet, že k němu máte nepřekonatelný odpor."

Isabela poslechla a obrátila k Sigognacovi krásné oči, prozářené nebeskou radostí, přestože se na jejich dlouhých brvách ještě zachvívaly třpytivé perly; podala mu krásnou ruku a baron se sklonil a vtiskl na ni nejněžnější políbení; dívka je pocítila až v srdci a zmocnila se jí závrať; ale z takového sladkého vzrušení se člověk rychle vzpamatuje.

„Tak co," řekl Vallombreuse, „neměl jsem pravdu, když jsem tvrdil, že přijmete příznivě nápadníka, kterého jsem vám vybral? Někdy je dobré, když si člověk postaví hlavu. Kdybych nebyl stejně tvrdohlavý, jako jste vy byla umíněná, byl by se náš milý Sigognac vrátil na své šlechtické hnízdo, aniž vás spatřil, a to, jak musíte uznat, by byla bývala škoda."

„Uznávám, drahý bratře; projevil jste v celé záležitosti nesmírnou laskavost. Jedině vy jste za těchto okolností mohl zařídit smíření, protože jen vy jste trpěl."

„Ano," řekl Sigognac, „pan vévoda Vallombreuse vůči mně projevil šlechetnou a velkomyslnou duši: odložil všechnu oprávněnou zatrpklost a přišel ke mně s otevřenou rukou, se srdcem na dlani. Za zlo, které jsem mu způsobil, se šlechetně mstí tím, že si mě nadosmrti zavazuje vděčností, což je lehké břemeno, které radostně ponesu až do konce života."

„Nemluvte o tom, drahý barone," odpověděl Vallombreuse; „vždyť vy byste na mém místě udělal totéž. Dva stateční muži se nakonec vždycky dohodnou; zkřížené meče poutají duše k sobě, a z nás dvou se dřív nebo později měla stát dvojice přátel, jako byli Théseus a Peirithoos, Nisis a Euryales nebo Pythias a Damón. Ale mně už nevěnujte pozornost. Raději řekněte mé sestře, jak se vám po ní stýskalo a jak jste na ni myslel v tom sigognackém sídle, kde jsem se najedl tak výtečně jako málokdy předtím, třebaže tvrdíte, že je pravidlem umírat tam hlady."

„Také já jsem tam výborně povečeřela," usmála se Isabela, „a mám na to příjemnou vzpomínku."

„Tak vlastně v té hladové věži všichni hodovali jako Baltazar; ale nerdím se za tu šťastnou chudobu, která mi vynesla zájem vaší duše, drahá Isabelo; naopak, žehnám jí; vděčím jí za všechno."

„Mám dojem," řekl Vallombreuse, „že bych udělal dobře, kdybych šel pozdravit otce a oznámit mu váš příjezd, který, přiznávám, tak trochu očekává! Tak co, hraběnko, je opravdu jisté, že jste ochotna dát baronu Sigognacovi svou ruku? Nerad bych podnikl nějaký neuvážený krok. Svolujete? Tak dobře. Mohu tedy jít. Snoubenci si často mají mnoho co povídat — věci docela nevinné, ale přítomnost bratra by byla rušivá; ponechám vás tu o samotě ve dvou a vy mi jistě poděkujete; ostatně řemeslo gardedámy mi nesedí. Sbohem. Za chvíli se vrátím pro Sigognaca a dovedu ho ke knížeti."

Mladý vévoda prohodil nenuceně tato slova, nasadil si širák a odešel, ponechav ty dokonalé milence o samotě. I když byla jeho společnost velmi příjemná, jeho odchod byl ještě vítanější.

Sigognac přistoupil k Isabele a vzal ji za ruku: neodtáhla ji. Po několik minut mladá dvojice na sebe hleděla unesenýma očima. Takové mlčení bývá výmluvnější než slova. Isabela a Sigognac, tak dlouho zbavení potěšení ze společnosti druhého, se na sebe nemohli vynadívat. Konečně řekl baron své mladé milence:

„Netroufám si ani uvěřit v takové štěstí. Jakou to mám podivnou hvězdu! Zamilovala jste si mě, protože jsem byl chudý a nešťastný, a to, co mělo dovršit mou zkázu, je příčinou mého štěstí. Tlupa herců pro mě přichystala anděla krásy a ctnosti; útok ozbrojenou rukou mi dal přítele a váš únos způsobil, že vás poznal otec, který vás marně hledal; a to všechno proto, že jedné tmavé noci zabloudil v Landách vůz."

„Láska nám byla souzená, bylo to psáno tam nahoře. Sesterské duše se nakonec shledají, když na sebe dovedou čekat. V sigognackém hradu jsem vskutku pocítila, že se naplňuje můj osud; když jsem vás uviděla, pohnulo se mé srdce, na něž až do té doby nezapůsobilo žádné dvoření. Vaše plachost zmohla víc než všechny smělé pokusy, a v té chvíli jsem se rozhodla, že nikdy nebudu patřit jinému než vám nebo Bohu."

„A přesto jste mi, vy ukrutnice, odepřela svou ruku, když jsem o ni na kolenou prosil; já vím, že to bylo ze šlechetnosti, ale byla to krutá šlechetnost."

„Napravím to, jak nejlépe budu umět, drahý barone, a tady máte mou

ruku i s mým srdcem, které vám patří už dávno. Hraběnka Lineuilová nemusí mít takové skrupule jako chudá Isabela. Jen jednoho jsem se bála: že mě z hrdosti už nebudete chtít. Ale viďte, že i kdybyste se mne vzdal, neoženil byste se s jinou? Byl byste mi zůstal věrný, i kdybyste neměl žádnou naději? Myslel jste na mě, když za vámi přišel Vallombreuse do vašeho sídla?"

„Isabelo, má drahá, ve dne jsem neměl jedinou myšlenku, která by neletěla za vámi, a večer, když jsem položil hlavu na polštář, jehož se jednou dotklo vaše čisté čelo, jsem snažně prosil božstva snu, aby mi ve svém fantaskním zrcadle ukázala váš půvabný obraz."

„A ta dobrá božstva vyslyšela často vaše přání?"

„Ani jednou nezklamala mé očekávání a teprve za jitra jste mizela v bráně ze slonoviny. Den mi připadal tak strašně dlouhý a byl bych chtěl pořád spát."

„Já jsem vás také vídala mnoho nocí za sebou. Naše zamilované duše si dávaly schůzku v témže snu. Ale teď, budiž Pánbůh pochválen, jsme spolu nadlouho, doufám, že navždy. Kníže, s nímž je Vallombreuse jistě dohodnut, neboť bratr by vás lehkovážně nebyl vyzval k tomuto kroku, nepochybně přijme vaši žádost příznivě. Několikrát se mnou o vás pěkně mluvil a vrhal na mě přitom zvláštní pohled, který mě nesmírně rozrušoval a jehož význam jsem si tehdy netroufala pochopit, protože Vallombreuse ještě neřekl, že vás přestal nenávidět."

V tom okamžiku se mladý vévoda vrátil a řekl Sigognacovi, že ho kníže očekává.

Sigognac vstal, pozdravil Isabelu a následoval Vallombreuse několika komnatami, za nimiž byl na konci pokoj knížete. Starý velmož v černém šatě a s řády na hrudi seděl u okna ve velkém křesle za stolem pokrytým tureckým kobercem a plném knih a papírů. Vypadal přívětivě, ale vážně, jako člověk, který čeká slavnostní návštěvu. Světlo mu v hedvábných záblescích klouzalo po čele a ozařovalo jako stříbrné nitky několik vlasů, jež se odpojily z kadeří, které komorníkův hřeben přičesal ke skráním. Jeho pohled byl mírný, pevný a jasný, a čas, jenž na té ušlechtilé tváři zanechal své stopy, mu vynahradil na důstojnosti to, co mu ubral na kráse. Při pohledu na knížete bylo nemožné nepocítit hlubokou úctu, i kdyby na sobě neměl odznaky svého postavení. I ten nejnevzdělanější hrubý venkovan by v něm poznal pravého velmože. Kníže se nadzdvihl

v křesle, aby Sigognacovi odpověděl na pozdrav, a pokynul mu, aby se posadil.

„Pane a otče," řekl Vallombreuse, „představuji vám barona Sigognaca, kdysi mého soka, nyní přítele a brzy i příbuzného, dáte-li svůj souhlas. Vděčím mu za to, že jsem zmoudřel. Není to malý závazek. Pan baron vám ve vší úctě přichází přednést svou žádost a já bych měl velkou radost, kdybyste mu vyhověl."

Kníže souhlasně přikývl, jako by vyzýval Sigognaca, aby promluvil.

Baron, povzbuzený jeho vlídností, vstal, uklonil se a řekl:

„Kníže, žádám vás o ruku vaší dcery, paní hraběnky Isabely de Lineuil."

Starý velmož chvíli mlčel, jako by si chtěl dopřát čas na rozmyšlenou, a potom odpověděl:

„Barone Sigognacu, vítám vaši žádost a souhlasím se sňatkem, pokud je má otcovská vůle v souladu s přáním mé dcery, kterou nehodlám k ničemu nutit. Nechci se chovat tyransky: je na hraběnce, aby o tom rozhodla s konečnou platností. Musíme se jí zeptat. Mladé ženy mívají někdy podivné rozmary."

Kníže pronesl ta slova s jemným šelmovstvím a duchaplným úsměvem dvořana, jako by už dávno nevěděl, že Isabela Sigognaca miluje; ale patřilo k jeho otcovské důstojnosti, aby se tvářil, jako že o tom neví, i když naznačil, že o tom vůbec nepochybuje.

Po krátké odmlce dodal: „Vallombreuse, dojděte pro sestru, protože bez ní opravdu nemohu baronovi dát odpověď."

Vallombreuse zmizel a za chvíli se vrátil s Isabelou, která byla víc mrtvá než živá. Přes bratrovo ujišťování nemohla ještě uvěřit ve své štěstí; ňadra se jí dmula a nadzdvihávala živůtek, z tváří jí vymizela barva a kolena se pod ní podlamovala. Kníže ji k sobě přitáhl a ona se tak chvěla, že se musela opřít o křeslo, aby neupadla na zem.

„Dceruško," řekl kníže, „tento šlechtic vám prokazuje tu čest, že mě žádá o vaši ruku. Hleděl bych na ten sňatek s radostí, neboť baron pochází ze starobylého rodu, jehož jméno je bez poskvrny, a zdá se mi, že v sobě pojí všechny žádoucí vlastnosti. Mně vyhovuje; ale dovedl se zalíbit i vám? Plavé hlavičky nemívají vždy stejný názor jako hlavy šedovlasé. Ptejte se svého srdce, zkoumejte svou duši, a řekněte, zda chcete pana barona Sigognaca za manžela. Dejte si čas; v tak vážné záležitosti se nesmí spěchat."

Dobromyslný a srdečný úsměv naznačoval, že kníže žertuje. Proto se také Isabela osmělila, ovinula otci paže kolem krku a líbezně laškovným hlasem mu řekla:

„Nemusím si to tolik rozmýšlet. Když vám tedy, pane a otče, baron Sigognac vyhovuje, přiznám upřímně a poctivě, že ho miluju od první chvíle, kdy jsem ho spatřila, a že jsem si nikdy jiného chotě nepřála. Poslechnout vás bude mým největším štěstím."

„No tak si podejte ruce a polibte se na znamení zásnub," řekl vesele vévoda Vallombreuse. „Román končí lépe, než se při tom zamotaném začátku dalo předpokládat. Kdy bude svatba?"

„Krejčí budou potřebovat aspoň týden na střižení látek a ušití šatů," řekl kníže, „a stejně tolik kočárníci, aby dali do pořádku ekvipáže. Zatím vám, Isabelo, předám vaše věno: je to hrabství lineuilské, jehož titul máte a které se všemi lesy, loukami, rybníky a ornou půdou vynáší padesát tisíc stříbrných." A podal jí svazek listin. „A vy, Sigognacu, tady máte královský dekret, který vás jmenuje správcem jedné provincie. Nikdo se na to místo nehodí lépe než vy."

Ke konci tohoto výjevu Vallombreuse na chvíli zmizel, ale za chvíli se objevil následován lokajem, který nesl kazetu zabalenou v červeném sametovém obalu.

„Sestřičko," řekl mladé nevěstě, „tady je můj svatební dar," a podal jí kazetu. Na víčku bylo napsáno: „Pro Isabelu." Byla to schránka, kterou kdysi nabídl herečce a kterou ona ctnostně odmítla. „Tentokrát přijměte," dodal s roztomilým úsměvem: „nedopusťte, aby ty nádherně čiré diamanty a ty perly s dokonalým leskem vzaly špatný konec. Ať zůstanou čisté jako vy!"

Isabela s úsměvem vzala náhrdelník a položila si ho na krk, aby těm krásným kamenům dokázala, že se na ně nezlobí. Potom si ovinula kolem perleťové paže trojitou řadu perel a připjala si na uši nádherné náušnice.

Co k tomu ještě dodat? Když týden uplynul, vallombreuský kaplan oddal Isabelu a Sigognaca, jemuž šel za svědka markýz Bruyères, v zámecké kapli, celé ověnčené květinami a ozářené voskovicemi. Mladý vévoda přivedl hudebníky, kteří hlasem jakoby přicházejícím z nebe a zase do nebe stoupajícím zazpívali Palestrinovo moteto. Sigognac zářil, Isabela v dlouhých bílých závojích byla nádherná a nikoho, kdo to nevěděl, nemohlo ani napadnout, že ta krásná žena, vznešená a skromná zároveň,

která vypadá jako princezna z královského rodu, vystupovala kdysi na jevišti ve světle svíček. Sigognac, správce provincie a kapitán mušketýrů, ve skvostném oděvu nijak nepřipomínal onoho nešťastného a chudého barónka, jehož bídu jsme popsali na počátku tohoto vyprávění.

Po skvělé hostině, jíž se účastnil kníže, Vallombreuse, markýz Bruyères, rytíř Vidalinc, hrabě de l'Estang a několik počestných dam spřátelených s rodinou, oba manželé zmizeli; my však je musíme opustit na prahu svatební ložnice, prozpěvujíce si polohlasně: „Hymén, ach sňatek manželský," jako v antických dobách. Tajemství štěstí musí být respektována, a ostatně Isabela je tak cudná, že by se propadla studem, kdybychom potají rozepjali třeba jen jediný háček na jejím živůtku.

XXII HRAD ŠTĚSTÍ. EPILOG

Jistě si dovedete představit, že milá Isabela, z níž se stala baronka Sigognacová, nezapomněla ve své vznešenosti na své hodné přátele z Herodovy divadelní společnosti. Nemohla je sice pozvat na svatbu vzhledem k jejich společenskému postavení, které už se neshodovalo s jejím, ale všem připravila dárky a dala jim je s tak půvabnou roztomilostí, že to zdvojnásobilo jejich cenu. Také se až do odjezdu tlupy chodila často dívat na jejich představení a tleskala jim tam, kde to bylo na místě, jakožto žena znalá věci. Nová baronka se totiž nijak netajila tím, že bývala herečkou, což je nejlepší způsob, jak umlčet zlé jazyky, které by to jistě rozšiřovaly, kdyby z toho dělala tajnosti. Ostatně patřila teď k rodině tak vznešené, že to všem zavíralo ústa, a svou skromností si brzy získala všechna srdce, i srdce žen, které se shodly, že je velká dáma, jako málokterá u dvora. Král Ludvík Třináctý se doslechl o Isabeliných dobrodružstvích a chválil její mravopočestnost; velmi také ocenil Sigognacovu zdrženlivost, neboť jakožto cudný panovník neměl rád nevázané a prostopášné mladé lidi. Vallombreuse se stykem se svým švagrem hodně polepšil a kníže z toho měl velikou radost. Mladí manželé vedli příjemný život, byli jeden do druhého čím dál zamilovanější a nepociťovali onu přesycenost, která často dovede zkalit i největší štěstí. Avšak Isabela se už delší dobu zřejmě věnovala nějaké tajuplné činnosti. Mívala tajné porady se svým správcem; chodil za ní architekt a předkládal jí plány; sochaři a malíři od ní dostali příkazy a odjeli neznámo kam. To vše se dělo tak, aby o tom Sigognac nevěděl, v dohodě s Vallombreusem, který zřejmě měl k té záhadě klíč.

Když uplynulo několik měsíců, kterých patrně bylo zapotřebí k uskutečnění jejího plánu, řekla Isabela jednoho krásného rána Sigognacovi, jako by ji právě v té chvíli ta myšlenka napadla:

„Můj drahý pane, nemyslíte někdy na svůj chudobný hrad Sigognac a nemáte chuť znovu se podívat na kolébku naší lásky?“

„Tak nevděčný nejsem a nejednou už jsem na to pomyslil; ale netroufal jsem si vás k té cestě vyzvat, protože jsem nevěděl, jestli by vám byla po chuti. Nedovolil bych si vás vytrhnout z příjemností dvora, jehož jste okrasou, a zavést vás do toho zchátralého hradu, kde přebývají myši a sovy — a přitom ho mám raději než nejbohatší paláce, neboť to bylo po staletí sídlo mých předků a je to místo, kde jsem vás poprvé spatřil — místo navždy posvátné, kde bych nejradši vztyčil oltář.“

„Já jsem často uvažovala,“ řekla Isabela, „jestli ten šípkový keř na zahradě má ještě růže.“

„Má,“ řekl Sigognac, „na to bych přísahal; tyhle plané keře bývají životné, a ostatně tím, že jste se ho dotkla, jste způsobila, že bude stále kvést i v té samotě.“

„Oproti ostatním manželům,“ zasmála se baronka Sigognacová, „jste po svatbě ještě galantnější než před ní a děláte pro manželku madrigaly jako pro milenku. Jestliže se tedy vaše přání shoduje s mým rozmarem, vyhovovalo by vám, kdybychom vyjeli už tento týden? Počasí je pěkné, vedra už minula a cesta bude příjemná. Vallombreuse pojede s námi a vezmu taky Chiquitu: udělá jí radost, že zas uvidí rodný kraj.“

Přípravy byly brzy hotovy. Vydali se na cestu a ta byla rychlá a příjemná; Vallombreuse dal předem připravit přípřeže, takže za několik málo dní dojeli na místo, kde ze silnice odbočovala cesta vedoucí na sigognacké sídlo. Byly asi dvě hodiny odpoledne a obloha zářila jasným světlem.

V okamžiku, kdy kočár zabočil do aleje a kdy se najednou otevřel výhled na hrad, pocítil Sigognac něco jako oslnění; ta známá místa, která měl tak dobře uložená v paměti, najednou nepoznával. Cesta byla urovnaná a nerozježděná. Ostříhaný živý plot umožňoval pocestnému, aby prošel bez podrápání. Stromy, dovedně přistřižené, vrhaly správný stín a jejich klenba rámovala zcela nový pohled.

Místo té smutné barabizny, na jejíž žalostný popis se čtenář jistě pamatuje, se ve veselém slunečním paprsku tyčil docela nový hrad, podobající se starému jako se syn podobá otci. V jeho tvaru se nic nezměnilo; stavební rozvržení zůstalo stejné; jenomže za pár měsíců omládl o několik století. Vypadlé kameny byly zasazeny na své místo. Štíhlé bílé vížky pokryté pěknou břidlicovou střechou, na níž tašky vytvářely souměrné ornamenty, se hrdě tyčily jako feudální strážkyně na všech čtyřech rozích hrádku a jejich zlacené korouhvičky se rýsovaly proti blankytné obloze. Střecha,

ozdobená elegantním kovovým hřebenem, nahradila propadlý krov pokrytý otlučenými a omšelými taškami. Na oknech, zbavených prkenného bednění, zářily nové kulaté a kosočtvercové tabulky, zasazené do olověných rámů; na obnoveném průčelí nezela jediná trhlina. Nádherná dubová vrata s bohatým kováním zavírala bránu, kde dříve bývala dvě vybledlá červotočivá křídla. Na klenáku oblouku mezi fafrnochy opravenými citlivým dlátem se skvěl erb Sigognaců; tři čápi na azurovém poli, s ušlechtilým heslem, dříve smazaným, nyní dokonale čitelným a napsaným zlatými písmeny: *Alta petunt* — Směřují k výšinám.

Sigognac chvíli mlčel a hleděl na tu zázračnou podívanou, pak se obrátil k Isabele a řekl jí: „Za tuto proměnu svého sídla vděčím, líbezná vílo, vám. Stačilo, abyste se ho dotkla svým čarovným proutkem, a vrátila jste mu nádheru, krásu a mládí. Jsem vám nesmírně vděčen za toto překvapení: je rozkošné a půvabné jako všechno, co pochází od vás. Aniž jsem co řekl, uhodla jste nejtoužebnější tajné přání mého srdce."

„Poděkujte také jednomu kouzelníkovi," odpověděla Isabela, „který mi v tom hodně pomáhal," a ukázala na Vallombreuse, sedícího v koutku kočáru.

Baron stiskl mladému vévodovi ruku.

Během tohoto rozhovoru dojel kočár na pravidelné prostranství před hradem, jehož červené cihlové komíny vypouštěly k obloze husté víry bílého dýmu, svědčící o tom, že tu čekají významné hosty.

Pierre v krásné nové livreji stál u brány a otevřel její křídla, když se blížil kočár, který dovezl barona, baronku a vévodu ke schodišti. Osm či deset sluhů bylo seřazeno na schodech a hlubokou úklonou pozdravilo své nové, dosud neznámé pány.

Zruční malíři vrátili ztracenou svěžest freskám na stěně. Herkulové drželi namalovanou římsu s odpočatým výrazem, dík svým mohutným svalům, jak je malují ve Florencii. Římští císaři se vypínali v jasném purpuru. Zatékající dešťová voda už nemapovala klenbu skvrnami a malovaným mřížovím prosvítala obloha bez mráčků.

Podobná změna se udála všude. Ostění a podlahy byly obnoveny. Starý nábytek nahradily nové kusy stejného tvaru. Vzpomínka nebyla vykázána pryč, jenom omládla. Flanderská tapisérie s lovcem divokých kachen stále ještě pokrývala stěnu Sigognacova pokoje, ale odborné vyčištění jí oživilo barvy. Také lůžko bylo zachováno, ale trpělivý řezbář na něm ucpal

otvory po červotočích, figurám na vlysu doplnil chybějící nosy a prsty, pokračoval v listovém ornamentu tam, kde byl přerušen, zvýraznil obroušené hrany a uvedl starý kus nábytku do původního nedotčeného stavu. Zelenobílý brokát se stejným vzorkem jako dřív splýval v záhybech mezi spirálami naleštěných točených sloupků.

Jemnocitná Isabela se vyhýbala nemístnému přepychu, kterého není těžko dosáhnout, když má člověk v ruce velké množství peněz; chtěla okouzlit duši něžně milovaného manžela tím, že mu vrátí jeho dojmy z dětství zbavené bídy a smutku. V tom kdysi teskném sídle se teď všechno zdálo veselé. Dokonce i podobizny předků, zbavené špíny, obnovené a nově nalakované, se ve zlacených rámech mladistvě usmívaly. Přísné vdovy a netýkavé dámy už se nemračily jako dřív na Isabelu, jež se z herečky stala baronkou; vítaly ji jako někoho, kdo patří do rodiny.

Na dvoře už nerostly kopřivy, kerblík ani jiný plevel, kterému se daří ve vlhku, samotě a zanedbanosti. Dlažební kameny zaspárované maltou neměly už zelenou obrubu, příznačnou pro opuštěné domy. V pokojích, které byly dříve nepřístupné, visely na oknech záclony z bohatých tkanin a ukazovaly tak, že pokoje jsou připraveny k přijetí hostů.

Sestoupili do zahrady po schodišti, jehož upevněné schody, zbavené mechu, se už nekymácely pod důvěřivou nohou. U jeho úpatí se rozrůstal pečlivě zachovaný šípkový keř, který v den Sigognacova odjezdu daroval mladé herečce růžičku. I teď tu jedna rozkvétala; Isabela si ji utrhla a dala za ňadra, vidouc v tom dobrou předpověď pro trvalost jejich lásky. Zahradník zapracoval stejně pilně jako architekt; díky jeho nůžkám se do pralesa vrátil pořádek. Žádné přebujelé větve nepřekážely v cestě, žádné křoví nenatahovalo ostré drápky; dalo se projít, aniž si člověk roztrhal šaty o trní. Stromy si zase zvykly vytvářet loubí a aleje. Přistřižené zimostrázové obruby rámovaly záhonky se všemi květinami, co jich může Flora vysypat z košíku. Na konci zahrady Pomona, zbavená plesniviny, předváděla svou božskou bílou nahotu. Obratně přidělaný mramorový nos jí zase vrátil řecký profil. V košíčku už neměla jedovaté houby, ale pěkně vytesané ovoce. Lví tlama dštila do nádrže mohutný proud čisté vody. Popínavé rostliny, jež houpaly pestrobarevné zvonky a úponky se zachycovaly pevného, zeleně natřeného mřížoví, malebně zakrývaly ohradní zeď a dodávaly příjemně venkovský vzhled jeskyňce z oblázků, která sloužila jako výklenek pro sochu. Nikdy, ani ve svých nejlepších dnech,

nebyly hrad ani zahrada zařízeny tak bohatě a vkusně. Nádhera Sigognacu, tak dlouho zatmělá, zazářila zase v plném lesku.

Sigognac, užaslý a uchvácený, jako by kráčel ve snu, tiskl k srdci Isabelinu paži a nestyděl se za dvě slzy dojetí, které mu stékaly po tvářích.

„A teď," řekla Isabela, „když už jsme všechno viděli, si musíme prohlédnout dvorce, které jsem tajně skoupila nazpět, abych staré baronské panství sigognacké uvedla do stejného či aspoň přibližného stavu, jako bývalo kdysi. Dovolte mi, abych se šla převléknout do jezdeckého úboru. Nebude mi to dlouho trvat, neboť jsem si ve svém prvotním povolání zvykla na rychlé převlékání. Mezitím si můžete vybrat koně a dát je osedlat."

Vallombreuse odvedl Sigognaca, který ve stáji, dříve prázdné, uviděl deset krásných koní, oddělených dubovými přepážkami a podupávajících ve stáních vystlaných rohožemi. Pevné boky se jim hedvábně leskly, a když ušlechtilá zvířata zaslechla návštěvníky, obrátila k nim své rozumné oči. Najednou se ozvalo zařehtání: to dobrý Bayard poznal pána a zdravil ho po svém způsobu. Ten starý služebník, kterého Isabela samozřejmě nedala vykázat, měl na konci řady nejteplejší a nejpohodlnější místo. Žlab byl plný rozemletého ovsa, aby jeho dlouhé zuby neměly práci se žvýkáním; u nohou mu spal přítel Miraut, který vyskočil a šel baronovi olíznout ruku. Co se týče Belzebuba, ten se ještě neobjevil, ale za to nemohlo jeho dobré kočičí srdíčko, nýbrž opatrnost jeho rodu, kterou všechno to hemžení v místě kdysi tak poklidném podivně děsilo. Byl ukrytý na půdě a čekal, až se setmí, aby se objevil a projevil svou úctu milovanému pánovi.

Baron nejdřív poplácal Bayarda; krásného ryzáka, kterého si vybral, hned vyvedli ze stáje; vévoda si vzal berberského koníka ze Španělska, na kterého by si mohl sednout sám infant, a pro baronku osedlali zeleným sametovým sedlem půvabného bělouše se srstí téměř stříbřitou.

Zakrátko se objevila Isabela v nesmírně elegantním jezdeckém úboru, v němž vynikala její jakoby vysoustruhovaná postava. Měla modrý sametový kabátek se šůsky, zdobený stříbrnými knoflíky, šňůrkami a prýmky, a dlouhou sukni z perlově šedivého atlasu. Na hlavě měla mužský plstěný klobouk bílé barvy, zastíněný kadeřavým modrým pérem, jež jí vzadu spadalo až na krk. Aby jí rychlá jízda nerozcuchala plavé vlasy, stáhla si je do blankytně modré a rozkošně koketní síťky se stříbrnými kuličkami.

Isabela byla v tomto oblečení překrásná, a i ty nejpyšnější krásky od

dvora by byly před ní musely kapitulovat. Ten elegantní jezdecký úbor zdůrazňoval u baronky, zpravidla tak skromné, určitou hrdost, v níž se projevoval její vznešený původ. Byla to sice stále Isabela, ale byla to také dcera knížete, sestra vévody, manželka šlechtice, jehož urozenost sahala do dob před křižáckými výpravami. Vallombreuse si toho povšiml a neubránil se obdivu: „Vypadáte dnes velkolepě, sestřičko! Ani Hippolyta, královna Amazonek, nemohla být nádhernější a vítězoslavnější!"

Isabela, které Sigognac podržel nožku, se lehce vyšvihla do sedla; vévoda a baron nasedli a kavalkáda vyjela na prostranství před hradem, kde se setkala s markýzem de Bruyères a s několika šlechtici ze sousedství, kteří přišli blahopřát novomanželům. Hostitelé se chtěli vrátit, jak zdvořilost žádá, ale hosté prohlásili, že rozhodně nechtějí pokazit započatou vyjížďku, a otočili koně, aby doprovodili mladou dvojici a vévodu Vallombreuse.

Družina na koních, k níž přibylo pět šest mužů v plné parádě, neboť mladí šlechtici se vyšňořili, jak nejlépe mohli, vypadala obřadně a skvěle. Byl to opravdový doprovod pro princeznu. Objeli udržovanou cestou zelené lučiny, pole, jimž obdělávání vrátilo úrodnost, výnosné dvorce, dobře ošetřované lesy.

To všechno patřilo Sigognacovi. Landy a jejich fialový vřes jako by ustoupily dál od hradu.

Když projížděli jedlovým lesem u hranice baronova panství, ozval se štěkot psů a po chvíli se objevila Yolanda de Foix, následovaná strýcem komandérem a jedním či dvěma šviháky. Cesta byla úzká a obě skupiny jedoucí proti sobě se těsně míjely, třebaže se jedna snažila udělat místo druhé. Yolanda, jejíž kůň poskakoval a vzpínal se, zavadila sukní o sukni Isabelinu. Vztekem jí zrudly tváře a ve své zlosti hledala nějakou urážku, ale Isabela byla povznesená nad ženskou marnivost; ani jí nepřišlo na mysl, aby se pomstila za pohrdavý pohled, kterým ji kdysi Yolanda počastovala spolu s názvem „komediantka" právě blízko tohoto místa; pomyslela si, že vítězství soupeřky by mohlo zranit ne-li Yolandino srdce, tedy aspoň její hrdost, a důstojně, skromně a půvabně pozdravila slečnu de Foix, která byla ke své velké zlosti nucena odpovědět jí alespoň lehkým pokynutím. Baron Sigognac jí klidně a odtažitě vysekl zdvořilou poklonu a Yolanda nenašla v očích svého někdejšího obdivovatele ani jiskřičku bývalého plamene. Švihla koně a odcválala, a její skupinka v patách za ní.

„U všech Venuší a Amorů," řekl vesele Vallombreuse markýzovi Bruyères, vedle něhož jel, „to byla pěkná holka, ale jak zatraceně mrzutě a divoce se tvářila! Jaké pohledy vrhala na mou sestru! Přímo rány dýkou!"

„Když žena bývala v kraji královnou," odpověděl markýz, „nebývá ráda svržena z trůnu — a vítězství patří bezesporu paní baronce."

Jízdní družina se vrátila na hrad. V jídelně, kam baron kdysi pozval herce, aby se tam navečeřeli z vlastních zásob, neboť neměl, co by jim podal, čekala přepychová večeře pro hosty, kteří byli nadšeni jejím uspořádáním. Na damaškovém ubrusu s vetkanými heraldickými čápy mezi ornamenty se třpytilo těžké stříbrné nádobí se sigognackým erbem. Těch několik starých dosud použitelných kusů bylo nábožně zachováno a připojeno k modernímu nádobí, aby ten přepych nevypadal příliš nově a aby starý Sigognac také trochu přispěl k nádheře nového. Zasedli ke stolu. Isabela seděla na témž místě jako tehdy oné památné noci, která změnila baronův osud; vzpomněla si na to, Sigognac také, neboť oba manželé si vyměnili milenecký úsměv, zjihlý vzpomínkou a zářící nadějí.

Vedle příborníku, na němž stolník krájel masa, stál muž atletické postavy, se širokým bledým obličejem, orámovaným hustým tmavým plnovousem, oblečený v černém sametu a se stříbrným řetězem na krku, a občas udílel rozkazy sluhům. U stolku, na němž stály četné láhve, některé bachraté, jiné štíhlé, jiné zase opletené, podle toho, odkud pocházely, se přes stařecké třesení rukou pilně činil směšný mužík s rabelaisovským trudovitým nosem, s pijácky červenými tvářemi, s nestejně zbarvenýma očima, z nichž sršelo šibalství a nad nimiž se klenulo obočí jako stříška. Když Sigognac náhodou pohlédl tím směrem, poznal v jednom tragického Heroda a ve druhém komika Blazia. Izabela vidouc, že si povšiml jejich přítomnosti, mu pošeptala, že chtěla ty hodné lidi napříště uchránit trampot divadelního života a udělala proto z prvního správce a z druhého sklepníka na Sigognacu, což je zaměstnání docela příjemné a nepříliš pracné. Baron s tím souhlasil a manželce to schválil.

Hostina pokračovala a láhve, které Blazius horlivě vyměňoval, se nepřetržitě střídaly jedna za druhou; v tom Sigognac ucítil, jak se mu k jedné noze přitiskla nějaká hlava a na druhou nohu začaly ostré drápky hrát známou melodii jako na kytaru. Byli to Miraut a Belzebub; využili pootevřených dveří, vklouzli do jídelny, a přestože jim ta nádhera a početná

společnost nahánělа strach, přišli se k pánovi přihlásit o svůj podíl z hostiny. Sigognaca ani nenapadlo, aby v dobách hojnosti odstrčil své pokorné druhy v bídě; pohladil Mirauta, podrbal Belzebuba na hlavě s přistřiženýma ušima a oběma štědře dopřával dobrá sousta. Tentokrát drobty představovaly tučné odřezky paštiky, zbytky z koroptví, kousky ryb a jiné šťavnaté dobroty. Belzebub byl bez sebe blahem a drápkatou tlapkou žádal o další a další sousta; Sigognac, kterého ta nenasytnost bavila, mu s neúnavnou trpělivostí vyhovoval. Konečně se starý černý kocour, nafouklý jako měch, sebral a s roztaženými tlapkami, téměř neschopen přist na svém kolovrátku, se odpotácel do pokoje s flanderskými gobelíny a stočil se do klubíčka na svém obvyklém místě, aby tam zažíval to bohaté pohoštění.

Vallombreuse držel krok s markýzem a mladými šlechtici, kteří neúnavně připíjeli novomanželům na zdraví; Sigognac, povahou i ze zvyku střídmý, na to odpovídal tím, že si smočil rty ve sklence, která byla stále plná, neboť ji nikdy nedopil. Konečně se mladí páni s hlavou plnou vinných par vrávoravě zvedli od stolu a s menším přispěním lokajů se odebrali do pokojů, které pro ně připravili.

Isabela pod záminkou, že je unavena, odešla hned po zákuscích. Chiquita, povýšená do hodnosti komorné, ji svlékla a upravila na noc s mlčenlivou hbitostí, kterou se její služba vyznačovala. Chiquita byla teď krásné děvče. Pleť, nevystavovaná už nepřízni počasí, jí zesvětlela a přitom si zachovala živou a vášnivou bledost, kterou malíři tolik obdivují. Vlasy, navyklé na hřeben, úpravně přidržovala červená stužka, jejíž konce vlály nad snědou šíjí; na krku pořád nosila šňůru perel, kterou jí darovala Isabela a která pro to zvláštní děvče byla viditelným znamením jejího dobrovolného otroctví, jakéhosi „podmanění", z něhož ji mohla vyvázat jedině smrt. Nosila černé šaty, smutek za svou jedinou lásku. Její velitelka jí v tomto rozmaru nebránila. Chiquita neměla v pokoji už co dělat a odešla, když předtím Isabele políbila ruku, jak neopomněla učinit každý večer.

Když Sigognac vkročil do toho pokoje, kde strávil tolik opuštěných a smutných nocí, kde poslouchal, jak minuty dlouhé jako hodiny překapávají krůpěj po krůpěji a jak vítr žalostně kvílí za starou tapisérií, spatřil ve svitu čínské lucerny, visící se stropu, mezi záclonami z bílozeleného brokátu, půvabnou hlavu Isabely, která se k němu nakláněla s cudným a líbezným úsměvem.

Bylo to dokonalé splnění jeho snu, který míval, když ztratil naději, domníval se, že je od Isabely navždy odloučen, a hleděl na prázdné lůžko s hlubokou melancholií. Osud opravdu zařídil věci dobře!

Zrána se Belzebuba zmocnil podivný nepokoj; seskočil z křesla, kde strávil noc, a ztěžka se vyškrábal na lůžko. Tam se čenichem dotkl ruky spícího pána a pokusil se příst — znělo to však jako chroptění. Sigognac se probudil a viděl Belzebuba, který se na něj díval, jako by se dovolával lidské pomoci: zelené oči měl nepřiměřeně rozšířené, skelné a polovyhaslé; srst ztratila hedvábný lesk a lepila se mu k tělu jakoby zmáčená potem agónie; třásl se a na nohou se udržel jenom s nesmírným úsilím. Celý jeho zjev napovídal, že má vidění něčeho strašného. Konečně padl na bok, několikrát sebou křečovitě trhl, vzlykl jako vražděné dítě a ztuhl, jako by mu neviditelné ruce natáhly údy. Byl mrtev. To poslední zakvílení probudilo mladou ženu ze spánku.

„Chudinka Belzebub," řekla, když viděla kočičí mrtvolku, „bídu na Sigognacu dovedl snášet, a jeho blahobyt už nezažije!"

Belzebub, pravda, zemřel jako oběť vlastní nestřídmosti. Přecpáním se zadusil. Jeho vyhladovělý žaludek nebyl zvyklý na takové hody.

Ta smrt se Sigognaca dotkla víc, než se dá vypovědět. Nemyslil si, že zvířata jsou jen pouhé stroje, a přiznával jim duši sice nižšího druhu, než je duše lidská, ale přece jen schopnou chápat a cítit. Tento názor ostatně sdílejí všichni, kdo dlouho žili osaměle jen ve společnosti psa, kočky nebo jiného zvířete a měli čas pozorovat je a vytvořit si k němu stálý vztah. Proto také s vlhkým okem a zarmouceným srdcem pečlivě zabalil ubohého Belzebuba do kusu látky, aby ho večer pohřbil, což by se snad nevzdělaným lidem mohlo zdát směšné a svatokrádežné.

Když se setmělo, vzal Sigognac motyku, svítilnu a Belzebubovo tělo ztuhlé v hedvábném rubáši. Sešel do zahrady a začal kopat u šípkového keře za svitu lucerny, jejíž paprsky probouzely hmyz a vábily můry, které prašnými křídly tloukly o její rohy. Byla temná noc. Trhlinou inkoustově tmavého mraku vyčníval jen malý kousek měsíce a scenérie byla slavnostnější, než si zasluhoval pohřeb pouhého kocoura. Sigognac stále kopal, protože chtěl Belzebuba pohřbít dost hluboko, aby ho nevyhrabala dravá zvěř. Najednou ze železa motyky vyskočila jiskra, jako by byla narazila na křemen. Baron si pomyslel, že to je kámen, a zdvojnásobil úsilí; ale rány měly podivný zvuk a práce nepostupovala. Sigognac si tedy na tu překážku

posvítil lucernou a ke svému údivu spatřil víko jakési dubové truhlice pobité silnými železnými pláty, které byly sice zrezivělé, ale pořád ještě velmi pevné; odkopal okolní hlínu, uvolnil schránku, potom použil motyky jako páky a tak se mu podařilo záhadnou truhlici přes její značnou váhu vyzdvihnout k okraji jámy a přitáhnout na pevnou půdu. Potom položil Belzebuba do vyhloubeniny a jámu zasypal.

Když práci dokončil, pokusil se odnést svůj nález do hradu, ale pro jednoho, byť statného muže to bylo příliš těžké břemeno; došel tedy pro věrného Pierra, aby mu pomohl. Pán a sluha vzali každý za jedno držadlo a odnesli truhlici do domu, prohýbajíce se pod její tíhou.

Pierre rozbil zámek sekerou, a jak víko odskočilo, objevila se hromada zlatých mincí: unce, kvadruply, cekýny, janovské zlatky, portugalské dukáty, francouzské dukáty z třináctého století a mnoho jiných mincí různých ražeb a z různých zemí. Když truhlu vysypali, našel Sigognac na dně pergamen opatřený pečetí se znakem Sigognaců, ale písmo bylo poškozené vlhkem. Jenom podpis byl ještě trochu čitelný a baron písmeno za písmenem rozluštil slova „Raymond de Sigognac". To bylo jméno jednoho z jeho předků, který odjel do nějaké války, už se nikdy nevrátil a tajemství jeho smrti nebo zmizení zůstalo navždy nevysvětleno. Měl jen jediného syna v útlém věku, a než se vydal na nebezpečnou výpravu, zakopal svůj poklad a svěřil to tajemství jedinému spolehlivému muži; a toho patrně zastihla smrt, dřív než mohl zákonnému dědicovi povědět o skrýši. Počínaje oním Raymondem nastal úpadek rodu Sigognaců, předtím bohatého a mocného. Takový aspoň byl velmi pravděpodobný román, který si baron podle těch slabých důkazů sestavil; rozhodně však nebylo pochyb o tom, že mu ten poklad patří. Zavolal Isabelu a ukázal jí všechno to nakupené zlato.

„Je zřejmé," řekl baron, „že Belzebub byl dobrý duch Sigognaců. Svou smrtí ze mne udělal bohatého muže; odchází v okamžiku, kdy se objevuje anděl. Neměl tady už co dělat, protože vy mi přinášíte štěstí."

KAPITÁN VĚČNĚ MLADÝ

Je 25. února 1830. Do začátku večerního představení chybí ještě plných osm hodin, avšak před vchodem do Comédie Française je už živo. Vzrušené debaty v hloučcích podivně oblečených vlasatých mládenců, kteří netvoří běžné publikum této oficiální pařížské scény, dávají tušit, že se zde připravuje něco neobvyklého. Večer koná se premiéra Hugova dramatu *Hernani* a zřejmě dojde k rozhodujícímu střetnutí mezi zastánci klasické literatury a stoupenci nového romantického umění. Už několik měsíců žije literární a umělecká Paříž v očekávání této události. Uznávaný vůdce nové školy Victor Hugo nespoléhal na běžnou placenou klaku (tu mohli podplatit i konzervativní klasikové) a rozhodl se použít nové taktiky: z početného zástupu svých mladých obdivovatelů vytvořil armádu oddaných bojovníků, kteří měli zajistit *Hernanimu* úspěch. Organizováním oddílů této romantické brigády pověřil své nejzanícenější a nejhorlivější příznivce, jakými byli i pozdější proslulí básníci Gérard de Nerval nebo Petrus Borel.

Mezi těmi, kdo rozdávali ve svých kroužcích rudé vstupenky se španělsky napsaným bojovým heslem *hierro* (železo), vynikal atletický mladý muž s bohatými vlasy spadajícími až na ramena, se světle zelenými, černě lemovanými kalhotami a s rudou vestou, jejíž pobuřující barva prosvěcovala nedbale porozhaleným pláštěm. Pět set mladíků dal Hugo rozsadit po celém sále divadla, avšak zraky premiérových návštěvníků se neustále obracely jen k jedinému z nich: k urostlému mladému muži s neslýchaně vyzývavou rudou vestou. Byl jím tehdy ještě neznámý Théophile Gautier a jeho provokující vestu bylo možno vidět na všech více než čtyřiceti reprízách *Hernaniho*.

Ten večer na dlouhá léta, a v jistém směru vlastně nadosmrti, rozhodl o Gautierových životních a uměleckých osudech. Stal se jedním z bojovných propagátorů a tvůrců romantismu a v očích kritiky i čtenářů jím zůstal i později, když se už jeho cesta s Hugovým pojetím básnictví rozešla. Mladistvé nadšení, které všechny při premiéře spojovalo, v něm však přetrvalo. Ještě v roce 1867 bude vzpomínat: „Ten večer rozhodl o našem životě . . . Naše okouzlení je stále stejně silné. Nezříkám se nadšení svého mládí.“ A byla to podivná hra osudu, že pravděpodobně poslední řádky, které Gautier napsal, byly věnovány *Hernanimu* (článek vyšel až týden po autorově smrti). A rudá vesta? Ta zůstala s Gautierovým jménem spojena do konce života. Několik měsíců před smrtí si Gautier ve vzpomínce „Legenda o rudé vestě“, zařazené do díla, jež je cenným svědectvím o francouzské literatuře minulého století, *Dějin romantismu* (Histoire du romantisme, 1872), poněkud nostalgicky povzdechl, že šosácký maloměšťák, když uslyší ještě čtyřicet let po této premiéře jeho jméno, spokojeně prohodí: „Ano, to je ten mladík s rudou vestou a dlouhými vlasy.“ Celé první období Gautierovy tvorby je zajisté nerozlučně spjato s dějinami francouzského romantismu a jsou s nimi spjaty i jeho životní osudy.

Gautier pocházel z francouzského jihu. Narodil se 30. srpna 1811 v Tarbes, nevelkém

městečku v podhůří Pyrenejí. Ve svém rodišti strávil jen tři roky, avšak po celý život v snědém synovi jihu zůstala neuhasitelná touha po slunci a po teple. Přátelé často vzpomínali, jak byl Théophile stále zimomřivý a jak si stěžoval na nevlídné a větrné pařížské podnebí. V roce 1814 dostal Gautierův otec místo u pařížské berní správy a rodina se přestěhovala. V jedenácti letech začal Théophile studovat na proslulém lyceu Louis-le-Grand. Nedovedl se podřídit přísné disciplíně internátního studia, trpěl hrubostí dozorců i spolužáků a později prohlašoval: „Nikdy bych už nechtěl ta léta znovu prožít." Otec musel syna z lycea vzít a dát ho jako externistu na neméně slavné lyceum Charlemagne. Tam navázal celoživotní přátelství s Gérardem de Nerval, proslul jako bystrý žák zapálený pro literaturu a malířství a neúnavný čtenář všeho, co mu přišlo do rukou, od filozofického spisu až po kuchařskou knihu a slovník. Už jako lyceista nabyl encyklopedických znalostí a jeho přátelé později radili každému, kdo něco nevěděl: „Běž zalistovat v Théovi."

Od dětských let lákalo Gautiera umění a jako lyceista nejprve zkusil štěstí v malířství. V ateliéru malíře Rioulta však poznal, že pro výtvarné umění nemá příliš dobré předpoklady. Snad i příklad Nervalův (v osmnácti letech byl už autorem jedné sbírky a překladu *Fausta*) přivedl nakonec uměnímilovného mládence k literatuře. Gautierova účast na premiéře *Hernaniho* byla už jen vnějším projevem jeho volby. Od této chvíle se jeho životním osudem stala literatura. Krátkou dobu byl jedním z prominentních návštěvníků salónu Victora Huga na ulici Jean-Goujon. Po několika měsících se však vydal v literatuře vlastní cestou.

Příštích několik let bude Gautierovo jméno spjato s nejslavnějším obdobím pařížské literární a umělecké bohémy, s hnutím Mladé Francie (jejímž stoupencům se také říkalo bousingoti) a s tzv. frenetickou literaturou. S Petrusem Borelem, Gérardem de Nerval, Philothée O'Neddym a mnoha dalšími umělci nebo nadšenci pro umění vytvořil kolem roku 1830 jádro „malého kroužku" nebo „cenaclu" v ateliéru sochaře Jehana du Seigneur. Mladí bouřliváčtí umělci s republikánskými názory diskutovali o literatuře, předčítali své verše, stíhali opovržením všechny projevy konformismu, maloměšťáctví nebo uměleckého konzervativismu. Protože jedním ze základních článků bohémského kréda byla i nenávist k šosákovi, byly součástí programu i provokace, schválnosti a snaha odlišit se chováním a třeba i oblékáním, dlouhými vlasy a plnovousem od nekulturního davu měšťáků. Díla, která tito mladí literáti psali, byla naplněna drsnou a naléhavou obrazností, nonkonformismem, nespoutanou touhou po svobodě osobní i umělecké, a zejména si libovala v hrůzostrašnostech vyčtených z anglického gotického románu konce 18. století.

Gautier v této době měl už za sebou literární debut sbírky *Básně* (Poésies, 1830). Tato kniha stejně jako další *Albertus* (1833), ukazuje, že autorův vztah k uměleckým zásadám Mladofrancouzů nebyl jednoznačný. Na jedné straně je v jeho básních ještě rouhačství, skepse, satanismus a mnoho ze středověkého arzenálu poezie Borelovy nebo O'Neddyho. Na druhé straně chybí zájem o politickou současnost a v mnoha básních je patrné, že Gautier se bude vyvíjet směrem k odlišnému uměleckému výrazu a že bude stále více uplatňovat barevné a tvarové vidění světa ze svých malířských počátků. Théo, jak mu

všichni říkali, si ostatně vždy zachovával určitý odstup od bohémských výstředností. Účastnil se všech společných akcí prvního cenaclu stejně jako cenaclu druhého, který měl v letech 1834—1838 sídlo ve slepé uličce du Doyenné na nádvoří Louvru. Od počátků však dovedl v bytostné a spontánní revoltě svých druhů rozpoznat, co v ní bylo násilného, chtěného a koneckonců i směšného. A v šesti povídkách *Mladofrancouzů* (Les Jeunes France, 1833) se tomu všemu dovedl i s notnou dávkou sarkasmu vysmát.

Gautierovy životní osudy se v té době začaly poznenáhlu proměňovat a ubírat jiným směrem. Někdy v roce 1833 se seznámil s Eugénie Fortovou a koncem roku 1836 se narodil Théophile Gautier junior (později bude nejednou ve funkci divadelního a literárního kritika zastupovat otce při jeho četných zahraničních cestách). Dvě mladší sestry se neprovdaly, otcův plat nebyl příliš vysoký, a tak Théophile starší musel začít přispívat na rodinný rozpočet. Nějakou dobu pracoval jako úředník na ministerstvu financí, od srpna 1836, kdy se stal kritikem listu *La Presse,* si začal vydělávat na živobytí výlučně literární činností. V roce 1843 poznal italskou zpěvačku Ernestu Grisiovou (už předtím miloval a po celý život bude milovat její starší a slavnější sestru, tanečnici Carlottu) a z tohoto volného svazku (Gautier se nikdy neožení) se narodily dvě dcery: Judith (1845), později nadaná básnířka, a Estelle (1847). Po otcově smrti tedy Théophile musel svým perem živit, jak s hořkou ironií poznamenával, sebe, matku, dvě sestry, tři děti, jejich dvě matky, kočár a dva pony.

Půl čtvrta desítiletí dodával Gautier pro *La Presse* a později pro *Moniteur universel* a *Journal officiel* divadelní, literární a kulturní kroniky a články, po celou tuto dobu musel nést někdy nesnesitelné břemeno povinnosti psát o hrách, které ho nezajímaly, o událostech, k nimž neměl vztah, a o knihách, které ho nudily. Napsal přes dva tisíce kritik, jejichž rozsah by vydal na tři sta svazků. Aby unikl této ubíjející povinnosti, mnoho cestoval: byl ve Španělsku, Alžíru, několikrát v Itálii, Turecku, Řecku, Egyptě, dvakrát v Rusku, Švýcarsku, Německu, Holandsku, Belgii, Anglii atd. V posledních letech života hodně cestoval i jako oficiální dopisovatel listů, pro něž pracoval. Ze svých cest čerpal dojmy pro zvláštní druh cestopisné literatury, který vytvořil: *Cesta do Španělska* (Voyage en Espagne, 1843), *Itálie* (Italia, 1852). Jsou to série barevných poetických obrázků z cest, z nichž se však čtenář většinou mnoho nedoví o životě obyvatel, historii, kulturních zvláštnostech nebo přírodě cizích zemí. Před rokem 1870 podlehl zcela politice Druhého císařství, od Napoleonovy neteře kněžny Mathildy získal výnosné místo knihovníka s roční rentou. Pád císařství v roce 1870 ho připravil o výhodné postavení i o plat a ukázal mu klamnost jeho iluzí. Gautier se už z tohoto otřesu nevzpamatoval a zcela vyčerpán srdečními slabostmi a ledvinovou chorobou zemřel v Neuilly 23. října 1872.

Gautier vstoupil do literatury jako romantik a básník a sám se za básníka také především považoval. V poezii se také nejzřetelněji odráží proměna jeho uměleckých názorů. Básnická kniha *Komedie smrti* (La Comédie de la mort, 1838) je Gautierovým rozloučením s romantismem, rozchodem s uměleckými představami dřívějších druhů z velkého cenaclu Hugova i z malých cenaclů mladofrancouzských. V následujících desíti letech se pak dokončil proces básnického přerodu Gautiera romantika v jednoho z vůdčích

představitelů básnického parnasismu, nebo přesněji řečeno, završil se vývoj, jehož předpoklady byly obsaženy již v prvních básnických knihách.

O romantických kořenech Gautierových nemusíme pochybovat. Vzal věc nové školy za svou vlastní a s neobyčejnou vervou za ni bojoval. Při vší odvaze a upřímnosti, s nimiž se pouštěl do diskusí o romantismu, jeho vlastní dílo se brzy začalo ubírat mimo tendence, které sám tak ohnivě probojovával. Patrný je odklon od hugovského romantismu v samotném Gautierově básnickém výrazu, v jeho zaujetí výtvarným uměním a v plastickém vizuálním básnickém stylu. Už v prvních verších můžeme postřehnout Gautierovu zálibu v zachycování prudkých smyslových vjemů, v přesně vykovaných básnických obrazech, jež svým soustředěním na vnější jevovou složku předmětů vyvolávají dojem „objektivního" básnického výrazu. Mnohem zřetelněji se pak Gautierova cesta rozchází s romantickými koncepcemi v základních otázkách pojetí a chápání funkce literatury a především poezie. Nejprve svou básnickou praxí a pak i v teoretických prohlášeních Gautier odmítal romantické představy o užitečnosti a sociální funkčnosti umění, odvozené ze sociálně utopických názorů Fourierových. Právě pro tyto myšlenky, nejjasněji vyjádřené v obsáhlé předmluvě k románu *Slečna Maupinová* (Mademoiselle de Maupin, 1835—36), datované rokem 1834, bývá Gautier považován za výrazného představitele francouzského „umění pro umění". Gautierův lartpourlartismus však má bohatší obsah a jeho vztahy k politické a sociální současnosti jsou natolik četné, i když jemné, že ho nemůžeme prostě odložit jako umění neangažované a vzdalující se historicky konkrétní skutečnosti.

Od *Slečny Maupinové* Gautierovo dílo skutečně připomíná variace na jediné téma: na krásu, vycházející spíše z literární a umělecké inspirace než vyrůstající z jevů reálného světa a ze subjektivního vztahu k nim. Tiburce z povídky *Zlaté rouno* (La Toison d'or, 1845) hledá dívku, která by se podobala Maří Magdaléně z Rubensova *Snímání z kříže*, do níž se zamiloval, a v předmluvě k povídce *Fortunio* (1837) Gautier naznačuje záměr této knihy v obdobném smyslu: „*Fortunio* je hymnus na krásu, bohatství a štěstí, jediná tři božstva, která uznáváme. — Oslavuje se v něm zlato, mramor a purpur." V téže povídce Georges dává přednost svým Tizianům před nahou krásou okouzlující Římanky Cinthie a Fortunio vypadá jako Bakchus z pařížského Muzea antického umění a Venuše Miloská dohromady. Ve své stati o Gautierovi z roku 1859 Baudelaire takto shrnul význam *Slečny Maupinové*: „Tento román, tato povídka, tento obraz, tento sen sněný s vytrvalostí malíře, tento hymnus na krásu měl především jeden veliký důsledek: definitivně stanovil, v čem je tvůrčí podmínka každého uměleckého díla, totiž ve výlučné lásce ke krásе . . ."

Plně v duchu tradičně chápaných teorií umění pro umění je tento Gautierův kult krásy zdánlivě odpreparován od jakéhokoli kontextu nejen politického a sociálního, ale i od běžného každodenního života. V předmluvě k vydání svých sebraných básnických spisů (1845) si Gautier položil otázku, k čemu vlastně je poezie: „Slouží k tomu, aby byla krásná. — Není to dost? Jako květy, jako vůně, jako ptáci, jako vše, co člověk dosud nezkazil a neobrátil ve svůj prospěch . . . Malířství, sochařství, hudba neslouží vůbec k ničemu." V podobném tónu byla už nesena celá předmluva ke *Slečně Maupinové*.

A v Gautierových románech a povídkách najdeme množství vážných i humorných poznámek na totéž téma, podobných například těmto slovům Fortuniovým: „Myslím si, že růže je užitečnější než zelí."

Gautierovy snahy mohou tedy být chápány jako pokus vyhradit literatuře autonomní oblast, v níž by nepodléhala mechanismům literární produkce a trhu v době, kdy se ve společnosti vše měřilo prospěšností a schopností dobývat zisk. Je to však také svébytný, třebaže snad neúčinný protest proti společnosti a jejím morálním a uměleckým normám. Gautier vlastně odmítl posluhovat měšťácké společnosti, podobně jako to učinil Balzac například v postavě módního malíře Pierra Grassou ze *Sestřenice Běty* nebo *Bratrance Ponse*. Zajisté v tomto opovržení k měšťákovi je póza hrdého estéta, stejně však v něm můžeme vidět i přesvědčení o právu každého člověka na krásu a štěstí.

Toto zřeknutí se účasti na veřejném dění, tento občanský defétismus, který zazněl už v předmluvě k *Mladofrancouzům* v roce 1833 („Nejsem ničím, nedělám nic; nežiji, živořím; nejsem člověk, jsem ústřice"), můžeme vysvětlit jako bezprostřední a bytostnou reakci na situaci ve Francii po červencové revoluci roku 1830. Místo uskutečnění republikánských ideálů přivedla červencová monarchie k moci měšťáka, podnikatele, obchodníka, spořádané a spořivé sloupy nové společnosti. Ta byla schopna do sebe pojmout jen oportunisty a kariéristy. Kdo nebyl ochoten se jimi stát, nutně musel zůstat stranou. V době, kdy je vše parodií na činnost, je zřeknutí se jakéhokoli aktu také jistým politickým postojem, a to nikoli jen a jen negativistickým.

Právě těmito myšlenkami a tímto pojetím umělecké tvorby se Gautier v polovině století stal jedním z výrazných představitelů básnického parnasismu ve Francii. Jeho kniha *Emaily a kameje* (Emaux et Camées, 1852) zahájila dvě desítiletí, v nichž básnická teorie parnasismu udávala základní orientaci francouzské poezie; a v jejím znamení začínali snad všichni významní tvůrci druhé poloviny 19. století, Mallarmé stejně jako Verlaine nebo Rimbaud.

Pro poznání vývoje Gautierových názorů na umění je poezie nejpoučnější složkou jeho díla. Když však odhlédneme od kritické činnosti, příležitostných brožur, několika dramatických pokusů (např. scénáře k baletům *Giselle*, 1841; *Víla*, La Péri, 1843; komedie *Kouzelný třírohý klobouk*, Le Tricorne enchanté, 1845; *Posmrtný Pierrot*, Pierrot posthume, 1847 atd.), rozsahem nejvýznamnější částí Gautierova díla jsou romány a povídky.

V básnické tvorbě se Gautier vyvinul od romantismu ke koncepcím, které předznamenaly francouzskou poezii celé druhé poloviny minulého století. V próze zůstal naopak věren počátkům své literární dráhy. Gautierovy povídky a romány jako by vyrůstaly zcela mimo soudobé proudy francouzské literatury z těch zdrojů, v jejichž znamení vstupoval jejich autor do uměleckého světa. Vznikaly od prvních povídek z roku 1831 až po *Spiritu* (Spirite), poslední významnou prózu z roku 1866, v době, kdy Balzac už dokončil svou velkolepou *Lidskou komedii*, kdy Duranty a Champfleury probojovávali zásady popisného realismu, kdy v prvních dílech Flaubertových a Daudetových začal vrcholit francouzský realismus a kdy literární počátky bratří Goncourtů a Émila Zoly už naznačovaly jako další vývojové období naturalismus. Tento dlouhý

a složitý vývoj však na Gautierově próze téměř nezanechal stop. Zde debutoval jako romantik a literární frenetik a po celý život se od této linie neodchýlil.

V jednom se však přece jen Gautierův vývoj směrem k parnasismu projevil i v jeho próze. Narůstá v ní podíl neobyčejně barevných, plastických a jazykově podivuhodně bohatých popisů, které z některých povídek dělají skutečně obrazové a stylistické bakchanálie, hodné Gautierova velikého vzoru Françoise Rabelaise. Někdy býváme ochotni popisné části ve výpravné próze přeskakovat a považovat je za něco, co zpomaluje děj a ničím podstatným ho neobohacuje. Vyškrtat však popisy z Gautierových knih by znamenalo zbavit je jejich snad nejpůvabnější složky, oklestit autorův umělecký výraz a připravit ho o to, co tvoří jeho osobitost.

Základní inspirací Gautierových povídek (napsal jich na čtyři desítky, od krátkých několikastránkových vyprávění až po svazky o několika stech stránkách) je svět fantazie, spojující je zřetelně s tou větví německé romantiky, kterou představuje E. T. A. Hoffmann. Toto spojení bylo vědomé a programové: povídka *Onuphrius* z *Mladofrancouzů* má podtitul „Fantastické neuctivosti jednoho obdivovatele Hoffmannova" a postava abbé Serapiona z povídky *Zamilovaná mrtvá* (La Morte amoureuse, 1845) je zřejmou narážkou na proslulé „Serapionsabende", které v berlínských vinárnách pořádal Hoffmann se svými literárními přáteli, a na jeho sbírku povídek *Bratři Serapionové* (1819—1821). Některé novely jsou přímo označeny za „fantastické", například *Kávová konvice* (La cafetière, 1831), v níž konvice létá a ožívají postavy z obrazů v zámecké galerii. Jiné by toto označení nést mohly, což platí i o rozsáhlé povídce *Eldorado aneb Fortunio* (L'Eldorado ou Fortunio, 1837) se záhadnou postavou mladého aristokrata, který získal pohádkové jmění a je předmětem snů všech slavných kurtizán.

Snad ve všech povídkách se uplatňuje některé ze základních témat romantické a frenetické literatury. Mnoho Gautierových postav jsou lidé rozštěpení do dvou bytostí: Musidora z *Fortunia* se zmítá mezi ctností a neřestí, *Onuphrius* mezi zdravím a šílenstvím, kapitán Fracasse, Malivert ze *Spirity* a tolik jiných vedou dvojí život, skutečný a vysněný nebo předstíraný. V několika povídkách splatil Gautier dluh satanismu a zálibě v hrůzostrašných výjevech: v *Uhranutí* (Jettatura, 1857) Paul d'Aspremont, rozsévající neblahým magnetismem svého pohledu kolem sebe zkázu, si rozžhaveným železem vypálí oči a vrhne se ze skalního útesu do moře. Příbuznost s romantismem prozrazuje i záliba v okultismu, po roce 1830 ve Francii velmi oblíbeném. Spirita se alespoň po smrti zjevuje Malivertovi, jehož lásku si za života nedovedla získat, a v povídce *Převtělení* (Avatar, 1857) Octave de Saville chce dobýt milovanou ženu tak, že nechá záhadným lékařem Balthazarem Cherbonneauem převtělit svou duši do těla manžela obdivované krásky.

Za romány označil sám Gautier tři knihy. První z nich, *Slečna Maupinová*, je známa spíše svou předmluvou než příběhem inspirovaným historickou postavou francouzské zpěvačky Maupinové z konce 17. století, která proslula udatností, souboji, dobrodružným životem a převleky. Gautierova hrdinka je aristokratka, která v mužském oděvu chce poznat pravdu o mužích. Autor si pohrává s choulostivými situacemi a pro několik milostných scén vyvolaných záměnou mužů a žen byla kniha označena soudobou kritikou za nemorální a cynickou. Příběh *Románu o mumii* (Le Roman de la Momie, 1858) je umístěn do biblického Egypta a podle papyru nalezeného v pyramidě vypráví o lásce veleknězovy dcery Tahoser k cizinci Poerimu a o útěku Židů z Egypta. Spíše než o příběh šlo Gautierovi zřejmě o neobyčejně působivou evokaci polohistorického a pololegendárního starověkého Egypta na základě vážného studia archeologických materiálů, kterému se s oblibou oddával.

Osudy, které za dobu více než sto let od Gautierovy smrti prožilo jeho dílo, dovolují nepochybně říci, že literární slávu tomuto autorovi zajistil — a zřejmě ještě dlouho bude zajišťovat — třetí román, *Kapitán Fracasse* (Le Capitaine Fracasse, 1863). Kolik slavných umělců se vyznalo z lásky k této knize (Marcel Proust se jí „obdivoval" a v románu *Jean Santeuil* jí věnoval celou kapitolku), kolika vydání a překladů se dočkala, kolikrát byla zfilmována (od prvního italského pokusu z roku 1918 přes filmy Alberta Cavalcantiho z roku 1928, Abela Gance z roku 1943 až po nezapomenutelnou francouzskou verzi z roku 1961 s Jeanem Maraisem v hlavní roli) i zdramatizována, v kolika úpravách se dostala i do rukou dětských čtenářů! V záplavě dobrodružných historických románů „pláště a meče" (de cape et d'épée), které ve Francii byly v minulém století napsány, je *Kapitán Fracasse* snad jediný, jehož popularita se může měřit s oblibou knih nesporného mistra tohoto žánru Alexandra Dumase otce.

Gautier jistě psal tento román s velikou láskou. Sigognacovo sídlo umístil do kraje svého dětství (Dax a Mont-de-Marsan, v jejichž blízkosti stojí, nejsou příliš vzdálené od jeho rodného Tarbesu) a v celé knize nešetřil sympatiemi k hlavním postavám. „Byla to pro mne oáza v poušti divadelní kritiky," říkal prý s trpkým úsměvem. Prohlásil však o tomto románu také, že to byla „směnka vydaná v mládí a splacená až ve zralém věku". *Kapitán Fracasse* měl pohnuté osudy a byl dokonce příčinou mnoha autorových nesnází. Kniha zřejmě vznikala déle než jiné prózy. Gautier povídkář psal totiž velmi rychle a nepečoval příliš o kompoziční propracování celku. *Kapitán Fracasse* je naopak dílo prokomponované podle přesného plánu jako dvoudílný, umně vystavěný román: prvá část — putování kočovné divadelní společnosti se všemi průvodními jevy potulného života, hladem, zimou, dny hubenými i tučnými, druhá — boj o Izabelu s útoky najatých vrahů, souboji, únosy, nástrahami, nezdolnou láskou i nezbytným happy endem.

Myšlenku na zpracování této látky pojal Gautier již na počátku své literární dráhy. Ve studii o Paulu Scarronovi (otištěné v roce 1844 s jinými statěmi o zapomenutých autorech 15.—17. století v knize *Podivné postavy,* Les Grotesques) se zmiňuje výslovně o postavě kapitána Fracasse a velikou pozornost zde věnuje Scarronovu *Hereckému románu* (Le Roman comique, 1651—1657). Námět přímo převzal z této knihy, v níž jsou také hrdiny dva mladí lidé, kteří se pod přijatými jmény, Destin a slečna de l'Étoile, připojují k herecké společnosti a prožívají s ní trampoty potulného živobytí. U Scarrona parodicky zpracovanou látku naplnil Gautier romantickým duchem: lásku obou protagonistů prodchnul čistotou vznešených citů a celku dal dobrodružný rámec a historický kolorit.

Gautier tedy v roce 1844 na Fracasse intenzívně myslel. Poprvé se titul této knihy

objevil už v roce 1836, kdy ho nakladatel Renduel uvedl mezi připravovanými svazky. Gautier sliboval tomuto velikému příznivci romantiků dobrodružný příběh ze své oblíbené doby Ludvíka XIII., avšak Renduel chtěl nejprve vidět text a pak teprve vyplatit zálohu. Plán románu byl tedy na dlouhou dobu odložen a látka zřejmě v Gautierovi uzrávala. V březnu 1846 byl *Kapitán Fracasse* znovu inzerován, tentokráte v *Revue des Deux Mondes*. Ředitel časopisu Buloz byl méně opatrný a honorář Gautierovi z velké části zaplatil předem. Théo se však stále k psaní neměl. Proto v roce 1848 Buloz od otištění upustil a honorář si měl liknavý autor „odpracovat" sérií článků. Uplynuly tři roky a Buloz neviděl ani řádku. Podal žalobu, Gautier byl odsouzen k úhradě honoráře a byly mu obstaveny všechny příjmy. Naštěstí jeden bohatý mecenáš, jistý Mirès, dluh zaplatil a Gautier i *Kapitán Fracasse* byl znovu volný. Otištění knihy ihned ohlásila *Revue de Paris* a čtenáři opět marně čekali. Román vyšel teprve od prosince 1861 do června 1863 v *Revue Nationale,* v roce 1863 pak knižně a od roku 1866 vychází s kouzelnými ilustracemi Gustava Doré, tak citlivě evokujícími atmosféru Francie na počátku 17. století.

Příběh barona de Sigognac (jméno Fracasse je převzato od jedné z vedlejších postav commedie dell'arte: je to vychloubačný kapitán, kterého stíhá výprask za výpraskem; někdy mívá i jiná jména, Matamoro, Terremoto atd.) je příběhem věčně mladé lásky ochotné obětovat vše, aby došla cíle. Baron připomíná pohádkového nezranitelného hrdinu, který odolává všem nástrahám, ze všech soubojů vychází vítězně a po překonání nesnází a strázní je odměněn za svou vytrvalost a čestnost. Od první stránky čtenář pravděpodobně ani na chvíli není na pochybách, že na konci románu se Sigognac vrátí do svého rozpadajícího se sídla a že v jeho životě začne nové, šťastnější období (v původní verzi byl konec tragický: Sigognac se s Isabelou neoženil a zemřel; šťastný konec si vyžádal vydavatel revue).

Kritika často hledala v knize ohlasy Gautierových vlastních životních osudů a viděla například paralelu mezi Isabelou a Carlottou Grisiovou. Také Gautier prý připomíná Sigognaca — byl to básník, který také procházel životem v převleku, totiž jako kritik ponižující se nedůstojnou, od řádku placenou prací, což je interpretace působící přece jen poněkud násilně. Ať tak či onak, *Kapitán Fracasse* má podnes moc podmanit si početné čtenáře. Je to kniha hýřící virtuózními popisy, z každé stránky tryskají gejzíry obrazů a obratných stylistických kousků. V příběhu se dovedně mísí něžné milostné výjevy se strhujícími scénami soubojů, realistické obrázky ze života potulných herců s jemně humornými pasážemi. A hlavní postavy, čistá a půvabná Isabela, napravený zloduch vévoda Vallombreuse, rodný bratr satanských osudových hrdinů Byronových Lary a Manfreda, gavrochovská Chiquita, řídící se zvláštními zákony cti a spravedlnosti společenských vyděděnců, a především baron Sigognac-kapitán Fracasse, jeden z početných udatných Gaskoňců francouzského románu, tento neohrožený a vytrvalý milenec a idealistický snílek, vzdálený potomek dona Quijota, ti všichni si právem dobyli čestné místo v galérii nesmrtelných postav francouzské literatury.

Jaroslav Fryčer

OBSAH

I Hrad bídy 7
II Thespidova kára 25
III Hostinec U modrého slunce 55
IV Loupežníci strašáci 70
V U pana markýze 85
VI Co způsobil sníh 131
VII Román odůvodňuje svůj název 152
VIII Věci se zamotávají 175
IX Rány mečem, rány holí a jiné příhody 204
X Hlava v okénku 236
XI Most Pont-Neuf 263
XII U korunované ředkve 296
XIII Dvojí útok 312
XIV Lampourdův útlocit 328
XV Malartic u díla 337
XVI Vallombreuse 356
XVII Prsten s ametystem 381
XVIII V rodině 411
XIX Kopřivy a pavučiny 428
XX Chiquitino vyznání lásky 440
XXI Hymén, ach sňatek manželský! 449
XXII Hrad štěstí. Epilog 458
Kapitán věčně mladý
(doslov Jar. Fryčera) 469

KLUB ČTENÁŘŮ
SVAZEK 516

THÉOPHILE GAUTIER

KAPITÁN FRACASSE

Z francouzského originálu Le Capitaine Fracasse, vydaného Antoinem Adamem
v nakladatelství Hachette, Paris 1976, přeložila Eva Musilová.
Doslov napsal Jaroslav Fryčer. Ilustroval Gustave Doré.
Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Milan Hegar.
Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, n. p.,
jako svou 4220. publikaci v redakci krásné literatury, Praha 1984.
Odpovědný redaktor Jan Binder. Technická redaktorka Jana Maryšková.
Ze sazby písmem Garamond vytiskla Svoboda, grafické závody, n. p., Praha 10.
35,04 autorských archů (z toho text 30,15 archů, ilustrace 4,89 archů),
35,65 vydavatelských archů. 605 22 857. Vydání třetí, v Odeonu první.
Náklad 90 000 výtisků. 01-015-84. 13/32. Cena váz. 47 Kčs